

ANUL XXII OLTENIA

DIRECTOR: Prof. C. D. FORTUNESCU

ANUL XXII.

IAN.-DEC. 1943

88

In numărul de față articole semnate de:

C. D. FORTUNESCU
GEORGE D. FLORESCU
MARCEL ROMANESCU
GEORGE POTRA
DUMITRU TUDOR
N. AL. BOICESCU
D. BERCIU
N. I. DUMITRAȘCU
MIRCEA TOMESCU
M. D. IOANID

88

OLTENIA ISTORICĂ
OLTENIA FOLCLORISTICĂ
OLTENIA LITERARĂ - ARTISTICĂ
OLTENIA CULTURALĂ
NOTE ȘI COMUNICĂRI
R E C E N Z I I

NO
125-130

BIBLIOTECA C. D. FORTUNESCU

176 MART. 1945

Prețul acestui număr: 1000 lei

ARHIVELE OLTENIEI

PUBlicaȚIE BIMESTRIALĂ

Redacȃia și Administraȃia : Craiova, Str. Negru Vodă, 11. — Telefon 18.36

SUMARUL Nr. 125—130

- C. D. Fortunescu** . *Ctitorille Brădeștilor*
George D. Florescu *Incepătorii neamului boierilor din Crețești-Dolj*
Marcel Romanescu *Ceva despre Brădești*
George Potra . . . *Contribuȃia Olteniei la ajutorarea sinistraȃilor de pe urma marelui foc dela 1847 din București*
D. Tudor *Monumentele romane în Oltenia*
N. Al. Boicescu . . *O nepoată a lui Mihai Viteazul și colaboratorii ei*
D. Berciu *Un câmp de urne în judeȃul Romanaȃi*

OLTENIA ISTORICĂ

Documente privitoare la Crețești-Brădești, comunicate de George D. Florescu și Marcel Romanescu. — Două documente despre „O nepoată a lui Mihai Viteazul”, comunicate de N. Al. Boicescu din Bulcești. — Documentele moșilor schitului Șerbănești-Morunglavu, transcrise de I. Ionașcu. — Documentele neamului Sâmboteanu, transcrise de Pr. I. P.-Cilieni și Ion Donat. — Casele Bibeștilor din Craiova, act comunicat de Pr. I. P.-Cilieni. — Actul de căsătorie al Regelui Ferdinand, comunicat de M. R. — Trei diplome de boierie, comunicate de I. Brătulescu. — Pricini din vremea domniei lui Antonie Vodă din Popești, transcrise de I. M. Neda. — Ceva despre Teatrul din Craiova, act comunicat de Pr. I. P.-Cilieni.

OLTENIA FOLCLORISTICĂ

Datini, credinȃi și povestiri din Oltenia, culese de I. N. Dumitrașcu. — Doine oltenești, din colecȃia răp. Șt. St. Tuȃescu. — Glosar din judeȃul Olt, de Mircea Tomescu.

OLTENIA CULTURALĂ

Mișcarea culturală în Craiova, de Fortunato.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Testamentul Regelui Ferdinand. — Testamentul Reginei Maria. — Regele Ferdinand I și N. Iorga. — Amintiri, de Eust. Gr. Stoenescu. — Discursul lui G. Sion la înmormântarea lui P. Păenaru. — N. P. Romanescu : Vieaȃa și opera lui. — Ion Bumbăcilă, de M. Theodorian-Carada. — Necrologuri : Prof. I. Minea ; General Marcel Olteanu ; Liviu Marian ; Ioan I. Vlădălanu. — O punere la punct pentru d-l Toma Bulat. — În jurul unei genealogii. — Spre știinȃa ctitorilor.

RECENZII

Cărȃi și publicaȃii periodice, recenzate de C. D. Fort.

Cu 19 clișee în text și cu 15 planșe și 3 table genealogice afară din text.

ARHIVELE OLTENIEI

DIRECTOR: PROF. C. D. FORTUNESCU

FONDATOR: Dr. CH. LAUGIER

CTITORIILE BRĂDEȘTILOR

de C. D. FORTUNESCU

I. — SCHITUL GREȚEȘTII

Acum 60-70 de ani împrejurimile Craiovei nu erau — ca în zilele de azi — niște locuri lipsite de atracție și deci necesitate de locuitorii orașului, oameni petrecăreți odinicară, însă iubind altfel de distracții decât cele de acum. În vremurile trecute, și nu prea depărtate, de îndată ce mijeaa colțul ierbii, orașanul nostru, sătul de atâtea sindrofii și de cumetriile de o iarnă întreagă, era doritor de a lua din nou contact cu largul câmpului, cu Jiul, cu lunca și cu dealurile împădurite ce închideau altădată din trei părți Craiova.

Toamna, de cum începeau să se coacă strugurii, auiau plaiurile dinspre miazănoapte și răsărit, dela Șimnic și până aproape de Pielești, dincolo de Cârcea — șir nesfârșit de vii, astăzi rărite, parcă mâncate de pecingine —, de chiote, de cântec și de lăutari, la Cârstov mai în lege ca oricând.

La „Hanu Doftorului“, sub buza de sus a dealului pe care îl urcă Drumul Bucureștilor de cum iese din oraș, zi și noapte nu mai conțeneau pe vremea asta drumeții, chirigiii și oaspeții târgului, veniți pentru vreun zaiafet.

Cele mai multe din podgoriile Craiovenilor erau în așa zisul „Plaiul viilor“, care se revărsa de pe dealul din Nordul orașului pe coasta bătută în plin de soare, întinzându-se prin unele părți până în grădinile din marginea Craiovei. Drumul spre acest plaiu pornea dela bariera Vâlcii, — a Gării, cum i se spunea obișnuit, de când cu recenta construire a căiei ferate ce lega Severinul cu capitala țării. Văd și azi cu ochiul minții ulmul uriaș, vizibil de cum ieșiai pe barieră, care străjuia crama viei bunicilor mei, vie a cărui cules noi copii îl așteptam cu înfuri-gurată nerăbdare.

Dacă ieșiai din oraș pe barierea Bechetului, lăsând pe stânga „Fântâna cu țapă“, treceai pe lângă curțile Bibescului, cu acareturile multe și ruinate — căci stăpânii nu le mai locuiau de multă vreme —, curți înconjurată de un zid înalt, se-

mănând a cuprins de mănăstire, cu grădina mare și sălbătică și cu eleșteul lor, dincolo de care se întindeau bostanării și porumbiștile fără sfârșit. Venea apoi țigănia cu bordeiele ei — resturi ale așezării vechilor robi boierești, — care se lăsau la vale, din spatele curților până în marginea șoselei. De aci, drumul Bechetului ducea, cu nelipsit loc de popas, pe la „Hanul Chintescului“, alt vad al petrecerilor câmpenești pentru Craioveni, cu grădină vastă și umbroasă, și cu taraful ei de lautari. Ținând drept înainte șoseaua, de treceai și de Fântâna Popova (a Chintescului), iar mai încolo și de terenul mlaștinos, peste smârcurile căruia se înălța, pe mâna stângă, turla masivă, fără acoperiș, a Mănăstirii Jitianului — împărăție a trestiișului, cu broaște și șerpăria până la care noi, școlari mărunți, nu cutezam să ne aventurăm —, șoseaua te ducea, printre două rânduri de copaci bătrâni, la Jiu.

Drumul Bucovățului, bătut mai mult decât celelalte de orașeni în timpul verii, așa prăluit cum era, — și pe care l-a înlocuit mai târziu frumosul bulevard ce pornește de lângă localul Poștei: Bulevardul Știrbei — se îndrepta de din vale de Biserica Maica Domnului spre luncă: Lunca Mollenilor, odinioară loc îndătinat pentru petreceri, și unde, pe vremea copilăriei mele, nu se putea să nu se ducă un craiovean în zilele Paștilor, ca să ia masa „pe iarba verde“, or măcar să facă o plimbare cu trăsura până acolo, spre a se înapoia seara în vehiculul împodobit cu verdeață și flori, dela roți și până la urechile cailor.

Ceva mai în susul Jiului era Zalhanaua, unde se îmbulzea lumea toamna, să-și mănânce porția tradițională de pastramă proaspătă, ce părea acolo mai bună decât în târg, și pe care mușterii o udau generos cu must dulce.

Tot pe șoseaua Bucovățului, dincolo de Luncă, după ce ieșiai din micul sat al unchișului Mollea, aproape de capul podului dela Leamna, trebuia să te oprești negreșit, craiovean get-beget, la veselul popas „La Lazu“, han vestit, cu cerdacul lui ieșit până'n șanțul șoselei, berărie și restaurant mai „de elită“, unde sbârnăiau orișicând țambalul și cobza. Parcă-l văd și acum pe „domnu Lazu“, bărbat voinic și arătos, totdeauna în haine negre și cu o pereche de favoriți maiestosi, de modă austriacă, ce nu prididea să-și servească alături de chelneri aleasa-i clientelă de boieri, profesori și magistrați.

În spatele localului, la o bătaie de pușcă, se ridica peste salcâmi turla năpădită în creștet de buruieni a bisericii Bucovățului-Vechiu sau Mollenii — Coșuna din bătrâni —, o ruină toată, uitată de oameni și urgisită, cam ca și azi, între niște bordeie de țigani.

De coborai printre sălciile de pe malul Jiului către orele de seară, după o zi de zăpuc mai ales, cât vedeai cu ochii în susul și în josul podului, sute și sute de inși — femeile în cămășute albe, bărbații în costumul lui Adam — se îmbăiau gălăgioși, chihotind și împroșcându-se cu apă.

Iar de treceai râul pe podul de lemn subrezit, totdeauna în reparație, ajungeai la Bucovățul-Nou, biserică de abia o sută de ani, în cuprinsul căreia era instalat un penitenciar. De aci, urmând cursul apei în sus și lăsând pe stânga Valea-Albă — unde bătrâne măturii spun că în vremuri depărtate se vedeau urmele unei vechi cetăți, numită Cetatea Jidovei¹⁾ —, luând-o înainte, prin Leamna-de-Jos, pe drumul mărginit de copaci dintre

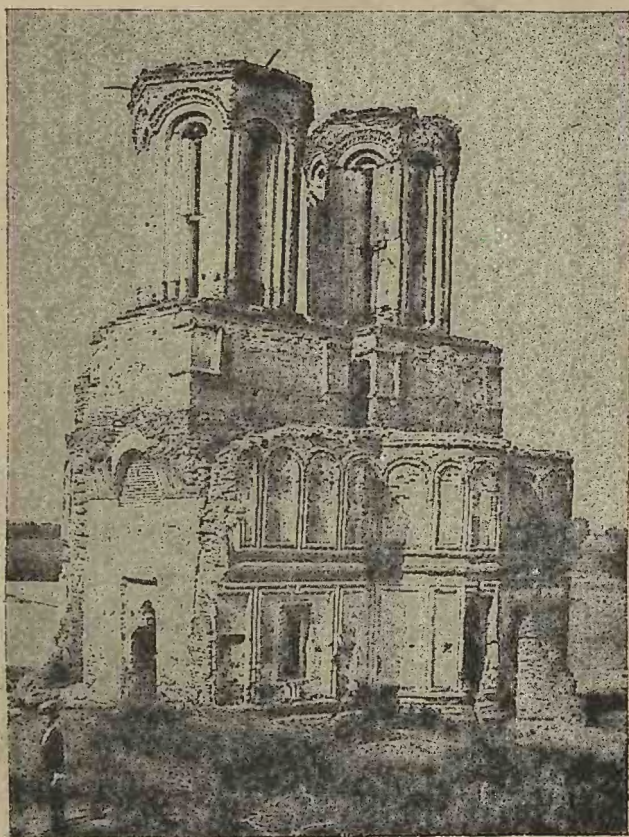

Fig. 1. — Vederea Bisericii în anul 1914.

ramărul dealului și albia Jiului (drum care azi nu mai există și pe care nici chiar harta Institutului Geografic Militar, scara 1:100.000, nu-l indică), ajungeai la „Treii Fântâni“, localitate climaterică și stațiune balneară a bunicilor și strămoșilor noștri craioveni.

Numele locului se datora celor trei izvoare care ieșiau, la

1) Diaconovici, *Enciclopedia Română*, vol. I, pag. 600, la articolul «Bucovăț», cum și *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. I, p. 635.

vreo 15-20 de metri distanță unul de altul, de sub talpa dealului împădurit: cișmele primitive, cu un țurloiu pe care se scurgea apa și cu ighiabul pentru adăpatul vitelor, unde vilegiaturii puneau la răcit sticlele cu beutură și pânecoasele lubenițe sârbești. Apa, rece ca gheața, era feruginoasă; niște pete unsuroase de pe fața scursurilor ce se lăsau la vale și se vărsau în Jiu, indicau, poate, că și iodul intra în componența acestor izvoare, sau numai a unuia din ele.

Pe un tăpșan, la miazănoapte de cele trei fântâni, era un

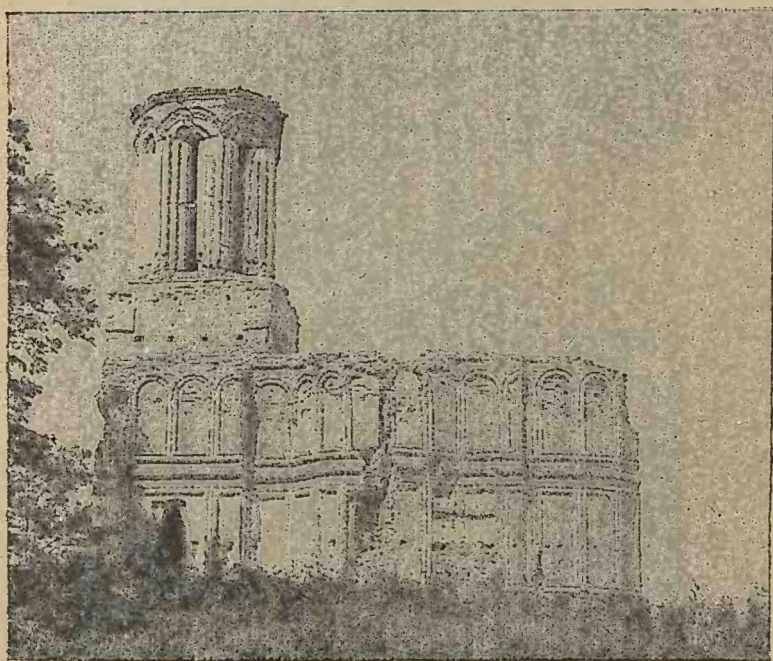

Fig. 2. — Vederea Bisericii în 1943.

fel de hotel: o clădire lungă, cu un singur rând și cu o prispă care ținea dela un capăt până la celălalt al casei, în lungul căreia se înșiruiau 7-8 camere, podite cu cărămidă, ca și tinda.

La spatele casei erau niște șoproane-bucătării, de lângă care, pe un drum prin pădurea ce cobora de pe podișul de sus până lângă albia sinuoasă a râului, cam la un km. mai departe întâlneai o altă biserică părăsită: Crețeștii (Fig. 1), ruină impunătoare, cu două turle, așezată pe un bot țesit de deal, la vreo 5-6 metri deasupra nivelului apelor ce bat și mă-năncă mereu malul ¹⁾. Din oraș până aci sunt 11 km.

1) Așa cum a găsit-o în 1914 profesorul St. Ciuceanu. V. *Anuarul Com. Mon. Ist.* pe 1914, publicat de Al. Lapedatu, Buc. 1915, la pag. 108. Vederea e luată dela miazănoapte.

Azi n'ai mai putea face drumul acesta, pornind dela Bucu-
vățul-Nou prin Leamna, decât pe picioare, pe o potecă băta-
torită aproape numai de vite, pentru ca să ieși la bătrâna

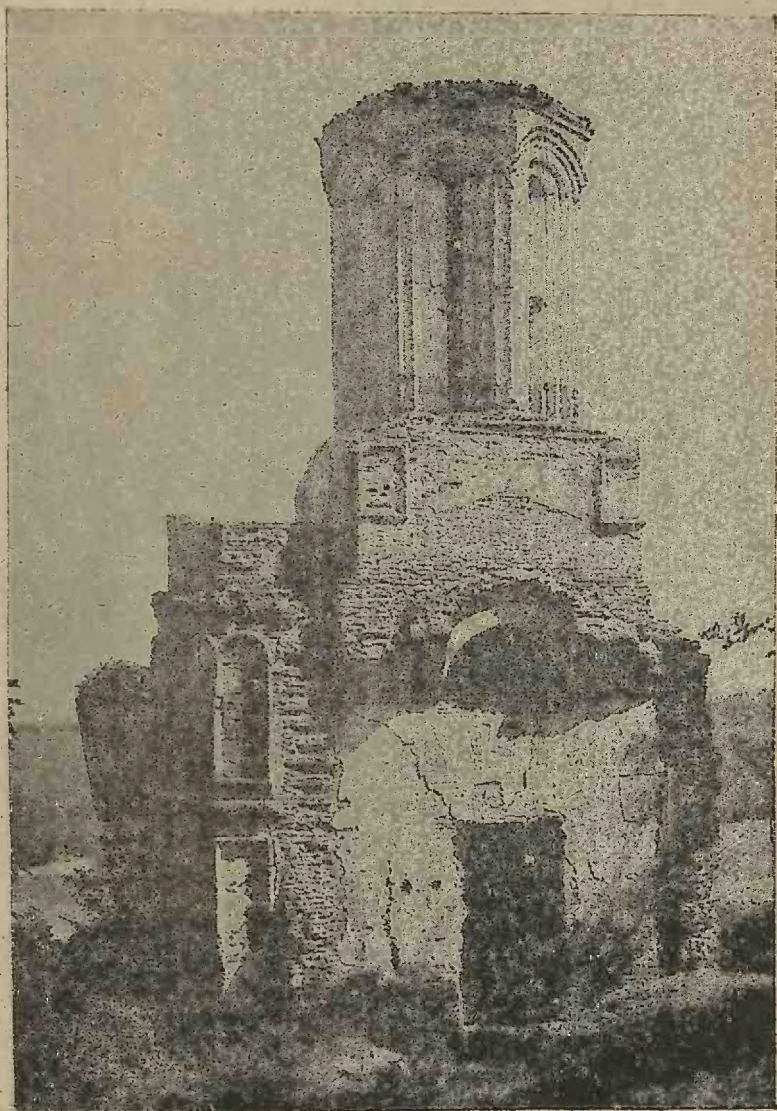

Fig. 3. — Fațada Bisericii în 1943.

ctitorie a Brădeștilor, fosta mănăstire Crețestii. Nicio urmă nu
mai arată însă ce au fost odată Trei-Fântânile și acareturile
lor, acum o jumătate de veac și mai bine.

Un al doilea drum spre Crețești, mai scurt și mai puțin rău, de 8 km., este cel ce, dela bariera Brestei, prin Cernele și Breasta-din-deal ocolește conacul Argetoienilor, din dosul căruia trebuie să lași trăsura, spre a coborî o râpă prăpăstioasă până'n

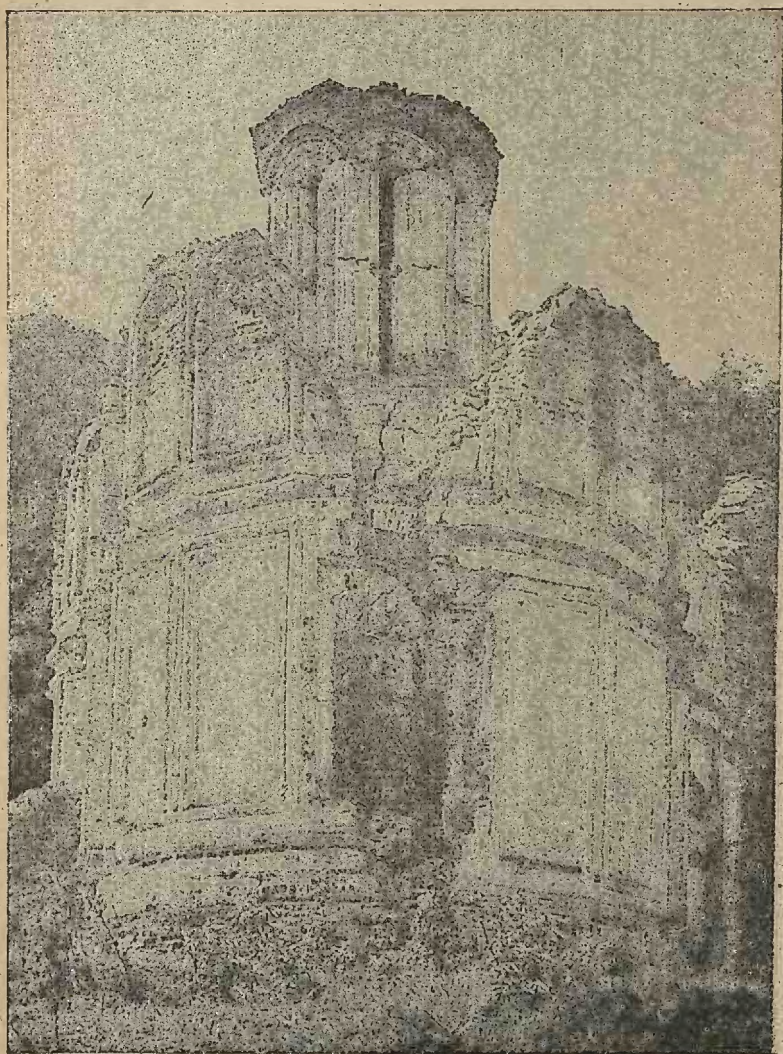

Fig. 4. — Vederea Bisericii dinspre răsărit, în 1943.

malul Jiului, pentru ca de acolo, la vreun km. la vale, să dai de biserica Crețești.

Schitul apare de departe, după un cot de deal, profilându-se romantic pe un dâmb (Fig. 2), cu singura-i turlă rămasă aproape

întreagă: cea a clopotniței, căci cea de a doua i s'a prăbușit încă de acum 4-5 ani, înainte de marele cutremur din 1940.

Starea de astăzi a acestor ruine e lamentabilă: crăpături adânci îi brăzdează fațada și turnul ce se ține încă pe picioare; perețele dinspre miazănoapte al naosului, despicat în două locuri, stă să cadă, de aplecat ce e în afară (Fig. 3); dinspre spate, prin spintecătura în unghiu ascuțit ce se deschide din fereastra altarului în sus, se vede mormanul de dărămături ale turlei și acoperișului prăbușite, umplând spațiul cuprins între pereții clădirii până la înălțimea extremă a iconostasului; iar dincolo de grămada zidăriei năruite, ochii ți se opresc pe despicătura amenințătoare, ce taie vertical pe mijloc baza pătrată

Fig. 5. — Chenarul ușii cu pisană Crețeștilor.

a clopotniței, care te miri cum de mai susține bolta pronaosului cu turnul de deasupra-i (Fig 4).

Chenarele de piatră, al ușii bisericii și ale ferestrelor, nu mai pastrează astăzi decât urma lor în zidărie; una singură dintre acestea din urmă — cea dinspre miazăzi a pronaosului — se mai găsea la locul ei, și încă: nu întreagă, acum 30 de ani, așa cum arată și o fotografie veche, aflătoare la Muzeul „Aman” din Craiova, depusă aci de fostul Director al așezământului, profesorul St. Ciuceanu ¹⁾. Chenarul ușii, formând corp cu

1) V. clișeuul nostru, Fig. 1, precum și fotografia făcută acum vreo 10 ani de dl. arhitect I. Atanasescu și reprodusă în *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, de N. Ghika-Budești, din *Bul. Com. Mon. Ist.*, an XXIX, fasc. 87-90, la planșa CCCLXXXIX, fig. 665, unde nu se mai vede decât cornișa de piatră a ferestrei în golul ei. Mai veche decât aceste două fotografii e însă cea pe care St. Ciuceanu a folosit-o, reproducând-o în *Anuarul Com. Mon. Ist.* din 1914, la pag. 109, unde se vede că ambele ferestre dinspre miazăzi mai păstrau atunci încadramentul lor de piatră.

pisania, se află la același muzeu (Fig. 5), unde a fost incastrat în perețele din stânga al holului ce dă în sălile de citire ale bibliotecii; el a fost ridicat dela Crețești și păstrat câțeva vreme, apoi adus la numitul muzeu de către un urmaș cu milă de soarta ctitoriei strămoșilor săi Brădești. Părți din chenarul unei ferestre¹⁾, ce zăceau prin bătării, au fost de asemenea puse în siguranță (Fig. 6); ele se conservă, până a le găsi un loc mai nimerit, la conacul moșiei Moțăței din jud. Dolj, a familiei Romanescu. Tot acolo și cele 4 capiteli, văduvite în parte de fuzele coloanelor respective, și care susțineau pridvorul bisericii. Bazele lor au rămas retezate dela pământ, desemnând și azi perfect pe teren forma exonartexului.

Nicio urmă vizibilă n'a mai rămas însă din zidurile ce de sigur că trebuie să fi înconjurat schitul, cum nici din acareturile lui, mâncate probabil de Jiu. Poate doar sub dealul prăvălit

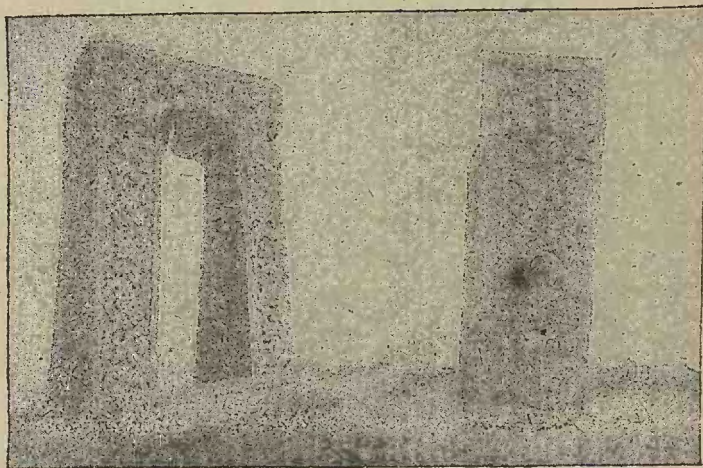

Fig. 6. — Chenar de piatră al unei ferestre.

spre tinda bisericii să se găsească ceva. Săpături în acest sens nu știu să fi făcut cineva vreodată.

Biserica din Crețești, prezentând lateral, dela distanță, un profil elegant și de nobile proporții, cum nu se poate mai fericit echilibrat, este de tipul celor în trellă, cu turla Pantocratorului pe naos, cu clopotnița deasupra pronaosului și cu pridvor pe stâlpi —, tip care apare în epoca lui Matei Basarab și se generalizează în sec. XVIII-lea, pentru ca în a doua jumătate a acestui veac să atingă maximul său de perfecțiune sub dom-

1) Așezarea pietrelor fotografiate este arbitrară: bucata pusă în picior în dreapta e baza de jos a chenarului, iar cornișa ferestrei, care ar fi să stea deasupra, e jos în stânga.

nitorul Brâncoveanu. D-l Ghika-Budești ¹⁾, o autoritate în materie, consideră biserica de care ne ocupăm — și tot așa și pe cea din Brădeștii-Bătrâni — drept „cele mai reușite” ale subgrupului II din grupul 27.

Ceeace conferă acestui fel de biserică o distincțiune deosebită este eleganța turlor octogonale, ridicate pe bazele patrulate, bine proporționate ca volum, apropiate una de alta, ce se înalță svelte — cea de pe pronaos puțin mai subțire decât cealaltă —, apoi desăvârșitele proporții dintre elementele componente ale clădirii (prîvdor, corpul bisericii și turile), precum și planul lor unitar; la acestea se mai adaugă și amănuntele arhitecturale exterioare: brâul pronunțat, ce separă registrul arcaturilor de panourile din partea inferioară a pereților, tivite toate cu ciubucuri în relief, a căror osatură e de cărămidă cu zimți, după modelul epocelor anterioare, înfățișat în înfățișarea che-narelor de piatră ale ușii și ferestrelor.

Planul bisericii din Crețești ²⁾, scria d-l Ghika-Budești ³⁾ în 1935, „este perfect echilibrat, cu naosul în lungime, compus, ca în vechile biserici sârbești, din trei travee, din care cea principală la mijloc susține turla (clopotniței), și cele două secundare o flanchează spre Răsărit și spre Apus. Pronaosul, de două ori mai larg decât lung, era despărțit de naos prin trei arcade, pe coloane care au dispărut; el forma, împreună cu prîvdorul, un trup aproape patrat în plan, mai larg decât naosul cu aproape un metru de o parte și de alta. Bolta pronaosului, ca și a prîvdorului, se compune din o calotă centrală, răzîmată între arcuri largi pe console și formând semicilindre care se întind până în pereții laterali”. Prîvdorul — ale cărui forme și dimensiuni se văd din urmele zidurilor lui și din îmbinătura bolții pe fațada bisericii — și altarul sunt armonic echilibrate, aproape egal prelungite înainte și la spatele celor două turla deopotrivă de înalte, „formând centrul de greutate al compozițiilor” ⁴⁾.

Dimensiunile bisericii — după măsurătorile releveului d-lui

1) *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIX, fasc. 87-90, pag. 48-49.

2) V. cele cinci planșe ce însoțesc acest studiu, după care se pot urmări și verifica constatările înscrise în paginile de față. Toate releveurile privitoare la biserica din Crețești sunt luate fotografic, după planșele ce se găsesc în mapele Facultății de Arhitectură din București și care au fost lucrate în 1937 de d-l arhitect Nicolae C. Goga, în vremea când d-sa era elev al Școliei.

Mulțumim călduros d-lui Prof. Const. Iotzu, Decanul Facultății pomenite, pentru bunătatea ce a avut de a ne pune la dispoziție și permite folosirea releveurilor bisericilor din Crețești și Brădeștii-Bătrâni.

V. și planșele nr. 386, 387, 388, 389 și 390 din *Evoluția Arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, a d-lui Ghika-Budești.

3) *Op. cit.*, pag. 91.

4) *Ibidem*.

arhitect Atanasescu ¹⁾ — sunt următoarele: Pridvorul este lung de 2,16 m., având între pereții laterali 6,80 m.; lungimea bisericii în interior, din prag și până în fereastra din fundul altarului,

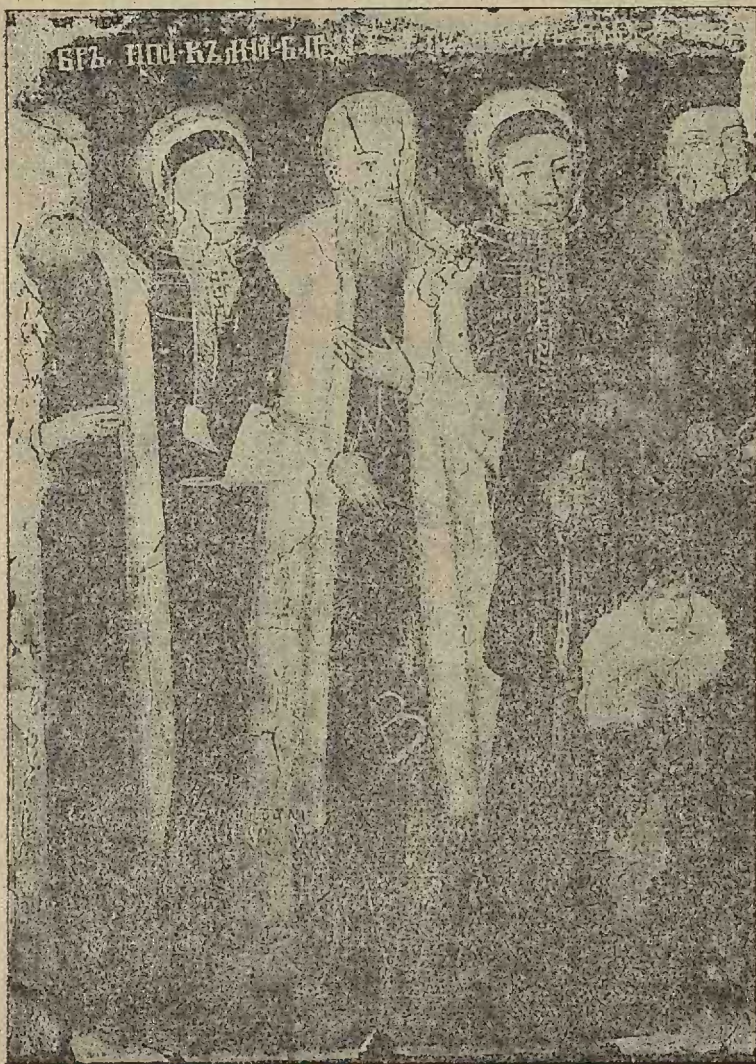

Fig. 7. — Chipurile ctitorilor Bisericii, spre stânga.

12,78 m.; pronaosul singur lung de 2,16 m. și larg de 4,83 m.; naosul lung de 9,60 m., împreună cu altarul, pe lățimea de

1) *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIX, planșa CCCLXXXVI, fig. 659.

5,95 m. între ferestrele sânuirilor laterale, cupola având la bază un diametru de 3,16 m.

Clădirea a fost în întregime construită din cărămidă și fencuită pe dinafară cu var. Zidurile sunt groase cam de un metru, ele se subțiază însă, reducându-se aproape pe jumătate la pă-

Fig. 8. — Chipurile ctitorilor, spre dreapta,

reții turnulețului poligonal ce cuprinde scara la clopotnița dinspre Nord.

La exterior, arcadele ce închid în partea de sus arcaturile-firide ale registrului superior — cum trebuie să fi fost și arcadele dintre coloanele pridvorului dispărut, — sunt în semicerc, ca și la

Brădești, iar nu în acoladă frântă, cum se făceau în epoca anterioară acestui tip de biserică. Tot în semicerc erau și arcadele dintre coloanele ce despărțeau în interior naosul de pronaos.

În partea de miazăzi a clădirii, între sânul naosului și altar, subsistă încă în afară resturile unui contrafort de cărămidă, din prima jumătate a secolului trecut.

Ceea ce a mai rămas din sculpturile de piatră dela Creștești e deosebit de interesant. Iar dacă ceva a putut fi salvat de distrugerile pricinuite de vreme și de oamenii mai stricători decât veacurile, aceasta se datorește omului de cultură, prețuitor al trecutului, pe care l-a avut odată ca primar Craiova: Nicolae P. Romanescu. Printre aceste prețioase rămășițe în primul rând stă chenarul de piatră al bisericii din tindă spre pronaos (înalț de 2,40 m.) (Fig. 5), încadrând în partea-i de sus pisană cu o elegantă slovă subțire și înaltă, în 11 rânduri. Cornișa chenarului (lată de 1,75 m.), puternic profilată în afară și în lături, are sculptat pe ea un șir de 12 flori, care ar putea fi trandafiri stilizați, cu câte 6 petale, între care se împletesc două cordele înguste, închizând astfel fiecare element floral într'un medalion. Dedesubtul acestei strășini, tras mai înapoi, e un alt rând îngust de ornamente (lat de 1,55 m.), în care se recunosc oaste o înrăurire turcească¹). Pe rama laterală a ușii cu pisană (lată de 18 cm.), coboară de sub cornișă un șir de belciuge formând lanț, în al căror mijloc sunt figurate flori în chipul celor de mai sus, însă cu câte 5 petale de astă dată.

Chenarele ferestrelor îmbucate în zid aveau și ele cornișe cu ieșitura ca o strășină și erau împodobite cu câte un rând de ornamente florale, dispuse în același fel ca la ușa bisericii pe rama de piatră, așa cum se poate vedea din Fig. 6.

Sculpturile acestea se dovedesc mult mai fine ca lucrările similare din al XVII-lea secol al nostru, fiind operă a unor pietrari vestiți din școala brâncovenească, a căror artă decorativă atestă „o tehnică sârbească și bizantină, cu rinceau-uri de acantă, tulbine de plante și flori de o mare frumusețe“²). Capitellurile coloanelor sunt ornate cu frunze de acantă, precum arată ceea ce a mai rămas din ele.

Pictura din tindă și interior este al fresco în colorii pe care, firește, vremea și intemperțiile le-a decolorat, luându-le mult din frăgezimea inițială. Ea este sălbatec scrijelată de atâta lume proastă câtă a trecut pe acolo și care a socotit de bine a-și șgârâi numele pe pereții pictați. Deși zugrăvirea acestei biserici se așează într'o epocă a decăderii picturii în Țara Românească, socotim că meșterul care a zugrăvit-o va fi fost unul bătrân,

1) De comparat cu poarta Patriarhiei din Constantinopole, reproducă de dl. Marcel Romanescu în articolul său: *Monumente românești la Stambul*, în revista „Boabe de grâu“, an. III, nr. 6, pag. 229.

2) I. D. Ștefănescu, *Contributions à l'étude des peintures murales valaques*, pag. 7.

cunoscându-și bine meseria și tradiția școlii brâncovenești. E un meșter sigur de sine, cu experiență, care știe să compună și cutează să interpreteze personal o scenă a tipicului. Pictură de onestă calitate, în care decorativul e covârșit de picturalul compoziției bogate și variate, și a cărei valoare sporește prin faptul că a rămas așa cum a fost dintru început așternută pe zid, unică și neretușată.

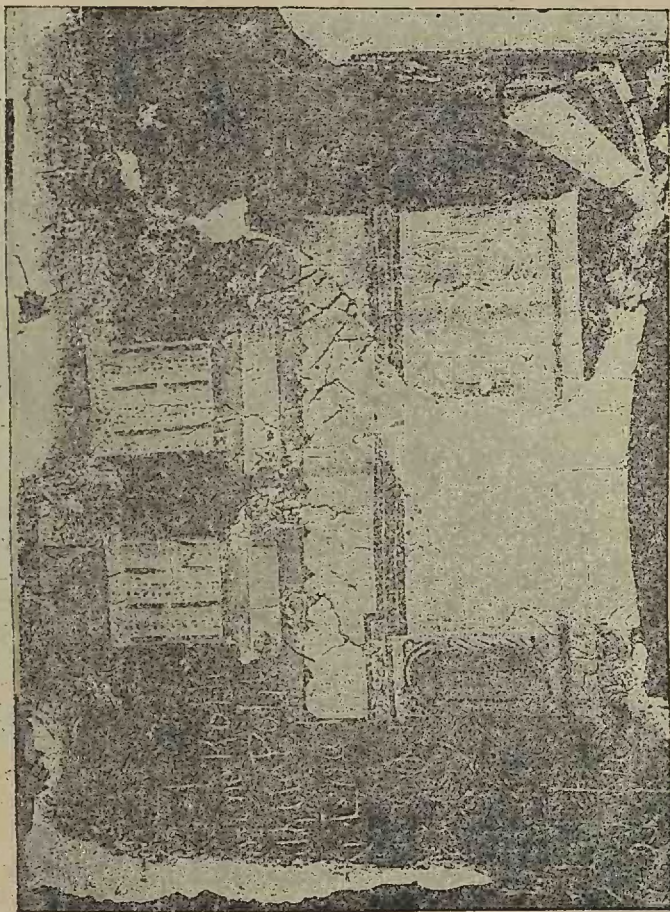

Fig. 9. — Biserica susfințită de mâinile ctitorilor.

Câteva din frescele dela Crețești au fost scăpate de o completă distrugere la 1905, odată cu pisania, când răposatul N. P. Romanescu a pus pe sculptorul Cireșescu (mort și acela în anul trecut) să scoată de pe pereții bisericii, odată cu tencuiala, printr'un procedeu învățat în Italia, chipurile ctitorilor (Vd. Fig. 7, 8, 9 și 10), vre-o 3—4 sfinți și scena cu Isvorul Tămăduirii, tabloul de hram al bisericii din Crețești. Frescele acestea,

care au fost depuse de donator, prinse fiecare în cadru și cu solidă armătură de lemn de nuc, ca să nu se poată îndoi și deci rupe, au fost așezate provizoriu, răzimate de pereți, în clădirea cea nouă a Muzeului „Aman“, clădire lăsată neterminată, și unde le-a bătut Dumnezeu. Nu știu prin a cui vină acele cadre de lemn însă au fost demontate și ce s'a făcut cu ele. Ca urmare a scoaterii lor, frescele au început a se fărâmița întâi la colțuri și pe margini, nimicirea lor fiind în continuu progres. Unul din tablourile cu cîtorii se poate vedea, într'o stare jalnică, în holul

Fig. 10. — Cîtorii de pe peretele lateral.

Muzeului, sprijinit cu partea superioară de cadrul de piatră al pisaniei Crețeștilor, pe care, fără niciun rost o maschează ¹⁾).

1) D-na Eliza I. Brătianu, când a venit să viziteze muzeul acum câțiva ani, a fost indignată de a găsi frescele cu chipurile Brădeștilor în halul acesta. Amănuntul îl deținem dela dl. Marcel Romanescu însuși.

Com. Mon. Ist. a trimis o adresă Primăriei Craiovei și Muzeului la 18 Mai 1938, cerând măsuri pentru buna păstrare a frescelor dela Crețești, care „sunt acum depuse într'o încăpere umedă, unde a început a se strica“. Aceasta după ce, la 6 Mai, arhitectul regionalei respective raportase de starea în care găsise frescele (V. mapa 15, fasc. 1, Diverse, 1938, din arhiva C. M. I. București).

Din picturile murale ce au mai rămas în biserică neacoperite încă de dărâmături, menționăm pe cele următoare, așa cum le-am aflat în Septemvrie din acest an.

În pronaos, în față, deasupra trecerii înspre naos: *Dumi-*

Fig. 11. — Frescă reprezentând „Nașterea Precestei”.

neca tuturor Sfinților, cu sfințele în stânga și sfinții în dreapta de cum intri. De remarcat câteva capete bărbătești deosebit de frumoase și de expresive. Dedesubtul acestei scene, mai la dreapta: *Sf. Pahomie* și *Sf. Antonie*. La rând cu aceștia, dar

după colț, pe peretele sudic, vine fereastra care, cea din urmă, mai păstra odinioară cadrul ei de piatră. Deasupra-i o deosebit de interesantă pictură, și singură păstrată încă întreagă: *Nașterea Precestei* (Fig. 11). Scena are ca fondal o biserică și un palat. La stânga tabloului, în planul al doilea, pe un larg divan șade Sfânta Ana în capul oaselor; o femeie venind dinspre fund îi întinde un pahar, ținând în mâna stângă o sticlă. În dreapta, pe planul din fund, e înfățișat Sfântul Ioachim, bătrân care șade pe scaun la o masă, cu un ceaslov deschis înaintea-i. În planul din față, la stânga, o femeie ciucită întinde brațele în care ține un copil mic, gol, deasupra unei cristelnițe în formă de potir cu picior și cupă largă, cu elegante cizelări pe dinafară, pe când o a doua femeie, aplecată de mijloc, toarnă apă peste prunc dintr'un vas cu gât lung și subțire. La mijloc o servitoare aduce scutece calde celor ce au făcut toaleta copilului. La dreapta în față e cel mai frumos și mai original tablou: o femeie șade pe un scaun cu spătar și toarce, cu furca 'n brâu și cu fusul în mâna dreaptă, în vreme ce cu piciorul stâng leagă pruncul înfășat și culcat într'o albie. Sfânta Ana și Sfântul Ioachim au capetele aureolate. Scena aceasta se găsește zugrăvită și în biserica din Ostrovul-Călimăneștilor, la cea din Stănești și la Biserica Domnească dela Argeș, cu mici variante în figurație. Pe cât știm însă, numai în vctitoria dela Crețești compoziția din urmă — cu femeia ce șade torcând — e completată cu gestul duios și românesc al legănatului copăii cu piciorul, cum fac țărâncile noastre. Scena aceasta confirmă observația lui N. Iorga, că încă din vremea lui Matei Basarab elementele profane se integrau în pictura noastră bisericească ¹⁾.

Față 'n față cu Nașterea Precestei, la stânga și tot în registrul de sus: *Intrarea în Biserică a Precestei*, înfățișând pe Sf. Ioachim și pe Sf. Ana, cu Sf. Fecioară copilă înaintea-le, pe care o prezintă Marelui Arhiereu cu venerabilă figură, ce le iese întru întâmpinare; opt femei vin în procesiune la spatele părinților Mariei, purtând fiecare câte o lumânare aprinsă în mână.

Intrând în naos, dacă escaladezi movila de dărâmături a turlei năruite, ce umple interiorul și ascunde astfel toată partea inferioară a picturii, vezi pe curbura sânelui dinspre miazăzi: *Botezul Domnului*, *Prezentarea la templu* și *Circumciziunea*; pe sânel stâng, ce stă să pice, o scenă despicată în două printr'o crăpătură a peretelui: *Christos înviază pe Lazăr*, dedesubtul căreia este un rând de sfinți, dintre cari se mai văd parțial *Sf. Dumitru*, *Sf. Nistor* și *Sf. Teodor*. Pe același perete: *Iisus Christos se arată ucenicilor săi*.

Pe zidul despărțitor al naosului de pronaos, în fața iconostasului, în timpanul de sub boltă: *Răstignirea*, iar subt ea, cu inscripția: „Bucură-te Născătoare de Dumnezeu”, câteva capete admirabile, pe care nu le-am putut fotografia.

1) V. *Les arts mineurs en Roumanie*.

În altar, deasupra proscomidiei: *Dumineca Mironosițelor*, înfățișând trei sfinte femei care aduc în dar vase cu mirodenii Mântuitorului.

Motivele decorative destinate a umple unele spații dintre compozițiile picturale sunt luate din lumea plantelor și a florilor, cu tulpine ce se împletesc și floricele de influență orientală (v. Planșa V).

Ca la mai toate bisericile acestei epoci (v. Fig. 3), pe perețele din fund al pridvorului, la dreapta ușii de intrare, este zugrăvit iadul după iconografie, iar la stânga raiul. Această parte a picturii este azi cu desăvârșire distrusă. În 1908. N. Iorga nota doar ¹⁾: „Pe zugrăveala de afară: Fermecătorii, Vrăjitorii, Călugărul curvar, Morariul, Sodomianul”.

Tot N. Iorga a citit pe atunci, la proscomidia azi obturată de zidăria ce s'a prăbușit peste altar, numele zugravilor înscriși la pomelnic: „Madia, Diacon Marin, Andrei, Stanciul”, din cari cei din urmă trei sunt, cum îi arată numele, de bună seamă români.

II. — Biserica Brădeștii-Bătrâni

Ieșind din Craiova pe bariera Severinului, la 23 km. de oraș, calea națională taie satul Brădeștii-din-Față, a cărui biserică a fost întemeiată de boierii Mosculești în 1825. De acolo, lăsând șoseaua și luând-o la dreapta pe drumul comunal de lângă școala primară a satului, urci un deal lung și înălțicel, după care, ca la doi kilometri, dai de a doua ctitorie a neamului Brădeștilor.

De sus, de pe podișul ce domină valea, sub care se ascunde biserica, ochiul îi descoperă profilul grațios — pe care l-ai asemui de departe cu altul cunoscut —, apoi, pe măsură ce cobori, apropiindu-te, o vezi pieziș, o vezi din față, până te lămurești deodată: e o replică a Crețeștilor, așa cum această ruină trebuie să fi fost acum 150 de ani (Fig. 12-13). Asemănarea exterioară dintre cele două locașuri de rugăciune — deopotrivă așezate la fereală, departe de drumul mare — bate la ochi: siluetă laterală, turlă, pridvor, sunt la fel în liniile lor generale; parcă ar fi două surori gemene, aidoma la chip și înfățișare. Și totuși, ... totuși nu știi încă de ce ai zice că, între amândouă, cea căzută astăzi în ruină este și mai frumoasă decât cea rămasă în picioare. De ce oare?

Numai după o atentă cercetare îți dai seama că impresia de svelteță, de superioară eleganță a liniei Crețeștilor izvorăște din raportul de proporții dintre înălțimea principalelor elemente arhitectonice ale bisericii — pridvor, corpul clădirii, turlă — și lungimea sau grosimea lor, raport în care înălțimea a fost ușor accentuată. La acest efect contribuie și apropierea mai pronunțată dintre turlă și clopotniță a ruinei de pe malul Jiului.

1) *Inscripțiile din bisericile României*, vol. II, pag. 84.

Planul bisericii din Brădeștii-din-Dos, sau cum o numesc localnicii: Brădeștii-Bătrâni, este de același tip cu al celei dela Crețești, cu pronaosul puțin mai larg decât naosul, — particularitate caracteristică secolului al XVIII-lea și care se întâlnește mai rar în al XVII-lea. O aruncătură de ochi pe releveurile anexate acestor rânduri (V. Planșele VI, VII și VIII) ajunge să ne

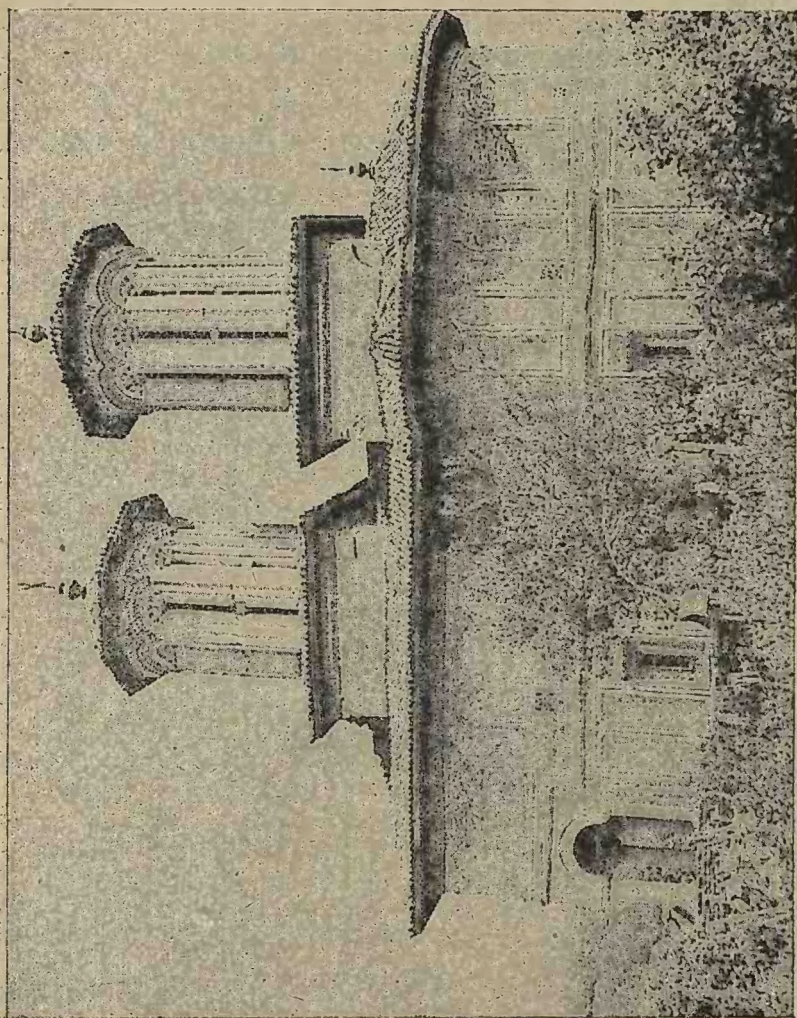

Fig. 12. — Biserica Brădeștii-Bătrâni, văzută dinspre Nord.

convingă de justetea ipotezei d-lui arhitect Ghika-Budești: „E probabil că acelaș meșter le-a construit pe amândouă” ¹⁾.

După ce în anul 1752 cuviosul-boier Costandin Brădescu

1) *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIX, pag. 91, cum și XXXV, fasc. 111-112, fig. 303, 305 și 307.

biv vel vornic a ridicat biserica din Brădeștii-Bătrâni, peste cinci ani a relăcut și pe cea din Crețești, de pe moșia de zestre a soției, folosind în bună parte pe meșterii ce lucraseră înainte la Brădești, și anume după același plan, dar în proporții mai reduse. Caracterizarea arhitectonică a bisericii din Brădești 'a fost dată de d-l Ghika-Budești ¹⁾ astfel:

„Quoique datant de la seconde moitié du siècle, ce monu-

Fig. 13. — Biserica din Brădeștii-Bătrâni.

ment se rattache par la pureté du style et par ses arcades classiques en plein cintre aux églises de la première moitié du XVIII-ème siècle. C'est ici le plan tréflé à clocher, au naos allongé et surmonté d'une haute coupole, au pronaos élargi et

1) *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXV, fasc. 111-112, pag. 49.

au clocher élané, rivalisant avec la coupole du naos, au porche à arcades et à colonnes de pierre. C'est le type nouveau, devenu le plus classique de ce XVIII-ème siècle. Il se distingue non seulement par ses proportions élevées et sa silhouette élégante, mais encore par sa structure impeccable, dont on peut juger de l'intérieur. L'on y voit les voûtes à pendantifs partout encadrées par des arcs formant comme des nervures et posant sur des consoles. L'on y voit encore de nombreux encorbellements, qui ne sont qu'un autre genre de consoles horizontales et continues. Celles-ci donnent à l'intérieur de l'église de l'élégance et à ses proportions de la légèreté.

Dimensiunile acestei biserici sunt simțitor superioare față de ale celei din Brădești, și anume: 18,50 m. din pragul ușii până în fundul altarului, pe o lărgime de 5,47 m. în pronaos și 6,70 m. în naos dela o fereastră la cealaltă a sânuirilor, cu o înălțime de 18 m. sub bolta Pantocratorului, după măsurătorile luate cu puțină aproximație din releveurile ce am avut la îndemână. Pridvorul are aceeași lărgime ca pronaosul, având arcade deschise în semicerc, legate la bază prin trăgătoare de lemn, și coloane de piatră cu fusul cilindric și cu capitелurile înflorate, în stilul veacului al XVII-lea (Fig. 14) ¹⁾.

Tâmpla bisericii este de zid (Planșa IX).

Zugrăveală în frescă, întunecată și înegrită cum o aillăm, ne pare și ea mai puțin frumoasă decât a Creștilor, cu tot belșugul de poleială cu care a fost împodobită. D-l Prof. I. D. Ștefănescu, în monumentală sa lucrare: *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX-ème siècle*, Paris, 1932, la pag. 155, descriind distribuția temelor iconografice zugrăvite în interiorul bisericii, arată că această pictură nu prezintă importanță decât din punctul de vedere al iconografiei. Din decorațiunea originară a pereților nu s'a păstrat aci, zice d-sa, decât pictura din cupolă și, poate, și partea de sus a pereților naosului, reimprospătându-se culoarea zugrăvelilor primitive ce se mai conservă și pictându-se din nou cele mai multe din scenele și chipurile care se văd azi. Această muncă de prefacere se va fi săvârșit pe la finele veacului al XVIII-lea, când biserica a fost restaurată. Din această epocă trebue să provină și urmele de decorație exterioară, pe care d-l Ghika-Budești le-a observat pe ambele ziduri laterale, decorație „composée de rinceaux, de feuillages et de branches très fines, peintes à la fresque, et d'un semis de petites fleurs dans le genre oriental” ²⁾.

Intemeierea ei ar fi de pe la sfârșitul celui de al XVI-lea secol, întru cât picturile din naos urmează tradiția epocii aces-teia, pe când cele din pronaos poartă semnul jumătății a doua din veacul al XVII-lea, — deducții pe care d-l I. D. Ștefănescu

1) *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIII, fasc. 63-66, pag. 38.

2) *Ibidem*, XXXV, fasc. 111-112, pag. 49.

le trage ¹⁾ din ordinea și dispoziția subiectelor iconografice pictate acolo.

Chipurile ctitorilor sunt fabricate în serie, bărbații semănând

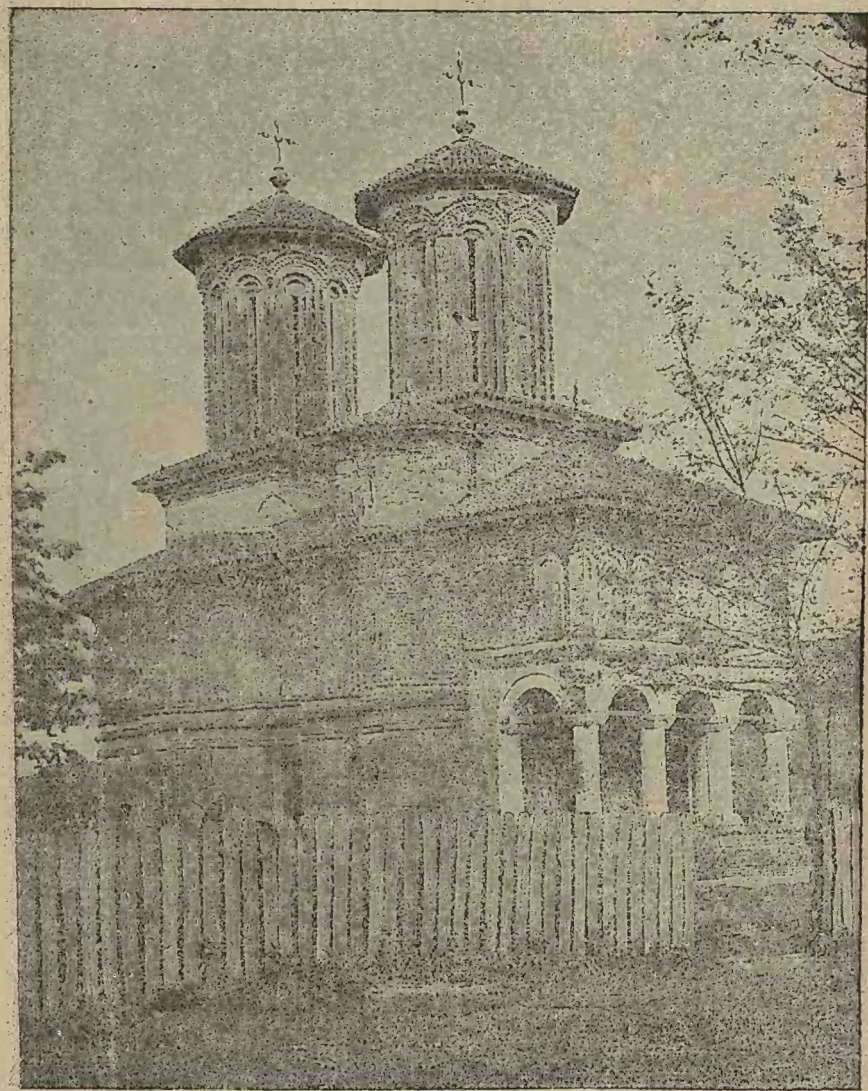

Fig. 14. — Fața Bisericii cu pridvorul ei.

între ei și femeile între ele, „parcă ar fi opera unor iconari“ (Planșele X, XI, XII și XIII); ele sunt de altfel și refăcute. Ori-

1) *La peintures religieuses en Valachie etc.*, pag. 103.

cum, nu pictura lor, ci numai costumele pot să ne intereseze aci. Mult mai prețioase pentru noi și mai frumoase sunt sculpturile bisericii din Brădești-Bătrâni, perfect păstrate, la ușă, ferestre și deschizăturile de ventilare de deasupra brâului exterior al clădirii.

Stâlpii și capitelurile pridvorului, remarcă d-l Ghika-Budești, „poartă astăzi urma unor zugrăveli destul de rudimentare, cu ramuri și flori mici, răsfirate în mod uniform pe suprafața lor” ¹⁾.

Ușa bisericii, cu pisania deasupra (Planșa XIV), este închisă într'un cadru de piatră ornamentat, care reține privirea. Pe cornișa cu relief foarte accentuat, depășind cadrul pe margini, este sculptat un motiv ornamental alcătuit dintr'o alternare de foi palmate țepoase și o încolăcitură de cârcei. Cornișa e susținută de rinceau-uri pe care coboară un lanț floral din frunze de acantă, grațios încovoiate, dar altfel decât motivele de pe cornișă ²⁾. La vreo 30 cm. de pământ panglica acestui ornament se taie printr'o linie despărțitoare, sub care sculptorul a săpat câte un leu de fiecare parte a ușii, față'n față, lei rampanți, cu lungi cozi îmbârligate. Ei amintesc — zice d-l Ghika-Budești ³⁾. — „pe cei aflați la mănăstirea Hurezi, de pe balustrada foisorului lui Dionisie Bălăcescu (1753), care poate să fi fost executată de acelaș meșter, căci florile rinceau-urilor, acvilele ⁴⁾, leii și genul sculpturii au o mare asemănare la ambele monumente”.

Partea de sus a golului ramei de piatră, în care e prinsă ușa de lemn cu două canaturi, prin care se intră în biserică, este formată dintr'un arc în acoladă, arc cu aripile prelungite orizontal și sprijinite pe console în sfert de cerc la capete.

Pisania (Fig. 15), cu 11 rânduri (tot ca la Crețești, și cu o caligrafie asemănătoare, slovele însă fiind mai puțin înalte și mai groase), se citește cu dificultate în lumina scăzută a pridvorului, întru cât a fost spoită cu var într'o vreme nu prea recentă.

Ferestrele — trei la miazăzi, una la altar și două spre miazănoapte — sunt tot de piatră sculptată, având deasupra-le strășină cu profilul puternic reliefat și cu aceeași ornamentație ca la cornișa ușii; dar strășina nu e aci răzîmată direct pe rinceau-uri, prin intermediul unui chenar linear, ci este suprapusă direct cadrului dreptunghiular al ferestrei, împodobit de cele patru laturi cu sculpturi, — latura de sus, de sub cornișă, fiind și ea în acoladă (Fig. 16). Ornamentele sunt formate aci din ghirlande florale, iar fiecare unitate a lor închide o floare cu șase petale ⁵⁾, de felul celor de pe cornișa ușii dela Crețești.

1) *Evol. Arhit. în Munt. și Olt.*, pag. 92.

2) *Bul. Com. Mon. Ist.*, an. VI, fasc. 22, foaia IV sus în dreapta.

3) *Evol. Arhit. în Munt. și Olt.*, pag. 92.

4) De fapt numai una.

5) *Bul. Com. Mon. Ist.*, an. VI, fasc. 22, foaia IV sup.iment, sus în stânga. Alături e scris greșit «Brădeni», în loc de Brădești. Textul explicativ.

În panourile registrului superior al bisericii sunt șase ferestre pătrate de ventilație, cioplite în piatră, cu un diametru cam de 50 cm.; patru din ele sunt pe perețele de miazăzi. Aceste ferestruici sunt ajurate, fiecare înfățișând un motiv ornamental deosebit ¹⁾. Prima de pe zidul din miazăzi, în loc de arabescuri lineare sau compoziții florale, reprezintă sgrîpțorul împărătesc — acvila bicefală încoronată, cu spadă și sceptru în ghiare (Fig. 16 și 17), prinsă într'un cerc ²⁾. E stema Cantacuzinilor, aceeași ca la Hurezi, dar luată aci de meșterul pietrar ca simplu subiect decorativ, așa cum o mai găsim folosită pe o fereastră similară

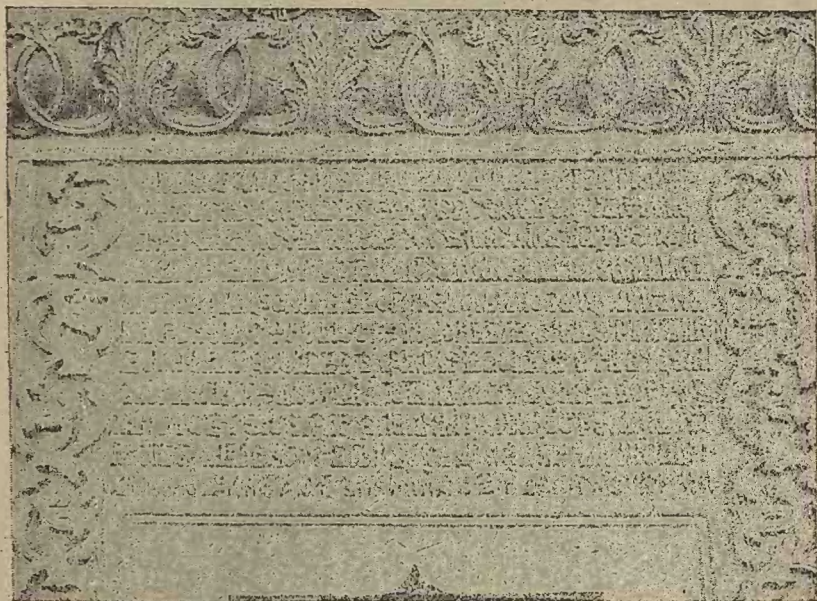

Fig. 15. — Pisania Bisericii Brădeștii-Bătrâni.

de pe zidul de miazăzi al bisericii Sf. Spiridon, cum și pe cel de miazănoapte al bisericii Sf. Gheorghe-Vechiu, amândouă din

al d-lui Zagoriț, din pag. 70, nu corespunde cu desenul de pe planșa respectivă.

În aceeași pagină, d-sa scrie: „Sculptura dimprejurul ferestrelor bisericii din Brădeștii Doljului se deosebește prin fineță și caracterul bizantin pronunțat. Repetarea frunzuliței cu trei spini, într'o mișcare domoală și sigură, dovedește, cu toată forma neisbutită a ferestrei, un stil neindoelnic”.

1) *Bul. Com. Mon. Ist.*, an VI, fasc. 22, în desenele aceleiași, pe foile III, VIII și IX, din care prima și ultima cu indicația greșită.

2) V. și desenul Zagoriț, *ibidem*, an. VIII, pag. 96, cu pajura cantacuzinească, unde autorul face și rectificarea datei bisericii: Pentru foișorul lui Dionisie, v. același buletin, an. XXIX, lig. 551 și 554.

Craiova. Pe același perete sudic dela Brădești apare și motivul bizantin al păsărilor afrontate bând dintr'o fântână.

Biserica e ocolită de brâul care separă arcaturile de sus de firidele registrului interior, închise fiecare între muchiile unui dublu cadru; ajuns la tindă, brâul se ridică deasupra colonadei prid-

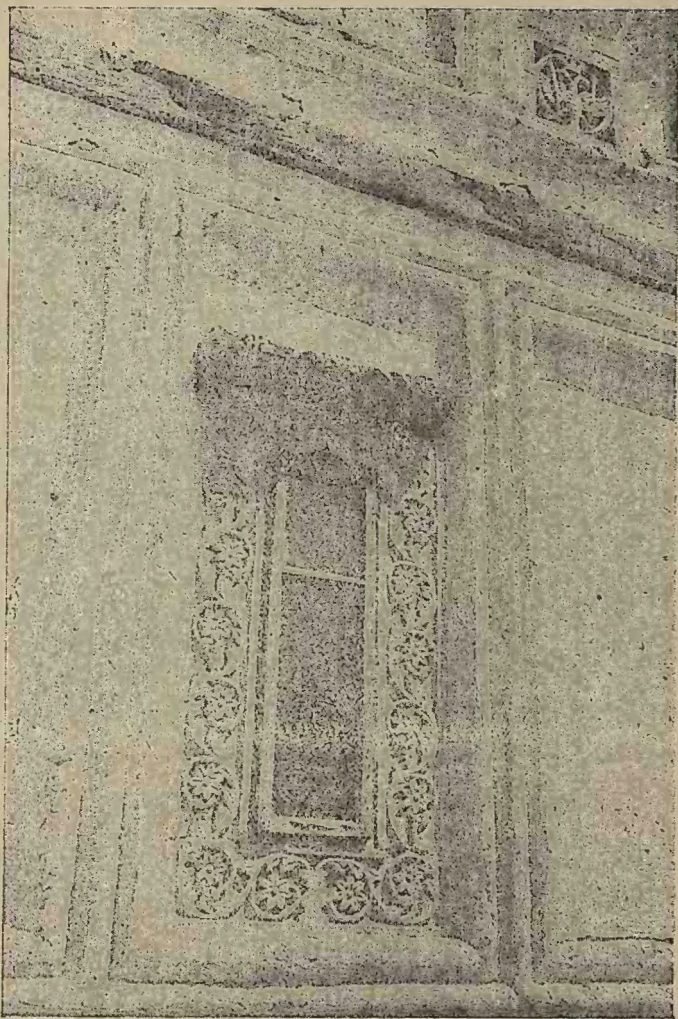
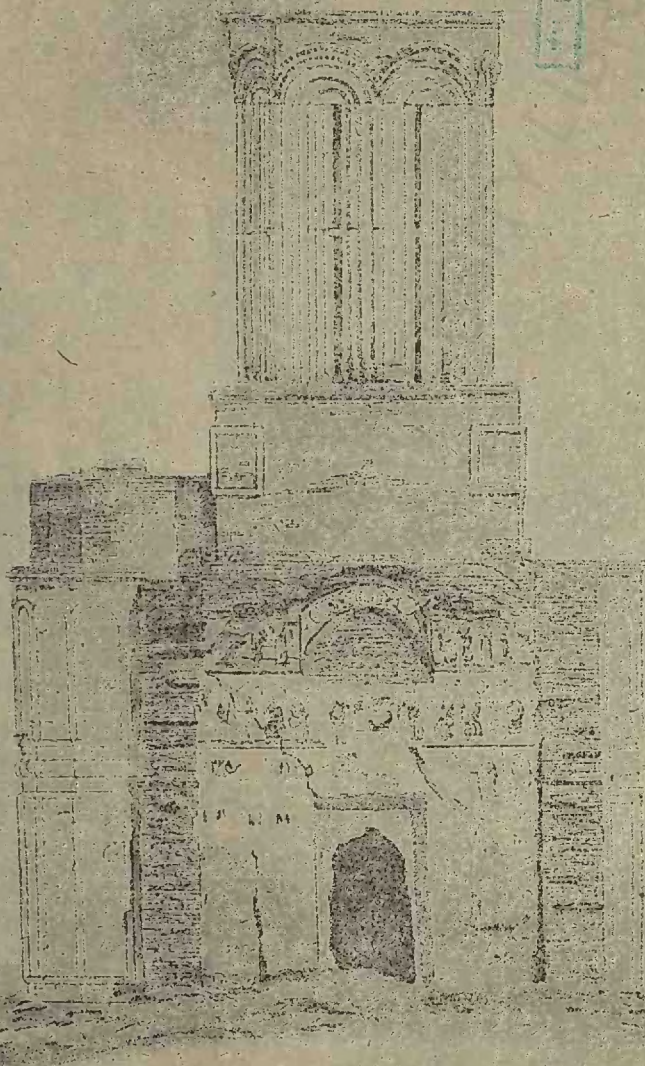

Fig. 16. — Fereastră dinspre Sud, cu fereștuca de ventilație.

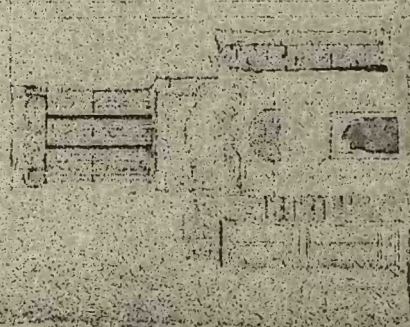
vorului, ale cărui arcaturi sunt mai scunde, pentru a cuprinde la mijloc, în fața, medalionul hramului.

Turlele sunt, în secțiune orizontală, circulare la interior și octogonale pe din afară, fiecare latură a poligonului fiind pre-

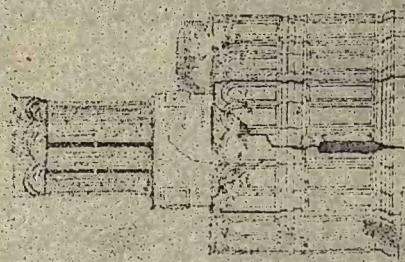

РЕЛЕВЕЦА БИСЕРИЦИ РУИНАТЪ Я ФОСТЕН МЪЗЪСТНИРЪ-КРЕЧЪШТИ-†

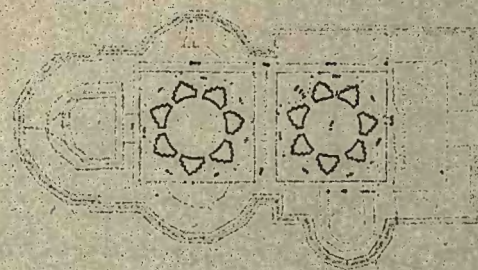
Planşa I. — Faşada bisericii din Greteşti.

FATAFA CU OBIDVOUL BUIHAT

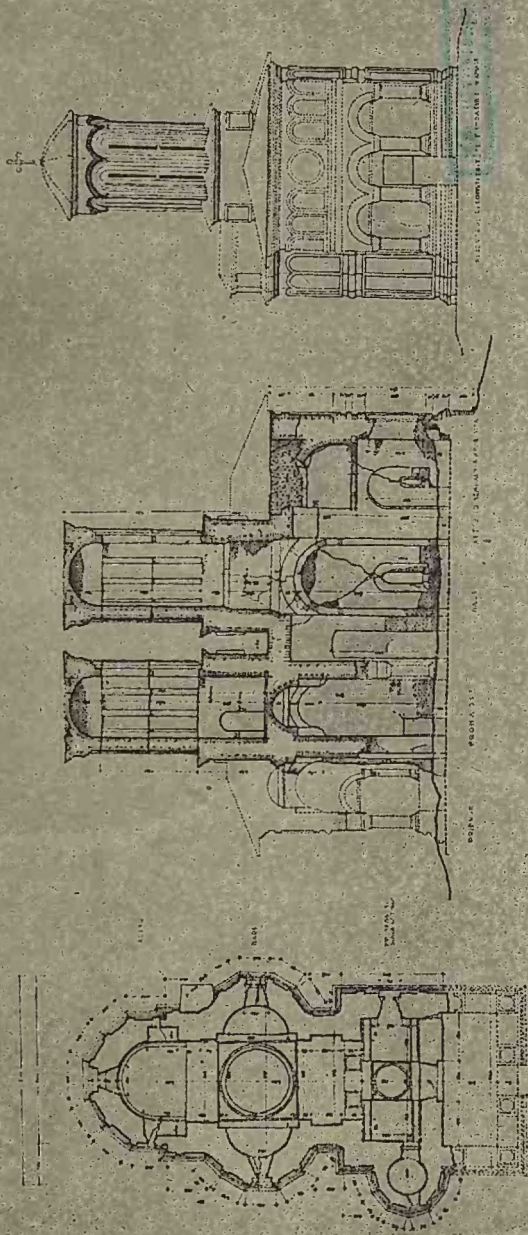
VEDEDE SPOC ABIDA ALTARULUI

PLANUL TURTELOR

PLANUL TURTELOR

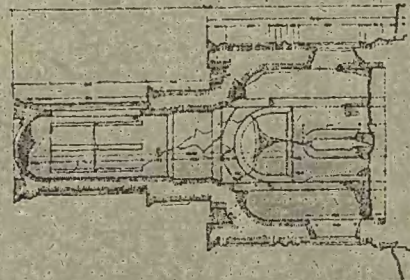
Planşa II. — Releveuri bisericii Creţesti : Vederea spre altar ; Planul turlelor.

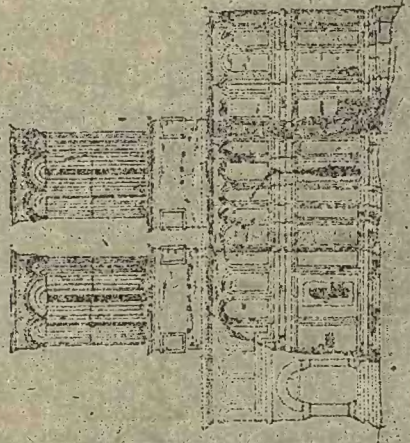
ПЛАНУ БИЗЕРИИ РУИНАТА • СРЕТЪШТИ • СЕКЦІЕ LONGITUDINALĂ ȘI FAȚADA PRINCIPALĂ RECONSTITUITĂ

РЕАБЕВЪ БИЗЕРИИ РУИНАТА ЯРОСТЕН МАНЬСТІРН • КРЕЧУШТИ • КРЪНОВА

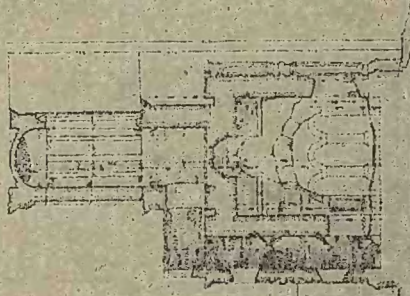
Planşa III. — Planul bisericii Crețești; Secție longitudinală; Fațada reconstituită a bisericii.

SECTIUNE PRIN NAOS

FATADA LATERALA SUD CU RECONSTITUIREA PRIDVORULUI

SECTIUNE PRIN FRONTOS

РЕКОНСТРУКЦИЯ РАЙОНА ЧАСТИ МОНАСТЫРЯ КРЕЧУШ-КРАКОВ

Planşa IV. — Releveuri: Secţiune prin naos; Vederea laterală, cu reconstituirea pridvorului dispărut; Secţiune prin pronaos.

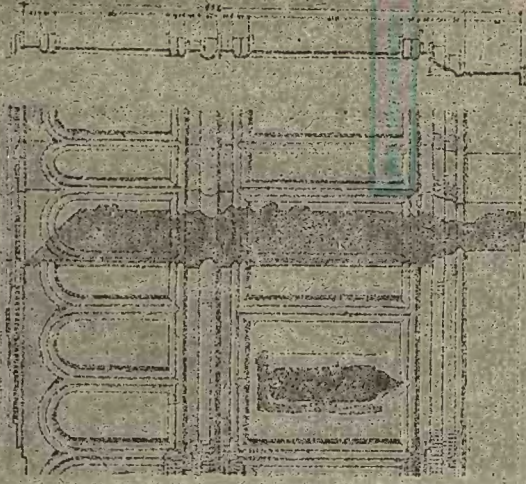
FATA DA LATERALA DETALIU SCARA

FRESCA LA PRIDFOR
SI ABIDA X 7/2

INCADRAMENT DE
PIATRA SCARA 1/1

BISERICA FOSTEI MANASTIRI CRETEȘTI NOI.

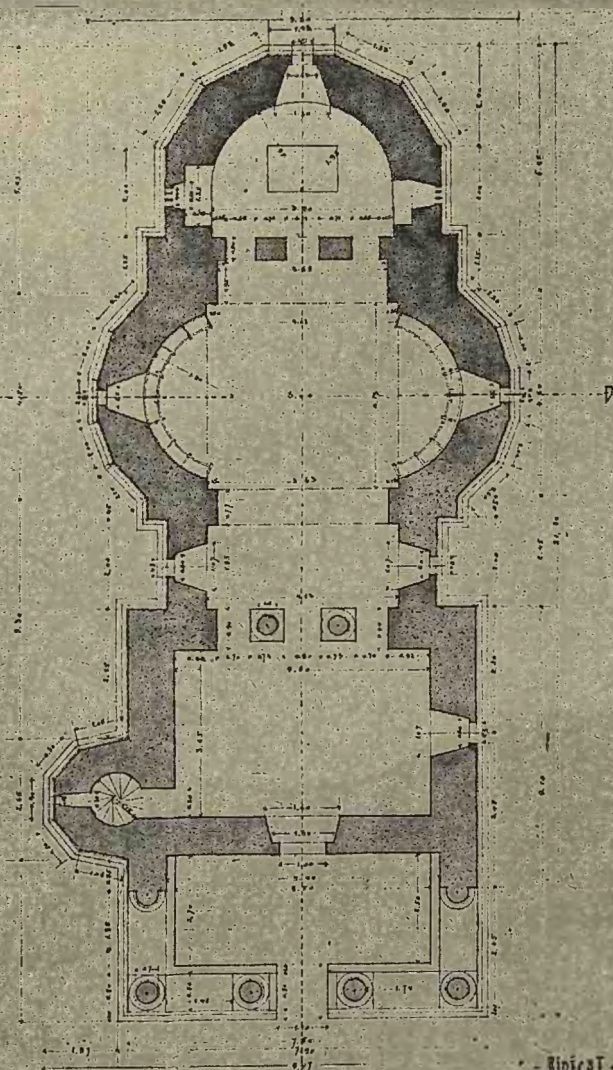
РЕАБЕЛЫ БИСЕРНИ РУМЯНЪ КРЕТЕШТИ НОИ

RELEIEUL BISERICII SF. ARHANGHEL

— DIN —

— CONȚINUT BRĂDEȘTI —

— PLAN. INTERIORUL —

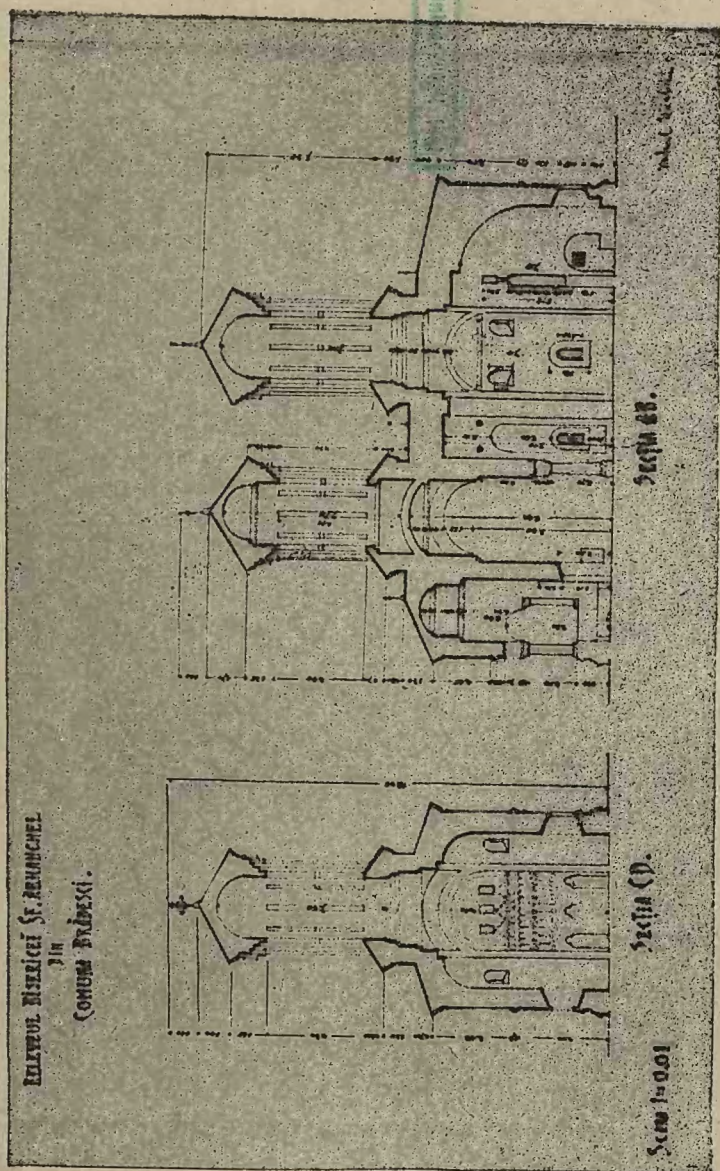

— SCALA 1:002 —

— RIDICAT —

m. Nicolae

Planșa VI. — Planul bisericii Brădeștii-Bătrâni.

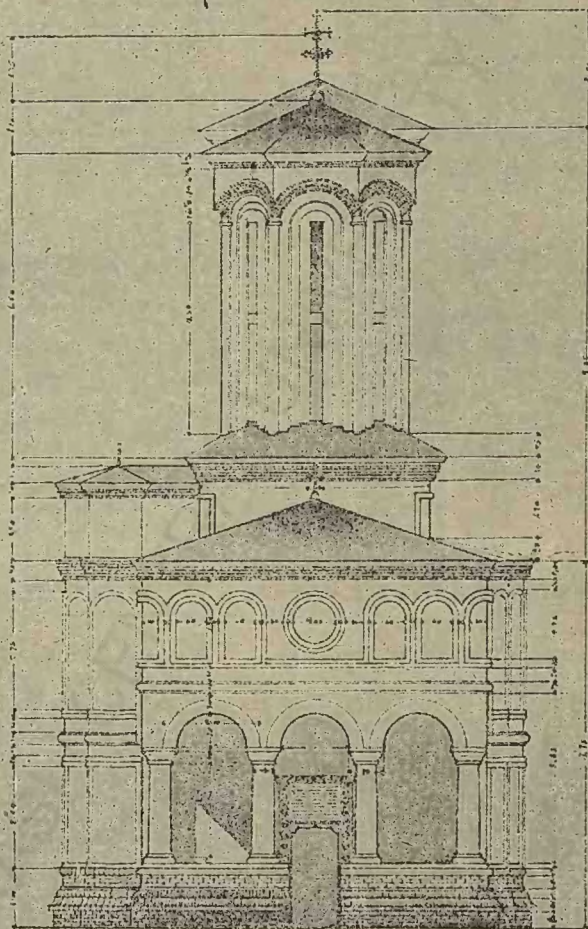
Planșa VII. — Planul bisericii Brădești în secțiune longitudinală și laterală.

Relieful Bisericii St. ANANIEI

211

CONVIA BRĂDEȘTI

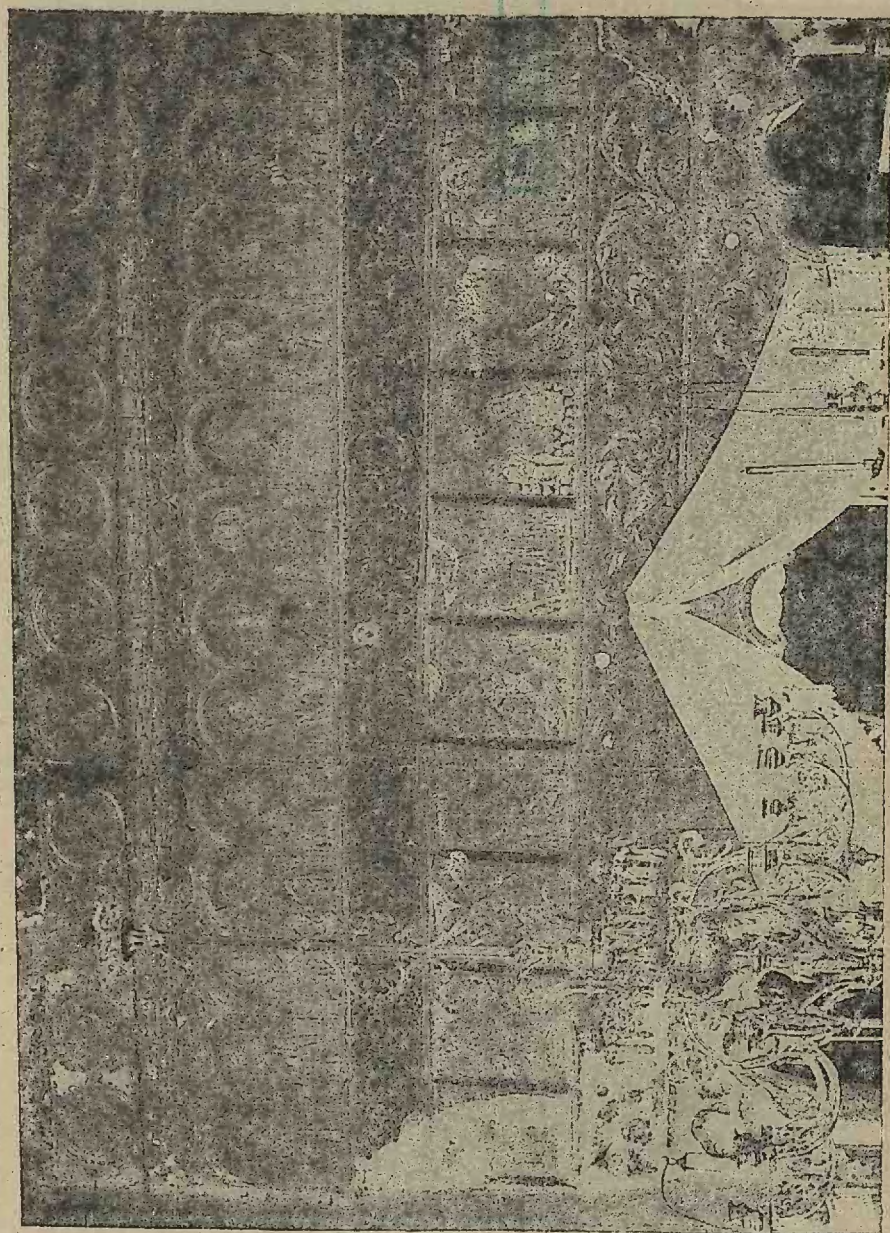
FAȚADA PRINCIPALĂ

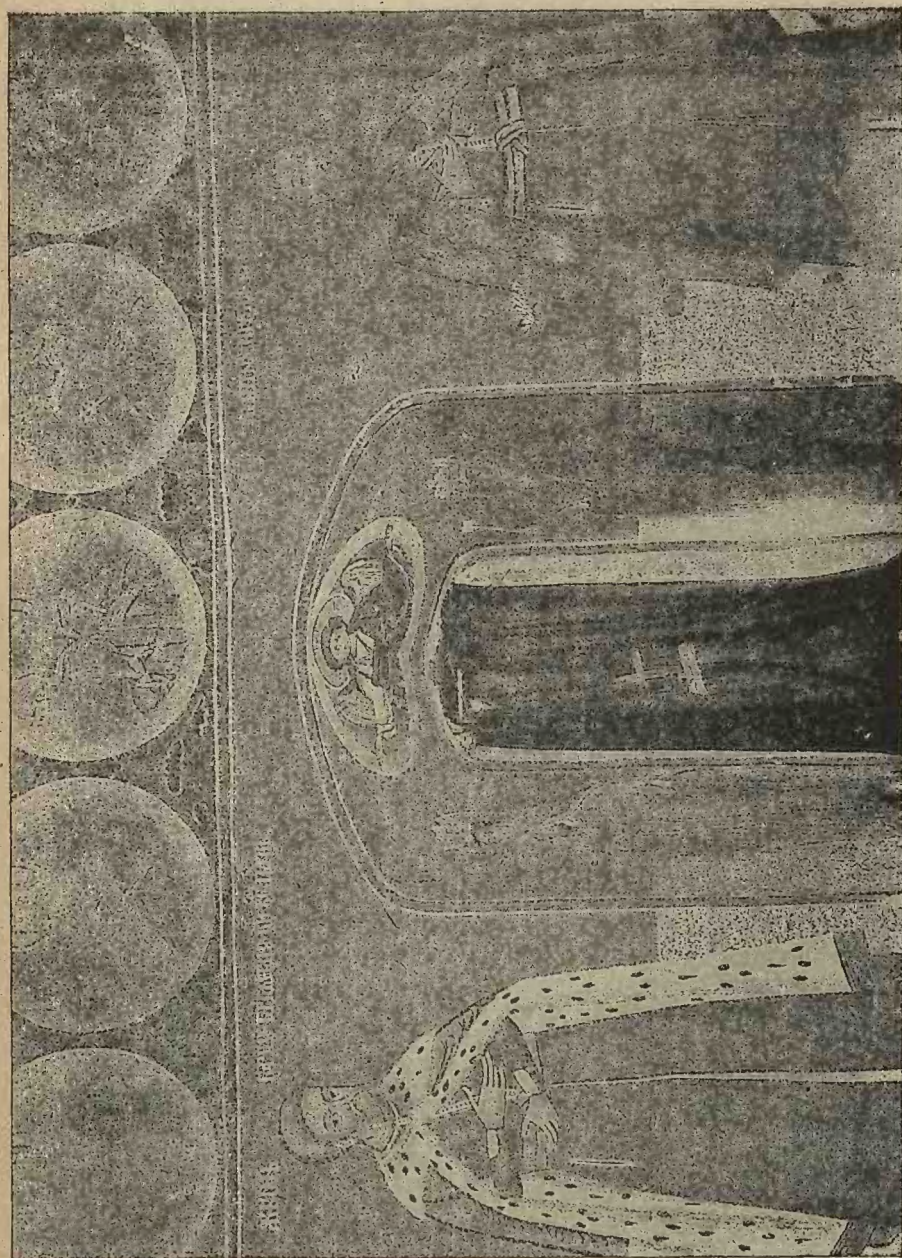
SCARA-432

Alina Mădăraș

Planșa VIII. — Fațada bisericii Brădeștii-Bătrâni

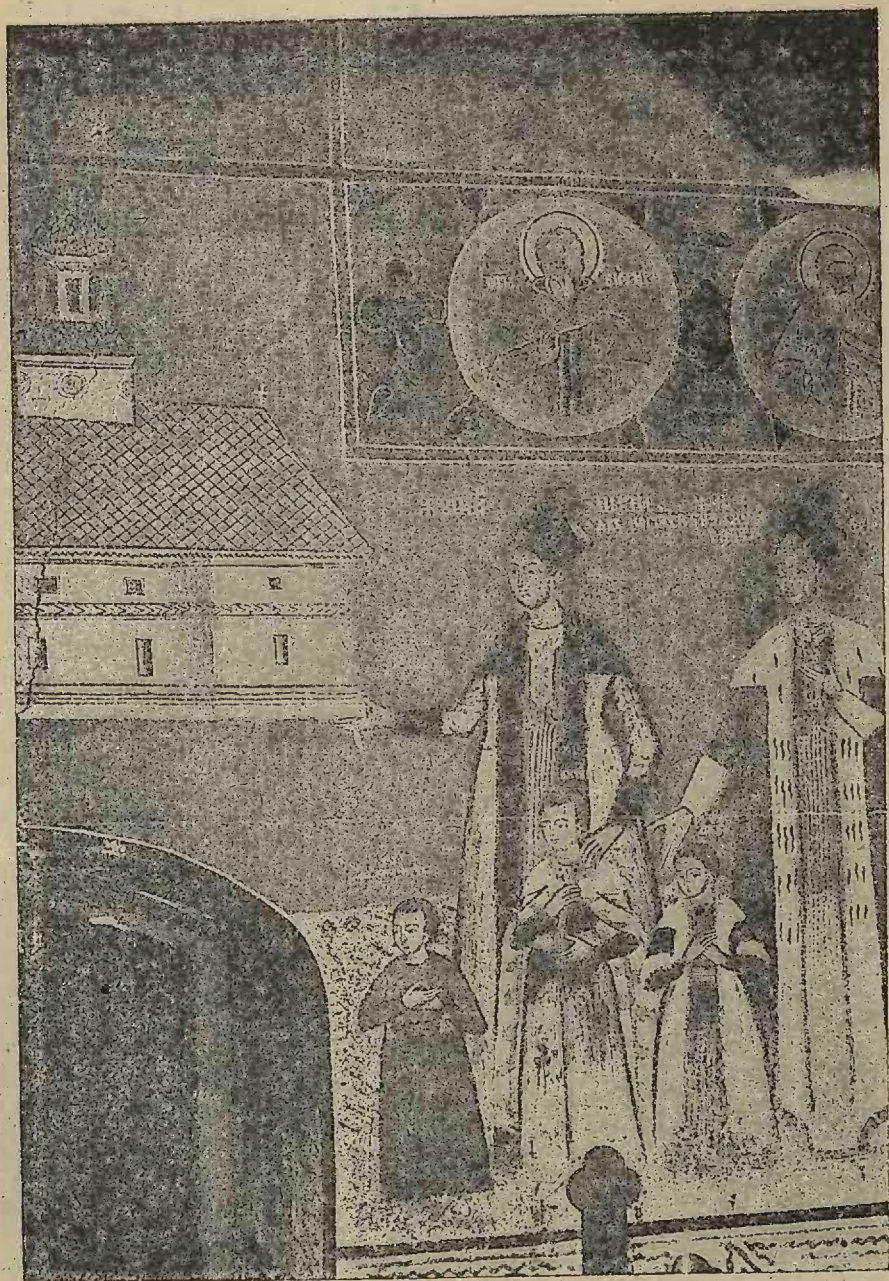
Planșa IX. — Iconostasul bisericii Brădești.

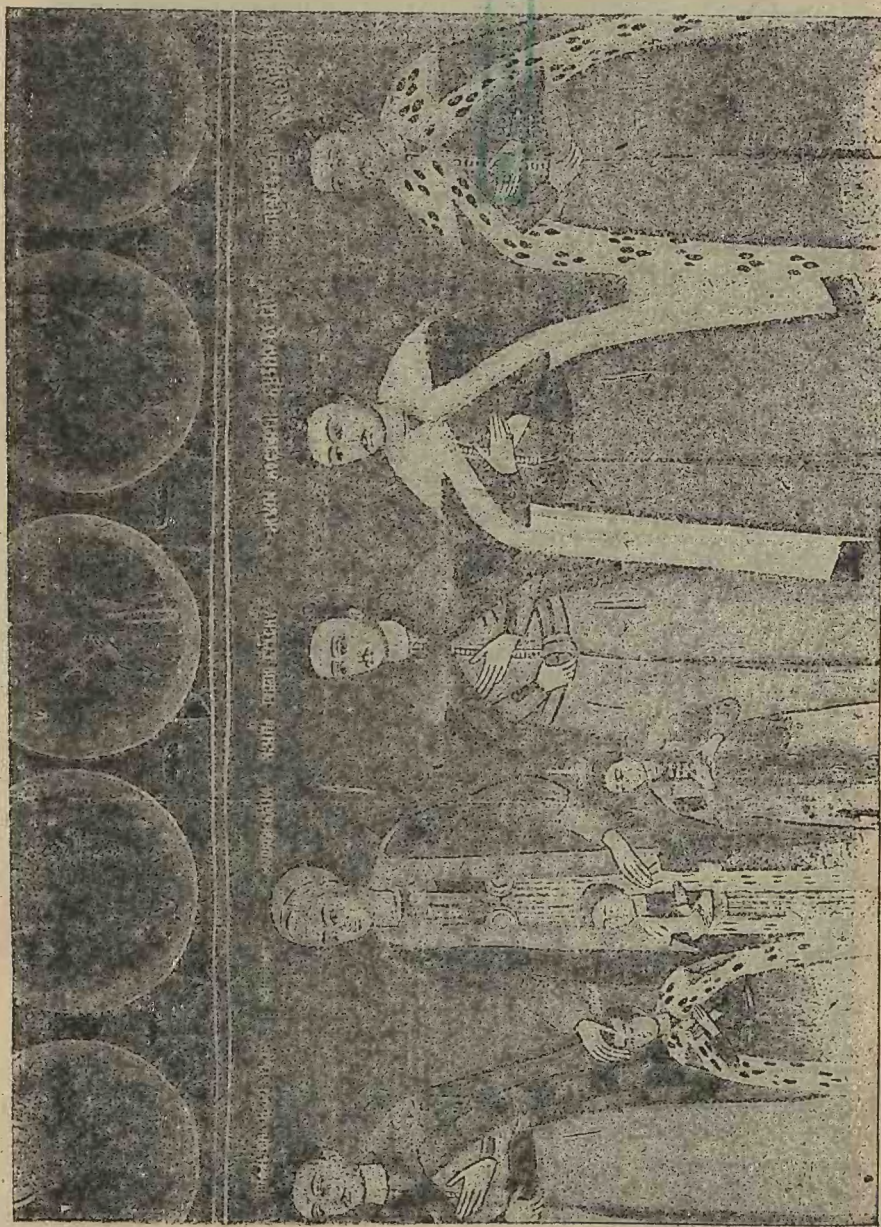
Pianşa X. - Căminii Brădeşti, de pe zidul sudic al pronaosului.

Planşa XI. — Ctitorii dela dreapta intrării în pronaos.

Planșa XII. — Ctitorii dela stânga intrării în pronaos.

Planşa XIII. — Cîtorii de pe zidul nordic al pronaosului.

Planșa XIV. — Ușa bisericii Brădești cu pisaña și chenarul de piatră.

Planșa XV. — Icoanele din biserica Brădeștii-Bătrâni.

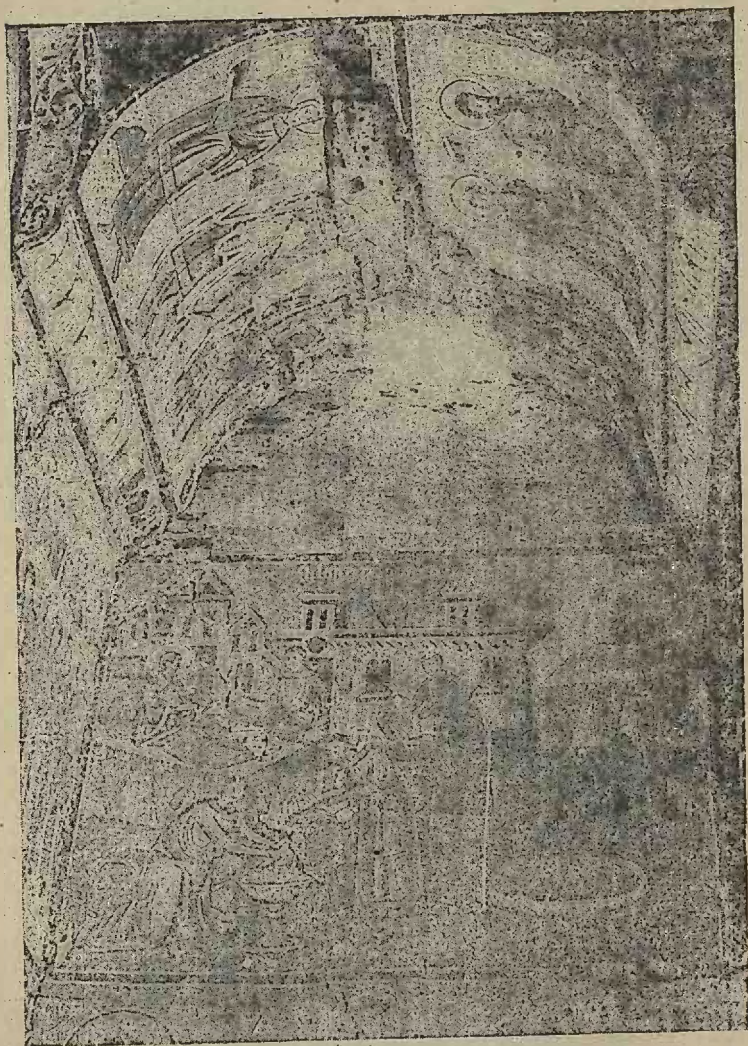

Fig. 11. — Frescă: „Nașterea Precestei“. Crețești.

văzută cu o fereastră îngustă și lungă cât cilindrul turlei, tăiată lateral la mijloc de un trăgător de lemn, menit a consolida zidăria. Ferestrele acestea au câte o arcadă în sprânceană deasupra, după cum și cornișele de sub strașină sunt ornamentate cu un dublu rând de zimți în cărămidă.

Turlele stau pe o bază pătrată. Sub strașina lor sunt de asemeni câte două rânduri de zimți. Colțurile bazelor celor două turle au, de la jumătatea lor în jos, câte un ornament geometric, anume în unghiul drept cele de pe clopotniță, iar la turla Pantocratorului în arc, menite să taie monotonia unor mari suprafețe de zidărie prin reliefurile ce desenează forma lor. Detaliul acesta se găsește și la biserica din Crețești.

Clopotnița este foarte puțin redusă în proporții față de turla de pe naos, iar distanța între ele e cam de $3/4$ din diametrul clopotniței.

Acoperișul de olane este simțitor deteriorat, abia după câțiva ani de când, prin grija și cheltuiala Comisiunii Monumentelor Istorice, s'au făcut reparații acestei biserici. Ploaia pătrunde totuși insidios prin bolți, sperînd câte-un lăstune. Gândul te

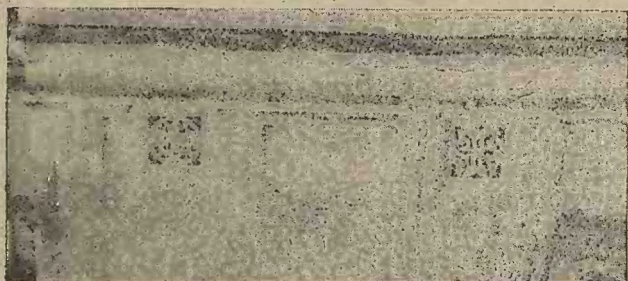

Fig. 17. — Ferestruicele dinspre Sud.

poartă fără să vrei la soarta tristă a Crețeștilor, deși bine știi că Brădeștii-Bătrâni au măcar norocul să aibă ctitorii încă în viață.

În pronaos sunt îngropați ctitorii vechi, cum și urmașul lor: profesorul Mișu Săulescu. Mormântul acestuia este împrejmuit cu un gard de lemn galben, care contrastează cu datina strămoșească și stilul locașului.

Biserica Brădeștilor e astăzi săracă în odore. Argintăria, toată modernă, policandre, vase de cult, slesnice, se datoresc — ne spune slujitorul acestui altar — smereniei d-nei Elena M. Săulescu. Zadarnic am căutat însă urmele argintăriei vechi: a dispărut fără urmă.

Dintre icoanele aflătoare la Brădești sunt de remarcat trei, pe care le-am fotografiat, pentru a le prezenta cititorilor noștri. Cea mai interesantă dintre ele comentează Menologul, înfățișând Sărbătorile împărătești și amintind rânduiala slujbelor (Pl-șa 15). Asemenea icoane, numite slavonește „svjatcy“, se numără pe

degete în România. Cea mai veche de acest fel, descoperită la schitul Zagavia, lângă Hârlău, e din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, deci contemporană cu biserica din Brădeștii-Bătrâni¹⁾.

Micul cimitir, așezat la vreo 10 metri de peretele exterior sudic al bisericii, este despărțit de aceasta printr'un zid tare ruinat. Mormintele, ca în devălmășie, se ating, se amestecă, de nu mai știi unde sfârșește unul și unde începe altul, iar morții se suprapun, de cele mai multe ori, ca generațiile viețuitoare. O groapă recentă, cu un mănunchiu de flori abia vestejite la cap, face o pată neagră pe întinsul buruienilor gălbejite de secetă, care acoperă deopotrivă pe toți cei dedesubt, le potolește neliniști și patimi, revelându-le nimicnicia. Dincolo de gardul ce mărginește moșia celor morți, se întinde țarina mănoasă și belșugul celor vii.

La plecare, suind coasta, pe drumul cotit, până sus la cumpăna apelor, nu se poate să nu-ți întorci de mai multe ori privirea spre gingașul monument arhitectonic, arătând din ce în ce mai mic în lundul văii, și pe ale cărui turle au rămas încă aninate cele din urmă raze ale apusului.

* * *

Bisericile din Brădeștii-Bătrâni și Crețești, ctitorii ale unor boieri de țară — din cei cari, chiar deținând vreo dregătorie, trăiau aproape tot timpul pe moșiile lor, alături de țărani —, mai puțin făloase prin mărimea lor decât cutare biserici din oraș, însă mai gingase și în armonie cu natura înconjurătoare, prezintă pentru noi un interes deosebit. Aceasta nu numai pentru frumusețea liniilor arhitectonice ale celor două clădiri surori și pentru proporțiile lor bine echilibrate, dar și fiindcă ele înseamnă, ca formă de creație, un moment în evoluția arhitecturii religioase din țările românești.

În secolul al XVIII-lea se produce o remarcabilă transformare în rânduirea planului, în forma generală și în decorațiunea bisericilor noastre: tipul bizantin, cel dintâi în ordinea vechimei (așa cum a fost Sf. Dumitru din Craiova, clădit de iznov în 1651 de Matei Basarab și dăruit în 1889, când Lecomte du Nouy a construit în locu-i actuala catedrală pe un plan și într'o formă cu totul alta) dispăruse de mult, iar cel sârbesc (fără tindă și în cărămidă aparentă, în felul schitului Cornet, din 1661) era și el pe cale de pieire. Din acest din urmă tip însă, prin adaptări la condițiunile locale și prin succesive modificări, pe care gustul și priceperea meșterilor români le aduc în construcția și în decorațiunea bisericilor noastre, se ajunge, prin lentă evoluție, la un stil nou, stil propriu românesc, ba, mai mult chiar: așa îi zice *oltenesc*, așa cum îl vedem la cele două ctitorii ale Brădeștilor.

1) I. D. Ștefănescu, *Monuments d'art chrétien trouvés en Roumanie*, p. 608-612 și planșa 52.

Este în acest proces de prefacere ceva care se explică prin faptul naționalizării bisericii noastre, care din vremea lui Matei Basarab începuse a se scutura de înrăurirea slavonă, așa cum avea să se întâmple apoi și cu cea grecească.

Felul acesta de biserică (în plan trellat, cu clopotniță pe pronaos și cu pridvor pe stâlpi de piatră) se potrivește minunat pentru Oltenia, părănd aci o creațiune a pământului nostru, a orizonturilor mărginite din ascunzișul vâlelelor oltene și în societatea umilelor case de clăcași dela noi. Nevrând parcă să bată prea mult la ochi, între casele risipite ale satului și aproape de curtea boierească, tipul acesta de clădire exprimă spiritul de măsură al Oltenilor și este, evident, în succesiunea marilor epoci ale arhitecturii religioase din țările noastre, un punct de înflorire pentru arta românească din vremea Cantacuzineștilor, și mai cu seamă din a Brâncoveanului.

Ellorescența artei brâncovenești, patronată și încurajată de domnitorul bogat și darnic, a dăinuit încă mult după 1714, sub Mavrocordați și Ghica, domnitori străini de sânge, dar însufleșiți de bune sentimente față de ortodoxia noastră și oameni iubitori de cultură, cari au zidit și ei numeroase locașuri de închinare. Bisericile ridicate de acești fanarioți poartă pecetea bunei tradiții, fiind lucrate de mâinile unor meșteri zidari, pietrari și zugravi români.

În a doua jumătate a veacului al XVIII-lea — secol în care arhitectura bisericească ajunsese a-și creia un tip oarecum clasic, model Brădești-Crețești —, arta noastră religioasă trece printr'o fază de democratizare: ea adoptă câteva procedee mai facile, de înrăurire țărănească, în ornamentație. Astfel se dispensează de turla Pantocratorului, păstrând numai pe a clopotniței de pe pronaos; arcul în acoladă tinde a înlocui pe acel în semicerc la pridvor, iar sculptura înflorată a cadrului ușii și ferestrelor, așa de meșteșugită până aci, decade, se rărește, apoi dispare, în vreme ce pictura decorativă iese din biserică și se întinde în afară, trecând dela ciubucăria fațadei, cu medalioanele ei, la pereții laterali, a cărăr arcături primesc chipuri de sfinți și personaje biblice. Acestor prefaceri și înnoiri se adaogă totodată și oarecare elemente profane de caracter rustic, provenind din arta populară și folclorul locului. Un spirit național prinde a însuleți nu numai conștiința cărturarilor din Principate, pe urma școlii ardeleni, dar el pătrunde, prin mijlocirea bisericii, până și în adâncul masei poporului, făcându-se învederat în toate manifestările acestuia. Monumente ca biserica satului Mihăești-Vâlcea, din 1756, cea dela Preajba-Dolj, din 1778, a boierilor Jieni, și biserica Sf. Arhangheli din Olănești-Vâlcea, mult mai recentă, 1820, câteși trele în plan dreptunghiular, fără săni, și cărora Crețeștii și Brădeștii le-a deschis drumul, arată și ele, pe limba lor, că, în plină epocă fanariotă chiar, se pregătea pe nesimțite în bisericile oltene duhul vremii lui Tudor Vladimirescu.

Incepătorii neamului boierilor din Crețești (Dolj)

de GEORGE D. FLORESCU.

Numele de Crețești este aflat pentru întâia oară într'un document dela Vlăduță Voevod, din 27 Mai 1510 ¹⁾. În acest act se specifică însă ritos că este vorba de Crețeștii „de pe Argeș”, deci de altă așezare decât aceea de care ne ocupăm în rândurile de mai jos, sat ce se află în apropierea vestică a capitalei Olteniei. Acești Crețești din Dolj este locul de origină a unui neam de boieri, stinși în linie directă la începutul veacului al XVII-lea și al cărui cel mai îndepărtat reprezentant, cu scoboritori prin femei până azi, este Hamza sau Amza banul, zis „ot Crețești”.

Înainte de a vorbi de acest personaj, vom trece în revistă câte-va documente care ne vorbesc de alte persoane în legătură cu Crețeștii.

Într'un document din domnia lui Alexandru II Mircea Voevod, purtând data de 13 Noemvrie 1575 ²⁾, aflăm că Voevodul întărește unui Radul, ca să-i fie stăpânire la Crețeștii de margine, pe toată partea lui. Acesta venise în fața Domnului, așezând pe fiica sa Maria cu soțul ei Stanciul peste toată ocina din Crețeștii de margine. Și se mai spune în act că fiicele celelalte ale lui Radul, anume Ana și Slavna, să nu aibe nicio treabă cu această moșie, precum nici altă față Stana, ba chiar se precizează ceea ce trebuie să revie Anei și Slavnei, și anume ocinile mamei lor Vișei din Plăseani, în Comișani ³⁾. Se mai amintește în act că Stana sau Stanca a avut un fecior Radul și că Maria avea de fiu pe un Stanciul.

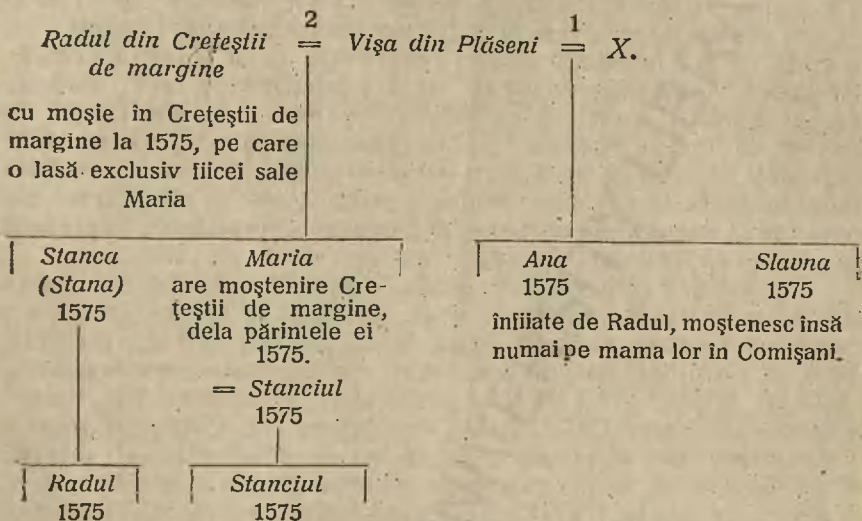
1) v. *Acad. rom.*, XXXIX/3, or. sl. perg. f. trad.; v. George D. Florescu. *Boierii Mărgineni din sec. XV și XVI*, ed. 1930, p. 22 și 31; v. fișe ined. Stef. D. Grecianu, comunicate încă din 1929 de def. Const. P. Grecianu; v. fișe ined. G-ral P. V. Năsturel, comunicate de N. A. Boicescu.

2) v. *Arh. St., Sf. Ioan din București*, or. sl. perg. și *Acad. rom., Sf. Ioan din Buc.*, p. 27; v. și fișe ined. G-ral P. V. Năsturel.

3) De locul unde se va fi aflat satul Plăseni nu mai știm nimic. În ceea ce privește însă Comișanii, am crede că este satul existent încă și azi cu acest nume în județul Dâmbovița, la sud de orașul Târgoviște. Moșia Comișani a fost stăpânire în veacul trecut a marelui logofăt al Credinței Scariat Mihălescul (+ 1836), pe semne din averea zestră a soției sale Rucsandra Caramanlău, scoboritoare a boierilor Băleni, cu stăpâniri învecinate. Moșia a trecut la unicul lor fecior Ion (+ 1867), rămânând dela acesta zestre uneia din fiicele lui: Alexandrina Dimitrie G. Florescu (+ 1909), care în primii ani ai veacului nostru a înstrăinat-o, vânzând-o lui Ioan Dalles, donatorul Academiei Române.

Din textul documentului se înțelege în chip neîndoelnic că Radul din Crețeștii de margine a fost căsătorit în două rânduri, și că Ana și Slavna erau fiicele soției sale Vișa din Plăseni, dintr'altă căsnicie anterioară, înfiiate însă de Radu.

Spîța curgătoare care reiese din hrisov este următoarea :

Din nefericire documentul nu precizează în ce parte a țării se află acel sat Crețeștii de margine, care azi nu mai este în ființă cu acest nume. De aceea nu putem afirma că avem a face cu satul din Dolj, de care ne ocupăm. De asemenea nu am aflat în documente ulterioare nicio informație care să poată să ne lămurească asupra persoanelor ce scoboară eventual din fetele lui Radul:

La Arh. St., în pac. 4 al Mănăstirii Zlătari (v. doc. 1), din materialul fost al Domeniilor Coroanei, se află un zăpis datat din 7017, adică din 1519, Iulie în 10, al unui Neacșul postelnic din Comișani, care împreună cu soția sa Neaga dau zăpis că au vândut de bună voia lor ocină în satul Bălțeanii, pe 120 de galbeni, lui Gligore comisul și jupănesei acestuia Neaga, pentru a le fi moșie ohavnică. Le mai vânduse și o parte a lui Bărcă din Cojești.

Data zăpisului îmi pare mult mai târzie, și anume din prima jumătate a veacului al XVII-lea, și aceasta sprijinit pe mai multe considerente: 1) vînzări în galbeni nu aflăm în primele decade ale veacului al XVI-lea; 2) nu cunoaștem în onomasticul boierilor acelor vremi nici odată pe un Grigore sau Gligore, pronume care apare mult mai târziu, abia pe la sfîrșitul veacului al XVI-lea. De altfel, un Grigore mare comis ne este cunoscut încă din domnia lui Radul Șerban Voevod, la 1611, vel vistier la 1633 și vel logofăt la 1637. Acesta este un boier din Poienari în Dâmbovița; 3) un Bărcă din Cojești cu boieria de postelnic nu cunoaștem înainte de 1613.

Un hrisov interesant dela Radul Șerban Voevod, din 29 Octomvrie 1609 ¹⁾, ne vorbește pentru întâia oară că la Crețești din Dolj, în apropierea vestică a Craiovei, a fost în vechime o mănăstire cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul. Documentul ne spune că un oarecare Rusco portar, care cumpărase încă din timpul domniei lui Mihnea II Voevod — cel zis Turcul sau Turcitul — satul Povarul ²⁾, pentru a plăti datoriile soției sale Calea, lăsase la moartea sa satul acesta mănăstirii Coșuna, cu dorința de a fi îngropat atât el cât și soția sa în lăuntrul acestei mănăstiri. Acest Rusco portar nu a avut decât o fată: Stanca, ce la rândul-i a avut o fiică cu acelaș nume. În document se spune că Rusco portarul și cu jupâneasa lui Calea au fost îngropați la Coșuna, iar Stanca—fii-sa—cu fata ei Stanca au fost înmormântate la Crețești. Radul Șerban Voevod orânduiește ca amândouă mănăstirile să ție satul Povarul pe jumătate, împreună și cu țiganii închinați de Rusco portar.

Acest act este extrem de important, pentru că ne în cunoștințează despre existența unei mănăstiri la Crețești din Dolj, lucru ce nu era cunoscut până la publicarea actului, credința fiind — de altfel sprijinită pe acte autentice de prin veacurile XVII și XVIII — că Barbul paharnicul Brădescul din prima jumătate a veacului al XVII-lea era ctitorul primordial al acestei mănăstiri ³⁾. Din actul de mai sus reiese că mănăstirea Crețești din Dolj era în ființă măcar pe timpul domniei lui Mihnea II Voevod, deci între 1577-1583. Despre ctitorul cel dintâi al acestei mănăstiri nu avem până azi nicio știre documentară, fiind exclus ca acest lăcaș de rugă să fie întemeiat de haiduci din timpuri foarte vechi ⁴⁾. Din documente ulterioare reiese că ctitor al mănăstirii a fost și Hamza banul din Crețești.

Pe acest boier îl întâlnim pentru întâia oară ca martor al lui Dobromir mare ban de Craiova, în cartea pe care o dă din Stănești în 22 Iulie 1569 ⁵⁾ unui popa Ionică din Tismana, pentru stăpânire în Negoiești, partea lui Șerban, fiind cumpărată dela acesta pe 30 de galbeni. De asemenea i se mai întărește în Hobița partea Vălcului, cumpărată tot pe 30 de galbeni, și o livadă dela Vaduri, cumpărată dela Miclea din Brădiceni pe 90 de galbeni; și urmează cartea: „apoi martori am pus boieri bătrâni dela Jii: Petru din Livezi și Hamza din Crețești și Dadul logofătul și Dragomir din Slăvilești și Stroe dela Tomeani și Calotă postelnic dela (loc alb)“. Mai urmează cinci martori fără interes.

1) v. Stoica Nicolăescu, *Mănăstirea Crețești din Dolj*, în rev. „Oltenia“ din Craiova, cartea II, nr. 1-4, pag. 1-2.

2) Nu mai este în ființă nici în Muntenia nici în Oltenia.

3) v. la anexe n-rele 11, 12 și 13.

4) v. Marele Dicționar Geografic al României, la articolul *Crețești* (mănăstire) în Dolj.

5) v. *Arh. St., Tismana, cond. I*, p. 358; v. și fișele G-ral P. Năsturel.

O a doua oară îl vom întâlni pe Hamza din Crețești, tot fără rang și dregătorie, ca martor al zapisului jupănesii Marga din Caracal, la 25 Iunie 1573 ¹⁾. În acest zapis această boieroaică — întâlnită adesea și cu prenumele de Maria — împreună cu feciorii ei: postelnicii Danciul, Datco și Radul, dau lui jupan Stepan ²⁾ biv vel clucer ca să-i fie moșie la Perișorul ³⁾ pe jumătate, partea lui Vlăcsan ⁴⁾, pentru că i-au dat-o lui Stepan de a lor bună voie, în schimbul slujbelor „pe care le-a slujit „Stepan biv vel clucer, ei și feciorilor ei și mai înainte prin „țări străine“. Printre martorii acestui zapis întâlnim, după Barbul din Tănțăreni ⁵⁾, pe amintitul Hamza din Crețești, care și aci nu are nici boierie nici dregătorie. Urmează încă șase martori, dintre cari amintesc doar pe primii doi, ce ar putea să ne

1) v. *Arh. St., Condica Bucovățul*, pag. 157.

2) Nu am putut fixa din ce neam de boieri să fi fost acest Stepan biv vel clucer, boier ce poartă ortografierea numelui său după forma sârbească, dar din documentele mănăstirii Coșuna — vechiul Bucovăț — el trece a fi fost ctitorul ei în domnia lui Alexandru II Mircea, cu toate că alte documente indică vechimea acestei mănăstiri încă din vremea lui Radul Voevod Călugărul (v. articolul meu sub presă cu privire la documentele Bucovățului). Cu toate că în documentele care amintesc de Stepan biv vel clucer el este întotdeauna numit cu această fostă dregătorie, care pe acele vremi nu era încă una de divan, știm dintr'un act dela Mihai Viteazul, din 19 Februarie 1594, că: „i-au dat Alexandru Voevod — evident Alexandru II Mircea — de l-au pus vel ban Craiovei“.

3) Este indiscutabil Perișorul din Dolj, încă și azi cu acest nume, comună rurală în plasa Dumbrava de jos, la 38 km. de Craiova.

Perișorul a fost al lui Matei, fratele lui Vlăsan din Caracal. Jumătate fusese dăruit de Marga lui Stepan biv vel clucer la 1572, iar cealaltă jumătate poate cumpărată de acesta dela Danciul și Radul, fiii lui Vlăsan. În domnia lui Mihnea II Voevod zis Turcitul, Părvul clucerul, fiul lui Stepan biv vel clucer, închină satul Perișorul mănăstirii Coșuna. În sat vor mai fi rămas și părți lui Danciul, feciorul jupăneasii Marga, de oarece tot în domnia lui Mihnea II călugării dela Coșuna „nu s'au putut odihni de cinstitul dregătorul „Domniei mele jupan Danciul biv vel logofăt, vrând să ia acest sat“. Danciul acesta nu este altul decât părintele viitorului Domn al țării: Matei Basarab, fost agă din Brâncoveni. (v. pt. aceasta Ion C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, ed. Craiova (1932), p. 32-33.).

4) Evident, Vlăcsan din Caracal, soțul Margăi, donatoarea Perișorului lui Stepan biv vel clucer. Acest Vlăcsan, întâlnit doar cu prenumele său dar niciodată cu vreo dregătorie, trăise încă în domnia lui Pătrașco I cel bun (1553-1557).

5) Acest boier trebuie să fie o rudă de sânge a lui Preda Tănțăreanul, clucer în zilele lui Mihai Viteazul, și care era stins din viață la 1612, soț al Calei, fiica lui Ivan din Ruda în primă căsătorie, și apoi al Marei din Spineni, din neamul lui Șerban din Isvorani, marele ban al Craiovei din domnia lui Radul VII Călugărul, în a doua căsătorie.

Cunoaștem la 1613 pe un Barbul, fiu al acestui Preda clucerul, născut din Calea din Ruda, dar nu putem afirma că este unul și acelaș personagiu cu cel aflat ca martor la 1573, căci ar fi trebuit să fie extrem de înaintat în vârstă.

La 1569 Hamza din Crețești, ca a doua mărturie, este trecut printre boierii bătrâni dela Jiu, când este martor lui Dobromir banul, iar aci Barbul Tănțăreanul este trecut înaintea lui Hamza din Crețești, ceea ce ne indică în chip neîndoelnic că era un boier bătrân la 1573. Să fi fost un frate al lui Preda, despre care documentar nu am aflat nicio informație?

intereseze pentru locul lor de origină: din Breasta Stan logofatul ¹⁾ și din Caracal Părvul ²⁾.

În fine un al treilea document în care aflăm pe Hamza din Crețești, tot fără rang sau dregătorie, ca a treia mărturie din șapte, este zăpisiul din 20 Iunie 1574 ³⁾ al lui Stepan vel clucer, ctitorul mănăstirii Coșuna, prin care acesta închină vii în Smărdășteț mănăstirii Coșuna, vii cumpărate de Stepan clucerul dela Ivan și Drăghici.

Un document inedit, extrem de interesant, pe care îl dăm în extenso în traducere românească, este hrisovul lui Mihnea II Voevod, din 12 August 1580 ⁴⁾, document pe care îl vom analiza în rândurile de mai jos și din care extragem pentru moment următoarea spiță genealogică:

Brătei din Crețești

avea de moștenire și de cumpărătoare moșiile: Tejiacul, Crovnița, Slatina, jumătate din Trapezița, Gemenile de Jos de lângă Vârvor, Zăgoranii, Iazopcea și Gemenile de Sus.

Maria

nepoata bătrânului Basaraba Voevod, care o mărită dându-i moșii de cumpărătoare: Breasta, Căpințenii și Valea Lungă.

Hamza

era văr cu

frăia sub Petru I cel Tânăr (1560-68) și se judecă cu Danciul în domnia lui Alexandru II Mircea pt. moșiile amintite.

Danciul din Crețești

spătar; mai trăia sub Alexandru II Mircea (1568-1577) și era mort în domnia lui Mihnea II (1577-84; 1585-90).

Drăghici din Crețești

paharnic la 1580. Are toate moșiile bunicului său agonisite dela bunul Radul Vodă.

1) Nu am cunoștință pe aceste vremi de un neam boieresc zis „din Breasta”, sat la câțiva kilometri spre Vest de Craiova, care însă pe vremurile acestea era fără însemnătate. Într'un document al lui Neagoe Basarab din 3 Iulie 1517 (v. *Arh. St., Bucovățul*, p. 97), acesta întărește lui Pătru Văcărescul moșia Hlevna sau Hlemna „tot din apa Jiului pe valea Pietrii și „până în drumul Breastii, pentru că iaste a lui bătrână și dreaptă moșie și „de baștină din zilele bunului Radul Voevod. Și au venit banul Barbul „bătrânul și au zis înaintea Domniei mele ca să-i fie lui moșie ce s'au zis „mai sus și de dânsul este miluită, pentru că au ajuns-o cu credincioasă și „dreaptă slujbă și cu vărsare de sânge“.

Acest hrisov mai este aflat tot la Arhivele Statului din București, transcris în *Condica Brâncovenească IV*, p. 727 (431) și în *Condica nr. 268*, p. 353-353 bis, amintit de Ștefan D. Grecianu în prețioasa și rara sa lucrare: *Șirul Voevozilor cu divane*, p. 51.

2) Va fi fost și acesta vreo rudă a lui Vlăcsan din Caracal.

3) v. *Arh. St., Cond. nr. 268*, p. 297; v. și fișe inedite P. V. Năsturel.

4) v. aci la anexe nr. I.

NEAMUL BOIERILOR
REȚEȘTI-ARCEȘTI
CU TOATE ÎNRUDIRILE LOR
ÎN VEACUL XVI

DE:
GEORGE D. FLORESCU

N.

Dan II
Domn Țării Rom.
1420/VIII-1431/I-VI.

Neagoe dela Craiova
în divan în domnia lui Basa-
raba III cel Bătrân la 1475.

Neagoe din Crețești
vornic sub Radul IV cel
Mare (1495-1508); are Vlă-
comul, Tejiacul, Târpezița
Corăia, Slatina (= Slati-
oare), Zăgoranii; era moș
lui Hamza banul din Cre-
țești și lui Barbul
Brădescul.

Basaraba IV
zis Cel Tânăr sau
Tepeluș, Domn al
Țării Rom.: 1477-
1481/IX, 1481/XI,
1482/IV +.

N e a g a

Pârvul I Craiovescul
vel vornic 1482-1512;
+ 1512; înmormântat la
Măn. Snagov.

Ștefan din Arcești =

?
are Târpezița
pe jumătate

N.
are Târpezița
pe jumătate

Basaraba V
zis Neagoe voev.
Domn Țării Rom.
1512/I-1521/IX
unchi al Mariei a lui
Brăteș din Crețești.

Pârvul II Craiovescul
vel ban 1522-28;
+ 1529; înmormântat
la Mitrop. Târgoviște.

Vlădaia
are zestre $\frac{1}{2}$ din
Târpezița (Dolj)
= Ștefan logotătul
care are Valcomul
dela Vlăduța Voe-
vod (1511-12).

Brăteș din Crețești
sub Radul IV cel Mare
între 1495-1508; are
moșiile: Tejiacul,
 $\frac{1}{2}$ Târpezița, Iazopcea,
Gemenele de Jos și de
Sus, Zăgoranii și Sla-
tloare.

Maria
nepoată lui Neagoe Vodă
Basarab, care o cunună
c. 1515-16; și are zestre
dela el: Breasta, Căpin-
tenii și Valea Lungă.

Drăghici
postelnic 1530
+ f. c.

Barbul II
vel ban 1529-30;
+ 1530 Viișoara.
= sora lui Moise
Voevod.
+ f. c.

Hamza din Crețești
1569, 1573, ban 1580;
era + 1593 Are Valco-
mul dela moșul său
Neagoe vorn. și Târ-
pezița dela mama lui.
= 1555-60 Marga, sora
Velicăi a lui Lupul ban
din Vârvor.

Neagoe din Arcești
postelnic; trăia în
domnia a doua a lui
Mircea II Voevod
zis Ciobanul
(1558/I-1558/IX).

Danciul
din Crețești
n. c. 1516-20;
spătar;
+ 1568-77.

1. Catalina
= Cazan
din Buia
(Șuici)

3 Armeanca
n. c. 1560-68
= c. 1580
Preda I
Brădescul
n. c. 1560
sluger 1588.

2. Fiică
= Stoica
din
Dărmoacsa

Ion din Arcești
a trăit în dom-
niile ce au urmat
lui Mihnea II
(1590-1600).

Drăghici
din Crețești
n. c. 1553-1557;
paharnic 1580;
logotăt;
+ după 1580.

Vlădin
va fi avut poate
de moștenire moșia
Breasta.

Brata

Jitian

Popa Ioan

Pătru

Barbul
Brădescul
n. c. 1590-1600
paharnic 1627
+ 1649.

Maria
înmormântată la
Măn. Jitianul
1 = Dumitrașco
din Albești, căpit.
2 = Conda armașul
din Albești.
f. c.

Păuna

Vladul

?

Boierii
Brădești

Mihai
logof.
1656.

Udriște
1619.
1623.

Dumitra
= Vasile
1644.

Balica din Breasta
n. c. 1600; era ne-
potul lui Barbul
Brădescul; are moș
pe Vlădin și văr pe
Stroe din Oteteliș;
paharnic 1543.

Stana

Iane

Din cele unsprezece sate amintite în act, nu ne mai sunt cunoscute cu numele lor azi decât Trapezița ce poartă numele de Terpezița, comuna rurală din Dolj în plasa Dumbrava de Sus, la 27 de km. de Craiova, nu departe de Vârvorul, despre care actul nu ne spune nimic, însă ne precizează cu privire la Gemenile de Jos că era lângă acest sat. Crovnița va fi Cromna sau Crovna de azi, trecut cu ortografierea de Cromna de Frunzescu ¹⁾, ca loc izolat în județul Dolj. Slatina va fi fost Slătioara, despre care tot Frunzescu ne spune că s'ar fi numit mai înainte: Bresteni. Din moșiile cumpărate de bătrânul Basaraba Voevod și dăruite jupăneasii Marga, nepoatei sale, la căsătorie, cunoaștem atât Breasta, comună rurală la vest de Craiova, la o distanță de 7 km., cât și Capinteni, azi cătun pendinte de comuna rurală Florești din Dolj, plasa Jiul de Sus, și Valea Lungă, care nu mai este azi în ființă, însă a fost un cătun făcând în vechime parte din comuna Florești-Dolj.

Actul lui Mihnea II Voevod din 12 August 1580 ne amintește de Brătei din Crețești, și ne precizează că a trăit în vremea bunului Radul Voevod. Cunoaștem în prima jumătate a veacului al XVI-lea patru Voevozi cu acest pronume, și anume:

1. Radul IV zis „cel Mare“, Domnul țării din iarna lui 1495-96 până prin Martie-Aprilie 1508;

2. Radul V zis „cel Viteaz“, cunoscut sub porecla de Radul dela Afumați, uneori numit: Radul cel Tânăr sau Radul cel Nou, și în dese documente distins prin specificarea: „care au pierit la Râbnic“, aluzie la moartea lui năpraznică pe dealul Cetățuia de lângă Râmnicul-Vâlci, la 2 Ianuarie 1529, ucis fiind de două rude ale sale prin alianță: Neagoe vornicul și Drăgan postelnicul, coboriți dela munte prin pasul Turnului Roșu;

3. Radul VI zis Bădică Voevod, Domn de foarte scurtă vreme, pe la sfârșitul lui 1523 și

4. Radul VII zis Călugărul sau Paisie, Domn al țării în două rânduri între anii 1534-45, fost călugăr la Argeș și care în mirenie purtase pronumele de Petru.

Aceștia din urmă trei Radul Voevozi erau frați vitregi între ei și feciori ai primului, evident din mame diferite, legitim fiind doar Radul dela Afumați.

Pe de altă parte, tot din textul actului, aflăm că cununja Mariei, nepoata bătrânului Basaraba Voevod, a fost efectuată în domnia acestuia. În a doua jumătate a veacului al XV-lea aflăm doi Voevozi cu numele de Basaraba, și anume: Basaraba III zis Lalotă sau cel Bătrân, învrăjbit cu un nepot al său de frate Basaraba IV ce se numea: „Mlad“, adică „cel Tânăr“, cunoscut și cu norecla de: „Tepeleș“.

Nu poate fi vorba în actul nostru nici de unul, nici de altul, și aceasta pentru simpla rațiune că Brătei din Crețești

1) v. **Dimitrie Frunzescu**, *Dicționarul topografic și statistic alu Romaniei*, ed. București, Tip. Statului, Hotelul Șerban Vodă, 1872.

fiind cununat de acel bătrân Basaraba Voevod cu nepoata acestuia, Danciul spătarul din Crețești, fiul lor, ar fi trebuit să aibe înaintata vârstă de 100 de ani în domnia lui Alexandru II Mircea, când îl mai aflăm în viață, după chiar textul actului. Ori, despre acest Danciul spătar documentul ne amintește numai că a stăpânit moșiile amintite, până în domnia lui Petru Voevod fiul Mircioarei, fără să ni se vorbească de Voevozi anteriori acestuia; iar de Drăghici paharnicul, tot boier din Crețești, nu ni se vorbește decât în domnia lui Mihnea II Voevod, deci dela 1577 încoace. Bătrânul Basaraba Voevod nu este altul decât Domnul țării dela 23 Ianuarie 1512 până la 15 Septemvrie 1521, cunoscut istoriei sub numele de Neagoe Basarab, al cincilea Basaraba Voevod în țară. Acest Neagoe Basarab era fiul din păcate domnești al lui Basaraba IV cel Tânăr și al jupăneșii Neaga, soție legitimă a marelui vornic Pârul I Craiovescul ¹⁾. Atributul de „bătrân“, dat în documentul lui Mihnea acestui Domn, se referă la cei mai bine de cincizeci de ani scurși dela domnia lui.

Bunul Radul Voevod ar putea părea că este fie Radul V dela Afumați, urmașul în scaunul țării lui Neagoe Basarab, fie fratele său vitreg Radul VII Călugărul. Știm însă că în dese documente de prin veacul al XVI-lea, când se vorbește de lapte întâmplare în domnia celui dintâi, se spune — precum am mai amintit și mai sus — „în vremea Radului Voevod care au pierit la Râbnic“. Pentru identificarea „bunului Radul Voevod“ ne vine în ajutor un document dela Matei Basarab Voevod din 15 Aprilie 1644 ²⁾, în care se specifică ritos că a miluit pe Neagoe vornicul „bunul Radul Voevod carele a făcut mănăstirea din Deal“. Deci Radul Voevod de care vorbește actul lui Mihnea II nu este altul decât Radul IV cel Mare, cunoscut ca ctitor fondator al mănăstirii Dealului de lângă Târgoviște, al cărui trup a fost îngropat în tinda bisericii „cari a o zidise din temelie“ ³⁾, cu toate că azi nu i se mai află piatra mormântală.

Rămâne însă o întrebare: Cum îi era nepoată lui Neagoe Basarab Voevod cea jupăneasă Maria?

Evident că această nepoție nu poate fi în sensul că Neagoe Basarab ar fi fost bunic acelei jupănese. Știm că din descendența acestui Domn, feciorul cel mai în vârstă, Theodosie Voevod, moare copil, fiind pus la prăvălirea părintelui său sub oblăduirea unchiului său: marele ban de Craiova Preda Craiovescul, un frate vitreg al lui Neagoe Voevod. Domnița Stanca, soție de Domn moldovean, căci luase în căsătorie pe Ștefăniță Voevod, moare călugărită sub numele de Sofronia la 1537, și nu-i cunoaștem nici un scoboritor. În toate cazurile, nu putea avea în domnia părintelui ei un copil în vârstă de a se căsători. Altă

1) v. I. C. Filitti, *op. cit.*

2) v. Stoica Nicolăescu, *op. cit.*, în amintita revistă olteană, p. 4-5.

3) v. *Viața lui Nifon*, ed. Erbicănu, p. 58-59.

față a lui Neagoe Basarab, Rucsandra domnița, se va căsători abia la 1526 cu Radul V dela Afumați, iar Anghelina, Petru și Ioan, ultimii copii ai lui Neagoe Vodă, mor copii mici.

Nepoția față de jupâneasa Maria a lui Brătei din Crețești trebuie deci căutată în neamul boierilor Craiovești, adică printre scoboritorii la prima generație ai lui Pârful II Craiovescul, frații vitregi ai Voevodului. Primul se stinge din viață la 14 Aprilie 1529, iar al doilea la asfințitul lui 1521 apărând tronul nepotului sau Theodosie Voevod. Amândoi își allă lăcașul de veci în Mitropolia din Târgoviște, ridicată de Neagoe Basarab, și nu în ctitoria Craioveștilor dela Bistrița olteană. Surorile acestor doi frați — și deci și surori vitrege ale lui Neagoe Vodă — sunt: 1. Marga, alta decât cea amintită în zăpăsul pomenit mai sus și 2. poate o Vlădaia, soția lui Vlăcsan sau Vlăsan, mare vistier al lui Radul V dela Afumați și mare logofăt al lui Vlad Înneatul și al lui Vintilă Vodă, căzut sub securea acestuia din urmă la 1534. Preda I Craiovescul a avut un singur fiu: Barbul, al 3-lea mare ban de Craiova cu acest pronume (1534-35), pribeag la Tarigrad, unde pe semne se și stinge din viață, având poate ca fecior pe acel Nicolae Basarab cu fămuri de domnie la 1566. Pârful II Craiovescul a avut doi feciori, și anume: 1. pe Drăghici postelnicul dela 1530 și pe Barbul, al 2-lea mare ban de Craiova cu acest pronume, încă de prin 1529, soț dela 13 Februarie 1530 al uneia din surorile lui Moise Vodă, și mort în bătălia dela Vișoara la 18 August al aceluiaș an. În vedere că Datco, fiul lui Vlăsan și al Vlădaiei — boierul de care am amintit mai sus — este abia postelnic la 1537 și în urmă armaș la 1542-43, și că Vlăcsan sau Vlăsan zis „din Caracal“, care trăia pe la 1555-57 și era mort la 1568 ca soț al altei Marga — aceasta donatoarea Perisorului lui Stepan biv vel clucer — și Matei din Caracal, mort în lupta dela Boian din 1559, ne par toți trei prea tineri pentru a fi vârstnici în domnia lui Neagoe Basarab. Credem a nu ne înșela când facem sugestia că jupâneasa Maria a lui Brătei din Crețești să fi fost o soră a lui Drăghici și a lui Barbul II banul, deci fiică a lui Pârful II. Va fi fost născută pe la începutul veacului al XVI-lea și se va fi căsătorit cu Brătei din Crețești pe la 1515-16. Danciul, fiul lor, se va fi născut în domnia lui Neagoe Basarab și avea deci în domnia lui Petru I cel Tânăr vreo 40-45 de ani ca vârstă. În vedere că de paharnicul Drăghici din Crețești se vorbește abia în domnia lui Mihnea II, și anume pentru întâia oară în chiar Ișisovul pe care-l reproducem ¹⁾, trebuie să admitem că la data aceasta va fi fost major, și atunci nașterea sa va fi fost în domnia lui Pătrașco I cel Bun, adică între anii 1553-58.

Nu știm dacă Drăghici din Crețești a avut scoboritori, cum de altfel nu știm nici numele soției sale, dacă va fi avut una, și nici numele maicii sale. În vedere însă că din documentele

1) v. aci anexa nr. I.

pe care le-am aflat ulterior datei de 12 August 1580 nu aflăm de alți scoboritori ai boierilor din Crețești decât de cei ce curg din sângele lui Hamza sau Amza banul din Crețești, și de un Balica din Breasta, nepot Barbului paharnic Brădescul, credem că nici Drăghici, nici frații pe cari îi va fi avut, nu au avut scoboritori cari să fi apucat domnia lui Matei Basarab.

Citind documentul lui Mihnea II din 12 August 1580 se mai pun și alte două întrebări, nu fără interes pentru a lămuri alte înrudiri, și anume:

I. În ce chip era Hamza din Crețești văr cu Danciul spătarul din Crețești?

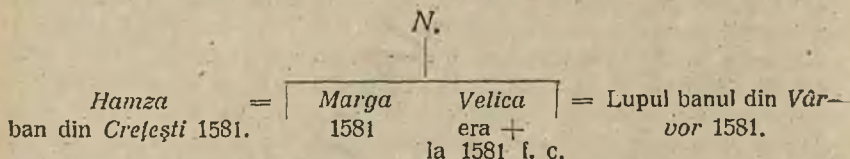
II. Cine este Neagoe vornicul, moșul lui Hamza din Crețești?

Înainte de a răspunde la aceste chestiuni, vom căuta a înfățișa din puținele acte cunoscute nouă în ce epocă a trăit acest Hamza din Crețești.

L-am aflat — precum am amintit mai sus — ca trăitor în domnia lui Petru I cel Tânăr (1560-68) și Alexandru II Mircea (1568-77).

Ultimul act cunoscut nouă în care aflăm pe Hamza din Crețești încă în viață este cei din 17 Iulie 1581 ¹⁾. Din acest hrisov al lui Mihnea II aflăm rudenția sa după nevastă, — pe care nu o credem să fi fost ea originară din Crețești, cîcă specificarea aceasta se referă la Hamza.

Spîța curgătoare a acestei înrudiri este următoarea:

Hamza banul din Crețești va fi murit în timpul domniei celei dintîi a lui Mihnea II Voevod, adică între 1581-84, luând seamă la un act din domnia lui Alexandru Bogdan Voevod cu data de 6 Iunie 1593 ²⁾, pe care îl dăm în regist mai jos, și din al cărui conținut înțelegem că la data aceasta Hamza banul nu mai era în viață.

Iată și acest regist:

Alexandru Voevod feciorul lui Bogdan Voevod
dă lui Ivan și lui Stoica dela Craiovița ca să le fie
moșie la Craiovița, moșia numită Halănga ³⁾. După

1) v. aci anexa nr. II.

2) v. *Arh. St., secț. ist., Mân. Hurezi*, pach. 15, doc. 1, or. hîrt. v. fișe P. V. Năsturel.

3) Satul Halănga ar putea fi Hălăngeștii de azi din Dolj, plasa Amaradia, sat făcînd parte din comuna Zăicoiul, afară dacă nu va fi Halănga, foste livezi în Mehedinți după Frunzescu (v. *op. cit.*).

acea au avut pără Ioan și Stoica cu Hamza banul din Crețești și cu satul Brezoveani ¹⁾ pentru moșia Halănga înainte lui Mihnea Voevod și astfel pără Hamza banul și satul Brezoveanii pe Ivan și pe Stoica înaintea Mihnei Voevod cum că moșia Halănga nu este a lui Ivan și a lui Stoica. Într'aceea Mihnea Voevod au dat lui Hamza banul și satului Brezoveanii trei megiași și lui Ivan și Stoica alți trei megiași ca să-i întocmească pe Halănga cum vor găsi ei cu sufilele lor. Iar acești 6 megiași cercetând pricina, găsesc că Hamza banul nu are niciun amestec cu moșia și că ea este moștenire a lui Ivan și a lui Stoica. Mihnea Voevod a lăsat de lege pe Hamza banul. Acum în domnia lui Alexandru-Bogdan, Stoica și Ivan nu s'au putut liniști, ci iar s'au părât iar pentru acea moșie și au mers și la cinstitul dregător al Domnului jupan Coci banul ²⁾ dela Craiova și s'au părât de față. Banul Coci judecă și dă moșia lui Ivan și lui Stoica, iar satul Brezoveanii au rămas de lege (urmează martorii divanului domnesc).

Referindu-ne din nou la hrisovul lui Mihnea II din 12 August 1580, relevăm că între moșiile întărite lui Drăghici paharnicul, cu specificarea de „ot Crețești“, nu aflăm întărită această moșie, și cu toate acestea însuși bunicul său după tată este numit și el: „ot Crețești“; deci acesta era originar din acest sat doljan, și prin urmare legătura dintre șireaua scoboritoare a lui Brătei și Hamza, cu specificarea precisă că acesta din urmă era văr lui Danciul, s'ar putea crede că este în chipul că, fie mama, fie tatăl lui Hamza banul, sunt soră sau frate cu Brătei din Crețești.

Hrisovul lui Matei Basarab purtând data de 1644 ³⁾ credem că ne lămurește în chip concludent cum era această verie. Tată ce ne spune partea finală a acestui act: „..... iar satul „Târpezița l-au dat Ștefan din Arcești zăstre fie-si Vlădaei, „muma banului Hamza“. Inșă înainte de 1580 stăpân pe o jumătate din Târpezița fusese Danciul spătarul din Crețești. Prin urmare această moșie scoborînd la Hamza banul din Crețești prin maică-sa, această Vlădaie va fi fost înrudită cu ramura scoboritoare a lui Brătei din Crețești. Veria lui Hamza banul cu Danciul spătarul, amândoi din acelaș sat, este prin maica primului; și atunci, fie că Ștefan din Arcești este unchiul lui Brătei din Crețești, fie că soția acestuia va fi fost mătușa finului lui Neagoe Basarab. În vedere că de moșia Arcești nu mai știm nimic ci,

1) Brezoveanii nu se mai află azi în ființă cu acest nume.

2) Nu este aflat în lista banilor Craiovei a d-lui I. C. Filitti (v. op. cit.).

3) v. St. Nicolăescu, în „Oltenia“ p. 4-5 și aci la nota 2, pag. 34.

doar mai târziu un scoboritor al acestui Ștefan din Arcești mai poartă specificarea distinctivă după această moșie ¹⁾, am face sugestia că rudenția este prin soția lui Ștefan din Arcești, deoarece în șireaua scoboritoare din Brătei din Crețești — măcar din documentele pe care le-am avut la îndemână — nu aflăm niciodată această moșie.

Privitor la înaintașii lui Hamza banul din Crețești aflăm lămuriri mult mai târzii, pe care le vom analiza mai jos. Ele se găsesc într'un hrisov al lui Radul-Leon Voevod din 4 Septembrie 1716, adică din 1667, și nu din 1668, cum îl calculează defunctul Constantin V. Obedeanu ²⁾. În acest hrisov aflăm textual:

„.... pentru că acest sat Vlăcomul și cu rumâni este „al lui Gherghe logofătul ³⁾ și a jupăneasii lui Vilaia, „dela strămoșii, dela *Amza banul din Crețești și dela „frate-său Neagoe postelnicul, dela tatăl lor Ștefan „logofătul, dat și miluit de răposatul Vlădiță Vodă „pentru credincioasă și dreaptă slujbă ce au slujit „Ștefan logofătul lui Vlăduță Vodă, precum am văzut „Domnia mea și hrisovul lui Vlăduță Voevod de în- „chinare vă leat 7020 ⁴⁾ și cartea lui Pătrașco sin „Radul Voevod vă leat 7065 ⁵⁾, și l'au ținut Ștefan „logofăt acest sat“.*

În zilele lui Mircea Voevod ⁶⁾ — continuă actul — a avut Amza banul și cu fratele său Neagoe pără de față cu mai mulți oameni pentru satul Vlăcomul, dându-se stăpânire lui Amza banul. De asemenea pricinile avute în domnia lui Alexandru

1) v. la sfârșitul acestui studiu încrângătura genealogică a boierilor din Crețești și Arcești, cu toate înruderile lor. Amintim că această moșie Arcești trebuie să fie Arceștii de azi din Romanți, în partea de N.—E. a județului, plasa Oltețul-Oltul de Sus.

2) v. C. V. Obedeanu, *Obiceiul pământului și hrisovul lui Radul Voevod din 1668, Septembrie 4*, în *Arhivele Olteniei*, II, p. 359-367, document aflat în condica mănăstirii Radu Vodă dela Arhivele Statului din București

3) El s'a numit „din Obedin“ și este strămoșul cel mai îndepărtat al Obedenilor, stinși astăzi în linie directă, deoarece a doua șireă de Obedeni scoboară până la noi din Elena Băluță Obedeanu, căsătorită cu Ioniță Argetoianu, al căror fiu Petre — bunicul defunctului Constantin V. Obedeanu și a singurului său frate ce mai este azi în viață: d. Locot.-Col. Eduard Obedeanu — a luat din nou numele de familie al mamei sale.

Pt. Gherghe sau Gheorghe logofătul, cunoscut și sub numele de: „ot Logrești“, v. și George D. Florescu, *Ceva despre câteva neamuri boierești oltenesti înrudite între ele în veacul al XVII-lea*, în rev. „*Arhiva Românească*“, actualmente sub presă.

4) Documentul trebuie datat dintre 1 Septembrie 1511 și 23 Ianuarie 1512, dată la care este omorît Vlad V zis Vlăduță Voevod, fiul lui Vlad IV Călugărul din a doua căsătorie a acestuia cu Maria, călugărită sub numele de Eupraxia monahia.

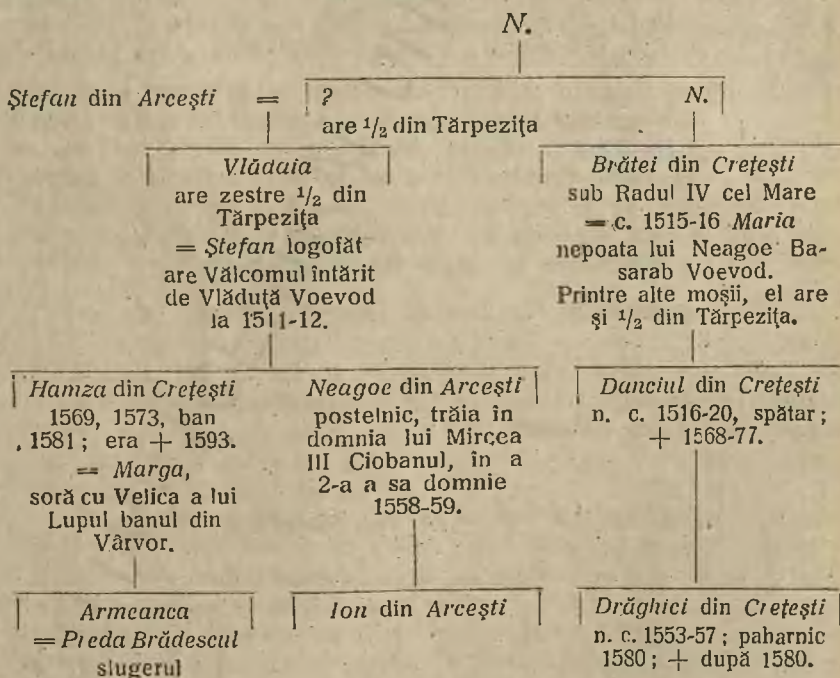
5) Acest document trebuie datat dintre 1 Septembrie 1556 și 1 Septembrie 1557. Accentuez că nici documentul dela Vlăduță Voevod amintit la nota precedentă, nici acesta nu ne sunt cunoscute ca text.

6) E vorba aci de a 2-a domnie: Ianuarie-21 Septembrie 1528.

II Mircea Voevod se sfârșesc prin întărirea moșiei tot lui Amza banul. Rumânii, ridicăți din nou în domnia lui Mihnea Vodă rămân din nou de lege, și de atunci a ținut satul Amza banul cu nepotul său Ioan din Arcești, fiul lui Neagoe postelnicul. Amza dă satul Vâlcomul fiicei sale Armeanca, ce a fost jupăneasa Predii slugerului Brădescul. Satul rămâne în stăpânirea acestora din urmă până în domnia lui Gavriil Moghila Voevod ¹⁾, când pentru o năpaste căzută pe capul lui Udriște, nepotul lui Ioan din Arcești și fiu al lui Vladul, satul se vinde lui Conda armașul.

Restul istoricului moșiei nu ne mai interesează.

Să fie oare o greșeală între informația documentului lui Matei Basarab, care ne indică pe Ștefan din Arcești ca bunic după mamă lui Hamza banul, și cea din documentul de mai sus, care spune că Ștefan logofătul este părintele lui Hamza? Intr'adevăr că primul act nu indică niciun rang sau vreo dregătorie lui Ștefan din Arcești, iar al doilea nu dă niciun atribut lui Ștefan logofătul, încât combinând ambele știri și diferențiând pe acești doi Ștefan unul de altul, rezultă că bunicul matern al lui Hamza banul este Ștefan din Arcești și că părintele său este celălalt Ștefan logofătul, și atunci spița ascendentă și de înrudiri a lui Hamza banul din Crețești cu ramura scoboritoare din Brătei din Crețești este următoarea:

1) Adică între lunile: Iulie 1618 până la sfârșitul lui Iulie 1620.

De aci reiese că Hamza banul din Crețești era văr în al doilea rang cu părintele paharnicului Drăghici din Crețești.

Pentru completarea altor înrudiri de care ne vorbesc acte ulterioare din veacul al XVII-lea cunoaștem cele două documente dela Matei Basarab, din 18 Noemvrie 1643 ¹⁾ și din 15 Aprilie 1644 ²⁾.

În primul se vorbește de crivina dela Lulalco, de care se spune că:

„.... a fost dată și adăogată la sfânta mănăstire la „Crețești de cei răposați ctitori în zilele Mihnei Voievod, Hamza banul din Crețești cu frații lui ³⁾ Neagoe și cu verii lui Drăghici logofăt și Vlădin și Brata „și Jitian și Popa Ioan, pentru pomeana și pentru „sufletele lor și cu zapis dela mâna lor ⁴⁾. Și tot-au „ținut mănăstirea această crivină dela Lulalco cu bună „pace. Iar când au fost acum în zilele Domniei mele, „s’au sculat Balica paharnicul din Breasta cu pă ră, ca „să ia partea moșu-său lu Vlădin dintr’această crivină, „zicând Balica paharnicul cum când s’au făcut beseș- „rica, au scos cu zidul și țărâna moșu-său de au scos „de acolo și cum nu sânt la pomeanic. Și au venit „înaintea Domniei mele în divan și s’au părăt de „față cu cinstitul boiariul Domniei mele Barbul pa- „harnic Brădescul, ctitorul mănăstirii dela Crețești“.

La divan Domnul dă lege lui Balica paharnic să jure „cum „nu au dat moșu-său și unchi-său această crivină „partea lor la sfânta mănăstire de Crețești și cum nu „sânt la pomeanec. De aceia el să o ia dela mănăs- „tire, iar el nici cum nu au putut jura... și au măr- „turisit și el că au dat moșu-său și unchi-său acolo „la mănăstire cu zapis de la mâna lor“.

Balica paharnicul rămâne de lege din divan.

Al doilea hrisov este o scrisoare a lui Matei Basarab la 24 boieri luați hotarnici pentru Barbul paharnic (Brădescul) cu nepotu-său Balica paharnic:

1) v. St. Nicolăescu, *op. cit.*, în rev. amintită, p. 3-4.

2) v. *Ibidem.*, p. 4-5.

3) Să fie oare aci o greșeală de transcriere? deoarece din alte documente nu aflăm decât pe un frate al lui Hamza banul, anume pe Neagoe postelnicul. De altfel lipsa unei virguli aci ar putea să lase să se înțeleagă că este vorba chiar de frații acestui Neagoe. Fraza trebuie însă înțeleasă astfel: cu fratele său Neagoe și cu verii săi, etc.

4) Zapisul nu este cunoscut azi.

„...ca să hotărască satul Crețeștii, Breasta, Căpinteanii
 „și Valea Lungă, iar pentru Tejeacul, Slatina, Curăia ¹⁾
 „și Zăgoreni au adus Barbul paharnic cărți ina-
 „ntea Domniei mele, cum nu le sânt de frăție, ci
 „au miluit Radu Vodă, carele au făcut mănăstirea
 „den Deal, pre moșul Barbului paharnic, anume
 „Neagoe vornicul, pentru slujba dreaptă ce i-au slu-
 „jit, iar acei frați nu au avut treabă...” etc.

Din aceste două acte extrem de importante pentru înru-
 dirile din veacul al XVI-lea ale lui Hamza banul aflăm de alte
 patru personaje noi, și anume: Vlădin, Brata, Jitian și popa
 Ioan, căci Drăghici logofătul nu este altul decât paharnicul
 Drăghici din Crețești dela 1580. Aceștia toți sunt trecuți aci ca
 veri ai lui Hamza banul, iar Vlădin este moș lui Balica pahar-
 nicul din Breasta, care la rândul lui este numit nepot al lui
 Barbul paharnicul Brădescul.

De moșia Breasta aflasem că fusese cumpărată de Basa-
 raba Neagoe dela Negrita, muma lui Jugani din Brazi, pentru
 7000 de aspri, la căsătoria lui Brătei din Crețești cu Maria,
 nepoata lui Neagoe Basarab Voevod; și Găpinteni fuseseră de
 asemenea cumpărați de acest Voevod tot pentru aceeași treabă,
 precum și Valea Lungă, fiind dăruite Mariei a lui Brătei la căsă-
 toria lor. De aci reiese că Vlădin, Brata, Jitian și Popa Ioan
 sunt scoboritori din Brătei din Crețești, iar nu din șireaua lui
 Ștefan din Arcești —, și atunci Balica din Breasta este și el un
 scoboritor al acestui Brătei din Crețești, având de moș, adică
 de ascendent direct în toate cazurile, pe acel Vlădin.

Trebue să mai admitem că la 1644, pe vremea lui Matei
 Basarab Voevod, nu mai trăiau din vechii stăpâni ai moșiei
 Crețești-Dolj — autori ai lui Hamza banul și ai lui Brătei din
 Crețești — decât Barbul Brădescul, nepotul de fată al primului
 și Balica din Breasta, nepot de sânge al lui Vlădin, și totodată
 și al lui Barbu Brădescul.

Din alte documente din veacul următor aflăm că, afară
 de Armeanca, Hamza banul din Crețești a mai avut încă două

1) In actul dela Mihnea II Voevod din 12 August 1580 numele
 acestui sat nu ne este amintit, iar aci nu ne sunt menționate alte nume
 de sate ca: Gemenele de Jos și de Sus, prima lângă Valea Lungă, cum
 și Iazopcea sau Ezopcea, azi dispărut.

Asupra acestuia din urmă avem o informație mult mai veche, și
 anume într'un hrisov dela Radu VII Călugărul, din 12 Iulie 1535 (v. *Arh.*
St., Măn. Valea, pach. 16, doc. 4, or. sl. hârt. com. de def. prof. Stoica
 Nicolăescu). Iată-l și în regist: Se întărește lui Vlaicul marele logofăt și lui
 Deatco postelnicul siliște pe Desnățui, ce se numește Vrăbovl și Cleanovul
 și Preajba, Bucoviciorul, Vardenița, Balacița și *Iuzupcea*, pentrucă toate
 acestea ocine le-au ajuns mai sus numiții boieri ai Domnului cu dreaptă
 și credincioasă slujbă cu care l-au slujit.

fiice, și anume pe Catalina, soția lui Cazan din Baia ¹⁾, și apoi o fiică al cărui pronume nu-l știm, soție a unui Stoica din Dârmoacsa.

Rămâne acum a răspunde la a doua întrebare cu privire la Neagoe vornicul.

Afirmația documentului lui Matei Basarab ²⁾, că Neagoe vornicul era moș lui Barbul Brădescul, este logică, odată ce acest Neagoe vornicul era deja moș lui Hamza banul din Crețești, bunicul după mamă al lui Barbul.

Am văzut din actul cu data de 15 Aprilie 1644 dela Matei Basarab că:

„... au miluit Radul Voevod, carele au făcut mănăstirea din deal, pre moșul Barbului paharnicul, anume „Neagoe vornicul, pentru slujba dreaptă ce i-au slujit...”.

Din capul locului vom afirma precis că nu cunoaștem în domnia lui Radul IV cel Mare (1495-1508) pe niciun Neagoe vornicul; știm însă că puțin după moartea acestui Voevod, și anume la 27 Mai 1510 ³⁾, întâlnim vorbindu-se de un Neagoe Drăghici, căruia Vlăduță Voevod îi întărește lui și nepoților lui Stoican multe moșii în județul Prahova. Am arătat aiurea ⁴⁾ că acest Neagoe Drăghici este unul din fiii fără scoboritori ai lui Drăghici marele vornic, cel mai îndepărtat înaintaș al neamului boierilor din Mărginenii prahoveni: Drăghici dela Cricov zis și Vintilescul, fiul lui Staico, boier divanist și de frunte al lui Vlad IV Călugărul. Prin urmare de acest Neagoe Drăghici, care de altfel nu a fost niciodată vornic, nu poate fi vorba aci.

Credem interesant a reproduce aci în regist un document al lui Neagoe Voevod Basarab, purtând data de 26 Noemvrie 1520, pentru că în el aflăm vorbindu-se de un Neagoe vornicul cu specificarea: „ot Slăvitești” ⁵⁾.

„...iupănului Baldovin părcălabul ⁶⁾, să-i fie lui la Balta-
„Neagră partea lui Neagoe vornicul din Slăvitești,
„pentru că o au cumpărat dela Neagoe vornicul drept

1) Acesta este fiul lui Cazan, spătar, fratele lui Șuică paharnic și vornic, care ținea în căsătorie pe Neacșa, fiica marelui vornic Drăghici din Cricov. Cazan spătarul fusese căsătorit cu o fată din Baia de Fier (Gorj). Cu Catalina din Crețești-Arcești, Cazan a avut un singur fiu, Pătru, de a cărui descendență nu știm nimic. Fratele lui Cazan era numit: Pătru ot Baia de fier, și a avut scoboritori până la mijlocul veacului al XVII-lea.

2) v. St. Nicolaescu, *op. cit.*, doc. amintit la nota 2, pag. 34.

3) v. George D. Florescu, *Mărgineni*, p. 22.

4) v. *Ibidem*.

5) Aflăm încă și azi un sat Slăvitești, făcând parte din com. rur. Șirineasa, în jud. Vâlcea, plasa Oltul de Sus, pe râul Luncavățul.

6) Acesta este cel mai îndepărtat strămoș documentar cunoscut al vechilor boieri din Goleștii mușceleni. Părinte al lui Ivașco paharnicul, el este strămoș, după nepoata sa de fiu, al fraților Ivașco marele vornic și Albul marele clucerul, vitejii boieri Golești ai lui Alexandru II Mircea Voevod.

„2000 aspri. Și să-i fie lui la Balta Neagră ¹⁾ partea
 „lui Mlăcom, pentru că o au cumpărat dela Mlea-
 „comu drept 1500 aspri. Și iar să-i fie ocină în Flo-
 „reni ²⁾ ocina Oancei din Argeș, pentru că au
 „cumpărat-o drept 5000 aspri. Și iar să-i fie niște
 „zestre ce au dat jupan Oancea parcălabul ³⁾ fetei
 „lui Stanca din gura Adâncatii; și iar să-i fie lui la
 „Daia ⁴⁾ ocina dela stupini, dela Săracul până la Mămă-
 „liga, drept 400 aspri. Și iar să-i fie ocină în Glâmboc ⁵⁾
 „stupina din Dobrești drept 300 aspri. Și iar să-i fie
 „ocină în Topliceani din partea Vlaicului ⁶⁾ pe jumă-
 „tate, pentru că au cumpărat-o drept 350 aspri. Și
 „iar să-i fie un sălaș de țigani, pentru că au cumpărat
 „jupâneasa Stana pentru ale ei zestre dela feciorii
 „lui Dobrotă din Bunești drept 1300 aspri și Domnu-
 „lui au dat un cal“ ⁷⁾.

Nu avem niciun criteriu de vreo fixare a vremii în care a trăit acest Neagoe vornic de Slăvitești, pe semne un boier oltean dacă într-adevăr satul său de origine este cel de azi cu acelaș nume din Vâlcea. În toate cazurile, nu este exclus ca acest Neagoe vornic să nu fi trăit și în domnia lui Radu IV cel Mare, cu vreo 15 ani înainte. Va fi fost un boier de țară, căci nu cunoaștem vreun mare vornic — boier de divan — cu acest pronume în nicio domnie dela Radu IV cel Mare în urmă până la data documentului lui Neagoe Basarab Voevod.

Referindu-ne acum la vremuri mai îndepărtate, adică prin veacul al XV-lea, aflăm în domnia lui Radu III cel Frumos, la 12 Noemvrie 1463, pe un Neagoe comis, care rămâne în această dregătorie până la 15 Ianuarie 1467, cedând locul său în divan unui Mircea comis. Acest Neagoe comis este diferit de Neagoe Borcev, boier de vază și fără dregătorie în a doua ju-

1) Azi cunoaștem o așezare cu acest nume în județul Ilfov, făcând parte din comuna rurală Micșunești-Greci, plasa Mostiștea, alături pe malul drept al Ialomiței.

2) Să fie oare moșia Floranul din Dolj, plasa Dumbrava de Sus, făcând parte din comuna Răchita, care aparține Statului pe la sfârșitul veacului al XIX-lea împreună cu Vâlcomul și Știubeiul tot de acolo?

3) Ar putea fi un boier din neamul Tomenilor din Olt, pe care îl întâlnim în domnia lui Neagoe Basarab la 1512 și în urmă la 1548. El este fratele lui Stoica din Tomeni și Slințești (Olt), vornic la 1512, soțul unei Voica și strămoș al boierilor din Tomeni, stinși pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea în linie directă.

4) Poate cătunul Daia din comuna Dăița, plasa Marginea, din jud. Vâlcea, pe coasta văii Daia. În Marele Dicționar Geografic al României se spune că la 1530 acest sat purta numele de Sărmănești, și tot acolo se mai dau și multe alte știri istorice.

5) Va fi Glâmbocelul de azi în Mușcel, plasa Podgoria, la Sud de Câmpu'ung.

6) Nu cred să fie satul cu acest nume din jud. Râmnicul Sărat.

7) v. pt. doc. Arh. St., Mân. Vieroș, I, p. 58 și VI, p. 113; v. și *Condica brâncovenească* I, p. 676.

mătate a veacului al XV-lea, și totodată diferit de Neagoe dela Craiova, autorul cel mai îndepărtat al puternicilor Craiovești de mai târziu. Interesantă însă este constatarea, și anume că, în clipa în care dispare din divanele lui Radul III cel Frumos acest Neagoe comis, adică la 15 Ianuarie 1467, fiind înlocuit prin amintitul Mircea, apare în fruntea divanului un Neagoe vornic, cunoscut ulterior cu numele de Neagul vornic încă din 1468. Acest Neagul vornicul este aflat în divan și la 25 Ianuarie 1471 sub Radul III cel Frumos. Pe jupan Neagul, fără dregătorie, îl întâlnim în domnia lui Basaraba III cel Bătrân ca a treia mărturie alături de Neagoe Borcev și de Neagoe dela Craiova, la 1 Iunie 1475 și la 15 Iulie 1475. Nu-l mai aflăm la 8 Mai 1476 în domnia aceluiaș Băsărăbesc în ultimul divan din prima sa domnie, însă boierul reapare la 3 Aprilie 1478 în domnia lui Basaraba IV cel Tânăr, dispărând totuși la 3 Iunie 1478. La 9 Septemvrie 1478 el este din nou întâlnit ca fost vornic, precum și în 1480, când dispare pentru totdeauna de pe arena politică a vremii¹). Acest mare sfetnic a trei domnii consecutive este indiscutabil acel Neagu vornic de care ne vorbește un document al lui Alexandru II Mircea, din Februarie 1577²), dat egumenului Eustratie dela mănăstirea Snagov :

„... ca să-i fie sfintei mănăstiri parte în Spanșov, cât a
„ținut mănăstirea, pentrucă moșia au fost închinată
„mai denainte vreme de Neagul vornic. De aceia să-i
„fie întru vecinică pomenire...”

În domnia lui Alexandru II Mircea a fost pricină de judecată pentru sat între mănăstire și Dobromir banul, care reclama pe seama lui satul. Dobromir adusese în fața Domnului o carte a Radului cel bun — adică a lui Radul IV cel Mare, însă documentul nu ne spune nimic cu privire la conținutul acestei cărți —, iar Alexandru II Mircea Voevod judecând, orânduiește că Dobromir banul nu are nicio treabă cu această moșie și precizează chiar :

„... încă am scos și am rușinat Domnia mea pe Do-
„bromir banul dintr'această parte, și au rămas Dobromir
„banul de leage dinaintea Domniei mele...”

Nu putem crede că încă în răstimpul dela sfârșitul lui 1495 înainte până la 1508 prin Martie-Aprilie, cât ține domnia lui Radul IV cel Mare, acest Neagul vornic să mai fi trăit, fără să apară niciodată în domnia lui Vlad IV Călugărul.

Prin termenul de „moș” se înțelegea în vechime fie un bunic (matern sau patern), fie chiar un frate de bunic sau de

1) Pentru toate actele din veacul al XV-lea până în iarna lui 1495 m'am referit la lucrarea mea sub presă : *Divanele domnești din Țara Românească, I. 1389-1495.*

2) v. *Arh. St., Mân. Snagov*, cond. I, p. 28.

bunică; dar „moș” este și un înaintaș de sânge, încât nu putem preciza în ce chip era acel Neagoe vornicul din domnia lui Radul IV cel Mare moș lui Hamza banul din Crețești, căci — precum am mai amintit și mai sus — acelaș epitet față de Barbul Brădescul tot la Hamza banul din Crețești se referă, și diacul hrisovului lui Matei Basarab ar fi putut fi mai precis trecând în hrisov termenul de „strămoș”, și nu de „moș”, pentru Neagoe vornicul față de acest nepot de față al lui Hamza banul.

Excluzând posibilitatea identificării lui Neagoe vornicul, moșul lui Hamza banul din Crețești, cu cei trei boieri amintiți mai sus, ne mai rămâne o analizare a unui al patrulea Neagoe vornicul, și anume al celui Neagoe vornicul, unul din ucigașii lui Radul V dela Afumați la 2 Ianuarie 1529.

Dăm în pagina următoare (pag. 46) înrângătura sa genealogică.

Amintim că Neagoe, fostul mare vistier și mare vornic al lui Radul V dela Afumați, al cărui văr primar era prin alianță, ar putea fi identificat cu marele comis dela 30 Mai 1525 la 18 August al aceluiaș an, și poate că tot el va fi fost postelnicul din divanul aceluiaș Voevod la 3 Februarie 1523. Nu se poate ști care au fost gravele neînțelegeri care au dus la moartea silnică a viteazului Voevod făptuită de însăși rudele sale, căci și Drăgan postelnicul era înrudit cu alt ginere al lui Vlad IV Călugărul. Încă din 29 Octomvrie 1529 Neagoe nu mai este aflat ca mare vornic al lui Radu V dela Afumați, când până atunci îi fusese sfetnic nelipsit. După uciderea fostului său văr și Domn, Neagoe este aflat cu aceeași dregătorie în domnia lui Moise Voevod, la 12 Mai al aceluiaș an. Va rămâne la acest Băsărăbesc până la 31 Octomvrie, de când nu mai știm nimic de el. Să fi căzut și el în bătălia dela Viișoara ?

Că acest Neagoe a trăit în domnia lui Radul IV cel Mare reiese dintr'un document cu data de 1 Iunie 1526 ¹⁾, în care se amintește toată averea pe care a avut-o soția lui Neagoe vel vistier, jupăneasa Caplea, împreună cu frații ei jupan Pârul și jupan Staico. Se vorbește în act de moșiile cumpărate de Socol, tatăl lui Neagoe marele vistier, și de unchiul acestui din urmă: Chirca. Acest Chirca rămăsese dator pentru niște marfă turcească. Din copiii Chircăi, Marcea și Craciotă renunțaseră la moștenirea părintească, iar Neagoe și cu Stoica — cei doi veri primari — pusese răzlog bucatele lor la Barbul banul Craiovei ²⁾,

1) v. *Arh. St., Mân. Cotroceni*, pach. 59, doc. 2; or. perg.; v. Ștef. D. Grecianu, *Șirul Voevozelor cu divane*, p. 78.

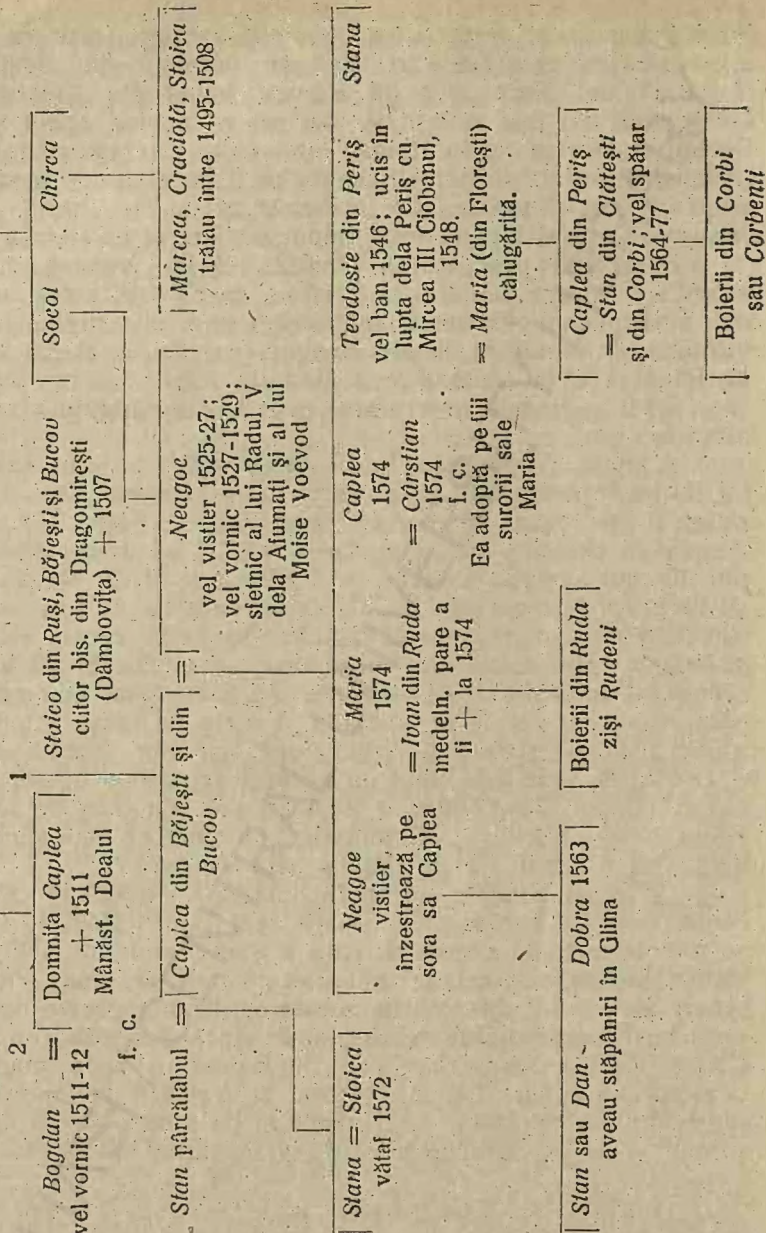
2) Este vorba evident de Barbul I banul Craiovei, fiul mai în vârstă al lui Neagoe dela Craiova.

O sugestie nu fără interes — cu privire la frații Craiovești: Barbul, Pârul, Danciul și Radul, luând seamă la aceste pronume, ne-ar lăsa să credem că Barbul I banul, cu toate că frate mai mare, nu va fi fost născut dintr'aceeași mamă cu ceilalți trei. Cred că nu este lipsit de interes și alt

Vlad IV Călugărul Voevod

Domn Țării Rom. 1481 Septembrie-Nov.; și 1482 Martie, 1495 Oct.
= *Rada* (Monahia *Samonida*), sora lui Gherghina părcălab

X.

fapt: că Pârful apare prin divanele veacului XV-lea, sub Vlad IV Călugărul, înaintea fratelui său Barbul, ceea ce ne-ar lăsa să admitem că era văzut de acest Voevod sub o altă lumină decât Barbul. Pe de altă parte, pronumele de Pârful — cel puțin în acele vremuri — ne arată că se referă la întâiul

la Badea vornicul ¹⁾ și la Albul vistierul ²⁾), „*încă din zilele răposatului părintelui Domniei mele Radul Voevod*“ zice hrisovul lui Radul V dela Afumați.

Inzestrarea Caplei de către maică-sa, jupâneasa Caplea din Bajești și Bucov, în unire cu feciorul ei Neagoe vistierul, pare a se fi făcut după moartea lui Neagoe marele vornic, adică după 1529, atunci când se va fi căsătorit această a treia Caple din acest neam cu acel Cârștian, de al cărui neam nu putem da nicio lămurire.

Căsătoria lui Neagoe cu Caplea din Băjești trebuie pusă evident în timpul domniei lui Radul IV cel Mare, cu foarte puțini ani înainte de începutul veacului, fiul său cel mai în vârstă fiind evident Neagoe, vistier mic și el în urmă. Acestuia îi va fi urmat Maria, apoi Caplea, și tocmai printre ultimii copii Teodosie — născut pe la începutul veacului și care va fi mare ban de Craiova la 1546 — și Stana.

Cu toate posibilitățile ca acest Neagoe vel vornic — să-i zicem: „din Periș“ — să fie acel Neagoe vornicul moș lui Hamza banul din Crețești, nu putem admite că el este ascendentul acestui boier din a doua jumătate a veacului al XVI-lea, și aceasta pentru simplul fapt că Neagoe vel vornic din Periș a avut cinci copii, a căror avere este bine cunoscută ca fiind în Țara Românească, și nu în Oltenia.

Concluzia este deci că va fi trăit în domnia lui Radul IV cel Mare un Neagoe, poate vornic mic sau vornic de țară, diferit de cei despre cari am vorbit mai sus.

În Tejeacul, Crovnița, Slatina, Gemelele de Jos și de Sus, Iazoncea și Zăgorani cu jumătate din Târpezița, avea stăpâniri la 1580 paharnicul Drăghici din Crețești dela moșul său Brătei

născut. Иркѣ, прѣд, прѣо, în sârbește încă și azi este: primul; прѣрѣдѣ се traduce în limba germană (v. Vuk St. Karadschitsch, *Lexicon serbico-germanico-latinum*, ed. Belgrad, 1893) prin: der erstling, adică primul născut, iar прѣдѣк este tradus prin: șef.

Sugestia noastră este justificată prin mai multe exemplificări:

a) Primul fecior al lui Staico marele logofăt, ginerele lui Vlad IV Călugărul, este Pârful, viitor comis.

b) Pârful din Lazuri dela 1582, logofăt la 1613, fiu al lui Negrea postelnic dela 1570, este și el primul fecior.

c) Fiul lui Stepan biv vel clucer, ctitorul mănăstirii Coșuna (Bucovățul), de altfel unicul fiu documentar cunoscut, este tot un Pârful, mare clucer în urmă, pe la sfârșitul veacului al XVI-lea.

d) Pârful I Cantacuzino este fiul cel dintâi al lui Drăghici Cantacuzino și

e) alt Pârful Cantacuzino — al doilea cu acest pronume — este primul fecior al precedentului.

1) Acesta este Badea dela Măgurele, unde făcuse chiar mănăstirea Grinduri, fost mare vornic la 1501 și 1508, ginere — după d. I. Filitti — al unui Udriște din Cojești, iar după noi ginere al lui Udriște dela Cricov de la sfârșitul veacului al XV-lea. Noi l-am aflat, încă la 1487, biv și vel vornic la 1493 și 1494. El este strămoșul boierilor ziși „din Cojești“ și părinte al călugăriței Catalina, mama călugăriței Anghelina, ctitorițele schitului Băleni din Ilfov.

2) Nu am putut afla din ce neam boieresc va fi făcut parte.

din Crețești, iar la 1644 se precizează că: Tejeacul, Slatina, Curăia — evident Crovnița din 1580 și Cromnul de azi — și Zăgoreanii au fost miluiri primite dela Radul IV cel Mare de acel Neagoe vornic. Prin urmare acesta din urmă este strâns legat și cu Brătei din Crețești și cu înaintașii lui Hamza banul din Crețești.

Altă posibilitate nu poate fi decât că Neagoe, vornicul din timpul domniei lui Radul cel Mare, este părintele soției lui Ștefan din Arcești, și deci bunic al lui Brătei din Crețești. Dela el își va avea pronumele un strănepot, acel Neagoe postelnicul, frate lui Hamza banul. Acest Neagoe vornicul va fi fost chiar un boier din Crețeștii doljeni, moșie pentru care în decursul veacurilor nu a fost niciodată vreo pricină.

Ne mai rămâne o ultimă întrebare: Când s'a născut Hamza banul din Crețești?

Judecând după precizarea pe care o face cartea lui Dobromir banul din 1569, că martorii săi sunt boieri bătrâni dela Jiu, și că Hamza din Crețești — precizez că nu este numit ban din Crețești nici chiar la 1573 în zapisul jupânului Marga din Caracal — este a doua mărturie din 11 boieri oțeni, ne lasă să întrevădem că la acel an acest boier din Crețești era în puterea vârstei. Știm că fiica sa Armeanca — nu știm dacă este cea mai mare, sau dacă soția lui Stoica din Darmonoasa sau Catalina a lui Cazan din Baia erau mai în vârstă — este soția lui Preda Brădescul, care la 1588 este pentru întâia oară întâlnit cu rangul de sluger, deci acesta este născut pe la 1560. Dar Barbul Brădescul este întâlnit ca paharnic abia la 1627, și deci născut în vremea domniei lui Mihai Viteazul (1593-1601) și moare la 1649 în vârstă deci de vreo 50 de ani. Acestui Barbul Brădescul îi cunoaștem ca soră pe Stana, soția lui Lațco din Paia, care după noi este mai în vârstă decât Barbul. Am crede deci că Armeanca, născută în domnia lui Petru I cel Tânăr (1560-1568), se va fi căsătorit pe la 1580, în domnia primă a lui Mihnea II Turcitul. Știm cine este soția lui Hamza banul, și evident că se va fi căsătorit înainte de 1560, și din cauza afirmării cărții lui Dobromir banul cu privire la mărturiile sale, facem sugestia că Armeanca va fi fost ultimul copil al său. Trebuie să admitem totodată că Hamza din Crețești nu se va fi căsătorit la o vârstă prea timpurie și că la căsătorie va fi fost un bărbat între 40-50 de ani; deci la 1569 — pentru a fi bătrân — era de vreo 65 de ani. Nu încapă îndoială că data nașterii lui Hamza din Crețești trebuie pusă în primele două decenii ale veacului al XVI-lea, poate chiar în domnia lui Neagoe Basarab Voevod.

În ceea ce privește mănăstirea din Crețești, cu toate că documentele veacului al XVIII-lea afirmă sus și tare că ea este întemeiată dintr'un început de Barbul Brădescul paharnicul, adică de nepotul de fiică a lui Hamza banul din Crețești, din documentele de mai sus reiese indiscutabil că acest Hamza era ctitor la mănăstirea Crețești, deci la un lăcaș de rugă anterior

clădit, și că această fundație religioasă a întregului neam al Creștenilor se afla în ființă în domnia primă a lui Mihnea II Turcitul, deci între 1577 și 1584. Facem această afirmație sprijiniți pe fraza aflată în cartea lui Matei Basarab amintită mai sus (p. 40) și anume în cea din 18 Noemvrie 1643. Iată acest pasaj:

„...iar când au fost acum în zilele domniei mele,
„s'au sculat Balica paharnicul din Breasta cu pără, ca
„să ia *partea moșu-său* lui Vlădin dintr'această cri-
„vină (este vorba de crivina dela Lulalco), zicând
„Balica paharnicul *cum*, când s'au făcut besearica, au
„scos cu zidul și țărâna moșu-său, de au scos de
„acolo, și cum nu sânt la pomeanec...”.

Cum să interpretăm această afirmație, cam încălcită, decât că, în vechea biserică — cea făcută în vremea lui Mihnea II Turcitul — va fi fost îngropat și moșul lui Balica paharnicul din Breasta, acel Vlădin?

Ar fi interesant a calcula cam la ce epocă se va fi întâmplat acest fapt.

După cele înfățișate și studiate mai sus, biserica mănăstirii Creștești a fost ridicată în domnia lui Mihnea II Voevod de Hamza banul din Creștești, cu fratele său Neagoe și cu verii lor Vlădin, Brata — pronume care amintește pe cel al lui Brătei din Creștești —, Jitian, popa Ioan și Drăghici logofătul. Admițând că la data de 1643 Balica din Breasta să fi fost de vreo 35-40 de ani, el ar fi fost născut pe la începutul veacului al XVII-lea, deci tatăl său se va fi născut pe la 1570 și bunicul pe la 1545-50. Deci acesta din urmă este contemporan cu Drăghici din Creștești. Admițând de asemenea că acest Vlădin, la stingerrea sa din viață, încă înainte de începutul veacului al XVII-lea, va fi fost îngropat în ctitoria sa și a verilor cu frații săi, acest fapt s'a făcut în prima clădire din temelie, cea ridicată în domnia lui Mihnea II Turcitul. Revendicările și imputările lui Balica paharnicul din Breasta unchiului său îndepărtat Barbu Brădescul fiind făcute în jurul anului 1643, trebuie să ne îndrituiască să zicem că în jurul acestui an Barbu Brădescul a ridicat din temelie din nou vechea ctitorie dela Creștești, de vreo 60 de ani ca vechime, și care va fi fost pe de-a'ntregul ruinată. Cu acea ocazie a fost desgropată și „țărâna” lui Vlădin, pentru care Balica paharnicul reclamă restituirea părții din Lulalco întărită de moșul său Vlădin.

Prin faptul că Barbul Brădescu numește „nepot” pe Balica paharnicul din Breasta, ne îndrituește a spune că Vlădin, „moșul” acestuia din urmă, este pe generația lui Drăghici din Creștești cotate totuși de Hamza din cauza îndepărtării înruderii ca văr.

Astfel fiind, încrângătura genealogică a boierilor din Creștești din Dolj cu înruderile lor în veacul al XVI-lea este cea prezentată de noi în alăturatul tablou.

Ceva despre Brădești

de MARCEL ROMANESCU

Numeroasele înrudiri între Brădești și Poienari, neamuri oltenesti deopotrivă de însemnate pentru vitejia și cultura străbună, a făcut să se creadă că ar putea fi vorba de una și aceeași familie.

La această eroare au contribuit, firește, mulțimea înruderilor, dar mai ales identitatea pronumelui, cât și a slujbei de vel stolnic a celor doi reprezentanți mai cunoscuți ai acestor neamuri — Barbu din Brădești și Barbu dela Poiana —, cari au fost confundați și contopiți într-o singură persoană.

Confuzia surprinde totuși în lumina cunoscutei scrisori a boierinașului Vasile care, la 20 Octomvrie 1630, pe vremea bejeniei boierilor sub Leon Vodă, scria mai marelui său, Parascchiva logofătul:

„Dacă am venit la târg (Târgul Jiului), scris-au vornicul cărți la Vodă și la Vornicul și la toți boierii, cum au fugit Aslan Vornic (Hrisoverghi?) cu feciorul lui (Petru, clucer în 1632), și Gorgan Spătarul (înlocuit la 1628 cu Mihai Racotă), și Aga Matei (din Brâncoveni, viitorul Domn), și *Barbul Brădescul*, și fratele lui Mihai Cluceriul, și *Barbul de Potană*, și feciorii Iscrului (din Paia), și Barbul de Fratoștiță, și feciorul lui Malcociu, și alții mulți din Olt și dela Romanai și dela Jiul de jos și dela Mehedinți¹⁾.

Barbul Brădescul și Barbul de Poiană erau deci două persoane fizice diferite, iar nu dedublarea aceluiași personaj istoric.

Despre Barbu din Poiană-Dolj, socotit ca începătorul boierilor Poienari din Oltenia, a dat informații d. I. C. Filitti: un hrisov din 1634 al lui Matei Basarab întărește lui Barbu clucerul de Poiană satele de moștenire, din care numai Halmăjul-Mehedinți dela socrul său Grama din Bălteni, iar Poiana dela mamă²⁾.

Tot prin femei se trăgeau Brădeștii din primii boieri din Poiana.

Din documentele publicate de Ioan I. Vlădăianu rezultă că:

a) Satele Vlădaia și Saracovul „au fost de baștină al lui Ioan Jarul și al lui Nicoară și cu ceata lor din Scorila“, până

1) Iorga, *Studii și documente*, IV, 19-20; reprodusă în *Scrisori de boieri*, ed. III, 52. Lectura lui St. D. Grecianu, *Genealogii documentate*, II, 340: „Barbu Brădescu paharnicul și cu fratele lui, Mihai Clucerul“ e greșită, fiind vorba întâi de Barbu Brădescu, apoi de fratele clucerului Mihai, pomenit mai sus în aceeași scrisoare. Amândoi sunt mărturii la un act din 1 Sept. 1630, publicat de I. C. Filitti, *Arhiva G. Gr. Cantacuzino*, 211.

2) I. C. Filitti, *Condica Poenarilor Almăjeani*, în *Arh. Olt.*, VIII, 3-4.

când a ajuns Mihai Viteazul ban de Severin ¹⁾, deci până la 1588 ²⁾.

b) Mihai a cumpărat amândouă satele și poate a revândut Saracovul lui Cârstea slugerul și soției sale Stana, cum afirma aceasta mai târziu ³⁾. În orice caz, Nicolae-Pătrașcu miluiește pe acelaș boier cu Saracovul și Vlădaia ⁴⁾.

c) Radu Șerban întărește lui Cârstea dania lui Nicolae-Pătrașcu „pentru dreaptă și credincioasă slujbă ce au slujit Domniei Mele“. În 1614, văduva acestuia se răfuia sub Radu Mihnea cu alt pretendent la zisele sate, Radu logofătul ot Desa, care la rândul lui are judecată cu Lupul paharnicul. Satele intraseră iarăși sub stăpânire domnească ⁵⁾.

d) În sfârșit, Matei Basarab întărește Barbului paharnicul (Brădescu) și soției sale Călina, fata lui Cârstea slugerul, Vlădaia și Saracovul, „pentru că au fost milă domnească“ ⁶⁾.

Cârstea slugerul nu este decât Cârstea din Poiana, despre care nu putem spune deocamdată ce rudenie venea clucerului Barbu din Poiana; poate *unchiu dinspre mamă* ⁷⁾. Mort înainte de 1614, Cârstea slugerul din Poiana a avut cu Stana din Sărdănești și Copăcel un singur copil, pe Călina, soția lui Barbu Brădescu. Aceasta rezultă dintr'un act din 1639, prin care Gherghe paharnicul, sin Preda clucerul din Ceplea-Gorj, căpătă dela Matei Basarab confirmarea mai multor cumpărături și schimburi, între altele a părții din Sărdănești dobândită în 1637 dela Stana slugereasa, împreună cu Copăcelul ⁸⁾.

1) I. I. Vlădăianu, doc. din 10 Ianuarie 1639, în *Arh. Ol.*, XVII, 86.

2) I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, 101.

3) I. I. Vlădăianu, doc. din 12 Iulie 1614, o. c., 81.

4) *Ibid.*, doc. din 10 Ianuarie 1639, o. c., 86.

5) *Ibid.*, doc. din 6 Iulie 1615, 15 Iulie 1622 și 10 Ian. 1639, o. c., 82-88.

6) *Ibid.* doc. din 10 Ianuarie 1639, o. c., 87, unde s'au strecurat, după rândul 31, omisiuni pe care le completăm după Ac. Rom. doc. 137/III: Fiindcă au fost strămtorat Lupul paharnicul satul Vlădaia în zilele cei dintâi domnii a Radului Vvd. după moartea lui Cârstea slugerul, *de au zis atunci Lupul paharnicul că este el volnic, fiind frate de cruce al lui Cârstea slugerul*“.

7) Nu cunoaștem încă numele tatălui vestitului boier al lui Matei Basarab. Barbu de la Poiana a fost bănișor în 1619, postelnic în 1628, clucer în 1634, căpitan în 1638, vel ban în 1644-45, vel stolnic în 1649 și vel vornic în 1657-62. Mama sa, Iana, era fiica lui Nico ot Poiana, având moșie cumpărată la 1570 dela Radu Bujoreanu. Dacă, după cum credem, Iana era sora slugerului Cârstea din Poiana, atunci Barbu Poienaru îi venea lui Cârstea nepot, și totodata văr primar cu soția lui Barbu Brădescu.

8) V. la anexe, doc. 3. Gherghe zis *Sărdănescu*, paharnic la 1639, vornic la 1649, era frate cu Paraschiv, postelnic la 1649, și cu Preda zis *Cepleanu*. Părinții acestor trei frați au fost Preda din Ceplea, vtori vornic la 1628, clucer la 1636-39, și Anca din Sărdănești, sora lui Stoica din Urdari,

Filiația lui Barbu Brădescu, ginerele lui Cârstea slugerul, este cunoscută. Era fiul lui Preda I Brădescul, sluger la 1588, care luptase alături de Mihai Viteazul la Călugăreni (1595). La Șelimbăr, cu prilejul cuceririi Transilvaniei, Preda era armaș (1599). În 1622 murise.

Mama lui Barbu era Armeanca (1588), fiica lui Amza banul din Arcești și Crețești (1557) și nepoata de tiu a logofătului Ștefan din Arcești, care căpătase dela Vlăduț Vodă, pentru slujba credincioasă, moșia Vâlcomul pe Dranov (1512). Mama Armencii, Marga, era sora Velicăi, soția banului Lupu din Vârvor. Armeanca a avut zestre jumătate din Vâlcom și jumătate din Știubei. Preda slugerul Brădescu, proprietar peste jumătate din Știubei, cumpără însă dela nopotul de văr al Armencii, Vlad din Arcești, a doua jumătate din Știubei, după cum vom arăta ¹⁾.

Cariera lui Barbu Brădescu se stabilește ușor. Între 1627 și 1630 îl aflăm paharnic sub Alexandru Iliaș și Leon Vodă ²⁾, dar curând se dă cu băjenarii și trece prin pasul Vulcanului la Hațeg, unde e primit de contele David Zolomiy. Prima încercare de răsturnare, cu lupta dela București și rezistența boierilor olteni la Tismana, e înfrântă (1631). Brădescu fuge din nou cu Matei Aga și Mihail Coțofeanu în Ardeal, unde sunt înnoiați de Gheorghe Rakoczy, care le dă ca sprijin pe voevodul Bunea. După ce Leon Vodă e înlocuit prin Radu Iliaș, pribegii intră iarăși în țară, prin Banat. La bătălia dela Colentina (Dudești), călărimea e condusă de Ivașcu vornicul Băleanu, iar roșii-de-țară de Barbu paharnicul Brădescu (Noemvrie 1632). Isbânda e de partea lui Matei Aga, noul Domn ³⁾.

Nu știm dacă Barbu Brădescu, greu rănit în luptă, își va fi recăpătat îndată slujba, dar e pomenit paharnic până la 1639, când ajunge mare paharnic. Dela 1647 înainte îl aflăm vel

pomenit la 1632, din cari scoboară Urdărenii. Anca și Stoica erau copiii lui Bălaci din Sărdănești, care în 1598 cumpăraseră moșie în Urdari, frate al unui Dragotă postelnic, și probabil al lui Badea, stălpul Rioșenilor. Stana slugereasa, soția lui Cârstea din Poiana, pare să fie sora Ancăi din Sărdănești și deci mătușă a lui Gherghe paharnicul. Gherghe n'a avut copii din căsătoria sa cu Sima; dar la sfârșitul veacului XVIII moștenitorii lui erau frații Constantin și Matei ziși Sărdănești, al căror neam s'a prelungit până la jumătatea secolului XIX.

1) Pentru familia Arcești, v. doc. din 4 Sept. 1667, publicat fragmentar în *Conv. Lit.* XXXII, nr. 8, 15 August 1899, p. 760; regist în Iorga, *Studii și doc.* IV, 21; *idem* în Grecianu, o. c. I, 41-42 și III, 61-63; în extenso cu comentarii la Const. V. Obedeauu în *Arh. Olt.*, II 359-67; I. C. Filitti, *Cu privire la satele Albești și Obedin din Dolj*, în *Arh. Olt.* XI, nr. 63-64, 1932, p. 299-303; St. Nicolaescu, *Mănăstirea Crețești din Dolj*, în *Oțenia*, II, nr. 1-4, p. 1-5, dar mai ales studiul fundamental al d-lui G. D. Florescu.

2) Grecianu, o. c. III, 60;

3) *Magazinul istoric pentru Dacia*, IV, 317.

stolnic până la moartea lui în 1649 ¹⁾, dată dela care această funcțiune e îndeplinită de Barbu Poienaru ²⁾.

Ziditor de isnoavă al bisericilor din Brădești și Crețești, Barbu Brădescu a fost astrucat în ctitoria sa.

Prima datorie de recunoștință și-o împlinise Matei Basarab restituind lui Barbu averea sa din Brădești.

Dar, chiar la 17 Mai 1633, el îi dă carte să ție Știubeiul și Vâlcomul, fiindcă au fost ale lui de strămoșie. „Ci au avut o vară, Maria din Obede, soția lui Conda vel comis din Arcești (sin Tatul ot Albești), care a murit (și a fost îngropată la mănăstirea Jitianu;) iar Conda a zis că Maria i-a lăsat Știubeiul să-l țină cât va fi viu, și murind și el, a dat satul Știubei mănăstirii Jitianu, deși n'a avut treabă cu aceste sate“. Matei Vodă hotărăște ca Barbu să ție aceste sate, fiindcă „fost-au jumătate ale Barbului paharnicul, iar jumătate au fost a lui Vlad din Arcești, fratele jupănesii Marii, ce l-au fost cumpărat Preda Brădescul slugerul (tatăl lui Barbu) încă în zilele lui Șerban Vodă“ (1602-11), cu 7.000 aspri, sumă considerabilă pe atunci ³⁾.

De fapt, Vâlcomul a fost dat zestre fetei lui Preda Brădescu Stana, la căsătoria ei cu Lațco, comisul din Paia, pe când Știubeiul a rămas lui Barbu Brădescu. Tot acestuia se întărește, cum am văzut, Vlădaia și Saracovul (1639).

Barbu mai ținea partea sa de moștenire după mamă la Obedin, de unde porecla de „Barbu Brădescul ot Obeadini“, precum și Tehomireștii pe Jiu. Cumpărase moșia Mârșa în Vlașca și luase cu amanet Vârbița în Mehedinți dela Andrei spătarul Rudeanu, fiul lui Vlad logofătul.

Averea lui va fi fost și mai mare, dar e tot ce am putut stabili deocamdată documentar.

Pe cât de puternic și de bogat a fost marele stolnic al lui Matei Basarab, pe atât de slabiși de scăpătați apar urmașii lui.

La moartea lui Barbu Brădescu, Vlădaia și Saracovul au fost confiscate pentru a doua oară pe seama domniei (1649). Douăzeci de ani în urmă, aceste sate sunt vândute de către cei trei fii ai lui Iacov din Cernaia cumnatei lor Brândușa ⁴⁾.

La 23 Iunie 1649, văduva Călina Brădescu, „ajungând și pre noi vremea de lipsă în urma soțului meu“, se hotărăște

1) Grecianu, o. c., III, 60-51; I. C. Filitti, o. c., p. 214-15, nr. 679 și p. 216-17, nr. 687; studiul nostru *Mile Domnești în Srem și Herțegovina*, 9 și anexele lucrării de față.

2) V. doc. din 3 Iunie 1650 la Arh. Stat., Tismana, pachet 21, nr. 3, unde Barbul vel stolnic (Poienaru) e mărturie cu fiul său Dragotă post.; Filitti, *Condica*, 285-86 și *Arhiva G. Gr. Cant.*, 142-43, nr. 426.

3) Grecianu, o. c., I, 41 și III, 60. V. și schița alăturată, cu legăturile Brădeștilor, făcută de noi cu contribuțiile d-nilor I. C. Filitti și G. D. Florescu.

4) I. I. Vlădăianu, doc. din 15 Iunie 1667, o. c., 90.

să-și scoată banii dela Dumitrașcu, fiul spătarului Andrei Rudeanu. Datornicul neplătind, văduva face satul Vârbița vânzător, și-l cumpără Matei Basarab ¹⁾).

De asemeni, Călina și fiul ei Preda II Brădescu vând lui Matei Basarab moșia Tehomirești. Dar în 1667, Radu Voda Leon constatând că moșia fusese cumpărată „din venitul țării“, o scoate în vânzare, iar compărătorii suntrudele de sânge: Vilaia din Obedin, nepoata de văr primar a răposatului Barbu Brădescu, și soțul ei Gheorghe logofătul din Logrești ²⁾).

Preda II Brădescu, pomenit întâi la 1649, era postelnic în 1650, vel paharnic între 1662-67, vel căpitan între 1683-1693 și vel postelnic în 1703. Chiar în anul morții tatălui său, consimte să vândă Vârbița și Tehomireștii. Împreună cu soția sa Anca (Ancuța) și cu fiii Fota și Ion, el va continua apoi vânzările din moștenirea părintească.

Deocamdată, la 31 Martie 1650, Matei Basarab întărește lui Buliga, vel căpitan za dorobași din Ciovrănășani-Mehedinți ³⁾, o țișcă pe care o cumpăraseră „dela jupâneasa Călina a jupân Barbului paharnic Brădescul și dela feciorul ei Preda postelnic“ ⁴⁾.

În acelaș an, la 3 Iunie 1650, „Buliga vel căpitan împreună cu jupâneasa mea Stanca și cu fiul meu Curăia spătarul“ dăruiește mănăstirii Topolnița „moșia mea din sat din Racovaț, însă două părți din sat. Și iar am dat toată moșia mea din sat din Știubei, însă iar două părți, cât se va alege peste tot hotarul, din cin până în cin“ ⁵⁾.

Știm însă că Știubeiul fusese întărit la 1633 lui Barbu Brădescu. Dar, cum a dovedit d-l Filitti, Lupu Buliga era om nou, ale cărui moșii au fost toate cumpărate ⁶⁾. Și cum fiul lui Buliga, Coruia spătarul ⁷⁾, luase pe Armeanca din Paia, vară primară cu Preda II Brădescu, vânzarea moșiei Știubei devenise ușoară. Tot astfel, Vasile Păianu și Coruia medelnicerul răscumpără Gubavcea în Mehedinți, ca nepoți ai Barbului stolnicul Brădescu, în 1669 ⁸⁾.

Preda urmează cu vânzările. La 10 Mai 1662 vinde, împreună cu jupâneasa lui Anca, negustorului Iane satul Mârșa, garantând că va suporta cheltuelile, de s'ar scula împotriva-i

1) V. la anexe doc. 4.

2) V. doc. 6 și schița cu legăturile Brădeștilor.

3) Mort la 2 Mai 1653 și îngropat la ctitoria sa Topolnița, cf. Al. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, 123.

4) Filitti, *Condica*, 285-86.

5) Arh. Statului, doc. Tismana, pachet 21, nr. 3.

6) Filitti, *Condica*, 287.

7) Spătar (1656), vel medelnicer (1666), apoi vel clucer (1679), Coruia era mort la 1695.

8) Grecianu, o. c., III, 63.

vreuna din rudele sale sau „cumnatul meu Coruia“ (recte vărul său prin alianță) ¹⁾).

La 22 Februarie 1683, Preda Căpitanul dă zapis paharnicului Barbu Urdăreanu pentru niște țigănice-i erau „de moșie dela tatăl meu Barbul stolnicul Brădescul“ ²⁾).

Am arătat că Preda Brădescu rămăsese numai cu o treime din satul Știubei, după vânzarea celorlalte două părți către Lupu Buliga, prin mâna vărului Coruia. Se vede însă că vecinătatea mănăstirii Jitianu — căreia pe vremuri Conda comisul credea că-i poate închina toată moșia, trecând peste dreptul sângelui — îngăduise după moartea stolnicului Barbu năpădirile călugărilor, iar Preda căpitanul nu mai alergase la Divan. La 12 Noemvrie 1692, împreună cu fiii săi Fota și Ion, Preda Brădescu tocmește cu egumenul Theodor cedarea satului către mănăstirea Jitianu, „având eu o moșie dinpreună cu Sfinția Sa părintele, anume Știubei“ — spune Căpitanul —, ca să acopere astfel cu o formulă abilă și revendicările eventuale ale rudelor, și faptul cotorpirii anterioare a moșiei din partea mănăstirii ³⁾).

Înțelegerea cu egumenul Theodor va fi fost bănoasă, de vreme ce numai cinci luni în urmă, la 14 Aprilie 1693, aceeași mănăstire Jitianu cumpără dela susnumiții moșia Floranul din Mehedinți, totuși cu învoiala Ancuței, soția lui Preda căpitanul, ceea ce ne face să bănuim că satul intra în zestrea ei ⁴⁾).

După informațiile d-lui George D. Florescu, frații Brădești, Fota și Ion, ar fi avut o soră, Idita, soția lui Paraschiv Dobriceanu.

Ion Brădescu era mort la 1752, când fiul său Constantin clădea biserica din Brădești, a cărei inscripție transcrie greșit 4 Iunie 7260 prin 1751 ⁵⁾).

Ion Brădescu a lăsat trei fii:

a) Costandin, pomenit întâi la 1737, apoi la 1742, vel clucer za arie în 1746, biv vornic în 1752, biv vel clucer za arie între 1754 și 1757, își dă duhul înainte de 1765 ⁶⁾).

b) Ștefan.

1) V. la anexe doc. 5.

2) V. doc. 7.

3) V. doc. 8.

4) V. doc. 9.

5) Textul pisaniei dela Brădești sună astfel:

„Cu ajutorul sfintei și de viață făcătoarei Troițe făcutu-s'au aceasta sfântă beseaică, unde să prăznuiască hramul sfântului Arhanghel Mihail: iaste zidită din temelie cu toată cheltuiala dumniului jupan Costa[n] din Brădescul biv vornic, fiul răposatului Ion Brădescul, și înfrumusețându-se pe din lăuntru atât și pe dinafară, precum să veade, ca să fie pomenire în veaci dumniilor și părinților și a tot niamul dumniilor: făcându-să în zilele prea luminatului nostru d[omn] Io Grigorie Ghica Voevod; începându-să dela luna lui Iunie: 4 din I[ea]tul dela zidirea lumii 7260: i dela Hristos: 1751“.

6) Filitti, *Condica*, 294; Grecianu, o. c., III, 64.

c) Grigorie ¹⁾.

Două iapte se impun în acest moment atenției noastre: întâi, aplecarea neobosită a Brădeștilor către danii cuvioase; în al doilea rând, împrejurarea că, de pe urma acestei atitudini, averea lor, altădată atât de mare, se redusese simțitor. Sub ocupația austriacă a Olteniei, familia decăzuse în rândul boierinașilor slujitori. Aceasta reiese precis din raportul lui G. zu Königsegg, datat Sibiu 24 Iulie 1723, către Consiliul de război austriac, asupra dărilor în Oltenia. Anexa K din acel raport spune: „*Bradesti, ex familia Bojarinass, pauperes facti et inter milites*“, iar anexa L trece pe Brădești sub rubrica: „*non scitur quod unquam aliquod officium honorabile habuissent, sed fuerunt Szlusitori*“ ²⁾.

La 1737, într'un document pe care d-l Filitti îl crede fals, Constantin Brădescu e pomenit cu alți boieri, printre acei cari urmau să fie cercetați de trei nemți, probabil pentru datorii ³⁾.

Și totuși, același Constantin Brădescu, după căsătoria sa cu Păuna Buzescu-Cocorăscu, și probabil cu ajutorul zestrei sale, a fost ctitorul nou a două locașuri sfinte care au rămas printre cele mai frumoase ale veacului al XVIII-lea.

Obârșia lui Constantin Brădescu este atestată de inscripțiile ctitoriilor sale. Astfel, pisania dela Brădești, din 4 Iunie 1752, spune că biserica „este zidită din temelie cu toată cheltuiala dumnealui jupan Costandin Brădescul biv vornic, fiul răposatului Ion Brădescul“, iar inscripția dela Crețești, din 5 August 1757, arată că vechea ctitorie a lui Barbu Brădescu ajungând ruină, a fost prefăcută din temelie de „Costandin Brădescul biv vel clucer, nepot Barbului paharnic“ ⁴⁾.

Acest ziditor cucernic, care pare să fi trăit mai mult la

1) Copiii lui Ion I. Brădescu sunt identificați după portretele ctitoricești dela Brădești și Crețești.

2) C. Giurescu, *Material pentru Istoria Olteniei supt Austriaci*, Buc. 1913, p. 569 și 572-73.

3) Filitti, *Condica*, 294.

4) N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, 40; Aug. Pessiacov, *Schite din Istoria Craiovei*, ed. II, p. 73. — Pisania dela Crețești, dăruită de tatăl nostru Muzeului Aman din Craiova (v. Fig. 5, p. 7) graiește: Această sfântă și dumnezeiască mănăstire Crețești fost-au făcută dintru'nțai de dumniului Barbul Brădescul biv vel p[ă]h[arnic]u: și învechindu-să și de tot stricându-să zidu, acuma cu mila și ajutoru lui Dumnezeu de iznoavă și d[e]n temelie au prefăcut-o și z[id]it-o dumnealu[i] Costandin Brădescul biv vel clu[cer] nepotu Barbului p[ă]h[arnic]u, înfrumusețând-o și împodobind-o p[r]e cum să vede, cu toată cheltuiala și osteneala dumnealui, unde să prăznuește sfântul și marele proroc Ioan Botezător, în zilele prea [lu]minatului nostru domn Costandinu Nicolae Voevodu: la [le]a[itu] dela iacere 7265; iar dela naștere. 17[5]7: la luna August 5“.

Craiova, a înzestrat Crețeștii ¹⁾ cu moșii și chilii, după cum a dăruit pământuri, odoare și robi la Șegarcea și la Sadova.

Sireaua neamului se vede limpede în zugrăvelile bine păstrate dela Brădeștii-Bătrâni. Pe zidul sudic al pronaosului apar de cele două părți ale ferestrei jupan Barbu Brădescu biv vel paharnic ²⁾ și jupan Preda Brădescu vel paharnic (v. Planșa X). La dreapta intrării găsim pe jupan Ioan Brădescu și pe ctitorul principal, jupan Costandin Brădescu biv vel clucer, ținând modelul bisericii cu mâna stângă și având în față trei fii nevârstnici: cocon Ion, cocon Gheorghije, cocon Nicolae (Planșa XI). La stânga intrării, biserica e susținută cu mâna dreaptă de jupanița Păuna d[e]vă Constantin Buzescu vel spătar ³⁾, la spatele căreia vedem pe jupanița Maria d[e]vă..., ⁴⁾, iar în față

1) Crețeștii erau cunoscuți și străinilor. Dacă harta lui Del Chiaro, tipărită la Veneția în 1718, omite schitul, în schimb harta lui Fr. Schwantz din acelaș an trece Crețeștii printre satele cu locuitori. Satul Crețești-Dolj este menționat la 15 Martie 1602, când armata pretendentului Radu Mihnea, alcătuită din turci dunăreni, ardeleni și munteni, e bătută acolo de comandanții oștilor lui Simion Movilă; mulți dintre ostași se înecă în Jiu (C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, III, 2).

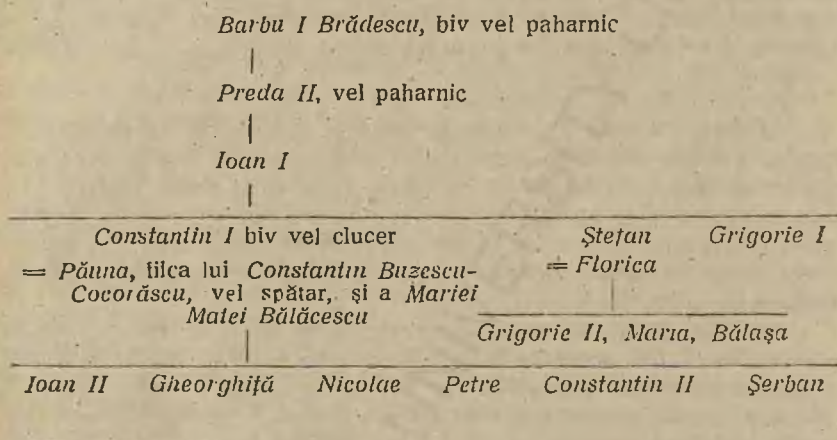
2) Portretul acestuia din Nerva Hodoș și René C. Polyzu, *Figuri contemporane din România*, pag. 391, reprodus de C. V. Obedeauu, *Barbu Brădescu în urzeala evenimentelor din vremea sa*, în *Arh. Olț. VII*, 294, e o fantezie modernă cu stridente anacronisme: paharnicul poartă costumul împăraților bizantini, în dreapta cu buzdugan domnesc din altă epocă, mantila blănită cu hermină și gugiuman cu surguci amintind vremuri și mai recente. Cadrul tabloului e inspirat din chenarul de piatră al intrării dela Brădești. În partea superioară, doi lei rampanți, reproducând picioarele aceleiaș chenar, țin un covor occidental pe care, între doi B slavoni, se așterne o stemă închipuită, stilizată în gustul veacului XIX, cuprinzând pe un scut unguresc un leu, de astădată cu dublă coadă, mânuind hangerul și incunat de un vultur cruciat. Asemenea mozaicuri de epoci n'au nicio valoare istorică. Lei și săpași în piatră la Brădești, ca și ferestruica dinspre Nord cu sgritpatorul împărătesc (v. Fig. 16, p. 24), constituie simple motive decorative, moștenite dela meșterii brâncovenești, iar nu semne heraldice.

3) Constantin Cocorăscu zis Buzescu vornic de județ la 1733, apoi vei spătar, ctitor al bisericii din Strețeștii de Jos, mort la 1736, era fiul lui Barbu, postelnic la 1687, nepot de fiu al postelnicului Matei Cocorăscu zis Buzescu din Cepturoaia, și strănepot al paharnicului Paraschiv Cocorăscu, dela 1663. Paraschiv a ținut pe Chera, fiica lui Teodosie Corbeanu zis Buzescu, vtori spătar la 1612, vel logofăt la 1632, vel spătar la 1633, vel ban la 1637, și a Mariei, unicul copil al lui Preda Buzescu, sfetnicul lui Mihai Viteazul. Transmisiunea numelui de Buzescu la Cocorăști se lămurește deci printr'o dublă filiație feminină. Familia Buzescu-Cocorăscu s'a stins la sfârșitul veacului trecut prin urmașii lui Constantin spătarul.

4) Jupânița Maria este fiica lui Matei Bălăcescu, Ispravnic de Gorj la 1732, vel ban la 1738, și nepoata de fiu a căpitanului Fota, mort la 1720.

cocon Petră, Costandin ceva mai în vârstă, în line Șerban (Planșa XII). Pe zidul nordic ne întâmpină jupan Stefan snă Ioan Brădescu și jupanița Florica Brăd[ea]sca, mângâindu-și copiii: Grigorie, Maria și Bălașa; apoi jupan Grigori Brădescu, jupan Costandin Buzescu vel spătar, jupan Barbu Păianu vel medelnicer ¹⁾ sin Ionițe Păianu ²⁾ (Planșa XIII). Ultimul este nepot de văr al treilea ctitorului Constantin I. Brădescu ³⁾.

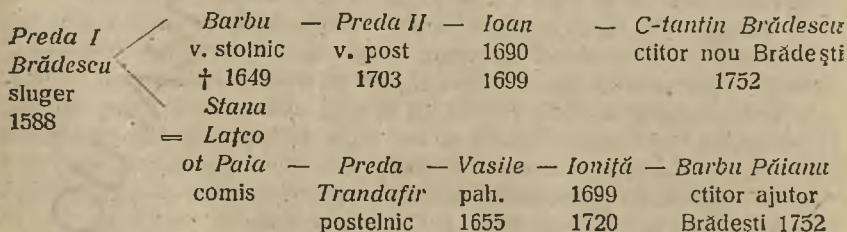
Aceste tablouri votive ne dau următoarea spiță:

1) Barbu Păianu, clucer za arie la 1742, medelnicer între 1752 și 1753, a murit la 1761, lăsând pe: Anița, soția lui Mihai Filișanu, remăritată cu polcovnicul Ioniță din 1765; pe Iordache medelnicer 1774, și pe Gheorghică, menționat la 1760.

2) Ioniță, din care se trag Păienii zilelor noastre, avea drept părinte pe Vasile, paharnic la 1655, bunic pe postelnicul Preda-Trandafir și străbunic pe comisul Lațco din Paia, soțul Stanei Brădescu dela Vâlcom, despre care am vorbit. Prin Ioan, comis la 1613, se ajunge la vătăful Bodin din 1583, autorul familiei Păianu.

3) Rudenia Păienilor că Brădeștii se lămurește astfel:

Moșia Crețești (Balta-Verde) ajunsese, acum aproape de 40 ani, prin succesiuni și vânzări, pe mâna Creditului Funciar Rural. Biserica — de mănăstire nu mai putea fi vorba, chiliile de mult dărâmate — era dezafectată. De pe urma alunecării terenului, mâncat de revărsările Jiului, totul se stricase: iconostasul nu mai exista; pereții, ca și turnurile, erau crăpați ca de cutremur de sus până jos. Creditul Rural îngăduise transformarea bisericii în grajd; caii își mâncau fânul liniștit în dreptul ctitorilor. Cercetătorii locașului erau de calitate inferioară; chiar azi se poate citi scrijelat pe o frescă dela muzeul Aman din Craiova, sub ctitorul Barbu Brădescu, numele unui „Sticlete cl. IV 1901,” după cum sub jupănița Călina e săpat cu bri-ceagul „Kaufman“!

În aceste împrejurări, Comisia Monumentelor Istorice, neavând mijloace să restaureze biserica, a autorizat pe Nicolae P. Romanescu să ridice rămășițele artistice din Crețești în scopul păstrării lor. Frescele au fost donate mai târziu Muzeului Aman din Craiova ¹⁾.

Se mai păstrau atunci într-o stare destul de bună fresca principală din dreapta și din stânga intrării — tăiată în trei bucăți, la muzeul Aman —, cât și fresca de pe zidul nordic al bisericii, care a stat multă vreme, din lipsă de loc, în gangul casei părintești din Craiova, ajungând astăzi în acelaș muzeu, într-o stare aproape indescifrabilă.

Alături de aceste șiruri de ctitori cu chipuri stereotipe și fără valoare artistică deosebită, interesante însă pentru istoria costumului românesc, am apucat în biroul tatălui nostru o scenă naivă, cu însușiri picturale netăgăduite — tot dela Crețești — înfățișând Isvorul Tămăduirii.

Cum s'au păstrat daniile acestea la muzeul Aman, se știe ²⁾. Scoase din rama lor protectoare, minate de umezeala peretelui de care au fost răzimate, ele sunt menite pieirii.

Înainte de ridicarea lor dela Crețești, frescele sus amintite au fost citite de August Pessiacov precum urmează:

„Numărarăm între ctitori, la dreapta ușei bisericii, pre Barbu biv vel paharnic, ținând biserica cu mâna stângă, cu soția sa Ancuța, și două copile Bălașa și Maria, Preda biv vel paharnic cu Catrina (?), Ion Brădescu i Pan... cu Florica i Panița. La stânga ușei bisericii, Constantin biv vel clucer, ținând biserica cu dreapta, cu soția sa Maria și doi copii Șerban și Pătru, Păuna Brădescu, Ioan sin Costandin biv vel logofăt, cu trei copii; Ștefan

1) Pro g-l P. V. Năsturel, *Biserici și Mănăstiri din Oltenia*, în *Rev. p. Ist., Arheol. și Filol.* XI, p. II, 387-91; contra I. Donat, *Fundațiunile religioase ale Olteniei*, în *Arh. Olt.* XV, 293-94.

2) C. D. Fortunescu, *Biblioteca și Muzeul „Aman”* în *Arh. Olt.*, XXI, 341-42.

brat Cost. Brădescu, Grigorie Brădescu, cu i Panița Dumitrana, Fota Vlădoianu vel clucer. Iaca¹⁾ (?)

Generalul P. V. Năsturel nu pare să fi cunoscut decât fresca de pe zidul nordic al bisericii; el spune că a văzut la tatăl nostru (pe semne în gangul casei din Craiova) pe Costandin (?) Brădescul, având în stânga pe jupân Grigore Brădescu i panița ego Dumitrana, Fota, Vladul (?) vel clucer, Ilinca (sic).²⁾

Copil fiind, am descifrat cu răbdare toate frescele aduse dela Crețești. Aceste note vechi, care se pot controla parțial și prin reproducerea fotografică a frescelor (v. Fig. 7, p. 10, Fig. 8, p. 11 și Fig. 10, p. 14), vin să întregască lecturile dinainte și oarecum să le împace. Păstrăm ordinea citirii lui Pessiacov:

1) La dreapta ușii bisericii figurează *dela dreapta spre stânga* numele ctitorilor vechi: Barbul Br. biv vel pah. — cu barbă castanie, ceea ce denotă o reproducere fidelă după fresca vechi biserici dinainte de 1649 —, Ancuța Br., Preda Br. biv vel pah. — cu barbă albă —, iar sub ei două fete, Bălașa și Maria; panița *Călina* Br. (nu Catrina), Ion Br. — cu barbă albă. *Florica lipsea* (Fig. 7).

2) La stânga ușii bisericii, am identificat *dela stânga spre dreapta* pe ctitorii noi dela 1757: Cost[and]in b[i]v vel[l] clu[cer] sin Ion — cu chipul tânăr —, Maria, Păuna Br., Ioan sin Co. Br. biv vel lo[g] (?) — tot tânăr. Intre Constantin Brădescu, noul ctitor, și fiul sau Ioan, se înșiră jos alți cinci copii ai noului ctitor, și anume, *dela dreapta spre stânga*, în ordinea mărimii și deci a vârstei: Gheorghie, Costandin, Nicolae, Petre, Șerban (Fig. 8).

3) Fresca de pe zidul nordic al bisericii se putea citi în copilăria noastră foarte lămurit: *Ștefan brat Cos[ta]ndin Br.* — cu obraz tineresc —, Grigorie Br. i panița ego Dumitrana, *Fota Vlădăianu vel clu[cer]* — tânăr —, *Il[in]ca* (Fig. 10).

Să trecem la identificarea ctitorilor. Față de ordonanța cronologică dela Brădești, înșiruirea ctitorilor vechi pe frescele dela Crețești pare cam fantezistă, deși ne dă lămuriri mai multe.

Pe bază documentară, constatăm că în fresca 1 figurează întâi vechiul ctitor Barbu I Brădescu; nora acestuia, Ancuța. cu soțul Preda II; apoi Călina, *jupănița lui Barbu I*; în slârșit Ion I, fiul lui Preda II și tatăl ctitorului nou (urmat, după Pessiacov, de soția sa Florica).

În fresca 2 ne întâmpină ctitorul nou, Costandin I, fiul lui Ion I, cu cele două soții ale sale: Maria, de neam necunoscut, și Păuna Buzescu-Cocorăscu; apoi fiul său Ioan II, *ajuns acum vârstnic*. Nu putem preciza din care soție, foarte probabil din a doua, Costandin I a avut pe ceilalți cinci feciori, nevârstnici la 1757 și arătați ca atare în această frescă.

Cât despre fresca 3, ea se lămurește singură. În fruntea

1) August Pessiacov, *Acte și notițe istorice*, Craiova, 1908, p. 74.

2) Năsturel, o. c., 387-391.

ei găsim pe Ștefan, fratele lui Costandin I, noul ctitor. Faptul că lipsește după el soția sa Florica, pe care am aflat-o la Brădești, pare să arate că la 1757 Ștefan era văduv. De asemenea, fiul lui Ștefan, Grigore II, pare să fi murit înainte de 1757, de vreme ce nu-l mai găsim alături de surorile sale Bălașa și Maria, care se văd în fresca 1. Al doilea frate al ctitorului Costandin I, anume Grigore I, apare acum însurat cu Dumitrana. Urmează Fota Vlădăianu, marele clucer, și soția sa Ilinca Brăiloiu, fiica lui Radu vataful de aprozi și a Mariei Băleanu. Cum se explică prezența de ctitor ajutor la Crețești a lui Fota Vlădăianu? D-l G. D. Florescu ne spune că sora sau fiica unuia din cei șase fii ai lui Constantin I Brădescu ar fi ținut pe un sluger Brăiloiu. Dar în vremea aceea nu cunoaștem alt Brăiloiu sluger decât pe Ioniță sin Cornea, ce venea unchiu de văr primar Ilincăi Fota Vlădoianu. E vorba deci de o înscrisire a Vlădăienilor cu Brădeștii prin mijlocirea Brăiloilor, iar nu de o rudenie de sânge. Cercetând însă lucrurile mai de aproape, am putut stabili că Fota Vlădăianu venea văr al treilea lui Constantin Brădescu, printr-o singură filiație feminină a celui dintâi și o dublă filiație feminină a celui de al doilea. Autorul lor comun a fost Bălaci din Sărdănești, care cumpără moșie în Urdari la 1598. Fiica acestuia, Stana din Sărdănești și Copăcel, menționată la 1639, măritată cu slugerul Cârstea ot Poiana, a fost mamă Ancuței, jupânița lui Preda II Brădescu, și bunica lui Constantin, noul ctitor al Crețeștilor. Stana a avut frate pe Stoica din Urdari, postelnic la 1631, tatăl Brândușei ot Menți, soția lui Lațco, comisul din Cernaia și Vlădaia, și bunica lui Fota Vlădăianu, ctitor ajutor la Crețești¹⁾.

În general, portretele ctitoricești aflate astăzi la muzeul Aman din Craiova aduc o contribuție apreciabilă la cunoașterea Brădeștilor, prin menționarea atâtor nume de jupăne din acest neam.

1) Pentru rudenia Vlădăienilor cu Brădeștii dăm următorul tablou:

Bălaci din Sărdănești 1598	Stana	— Ancuța P.	— Ioan Br.	— C-tantin Brădescu
	1639	1662, 1693	1690	ctitor nou Crețești
	= Cârstea	= Preda II	1699	1757
	ot Poiana	Brădescu		
	Stoica	— Brândușa	— Conda	— Fota Vlădăianu
	din Urdari	ot Menți	căp. din	ctitor ajutor
	post.	1667,	Cernaia	Crețești 1757
	1631	diata 1696	1696	
		= Lațco	v. căp. ot	
		comis	Vlădaia	
		din Cernaia	1706	
		și Vlădaia		

Constantin Brădescu a arătat o deosebită grijă în administrarea și păstrarea neatinsă a averii ctitoriei strămoșilor săi din Crețești. Astfel, la cererea lui, în Martie 1746, se procedează prin șase boieri la delimitarea moșiei Crețești, hotarele fiind dovedite printr'un hrisov din 1612. Moșia fusese a lui Hamza banul din Arcești și Crețești; ea trecuse, prin fiica sa Armeanca, în neamul Brădeștilor, până la Constantin I¹).

Între 1740-1755, Constantin Brădescu revendică pentru mănăstirea Crețești, dela Nicolae Argetoianu din Craiova, fiul răposatului pitar Constantin Argetoianu, crivna lui Lalco (Lulalco = lu Lalco), ce fusese dăruită acelui locaș de către Hamza banul din Crețești. Preda II Brădescu vel căpitanul scăpătând, vânduse căpitanului Dumitrașco Argetoianu moșia sa Crețești și jumătate din Breasta, lăsându-i și chiverniseala schitului, ei fiind rude îndepărtate²). Crivina lui Lalco nu intrase însă în vânzare, ci fusese împresurată de Argetoianu. Episcopul Râmnicului și banul Craiovei hotărâsc atunci ca mănăstirea să treacă sub chiverniseala lui Constantin Brădescu și ea să-și stăpânească moșia Lalco, Argetoianu urmând să fie pus la pomelnic, întrucât era rudenie cu Brădeștii³). Urmează hotărnicia crivinei, care figurează și într'un perilipsis din 1789, unde aflăm că această crivină se învecina cu moșia Leamna a mănăstirii Bucovăț, cu Știubeiul vândut de Brădești mănăstirii Jitianu și cu moșia Craiovița a mănăstirii Hurezi⁴).

Vre-o trei ani înainte de moarte, în vara anului 1762, ctitorul nou al Crețeștilor avea să-și vadă schitul schimbat în lagăr de ciumați, aduși din Craiova⁵).

Fiul cel mai mare al lui Costandin Brădescu și al primei sale soții Maria, numit Ioniță, era treti logofăt în 1766. Doi ani în urmă poartă judecată cu Ștefan Bechianul dela Mosna pentru moșia Bucoviciorul⁶). Moștenise dela tatăl său sarcina de chivernisitor al mănăstirii Crețești, pe care ne mai putând-o duce — probabil din cauza strâmtorării propriei sale averi —, se hotărăște să închine schitul părintesc episcopiei Râmnicului înainte de 1778⁷).

1) V. doc. 10. — Mulțumim Părintelui I. Popescu-Cilieni, care ne-a semnalat doc. 10-13 și 15-20.

2) Această rudenie este deplin lămurită prin studiul d-lui G. D. Florescu.

3) V. doc. 11 și 12; St. Nicolaescu, o. c., 3-5.

4) V. doc. 13 și 16.

5) I. Constantinescu, *Istoricul Bisericii Maica Precista-Dudu*, II, 80.

6) Grecianu, o. c., III, 64.

7) În pomelnicul cel mare al acelei episcopii e trecut în fila 31 recto: „dumnealui Ioniță Brădescul biv treti logofăt, fiul dumnealui răposatului Costandin Brădescul biv vel clucer, pentru că au dat de danie Sfintei Episcopii schitul Crețești din sud Dolj, peste Jiu, lângă apa Jiului, care se chiamă hramul Sfântului Ioan Botezătoriu, pentru sufletul a tot neamul dumnealui, ca în veaci să se pomenească. Mai 27 ni 7276 (1778)“. V.

după ce îl isprăvisc cu multă trudă și-i dăruise moșiile Crețești și Cetățuia, înzestrându-l și cu țigani ¹⁾. Fire bolnăvicioasă, Ioniță își făcuse diata încă din 1774. El moare ca biv vătăl za aprozi ot sud Mehedinți la o dată necunoscută, între 1778 și 1783, când fiul Barbu II se judecă la divanul Craiovei cu unchiul său Constantin II, ce-i era epitrop ²⁾. Din căsătoria cu Stanca, fiica lui Barbu Gănescu din neamul Zătrenilor ³⁾, și a Neacșei din neam necunoscut, Ioniță Brădescu a mai avut o fată, Ruxanda, măritată la 1779 cu Constantin Portărescu ⁴⁾.

Copiii următori ai lui Constantin I Brădescu sunt toți din căsătoria a doua, cu Păuna Buzescu-Cocorăscu:

1. Gheorghe, pomenit într-o serie de documente, a murit înainte de 1800. Având datorii la niște negustori turci în 1764, el nu izbutește să iasă din închisoare decât vânzând doctorului Hagi Gheorghe câțiva țigani, spre a se plăti ⁵⁾.

Așa dar, pe vremea aceea, boierii noștri puteau să fie închiși pentru datorii către străini, încât nu împărtășim părerea d-lui I. C. Filitti, că documentul din 1737, — în care Constantin I. Brădescu urma să fie cercetat de trei nemți pentru datorii —, ar fi fals ⁶⁾. În zisul zapis din 25 August 1764, alături de Gheorghe Brădescu, apar ca martori garanți frații săi Constantin II, Nicolae și Petre. Trei ani în urmă, la 29 Noembrie 1767, acelaș Gheorghe Brădescu face un schimb de țigani cu Hagi Gheorghe, la martori adăogându-se și fratele mai mare:

Sfânta Episcopie a Eparhiei Râmnicului Noul Severin în trecut și acum, București 1906 (lucrare nesemnată, a preotului T. Bălășel), p. 409-10. În acelaș an, 1778, Memoriile generalului von Bauer consemnează laconic; „Crețești, sat cu paraclis de piatră, pe Jiu“.

1) V. doc. 17 și 18.

2) V. doc. 14.

3) Barbu Gănescu, pomenit la 1711, căpitan 1733, vel pitar 1747, vel stoinic 1755, ziditor al mănăstirii Sf. Nicolae și Ioan din Craiova 1757, mort 1763, era fiul lui Petre Zătoreanu, vtorii armaș 1693, și al Aniței Bengescu. Avea bunici pe Danciul Zătoreanu, postelnic 1664, 1685, și pe Măria Drăgoi Fălcoianu, iar străbunici pe Stanciu Zătoreanu și pe Rada. Nici Zătrenii actuali, nici scoboritorii lui Nicolae Iordache Zătoreanu, adoptat la 1788 de Dumitrache I. Brăiloiu, nu se pot lega deocamdată de Zătrenii cei vechi. Fratele lui Barbu Gănescu, anume Petre Gănescu, șetrar 1744, apoi pitar, mort 1781, a avut cu Zamfira Fărcășeanu pe Bălașa, soția lui Stoian din Bălteni. Nepotul de fiu al acestuia a fost vestitul agitator și polemist Grigorie Gănescu, așezat la Paris. Din fratele acestui Grigorie, Barbu, se trag Găneștii de astăzi.

4) Comunicare a d-lui G. D. Florescu.

5) Filitti, *Condica*, 303-4.

6) *Ibidem*, 294.

Ioniță ¹⁾. Gheorghe era vtori armaș în 1768, când fiica sa Anuța ia pe Grigorie Minoiu ²⁾.

2. Constantin II (Dincă) este menționat în actele de mai sus între 1764 și 1767. Il găsim pomenit documentar până la 1783, dar în 1784 îl aflăm raposat. Dincă Brădescu a fost însurat cu Voica Poenaru, fiica polcovnicului Constantin dela 1786 și nepoata de fiu a lui Dumitrașcu din Belcin, zis Belcineanu. Nu cunoaștem decât un singur copil al lor, anume Maria, menționată la 1804-5 ca soție a lui Dumitrache Bălăcescu șetrarul ³⁾.

Am arătat dela începutul acestui studiu pricinile deselor confuzii ivite în istoriografia noastră privitor la familiile Brădești și Poenari. Cu ajutorul d-lui G. D. Florescu, am putut descurca nu mai puțin decât șapte înrudiri între aceste două neamuri oltene :

a) Nu știm în ce grad Cârstea slugerul din Poiana, care era mort la 1614, socrul paharnicului Barbu I Brădescu, venea rudă cu Iana, fiica lui Nico ot Poiana și mama lui Barbu Poenaru, vel banul lui Matei Basarab.

b) În a doua jumătate a veacului XVIII, Dincă Brădescu ia în căsătorie pe Voica Poenaru-Belcineanu, despre care am vorbit.

c) Vărul primar al lui Dincă, Dumitrașco zis Băluță, fiul lui Grigorie I Brădescu și al Dumitranei, a fost însurat cu Păuna, fiica lui Mihai Poenaru, polcovnic la Târgu-liu. Ea avea „nene“ pe Barbu Poenaru dela Almăj, de unde vine credința noastră că Mihai polcovnicul era fratele său.

d) Fata lui Băluță Brădescu și a Păunei Poenaru, anume Maria, s'a măritat cu Dumitrache Poenaru-Belcineanu, polcovnic la 1787, mort la 1826, fiul polcovnicului Constantin dela 1786 și nepot de fiu al serdarului Dumitrașco Belcineanu dela 1740.

e) Nepotul de frate al lui Dincă, fiul lui Ioniță, Barbu II Brădescu, avea de soție pe altă Păună Poenaru, care mai trăia la 1809; era fiica lui Barbu dela Almăj, ctitor al bisericii din acest sat, polcovnic la 1769, vel șetrar la 1771, vel sluger la

1) *Ibidem*, 304

2) Informație a d-lui G. D. Florescu.

3) *Grecianu, o. c.*, III, 64. E vorba de fiul lui Dumitrașcu Bălăcescu, al cărui părinte Constantin, vornic de Gorj 1730, vel clucer za aile 1755, era frate cu banul Matei, tatăl Mariei Constantin Buzescu-Cocorășcu.. Cum Maria era vară primară cu Dumitrache Bălăcescu, reiese că fiul acestuia a luat pe o nepoată de vară a doua. — Vornicul Constantin fiind cumnat cu Frusina, văduva căpitanului Udrîște II Șomănescu, și totodată văr cu Cornea Șomănescu, fratele răposatului (Stefulescu, *Gorjul Istoric*, 239), rezultă că tatăl lui Constantin Bălăcescu, Fota căp. 1700, era frate cu Udrîște I. Șomănescu, fiu al lui Neagu din Bălăcești, paharnic 1622, iuzbașa 1666, și nepot de fiu al lui Cornea din Bălăcești și Șomănești. Ramura lui Udrîște s'a prelungit până la generalul I. Șomănescu, iar a lui Fota Bălăcescu urmează și azi.

1781, biv vel sluger la 1784, mort la 1788. Barbu Poenaru dela Almăj a ținut întâi pe Ancuța Stănescu, îngropată la Tismana, iară să fi avut copii. De aci concluzia că Păuna, soția lui Barbu II Brădescu, a avut drept mamă pe a doua soție a lui Barbu Poenaru dela Almăj, anume Catrina Brăiloiu, fiica lui Radu Peștenaru și a Mariei Condorata ¹⁾.

f) Alexandrina zisă Luxița, fiica armașului Panait zet Brădescu, s'a căsătorit în veacul trecut cu Toma Poenaru, polițai la Târgu-Jiu în 1843. Toma eră fiul lui Dincă vtori vistier, mort la 1829, și al Smarandei Otetelișanu, răposată la 1847, și nepot de fiu al polcovnicului Constantin Poenaru Scurtu, zis și Spineanu, mort înainte de 1771.

g) Zinca Brădescu a fost soția pitarului Iordache Poenaru dela 1850, fiul lui Dumitrache Poenaru-Belcineanu dela punctul d. Zinca trebuie să fi fost o soră a Luxiței. Fiica acesteia se cheama tot Zinca; am apucat-o la Craiova în copilărie, prin 1906, când ajunsese la adânci bătrânețe și era văduva unui Serghiad ⁴⁾.

Pentru orientarea cititorilor, dăm următoarea înțantură de arbore:

Ioan I Brădescu 1690.

= Florica

Grigorie I
= Dumitrana 1760

Constantin I
1746-65.

1 = Maria

2 = Păuna Buzescu-Cocorăscu

Dumitrascu
(Băluța) 1768-78
= Păuna Mihai
Poenaru

1) Ioan II (Ionița)
1752-83.
= Stanca Barbu
Gănescu

2) Constantin II
(Dincă) 1752-83
= Voica Const.
Poenaru-Belcineanu

Maria
= Dumitrache
Const. Poenaru-
Belcineanu † 1826.

Barbu II 1783-1804
= Păuna Barbu Poe-
naru-Almăjeanu

Maria (Uța)

= Panait armaș zis Bră-
descu 1804-25.

Luxița
= Toma Dincă
Poenaru-Scurtu
1843.

Zinca
= Iordache
Poenaru-Belcineanu
1850.

Zinca
= Serghiad

1) Maria Condorata era fiica lui Dumitrache capicheala; Iorga *Studii și Documente*, XII 225-226.

2) Iordache Poenaru a avut un frate, pitarul Dumitrache, căsătorit

Să ne întoarcem acum la Constantin II (Dincă) Brădescu. La 9 Octombrie 1763, Dincă vinde „*vărului* Baluța” niște țigani, martori fiind toți frații afara de Ionița; iar cumpărătorul „Dumitrache Baluța” vinde „*dumnealui nenea* Barbu Poenaru”, sin Constantin clucerul Almajeanu, acești țigani ce-i are dela „*vărul* Constantin Brădescu ¹⁾”. Băluță Brădescu era într’adevăr fiul lui Grigorie I și al Dumitranei, iar soția lui, Păuna Poenaru, avea părinți pe Mihai polcovnicul Târgul-Jiului și pe Pauna Preda Vlădescu. Repet că Mihai polcovnicul trebuie să fi fost frate cu Barbu Poenaru. Dintr’un act de hotărnicie din 16 Iulie 1833 între moșnenii hodoleni și Manolache Poenaru, aflăm că scosese „un zapis cu leatul 1776, de ani 57, și iscalit de Costandin I Nicolae I Pătru Brădești (fiii lui Constantin I), ce-l dă la mână lui Băluță Brădescu, *moșul Poenarului*, cu copriinderea că pentru partea lor de moșie din Meteu, însă din Podu-Purcarului la deal, ce o cumpărase tatăl numișilor dela tatăl pomenitului Băluță, sculându-se atunci, au răscumpărat-o dela ei *ca un cămin părintesc*, răspunzându-le banii ce să copriind în zapis ²⁾”.

3. Al treilea fiu al lui Constantin I Brădescu și al Păunei Buzescu-Cocorăscu s’a chemat Nicolae. Pomenit în acte la 1764, 1776 și 1784, Nicolae Brădescu a supraviețuit tuturor fraților săi și a fost purtătorul de grijă al mănăstirii Crețești, unde s’a îngropat la 1800, după ce o închinase pentru a doua oară Episcopiei Râmnicului. Murind fără copii, familia a numit ca epitrop pe Dumitrache Bălăcescu, ginerele răposatului Dincă Brădescu, fiindcă acesta luase asupra-și să administreze moșiile mănăstirești, iar din venitul lor să dreagă schitul. Dar patru ani în urmă, femeile din neamul Brădeștilor cer episcopului Nectarie al Râmnicului să ia mănăstirea sub ocrotirea sa și să numească un egumen, de unde deducem că schitul va fi fost pe atunci părăsit. În acelaș zapis apare pentru prima oară Panait armașul, ginerele lui Barbu II Brădescu, făcând danie schitului via ce promise de zestre la Crețești. Nu știm al cui fiu era martorul Gheorghe Brădescu, care contrasemnează documentul din 1 Aprilie 1804 ³⁾. Ar putea fi acelaș cu Ghiță, mort tânăr la 1813 ⁴⁾. De îndată ce episcopul Nectarie apucă să numească

cu Safta Tudoran Melinescu, din care s’au născut: Manolache, mort la 1896, Zamfira N. Teodorini, Zinca, soția pitarului N. Tanoviceanu, mort la 1870, și Masinca Aman, cf. I. Tanoviceanu, *Documente importante*, în *Revista pentru Ist. Arheol. și Filol.*, XIV, 1913, p. 5, 12.

1) Filitti, *Condica*, 304.

2) N. Iorga, *O hotărnicie gorjeană*, în *Studii și Documente*, XXII, 199-200. — Idem, *Correspondența lui Dimitrie Aman*, p. 147, nr. 313, p. 149, nr. 317 și p. 150, nr. 319.

3) V. doc. 18.

4) De asemenea, n’am putut stabili în legătură cu castanlihașului Aleco Brădescu, numit mezelnicer la 27 Octombrie 1827, cf. Filitti, *Arhondologia*.

pe egumenul Ioanichie la Crețești, serdăreasa Safta Oteteleșanca din Breasta, sora răposatului clucer Gheorghită Bengescu și soția văduvă a serdarului Constantin Radu Oteteleșanu, folosește silnicia ca să-și justifice încălcarile de moșie în dauna schitului ¹⁾.

4) Pătru Brădescu, zugrăvit la Brădești și Crețești în 1752 și 1757, figurează ca martor între 1764 și 1776. El murise înainte de 1734, când soția Stanca este văduva ²⁾.

5. Șerban Brădescu nu apare decât în portretele ctitorilor sale părintești, fiind copil. Faptul că nu-l mai întâlnim după 1757 ne îndrituește să credem că a pierit nevârstnic.

Nu putem trece peste această generație a Brădeștilor fără să menționăm un act neobișnuit, din 30 Iulie 1784. Moșia Moțăței-Dolj, împărțită în două între cei doi fii ai lui Paraschiv Cocorăscu, paharnicul din 1663, și ai Cherăi Buzeasca, a căzut apoi prin femeii jumătate la marele paharnic Barbu Știrbei din 1783, iar jumătate la cei șase fii ai lui Constantin I Brădescu ³⁾. Nicolae Brădescu, Stanca, văduva lui Pătru sau Petrică Brădescu, și Voica, văduva lui Dincă Brădescu, dăduseră zalog spre vânzare statornică părțile lor din Moțăței polcovnicului Sandu Degerașeanu. Știrbei le răscumpără pe temeiul dreptului de protimis. În 1784 el primește însă banii înapoi dela Brădești, anume 1300 taleri, dar le cere un zapis prin care aceștia făgăduesc să

Munteniei, în *Rev. Arhivelor*, nr. 4, p. 43 (1927). D-l G. D. Florescu îmi mai spune că fiica lui Brădescu de pe la 1800 și a Mariei Crâsnaru ar fi luat pe Ioan Renghea, treti logofăt la 1818. Sunt deci câțiva Brădești răsleți, cari nu pot fi legați deocamdată de arbore.

1) V. doc. 19, 20, 21. — Ultima mențiune certă despre mănăstirea Crețești se afla la 1806 în ediția grecească a *Istoriei Vatahiei*, de frații Tunusli, unde Crețești apar ca metoh în Dolj, fără altă lămurire. Nici schitul, nici moșia Crețești nu se mai găsesc printre averile Episcopiei Râmnicului în inventarul acestora, făcut în Decembrie 1824 de logofătul Nicolae (Brâncoveanu) al St. Mitropolii a Bucureștilor, cu prilejul așezării episcopului Neofit Gianoglu, — de unde trebuie dedus că încă de pe atunci biserica din Crețești va fi fost paragină, iar moșia ei cotropită de vecini; v. Pr. Prof. I. Popescu-Cilieni, *O catagrafie a Episcopiei Râmnicului*, în *Rev. de Ist. bisericească*, I, 116-145. De asemeni mănăstirea nu e pomenită nici în catagralia din 1831, nici în Regulamentul Organic. E deci greșită părerea că schitul ar fi fost desființat pe vremea Regulamentului Organic, ci. T. Bălășel, o. c., 409, care adaugă în nota paginei următoare: „Episcopia Râmnicului însă nu păstrează niciun document privitor la acest fost schit și metoh al ei, nici în origina, nici în copie, și nici în condicile ei nu se face pomenire de acest schit sau de averile lui, dacă cumva va fi avut ceva”. La 1831, *Arătarea irotopopilor din Episcopia Râmnicului* (*Arch. Olt.*, IV, 306) notează, cu privire la proprietatea rurală, că atât Breasta, cât și Crețești, erau ale răposatului clucer Dinicu (Otetelișanu, mort 1823, fiul serdăresei Safta). Nici o vorbă de schit. Când D. Frunzescu, *Dicționarul biografic alu României*, Buc. 1872, trece Crețeștii printre mănăstirile Doljului, eroarea e evidentă. La 14 Februarie 1881 biserica din Crețești era o ruină, după cum mărturisește Aug. Pessiacov, *Acte și notițe istorice*, Craiova 1908: satul se spărsese „ca să se puie la linie, parte în Breasta de astăzi, parte în Leamna și aiurea”.

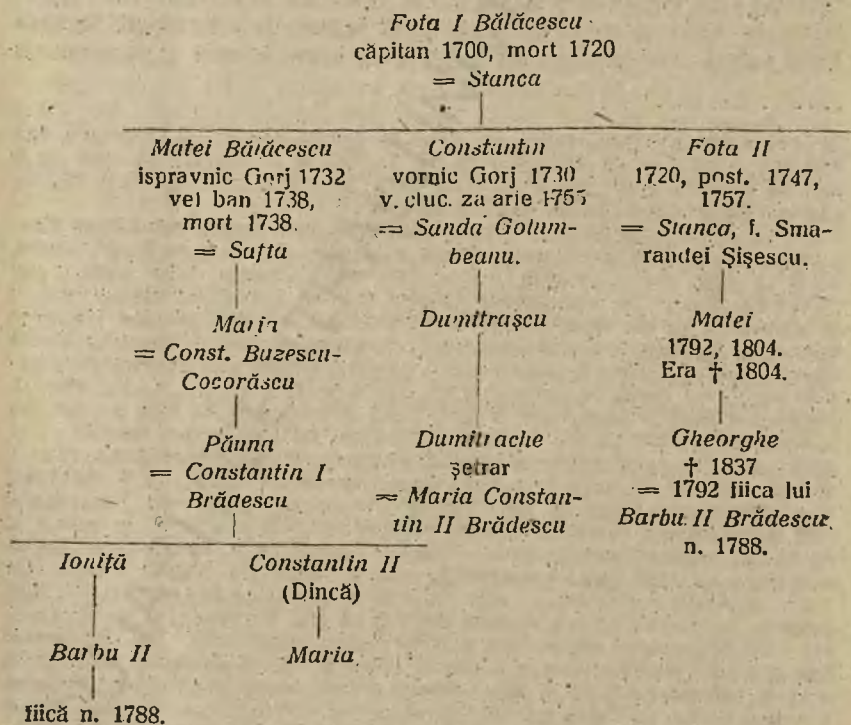
2) V. doc. 15 și 18.

3) V. arborele cu legăturile Brădeștilor.

nu-și arendeze, zălogească sau vândă moșia fără știrea lui, sub riscul pierderii aceluiași drept al sângelui, de care ei se folosi-
seră cu acest prilej ¹⁾).

Fiul lui Ioniță Brădescu, Barbu II, pe care l-am găsit lup-
tându-se în 1783. cu unchiul său Dincă Brădescu pentru moș-
tenirea părintească, dă zapis peste un an Barbului Poenaru-
Almăjeanu, biv vel sluger, pentru o vânzare de țigani ²⁾). Din
căsătoria lui cu Păuna, fata aceluia Poenaru, Barbu II Brădescu
a avut două fiice:

A. Prima s'a născut la 1788. Numele ei a rămas o taină,
dar știm că a fost sedusă la vârsta de zece ani de către Gheor-
ghe Bălăcescu, al cărui farmec a rămas până la urma mai
puternic decât blestemele și mânia srașnică a episcopului Nec-
tarie Moraitul dela Râmnic ³⁾). Acest Gheorghe Bălăcescu, mort
la 1837, avea părinți pe Matei și pe Ilinca, iar bunici pe pos-
telnicul Fota II Bălăcescu și pe Stanca, fiica Smarandei Șișescu.
Fota era frate cu banul Matei și cu clucerul Constantin. Răpi-
torul venea astfel văr al doilea cu Păuna, soția lui Constantin
I Brădescu, și deci se însurase cu o strănepoartă de vară a
doua. Figurăm mai jos legăturile dintre Bălăcești și Brădești:

1) V. doc. 15.

2) V. doc. 14 și Filitti, *Condica*, 305.

3) Grecianu, o. c. III, 64.

B. A doua fiică a lui Barbu II Brădescu și a Păunei Poenaru-Almajeanu a fost Mariuța (Uța), soția lui „Panait armaș zet Barbu Brădescu“, așa cum semnează el la 1804 ¹⁾.

Grigorie zis Brădescu, fiul armașului Panait, cheamă în judecată la 1834 pe *vărul său* Costache Brădescu, născut în 1813, și pe tatăl acestuia, Răducanu ²⁾. Rudenia neputând fi decât după Uța, este evident că Răducanu era fiul lui Barbu II Brădescu, deși nu l-am vădit deocamdată în alte documente.

Neamul vechi al Brădeștilor a dăruit documentar dela 1588, când Barbu I se ivește ca slugă, și până la 1834, când este vorba de minorul Constantin III (Costache), adică două veacuri și jumătate.

Panait armașul, ginerele lui Barbu II Brădescu, este un înnoitor de neam, de leul acelora pe cari îi întâlnim la toate familiile noastre mari, la Craiovești, la Buzești, sau la Golești. Cu începere din secolul XIX, *Panait armașul prelungește stirpa Brădeștilor, stinsă în linie masculină, cu cinci generații în răstimp de un veac și jumătate*. Panait este, firește, om nou, daruit cu însușiri practice de gospodăru și negustor, dar este totodată un grec habotnic: el face danii la Crețești în 1804, iar în 1825 îl aflăm ctitor ajutor la Brădeștii-din-Față, unde îi zice grecește „Panajot“ ³⁾.

Panait armașul a avut cu Uța Barbu II Brădescu un singur fiu, pe Grigorie III zis Brădescu, născut la 1790, pitar la 1845, mort la 1850, precum și pe următoarele cinci fete:

a) Elenca, pomenită la 1817 și 1825, măritată cu Ioniță C. Moscu ⁴⁾. Copiii lor au fost: Dumitra Nae Măldărescu; Mariuța

1) V. doc. 18.

2) V. doc. 22.

3) Filitti, *Inscripții și ctitorii din bisericile Doljului*, în *Bul. Com. Mon. Ist.* XXII, fasc. 59, p. 43.

4) Neamul aromănesc Moscu din Moscopole s'a refugiat în Oltenia la sfârșitul veacului XVIII. Mosculeștii trebuie să fi venit bogați din Epir, de vreme ce în preajma secolului XIX erau proprietari la Mosculeștii, Vlădimiri, Piușcul, Socu-Bărbătești și Roșia de Amaradia, toate moșii în Gorj, ținând în același timp Beoțul în Mehedinți, precum și Bârca, Brădești și Panaghia de Jos (Sălcuța) în Dolj. Mosculeștii sunt ctitori la nu mai puțin de cinci biserici, anume la Mosculești (1817), la Frasinul (1818), la Brădeștii-din-Față (1825), la Scoica (1827) și la Vlădimiri (1835). La 1783, Constantin Moscu biv trefi armaș cumpără Valea Deșuului, Andreești lângă Vlădimiri, iar la 1797 îl găsim așezat în Sărăcinești pe Gilort. Aci zidește o culă, astăzi dărămată, dar a cărei fotografie a fost dăruită de părintele nostru Muzeului Aman din Craiova. Satul Sărăcinești a fost răshotezat în Mosculești, după numele nouului proprietar. La 1817-18, când Ilinca, văduva lui Constantin Moscu, se călugărește sub numele de Elisaveta, copiii lor Ioniță, Barbu, Gheorghe, Dumitrana și Nicolae ridică biserica de zid Sf. Mihail și Gavril din Mosculești. Ioniță, ctitorul principal, are cu Elenca Panait Brădescu pe Dumitra, Uța și Bălașa. Nicolae are cu Smaranda pe Iancu, Cons-

(Uța), născută la 1819, moartă la Moțăței-Dolj la 1897, soția pitarului Petrache I. Romanescu, remăritată cu Ion Grecescu-Poenaru (div. i. c.); Balașa, căsătorită de trei ori, în primul rând cu un Leonida, iar a treia oară cu Ilic Albulescu, președinte al județului Gorj 1859; Constantin, însurat cu Sultana C. Zissy, sora cu George Zissy și cu Elena, soția lui Elefterie Corneiu; ea a fost remăritată cu un Pessiakov.

b) Balașa, zisă Bica, moartă la 1833, a ținut pe serdarul Ștefan Mihai Bibescu, care nu mai trăia în 1830. În actul de hotărnicie nr. 259 din 30 Oct. 1876, redactat de ing. hot. Skrzyszewski, citim: „Moșia Moțăței, în a cărei hotaru se află proprietatea d-nei M. Romanescu, până la anul 1843 forma un singuru trup cu moșia Galicea-Mare, stăpânindu-se ambele trupuri în devalmașie; în acel anu însă, dupe inițiativa luată de către Prințul Gg. D. Bibescu, se făcu, atātu hotărnicia acesiuru două moșii Moțăței și Galicea-Mare către toți vecinii rezași, cătu și împărțeala lor în două părți egale. Această lucrare s'a confirmatu de onor. Tribunalu Doljiu în toate conținutele ei, prin sentința nr. 98 dela 4 Decembriu 1843, secția I, remasă definitivă. Prin zisa lucrare s'au alesu moșia Galicea-Mare pentru Măria-Sa Domnulu Gg. D. Bibescu ¹⁾, iar Moțăței a ramasu pe

tantin și Costache. Tabloul votiv arată că toți semnuu cu ortografie greacă *Moshu*, iar nu *Muscă*, așa cum spune greșit scriitorul țaran al pisanleii (Al. Ștefulescu, *Gorjiu istoric și pitoresc*, p. 350-52, 356; Al. Bărcăcilă, *Insemnări din Gorj*, în *Bul. Com. Mon. Ist.* XX, fasc. 51, p. 46). La 1818-19 cei cinci copii ai răposatului Constantin Moscu zidesc biserica Sf. Constantin și Elena din cătunul Frasinul (fost Hubavii), lângă Mosculești. Pisanția îi numește *Moscu*, pe când portretele ctitoriești poartă *Moscu* și *Moschur* (v. Drăghiceanu, *Monumente istorice din Oltenia*, în același *Buletin*, XXIV, fasc. 69, p. 107). La 11 Martie 1821 Ioniță Moscu este printre boierii aflați „în slujba adunării” lui Tudor Vladimirescu (Al. Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului*, p. 49). În 1825 Ioniță clădește biserica Sf. Mihail și Gavril dela Brădeștii-din-Față, unde-l vedem alături de socrii săi Panait armașul și Uța Brădescu; afară de copiii cunoscuți, mai apare un fiu Constantin, cât și soțul Dumitrei, Nicolae Măldărescu. Și aci numele ctitorilor este dat sub forma populară *Muscă*. Ctitorii ajutoari sunt Constantin Fieraru, soția Anghelina și fiul Ioniță (I. C. Filitti, *Inscripții și ctitori din bisericile Doljului*, în același *Buletin*, XXII, fasc. 59, p. 43). La biserica din Scoica având hramul Vovideniei și al Ierarhului Nicolae, ctitori sunt la 1827 Constantin Seulescu, fiul răposatului Constantin, și soția sa Dumitrana; dar pisanția adaugă: „s'au înfrumusețat după cum se vede, având agiutor și pe dumnealui răposatu armaș Costandin Moschea”, care era socrul lui Constantin C. Seulescu. (V. Drăghiceanu, *o. c.*, 107-8). În sfârșit, la biserica din Vlădimiri, ridicată în 1835, găsim printre ctitori și pe Barbu Moscu, fiul armașului Constantin, pe soția lui Barbu, Joifa, și pe copilul lor (Al. Ștefulescu, *o. c.*, 358-60). Familia s'a prelungit până azi prin strănepoții lui Nicolae Moscu.

1) Barbu D. Știrbei cedase fratelui său Bibescu Vodă jumătatea din Moțăței-Galicea-Mare, moștenită dela tatăl său adoptiv Barbu Constantin

seama mai multor proprietari devălmași". N'am putut găsi la Arhivele Statului din Craiova hotărnicia din Decemvrie 1843, dar documentul din 1876 precizează ca la 20 Decemvrie 1855 unii din proprietarii devălmași din Moțaței, anume Ilie Albulescu, Sima St. Pasareț și Petrache Romanescu, soțul Mariuței, au cerut ieșirea din indiviziune, alegându-se cu acest prilej din tot trupul hotarului Moțaței, care s'a găsit de 19527 pogoane, o proprietate de 5.260 pogoane pe seama casei Romanescu.

c) Alexandrina sau Luxița a fost căsătorită, după cum am mai spus, cu Toma Poenaru, polițai al Târgu-Jiului la 1843, având un singur copil, pe Zinca Serghiad.

d) Păunica, măritată cu Ștefan Gioroceanu, a născut o fată Ana, care a fost soția lui Sima Pasareț, menționat în hotărnicia sus amintită a Moțațelilor din 1876. Aceștia au avut la rândul lor trei fete: Marița Drinceanu, Elena Al. Locusteanu și Ana amiral Murgescu.

e) Altă fată a lui Panait armașul și a Uței Brădescu, al cărei nume nu-l cunoaștem, a fost căsătorită cu un Urlățeanu, după informația d-lui G. D. Florescu, iar după notele noastre cu un boier Moțațeanu. Bănuim că a fost măritată de două ori. Din această fiică a lui Panait armașul s'a născut Ecaterina Piscanu, remăritată Vălimărescu.

Am arătat motivele pentru care socotim că și Zinca, soția lui Iordache Poenaru pitarul din 1851, trebuie să fie o fată a lui Panait armașul.

Neamul Brădeștilor s'a prelungit până în zilele noastre prin Grigorie Panait Brădescu pitarul, care la 10 Noemvrie 1832 a luat pe Tarșița, fiica polcovnicului Zamfirache Caluda din Cerneți ¹⁾ și sora lui Iancu Sefendache. El a căpătat drept

Știrbei, și primise în schimb Băilești, rămași până astăzi în stăpânirea familiei Știrbei. Galicea Mare, aleasă în 1843 în lolosul domnitorului Gheorghe Bibescu, a fost vândută după ultima expropiere, de răposatul Valentin G. Bibescu, obștei din acel sat.

1) În August 1797 Constantin sin Cociu Kaludas sau Kaludi se căsătorește cu Zoîța, sora negustorului macedonean Dimitrie Mih. li Dinu zis Aman, din Craiova. La 1808 Petru Nicolae Kaludas, sudit chesaro-crăiesc, facea negustorie la Orșova. El avea frați pe Constantin și pe Luța. Cf. Iorga, *Correspondența lui Dimitrie Aman*, p. III, 165, 170-72. Neamul Sefendache-Caragici are aceeași obârșie. Un Iordache Sefendache era spătar la 1739. Dumitru Caragici era cumnat cu Neagoe Topliceanu la 1740. Răducan Sefendache-Caragici din Cerneți, vtori logofăt 1796, apoi paharnic, mort 1806, a avut șapte copii, dintre cari Iancu, vâtat 1816, polcovnic de Cerneți 1826, și Elena, soția lui Manolache Hrisoscoleo, citori la Sf. Ilie Gorgani 1819. Iordache Sefendache-Caragici, treti vistier 1760, vel paharnic 1784, a fost tatăl medelnicerului Ioniță Sefendache, mort la Benești-Vâlcea în 1821. Din căsătoria acestuia cu Uța I. Otetelișanu s'au născut Ioniță Caragici și Nicolae Sefendache.

zestre moșia Dedovița din județul Mehedinți, pentru care s'a judecat până la 1839 ¹⁾).

Din căsătoria lui Grigorie Panait Brădescu și a Tarsiței Caluda s'au născut trei copii :

1. Smaranda a ținut pe Nae Seulescu ²⁾, având urmași pe : Mișu Seulescu, profesor universitar și ministru de Finanțe, mort la 1929, îngropat la Brădești-Batrâni; Ioan, agricultor; Alexandru, fost deputat; Olga Iupceanu.

2. Maria, răposată fără căsătorie.

3. Cornilie, prefect de Mehedinți; a trăit mai mult la moșia sa Dedovița, unde și-a dat duhul în 1894. Cornilie n'a fost, după cum s'a zis, ultimul descendent al Brădeștilor ³⁾. El a avut trei copii :

a) Dintr-o mamă necunoscută s'a născut Olga, soția lui Ion Lupescu, dirigintele oficiului poștal din Turnu-Severin, ajuns

1) V. doc. 23 și 24.

2) Acest neam oltenesc se dovedește la sfârșitul veacului XVII, când Drăghici Seulescu, un cumnat al lui Negoită din Smârdeșteți, ia pe Mara, fiica lui Dumitrașcu II Spineanu ot Murgești (care prin tatăl său Dumitrașcu I Spineanu venea nepot de frate lui Mihai Cotofeanu, marele spătar din 1631-34). Drăghici și Mara au avut trei fete și doi fii: 1. Mihai, vornic de Gorj la 1732, șetrar după 1756, căsătorit cu sora Mariei Badea Părăianu, din care Maria și Ioniță, postelnic 1772, polcovnic 1779; acesta n'a lăsat urmași cu Maria Gănescu-Zătreanu; era mort la 1784 și a fost îngropat la Polovragi (*Condica domn.* 13, f. 436, 438). 2. Barbu, pomenit în Gorj la 1720 și 1756, însurat cu Ilinca, fiica lui Const. Albeanu, a avut un singur fiu, Constantin, mort la 1783. Din unirea cu Maria Stanciu Glogoveanu, moartă la 1816, Constantin Seulescu a lăsat pe: Gheorghe, mort la 1811, Catrina, Mariuța și Bălașa. Cum îi bănuim o primă însoțire, ar putea fi identic cu acel Constantin Seulescu, al cărui fiu Constantin II ridică la 1827, împreună cu soția Dumitrana B. Moscu, biserica din Scoica-Gorj (V. *Drăghiceanu, o. c.*, 107-8). Un act dela 1819 din arhiva noastră arată că Bălașa C. Seulescu a fost măritată cu Nicolae Amărăscu din Mehedinți, — probabil fiul lui Vlăduț, treti logofăt născut 1769, și un nepot de tiu al lui Bănică —, având doi fii: Matei și Gheorghe. Matei Amărăscu, adoptat Seulescu, trăia încă la 1845. La 1820 Matei a luat pe Elena, fiica medelniceru ui Dincă G. Cotofeanu (Zătreanu) și a Smarandei Barbu Poenaru de la Almăj. Copiii lor au fost: Nae Seulescu, însurat cu Smaranda Gr. Brădescu, despre care am vorbit; Costache, căsătorit cu Elena Cernătescu, din care Elena Drăpănescu; Saffa, măritată succesiv cu C. Vișoreanu, Gh. Olănescu și Cristea Măldărescu; în fine Gheorghe, care a avut fiu pe generalul Ioan Seulescu și nepot de fiu pe Gheorghe, soțul Anei Mișu Seulescu. In veacurile XVIII-XIX întâlnim și alți Seulești răsleți (Iorga, *Studii și doc.* V, 309, *Stefulescu*, etc.). Mulțumim d-lui G. D. Florescu pentru contribuția la stabilirea acestei note.

3) M. Theodorian-Carada *De prin Mehedinți*, în *Arh. Ol.* XXI, p. 387-89.

Preda I Brădescu
sluger 1588, armaș 1599; luptă la Călugăreni (1595) și Șalimbăr 1599; trăia sub Radu Șerban; era † 1622.
= *Armeanca*, f. lui Hamza banul din Arcești și Crețești, cu Marga sora Velicăi a banului Lupul din Vârvor.

Barbu I
pah. 1622, v. pah. 1639, v. stolnic 1647;
comandă Roșii la Dudești (4 No. 1632);
ctitor Brădești și Crețești;
era † Iunie 1649.
= *Călina* 1614-49, f. lui Cârstea slugerul din Poiana, † 1614, și a Stanei din Sărdănești și Copăcel, 1637.

Preda II
1649, postelnic 1650, v. pah. 1662-74,
v. căpitan 1671-93, v. postelnic 1703.
= *Ancuța* 1662, 1693.

Fota
1692, 1693

Ioan I
1690, 1692, 1693, 1699;
era † 1752.
= *Florica*

Idita
= *Paraschiv Dobriceanu*

Constantin I
1737, 1742, v. clucer za arie 1746, biv vornic 1752, biv v. cluc. za arie 1754-1757; ctitor nou Brădești (1752) și Crețești (1757); danii la Sadova și Șegarcea; era † 1765; îngropat Crețești.
1. = *Maria*
2. = *Păuna*, f. lui Constantin Buzescu-Cocorăscu, vel spătar, și a Mariei Matei Bălăcescu.

1. *Ioan II (Ioniță)*
1752, vârstnic 1757, treti log. 1766-78 † biv vâtaf za aprozi, închină Crețeștii episcopiei Râmnicului 1778, își face diata 1774, moare între 1778-83.
= *Stanca* f. lui Barbu Gănescu (Zătreanu) și a Neașei.

Barbu II
1783; era † 1804
= *Păuna Poenaru* f. lui Barbu dela Almăj și a Catrinei R Brailoiu; ea trăia 1809.

Ruxanda
= 1779 *Constantin Portărescu*.

Anuța
= 1768 *Grigorie Minoiu*.

Maria
1804, 1805
= *Dumitrache D. Bălăcescu*, șetrar.

2. *Nicolae*
1752, 1784
era † 1800
ingr. Crețești.

2. *Pătru (Petrică)*
1752, 1776
era † 1784
= *Stanca*
1784

copii
1784

2. *Șerban*
1752, 1757
† nevârstnic.

Grigorie II
Era † 1757
nevârstnic

Maria
1752, 1757.

Bălașu
1752, 1757.

Grigorie I
1752, 1757
= *Dumitrana*
1757, 1760

Dumitrache (Băluță)
1768 1776
căpitan 1776, 1778.
= *Păuna Poenaru*, f. polc. Mihai ot. Tg. Jiu și a Păunei Preda Vlădescu.

Maria
= *Dumitrache Poenaru-Belci-neanu*, polc. 1787
era † 1826.

armașul = *Uța*
eșești 1804
știi din față
25

Grigorie III, zis Brădescu
1790-1860 pitar 1845
= 1832 *Tarsița*, f. polcovnicului Zamfirache Caluda din Cerneți.

Elena
1. = *Ioniță* sin armaș C. Moscu și al Ilincăi
2. = *Ion Gârbea*

Bălașu (Bica)
era † 1833
= *Ștefan Mihai Bibescu* serdar
era † 1830.

Alexandrina (Luxița)
= *Toma Poenaru-Scurtu* polițai Tg. Jiu, și Dincă vtorii vistiier † 1804 și al Smarandei Otetelișanu.

Păunica
= *Ștefan Gioroceanu*

Florica
= *Urșanu*
= *Mosanu*

Zinca
= *Iordache Poenaru-Belcineanu*, pitar 1850, sin Dumitrache polc. 1787 și al Mariei Băluță Brădescu.

Constantin III (Coslache)
n. 1818; 1834, 1837.

Smaranda
= *Nicolae Seulescu*

Maria
† necăsătorită

Cornilie
prefect Mehedinți, agricultor † Dedovița 1894.
1. = ...
2. = *Fina*

1. *Olga*
= *Ion Lupescu*, director, prefecturii Mehedinți 1880.

2. *Virgil*
(1882-1930) procuror, consilier C. Apel ingr. T. Severin.
= *Irina Cristescu*

Adina
(1915-1939)
Dr. în medicină ingr. T. Severin.

2. *Vasile*
agricultor la Copșa Mică, lângă Dedov.

Fii

LEGĂTURILE BRĂDEȘTILOR

CU
ARCEȘTII-CREȚEȘTI, POIENARI VECI,
PĂIENII, OBEDENII, BUZEȘTII-COCO-
RĂȘTI, ȘTIRBEII VECI ȘI BIBEȘTII

Neagoe din Crețești
vornic (1495-1508)
ține Vâlcomul.

Ștefan din Arcești = fiică.

Vlădaia
zestre 1/2 Terpezița
Ștefan logof. din
Arcești, capăta
Vâlcomul 1512.

Hamza
banul din Arcești
și Crețești 1557.
Era + 1593.
Vâlcom 1570, 1588.
= Marga, sora Velicăi a
banului Lupu din Vârvor.

Neagoe
postelnic 1557.

Ion
din Arcești 1588.

Preda sluger Brădescu =
cumpără 1/2 Știubei
(1602-11)
Era + 1622.

Armeanca
1588, zestre 1/2 Vâlcom,
1/2 Știubei.

Cârstea
slugerul din Poiana
Era + 1614. Ca-
păta Vlădaia și Sa-
racovul, conf. 1607.
= Stana din Sărdă-
nești și Copăcel
1614, 1637, 1639.

Călina
vinde Vârbița-Me-
hedinți și Tehomi-
reștii pe Jiu 1649.

Barbu Brădescu
ot Obeadini. + 1649.
1633 Vâlcom și Știubei;
1639 Vlădaia și Sara-
covul, ținea Tehomi-
reștii pe Jiu: cumpără
Mârșa-Vlașca.

Stana
zestre în Vâlcom
= Lașco din Paia
comis

Vlad
din Arcești

Maria
din Arcești și Obedin
ingr. la m-reă Jitlanu
= 1. Dumitrașco căp.
ot Albești sin Nica post.
= 2. Conda vel comis
sin Tatul ot Albești
(f. c.)

Păuna
1656.

Mihai
logofăt 1656.

Udriște
vinde partea sa din
Vâlcom unchiului
Conda v. comis.

Paraschiv Cocorăscu
zis Buzescu
paharnic 1663
= Chera Corbeanu-
Buzescu.

Constantin
postelnic 1675
rezidește biserica
din Cepturoaia
= 1687 Preda Do-
briceanu.

Barbu
postelnic 1687.
Era + 1712.

Preda II căpit. Brădescu
vinde Vârbița și Tehomi-
reștii 1649, vinde Știubei
1692 și Floranul 1697,
vinde Mârșa-Vlașca 1697,
vinde Crețești și
1/2 Breasta.
= Anuța 1662, 1697.

Armeanca
= Coruia spăt.
v. medelnicer,
v. clucer + 1695,
sin Lupu Buliga.

Preda
post. Păianul

Păuna = Constantin Știrbei
v. șetrar 1727
ctitor Balcești-Câr-
ligi 1732.

Constantin
v. spătar, ctitor
Strejești de Jos.
Era + 1736.
= Maria Matei
Bălăcescu.

Ioan I
1692-1693
vinde Știubeiul și
Floranul mănăstirii
Jitlanu.
= Florica.

Ioana
1693-1693
vinde Știubeiul și
Floranul mănăstirii
Jitlanu.

Vasile
paharnicul Păianul
1655, 1671.

Vilaia ot Obeadin
zestre Vâlcom
= Gheorghe logof.
din Logrești, cum-
pără Tehomireștii
1667.

Constantin

Păuna

Constantin I

Ioan (Ioniță)
1600, 1720

Petru Obedeanu

Era † 1759.
= 1740 *Damitrana*
Strâmbeanu-Vlădescu
face his. Sf. Treime
din Craiova 1768.

Barbu
v. sluger 1775, v. pa-
harnic 1783, v. vornic
1788, adoptă pe
Barbu D. Bibescu.
Era † 1813; îngropat
la biserica Crețulescu
din București. Moște-
nise 1/2 Moțăței,
Galicea-Mare (Dolj).

(ci, Cincea-Mare
in Dolj.

biv. vorint 1752,
clitor Brădești 1753,
și Crețesti 1757.
Era † 1765, îngrop.
la mănăst. Crețesti.

Barbul
clucer za arie 1742,
v. medelnicer 1752.
Era † 1761, ctitor
aj. la Brădești 1752.

manastirea Jiraniu

Ioan II (Ioniță)
treti log. 1766, biv.
vâtaf za aprozi
= *Stanca Barbu*
Gănescu (Zătreanu).

Gheorghe
(*Gheorghiiță*)

Nicolae
1784

Pătru
(*Petrică*)
Era † 1784
= *Stanca*
1784.

Constantin II
(*Dincă*)
Era † 1784
= *Voica Poe-*
naru 1784.

Șerban
† nevârstnic

Avcau moștenire 1/2 Moțăței, Galicea-Mare* (Dolj).

Barbu II
1783; era † 1804.
= *Păuna*, fiica lui
Barbu Poenaru
dela Almăj și a
Catrinei Brailoiu

Ușa
1804, 1825.

Parall
armaș 1804, 1825.

Bălașa (Blaa)
Era † 1833
= *Ștefan Mihail*
Bibescu
serdar.

director al prefecturii Mehedinți pe la 1880, când Elefterie Cor-netti era prefect ¹⁾).

Fima a fost mama următorilor doi copii:

b) Virgil, procuror la Curtea de Apel din Timișoara, apoi consilier la aceeași Curte. Născut în 1882, mort la 22 iulie 1930 la Turnu-Severin, unde a fost îngropat, Virgil Brădescu a lasat din căsătoria cu Irina Cristescu o fată distinsă, Adina, născută în 1915, care și-a trecut în chip strălucit doctoratul în medicină și a ajuns externă a Așezămintelor Brâncovenești. Din nefericire a pierit la 24 ani, muncind fără odihnă pentru salvarea bolnavilor (15 Mai 1939). Ea este îngropată la Turnu-Severin.

c) Vasile trăește încă la Copșa-Mică lângă Dedovița, ocupându-se cu agricultura. El are mai mulți fii, chemați să prelungească neamul.

Am încercat să dăm, cu toate amănuntele posibile, povestea unui neam oltenesc care a dăinuit prin douăsprezece generații, din vremea lui Mihai Viteazul și până în zilele noastre, și care a dat căpetenii de oști, înalți dregători și citori zeloși, ca să se întoarcă apoi la ogorul de unde pornise.

Pe bază strict documentară, am întocmit alăturatul arbore genealogic al Brădeștilor, menit să ușureze înțelegerea însemnărilor de față.

R E S U M É

Le triple effort que voici évoque deux fondations pieuses de la Petite Valachie, dûes à la famille des Bradesco.

Elles ne datent què du XVIII-e siècle.

Mais, ainsi que le prouve le prof. C. D. Fortunesco, le style des deux monuments se rattache par l'architecture, ainsi que par les détails d'ornementation, au siècle précédent. Son esprit curieux s'est d'abord concentré sur les motifs ciselés de Brădeștii-Bătrâni, puis, escaladant les murs crevassés de Crețești, Mr. Fortunesco a réussi à enregistrer une scène touchante de la Nativité, unique image biblique restée entière parmi les ruines de ce couvent.

A son tour, Mr. Georges D. Floresco n'a pas fait foi de l'inscription de Crețești. Celle-ci ne mentionne que l'ancienne église de Barbo Bradesco, grand échanson du prince Mathieu de Valachie, de la première moitié de XVII-e siècle. Fouillant les documents d'une famille apparentée aux Bradesco, celle des Crețești-Arcești, Mr. Floresco en a déduit l'existence antérieure sur les mêmes lieux d'une troisième fondation, datant du début du XVI-e siècle, ainsi que les accointances des Crețești avec la race des Craïovesco-Basarab, régnante à cette époque en Valachie.

1) *Ibidem*, p. 388.

și mai batjocorit și mincinos. După aceia răposatului Pătru Voevod i s'au fost întâmpnat de i-au fost luat Dumnezeu și cinstitul împărat domnia și o au dat Domnul Dumnezeu și cinstitul împărat domnia iubitului dela inimă prea bunului credinciosului răposatului Io Alecsandru Voevod, Dumnezeu sa-i iarte sufletul unde va fi lacuind. Deci *Hamza* iar s'au plâns de dreptate înaintea răposatului iubitului dela inimă părintelui domniei mele Alesandru Voevod, cum să-i dea lui a treia oară să jure, iar răposatul iubitul părintele domniei mele Io Alesandru Voevod Domnia lui nu au vrut să-i dea lege lui, că au socotit Domnia lui cum că aceasta nu să cade să jure a treia oară, ci au zis Domnia lui să aducă pe jurătorii care i-au fost luat dela Domnia lui Patru Voevod, să jure o a doua oară, și i-au pus soroc zile trei. Deci când au fost la zi și la soroc iar nu au putut ca să jure, ci au rămas denăntea răposatului iubitului părintele domniei mele Io Alesandru Voevod din divan și dinaintea tuturor cinstiților boiarilor domniei lui. Pentru aceia Domnia lui răposatul iubitul părintele domniei mele au făcut domnia lui carte de odihnă *Danciului spătar*, tatăl lui *Drăghiei paharnic din Crețești*, și altă carte au făcut domnia lui de poruncă cinstițului și marelui sfetnic al domniei lui Iupan Dobromir, care fusese ban mare Craiovei mai înainte vreme, ca să fie lor îndreptățitor, ca să le înpartă acele trei siliște care sânt mai sus scrise, anume: *Tejiaca* și *Slatina* și *Trepezița* și ceilalte care mai sus sânt scrise siliște pe anume: *Valea mare*, *Gemenea* pe apa *Ezopciei* în sus, *Zăgoranii* și siliștea *Ezopciei* din susul *Gemenei* în două părți: jumătate *Danciului spătar* și ceilaltă jumătate să încape *Hamza*, precum au fost amândoi frați pre moșie și mai înainte în zilele altor Domni mai bătrâni. Iar dacă au venit *Danciul spătar*, tatăl lui *Drăghiei paharnic din Crețești*, cu cărțile răposatului părintelui domniei mele Alesandru Voevod, care scrie la cinstitul boiar și marile sveatnic al domniei lui Iupan Dobromir, care fusese ban mare Craiovei, iar el într'aceia vreme au fost judecător pentru moșie și țigani. Deci iar *Hamza* cu multe meșteșuguri și cu lucruri rele și vicleșuguri au umblat pân'au amăgit pe Dobromir, care fusese ban Craiovei. Deci iar l-au slobozit să jure cum îi va fi voia lui și să ia și cărțile dela răposatul iubitul părintele domniei mele. Deci ei au fost pierdut toate cărțile acestea care scriu mai sus, iar după aceia el dacă au jurat nu au luat numai acele care mai sus sânt scrise moșii și siliște dela moșu-său *Neagoe dvornicul* de milă, care moșii au fost date de prea bunul Radul Voevod, ci au intrat și în alte moșii care au fost date de milă mumei *Danciului spătar*, jupăneasi *Marta*, de bătrânul Basaraba Voevod încă când au căsătorit pe *Bratea*, tatăl *Danciului spătar*; atunci au cumpărat acele mai sus zise siliște: Breasta o au cumpărat dela *Negrita* muma lui Jugani din Braz[i] drept 7000 de aspri gata; și au mai cumpărat *Căpinteanii* dela Frăcea din Clănic drept 17.000 de aspri, și au cumpărat *Valea Lungă* drept 700 de aspri; iar

aceste mai sus zise trei siliști au fost ale lui de cumpărătoare de bătrânul răposatul Basarab Voevod și le-au dăruit zeastre nepoata-sa *Mariei jupâneasei*, mumei *Danciului spatar*, tatal lui *Drăghici paharnic din Crețești*. Iar după aceea *Drăghici paharnic* el nici cum nu au putut îngadui atâta strâmbătate, ci au jăluit și s'au plâns cum au jurat *Hamza* pe aceste moșii și le-au tost luat de tot încă mai pe urma și intra și în zestrile moșai lui *Drăghici paharnic*, ale jupâneasii *Mariei*, care era de cumpărătură și o miluise bătrânul Basaraba Voevod, precum mai sus s'au zis. Și așa au fost zis *Hamza* înaintea Domniei mele cum l'au facut frate moașa lui *Drăghici paharnic* pe zestrile ei. Pentru aceea Domnia mea am căutat și am judecat pre oșteate și pre legea lui Dumnezeu împreună cu toți boiarii domniei mele și am dat Domnia mea boiariului domniei mele, lui *Drăghici paharnic din Crețești*, lege pe pravila 24 de boiari buni, preste acei 12 boiari ai lui *Hamza*. Deci la zi și la soroc iar boiariul domniei mele *Drăghici paharnic*, el a adus pe acei 24 boiari pe toți în divan înaintea Domniei mele în București, iar unchi-sau *Hamza* iar au umblat cu meșesuguri drăcești ea și mai nainte cu Dobromir biv vel ban și au spart legea lui *Drăghici paharnic*, zicând el ca nu sânt boiarii, aceia care i-au dat el să jure, ci sânt alții. Drept aceea domnia mea am schimbat acei 24 boiari și iar am dat a doua lege și răvașele le-am schimbat. Deci la zi și la soroc iar *Drăghici paharnic* el iar au adus lege deplin 24 de boiari înaintea domniei mele în divan, în scaunul domniei mele în Târgoviște, și au jurat de față înaintea domniei mele și naintea părintelui Serafim Vlădica, cum au ținut dintru întâi amândoi așa, și judecata pentru aceste siliște și sate dela moși-său *Neagoe dvornicul*, care au fost câștigate dela bunul Rădu Vodă. Pentru această domnia mea am căutat și am adevărit denpreună cu părintele Vlădica Serafim și cu toți cinstiții boiarii domniei mele și pe sfânta pravilă, și au ales domnia mea cum aceste mai sus zise siliști care sânt dela Radul Voevod sânt denpreună, iar celelalte trei siliște care sânt mai sus zise câte trele, *Pireășta* ¹⁾ și *Căpinteanii* și *Valea Lungă*, sânt de cumpărătură ale *Mariei jupâneasa*, moașa lui *Drăghici paharnic*, de bătrânul Basarab Voevod. Pentru aceea Domnia mea am luat cărțile și zapisile de jurământ dela *Hamza* cu cei 12 boiari și boii, și am voit Domnia mea să-l pui în țapă în malul Jiului, că mulți să vază cu ce dreptate au umblat *Hamza*. Și așa am aflat domnia mea cu cei ce au fost la judecată într'această chip cum s'au judecat. Iar după moartea Domniei mele pre cine va vrea și va alege Domnul Dumnezeu Domnu Țării Românești și va vedea această judecată a Domniei mele și o va călca, atuncea Dumnezeu să calce judecata lui și să fie afurisit de 318 părinți care au fost la Nicheia și cu Juda să fie la un loc în

1) Evident: Breasta.

veaci. Iată și mărturii am pus Domnia mea (urmează boierii divanului) și am scris eu Dan logofăt în Târgoviște, dela Adam pân'acum cursul anilor vleit 7088 mesia Avgust, 12 dni.

(Monogramă roșie, pecetie aplicată căzută).

(Academia Rom., CLIV/1, dar al def. g-ral Petre V. Năsturel, or. perg. slav. cu trad. veche; comunicat de d. N. A. Boicescu).

2.

7089 (1581), Iulie 17. — Io Mihnea Voevod, feciorul lui Alecsandru Voevod, dă boiariului domniei mele lui *Hamza banul* și jupâneasii lui *Margăi din Crețești*, ca să le deie lor moșie (*Sălcuța*) și *Nicula* tot cu tot hotarul și cu toți rumânii și cu tot venitul a lui Kerbeleța, pentru ca au dat jupâneasa *Velica* partea ei de sat dela *Sălcuța* etc. surorii ei *Margăi* și toate sculile ei și bucatele și ȝiganii anume etc., pentru că jupâneasa *Velica* ea au fost stearpă, nici un fecior din trupul ei nu au făcut. Pentru aceea au dat surori-sa această moșie încă den zilele răposatului părintelui d-mele, vecinica lui pomenire, iar după moartea *Velicăi* să o stăpânească surori-sa *Marga*. etc. Deci acum în zilele domniei mele, după moartea jupâneasii *Velicăi*, iar *Lupul bonul din Vrăvor*, bărbatul jupâneasii *Velicăi*, el au venit de fața cu *Hamza banul* în divan, unde păra *Lupul* că au lăsat jupâneasa *Velica* cele de mai sus pentru o datorie a *Mircii armașul*, iar *Hamza banul* zicea că n'a fost *Mircea armașul* dator *Lupului*, nu mai mult, ci nici măcar un ban. Domnia mea am judecat și am dat lege lui *Hamza banul* 12 boiari ca să jure, și au jurat; iar *Lupul* au luat lege peste lege 24 de boiari, iar la zi și la soroc nu au putut jura. etc. (urmează boierii martori ai divanului).

(Academia Rom., LI/123, izvod vechi în rom. de Lupp dascăl, comunicat de d. N. A. Boicescu).

3.

7147 (1639), August 7. — Cu mila lui Dumnezeu Io Mateiu Basarab Voevod și Domn a toată Țara-Românească, dat-am Domnia-Mea această poruncă a Domniei Mele boiariului Domniei Mele Gherghe Păharnicul, fiul Predei Clucerul din Ceplea, din județul Jiului de sus, și feciorilor lui câți Dumnezeu îi va dăruî, pentru ca să fie lui moșie în satul Sărdănești și în Copacelul, însă toată partea jupănesei Stanei Slugereșei, jupâneasa lui Cârstea din Poiana, ori câtă se va alege de preste tot, din câmp, din pădure, din apă și din șezutul satului și cu tot venitul de preste tot, din hotar până în hotar. Pentrucă aceste mai sus numite moșii au fost de moștenire ale jupănesei Stanei Slugereșei, iar când au fost acum în zilele Domniei-Meșe, la leat 7145, iar jupâneasa Stana însăș ea, din voia ei, fără de nici o silă și cu știrea fie-sa jupănesei Călinei, adecă jupâneasa Barbului Bră-

desul, și cu știrea tuturor megiașilor și a boiarilor dimprejurul locului, sculându-se, au făcut schimb cu Gherghe Paharnicul și au dat jupaneasa Stana toată partea ei de moșie din Sărdănești și cu Copacelul, iar Gherghe Paharnicul au dat un țigan, anume Oprea țiganul. Pentru care am văzut și Domnia-Mea dela mâna jupănesei Stanei la mâna lui Gherghe Paharnicul scris zăpis cu multe mărturii, anume din Filiași jupan Dumitru vel Postelnic și fiul sau Mihai Spătarul, din Bibești Udrea Postelnicul, din Părăiani Stanciul Postelnicul, și din Parau Miloș Logofatul. Și iarăși au mai cumpărat Gherghe Paharnicul doi rumâni, anume Stanciul și Ilie din Sărdănești, și cu toate părțile lor de moșie din Sărdănești, dela Oprea Zlatea din Rogojini, în 2000 de aspri gata și cu zăpis cu multe mărturii, anume din Părăiani Stanciul, și din Bibești Udrea Postelnicul, și din Zatreni Stanciul, și cu mare blestem. Și iar au mai cumpărat Gherghe Paharnicul un rumân, anume Sin și cu feciorii lui din Daia și cu toată partea lui de moșie din Daia și cu via lui din satul Bibești. Pentru că acești mai sus numiți oameni ei au fost toți judeci slobozi cu moșiile lor din Daia, însă mai dinainte vreme. Iar când au fost acum în zilele Domniei-Mele acești rumâni ce scrie mai sus s'au fost scris la birul de talere după așezământ cu casele lor în Daia, și n'au purtat grija ca să plătească birul de talere ca alții judeci, ci au fugit și au lăsat dajdia lor în spinarea satului Bibești. Și au plătit satul Bibești birul de talere al lui Sin trei ani din casele lor cu 3000 de aspri. Deci apucând satul Bibești pe Sin, și neavând cu ce plăti, au pus zi satul Bibești cu Sin dela sfeti Gheorghe în trei săptămâni, și au iertat satul Bibești lui Sin 2000 de aspri dintr'acei 3000, și au rămas 1000. Iar el nici această mie n'au vrut să vie să plătească, să-și scoată capul dintr'această dajlie, ci au fugit ca un om rău. Drept aceasta s'au sculat satul Bibești și au venit înaintea Domniei Mele, și așa s'au plâns pentru această năpastă și om reu Sin. Drept aceea Domnia Mea am căutat și am judecat pre dreptate și pre lege cu tot Divanul împreună, și am dat Domnia Mea satului Bibești să fie volnici cu poruncă domnească să vândă pre Sin într'o mie de bani. După aceea satul Bibesti au vândut pe Sin lui Gherghe Paharnicul într'o mie de bani cu cartea Domniei-Mele. Și am văzut Domnia-Mea și zăpisul satului Bibești de vânzare la mâna lui Gherghe Paharnicul cu mare blestem și cu mulți boiari mărturie, anume din Piscuri Stanciu Roșul, și din Aninoasa Lazar, și din Groșari Costea. Și iar au cumpărat Gherghe Paharnicul moșie în Daia partea lui Drăghici dintr'o jumătate a patra parte de peste tot hotarul, câtă se va alege partea lui din hotar până în hotar, drept 800 de aspri, cu zăpis de vânzare cu multe mărturii, anume Udrea Postelnicul din Bibești, Stan ot Șasa, și din Sărdănești Ruste. Și iar au mai cumpărat Gherghe Paharnicul un rumân anume Stoica, feciorul Predii din Costeni, carele s'au vândut acest Stoica singur de a lui bună voie și fără de nici o silă în aspri 3000, și cu zăpis de

vânzare și-cu multe mărturii, anume din Fărcășești Drăghici Postelnicul, și din Balteni Copaciu, și din Șitoaia Preda, feciorul lui Mihaiu Clucerul. Și iar am dat lui Gherghe Păharnicul un țigan, anume Mihaiu țiganu, pre carele îl l-au dăruit unchiu-său. Preda Clucerul la nunta lui cu zăpis și cu multe mărturii, anume Dumitrașco Clucerul ot Spineni, și din Godeni Nicola, și din Dos Iane. Și s'au vândut acești oameni mai sus numiți rumâni și cu moșii părțile lor, de bună voia lor, fără de nici o silă și cu știrea tuturor boiarilor și a megiașilor din sus și din jos și dimprejurul locului. Pentru aceasta am dat Domnia-Mea boiariului Domniei-Mele Gherghe Păharnicul, ca să fie lui moșia și rumâni întru moștenire ohabnice, lui și feciorilor lui, nepoților și strănepoților lui, și de nimeni neclătit preste porunca Domniei-Mele. Însăși și mărturii am pus Domnia-Mea jupan Theodosie vel Ban al Craiovei, jupan Hriza vel Vornic, Gligorie vel Logofăt, Radul vel Vistier, Preda vel Spătar, Buzinca vel Clucer, Socol vel Stolnic, Radul vel Comis, Vucina vel Păharnic, Costandin vel Postelnic, și ispravnic jupan Gligorie vel Logofăt. Și am scris eu Soare Logofătul, în scaunul cetății București, luna lui August 7 zile, dela Adam până acum cursul anilor 7147.

Acest hrisov l-am tălmăcit eu, Popa Badea din Balș, din cuvânt în cuvânt.

(Original în Arhiv. Stat., doc. Episcopiei Râmnic; pachetul 100, nr. 22.

4.

7157 (1549), Iunie 23.—Adecă eu jupăneasa Călina a răposatului Barbului Brădescul biv vel Stolnic, dimpreună cu coconul meu Preda, scris-am și mărturisim cu acesta al nostru zăpis, ca să fie de mare credință la cinstita mâna Măriei Sale Domnului nostru Io Matei Basarab Voevod, cum să se știe că au fost avut soțul meu Barbul stolnicul o datorie la Andreiu Spătarul, feciorul Vladului Logofăt Rudeanul, care scrie într'un zăpis tot pre nume. Deci de atunci de când au avut socoteală pentru acea datorie, tot au îngăduit soțul meu Barbul Stolnicul până îi s'au întâmplat și moarte, și nimeni acei bani nu i-au mai dat. Deci fiind la noi pus pentru acei bani satul dol Vârbița ot Mehedinți, și ajungând și pre noi vremea de lipsă în urma soțului meu, n'am putut îngădui, ci am apucat pre coconul lui Andreiu Spătarul Rudeanul, pre Dumitrașco, și am ieșit cu zăpisul înaintea Divanului și a tuturor boiarilor de față, ca să ne plătească Dumitrașco acei bani și să-și fie satul tătâni-său. Iar el nici cum nu s'au apucat a darea banii și să-și scoată satul, ci iar au rămas satul pre seama noastră. Deci noi nu l-am mai putut ținea, ci l-am făcut vânzătoriu. Iar Măria Sa Domnul nostru având moșii împreunate cu acest sat dol Vârbița, fost-au Măria Sa mai volnic a cumpăra decât alții streini. Deci noi ne-am tocmît cu Măria Sa Domnul nostru de l-am vândut Măriei Sale acest sat dol Vârbița cutoți rumânii, cum scrie în zăpisul lui

monetelor din tezaurul dela Poiana reprezintă o emisiune ce ține de la anul 124 a. Chr. până la 81 p. Chr.

Îngroparea acestui tezaur desvalue pentru noi și anumite evenimente politice dela Dunărea de jos. Ultimele monete databile în el, ne arată epoca de hărțueli dintre Domițian și Decebal. Pe bună dreptate, cel ce l-a publicat îl leagă de una din incursiunile făcute în Oltenia de generalii lui Domițian, probabil nefericitul și imprudentul Cornelius Fuscus. Atunci un nobil dac și-a tainuit avutul său — bijuterii și bani romani — într'un vas de pământ, pe care, din pricina rătăcirii locului sau a unei morți neașteptate, nu l-a mai putut desgropa.

Tot în Oltenia, unde era teatru de ciocniri între Daci și Romani, se mai îngroapă în aceeași vreme și alte tezaure cu monete romane. E suficient a aminti pe cele aflate la Roșești și Zătreni în Vâlcea, la Sadova în Dolj, sau pe cel dela Stoenеști Romanați, descoperit acum în urmă.

Oltenia e încorporată imperiului roman prin pacea ce se încheie după primul duel al lui Traian cu Decebal, adică în toamna anului 102. Tot atunci Apollodor începu zidirea faimosului său pod dela Dunăre, una dintre cele mai îndrăznețe realizări tehnice ale antichității. Monumentala operă trebuia să fie cunoscută în tot imperiul, prin mijlocul de propagandă cel mai folosit pe atunci: monetele. Zățăriile imperiale bătură în anul 105, când fu inaugurat podul lui Traian, nenumărate piese de bronz, care aveau să popularizeze grandioasa construcție a arhitectului sirian.

Monetele acestea poartă pe față capul cu profilul energic al Cuceritorului Daciei, însoțit de titlurile sale pompoase, ca învingător al Germanilor și Dacilor. Mult mai interesant e reversul acestor monete, unde apare însăși imaginea podului dela T.-Severin, redusă la o singură boltă, formată dintr'un întreit arc de lemn și apărată prin două turnuri cu trofee. Dunărea se indică printr'o suviță de apă sub pod și pe care stă ancorată o corabie romană. Legenda s'risă lângă bolta podului arată că monetele s'au bătut printr'un decret al senatului și poporului roman, ca un omagiu pentru *Optimus Princeps*, cel mai bun dintre împărații săi.

Odată cu stabilirea oficială a stăpânirii romane în Oltenia, vom întâlni în această regiune toate tipurile monetare ce au circulat în imperiul roman. Dar spre deosebire de alte provincii, în Dacia inferioară, cum se numea pe atunci Oltenia, au circulat în mare cantitate și banii emiși de unele orașe grecești, ce căpătaseră favoarea imperială de a-și avea o monedă proprie.

Bogăția și varietatea monetelor romane din Oltenia este de altfel și un reflex al intensei activități economice ce se desfășura în importantele centre urbane romane de pe Olt, Dunăre și Jiu.

În afară de negustori — soldații fiind trimiși dintr'o garnizoană în alta, sau plecând în expediții militare, erau cei mai

buni agenți pentru răspândirea monetelor. Din solda ce li se cuvenea, ei își strâng bani albi — adică dinari de argint — pentru vremurile când, părăsind tabăra, vor deveni simpli veterani. Astfel fură aflate, într'un vâscior de lut, economiile unui ostaș roman, îngropate într'un colț al castrului militar dela Săpata de Jos, în Argeș. Dar invazia gotă din 242 p. Chr., care aduse și distrugerea cetății amintite, făcu ca anonimul soldat să-și piardă, odată cu avuțul, poate și viața.

Multe sunt tezaurele cu monete romane ce s'au descoperit în Oltenia. Tăinuirea lor indică nesiguranța vieții provinciale, datorită barbarilor, din ce mai amenințatori la hotarele Daciei. Numai la 26 tezaure le cunoaștem conținutul. Amintim câteva, desigur dintre cele mai de seamă.

La Reșca în Romanați, unde a fost orașul roman Romula, s'au aflat depozitați 8.000 dinari, ce mergeau ca emisiune de la împăratul Comod la Elagabal, adică de la 180 la 222 p. Chr. Argintul lor s'a topit de bancherii evrei din Craiova, prin 1869.

În satul Celei-Romanați, ridicat pe ruinele cetății dacoromane Sucidava, un locuitor, săpând acum 20 de ani o groapă de var, dădu peste 4000 piese de argint îngropate în cenușă, fără îndoială pentru a se conserva mai bine. Erau monete dela împărații Gordian III și Filip Arabul, deci dela 238-249 p. Chr.

Dar cel mai de seamă depozit monetar roman s'a descoperit acum nouă ani în satul Belcin din Dolj. O localnică află mai bine de 1000 monete de argint imperiale, toate emise până la Filip Arabul. Cu ele mai fuseseră îngropate un vas de argint și câteva lingouri din aur marcat. Toată comoara a fost cumpărată pe un preț de nimic de către giuvaergii din Caracal, ce au convins pe săteanca naivă că drugii marcați sunt din alamă.

Fiecare tezaur descoperit își are povestea lui, infructuoasă pentru cel ce l-a aflat și, din nefericire, neexploatați științificește. Pentru cunoașterea trecutului, risipirea lor în mâini particulare lasă albă o pagină din istorie, fiindcă toate s'au îngropat în preajma unor evenimente tulburi.

Astfel, 14 din cele 26 tezaure romane descoperite în Oltenia fură ascunse în jurul anului 250 p. Chr., supt împărații Gordian III, Filip Arabul și Deciu. Tăinuirea lor concordă minunat cu ceea ce știm din izvoarele literare vechi asupra situației din Dacia pe atunci. Suntem în plină epocă de invazii, ale Goților asociați cu Carpii. Ei vin din Moldova și Basarabia și, prin Muntenia nepăzită de legiunile romane, atacă sudul Daciei, adică Oltenia, trec Dunărea și pradă până în nordul Greciei. Împărații romani cu domniile efemere nu le pot face față. Anarhia militară, cea mai mare calamitate a sec. III p. Chr., macină statul. Singura scăpare a localnicilor era retragerea temporală prin păduri, bălți, văi adăpostite, sau mai spre munte. În pribegie ei nu-și poartă cu ei avuțul din metal prețios, ci și-l îngroapă, cu gândul regăsirii. În pământul primitor ascund numai aurul și argintul.

Moneta de aramă atrăgea prea puțin privirile hrăpărețe ale barbarilor sau hoților localnici.

Dela Mojaței și Dobridor în Dolj avem câte un mic depozit monetar îngropat în ulcele, pe lângă vetrele casei. Baniți se ascund de teama Goților, până și în creerii munților. E cazul tezaurului împrăștiat de ape la Seliște în Mehedinți, sau cele 815 monete de argint, găsite într-o caldare la Brădiceni în Gorj.

Lichidarea oficială a Daciei, făcută de Aurelian, nu aduse încetarea circulației monetare romane în Oltenia. Dimpotrivă, constatăm folosirea și mai departe a pieselor de bronz, alături de cele de argint sau aur. Se știe că, barbarii primeau ca stipendii numai metalul prețios. Atunci, cine putea folosi o monedă de aramă depreciată și venită de peste Dunăre? Iată o întrebare ce are o mare însemnătate istorică. Trebuie să ne gândim numai la populația daco-romană din Oltenia, constatată și din alte urme arheologice ca întreținând legături comercial-culturale, după părăsirea Daciei, cu imperiul de peste Dunăre. Ea este aceea care are încredere în moneda de bronz cu chipul Cezarului, însoțit de legenda latinească: **Imperator dominus noster**, cuvinte ce au pătruns curate în patrimoniul limbii. E *împăratul* din poveștile bătrânești și *domnul* ca stăpânitor politic de țară, al istoriei românești de mai târziu.

Aceeși populație își îngroapă avutul, atunci când stăpânii se schimbă: Romanii cu Goții, Goții cu Hunii, Hunii cu Gepizii, Gepizii cu Avarii. În atari împrejurări fură ascunse câteva tezaure. Când Aurelian evacuează Dacia, la Vișoara în Romanați îi îngropat un tezaur cu 608 piese argintate. Lângă Craiova s'a allat în 1861 un mare depozit cu 5000 piese argintate, emise de toți împărații dintre Constantin cel Mare și Grațian. Tănuirea lui se leagă de primele invazii ale Hunilor, la 375. În fața vijeliosului Atila, ce amenința pe la 447 Imperiul de Răsărit, e părăsit de garnizoana romană, în cetățuia militară dela Celei, un depozit cu aproape 700 monete.

Constantin cel Mare a recucerit pentru Imperiu câmpia olteană și munteană, pe care le-a separat de lumea barbară prin marele val de pământ, numit de popor Brazda lui Novac. Acesta merge de la T.-Severin până la Brăila. După modelul lui Traian, construi și el un pod de piatră peste Dunăre, la Celei. Imitând tot pe Traian, bate medalioane și monete cu chipul podului său. Pe dosul lor apare construcția lui Constantin, cu turnuri și protejată de zeul Danubius, înălțat în felul unui bătrân culcat. Pe pod se vede Împăratul înarmat și condus de zeița *Victoria*, lovind cu lancea pe un Got ce-i cere îndurare.

Cât privește felul de răspândire al monetelor romane aflate izolat, se constată pentru Oltenia unele caracteristice. De la Vespasian (70 p. Chr.) la Filip Arabul (249 p. Chr.), ele apar în masă pe întreaga provincie. Cele scoase din castru soldaților înceleză pe la mijlocul sec. III p. Chr. După dezastrul împăratului Decius, întâmplat la Abrittus în Dobrogea la anul 251,

moneta devine rară în Oltenia. De la Aurelian și până la Teodosiu II, banii romani nu lipsesc din această provincie.

Moartea științifică a monetelor romane ce se descopăr în Oltenia este comerțul de antichități. Numai la Reșca, Celei sau T.-Severin, se împrăștie anual câteva mii de piese descoperite la întâmplare. Puțini sunt aceia ce le pricep rostul istoric. Toți, avem și în provincia de peste Olt un bun început pentru salvarea acestor relicve. Sunt de amintit bogatele recolte numismatice strânse cu deosebită grijă în muzeiele arheologice dela Craiova și T.-Severin.

Demnă de remarcat e înțelegerea științifică ce le-o dau colecționari particulari și pasionați cum sunt domnii Gh. Georgescu dela Corabia, profesorul Ilie Constantinescu dela Caracal și învățătorul Constantin Cumpănașu din Orlea în Romanați.

Va trebui să se organizeze și la noi un Institut Numismatic, un fel de laborator pentru colectarea, îngrijirea și exploatarea istorică a monetelor, în felul cum se lucrează, cu atât folos, în Cabinetul Numismatic al Academiei Române.

E de interes național a înregistra și interpreta în folosul istoriei descoperirile de monete vechi.

Studiind răspândirea, cronologia și conținutul lor, vom reuși a reconstitui capitele nescrise încă din trecutul nostru.

Și aceasta, mai ales pentru Oltenia lumii daco-romane, ce a fost la începutul întunecatului ev-mediu românesc pământ de legătură între romanitatea balcanică și cea transilvană ¹⁾.

O nepoată a lui Mihai Viteazul și coborâtorii ei

de N. AL BOICESCU DIN BUICEȘTI

În neprețuitul material de fișe al răposatului General P. V. Năsturel aflăm un regist al documentului, deosebit de însemnat, din 10 Mai 1611, al lui Radu Mihnea Voievod, feciorul lui Mihnea, document al cărui text îl publicăm la rubrica respectivă. În el se spune că Domnitorul dă „slugii D-mele Stanciului logofăt și jupănesii Tudora, nepoata răposatului Mihail Vd. etc... să le fie satul Grămățici și Dobrosloveni ²⁾ toți“.

Nouă nu ne sunt cunoscute ca nepoate ale lui Mihai Vi-

1) Asupra celor de mai sus, datele și bibliografia se găsesc adunate în cartea mea, *Oltenia Română*, București, 1942, la p. 38, 58-61, 298, etc.

2) *Marele Dicționar Geografic*, pag. 155. Satul Dobrosloveni, jud. Romanați, pe apa Tesluiului, la 7 km. de Caracal, spre Nord.

teazul decât jupâneasa Ilinca ¹⁾), nepoată de fiu, soția lui Evstratie vtorî vistierul Leurdeanu ²⁾), apoi, ca nepoată de fiică, jupâneasa Buica ³⁾), soția lui Pană Părdescu, și înfârșit jupâneasa Ilinca, soția lui Petre clucerul. În căutarea acestei Tudora ne îndreptăm gândul spre Domnița Maria ⁴⁾), soră de tată a lui Mihail Vd., și spre frații săi de tată Vintilă Vodă ⁵⁾ și Petru Vodă Cercel ⁶⁾), însă niciunul din aceștia nu a avut vreo fiică numită Tudora.

Mihai Viteazul neavând nepoată cu numele de Tudora nici din copiii săi, nici din soră sau din frați, așa crede că nepoata aceasta este de văr sau de vară, din neamul Doamnei Tudora ⁷⁾), mama lui Mihai Vd., și al cărei nume de botez îl poartă.

Stanciu postelnicul și cu soția sa jupâneasa Tudora pare să fi avut coborâtori cari, după moșie, au luat numele de boierii Dobrosloveni. Dintre aceștia găsim la 15 Ian. 1647 pe Stanciul din Dobrosloveni ⁸⁾), apoi cu același nume, la 8 Aug. 1667, dar cu rangul de stolnic, tot un Stanciu ot Dobrosloveni ⁹⁾). Acesta ar putea fi un nepot al Stanciului logofăt și al jupănesii Tudora. Mai târziu aflăm pe Nicolae Dobrosloveanu, căsătorit cu o Lupoianu, pe al căror fiu, Mihail paharnicul Dobrosloveanu ¹⁰⁾), cu soția sa jupâneasa Stanca, îi găsim pomeniți la 1 Mai 1720. La 6 Sept. 1732 aflăm pe paharnicul Mihail citat cu numele de Mihail monahul Dobrosloveanu ¹¹⁾). Se poate că odată cu el să

1) G-ral P. V. Năsturel, *Caietul de arbori genealogici*: Ilinca, fiica lui Nicolae Pătrașcu Vvd., 1584-1627, și a soției sale Doamnei Ancuța, fiica lui Radu Șerban Basarab, 1602-1611, și a Elenii din Mărgineni.

2) *Idem*, *ibidem*: Evstratie vtorî vistierul † 1656, fiul marelui vornic Stroe sin Hiera Leurdeanu și al jupănesii Vișa din Golești.

3) St. D. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, vol. II. Nepoata de fiică este Florica, soția lui Preda slugerul din Greci, zis și Floricoiul.

4) I. C. Filitti, *Mama și soția lui Mihai Viteazul*, 1934, pag. 3 și 4: Domnița Maria, fiica lui Pătrașcu Vvd. și a Doamnei Voica din neamul boierilor din Slătioara, căsătorită la 1554 cu Tudor sau Radu din Drăgoești.

5) George D. Florescu, *Un inel domnesc din veacul al XVI-lea*, 1940, pag. 20. Vintilă Vodă era fiul lui Pătrașcu cel Bun; a fost pretendent și chiar a domnit 4 zile, în 1574.

6) *Idem*, *ibidem*, pag. 8 și 27: Petru Vodă Cercel, fiul legitim al lui Pătrașcu Vvd., a domnit între 1583 și 1585, și ar fi avut vârsta de 36 ani.

7) I. C. Filitti, *op. cit.*, pag. 12: Doamna Tudora † 1606, ar fi fost sora epirotului Iane banul. Ea s'a călugărit cu numele de Teofana la mănăstirea Cozia, pe care a înzestrat-o cu moșile Frâșinetul și Studenița la anul 1602.

8) Regest G-ral P. V. Năsturel, din Arh. Stat., Cond. 268, pag. 210.

9) *Idem*. Arh. Stat., Mănăstirea de un Lemn, pach. 11, doc. 5.

10) *Idem*, Episcopia Râmnic, pach. 12, doc. 64, din 28 Nov. 1780. *Idem*, Acad. Rom. XC, doc. 191.

11) *Idem*, Acad. Rom. XC. doc. 223.

se fi călugărit și soția sa jupăneasa Stanca, luând numele de monahia Salomia. Ea era din neamul boierilor Berindei, soră a lui Radu Berindei ¹⁾, și avea de unchiu pe șetrarul Pătrașcu Berindei ²⁾.

La 11 Oct. 1772 călugărița Salomia Dobrosloveanca își face diata, unde spune că, nerămânându-i copii din trup, de oarece îi murise și singurul fiu Nicolae Șetrarul Dobrosloveanul, căsătorit cu Ilinca Șetrăreasa ³⁾, și ne mai având descendenți din neamul lor, a lăcut fecior de suflet și clironom în locul fiului său Nicolae pe Dumitrache sin Șetrarul Pătrașcu Berindei și i-a dat moșia Dobrosloveni cu Grămăticii și altele, cu diferite îndatoriri (Vezi la rubrica Documente rezumatul diatei).

La 1810 găsim o foaie de zestre iscălită de Pitarul Dumitrache Berindei, care dă zestre o parte din moșia din Dobrosloveni i Grămăticii licei sale Păuna Berindei, la căsătoria acesteia cu Hristodor Lapati ⁴⁾.

La 17 Iulie 1842 paharnicul Hristodor Lapati vinde partea lui de moșie Dobrosloveni i Grămăticii din jud. Romanați, pe care o stăpânește deavalmă cu nepoții săi, fiii ai răposatului său cumnat Medelnicerul Constantin Berindei, fiul pitarului Dumitrache Berindei.

Hristodor Lapati a vândut moșiile de mai sus Dumnealui Marelui Clucer Petrache Obedeanu pentru galbeni 3,300 și a pus și andipricon ⁵⁾ jumătate din moșia Curenii și Purenii, ce-i zice și Bujorul, din județul Teleorman.

La 23 Sept. 1842, la judecătoria județului Romanați ⁶⁾, cu ocazia vânzării și facerii formelor se găsește și hrisovul din leat 7127 (1619) al lui Gavrilă Voevod, dovedind că aceste moșii Dobrosloveni i Grămăticii erau ale lui Stanciu postelnicul și ale soției sale Tudora, din neamul cărora se zice că se trage familia Berindeilor.

Dacă nepoții pitarului Dumitrache Berindei, cari numai prin adopțiune se înrudesc cu boierii Dobrosloveni, se consideră coborîtori din Stanciu Postelnicu și din jupăneasa Tudora, nepoata lui Mihai Viteazul, cu atât mai vârtos putem susține că boierii din Dobrosloveni sunt descendenții Stanciului postelnic și ai jupănesei Tudora, nepoata lui Mihai Viteazul.

1) *Idem, ibidem*, XCI, doc. 56.

2) *Colecția G-ral P. V. Năsturel*, la Acad. Rom., 1772, Oct. 11.

3) *Regest G-ral P. V. Năsturel*, Arh. Stat., Episcopia Râmnic, pach. 12, doc. 64.

4) *I. C. Filitti, Catagrafia oficială de toți boierii Țării Românești*, 1929. Hristodor Lapati, născut în București, avea 45 de ani la 1829, medelnicer, fiul vameșului Dimitrie.

5) *Garantia restituirii zestrei*.

6) *Regest prescurtat, G-ral P. V. Năsturel*, Arhiva Gr. C. Otetelișanu, R.-Vâlcea.

Un câmp de urne în județul Romanați

de D. BERCIU

În cursul anului 1942, d-l Gh. Georgescu, la a cărui pasiune de colecționar se adaugă și priceperea pe care și-a însușit-o prin strânsa legătură ce a avut cu specialiștii dela noi în domeniul arheologiei preistorice și romane, a putut intra în posesia altor materiale arheologice de reală valoare pentru cunoașterea preistoriei regiunii sud-estice a Olteniei ¹⁾.

Publicarea acestor noi descoperiri este cu atât mai bine venită, cu cât se identifică pentru prima dată un nou câmp de urne din epoca bronzului, care merită a fi cercetat cu toată atenția pe viitor.

În cuprinsul comunei *Dăbuleni*, pe malul Dunării, la locul numit *Grindul Lupului*, s'a descoperit, datorită întâmplării, o urnă funerară (fig. 1). După informațiile pe care le-a cules d-l

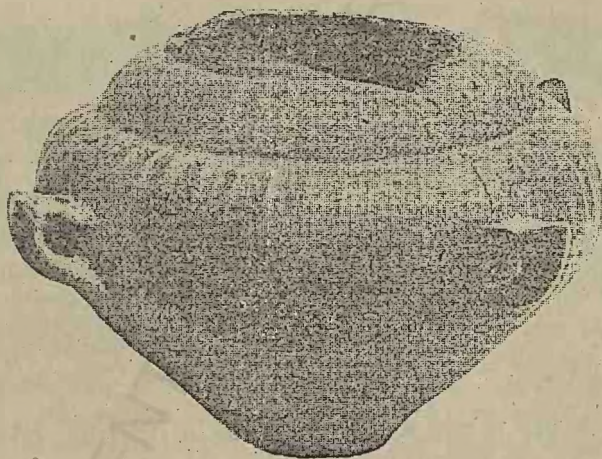

Fig. 1. — Urna funerară dela Dăbuleni.

Georgescu, reiese că în interiorul urnei se găseau oase calcinate,

1) Achizițiile și cercetările mai vechi au fost publicate de noi în anii din urmă. A se vedea: *Buletinul Comisunii Monumentelor Istorice*, XXVII, 1934 (1935); *Colecția de Antichități „Gh. Georgescu-Corabia”*, Caracal, 1937; *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939; *Noui descoperiri preistorice în jud. Romanați*, în *Arhivele Olteniei*, XXI, 1942. Pentru încadrarea istorică a descoperirilor preistorice din Oltenia și aportul lor în deslegarea problemelor generale din preistoria Daciei și a Sud-Estului european, acum recent, studiul nostru: *Din problemele preistoriei Olteniei*, în volumul *Oltenia*, Craiova, 1943, pp. 245-268.

împreună cu care se aflau și unele din fragmentele reproduse de noi la *fig. 2*.

Urna este lucrată cu mâna, din lut de culoare neagră-castanie. Pasta e bine frământată și cu puține impurități. Pereții au o grosime care atinge 1 cm., dar sunt rezonanți, fiind pătrunși de o ardere egală. Înălțimea actuală a urnei este de 31 cm. iar rotundimea maximă de 95 cm. În exterior s'a prins o crustă de calcar, care pe alocuri a fost spălată.

Vasul dela Dăbuleni intră în grupa așa ziselor „urne cu etaj“, dar ea reprezintă o variantă încă neîntâlnită până acum în Oltenia. Jumătatea superioară — care dă vasului un aspect de „etaj“ — este disproporțional de redusă în raport cu cea inferioară, care este într'adevăr foarte dezvoltată, dar armonios construită. Această disproporție a determinat și așezarea celor patru mânuși mult mai jos de zona care desparte cele două jumătăți. Interesantă este și forma mânușilor, prin partea lor superioară și prin terminarea ascuțită a extremităților. Totuși, o

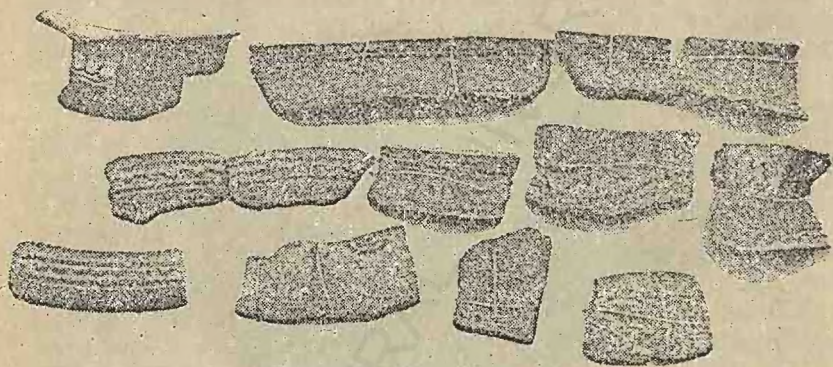

Fig. 2. — Fragmente din capacul urnei Dăbuleni.

atare formă de foarte nu este străină în Oltenia. Ea este însă mai rară față de mânușile rotunde.

Din gâtul vasului au rămas doar câteva bucăți. Ele arată că această urnă avea un gât mai larg decât la urnele comune cu „etaj“. Pe el se aflau caneluri-fațete paralele și orizontale.

Același ornament din caneluri late, în formă de falii sau fațete, acoperă în întregime jumătatea superioară a vasului și partea bombată a jumătății inferioare. Aceste caneluri-fațete sunt verticale și paralele.

În interiorul urnei de mai sus, cât și în jurul său, s'au găsit mai multe fragmente ceramice. Unele dintre acestea au fost adunate cu grijă și au intrat în colecția Georgescu (*fig. 2*). Ele fac parte dintr'o strachină, care servea drept capac la urna funerară. Lutul este de culoare cărămidă-castanie, cu slip castaniu, lustruit în aceeași culoare. Buza strachinii-capac prezintă patru colțuri, în felul majorității capacelor-strachinii din câmpu-

rile de urne din Oltenia ¹⁾. Două dintre acestea se găsesc în dreptul celor două mânuși, care leagă buza străchinii cu umărul sau (*fig. 2, 1 și 9*; nr. 9 inversat, ca și nr. 8). Strachina era decorată pe întreaga sa suprafață, așa cum se obișnuște la majoritatea acestor forme de vase funerare. Interesant este de remarcat ornamentul excizat de pe *fig. 2, 7 și 8*, pe care îl întâlnim și pe urnele funerare din cimitirul dela Bivolării, Ostrovul-Mare, jud. Mehedinți.

Urna funerară dela Dăbuleni și fragmentele din strachinacpac aparțin *civilizației câmpurilor de urne* din Oltenia. Multă vreme m'am îndoit de prezența acestei superioare civilizații în județul Romanați²⁾, dar prin descoperirile de pe malul Bălții Potelu și de pe malul Bălții Orlea, făcute în 1941 de către d-l Gh. Georgescu³⁾, se dobândeau date sigure despre existența acestei arii de civilizație la Est de Jiu. Cel mai răsăritean punct cu o atare civilizație rămâne deocamdată tot Orlea, la câțiva km. la Vest de Celei. La Dăbuleni se identifică de prima dată acum al treilea cimitir din Romanați, care trebuie pus în legătură cu această civilizație. Deși nu s'au făcut cercetări la fața locului, proveniența descoperirilor de mai sus dintr'un cimitir trebuie luată ca sigură. Suntem încredințați că acest nou cimitir preistoric va aduce pe viitor interesante date pentru cunoașterea civilizației câmpurilor de urne dela periferia sa estică.

Am subliniat mai sus că urna dela Dăbuleni reprezintă o variantă nouă a urnelor cu „etai“. Atât prin forma sa, cât și prin ornamentare, se pare că această urnă aparține unei faze mai târzii a civilizației câmpurilor de urne. Aceasta se va vedea mai bine după ce vom întreprinde la Dăbuleni săpături sistematice, ceea ce intenționăm să facem cât mai curând posibil, mai ales că în același loc am semnalat și prezența unei ceramici-târzii hallstattiene, provenind tot dintr'un cimitir ⁴⁾).

Pe malul stâng al Dunării s'au identificat până acum mai multe cimitire din epoca bronzului, cărora le corespund altele de pe malul drept. Unele pătrund și în interiorul Olteniei. Ele sunt însă rare și au dat până în prezent puțin material, provenind în întregime numai din descoperiri întâmplătoare. Am semnalat în 1939 prezența unor morminte din epoca bronzului și în județul Gorj. Cercetări mai amănunțite urmează a se face pe viitor. Totuși descoperirile pe care le cunoaștem până acum ne lasă să întezărim prezența unei civilizații unitare în Oltenia, în vremea cimitirelor cu vaste câmpuri de urne, așa precum este cazul și pentru epoca hallstattiană, azi ilustrată printr'o întreagă

1) Vezi, de pildă, vasele analoage dela Cârna: D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, fig. 138, 2 și fig. 144, 12.

2) *L. c.*

3) *Noui descoperiri preistorice în jud. Romanați.*

4) *Ibidem*, fig. 8, 2.

serie de materiale ieșite la iveală în toate județele Olteniei ¹⁾. În Banat și în Nordul Serbiei avem de a face cu o civilizație de câmpuri de urne care intră în același mare cerc de cultură cu cea din Oltenia.

Cercetări amănunțite în atari vaste câmpuri de urne din epoca bronzului s'au făcut până în prezent la Ostrovul-Corbului, Ostrovul-Mare, Balta-Verde (toate în jud. Mehedinți). În ultimii ani d-l VI. Dumitrescu, Directorul Muzeului Național de Antichități din București, a întreprins, împreună cu d-l C. N. Plopșor, săpături în cimitirul dela *Cârna*, unul dintre cele mai bogate cimitire din Dolj. Credem că publicarea rezultatelor acestor noi descoperiri, precum și a celor dela Ostrovul-Mare (Bivolării) ²⁾, va contribui în cea mai mare măsură la cunoașterea civilizației epocii bronzului din Oltenia. De altfel, cimitirul dela *Cârna* se arată încă de mult a fi foarte bogat, prin dese descoperiri întâmplătoare ce se făceau acolo de către localnici. Unele dintre acestea au ajuns la Muzeul Regional al Olteniei din Craiova. Multe însă se găsesc în colecția d-lui Gh. Georgescu. Ele au fost publicate de noi acum câțiva ani ³⁾.

Tot dela Dăbuleni provin și două fragmente ceramice caracteristice civilizației de tip *Glina III*. Ele au fost descoperite de d-l Gh. Georgescu tot la *Grindul-Lupului*, unde ilustrează fără îndoială un strat de civilizație independent. Primul fragment reproduce un profil de vas în forma literii S, așa de caracteristic repertoriului de forme *Glina III*. Pe umăr, imediat sub zona de despărțire a gâtului de corp, are un butonaș cilindric. Al doilea fragment este decorat cu brâu alveolar. Ambele fragmente se găsesc azi în colecția d-lui Georgescu.

Fiindcă este vorba aici de achizițiile aceleiași colecțiuni și de același tip de civilizație, precum și de două cimitire nu prea departe unul de altul, găsesc potrivit a reveni asupra a două urne dela *Cârna*, pe care în 1939 le-am reprodus doar în fotografie ⁴⁾.

Fig. 3 este o urnă funerară în formă de pară, cu pântecul desvoltat, ceea ce face ca vasul să nu aibe o siluetă sveltă,

1) Pentru județul Vâlcea, unde nu aveam până de curând date despre prezența certă a civilizației hallstattiene, a se vedea: D. Berciu, *O descoperire arheologică la Feregile-Vâlcea*, în *Revista Arhivelor*, V., 1942. Această descoperire — care indică prezența unui cimitir târziu-hallstattian — se găsește cam pe aceeași paralelă cu grupa tumulilor din grupa Telești-Drăgoești, ceea ce dovedește în modul cel mai categoric că în vremurile preistorice au fost locuite nu numai regiunile de șes, cum greșit cred unii cercetători.

2) Bogatul material arheologic dela Bivolării se află în Muzeul Regiunii Porților-de-Fier din Turnu-Severin și e în curs de pregătire în vederea publicării.

3) V. nota 1 din pag. 87.

4) *Arheologia preistorică a Olteniei*, fig. 138, 1 și 3.

cum au majoritatea urnelor piriforme din cuprinsul aceluiași cerc de civilizație din Oltenia. Pe pântec are patru mânuși așezate în cruce, pe zona de maximă rotundime. Această așezare a mânușilor dă și mai mult urnei un aspect greoiu. Gâtul este larg, cilindric, terminat cu o buză răsfrântă în afară în formă de pâlnie sau trompetă. Din buza trompetiformă a rămas numai un fragment. Înălțimea e de 34 cm., iar lărgimea maximă a pântecului de 1 m.

Lutul este de culoare neagră-cenușie, cu slip castaniu, lustruit în aceeași culoare, dar prezentând dese pete negre-cenușii, determinate de colorarea lutului. Pasta are unele impurități, dar în general e bine frământată. Pereții sunt groși, însă rezonanți, din cauza unei bune arderi.

Fig. 3. — Urnă funerară dela Cârna.

O ornamentare bogată acoperă tot gâtul și pântecul urnei. Pe gât se găsesc adâncituri rotunde, orânduite în linii verticale, care accentuiază și mai mult forma gâtului. De altfel, ornamentarea întregului vas are un pronunțat caracter tectonic, pe care îl întâlnim în general la toată ceramica câmpurilor de urne din valea Dunării mijlocii și din Oltenia.

Gâtul este despărțit de corpul urnei printr'o sugrumare, întovărășită de o linie formată din împunsături succesive și paralele.

De la baza gâtului pornesc în jos patru linii verticale, din puncte succesive, având de o parte și de alta a lor câte două grupe de împunsături adânci, în felul celor de pe gât. Aceste linii verticale determină împărțirea întregului spațiu destinat decorării în patru zone. Centrul fiecărei zone este mânușa și orna-

mentul de deasupra sa, format din câte două spirale mai mari, sprijinite cu baza pe laturile mânușii, cuprinzând între ele alte două spirale mai mici, cu tulpina înaltă, înclcată de două adâncituri rotunde. Cele două spirale mari sunt și ele înclcate de câte o linie oblică, al cărei rol este de a da celor două spirale o stabilitate.

Partea de jos a zonei ornamentate este delimitată de o serie de arcade din liniuțe paralele; fiecare arcadă se sprijină pe o adâncitură rotundă. Arcadele sunt așezate cu arcuirea în sus, o formă mai puțin frecventă.

Intreaga decorațiune a fost înclcrustată cu o materie făinoasă de culoare albă, care încă s'a mai păstrat pe alocuri, date fiind condițiunile bune de conservare ale terenului nisipos din cimitirul dela Cârna.

Fig. 4. — A doua urnă dela Cârna.

A doua urnă (fig. 4) provine din același câmp de urne dela Cârna. Spre deosebire de prima, urna de față reprezintă o formă cu totul deosebită. Ea intră în categoria așa numitelor urne „cu etaj“, ca și exemplarul dela Dăbuleni, reprezentând o formă am putea spune clasică a acestei grupe de vase.

Corpul urnei este format din două jumătăți, despărțite printr'o sugrumare adâncă, întovărășită de un brâu în relief, care mărește și mai mult efectul produs de sugrumarea amintită. Cele două jumătăți sunt armonios construite, păstrând o vădită proporție între ele, ceea ce n'am întâlnit, precum am văzut, la urna dela Dăbuleni. Jumătatea inferioară se lăgește mult, imediat ce pornește din zona de demarcație, așa încât urna atinge o rotunzime maximă de 1,10 m.(!), față de o înălțime de 40 cm.

(în starea actuală). Spre fund, vasul se subțiază, realizând un profil elegant, obișnuit civilizației câmpurilor de urne din Oltenia.

Jumătatea superioară, adică cea suprapusă, este aceea care dă urnei aspect de vas cu etaj. Umărul acestei jumătăți este lat. De gât se desparte prin intermediul unui șanțuleț-canelură.

Gâtul are o formă cilindrică, terminat printr'o buză trompetiformă.

Pe corp urna noastră are două mânuși în bandă, care unesc brăul în relief cu umflătura maximă a părții inferioare. Între cele două mânuși se găsesc două *simulacre* în relief, o formă întâlnită și la alte urne funerare din Oltenia.

Lutul e de culoare neagra-cenușie, cu un slip castaniu; lustrul în aceeași culoare. Pasta e relativ bine frământată, cu puține impurități. Arderea e satisfăcătoare. Pereții sunt groși, în raport cu mărimea vasului.

Ornamentarea este realizată prin împunsături succesive, făcute cu un instrument cu vârful ascuțit, mai de graba decât cu o roțiță cu dinți. Pe alocuri meșterul olar n'a avut toată siguranța în trasarea acestor împunsături. Apar deasemeni și adâncituri rotunde, ca cele de pe gâtul urnei, dispuse în grupuri de două, trei sau patru.

Spre deosebire de urna precedentă, gâtul acestui exemplar este decorat mai bogat. În locul liniilor simple de adâncituri, acum apar grupe de atari ornamente și semicercuri mici, așezate unele lângă altele, întovărășind șanțulețul-canelură, de la care pornește buza urnei.

Jumătatea superioară a vasului este împărțită în patru zone, fiecare zonă cuprinzând o unitate decorativă, în centrul căreia se află două spirale în forma literei C, despărțite de o linie verticală, la capetele căreia sunt câte două adâncituri rotunde.

În jurul celor două simulacre se văd semicercuri mici. Pe zona umflată a jumătății inferioare găsim, în locul obișnuitelor arcade, unghiuri ascuțite, având la vârf câte două adâncituri. Din punct de vedere tipologic, aceste unghiuri au o strânsă legătură evolutivă cu arcadele.

Cele două urne dela Cârna, reprezintă, precum am văzut, două forme principale: prima este o urnă piriformă, care apare în Oltenia în mai multe variante și sub-variante, iar a doua o urnă cu etaj, al cărei număr de variante este mai restrâns. Urna dela Dăbuleni aduce, în această privință, o variantă nouă.

* * *

După încheierea studiului de față; d-l Gh. Georgescu a intrat, în cursul anului 1943, în posesia altor obiecte preistorice și romane din județul Romanați. Deosebit de interesant ni se pare însă vasul descoperit pe malul bălții Dăbuleni (fig. 5).

Vasul e lucrat cu mână, dintr'un lut cu multe impurități, având o culoare cărămizie. El are o formă bitrunchiconică, cu buza ușor răsrântă în afară; pe zona de maximă rotunjime este decorat cu caneluri late și oblice. Vasul are o toartă în bandă, care pleacă de pe buză și se sprijină pe pântec; în prezent această toartă e ruptă. Înălțimea totală a vasului e de 28 cm., iar rotunjimea (circomferința) de 68 cm.

Vase de acest fel sunt curențe, precum se știe, în perioada Latène geto-dacă. Vasul nostru însă, atât prin tehnica sa, cât și prin caracteristica decorațiune cu caneluri late, aparține cercului de civilizație locală *tardivă-hallstattiană*. Până acum este singurul vas de acest fel din mediul hallstattian nord-dunărean.

Importanța sa nu poate scăpa nimănui. Prezența unui

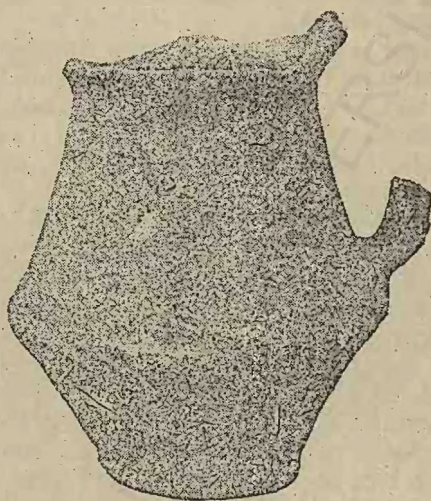

Fig. 5. — Vasul recent descoperit la Dăbuleni.

asemenea vas înainte de sinteza Latène geto-dacă dovedește că formele de vase bitrunchiconice, așa de frecvente în așezările Latène dela noi ¹⁾, își iau prototipurile în mediul hallstattian dela Nordul Dunării. La Sud de acest fluviu se cunosc forme similare exemplarului nostru în civilizația hallstattiană sud-tracică, și anume în grupa așa numitei „ceramici cenușii”

1) Vezi de pildă o serie întreagă de forme la Poiana, jud Tecuciu: R. și Ec. Vulpe, *Dacia*, III-IV, pp. 297-298, fig. 60, 1-4, 15. Cât privește vasul dela Ostrovul-Șimian descoperit în săpăturile noastre, el reprezintă o variantă cu pântecul mult lărgit și buza larg răsrântă (D. Berciu, *o. c.*, fig. 244, 2).

de fabricație autohtonă ¹⁾, dar derivând probabil din forme grecești.

S'a exprimat și de către alți arheologi părerea că „urnele“ bitrunchiconice Latene din Dacia ar fi derivat din cele dela Sud de Dunăre ²⁾. Totuși construcția lor generală, — lăsând la o parte toarta supraînălțată —, făcea să ne gândim și la înrudire cu urnele funerare hallstattiene din cimitirile de incinerație din Dacia. De data aceasta avem o dovadă certă ca atari „urne“ cu toartă apar anterior celor Latene chiar pe solul Daciei. Fără îndoială că prezența acestei forme în Valea Dunării romanățene trebuie pusă în legătură și cu aparițiile similare și contemporane dela Sudul Dunării.

Descoperirea acestui vas dela Dăbuleni, ca și a vaselor cu toarte perpendiculare pe buză dela Grojdibod, jud. Romanați ³⁾, pune într-o lumină și mai clară problema raporturilor civilizației epihallstattiene din Dacia cu cea contemporană sud-tracică și problema originii însăși a sintezei Latene geto-dace. Cu cât sporesc descoperirile dela Nord și dela Sud de Dunăre, cu atât se vede și mai bine rolul lumii sud-tracice și ilirice la creierea Latene-ului din Dacia. Prin intermediul Tracilor sud-dunăreni și a Ilirilor din zona vest-balnică se difuzează în Dacia nu numai produsele originale grecești, dar și cele imitate după acestea.

Aceste două categorii de produse vor da impulsii noi procesului de creiere a sintezei Latene dela noi, care s'a și încheiat curând după 350 a. Chr. Partea de contribuție a Celților nu este covârșitoare, cum s'a crezut de V. Pârvan și elevii săi ⁴⁾.

În perioada de dezagregare a civilizației locale hallstattiene Dacia este puternic orientată spre Sudul traco-iliro-grecesc. Dela această lume sudică aveau să cunoască Geto-Dacii atât roata olarului cât și tehnica lutului cenușiu și roșiatic din industria ceramică ⁵⁾, și aceasta înainte de venirea Celților, cari își fac apariția la noi în a doua jumătate a sec. IV-lea a Chr.,

1) B. Filow, *Die Grabhügelnekropole bei Duvanli in Südbulgarien*, Sofia 1934, p. 228, fig. 77; fig. 101, 1-2; alte forme similare în necropola dela Bailovo, dela izvoarele Iskerului (*Ibidem*). Vasele dela Kukuva-Mogila aparținând aceleiași serii de forme (*Ibidem*, fig. 37, 2-4; unele sunt făcute din lut cărămiziu, ca și vasul nostru dela Dăbuleni).

2) *Dacia*, VII-VIII, p. 176. ~

3) D. Berciu, o. c., fig. 238, 1, 6. Imitații în lut după modele grecești în metal, imitații care circulă și în Bulgaria în sec. V-IV-lea a. Chr. (*Isvestija*, XII, 2, 938, Sofia 1939, p. 418, fig. 200: Toros). Vasul de bronz grecesc la: B. Filow, o. c., fig. 66.

4) Această micșorare a rolului Celților își face din ce în ce mai mult loc în literatura noastră de specialitate (*Dacia*, VII-VIII, p. 178).

5) Găseșc această idee și la d-l I. Nestor (*Dacia*, VII-VIII, p. 179), dar fără a fi susținută de nicio dovadă arheologică, și unilateral exprimată.

precum am arătat și altădată. Vasul-oenochoe dela Ostrovul-Mare, jud. Mehedinți ¹⁾ e imitat după modele grecești și pătrunde în Oltenia prin intermediul Ilirilor. El e lucrat într'un lut cenușiu fin, puternic lustruit. Ca vreme, acest vase se datează în sec. V-lea a. Chr. Pe de altă parte cele două vase dela Grojdibod, amintite mai sus, aparțin secolului al V-IV-lea a. Chr. ²⁾, ca și cele dela Sud de Dunăre.

Ele sunt, lucrate în aceeași tehnică a lutului cenușiu, ca și vasul trilobat dela Ostrovul-Mare. Pe de altă parte, noul vas dela Dăbuleni dovedește că însăși una dintre formele cele mai caracteristice ale Latène-ului derivă din cele locale, hallstattiene.

R E S U M E

On signale le troisième *champ d'urnes* découvert jusqu'à présent dans le dép. de Romanai: c'est celui de *Dăbuleni*, d'où proviennent l'urne reproduite à la *fig. 1* et les fragments d'un couvercle (*fig. 2*). L'urne appartient aux formes dites „à étage“ („*Etagengefäss*“). Notre exemplaire représente une variante nouvelle de ces formes.

A Dăbuleni il y a aussi une civilisation de type Gлина III.

• Les vases *fig. 3-4* proviennent de Cârna, dép. de Dolj.

• Le vase *fig. 5* a été découvert près de la „Balta Dăbuleni“. C'est une forme très intéressante. D'après la technique et la décoration (cannelures), notre vase appartient à la civilisation locale hallstattienne tardive. Il est le prototype d'une série toute entière de vases en forme de double tronc de cône, de la civilisation Latène gëto-dace.

Nous croyons que le *tour du potier* a été connu par nos ancêtres *avant* l'arrivée des Celtes dans nos parages, grâce aux relations des Gëto-Daces avec les Grecs, les Thraces et les Illyriens.

1) D. Berciu, o. c., fig. 206.

2) Anterior am atribuit aceste vase mediului Latène dela Grojdibod, dar descoperirile din Bulgaria, bine datate prin asocierea cu obiecte grecești, ne fac să renunțăm la vechea încadrare.

OLTEȚIA ISTORICĂ

Documente privitoare la Crețești și Brădești ¹⁾

Comunicate de GEORGE D. FLORESCU și MARCEL ROMANESCU

1

7088 (1580), August 12, Târgoviște.—Cu mila lui Dumnezeu Io Mihnea Voevod și Domn a toată Țara Românească, feciorul marelui și preabunului binecredinciosului răposatului Io Alexandru Voevod, dat-am Domnia nea aceeași poruncă a domniei mele boiariului Domniei mele lui *Drăghici paharnic*, ca să aibe a ținea el moșiile nume *Tejiucul* și *Cronița* toată cu tot hotarul și *Slatina* toată cu tot hotarul și *Gemenile de Jos* de lângă Vârvor pe apa I zopcei și *Zăgoranii* toți cu toate hotarele și *Trăpezița pe jumătate* de preste tot hotarul și *Iazopcea jumătate* de preste tot hotarul și *Gemenile de Sus*, pentru că aceste sate și siliște ce sânt mai sus scrise toate iar ale lui au fost bătrâne și drepte ocine și moși agonisite ale moșu-său *Brătei din Crețești* dela răposatul și prea bunul Radul Voevod. Deci într'aceia vreme pân' în zilele răposatului Petru Voevod, feciorul Mircii Voevod, tot au ținut *Danciul spătar*, tatăl lui *Drăghici paharnic*; iar când au fost în zilele răposatului Petru Voevod iar *Danciul spătar*, tatăl lui *Drăghici paharnic din Crețești*, el au avut întrebăriune cu vâru-său *Hamza* și cu cetașii lui; și așa părăia *Hamza* pe vâru-său *Danciul spătar*, cum că nu au avut dănsul întru acele siliști și sate moșie nici cum. Drept aceia răposatul Pătru Voevod Domnia lui au căutat și au judecat pre dreptate și pre legea lui Dumnezeu și au dat lui *Hamza* lege 12 boiari din prejurul lui să jure cum nu au avut *Danciul spătar* moșie nici cum, nici au ținut nicăirea întru acele siliști și sate ce scriu mai sus. Iar când au fost la zi și la soroc iar el nu au putut nici cum să aducă boiari să jure, ci au rămas rușinat și mincinos dela judecată dinaintea răposatului Pătru Voevod din divanul cel mare. După aceia *Hamza* nu au vrut să se lase nici cum, ci iar s'au mai plăns înaintea răposatului Pătru Voevod și iar Domnia lui au pus judecata cea dintâi jos, iar i-au dat Domnia lui lege a doua oară iar 12 boiari. Deci când au fost la zi și la soroc iar, *Hamza* nici cum nu au putut să jure nici la a doua judecată, ci iar au rămas *Hamza* de judecată încă

1) Vd. articolele respective dela pp. 28 și 50.

și mai batjocorit și mincinos. După aceia răposatului Pătru Voevod i s'au fost întâmplat de i-au fost luat Dumnezeu și cinstitul împărat domnia și o au dat Domnul Dumnezeu și cinstitul împărat domnia iubitului dela inimă prea bunului credinciosului răposatului Io Alecsandru Voevod, Dumnezeu să-i iarte sufletul unde va fi lăcuind. Deci *Hamza* iar s'au plâns de drep-tate înaintea răposatului iubitului dela inimă părintelui domniei mele Alicesandru Voevod, cum să-i dea lui a treia oară să jure, iar răposatul iubitul părintele domniei mele Io Alicesandru Voevod Domnia lui nu au vrut să-i dea lege lui, că au socotit Domnia lui cum că aceasta nu să cade să jure a treia oară, ci au zis Domnia lui să aducă pe jurătorii care i-au fost luat dela Domnia lui Patru Voevod, să jure o a doua oară, și i-au pus soroc zile trei. Deci când au fost la zi și la soroc iar nu au putut ca să jure, ci au rămas denaintea răposatului iubitului părintele dom-niei mele Io Alicesandru Voevod din divan și dinaintea tuturor cinstiților boiarilor domniei lui. Pentru aceia Domnia lui răpo-satul iubitul părintele domniei mele au făcut domnia lui carte de odihnă *Danciului spătar*, tatăl lui *Drăghici paharnic din Crețești*, și altă carte au făcut domnia lui de poruncă cinstitului și marelui sletnic al domniei lui lui jupan Dobromir, care fusese ban mare Craiovei mai nainte vreme, ca să fie lor îndreptățitor, ca să le împartă acele trei siliște care sânt mai sus scrise, anume: *Tejlaca și Slatina și Trepezița* și ceilalte care mai sus sânt scrise siliște pe anume: *Valea mare, Gemenea* pe apa Ezopciei în sus, *Zăgoranii* și siliștea *Ezopciei* din susul Gemenei în două părți: jumătate *Danciului spătar* și ceilaltă jumătate să încape *Hamza*, precum au fost amândoi frați pre moșie și mai nainte în zilele altor Domni mai bătrâni. Iar dacă au venit *Danciul spătar*, tatăl lui *Drăghici paharnic din Crețești*, cu cărțile răposatului părintelui domniei mele Alicesandru Voevod, care scrie la cinstitul boiar și marile sveatnic al domniei lui jupan Dobromir, care fusese ban mare Craiovei, iar el într'aceia vreme au fost jude-cător pentru moșie și țigani. Deci iar *Hamza* cu multe mește-suguri și cu lucruri rele și vicleșuguri au umblat pân'au amăgit pe Dobromir, care fusese ban Craiovei. Deci iar l-au slobozit să jure cum îi va fi voia lui și să ia și cărțile dela răposatul iubitul părintele domniei mele. Deci ei au fost pierdut toate cărțile acestea care scriu mai sus, iar după aceia el dacă au jurat nu au luat numai acele care mai sus sânt scrise moșii și siliște dela moșu-său *Neagoe dvornicul* de milă, care moșii au fost date de prea bunul Radul Voevod, ci au intrat și în alte moșii care au fost date de milă mumei *Danciului spătar*, jupăneasii *Maria*, de bătrânul Basaraba Voevod încă când au căsătorit pe *Bratea*, tatăl *Danciului spătar*; atunci au cumpărat acele mai sus zise siliște: Breasta o au cumpărat dela *Negrita* muma lui Jugani din Braz[i] drept 7000 de aspri gata; și au mai cumpărat *Căpinteanii* dela Frăcea din Clănic drept 17.000 de aspri, și au cumpărat *Valea Lungă* drept 700 de aspri; iar

aceste mai sus zise trei siliști au fost ale lui de cumpărătoare de bătrânul răposatul Basarab Voevod și le-au dăruit zeastre nepoată-sa *Mariei* jupâneasei, mumei *Danciului spătar*, tatăl lui *Drăghici paharnic din Crețești*. Iar după aceia *Drăghici paharnic* el nici cum nu au putut îngadui atâta strămbătate, ci au jăluit și s'au plăns cum au jurat *Hamza* pe aceste moșii și le-au fost luat de tot încă mai pe urmă și intra și în zestrile moșai lui *Drăghici paharnic*, ale jupâneasii *Mariei*, care era de cumpărătură și o miluise bătrânul Basaraba Voevod, precum mai sus s'au zis. Și așa au fost zis *Hamza* înaintea Domniei mele cum l'au făcut frate moașa lui *Drăghici paharnic* pe zestrile ei. Pentru aceia Domnia mea am căutat și am judecat pre dreptate și pre legea lui Dumnezeu împreună cu toți boiarii domniei mele și am dat Domnia mea boiariului domniei mele, lui *Drăghici paharnic din Crețești*, lege pe pravilă 24 de boiari buni, preste acei 12 boiari ai lui *Hamza*. Deci la zi și la soroc iar boiariul domniei mele *Drăghici paharnic*, el a adus pe acei 24 boiari pe toți în divan înaintea Domniei mele în București, iar unchi-său *Hamza* iar au umblat cu meșteșuguri drăcești ca și mai nainte cu *Dobromir biv vel bân* și au spart legea lui *Drăghici paharnic*, zicând el că nu sânt boiarii aceia care i-au dat el să jure, ci sânt alții. Drept aceia domnia mea am schimbat acei 24 boiari și iar am dat a doua lege și răvașele le-am schimbat. Deci la zi și la soroc iar *Drăghici paharnic* el iar au adus lege deplin 24 de boiari înaintea domniei mele în divan, în scaunul domniei mele în Târgoviște, și au jurat de față înaintea domniei mele și naintea părintelui Serafim Vlădica, cum au ținut dintru întâi amândoi așa, și judecata pentru aceste siliște și sate dela moși-său *Neagoe dvornicul*, care au fost câștigate dela bunul Rădu Vodă. Pentru aceasta domnia mea am căutat și am adevărit denpreună cu părintele Vlădica Serafim și cu toți cinstiții boiarii domniei mele și pe sfânta pravilă, și au ales domnia mea cum aceste mai sus zise siliști care sânt dela Radul Voevod sânt denpreună, iar celelalte trei siliște care sânt mai sus zise câte trele, *Pireășta* ¹⁾ și *Căpinteanii* și *Valea Lungă*, sânt de cumpărătură ale *Mariei jupâneasa*, moașa lui *Drăghici paharnic*, de bătrânul Basarab Voevod. Pentru aceia Domnia mea am luat cărțile și zapisile de jurământ dela *Hamza* cu cei 12 boiari și boii, și am voit Domnia mea să-l pui în țapă în malul Jiului, ca mulți să vază cu ce dreptate au umblat *Hamza*. Și așa am aflat domnia mea cu cei ce au fost la judecată într'acestaș chip cum s'au judecat. Iar după moartea Domniei mele pre cine va vrea și va alege Domnul Dumnezeu Domnu Țării Românești și va vedea această judecată a Domniei mele și o va călca, atuncea Dumnezeu să calce judecata lui și să fie afurisit de 318 părinți care au fost la Nicheia și cu Juda să fie la un loc în

1) Evident: Breasla.

veaci. Iată și mărturii am pus Domnia mea (urmează boierii divanului) și am scris eu Dan logofăt în Târgoviște, dela Adam pân'acum cursul anilor vleit 7088 mesița Avgust, 12 dni.

(Monogramă roșie, pecetie aplicată căzută).

(*Academia Rom.*, CLIV/1, dar al def. g-ral Petre V. Năsturel, or. perg-slav. cu trad. veche; comunicat de d. N. A. Boicescu).

2.

7089 (1581), Iulie 17. — Io Mihneă Voevod, feciorul lui Alecsandru Voevod, dă boiariului domniei mele lui *Hamza banul* și jupâneasii lui *Margăi din Crețești*, ca să le fie lör moșie (*Sălcuța*) și *Nicula* tot cu tot hotarul și cu toți rumânii și cu tot venitul a lui *Kerbeleța*, pentru că au dat jupâneasa *Velica* partea ei de sat dela *Sălcuța* etc. surorii ei *Margăi* și toate sculiile ei și bucatele și țiganii anume etc., pentru că jupâneasa *Velica* ea au fost stearpă, nici un fecior din trupul ei nu au făcut. Pentru aceia au dat surori-sa această moșie încă den zilele răposatului părintelui d-mele, vecinica lui pomenire, iar după moartea *Velicăi* să o stăpânească surori-sa *Marga*. etc. Deci acum în zilele domniei mele, după moartea jupâneasii *Velicăi*, iar *Lupul banul din Vrăvôr*, bărbatul jupâneasii *Velicăi*, el au venit de față cu *Hamza banul* în divan, unde păra *Lupul* că au lăsat jupâneasa *Velica* cele de mai sus pentru o datorie a *Mircii armașul*, iar *Hamza banul* zicea că n'a fost *Mircea armașul* dator *Lupului*, nu mai mult, ci nici măcar un ban. Domnia mea am judecat și am dat lege lui *Hamza banul* 12 boiari ca să jure, și au jurat; iar *Lupul* au luat lege peste lege 24 de boiari, iar la zi și la soroc nu au putut jura. etc. (urmează boierii martori ai divanului).

(*Academia Rom.*, LI/123, izvod vechi în rom. de Lupp dascăl, comunicat de d. N. A. Boicescu).

3.

7147 (1639), August 7. — Cu mila lui Dumnezeu Io Mateiu Basarab Voevod și Domn a toată Țara-Românească, dat-am Domnia-Mea această poruncă a Domniei Mele boiariului Domniei Mele Gherghe Păharnicul, fiul Predei Clucerul din Ceplea, din județul Jiului de sus, și feciorilor lui câți Dumnezeu îi va dăru, pentru ca să fie lui moșie în satul Sărdănești și în Copăcelul, însă toată partea jupănesei Stanei Slugeresei, jupâneasa lui Cârstea din Poiana, ori câtă se va alege de preste tot, din câmp, din pădure, din apă și din șezutul satului și cu tot venitul de preste tot, din hotar până în hotar. Pentru că aceste mai sus numite moșii au fost de moștenire ale jupănesei Stanei Slugeresei, iar când au fost acum în zilele Domniei-Mele, la leat 7145, iar jupâneasa Stana însăș ea, din voia ei, făr'de nici o silă și cu știrea fie-sa jupănesei Călinei, adecă jupâneasa Barbului Bră-

descul, și cu știrea tuturor megiașilor și a boiarilor dimprejurul locului, sculându-se, au făcut schimb cu Gherghe Păharnicul și au dat jupâneasa Stana toată partea ei de moșie din Sărdănești și cu Copăcelul, iar Gherghe Păharnicul au dat un țigan, anume Oprea țiganul. Pentru care am văzut și Domnia-Mea dela mâna jupănesei Stanei la mâna lui Gherghe Păharnicul scris zăpis cu multe mărturii, anume din Filiași jupan Dumitru vel Postelnic și fiul său Mihai Spătarul, din Bibești Udrea Postelnicul, din Părăiani Stanciul Postelnicul, și din Părău Miloș Logofătul. Și iarăș au mai cumpărat Gherghe Păharnicul doi rumâni, anume Stanciul și Ilie din Sărdănești, și cu toate părțile lor de moșie din Sărdănești, dela Oprea Zlatea din Rogojini, în 2000 de aspri gata și cu zăpis cu multe mărturii, anume din Părăiani Stanciul, și din Bibești Udrea Postelnicul, și din Zătreni Stanciul, și cu mare blestem. Și iar au mai cumpărat Gherghe Păharnicul un rumân, anume Sin și cu feciorii lui din Daia și cu toată partea lui de moșie din Daia și cu via lui din satul Bibești. Pentrucă acești mai sus numiți oameni ei au fost toți judeci slobozi cu moșiile lor din Daia, însă mai dinainte vreme. Iar când au fost acum în zilele Domniei-Mele acești rumâni ce scrie mai sus s'au fost scris la birul de talere după așezământ cu casele lor în Daia, și n'au purtat grija ca să plătească birul de talere ca alții judeci, ci au fugit și au lăsat dajdia lor în spinarea satului Bibești. Și au plătit satul Bibești birul de talere al lui Sin trei ani din casele lor cu 3000 de aspri. Deci apucând satul Bibești pe Sin, și neavând cu ce plăti, au pus zi satul Bibești cu Sin dela sfeti Gheorghe în trei săptămâni, și au iertat satul Bibești lui Sin 2000 de aspri dintr'acei 3000, și au rămas 1000. Iar el nici această mie n'au vrut să vie să plătească, să-și scoată capul dintr'această dajdie, ci au fugit ca un om rău. Drept aceasta s'au sculat satul Bibești și au venit înaintea Domniei Mele, și așa s'au plăns pentru această năpastă și om reu Sin. Drept aceea Domnia Mea am căutat și am judecat pre dreptate și pre lege cu tot Divanul împreună, și am dat Domnia Mea satului Bibești să fie volnici cu poruncă domnească să vânză pre Sin într'o mie de bani. După aceea satul Bibești au vândut pe Sin lui Gherghe Păharnicul într'o mie de bani cu cartea Domniei-Mele. Și am văzut Domnia-Mea și zăpisul satului Bibești de vânzare la mâna lui Gherghe Păharnicul cu mare blestem și cu mulți boiari mărturie, anume din Piscuri Stanciu Roșul, și din Aninoasa Lazar, și din Groșari Costea. Și iar au cumpărat Gherghe Păharnicul moșie în Daia partea lui Drăghici dintr'o jumătate a patra parte de peste tot hotarul, câtă se va alege partea lui din hotar până în hotar, drept 800 de aspri, cu zăpis de vânzare cu multe mărturii, anume Udrea Postelnicul din Bibești, Stan ot Șasa, și din Sărdănești Ruste. Și iar au mai cumpărat Gherghe Păharnicul un rumân anume Stoica, feciorul Predii din Costeni, carele s'au vândut acest Stoica singur de a lui bună voie și fără de nici o silă în aspri 3000, și cu zăpis de

vânzare și cu multe mărturii, anume din Fărcăsești Drăghici Postelnicul, și din Bălteni Copacin, și din Șitoaia Preda, feciorul lui Mihaiu Clucerul. Și iar am dat lui Gherghe Păharnicul un țigan, anume Mihaiu țiganu, pre carele îl l-au dăruit unchiu-său Preda Clucerul la nunta lui cu zapis și cu multe mărturii, anume Dumitrașco Clucerul ot Spineni, și din Godeni Nicola, și din Dos Iane. Și s'au vândut acești oameni mai sus numiți rumâni și cu moșii părțile lor, de bună voia lor, fără de nici o silă și cu știrea tuturor boiarilor și a megiașilor din sus și din jos și dimprejurul locului. Pentru aceasta am dat Domnia-Mea boiariului Domniei-Mele Gherghe Păharnicul, ca să fie lui moșia și rumâni întru moștenire ohabnice, lui și feciorilor lui, nepoților și strănepoților lui, și de nimeni neclătit preste porunca Domniei-Mele. Inșăși și mărturii am pus Domnia-Mea jupan Theodosie vel Ban al Craiovei, jupan Hriza vel Vornic, Gligorie vel Logofăt, Radul vel Vistier, Preda vel Spătar, Buzinca vel Clucer, Socol vel Stolnic, Radul vel Comis, Vucina vel Păharnic, Costandin vel Postelnic, și ispravnic jupan Gligorie vel Logofăt. Și am scris eu Soare Logofătul, în scaunul cetății București, luna lui August 7 zile, dela Adam până acum cursul anilor 7147.

Acest hrisov l-am tălmăcit eu, Popa Badea din Balș, din cuvânt în cuvânt.

(Original în Arhiv. Stat, doc. Episcopiei Râmnic, pachetul 100, nr. 22.)

4.

7157 (1649), Iunie 23.—Adecă eu jupăneasa Călina a răposatului Barbului Brădescul biv vel Stolnic, dimpreună cu coconul meu Preda, scris-am și mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fie de mare credință la cinstita mâna Măriei Sale Domnului nostru Io Matei Basarab Voevod, cum să se știe că au fost avut soțul meu Barbul stolnicul o datorie la Andreiu Spătarul, feciorul Vladului Logofăt Rudeanul, care scrie într'un zapis tot pre nume. Deci de atunci de când au avut socoteală pentru acea datorie, tot au îngăduit soțul meu Barbul Stolnicul până îi s'au întâmplat și moarte, și nimeni acei bani nu i-au mai dat. Deci fiind la noi pus pentru acei bani satul dol Vârbița ot Mehedinți, și ajungând și pre noi vremea de lipsă în urma soțului meu, n'am putut îngădui, ci am apucat pre coconul lui Andreiu Spătarul Rudeanul, pre Dumitrașco, și am ieșit cu zapisul înaintea Divanului și a tuturor boiarilor de față, ca să ne plătească Dumitrașco acei bani și să-și ție satul tătâni-său. Iar el nicum nu s'au apucat a darea banii și să-și scoată satul, ci iar au rămas satul pre seama noastră. Deci noi nu l-am mai putut ținea, ci l-am făcut vânzătoriu. Iar Măria Sa Domnul nostru având moșii împreunate cu acest sat dol Vârbița, fost-au Măria Sa mai volnic a cumpăra decât alții streini. Deci noi ne-am tocmît cu Măria Sa Domnul nostru de l-am vândut Măriei Sale acest sat dol Vârbița cu toți rumânii, cum scrie în zapisul lui

Andreiu Spătarul, și cu toate moșiile lor de preste tot hotarul, drept aspri 40.000 ughi 200. Și am dat și zapisele lui Andreiu Spătarul la mâna Măriei Sale Domnului nostru, și am vândut de bună voia noastră, și am luat toți banii gata în mâinile noastre, ca să fie Măriei Sale Domnului nostru acest sat ce scrie mai sus de moșie, de strămoșie ohabnic. Și la această tocmeală fost-au mărturie toți boiarii cei mari ai Divanului, care își vor pune pecețile și iscăliturile mai jos. Și pentru mai adevărită credință și noi ne-am pus pecețile și iscăliturile, ca să se crează și să se știe. Iunie 23, leat 7157.

(*Pecete*), Eu jupăneasa Călina Stolniceasa; eu Preda sin Stolnicul; Dragomir vel Dvornic martor; Radul vel Logofăt martor; Stroe vel Vistier martor; Radul vel Comis martor; Bunea vel Sluger martor; Diicul vel Spătar martor; Nicola vel Pitar martor; Radul vel Aga martor; vel Armaș Martor.

(Arhivele Statului, Condica nr. I a m-rei Sadova, fila 140-145).

5.

7170 (1662), *Mai 10*.—Adecă eu Preda Păharnicul, feciorul Barbului Stolnicul Brădescul, împreună cu jupăneasa mea Anca și cu coconii mei câți Dumnezeu îmi va da, scris-am și mărturisesc cu acesta al meu zapis, ca să fie de mare credință la mâna jupânului Iane neguțătorului, cum să se știe că i-am vândut d-lui toată moșia noastră, care se chiamă Mărșă ot sud Vlașca, care este hotărită și aleasă, și se lovește din sus în lat în hotarul Roțai, pre apa Drămbomnicului, și din jos iar cu Mărșă Botei, care este a jupânului Iane, cumpărată dela Botea și dela feciorii lui, și în lung merge până în apa Neajlovului, și cu vad de moară în Neajlov și cu alt vad de moară în apa Drămbomnicului, și se hotăraște cu Crevedia și în cela cap merge până în apa Milcovului și în lacul cu vârtejel, și se împreună în cap cu moșia Puranilor, carea iaste aleasă și hotărită în lung și în lat această moșie, care arată dela cine s'au cumpărat și cu câți stânjini în zapisele cele vechi, carele două zapise le-am dat acum, iar alte zapise să i le aduc și să-mi iau hristovul carele l-am lăsat la d-lui, însă sunt la Mărși stânjini ¹⁾ po bani ...²⁾). Așjderea să aibă a ținea jupânul Iane și moșia dela Roată, carea o au fost vândut Drăgana și cu ginere-său Dăna și cu fie-sa Stăna, carea scrie și în hristov stânjini ...³⁾. Și iar să aibă a ținea jupânul Iane partea ce au vândut Ștefan și fiul său Neagoe stânjinii. Pentrucă aceste moșii ce scrie mai sus, sunt alese și hotărite, cumpărate de tatăl-meu tot pre bani gata, precum arată și alte zapise. Drept

1) Loc alb în original.

2) Idem.

3) Idem.

aceea i-am vândut și eu de a mea bună voe, de nime silit, cu știrea tuturor boiarilor și megiașilor care se hotărăsc cu aceste moșii, din hotar până în hotar, din câmp, din pădure, din apă și din siliștea satului, cu biserica cu tot, drept ughi...¹⁾. Și am luat toți bani gata în mâna mea. Iar de se va scula cineva din rudenia mea, sau cumnatul meu Coruia sau alți vecini de pre împrejur cu vre-o pâra sau gâlceavă asupra acestii moșii, să aib eu Preda Păharnicul a purta toată pâra și toată cheltuiala dela mine cât se va face, iar jupânul Iane să aibă a finea cu buia pace cum i-am vândut, d-lui și coconii d-lui și nepoții și strănepoții în veci stătătoare. Și la tocmeala noastră fost-au mulți boiari mărturie, care se scriu pre nume și-și vor pune mai jos iscăliturile, și pentru mai adevărată credință mi-am pus pecetea și iscălitura cu mâna mea, ca să se crează. Și am scris eu Udriște, feciorul Oprei Logofătul ot Șărineasa, cu voia Predei Păharnicul, feciorul Barbului Brădescul, în oraș în București, mesița Mai 10 dni văleat 7170.

(*Pecete*) (s. s.) Preda Păharnicul; Preda vel Ban; Radul biv Păharnic; Preda Poienarul; eu Pană Căpitanul ot Perdești mărturisesc precum scrie mai sus; Papa biv vel Slujer mărturie; Dima Chiurciubașa; Stoian Căpitanul; Simon Clutzaris martiras; Fiseanțea Clucerul mărturie; eu Damian Vornicul; Dumitrașco Clucerul; eu Mihul Păharnicul Ghinovici Brătășanul; Stanciul ot Roata martor; Dima Slujer mărturie; Costandin Logofătul mărturie; Staico Logofătul mărturie; Gherghe Iuzbașa ot Părșani.

(Originalul la Arhivele Statului, documentele m-rei Stavropoleos, pachet 10, nr. 13).

6.

7175 (1637), August 30.—*Milostieiu Bojiei Io Radul Voevod i gospodin uscoe Zemle Ungro-vlahiiscoe, sin velicago i preadobraço starago pocoinago Leon Stefan Voevod. Davat gospodstvo-mi sieiu poveleanie gospodstvo-mi* ²⁾ lui Gherghie logofātu și jupăneasei lui Vilae, fata Friedii Păianul, nepotul Barbului Stolnecul Brădescul ot Obedeani ot sud Dolji și feciorilor lor câți Dumnezeu le va da, ca să le fie lor ocină în Tehomirești i Fața jumătate de preste tot hotarul den câmpu, den pădure, den siliștea satului cu vad de moară în apa Jiului, pentru că această moșie fost-au mai denainte vreame a Barbului Stolnecul Brădescul, unchiul lui Ghierghie logofătul și al jupă-

1) Loc alb în original.

2) Traducere: Cu mila lui Dumnezeu Io Radul Voevod și Domn a toată Țara-Românească, fiul marelui și prea bunului, bătrânului, răposatului Leon Ștefan Voevod. Dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele.

neașiei lui Vilaia. Iar când au fostu în zilele răposatului Mateiu Voevod, sculatu s-a jupăneasa Calină Stolniceasa, a Stolnicului Barbului Brădescul și cu fie-său Preda, de au mersu la Matei Vodă în divan și au vândut această moșie lui Mateiu Vodă, de au datu lor bani den vistieria domnească, den venitul țării, ughi 1040. Deci de atunci până acum fost-au această moșie ce scrie mai sus tot pre seamă domnească. Iar când au fost acum în zilele domoiei mele, socolit-am domnia mea împreună cu tot oinstiti Divanul domniei mele cum această moșie s'au lostu cumpărat cu bani den venitul țării, den vistieria domnească. Intr'aceai domnia mea am făcutu această moșie vânzătoare și amu trimis domnia mea boiarinul domniei mele pre Mihalcea al doilea vornic cu cartea dumniei mele de au căutat această moșie, și au întrebatu pre alantși părtași de acoloa, cui i să va cădea să cumpere această moșie. Deci Ghierghie Logofătul înțelegându de această moșie cum că o fac domnia mea vânzătoare și fiindu jupăneasa lui Vilae nepoată Barbului Stolnecul Brădescul, venit-au Ghierghie logofătul naintea domniei mele (în) Divanu de s'au tocmitu cu Domnia mea și mi-au dat domniei mele ughi 1044; și acești bani i-am datu domnia mea la trebile țării. Drept aceia dumnia mea am dat această carte a dumniei mele lui Ghierghie logofătul și jupăneasei lui Vilaie ca să ție această moșie cu bună pace eiși feciorii lor și nepoții în veac și de către nimenilea opreală să n'aibă, pentru că această moșie să cade să o ție Ghierghie logofătul și cu jupăneasa lui Vilae, căci să trage această moșie den neamul jupăneasei Vilae dela unchiul său Barbul Stolnecul Brădescul. Ci să aibă a ținea această moșie de preste tot hotarul jumătate, pre cât au ținut Mateiu Vodă și au fostu pre seama domnească până acum; și pre seamnele ceale bătrâne totu pre aceai să ție. *Căci iată și martori am pus domnia mea* ¹⁾: jupan Ghiorghie vel Ban Craliovschii, i jupan Mareș vel dvornic, i pan Radul Crețulescul vel logofăt, Ianachie vel vistier, i Drăghicean vel spatar Cantacozino, i Necula vel clucear, i Șărhan Cantacuzino vel postelnic, i Stoia vel pitar, i Ghițea vel Stolnec, i Ghiorghie vel comis, i Manolache vel peharnic, i Mateiu vel sluger, i Toma Radul Năsturel vtori logofăt. *Și am scris Ilie logofātu în orașul de scaun București. În luna August 30 zile, și de la Adam ant trecuți 7175* ¹⁾.

(*Monoaramă slavonească*) Io Radul Voevod cu mila lui Dumnezeu domn.

(*m. p.*) Io Radul Voevod.

(Academia Română, doc. original 69/LXXII).

1) Cuvintele subliniate sunt scrise slavonește în textul original.

2) Idem.

7191 (1683), *Februarie 22*. — Adecă eu Preda Căpitanul Brădescul, scris-am zăpisul meu ca să fie de bună credință la mâna d-lui Barbului Păharnicul Urdăreanu, cum să se știe că am făcut eu de bună voie și fără de nici o silă cu d-lui tocmeală, de i-am vândut d-lui pe Neagoe țiganul târziu și cu fiu-său Barbul și cu fiul său Radul și cu fie-sa Catalina și cu fiu-său Iane. Care țigani îmi sunt și mie de moșie dela tatăl meu Barbul Stolnicul Brădescul, și tot i-am ținut cu bună pace până acum. Iar când au fost acum, sculatu-m'am eu de a mea bună voie, nesilit de nimenea, de i-am vândut d-lui acești țigani care scriu mai sus, drept bani gata taleri 100, și am luat acești bani toți deplin în mâinile mele. Drept aceea am dat acest zăpis al meu la mâna d-lui, ca să-i fie d-lui moșie ohabnic stătătoare în veac d-lui și coconilor d-lui câți Dumnezeu îi va dărui. Și la această tocmeală a noastră fost-au mulți boieri mărturie, care își vor iscăli numele d-lor mai jos, și eu pentru bună și adevărată credință mi-am pus mai jos pecetea și iscălitura, ca să se crează. Pis (au scris) az (eu) Florea Logofătul cu învățătura d-lui în oraș în București. Pis mesița Februarie 22 dni vă leat 7191.

(*Pecete*) (s. s.) Preda Brădescul; Costandin Brâncoveanu vel Spătar mărturie; Costandin Cantacuzino vel Păharnic mărturie; az Radul Golescul mărturie; Șerban Cantacuzino vtorî Postelnic mărturie; Părvul Kretzulescul martor.

(Originalul la Arhivele Statului, documentele Mitropoliei București, pachet 348/167 netrebnic, nr. 10).

7201 (1692), *Noemurie 12*. — Adecă eu Preda Brădescul împreună cu copiii mei Fota și Ion, scriem și mărturisim cu acest al nostru zăpis, ca să fie de mare și de bună credință la mâna Sfînției Sale părintelui egumenului Theodor dela sfânta mănăstire Jitianul, și a tot soborul sfînței mănăstiri, cum să se știe că având eu o moșie dinpreună cu Sfînția-Sa părintele, anume Știubeiu, deci am venit la sfânta mănăstire de m'am tocmît cu părintele, cu sfînția sa, de a mea bună voie, nesilit de nimeni; și mi-a dat bani gata taleri 801 și jumătate, pentru că fiind cu sfânta mănăstire, nu mi s'au căzut să o vând într'altă parte, ci o am dat-o sfînței mănăstiri, ca să-i fie moșie statornică în veci. Și când am scris acest zăpis, au fost mulți boieri, cari vor iscăli mai jos, ca să se crează. Și am scris eu Popa Parthenie cu zisa dumnealor.

Noemurie 12 dni, leat 7201.

Eu Preda Brădescul vânzător; Eu Fota sin Preda Brădescul; Drăghici Seulescu martor; Ion mărturie.

(Arhivele Statului, Condica Brâncovenească nr. 4, fila 951 roșu, 779 negru).

7201 (1693), *Aprilie 14.* — Adecă eu Preda Brădescul dinpreună cu feciorli mei Fota și Ion și cu soția mea Ancuța, scris-am zăpisul nostru la mâna părintelui egumen Theodor dela sfânta mănăstire Jitieanul, care iaste hramul sfântului mucenic Dimitrie și altor părinți cari sânteți lăcuitori la sfânta mănăstire, pentru ca să se știe că am vândut moșie ce se chiamă Floranul din județul Meh[edinți], însă drept bani gata taleri 100. Și am vândut această moșie, care iaste mai sus scrisă, și din câmpu și din pădure, și din apă și de peste tot hotarul. Și am vândut această moșie de a noastră bună voie, ca să fie Sfîinției sale și slintei mănăstiri moșie ohamnică în veci. Și când am făcut tocmeală și acest zăpis fost-au mulți boieri niărturii, cari să vor iscăli mai jos. Și pentru adevărată credință am iscălit mai jos cu mâna mea, ca să să crează.

Aprilie 14 dni, leatu 7201.

Preda Brădescul vânzător; Drăghici Dumitrașco pitaru Poenariul; Ionașco.

(Arhivele Statului, Condica Brâncov. nr. 4, fila 1017 roșu, 823 negru).

10.

7254 (1746), *Martie 3.* — Șase boieri: *Constantin Bălăcescul, Radul... Iord. (sau Ion) Urdărianu, ... C. Răioșanu și Constantin Bibescu*, luați de *Constantin Brădescul vel clucer*, după cartea caimacamului Craiovei sunt însărcinați să hotărască moșia *Crețești* după apa Jiului, jud. Dolj și să aleagă părțile lie-căruia, ce vor avea de moștenire și de cumpărătoare.

Constantin Brădescu aduce un *hrisov* al lui *Gabriel Moșhilă Voevod* cu leat 7120 (=1612), în care scrie pe numele *Amzului vel ban*, în carele arată toate semnele hotarului. Și a mai scos *Costandin Brădescul* o carte cu leat 7211 (=1703), în care scrie că au dat *Amzul vel ban* moșia *Crețești* de danie dumnealui *Ioan Brădescu* și dumnealui *Predii Brădescu vel postelnic*, dumnealui *Barbul Brădescul vel păharnic*, și am citit foarte cu amăruntul și din oameni bătrâni vrednici de credință... și am ales moșia *Crețești* despre alte hotare.

Urmează măsurile care s'au găsit și semănăturile celor șase boieri.

(Acad. Rom. XCI/1).

11.

1754, *Aprilie 22.* — *Constantin Mihai Cehap Racoviță Voevod* se adresează lui *Ianache Hrisoscoleo vel ban* că la domnie s'a plâns boierul domniei sale *Costandin Brădescul biv vel clucer* za arie pentru *Nicolae Argetoianu* din Craiova, cum *strămoșul*

Brădescului ar fi făcut un schit ce să chiamă Crețești, sud Dolj, și la acel schit adeverează hrissovul răposatului Matei Voevod Basaraba cum că au fost afierosit Banul Hamza o crivină ce să chiamă Lalco, care crivină au și stăpânit-o schitul, iar în urma răzmiriții de acum s'ar fi sculat răposat pitar Costandin Argetoianul, tatăl lui Nicolae, de au luat acea crivină sub slăpânirea lui, fiind alătura cu alte moșii ale lui, puind pricină cum că au cumpărat-o dela neamul Brădeștilor și o stăpânește și acum, și nici zapis n'ar fi având să arate, nici la judecată n'ar fi vrând să șază, ci l'ar fi tot purtat cu vorba atât pit. Argetoianu cât au trăit, cât și fie-său Nicolae. Domnul poruncește caimacamului să aducă față în față pe Argetoianu cu Brădescul, și îi mai dă sfaturi cum să orânduiască toate cu privire la hârtiile pe care le va fi având Argetoianu.

(Acad. Rom. XCI/40).

12.

1755, Februarie 18. — Avut-au întrebăciune înaintea lui Grigorie episcop de Râmnic și a lui Barbul Văcărescu vel ban Constantin Brădescul biv vel clucer za arie cu Nicolae Argetoianul, feciorul răpos. Constantin Argetoianu, fiind de față și episcopul Grigorie al Râmnicului, pentru schitul Crețeștilor sud Dolj, pentru o crivină ce se chiamă Lalco, moșia schitului, zicând Clucerul Brădescul că acest schit iaste făcut de strămoșă-său Barbul Brădescul biv vel paharnic și moșia Lalco iaste dată daniel de Amza Banul schitului, precum am văzut și noi cartea răpos. Matei Voevod de la leat 7152 (=1644), în care scrie că schitul este făcut de Barbul Brădescul și crivina Lalco iaste dată daniel de Amza banul schitului și a stăpânit-o schitul cu pace multă vreme, până când a rămas neamul Brădeștilor la multă lipsă, și atunci au vândut Preda Brădescul moșie Crețești și Breasta jumătate și alte moșii Căpitanului Dumitrașco Argetoianul, lăsând și schitul supt chiverniseală-i, fiind rudenii; și Argetoianu neavând nici o purtare de grijă ca să chivernisească schitul, l'au lăsat de s'au părăsit și au înpresurat Argetoianu și acea crivină, fiind alătura cu moșia lor, fără cumpărătoare, neavând nici un fel de treabă. Întrebându-se Nicolae Argetoianu ce are de răspuns și câte scrisori are de pricina aceștii moșii să arate, au răspuns că alte scrisori sau zapise nu are fără decât zapisul Predii Brădescul (văzut de boieri), cu care cumpărase Breasta, Crețeștii și alte moșii. Iar crivina Lalco nu s'au găsit să fie vândută nici decum.

Deci văzându-se că Argetoianu rău și fără cale au împresurat acea moșie Lalco, neavând scrisoare de cumpărătoare a acelei crivine dela neamul Brădeștilor. măcar dacă să fie și vrut neamul Brădescului să vânză daniia schitului, pentru că se închină bisericii, este nestrămutat și nu să mai poate lua nici-

decum, că biserica este a lui Dumnezeu. Pentru aceea dar s'a hotărît ca de acum înainte să aibe *Clucerul Brădescul a ține acest schit Creșteni supt chiverniseală, și ca un ctitor ce iaste, dintr'un ceput fiind tot neamul lui îngropat aci, și cât va putea să adauge să se sporească, și schitul să-și stăpânească moșia Lalco pe semnele ce se coprink în cartea lui Matei Vodă. Și Argetoianu să-și stăpânească moșiile dupe zapise, și Argetoianu să se pue la pomelnic, fiind rudenie cu Brădeștii, și pricina să nu mai aibe loc.*

(ss) Grigore episcop. Râmnicului; Barbu Văcărescul vel ban.

La originalul act este anexată o copie făcută la 19 Iulie 1755, semnată de C. Zătreanu biv vel vist., B. Gănescul biv vel stolnic și F. Vlădăianul biv vel clucer.

(Acad. Rom. XCI/42).

13.

1755, Aprilie 29. — Patru boieri: Barbul Gănescul biv vel stolnic, B. Paianul biv vel medelnicer, Fota Vlădăianul biv vel clucer, Pârvul Răioșanul biv treti logot., luați pe cartea lui Barbul Văcărescu vel ban, în loc de 12 boieri. pentru moșia schitului *Creșteni ce se chiamă crivina Lalco, jud Dolj, hramul schitului este Sl. și marele prooroc și botezătorului Ioan. care schit este făcut din temelie de răpos. Barbul Brădescu biv vel păharnic, strămoșul dumnealui Costandin Brădescu biv vel clucer za arie, și moșia Lalco este dată danie schitului de bonul Hamza cu frații și verii lui din Breasta.*

Urmează aceleași lămuriri ca cele din actul cu data de 18 Februarie 1755. (v. Acad. Rom., XCI/42 mai sus la nr. 12).

(Acad. Rom. XCI/43).

14.

1783, Februarie 4. — Milostiiu bojiu Io Nicolae Costandin Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahisroiu, de vreme ce la Domnia Mea au dat jalbă Barbul sin răposatul Ioniță Brădescu biv vataf za aprozi din sud Mehedinți, pentru unchi-său Costandin Brădescu din Brădești sud Mehedinți, cum că judecându-se la Divanul Craiovei pentru avutul tată-său ce au rămas supt epitropia numitului unchi-său Brădescu, și nefiind jăluitoarul cd'hnit, li s'au pus soroc atât în scris cât și prin zapisul ce au dat unchi-său Brădescu, că va veni aici la Divan, care soroc ce li s'au pus și zapisul ce au dat se văzură întărite și cu iscălitura d-lui biv vel Stolnic Costi (sic), ce au fost Caimacam Craiovei, că se va aila Brădescul la sfete Dimitrie aici la Divan, și următor n'au fost a veni, orânduim pe sluga Domniei Mele... ¹⁾ Păharnic

1) Loc alb în condică.

să meargă să ia pe numitul Brădescul să-l aducă aici la Divan, și cine va rămânea de judecată va plăti treapădu mumbașirului și cheltuiala părții ce va avea dreptate. *Pisah vecch Gospodstvo mi.*

1783, Februarie 4.

(Arhivele Statului, Condica domnească nr. 9, fila 80).

15.

1784, Iulie 30. — Incredințăm cu acest zăpis al nostru la cinstita mână dumnealui *bivel pah[a]r[ni]c Barbu Știrbei*, precum să știe că în hotarul moșii *Moțăței*, sud *Meh[e]d[in]ți*, având noi toți Brădeștii jumătate moșie, că cealaltă jumătate da hotar întreagă este a dum[nea]lui și părțile noastre da moșiile le-am fost pus zălog, iar partea soțului meu *Petrică*, vânzare statornică la Sandul polc[o]v[nic] *Dejerățean* încă da mai nainte vreme, și aflând dum-lui da aceasta, ca unuia de mai mult dum-lui i s'au căzut prin judecată, au întors banii Sandului polcv., și au rămas părțile noastre din moșia aceasta *Moțăței* pă seama dum-lui *pahar[ni]c* întru stăpânire. Deci noi acum văzând că părțile noastre de moșie da la Sandu polcv. da unde le vândusem și le zălogisem, am venit la dum-lui *paharnic* și făcându-i rugăciune ca să-și priimească banii și să ne sloboază moșia, fiind pârintească și având și noi copii, și din bunăvoința dumisale ne-au primit cererea și i-au luat și toți banii dela noi pe părțile noastre peste tot t[a]l[er]i una miie trei sute și zicând dum-lui ca să-l încredințăm cu un zăpis cum ca nu vom umbla cu vreun vicleșug, ori să fi luat banii aceștia dela cinevași din streini, sau și de la rudeniile noastre, sau să vindem la cinevași cu vreun mijloc ori zălogire sau statornică, ne-am legat printr'acest zăpis al nostru ca, de ne vom dovedi întru aceasta cumvași amestecați, să avem da tot a ne pierde protimis de dreptate și să ne întoarcă banii, înapoi fără da altă pricină, și nici o îndreptare să nu avem; și da să va întâmpla la ferească Dumnezeu ca să ne vindem părțile noastre de moșie dintr'acest hotar *Moțăței* statornici sau măcar în arendă, ori zălogire la cinevași, să nu fim volnici până nu vom întreba pe dumnealui ca să știe da aceasta, fiind împreună stăpânitor la această moșie *Moțăței* pe jumătate hotarul, și i să cade a ști. Pentru aceia ne-am iscălit mai jos, puindu-ne și degetele în loc de pecete, să să crează, și ne-au dat dumnealui și nouă toate zăpisile noastre și scrisorile ce era da pricină aceasta.

1784, Iul. 30.

Nic[u]l[ae] Brădescu. Voica Brădescu, Stanca Brădescu

Neștiind carte dumnealor mai sus numitele,
am iscălit cu zisa d-lor.

Eu Cos[tan]di[n] logofetelu.

Ianache Hrisoscoleo biv vel ban Caimacam Craiovei

Cu acest zapis, au eșit înaintea mea Nicolaie Brădescu i cumnata sa Voica și Stanca Brădeștile, și răspunzând că den bună voie l-au dat, am întărit și cu isoălitura.

1748, Iul. 31.

(ss) *Ianache Hrisoscoleo*

(ss) *Gheorghe Bengescu stolnic*

Logofeția Mare a Dreptății

Această copie citindu-să la cancelăria logofeției cu cea în original s'au găsit întocmai.

Director: (ss) *K. M. Manu*

(ss) *Ștefan sârd[ar] Poenar*

procit. (ss) *Scarlat Drag[o]di[nescu]*

Anul 1834, luna Fev. 2, seria 2, masa 3.

Nr. (loc alb).

(Acad. Rom., CLVIII/58 și rezumat în *Creșteri Acad. Rom., 1913*, fasc. II, p. 173).

16.

1789, Aprilie 20. Perilipsis după scrisorile schitului *Crețești* sud Dolj.

1789, Apr. 20.

O carte veche de hotărnicie a șase boieri, prin care au ales partea banului *Cornii* și a altor moșii din hotaru *moșiei Crețești*; fără lună, și fără veleat.

7155, *Noembrie 15*. — Cartea de poruncă a răpos. Matei Voevod către 24 boieri hotarnici, ca să hotărăscă satul *Crețești* și *Breasta* i *Căpinteni* i *Valea Lungă*, ce arată că sunt de frați ale *Barbului paharnic* cu nepotă-său *Bolocan paharnic* ¹⁾.

7152, *Noembrie 18*. — Cartea domnească a răpos. Matei Voevod la schitu *Crețești*, ca să ție crivina ce-i zice *Lalco* din gura lunchii vecină, papă (=pe apă) în Jiu și pre malul Jiului din hotar la deal iar până în hotar, care arată că *au fost dată la Crețești de răposați ctitori Hamza banul și cu frații lui Neagoe*.

7160, *Iulie 3*. — Cartea domnească a răpos. *Predei Vornic* la mâna lui *Dumitraș post. ot Cepari* cu jupâneasa lui *Caplea*, ca să stăpânească pe un Ion Gusul țigan cu feciorii lui.

1) Evident Balica paharnicul, observă G. D. Florescu.

1755, Februarie 18. — Carte a răpos. Grigorie episcop Râmnic. și banul Barbu Văcărescu, de judecata ce au avut *Costandin Brădescu biv vel clucer za arie* cu *Nicolae Argetoianu*, pentru schitul *Crețeștilor* (sud Dolj și pentru o crivină ce se chiamă *Lalco*, moșia schitului ¹⁾).

Iaste și o copie asemenea adevărită de Cost. Zătoreanu biv vel vist., i de Barbul Gănescul biv vel stolnic și de Fota Vlădaianu biv vel clucer.

1740, Februarie 20. — Cartea de poruncă a răpos. banului Barbul Văcărescu către stolnicul Barbul Zătoreanu, medelnicerul Barbul și clucer Fota Vlădaianul, Părvul Răioșanul biv trei logof. ca să hotărască această crivină de moșie ce să chiamă *Lalco* a schitului *Crețești*, care moșie împreună cu schitul arată că prin cartea d-lui de judecată s'au dat supt chiverniseala dumnealui *Costandin Brădescul biv vel clucer za arie*, ca să-i poarte grijă ca un cititor.

7263, Aprilie 29. — Carte de hotărnicie a acestor mai sus însemnați boieri ce arată că, din porunca d-lui banul Barbul Văcărescu au hotărît și au ales această crivină de moșie ce să chiamă *Lalco* a schitului *Crețești* după aceste semne, adică începând întâi la marginea moșiei de din sus din marginea apei Jiului, de unde dă apa Văii Limba Vecină în Jiu, la deal spre aous pe matca văii la obârșie în deal la un loc s'au pus piatră lângă rădăcina unei gârnițe mari ce iaste în marginea lacului, în colțul moșiei schitului, și de acolo apucă spre amiazăzi în obârșia Nicodinului, unde s'au pus piatră de s'au însemnat o gârniță, și din piatră drept înainte tot prin pădure pân'în gârnița însemnată și tot înainte la cerul însemnat, lângă o potecă ce vine în lungul moșiei aproape de muchia Petroasei, unde s'au pus piatră, și de aci înainte, prin gârnița înfierată, drept în matca văii Pietroasii, unde s'au pus piatra lângă un stejar în colțul moșiei unde să hotărăște cu *moșia Leamnii a Măn. Bucovățul*, și de aci matca la vale spre răsărit asupra Jiului *până la Știubeiul* din matcă, *în colțul moșiei unde să lovește în capete cu moșia Craiovița a Măn. Hurezi*, unde s'au piatră în potriva Știubeiului în coasta dela față; de acolo în sus pe la capul moșiei Craioviții pe piatra satului drept în deal în marginea drumului, la un tufan dă cea ce s'au curat; și s'au pus piatră și piatra drept în niscul Ursanului și din pisc drept în apa Jiului și pe marginea Jiului în sus până în Gura Văii Limba Vecină. Și acolea s'au încheiat toate semnele moșiei *Lalco* a schitului *Crețești*.

1777, Mai 25. — O adevărită a răpos. părintelui Chesarie. (Acad. Rom. XCII/59).

1) V. doc. 12.

1804. Ianuarie 11. — Printr'această a noastră anafora arătăm dvs. că la diiaforao ce au avut *Păuna Brădeasca* cu *Dimitrie Bălăcescu* în zilele procateliului dumitale, neîiind noi aici, pentru moșia *Cetățuia* a schitului *Crețești* din sud Dolj, ce este metoh al sfintei episcopiei, atât la departamentul de patru cât și la divan, după dreptate și cuviință să hotărește nu numai moșia *Cetățuia* și moșia *Crețești*, pe care este zidit sfântul schit, ca și robi și alte lucruri să să stăpânească de sfântul schit după schimbul rânduit răposat. cititor dar schitul *Crețești*; că este metoh al sfintei episcopii nici în anaforao departamentului, nici în anaforaoa divanului nu se coprinde, și cu vremea, după hotărîrea departamentului și a cinstului divan, pot să să înșiră-îneze dela sfânta episcopie; ci iarăși după cuviință și dreptate să să facă arătare că schitul acesta este metoh a sfintei episcopii și niminea nu au vreun amestec decât sfânta episcopie. Și sântem ai dumv. părinte suletesc.

Semnătura grecească a lui Nectarie Moraitul, episcopul Râmnicului, sub anaforaua adresată: *Către cinstitul divan.*

Urmează pe verso următorul text:

Dela Călmăcămia Craiovei

Nici la departament nici la divan nu s'au făcut vreo cercetare pentru acest schit la ce mănăstire este metoh, ce s'au cercetat numai pentru moșia *Cetățuia* de este cu adevărat a schitului; și dovedindu-se adevărată danie a sa, au și rămas să o stăpânească.

Deci fiind că schitu acesta din vechime este al sfintei Episcopii, rămâne iarăși al Episcopiei, cu toate moșiile sale și acareturi, precum și acel ȋigan i acei taleri 60, după cum se coprinde și în anaforaoa departamentului și în anaforaoa divanului.

1804, Ghenar 11.

L. S. cu tuș negru al Caimacamului (ștearsă și neciteață).

(Acad. Rom. XCIII/1).

1804. Aprilie 1. — Adică noi care ne vom iscăli, încredințăm cu acest zapis'al nostru la cinstita mână prea sfintiei sale părintelui episcopul al sfintei episcopii Râmnicului Kiriu Kir Nectarie, precum să se știe că schitul *Crețești*, metohul sfintei episcopii, iaste clădit din temelie de moșul nostru răpos. clucer Costandin Brădescul și isprăvit de răposat Ionȋță Brădescu biv vâtaf de aprozi, fecior numitului, și isprăvindu-l, l-au înzestrat

cu moșia Crețeștilor cu tot hotarul ce împreună și cu moșia ce să chiamă Cetățuia, iarăși cu tot hotarul și cu țigani ce sânt știuți, și să orădui pentru purtători de grijă tot dela sfânta episcopie din vechime.

Iar mai încoace, după ce au trecut vreame la mijloc, murind ceilalți frați toți, rămânând numai Nicolae Brădescul frate cu Ioniță și cu Dincă și Petrache Brădești, și văzând cum că să prăpădește sfântu schit, vîind la sfânta episcopie l-au închinat cu toate moșiile i cu țigani sfîntei episcopii și cu toată ce au înzestrat schitul de răposății părinții Brădeștilor. Și murind numitu Nicolae Brădescu, s'au îngropat la sfântu schit, ca unul ce au fost ctitor; și de atunci de sunt patru ani s'au stăpănit schitu tot de sfânta episcopie cu moșiile și țiganii ce să numesc mai sus și să orânduia și pentru purtători de grijă. Iar dela patru ani încoace s'au ridicat Dumitrache Bălăcescu, nepotul nostru, arătându-ne că să prăpădește schitul și să-l facem pă dumnealui epitrop, ca dia venitul moșiilor ce să va agonisi să dreagă schitu și să poarte grijă de orice cheltuială va avea trebuință schitu, și orice va fi luat de ale schitului de unii alții, sau chiar și de dumnealui, să aibe să implinească, și din an în an să-i luăm socoteala la venit și la cheltuieli, și găsindu-l cu vreo mănăstorie să implinească tot și să-l scoatem din epitropie și să punem pe care vom vroi noi, după cum să cuprinde în chiar zapisul dumnealui. Și văzând noi cum că de patru ani mănâncă venitu schitului și nicio purtare de grijă nu au avut, sau vre-un meremet să fi făcut, nici măcar tămăi dă o para să fi adus la schit, pe care schit văzându-l cum că s'au dărăpănat cu totu, dă au ajuns la mare hal, am venit și am dat rugăciune prea sfîntei sale părintelui episcopul, ca să-l prîimească și să se rânduiască și igumen purtător de grijă și de acest schit tot al spînteii episcopii, după cum au fost mai nainte, cu toate moșiile lui, după cum și mai sus s'au arătat, i cu țiganii, și să se stăpănească de episcopie cu bună pace de către noi i de către tot neamul nostru și să aibă orealinția sa părintele episcop i de a apuca pe Dumitrache Bălăcescu de tot venitu moșiilor, spre a să meremetisi cu acest venit sfântu schit, a nu se prididi i să se strice veacînica pomenire a răposăților de mai sus amintii ctitori. Și dă să vă întâmpla a să scula cinevaș cu vreo pricină și vom fi și noi chemate, făcând trebuință de noi, vom veni și de față de vom răspunde la cele ce vom fi întrebate. Și pentru mai adevărată încredințare ne-am iscălit mai jos ca să să crează, puindu-ne deagetele în loc de pecetie.

1804, Apr. 1.

† Stanca Brădeasca, soția răposatului, Pătru Brădescu adeverez.

† Păuna Brădeasca, soția Barbului Brădescu adeverez.

Panait armaș zef Barbu Brădescu adeverez.

Gheorghe Brădescu martor.

Iacă pentru viaa dela *Crețești* ce o lasă în adiaț răposat, *Ionită Brădescu* biv vâtaf za aprozi, socru meu, *Barbului Brădescul*, fiind cu partea mea, și eu o alierosesc tot slântului schit, ca să o stăpânească după cum stăpânește și acele lalte toate moșii și țigani nesupărat de tot neamul nostru. Și pentru întărire m'am iscălit.

1804, Apr. 7.

(ss) *Panaît armaș adeverez*

(ss) *Gheorghe Brădescu martor.*

Și am scris eu Matei logof. ot episcopie, cu zisă și învățătura dumnealor.

(Acad. Rom. XCIII/13).

19.

Fără an, lună, zi și loc. (1804). *Jalba lui Ioanichie, egumenul schitului Crețești, către Domn :*

Prea Înălțate Doamne,

Jăluesc milostivirii măriei tale ca să am dreptate cu d-ei *Safta Sărdăreasa* din Craiova sud Dolj, că *schitul Crețești* tot dintr'acel județ, metoh slintei episcopii, *ce iaste zidit din vechime din temelie din neamul dumnealor boierilor Brădeștii*, carele schit l-au și înzestrat d-lor boierii *Brădești* cu aceste două moșioare, iaste una aceasta care să numește *Crețești*, care iaste chiar schitu zidit pe dânsa și de când s'au zidit schitu s'au înzăstrat cu mai sus numitele moșioare și țigănași ce sânt, au stăpănit tot cu pace nesupărat de cătră niminea până acum; *de sunt acum 4 ani de când au venit Cara Mustafa cu cărjalii de au ars Craiova toată* ¹⁾, atunci au omorit cărjalii pe egumenașu ce au fost orânduît acolea la acest schit din ali slântii episcopia Râmnicului; atunci găsind vreame d-ei *Sărdăreasa*, după moartea egumenașului, s'au întins cu stăpânirea atâta la moșioara satului ce să numește *Crețești*, cât și la lăcuiorii ce sed pă moșia schitului, ca să-i clăcuiască, zicând că iaste tot o moșie a d-ei *Breasta*, ce au cumpărat-o acum numita de sânt șase ani dela d-lui răposatul fratele d-ei *Gheorghită clucer Bengescu*, carele cât au trăit răposatul *Gheorghită Bengescu* nu s'au tinsă (= întins) cu nici un feali de stăpânire atât la schit cât și la moșioară, nici altă prigonire cu schitu nu au avut niciodată cât au trăit răposatu de au stăpănit *Breasta*; dar acum, de când a cumpărat d-ei *Breasta dela răposatu frate-său Gheorghită clucer Bengescu*, s'au sculat în sălnicie ca să stăpânească schitu cu moșia *Crețești*, carele nu se cuprinde nici în zăpisul *Breastăi* ce-l are d-ei de cumpărătoare dela răposatu fratele d-sale *Clucer Gheorghită Bengescu*, ci să scoală d-ei

1) In Dec. 1800.

acuma cu un zapis al unui *Argetotan* de o sută și cinsprezece ani, zicând că au cumpărat schitu cu moșia *Crețești* i cu alte moșii, iar acel zapis nu s'au auzit și nici până acum nu s'au văzut, nici stăpânirea moșiei după acel zapis nu s'au urmat, ci au (stăpănit) schitu moșia *Crețești* în pace, după cum și lăcuitorii arată, cei ce s'au pomenit în bătrâneți acolea, *căci biserica iaste prefăcută de al doilea tot de boierii Brădești, iară nu de Argetoiani, de sănt ani acum 47, de când s'au prefăcut al doilea* ²⁾; că când era să fie fost schitu vândut cu moșie cu tot de boierii *Brădești Argetoianilor*, nu era trebuință să se prefacă biserica al doilea iar și de *Brădești*, după ce le vânduse *Argetolanilor*; ce să cunoaște acel zapis că iaste niñonomicos, că stăpânire nu s'au urmat după cuprinderea lui, ci schitu și-au stăpănit moșia sa în pace până acum. Și pentru aceasta pricină m'am judecat în multe rânduri la cinstitu divan al Craiovei, aducând și oameni bătrâni din lăcuitori mărturii la cinstitul divan, care să coprinde și în anafora încă în judecata fiind, milostive Doamne, după obiceiul pământului, fiind-că stăpânea pă atunci și acum tot schitu moșioara, am chemat și pe lăcuitori pe vremea aratului să vie cu plugurile să-mi are și mie ce vor putea într'o zi, fiindcă schitu este scăpătat de nu are plug ca să-și facă agonisala; și într'una din zile viind lăcuitori cu plugurile și arând pe locurile schitului pentru schit, m'am pomenit cu 20 de oameni, slugile d-sale scutelnici i țigani, viind acolea cu pricină de au bătut plugorii, bătându-mă și pe mine, luându-mă de păr m'au tras și m'au dus la d-ei în Breasta la casa să, și acolo a pus numita doi scutelnici de m'au ținut de păr și numita au dat cu un ciuماغu în pate (=spate) cât i-au fost voia, pân m'au lăsat de urât, că puteare nu am avut să scap; nu-i ajunsă milostive Doamne, cât și-au bătut joc de mine, de m'au bătut, eu preot bătrân, de ani 35 de când sănt preot și duhovnic, va fi cu păcat. Luminat Doamne, în fărecitele zilele măriei tale, să-și bată joc numita având milostiv stăpân pe Măria ta. Ci după toate pricinile aceastea m'am mai judecat cu d-ei la cinstitu divan al Craiovei și s'au făcut anafora a cinstitului divan către Măria ta pentru pricina aceasta aceștii moșii; nici după aceeaia n'au urut să fie următoare după hotărârea cinstitului divan, ci acum la culesul porumbului, după ce am lucrat eu porumbii cu banii miei, că numita au luat claca de pe moșie în sălnicie. Nu-i ajunsă atâta, ci au trimis pe un arnăut de al d-sale i cu scutelnici cu carele, de mi-au cules porumbul, că mi-au luat toată nădejdea vieții mele, cei ce i-am făcut eu cu toată cheltuiala mea, și i-au ridicat și i-au dus la Breasta cu carăle și pă mine m'au lăsat muritor de foame dă înpreună cu călugărașii i cu robii ce să află la schit umblând prin uși străni (=străine), cerând de mâncare. Ci fiind-că s'au făcut anafora a cinstitului divan către

2) 5 Ianuarie 1757.

Măria ta, să fie luminat poruncă a Măriei tale, cu mumbașir să meargă să o aducă pe numita aici în luminat divanu Măriei tale, să ne judecăm. Și cum va fi mila Măriei tale.

Prea plecat sluga Măriei tale,
Ionichie, egumenașu schitului Crețești.

(Acad. Rom. XCIII/326).

20.

Fără an, lună, zi și loc. (1804). — Scrisoare în limba grecească semnată de *Safta Otete[li]șanca* Serdăreasa, pe trei lefe. Scriere mărunță, scrisă de aceeași persoană ca și semnătura.

(Acad. Rom. XCIII/324).

21.

1805, Aprilie 1. — De când au plecat muscali de aici, eu țin o viișoară la *Crețești* și otaștina și dijma iățului (?) ce am făcut la vie *am dat tot la schitu Crețești*, stăpânea schitu din Jii, pe Vecina la deal prin stâlp la vale pe Vecina în jos până iarăși în Jii așa știu că și egum. venia tot dela Brădești.

1805, Apr. 1.

(ss) *D. Kost.....d.. Kr..... (?)*.

(Acad. Rom. XCIII/37).

22.

1834, Martie 6. — Primită Martie 6. Nr. 34. Nr. 71.

Cinstitului Domn Prezident Divanului civil din Craiova.

La pricina de judecată ce am avut cu vărul meu Costache Brădescu i taică-său Răducan în cinstitul Tribunal Dolj secția I, pentru cumpărătoarea a două sute stânjini de moșie, și fiindcă n'am rămas mulțumit, voesc a ieși și în cinstitul Divan cu deosebit tacir arătător dreptăților mele, de aceea mă rog să fie cinstită poruncă către d-lui Vătaful a ne înfățișa.

(s.s.) *Grigorie Brădescu.*

(Rezoluție):

Vătaful de aprozi îi înfățișeze. — Martie 8.

S'au poruncit Vătafului supt nr. 198 Aprilie 11, ca să-î înfățișeze.

Costache pârātu fiind nevârsnic, precum și singur mărturisii în Divan că este numai de 16 ani, cu greșală l-au înfățișat Tri-

bunalu cu jăluitoaru, căci nevârșnicul nu poate fi primit la judecată fără epitrop, mai vârtos că tatăl acestui nevârșnic se află în viață. Pentru aceea Divanului nu-i este primită înfățișarea lor, și așa s'au închis cu desăvârșire.

1835, Ghenarie 23.

(Originalul la Arhivele Statului, dosar judecătoresc nr. 7130 roșu, din anul 1834, fila 1).

23.

1836, Decembrie 15. — Nr. 157. — Pe anaforaoa cu nr. 10 din următoarul an a cinstului Tribunal de județu Mehedinți, nerămăind odihnită d-ei Tarsița Brădeasca de aici din Craiova, după jalba ce au dat supt nr. 153, vătafu de aprozi, au înfățișat-o la Divan prin vechil Grigore Brădescu, soțul său, cu Țeca Coșeriu dela orașu Cernețu, având și vechil pe Vasile Silișteanu, zicând jăluitoarea că trupul moșiei sale de zestre anume Dedovița din sud Mehedinți este alăturată cu moșia Poroina Ergheviții, din care moșie Poiana cumpărând pârātu, în leatu 1826, 147 stânjeni dela moșnenii acelu hotar, deși este făcut zapisul vânzării arătaților stânjeni pe marginea hotarului dela vale, unde să vecinește cu moșia Bistriții a Sfintei mănăstiri Tismana, după care zapis i-au și ales pârātu prin hotărnicie chiar pe acolo despre Bistrița, rămăind ceilaltă moșie nevândută a moșnenilor Poruineni despre moșia Dedovița; dar pentru că nu cunoaște doaoă hotară de moșie între hotarul său Dedovița și între moșia Bistrița, ci numai un hotar care este învecinat cu moșia sa, mai vârtos că moșnenii Poruineni atât înaintea acei vânzări și-au stăpănit moșia lor deavalma, cât și în urmă tot asemenea stăpânește pârātu acei stânjeni deavalma cu vânzătorii săi, n'ar fi cu cădere a i să depărta cererea de protimisis, precum cinstitul Tribunal au judecat; ci devreme că, dela vânzare până când au pornit jalbă cu cerere de protimisis au trecut numai 9 ani și 5 luni, neîncheindu-să sorocul pârâtului de 10 ani al stăpânirii, cu bună credință cere a se îndatora să-și primească banii prețului cumpărătoru și să-i sloboază moșia în stăpânirea sa. După ale căria provlimă cerându-să pârâtului zapisul de vânzare al moșnenilor Poruineni, il văzurăm scris din anul 1826, Ghenar 15, adiverit de isprăvnicatul județului, coprinzător că din moșia lor au vândut pârâtului, drept taleri 4350, 147 stânjeni despre matca apei, și că să răzoresc cu moșia Sfintei mănăstiri Tismana, pe lângă care au înfățișat pârātu și cartea de hotărnicie cu leatu 1827 iscălită de d-lui șetrar Ioan Răoșanu, coprinzătoare că, după cererea d-lui polcovnicului Zamfirache (tatul jăluitoarei), alegându-i moșia Dedovița despre moșnenii Poruineni Ergheviceni, au hotărit și moșia Poroina, după cererea moșnenilor, alegând partea pârâtului Teca stânjeni 147 despre moșia Bistrița a mănăstirei Tismana. Deci fiindcă, atât în zapisul de vânzare a moșnenilor

Poroineni către Teca pârâtu, cât și în cartea de hotărnicie tăcută în urma zapisului să coprinde că acei 147 stânjeni vânduți pârâtului, are să și-i stăpânească pe dela vale despre moșia Bistrița, iar cealaltă moșie nevândută au ramas despre hotaru Dedovița, nu poate jeluitorăa a cere să-i rescumpere cu promisis supt numirea vecinătății, de vreme că pe pârâtu îl desparte cealalta moșie nevândută, care se vecinește cu moșia Dedovița, în care zice prin vechil și soțul ei că are și ea zestre. De aceia analorăoa cinstitului Tribunal, văzându-se pe dreptate urmată, asemenea hotărăște și Divanu, ca pârâtu Teca Coșari să rămâie în pace și nesupărat, stăpânindu-și arătații stânjeni întocmai după coprinderea zapisului și a cărții de hotărnicie; iar jaluitorăa, ca una ce fără dreptate l-au purtat prin judecăți, este datoare să-i plătească cheltueala judecății, care s'au ales taleri 250, și cinstitul Tribunal va pune în faptă hotărîrea Divanului ca o pricină judecătă cu desăvârșire.

1836, Dechemurie 15.

Pentru d. Prezident, (ss) *Costandin Brăiloiu, Iordache Otetelișanu, Ștefan Bibescu, Titu Bengescu.*

(Arhivele Statului, Secțiunea de Stat, Dosar judecătoresc nr. 10.137 roșu din anul 1836, fila 5).

24.

1839, Martie 8. — Divanul Civil din Craiova nr. 61. — Pe analorăoa cinstitei judecătorii a județului Mehedinți nr. 23 din anul 1836 Februarie 29 nerămâind mulțumit Grigorie Brădescu de aici, după apelația cu nr. 152 din acel an, Maiu 22, dată împotriva socrului său d-lui polcovnicul Zamfirache Caluda din acel județ, vătăful de aprozi au înălțat la Divan pe amândouă părțile însă, pârâtu prin vechil fiul dumisale Iancu Sefendache, prigonirea fiindu-le pentru o mie stânjeni moșie din hotarul Dedovița și Câmpul Zăgăi, ce-i sânt dați jăluitorului zestre și alte pretenții, zicând jeluitorul prin tacitul ce au dat, că foaia de zestre ce i s'au dat când s'au cununat au fost neprețuită, fără numai două condeie: cel cu bani și o mie de stânjeni de moșie, iar încolo nicio sumă; și că însuși s'au cununat la 10 ale lunii Noiembrie și la 15 au plecat cu soția sa la Brădești, când cerându-i să de cumnatu-său Iancu Sefendache foaia de zestre ca să o adevereze la cinstita judecătorie după obicei, i-au zis că, cum să poate să o adevereze fără să fie însuși față? Și numitu cumnatu-său i-au răspuns că să iscălească însuși foaia de zestre că au primit toate cele întrânsa, și pă acel temei o adeverează. Și el jăluitorul netemându-se de vre-un vicleșug, au iscălit foaia în ziua plecării sale și au priimit osebit răvas pentru lipsa ce mai era. Apoi s'au pus Iancu cu condeiu, nefiind însuși față, au prețuit foaia, au ras-o, în urmă s'au dus

și au înșelat pă cinstita judecătorie de au adevărit-o fără a băga de seama acest vicleșug; și la 17 Noemvre, când se vede adevărea foii de zestre, însuși s'au aflat la Bradesti, precum va face dovadă. Și cum poate zice pârātu socru-sau că însuși s'ar fi aflat față când s'au prețuit foaia? căci mai lesne era a să prefăce pă curat, iar nu întinată cu două slove; și cum ar fi putut avea însuși cuvânt, după ce au mers acasă și s'au adus foaia să mai scrie socru său de două ori că i-au stricat foaia, când însuși s'au mulțumit pă o mie stânjeni, iar nu pă bani? Că de ar fi fost mulțumit pă bani, putea să-i ia încă de atunci; iar că au zis în foaie a treia parte, aceasta nu o cunoaște pentru că nu i-am deslușit curat, și cele ce au vrut acele au înțeles. Căci însuși de ar fi înțeles, nu putea nici să primească foaia ca să aibă în urmă prigonire; și ca au stăpânit și stăpânește de șapte ani până acum în Dedovița, dar câți stânjeni nu știe, cerând ca să i să aleagă moșia și să i să dea deoparte a-și și stăpânirea, iar nu devălmașă; căci în moșia ce i să dă zestre vede că să opresc cinci înfundături, adică pârātu are casă, curte, grădină, vie, pometuri, lemne de foc, dumneaei cocoana Zmaranda vie, opritură de pădure, clăcași, livezi, pometuri, d-lui sârdaru Ioan Gărdăreanu i d-lui medelniceru Petruche Poenaru și un Vasile Untaru asemenea, care toate acestea nu le-au făcut cunoscute la darea foii de zestre, ci tocmai acum cunoaște moșia robită și cere lucru curat și hotărît, cum și a să lua în băgare de seamă atât provlîma pârâtului din analora cinstului tribunal, că au zis întâi că i-am dat al treilea parte o mie stânjeni, și al doilea că inginerul i-ar fi spus că sânt două mii stânjeni și că au mai cumpărat în Zăgaia șase sute, și nu se potrivească zisele cu scrise, cât și foaia de zestre ce i-au stricat-o, i două scrisori ale pârâtului, mărturia preotului Popa Gheorghe scriitoru foii de zestre, ce l-au dus în cinstita judecătorie, și un pitac chiar al locțiitorului de prezident al cinstitei judecătării. Și de nu vor fi îndestul acestea, va aduce și alte dovezi, cum și că după osebită judecată ce au avut pârātu cu alt ginere al său, rămânând ca trei-patru sute stânjeni cu toată partea ce și-au oprit pârātu, au stăpânit atât însuși cât și pârātu a treia parte din clăcași și din venit, iar pământul nu i-l înființează după foaie; și să i-să îplinească lipsa din alte trupuri de moșie ce are casa în Vânăjulești și în Ciorobăreni, sau să-i plătească stânjenu câte patru galbeni și osăbif să-i să plătească si lei patru mii ce nu i s'a răspuns din banii ce sânt puși în foaie, arătând jăluitoaru în Divan și acestea, însă:

Leat 1832 Noemvre 9, foaie de zestre iscălită de pârātu polcovnic Zamfirache Caluda, arătătoare de lucrurile ce au dat zestre fiicii dumisale Siții, soția jăluitoarului, și treizeci și patru condeie, toate prețuite și adunate în sumă de lei 34.312. însemnată din jos, tot acel an Noemvre 15 cu slova și iscălitura jăluitoarului Brădescu că le-au priimit toate în ființă. Iar în dos, tot într'acel an, Noemvre 17, să vede și adevărea supt nr. 11,

ca din partea judecătoriei Mehedinți și iscălită numai de dumealui paharnicu Costache Argintoianu, fostul locoșitor de preșident al aceii judecătării, în coprindere că, arătându-să în judecătoria Grigore Brădescu jăluitarul, după coprinderea regulamentului trecându-să în condică s'au adeverit; și la condeiu unde să arată moșia zice chiar așa: 10000 stânjeni de moșie, a treia parte din hotaru Dedovița cu Câmpu Zagăi, adecă „a „treia parte din clacă, din vii, din toată moșia, i livezi, și locuri „arătoare, bezi de prunii casii care sunt puși de mine (adecă „pârātu), iar ai lăcuiților să aibă a-și lua dijma a treia parte“. Iasă atât la acest condeiu, deasupra sumei unde au fost stânjenii, să vede ras, și la sumă unde au fost 100, adăugând o nulă, făcând zece mii, i la al doilea condeiu unde zice lei opt mii nahtu, deasupra sumei unde au fost taleri să vede ras, i adunarea sumei prețului foi legat în slovă cu condeiu lui Iancu vechilu pârătului, cât și unde au iscălit jăluitarul iarăși ras un cuvânt cu totu.

1833 Martie 21, scrisoare a pârătului scrisă cu slova Iancului fiul său, coprinzătoare între altele, că au văzut că-i scrie pentru foaie și cu toate că nu au avut pă cine să puie să-i scrie, fiindcă popa, dela plecarea sa, adecă a jăluitarului de acolo, au și fugit, dar acel lucru ca unul ce este trecut în condica tribunalului trebuie iar cu acea știre să să dreagă, de va fi ceva încărcat precum zice, și că să fie jăluitaru îngăduitor până va merge acolo. Scrisoare ipac a pârătului, fără leat, în adres tot către jăluitar, răspuns la cea dela 26 Martie, că au văzut cele scrise pentru încălcarea foi, și că însuși, adecă pârātu, nu i-au scris cu ifosu ce jăluitaru îi arată ce poate Iancu, ci să meargă cu voia acolo, și unde să va părea că este încărcată, vor scădea-o, și că îi trimite și foaia de câți oameni sânt pe partea jăluitarului.

1833 Martie 28, pitac al jăluitarului către d-lui paharnicul Costache Argintoianu în pricina adeveririi foi de zestre, coprinzător de urmarea făcută, precum și mai sus în tacirul său să arată, cerând răspuns, cum s'au putut dovedi foaia numai pe iscălitură-i fără a fi el față, în dosul căreia tot în acel an, Martie 30, să vede răspuns din partea pomenitului boier, că cu toate că n'au venit jăluitaru, dar rugându-să Iancul foarte mult și zicând că au plecat jăluitaru la Craiova, și cunoscându-i-să iscălitura din alte hârtii ce au arătat Iancu, cum și în judecătoria fiind iscălituri de ale jăluitarului, care s'au pəravalisit, și fiind întocmai s'au adeverit, iar stricăciunea ce zice jăluitaru că au făcut Iancu la foaie judecătoria nu știe, cum nici de va fi fost vreun vicleșug.

1837 Martie 8, mărturie a lui Costache Brădescu, Nițu Reangă, Ion sin Pătru Vasilică, și Ion Negurici, prin care arată că jăluitaru Brădescu la 10 Noembrie anul 1832 s'au căsătorit la orașu Cernețu, unde au fost și ei luați de jăluitar a-i da ajutor, și la 25 au plecat din Dedovița și au venit la Brădești; iar

dedesuptul aceştia, arată şi Ştefan Gioroceanul i popa Mitrache şi popa Patru că la 16 Noemvrie anul 1832 Miercuri seara au venit jeluitoru dela Cerneţi în Brădeşti împreună cu cocoana d-lui, ce o luase atunci în căsătorie, şi a doua zi făcând masă, între alţii au fost şi numiţii chemaţi. În potrivă răspunse şi Iancul Sefendache, vechilul pârâtului, că după coprinderea foi de zestre cunoaşte că jăluitoru vrea a stăpâni în hotarul Devovişa şi Câmpu Zăgai a treia parte, precum au stăpânit şi dela căsătorie şi până acum fără vre-o împotrivire, şi că este slobod a-şi alege partea sa la o parte. Sau, de nu se mulţumeşte, să-i plătească în bani după preţul arătat în foae, şi pentru preţuirea foi, că deşi este făcută cu slova sa, dar faţă cu jăluitoru, când atunci au legat şi suma totalului foi în slove cu al său condeiu, şi că de răsăturile ce se vede acum în foae însuşi nu ştie nimic, nici să cunoaşte dator a da vreun răspuns; ci, jăluitorul, ca cel ce ţine foaia în mână, căci asemenea răsături poate să li făcut chiar jăluitoru cu cuget a-l învinovăţi pe el, şi că nici au făcut asemenea provlime de răsături la cinstite judecătorii; i pentru scrisorile tatălui său, că dintrinsele se face dovadă că jăluitoru au scris numai că este încărcată preţuirea, iar nu şi pentru cele ce propune acum că este rasă şi stricăta, cum şi pentru pitacu d-lui paharnicului Argintoeanu că nu-l cunoaşte de nici un temei, fiind carte particulară, care nici au arătat-o la cinstitul tribunal, iar adeverirea foi de zestre formală şi publică de obrazu judecătoriei care este mai de temei decât acel pitac; asemenea şi preţuirea moşiei, nedând vre o jalbă până la un an, s'au imputernicit. Cerând şi pârātu a-i să lua şi acestea în băgare de seamă şi a să da hotărîrea. Deci făcând şi Divanul băgare de seamă asupra acestii pricini, zice că atât din răsăturile ce s'au văzut la foaia de zestre, adică la marginea unde au fost scrişi stânjenii ras şi la sumă unde au fost şi o mie stânjeni adăugat încă o nulă, vrând cu aceasta să dea înţeles că este cătătime de lei zece mii, i mai jos la suma de opt mii lei unde au fost scris taleri, ras, şi în jos însemnat cum e în dreptul fiecăruia condeiu al lucrurilor de zestre, vrând să dea şi cu aceasta înţălegere de preţul fiecăruia lucru, i jos la strângerea sumei a tuturor condeelor scris cu chiar slova lui Iancu Sefendache fiul pârâtului, zicând chiar așa: adecă lei treizeci şi patru de mii treisute douăsprezeci, care slovă nu tăgădui Iancu că este a sa, iar foaia de zestre scrisă cu alt condei, i la sfârşitu foi de zestre, deasupra iscăliturei jăluitorului Brădescu, ras cu vântul cu zicerea „nepreţuită“, cum la zicerea din adeverirea din dosul foi de zestre, unde să vede iscălit pentru d-lui prezedent Constandin Argintoeanu Sluger, că s'au arătat la judecatorie Grigorie Brădescu jăluitoru, văzându-să în potivă răspunsul de mai sus al pomenitului boier Argintoian i înscrisa mărturie de mai sus că jăluitoru n'au fost faţă la adeverirea foi de zestre, ci numai Iancu Sefendache, cât şi din acele două scrisori ale pârâtului către jăluitor, răspunsuri la cele ce au fost scris, prin

care zice că să meargă cu foaia acolo la pârât și unde să va părea încărcată va scădea, să face deplină dovadă că aceste uneltiri sânt urmate însuși de Iancu Sefendache, fiul și vechilul pârâtului, cu cuget păgubitor cătră soru-sa și cumnatu-său jălui-toru, și cinstiit tribunal cu greșală au judecat pricina. De aceia Divanul hotăraște ca pârātu Caluda să împlinească jăluiitorului o mie de stânjeni moșie din hotaru Dedovița și Câmpu Zăgăi, precum să vede scris în foaia de zestre în slove, iar nu în suma stricată cu plastogralie de cătră Iancu. Sau, neavând deplini acești stânjeni în pomenitele hotară, să-i împlinească lipsa din altă moșie ce mai are pârātu, care să fie deopotrivă la bunătate, plătind pârātu jăluiitorului și cheltuiala judecății socotită cu taxa plătită aici și care s'au ales peste tot lei patru sute două zeci și șase, iar plastogralia se va judeca deosebit după pravilă, și partea cea nemulțumită să va înainta cu apelație cătră Cinstiitul înalt Divan în soroc de o lună, socotit în ziua ce-și va primi copie după această hotărîre.

1839, Martie 8.

Prezident (ss) *Iordache Otetelișanu, G. Coțofeanu, Ștefan Bibescu, Ion Zătreanu.*

Grefier (ss) *N. Carada pitar.*

La 27, nr. 696, trimisă prin Cinstita Cărmuire Mehedinți să o dea d-lui Polcovnicului Zamfirache Caluda și la 20 Aprilie s'a primit. La 3 Aprilie s'au dat prin portărelul d. vatafului, ca să dea d-lui Grigorie Brădescu.

Părerea ce au dat d-lui paharnicu Bengescu împotriva aceștii hotărîri de mai sus cu nr. 61:

Eu nu mă unesc cu hotărîrea de mai sus pentru pricinile supt însemnate:

I-ju) Că răsăturile ce să văd într'acea foaie, atât unde au fost stânjeni i unde au fost taleri cât și deasupra iscăliturii jăluiitorului, nu se pot socoti urmate de Iancu, de vreme ce foaia a fost în mâna jăluiitorului și asemenea propuneri de răsături nu să văd făcute din parte-i nici cătră pârātu socru-său când i-a scris cele două scrisori la care a priimit răspunsurile ce le-au arătat în Divan, și care nu cu altă coprindere, fără numai că este încărcată prețuirea, nici la cinstiitul tribunal, când s'au judecat pentru această pricină, ci tocmai acum, când mai lesne să poate bănuî că acele răsături sânt făcute de pârātu, numai ca cu hula ce aduce lui Iancu să poată învinovați pe pârātu socru-său.

Al 2-lea). Prețuirea zestrii și adaosul adunării totalului sumii dintr'însa, deși este cu slova lui Iancu netăgăduită de el, dar fiind că foaia au fost chiar în mâna jăluiitorului Brădescu, pricinuirea ce acum face, că adecă acea prețuire nu ar fi făcută

prin ştirea sa, este netemeinică, pentru că chiar din corespondenţa între pârâtul cu jăluiitorul să face dovadă că pretenţiile au fost numai că este încărcată preţuirea, iar nu că nu este prin ştirea sa, sau că a priimit foaia nepreţuită la cununie.

Al 3-lea). Răspunsul d-lui paharnicul Argintoeanul (fostul locţiitor de preşedinte al Cinstitei judecătoriai Mehedinţi când s'au adevărit foaia de zestre) cel de în dosul pitacului jăluiitorul, ca drept dovadă că nu ar fi fost însuşi faţă la adevărea foii de zestre de către judecătoria, cu toate că să cunoaşte învedereat că este dat acum în urmă, căci de l-ar fi avut dela început, urma negreşit să-l fi arătat la cinstitul Tribunal când s'au judecat, dar şi de când să vede scris de au fi dat după pravilă list. 97, §. 32, cărţile publice au mai multă credinţă decât cele particulare, şi în urmă se cunoaşte mai de credinţă adevărea foii de zestre de către Cinstitul Tribunal decât acel răspuns al d-lui paharnicului Argintoeanu.

Al 4-lea). Preţuirea stânjenilor de moşie din hotaru Dedoviţa şi Câmpul Zăgăi, deşi este împotriva Pravilii, dar fiind-că jăluiitoru au priimit-o şi în sorocul paragrafiei de un an nu s'au pornit cu judecată, după pravilă list. 91, §. 7; au rămas impu-ternicită.

Al 5-lea). În foaia de zestre la condeiu unde se însemnează moşia şi de zice stânjeni 1000, dar înainte desluşeşte curat cuprinzând a treia parte din toată moşia Dedoviţa şi Câmpul Zăgăi, i den clacă şi den tot venitul, bez prunii ce sunt puşi de pârâtul, nu are cuvânt a cere jăluiitorul acum stânjeni 1000, când mai vârtos singur jăluiitorul prin tacirul său arată că stăpânirea şi-au avut-o în curs de 7 ani de la căsătorie până acum în a treia parte din tot venitul. De aceia, pe aceste temeiuri, zic că jăluiitorul să stăpânească a treia parte din toată moşia Dedoviţa şi Câmpul Zăgăi, câtă va fi avut-o pârâtul în stăpânire atunci când i-au dat foaia de zestre; iar dacă vor lipsi din suma stânjenilor ce să vor cuveni într'acea a treia parte şi nu va avea jăluiitoru să-i dea în cuprinsul acestor două hotare, să-i plătească pârātu câte lei 10, după preţuirea din foaie, neputând avea cuvânt jăluiitorul să ceară moşie din alte hotară ce nu i sânt numite în foaie. Şi pentru că fără dreptate treapadă pe pârât prin judecată, să i să plătească şi cheltuiala.

(ss) *Titu Bengescu.*

La Martie 27 nr. 696, trimisă copia de anaforă prin cinstită Cărmuire Mehedinţi, să se dea d-lui Polcovnicului Zamfirache Caluda.

(Scrisă după sentinţa Divanului civil din Craiova trecută în condica de anaforale a acelu Divan, din anul 1839 sub nr., 2946. Aflată şi în dosarul judecătoresc nr. 10.293 roşu din 1836, la fila 16, păstrată în Arhiv. Statului).

Două documente despre „O nepoată a lui Mihai Viteazul“ ¹⁾

1. — *Izvodul hrisovului Radului Voevod.*

Cu mila lui Dumnezeu Io Radul Voevod și Domn a toată Țara Rumânească, feciorul răposatului Mihnea Voevod, dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele Stanciului logofăt și jupănesii lui, Tudorii, nepoata răposatului Mihail Voevod, și cu feciorii lor câți Dumnezeu le va dărui, ca să le fie satul Grămăticiei toți cu tot hotarul și satul Dobroslovenii toți cu tot hotarul și cu toți rumânii peste tot, pentru-că aceste sate ce s'au zis mai sus, ei au fost mai înainte vreme oameni slobozi, iar când au fost în zilele răposatului Mihail Voevod, ei s'au vândut toți răposatului Mihail Voevod să fie rumâni. După aceia răposatul Mihail Voevod, el au dat și au dat și au miluit cu aceste sate ce s'au zis mai sus pe nepoată-sa jupâneasa Tudora și pe bărbatul ei Stanciul logofăt, și le-au dat aceste sate, pentru ca să-i fie domniei lui neprestan vecinica pomenire. Și am văzut însumi domnia mea și cartea răposatului Mihail Voevod, făcută cu mare blestem pentru aceste sate ce s'au zis mai sus, la mâna slugii domniei mele Stanciului postelnic și a jupănesii lui Tudorii. Pentru aceia așijderea și după mutarea domniei mele las blestem. Pre carele îl va alege Domnul Dumnezeu a fi domn Țării Rumânești, sau din rodul inimii domniei mele, sau din neamul nostru, sau pentru păcatele noastre din alt neam, de va cinsti și va înnoi această carte a Domniei mele, pre acela să-l cinstească Dumnezeu și să-l întărească întru domnia lui; iar carele nu va cinsti și nu va înnoi această carte a domniei mele, pre acela să-l spargă și să fie proclat și afurisit de 318 slinți părinți dela Nichela, și să aibă cinstea Iudii și Ariei, și de cătră nimenea neclintit peste zisa domniei mele. Că iată și mărturii am pus domnia mea: jupân Vintilă vel dvornic, jupân Cernica vel logofăt, i Stoica vistier, i Cârstea spătar, i Pană stolnic, i Coci comis, i Stanciul paharnic, i jupân Foti vel postelnic, și ispravic Cernica vel logofăt. Și eu Neagoe am scris în scaun în București, Mai 10 dni 7119.

Acest hrisov l-am tălmăcit din cuvânt în cuvânt eu popa Teodor ot Craiova.

(Acad. Rom. Doc. XC—23. Traducere din sec. XVIII.

2. — *Diata Salomiei Dobrosloveanca.*

1772, *Octomvrie 11*, — Face Dobrosloveanca diata sa, cum că nerămâindu-i copii din trup, au făcut fecior de suflet și cliro-

1) V. articolul d-lui N. Al. Boicescu din Bulcești, dela pag. 84.

nom în locul fiului, său Nicolae pe Dumitrache, sin Sătraș, Pătrașco Berindeiu și i-au dat moșia Dobrosloveni, împreună cu altele ce să vor alege din iconomia cașii, și au făcut legătura cu unchi-său Pătrașco, tatăl lui Dumitrache, ca să facă biserică de piatră la Dobrosloveni; iar cele ce au rămas arată că sunt aceste: adică moșia Dobrosloveni cu Grămaticii i via de acolo, i. 16 suflete de țigani și altele ce să vor mai scoate prin judecata de la casa lui-său; și zice că de să va face cheltuială mai multă decât prețul celor ce i-au dat, va fi tot pomenire sufletului său; iar de va trece cele ce au dat ea mai mult peste cheltuială, acelea le lasă feciorului ei de suflet Dumitrache.

Din Colecțiunea G-ral P. V. Năsturel dăruită Acad. Rom.

Documentele moșiilor Schitului Șerbănești-Morunglav (Vâlcea *)

248.

1756 (1765) Dec. 4. — *Iordache biv vel post.*, caimacamul scaunului Craiovei, poruncește lui C. Racoviceanu biv vel șetrar și Matei Dobriceanu căpitan să cerceteze pricina dintre *Iosif eromonah*, egumenul schitului Șerbănești Morânglavului și șetrarul Cost. Știrbei, vechilul mamei sale, *stolniceasă Dumitrana Știrboica*, stăpâna moșiei *Cepturoata*, vecină cu Hurezi, pentru împresurare de moșie de isprăvniceii stolniceșii. Egumenul se plânge de încălcarea unui codru de loc, iar Cost. șetrarul zice că l-a stăpânit mamă-sa împreună cu tatăl său, Cost. Șetrar, și n'a avut nici o pricină „nici cu egumenașu ce au fost mai nainte, nici cu răposatul *Methodie monahul Morânglavul, ctitorul acelui schit*“. În loc de portărel e orânduit un Ștefan Catana, să aleagă hotarul cu carte de blestem și mărturie.

(ff. 231-232).

249.

1762 (1770), Martie 23. — *Catastih de averea schitului Șerbănești.*

† *Catastișel pentru toate ceale ce să află la schitu Șerbănești, precum arat :*

Mart[ie] 28 dn[și] 1770 (=1762).

*) V. începutul în nr. 97-100, cu continuare în nr. 107-112, 113-118 și 119-124.

+ 3 cai, 7 boi, 4 vaci cu lapte, 1 gonitor, 1 gonitoare, 1 mănzat, 1 mănzat[a], 25 mă[t]ci de stupi, 7 rămăto[a]re prăsi-toare, 1 ramătoriu.

Odoarele bisearici[i]

+ 1 biblie (!) jumătate, 1 pravil[ă], 1 apostol scris cu mână, 1 sinicsari rămăneșcu, 1 cazanie rumânească, 1 Zlatoustu, 1 ca-zanie dă duminicile după Paști, 1 molitvenic slovenescu, 1 evan-ghelie rum., 1 apostolu rum., 1 triod rum., 1 minei rum.

Arăturile:

+ 1 cazan cu țava lui cu capac de aramă, 6 tingiri mari de aram[ă], 3 tingiri mici sparte, 1 căzanel mic de vutcă cu capacel de aram[ă], 2 ibrice sparte, 1 lanțu de heru, 3 căpace sparte, 1 tigae, 1 căldare, 2 tingiri mici, 4 păreche de hiară de plug, 1 săcure, 1 toporu.

Odăjdile biserici[i]:

+ 1 păreache de odăjdii bune, 1 păr. de odăjdii pro[a]ste, 1 cădelniță pro[a]stă, 1 păreache de păretare, 1 cazan mare la Morănglavi cu capacu de aram[ă], 1 păr. de hiară de plug, 3 caldări: 1 bună, 2 sparte, 1 sf[r]del mare, 2 vătrae, aceaste să află la Morănglavi.

Insemnare pentru ȣigan[i] precum arat:

+ Cost. Gogoasă, ȣiganca lui Stanca, copii 2. Radu Ȧinu, ȣiganca lui Călina, copii 2. Gligorie ȣigan, ȣiganca lui Flo[a]rea, copii 2. Mărin ȣigan, ȣiganca lui Iliana, copii 1. Ion, ȣiganca lui Măriea Mărin, ȣiganca lui Iliana Barbu, ȣiganca lui Dumitra Vasilie, ȣiganca lui Păuna, copii 2. Udrea, ȣiganca lui Stanca, copil 1. Voinea ȣigan cu capu.

Cărțile dela Morănglavi:

+ 1 păr. de odăjdii de basma, 1 evang. rum., 1 apostol rum., 1 triod. rum., 1 minei slavonescu, 1 octoic slovenesc, 1 păr. de vase de costor.

+ Insemnare pentru venitu schitului Șărbănești precum arat:

Mai 28 dni, 7270.

+ Mi-au dat Costandin Rudariu tl. 12 dintr'o bute ce au pus-o popa Matei Gărdeșcu.

+ Iar s'au mai vândut o bute de vin și s'au măsurat butea alară din... dii și din sâmbrie am luat lt. 35. Iar mi-au mai dat Ghiorghie ȣigan după fănu de dii[mă] tl. 4 p[o]l; iar mi-au mai dat Ghiorghie ȣigan tl. 2.

+ *In semnare pentru cheltu[ia]la schitului Șărb. precum aratu :*
Mai 28 dni, 7270 (=1762).

= S'au dat la văcărit tl. 19 ban. 42 și au mai rămas rămășiță tl. 8. La lucru vi[e]i de primăvar[a] la tăeat i la săpat tl. 18 i p[o]l. Am trimes un călugăr la București la d-lui episcopu, dat de cheltueal[ă] tl. 2. I-am dat la un pândar tl. 1 ban[i] 30. Iar mai dat unui călucăr (sic!) căn[d] l-am trimes la Fedeleșoi ban[i] 30. Am spoit 2 tingiri mici, 1 tigae, dat ban[i] 12. Iar mai dat ban[i] 12 unui om ce au lucrat o zi.

+ *Cisla Țiganilor Morunglavi de an 1, civertul sti-Dimitrie.*
Oct. 1, 1763.

+ Gheorghe Glom., Rad Gonciul, Barbul, Cost. Bohan, Vasile, Udria, Marin, Radu Șarpe, Mărin Ciocan, Rad Ciarcu, Drăghici Gonciul, Sandul, Niacșul buc[ă]tar, Vlad, Anghel, Preda Ciocănas, Nicola sãn Barbul, Gligorie, Ion Francu, Cărstea văt[af], Ion sin ego. Tl. 42, la acest civert de sti Dimitrie... să s cisluiască ei între ei, iar din cap în cap s'au pus po tl. 2 foarte pucin, ca să poată mai lesne... ce face la un an, tl. 4. Și neaducând în Țigăniia lor pă cei fugiți, pe unde vor fi să se ia birul, iar nelu[ă]ndu-l, să-l plătească tot ei cu toți. Treapăd sluj[itorilor] de cap ban[i] 25. Și să clăcuiască ca și rumânii de om 24 zile la un an, iar dijmă să nu le ia... Țig[ani] birnici.

Ghenadie arhm. epi[trop] Fe[deleșoi].
(Necatalogat).

250.

1764, Mai 25. — Ștefan Mih. Racoviță Vodă porncește lui Diemandi, biv vel stolnic, *caimacamul Craiovei*, să orânduiască boernași care să adevereze hotarele moșiilor schitului Șerbănești. Împresurate de megieși, după cum jăluește *egumenul Iosif*. Moșiile încălcate sunt: *Bărbătești, Morânglavi* — încălcată de Morănești —, *Hurezi Măzgana, Grăușoara și Sărisca*; *Cermegești (Vâlcea)*, împresurată de un popa Marin; *Oboga, Dobrușa, Ciomăgești și Șerbănești*. Apoi niște datornici nu plătesc banii. Iar din scrisorile m-rii s'au găsit unele, la *Fota Preutescul, fost episcop al m-rii*; și la popa *Matei Gărdescu, fost egumen*, s'au aflat 2 boi și un covor. Un *Vlad episcopul* să dea seama de scrisori și de 80 de stupi. Să se îndrepteze hotarele împresurate și să se restituie scrisorile și avuturile.

251.

1764, Iunie 12. — *Catastih de venitul și cheltuelile schi-
tului pe 2 ani (1762-64).*

Tl. Ban[i]

5 O piatră de moară.

Tl.	B.
25	Dela Urezi dup[ă] ghindă.
40	Din Cârlogani i Șerbănești dup[ă] ghindă.
7 p[o]	După dijma fanului.
7	30 După vânzare[a] unui bou.
10	După prăvăliile din Craiova, s'au luat chiria.
279 p[o]	(?) = tot venitul casăi de doi ani trecuți.

Cheltuiala ce arată Vlodul ispravnicul ce s'au cheltuit la schit Șerbănești i Morânglavii cum arat[ă].

Tl.	B.
2½,	— La 10 or[ă] pește, oca po ban[i] 24.
½,	30 La 1½ ocă undelemnu.
	30 La 35 dramuri piperiu.
	48 La 2 ocă urezu.
	45 La 11 ocă fasole.
3,	— La <i>Olt</i> , când au trecut țiganii.
2,	— Am cheltuit cu armășelul.
4,	40 Am dat la dărstari.

Anul trecut de când n'am fost eu:

Tl.	B.
5½,	— Lui Constantin morariul.
½,	— Lui Mihail morariul când au lucrat la moar[ă].
6,	— La 4 pândari la vie.
	36 La 2 perechi opinci pândarilor.
15½,	— <i>Amza bașii</i> ce era datorii lui Deali pă miere.
3,	— La porcari.
	45 La o coșare când au trecut stupi...? când i-au băgat în temni[ă].
10,	— La 2 ispravnici însă unul la Morânglavi, altul la Șerbănești.
3,	— Am dat pe o rochi[ă] nepot Morânglavului.
3½,	— Ipac cop[i]lilor o tivelichie.
7,	— Am dat <i>popii lui Șarban</i> de au plătit vâc[ă]ritul.
3,	37 Lui <i>Bogoslov călugărul</i> .
3,	— S'a dat lui Antonie călugărul.
	37 La 2 perechi opinci.
2,	30 La un car ce s'au cumpărat.
1½,	— S'au dat cheltuială când s'au trimisu la București la dum[nealui] șetrariul.
½,	— Am dat la temnicul stupilor.
	32 La 2 perechi opinci la <i>vătaful țigani</i> .
	21 O pereche opinci la porcari.
	30 S'au cumpărat opinci altor țigani.
½,	30 Potcovitul sailor de 3 ori.
1½,	30 Pe sare la Morânglavi.
	12 Dresul unor sîredele,

TI.	B.
1,	7 Pentru sare.
1,	30 S'au dat la 2 perechi opinci buharilor.
21,	— La un biriş.
	— <i>Cheltuiala turcilor.</i>
10,	15 O pereche opinci.
$\frac{1}{2}$,	— La un beşliu pe 2 luni.
$\frac{1}{2}$,	— O pereche de nădragi unui ȱig[an].
	37 La nădragii altui ȱigan.
	48 La 3 păr. opinci porcarilor.
$\frac{1}{2}$,	— La 4 păr. opinci văcarilor.
	37 Opinci ȱiganilor.
$7\frac{1}{2}$,	— La văcărit.
$1\frac{1}{2}$,	— La sare.
4,	— La tăiatul viilor.
1,	— Fier, oşel la moară.
$\frac{1}{2}$,	— Când au trimes 2 sălaşe de ȱigani.
$\frac{1}{2}$,	30 La rătezatul stupilor.
3,	21 Când au venit călugării aici.
1,	— <i>Când am trimisu la dum. şătr. pe Matei Topal[ă].</i>
$1\frac{1}{2}$,	— La un antieru şi 1 cămaşă grămăticului la bi- serică.
$\frac{1}{2}$,	48 La 2 obroace orzii pentru turci.
$\frac{1}{2}$,	— La Gheorghie stegar.
2,	— Am dat treapăd când m'am dusu la <i>Caracal.</i>
1,	— Am cheltuit eu cu <i>catanele.</i>
4,	— Am dat treapăd a doilea rând.
2,	— Am cheltuit cu slujitorii.
2,	— Am dat treapăd când m'au luat copilul din casă, zicând cum că au adusu cărţi de la boeri.
$2\frac{1}{2}$,	— 1-4 rând[uri] — când mi i-au luat nevasta şi copii de le-au dus la Caracal, când au mersu cu <i>văt. Stan</i> acolo.
$3\frac{1}{2}$,	— Când m'au dus <i>Bistricianul</i> la Craiova la jude- cată pentru pricina moşii ce o vânduse <i>Dra- gomir Modoran</i> , ispravnicelul căpit. <i>Matei dela Caracal</i> , Şerbăneştii i Cărloganii.
2,	— Când au mersu cu cartea domnească la dm. ispravnic[i] la Caracal.
$\frac{1}{2}$,	— Am dat plocon atuncea ispravnicului.
1,	— Când am trecut la <i>Slatină</i> , de am luat cărţile de moşie ce le pusesse Modoran acolo.
$1\frac{1}{2}$,	— Când am trimis copilu la dum[nealui] <i>boeriul la Bucureşti.</i>
$3\frac{1}{2}$,	— Când am venit la <i>d-nlui boerul</i> de i-am spusu pentru căpt. Matei că stăpâneşte el moşii.
$2\frac{1}{2}$,	— A[l] doilea rând când am venit la Bucureşti.
$3\frac{1}{2}$,	— Când au venit logt. <i>Costandin Alunescu</i> , de mi i-au luat seamă.

Tl.	B.
2,	— La Stan vataf.
4,	— La Pătru vataf pentru cocinile de porci.
1,	— La sare.
1½,	— La Pândari la vie.
1,	— Am cumpărat vas de praznic.
	18 Pe o pereche de opinci lui Costandin țig[anu].
	18 La o pereche de opinci lui Ion țiganu.
	18 La opinci Nicolei țig.
	37 La potcovitul unui cal.
½,	— La undelemn pentru praznic.
	45 La o ocă și jum. urezu.
	24 La ceapă.
	14 La piperiu.
	6 La tămăe.
½,	48 Pește sărat.
	18 O pereche opinci lui Marin țig.
	45 La 3 perechi opinci la Sandul porcariul.
½,	— La 4 perechi opinci la Ion văcariul.
1,	— Ipac am mai dat la sare.
1,	— Am cheltuit când m'am dusu la <i>logt. Ilie la Caracal</i> de m'au închis.
12,	18 Am dat <i>logt. Ilie</i> .
1½,	15 Am cheltuit cu <i>logt. Ilie de la Olt, la Bușcu</i> rești.
18,	15 Am cheltuit astă iarnă, când m'au dusu <i>Ilie la București și am șezut 3 luni acolo</i> .
50,	— Simbria <i>Vladului</i> pe doi ani.

Cin (=fac) tl. 260,21 toată cheltuiala pe doi ani.

Iost (=rest) tl. 19,39 (bani).

Pentru acești tl. 19,39 au dat Vladul zapisu la (mâna) lui *Iosif eromonah, egumenașul*, cu soroc pân în 3 luni ca să împlinească banii. Așăjderea și pentru calul m-rii ce l-au dat Vladul pentru datoria lui încă au rămasu ca să i-l împlinească, și au dat și zapisu. Dar pentru cheltuiala ce arată Vlad isprăvnicel mai susu că s'au cheltuit în trebile schitului, neîiind crezământ cum că ar fi cheltuit bani[i] aceștea deplin numai la trebile casei, iar nu și în alte trebi ale lui, așa am găsit cu cale ca să primească Vladul carte de blestem, cum că acești bani de cheltuială i-au cheltuit deplin în trebile schitului și cum nici un ban dintr'aceia în treaba lui n'au cheltuit; și priimind carte de blestem, să aibă bună pace.

Pentru 6 chile de grâu de la Morânglavi și pentru 7 chile de la Șerbănești zice Vlad cum că dupa ce l-au lipsit pe el de isprăvnicie, l-au dat în seama unui *Vintilă*, împreună cu *Ilie*, ce-l trimisă dum. *șăt[rarul] Iorga Lipănescu, epitrop*. Și *părintele Iosif*, eg[u]menaș, răspunde cum că acest grâu l'au încărcat dum. *șătrar Iorga Lipănescu* în seama casii ce i-au dat. Și mergând să încarce grâu acela, au găsit lipsă 2 chile 7 băn[i]-

cioară și din cel dela Șărbănești au găsit lipsă chile 4½. Pentru aciastă lipsă de grău de vreme ce Vladul răspunde cum că dintr'acel grău, n'au luat nimic fără de cât au luat numai 9 ferdele ale lui ce au fost deosebit. Pentru această așa am găsit cu cale ca să apuce egm. Iosif pe Vintilă să împlinească deplin 13 chile de grău și el ce va avea cu Vladul își va căuta.

Pentru zapisale moșiilor și alte scrisori ce au fost în sama Vladului și egumenașul zice că nu i le-au dat Vladul toate, iar Vladul răspunde că la el nu mai iaste nici o scrisoare decât, aceasta, așa am găsit cu cale, iarăș să priimească Vlad carte de blestem cum că n'au rămasu nici un fel de scrisori la dănsul de ale moșiilor schitului, și priimind carte de blestem, să aibă pace pentru toate. Noi așa am găsit cu cale, iar hotărârea rămâne la dm. caimacamul.

Iun[ie] 12 dni, ult. 1764.

Barbu Fotescu, biv vt. logt.

N. Dobrosloveanu biv 3ti logt.

Iamandi b[i]v stolnic, caimacam Craiovii.

Această socoteală, ce s'au făcut de acești 2 boeri, *Vladului Răsă....?* ce au fost isprăvnicel ia schitul Șărbănești[i]. Morănglavului de 2 ani trecuți, fiind de față și *Iosif ermonah, egumenașul de la acel schit*, denpreună cu călugărași[i] și a toată poslușia schitului, s'au cetit și înaintea noastră la divanu, și fiind făcută cu cale și cu dreptate, o am întărit și noi, după cum ni se poruncește de la măriia sa Vod[ă], care castișăl de socoteală l-au dat lui Costandin copilul din casă ce au fost orânduie pentru această treabă, dimpreună și pe Vlad isprăvnicelul, ca să-l ducă la București, după cum poruncește în luminata cartea mării sale lui Vod(ă) ce mi i-au venit. Aceasta.

Iun. 15 dni, 1764.

Diamandi Caimacam (grecește).

(Necatalogat).

252.

1764, August 9. — *Popa Pătru dela biserica domnească din Craiova* dă egumenașului *Iosif* două țigănce pentru țigăncile schitului Șărbănești luate de 2 țigani ai lui.

(f. 313).

253.

1765, Martie 20. — *Cost. Fărcășeanu* șetrar și *Nic. Dobrosloveanu* biv treti log., fiind orânduie de *Mihalache vâtaf* za

copii și de Stan biv vel căpitan, ispravnicii jud. Romanați, cercetează pricina de hotărnicie avută de *egumen. Iosif dela schitul Șerbănești* cu *popa Ioan* și ceata lui din Morânglavi pentru moșiile Morânglavi, Iași și Tomești, egumenul nefiind mulțumit cu hotărnicia a 12 boeri, făcută acum, din porunca lui *Iamandi biv vel stol.*, caimacamul Craiovei. Aceste părți de moșie s'au stăpânit de ctitorii schitului peste 100 ani. Se citează hrisovul lui Matei Basarab din lt. 7145 (=1636) dat lui *Pătru Morânglavu* pentru 2 părți din aceste moșii. Altă parte de la *Iane log. ot Bârșești*. Se citează toate celelalte zapise de cum-părare. Se arată că și *Pătru și diac. Vladul sănt ctitorii schitului*.

Popa Ion cu ai săi n'au alte zapise în afară de hotărnicia celor 12 boeri. Se încheie că hotărnicii „n'au urmat bine”.

(f. 134-136).

254.

1765, Martie 21. — Ispravnicii jud. Romanați raportează lui Vodă în sensul celor arătate de cei 2 boeri de mai sus și găsesc greșită hotărnicia celor 12 boeri. La 30 Aprilie 1765, Ștefan Vodă Racoviță confirmă stăpânirea schitului Șerbănești, după cum au găsit cei 2 boeri și ispravnicii.

(f. 137-7).

255.

1766, Febr. 22, — Maica *Magdalena*, prostarița schitului *Mamu* și maicele *Marta*, *Damaschina* și *Magdalena*, schimbă o țigancă a Mamului cu una a schitului Șerbănești.

(f. 314 v-so).

256.

1766, Iunie 27. — Ștefan Pârșcoveanu *biv vel paharnic*, drept 12 boieri: *Cost. Fărcășanu biv vel șetrar*, drept 6; *Nic. Dobrosloveanu biv treti log.* drept 3; *Amza Jieanu și Matei Prejbeanu*, însărcinați de *Scarlăt Gr. Ghica Vodă*, aleg hotarele moșiilor: *Iași, Tomești și Morânglavi* ale schitului Șerbănești, de către moșnenii *Morunești*. Sunt față: *egum. Iosif*, apoi *popa Ion* și *Matei* văru-său, cu cetașii lor *Morunești*. Moșnenii *Morunești* n'au decât cartea de hotărnicie a 12 boeri din anul 1764. Se citează și toate cărțile domnești și zapisele schitului. Printre ele sunt și două zapise „făcute cu vicleșug”, prin care *Stana și Dumitra*, fetele lui *Grigorie*, surorile *Marăi*, ar fi vândut *diaconului D-trașco* partea de moșie lăsată lor de *Grigorie*, prin diata din lt. 7156 (=1647-8). Această moșie rămâne *Moruneștilor*.

Pentru adevărarea hotarelor se aduc oameni bătrâni, care declară că pe aceste moși au fost trei moși: *Pătru, Mihai și Grigorie*. Din *Pătru* se trage *Metodie monah Morânglavul*, ctitorul schitului; din *Grigorie* se trag: *popa Ion, Matei văru-său și cetașii lor*; iar partea lui *Mihai* se găsește vândută „la neamul lui *Methodie monahul*”, afară de 50 stj. în Cârlogani.

257.

1766, (7264?), Dec. 23. — *Rafail ieromonah, dela episcopia Râmnic*, schimbă o țigancă a episcopiei cu una a schitului Șerbănești, unde se află egumen *Iosif*.

(f. 314).

258.

1770, Febr. 1. — Pană și alții fac schimb de moșie în *Cermeghești* cu egumenul *Grigorie* dela m-reă Șerbănești.

(f. 107).

259.

1775, Nov. 3. — *Matei Dobriceanu* dă zapis *ierodiaconului Grigorie, egumenul schitului Șerbănești*, că luând o țigancă a schitului și poruncind *episcopul Chesarie* să dea țigancă în schimb și el neavând, a dat egumenului 2 boi și una vacă. Mărturie: *Milco Dobriceanu, Nicolae Dobriceanu. Scrie D. Dobriceanu.*

(f. 315).

260.

1776, Mai 11. — Egumenul *Călușului* face schimb de țigancă cu *Grigorie, egumenul schitului Șerbănești*.

(f. 315 v-so.).

261.

1776, Iunie 13. — *Marica Prejbeanca* dă adevărare egumenului *Grigorie* dela schitul Șerbănești că a luat de acolo 5 sufilete de țigani, ca să nu mai fie pricină.

(f. 316).

262.

1778, Mai 8, București. — *Alex. Vodă Ipsilante* dă către egumenul *Paisie* dispoziții de claca și dijma ce trebuie să dea oamenii de pe moșiile schitului Șerbănești.

† Mlștiu Biiu Ion Alexandru Ipsilant Vvd. i gspdr zeml[e] Vlahscoiu. La domnia mea au dat jalbă *Paisie ieromonah dă la schit Morunglavu sud. Vâlcea*, cum că acesut schit are moșii în sud. Românați ce să numește *Morâ[n]glavul, Hurezii, Oboga* și oameni(i) ce sănt șazători pe dânsule nu se supun a-și face claca și a-și da dijma după obicei; cum și vin i rachiū pun pă moșii de vând fără de voea numitului ieromonah.

Drept aceea am dat d. mea această cartela mâna mai sus numitului ieromonah și a omului ce-l va avea orânduīt, cu care să aibă volnicie a apuca pe toți oamenii ce sănt șezători și se hrănescu pe aceste moșii să clăcuīască 12 zile pe an, însă numai cei ce vor fi casnici și vrednici de muncă. Iar holteiu să nu se supere și claca să o facă rânduri, rânduri, adică 3 zile primăvara, 3 zile vara, 3 zile toamna, 3 zile iarna, iar nu tot de odată. Dar când nu va avea stăpânul moșiei trebuință de lucru, ci va cere bani, să aibă a lua din toate semănăturile, adică din zece una, după obicei, iar nu mai mult. Iar pentru legumile ce vor face prin grădini pentru trebuința casii lor, dă dijmă să nu se supere. Vinu, rachiul, din lăcuitori să nu fie volnicu nimeni să pue pe moșii să vânză fără de voea stăpânului moșii. Iar care din lăcuitori va vrea să vânză, întâiu să să așeze cu omul ce va avea orânduīt pe aceste moșii. Așjderea să aibă a lua și de capră câte 2 bani pe an și dă matca dă stupi câte bani 3 pe an, iar pentru vitele ce vor avea de trebuința caselor lor dă suhat să nu se supere. Așjderea și dă vor ajunge moșiile în baltă, să aibă a lua zăciuială peștelui din 10 bani un ban, sau din 10 pești un pește. Iar când vreunul din cei ce sănt șezători pe aceste moșii va sta cu vreo împotrivire la aceste mai sus amintite, dumv. ispravnicilor pe unul ca acela să-l faceți și fără de voea lui a se supune, fără de numai pentru vreo rămășiță din vremea trecută [i] răzmiriți să nu să supere lăcuitorii. I is. sam recheh gsdvmi.

1778, Mai 8.

(Monograma Domnului cu chinovar roșu, fără autograf; pecete rotundă, aplicată cu chinovar).

(Necatalogat).

263.

1779, (?) Fevr. 6. ¹⁾ — Divanul Craiovei, compus din: *Chesarie episcopul Râmnicului, Grigorie Razu clucer, caimaçam; I. Glogoveanu stolnic, Barbu Știrbei vel serdar, I. Brăiloiu biv vel sluger, G. Bengescu v. sluger și Ștefan v. sluger judecă pricina dintre Barbu și văru-său Pătru, moșneni Bărbărești, și dintre*

1) În condică este datat anul 1781, însă greșit, de oarece episcopul Chesarie murise încă din anul 1780.

(Pe v-so:) *Grigorie Razu biv vel clucer* și caimacam al Craiovei poruncește boerilor ispravnicii județului Romanai să oprească pe locuitori de a mai devasta pădurile m-rii „afară din lemnele de trebuința focului“, și de vor găsi cu cale, să orânduiască și un boer pentru cercetare.

(Necatalogat).

272.

1781, Martie. — Egumenul m-rii Șerbănești-Morânglav se plânge lui Ipsilante Vodă că ispravnicii județului Vâlcea în fiecare an trimet „de cosescu fân domnescu și m-rea rămâne lipsită, nu are cu ce-și hrăni vitele... d-lor nu caută a cosi și pe alte moșii... ci totdeauna moșiile m-rii cosindu-le, nu pociu ținea dobitoacele cele trebuincioase ca să s(e) ajute sf. m-rii...“. Roagă să poruncească ispravnicilor să cosească și alte moșii; „ajungă cât s'au apărat toți până acum cu moșiile m-rii“.

(V-so:) 1781, Martie 18. — Alex. Vodă Ipsilanti întreabă pe ispravnicii de Vâlcea de ce se strânge atâta fân, când nu sânt acolo decât 10 cai de „minzil“ și de ce nu se cosește și pe alte moșii decât livezile m-rii; „cunoaștem că sânt iconomii și nedreptăți; găsiți pricină cu fân domnesc, că să vă puteți împlini și interesul vostru, ci dar fiindcă nu iaste vreo multă sumă de fân trebuincioasă pentru minzilhaneaoa de aci, având numai zece cai... să fie apărate livezile m-rii... să rânduiți a se face pe alte moșii....“

(Necatalogat).

273.

1781, Aprilie 12. — *Calinic* egumenul m-rii Stănești ia, în schimbul a două țigănci ale m-rii, alte două dela Paisie egumenul schitului Șerbănești.

(f. 319 v-so).

274.

1781, Noemvrie. — *Plângerea egumenului Paisie la divanul Craiovei, de călcarea moșiei Morânglav de egumenul Bistriței.*

Jalba către Divan.

Jăluescu Dmv. cinstiți boeri că având schitu Șerbănești Moră(n)glavului o moșie ce se chiam(ă) Moră[n]glavi, pe apa Olteșului, sud. Rom(anați) și cât au trăit răp. ctitorul Matei Moră[n]glavu au stăpânit-o cu bună pace. Și după moartea sa au dat-o schitului și au stăpânit-o și schitu cu bună pace până acum. Iar acum făcându-s(e) ghind(ă), s'au sculat părintele arh.

Bistriceanul de au băgat răm(ătorii) mânăst(irii) in ghind(ă), zicând că ajunge pe acolo hotarul Arceștilor, ce este a mânăst. Bistriței. Eu am mersu cu oameni bătrâni și au arătat hotarul pe unde au stăpânit Moră(n)glavul și sfinția, sa nu au vrut să știe, au mersu cu oameni(i) sf. sale cu semne, îngrădind moșia cu semne, făcându-s(e) singur hotarnic. Eu am zis: „Părinte, de ce pui semne și hotărăști moșia făr'de porunca divanului?” Sfinția sa mi-eau zis că din semne, ce au pus, de voi merge să-m(i) caut moșia, au dat poruncă ca cu topoară și cu ciomage să ne ucig(ă). Eu văzând, am venit la divan, ci mă rog dmv. ci(n)știți boeri, ca să fie ci(n)stită porunca divanului către boeri hotarnici, care sânt să meargă să hotărască moșia Hurez aproape de acea moșie Moră(n)glavi, să meargă să cerceteaz(e) și acea pricină, fiindcă părintele arh Bistricianul are văchil la acea moșie pă eclisarhu sf. sale. Și după cercetare, cum vor găsi boeri(i) cu cale să dea înscris divanului. Și ce va fi mila dmv.

Al dumv. smerit către dumneav. rugători,

Paisie igum. Morănglavul.

V-so. *Grigorie Raz[u] biv vel clucer, caimacam Craiov[ei]*

Dumv. boeri ce sânteți orânduîț(i) cu deosebită poruncă la moșia Hurez, ca să hotărât(i) să cercetaț(i) și pricina ce arată cuviosul igm. Morănglăveanu, fiind față și vechilu părintelui arhimandritu Bistriceanu; și în ce chip veț(i) dovedi prin cărți și alte dovezi ce vor avea și o parte și alta, să faceți îndreptare făr'de hatăr și voevegheată. Și să arătați în scris.

1781, Noemv[rie] 11.

Grig. Raz[u] caim(a)c(a)m.

3-t[i] logft.

275.

1781, Nov. 27. — Grig. Razu, Hagi Stan Jianu, Ioniță Argintoeanu sluger și Ștefan sluger, membrii divanului Craiovei, poruncesc lui *clucer Vlăduț Tetoianu* și altor boeri ca să se conformeze — la alegerea hotarului moșiei Hurezi a m-rii Șerbănești, care au pricină cu serdarul Știrbei — hotărniciei celor 8 boeri.

(f. 232-233).

276.

1781, Nov., 29. — Nouă oameni mărturisesc semnele moșiei Hurezu a schitului Șerbănești, întrebați fiind de 12 boeri, în

pricina de moșie dintre m-re și *serdarul Barbu Știrbei*, prin vechilul său, *Cost. Târnoveau*, treti logofăt.

(f. 233).

277.

1781, Dec. 2. — Sănă vânătorul dă adeverință egum. Paisie dela schitul Șerbănești că după hotărnicia boerilor a venit hotarul moșiei schitului până în mijlocul unei ogrăzi a lui îngrădită cu parmaci. Se leagă să plătească dijmă pentru partea de ogradă a schitului, ca să nu-i sfărâme ograda.

Scrie Ion log.

(f. 234).

278.

1781, Decembrie 4. — Egumenul Paisie dela schitul Șerbănești primește dania de moșie, 51 stj., în Hurez, de la mai mulți moșneni.

(f. 234-235).

279.

1781, Dec. 5. — Boerii: Vlăduț Tetoianu clucer, Grigorie Lăcusteanu biv log. la visterie, Răducan Băbeanu biv vtorî armaș și Ilie Diiculescu confirmă zapisul de danie din 4 Dec. 1781.

(f. 235 v-so).

280.

1781, Dec. 9. — Vlăduț Tetoianu biv. vel clucer za arie, Grig. Lăcusteanu biv treti log., Răducanu Băbeanu biv armaș și Ilie Diiculescu aleg hotarul moșiei Hurezul a m-rii Morânglavul de către răzeșii cari ar fi cutropit din locul m-rii „unde au fost moșia mai bună, făcând beserică și alte nemestii“. Egumenul Paisie arată hotărnicia celor 8 boeri și se plânge și de încălcarea unui codru de loc de biv vel serdarul Barbu Știrbei, în apropiere de hotarul Curtișoara.

(f. 236-239).

281.

1782, Ian. 13. — Răvașul unui Costea din Craiova către Paisie dela Morunglavi, prin care-l anunță de cele aranjate.

Cu fiiască eulavie ne închinăm sfinții tale părinte,

Scrisoarea ce ai trimis-o am primit-o și toate cele câte le scrii am văzut, pentru că au tăiatu oameni(i) 1500 de copaci din fața pământului dup(ă) moșia slintei mănăstiri Morânglavu

de s'au hrănit dobitoacele lor. Și ai jăluit divanului Craiovii, ca să orânduim om să cerceteze. Și orânduindu-să de aici *căpt. Costand. Rusănescu*, au dovedit copacii ce să arată mai sus tăiat(i), și acum cei ca să țà(l) să facă împlinire. Care aceasta poț(i) merge slinția ta să arăt(i) dumnealui caimacărului că are luminată porunca mării sale lui Vod(ă) în ce chip să urmeze de tăiatul copacilor și te va odihni dumlui.

Iar cât pentru că mai scrii dumlui *clucer Vlăduț judecătoriu*, că ai niște rămășițuri de dijmă și de vetre pă la oameni cei ce sântu șezători pe moșia slint(ei) m-ri, iată că făcui acest răvaș cătră *căpt. Ion ot Balș*, ca să dea un slujitori spre a (a)puca, și la care va fi datorie netăgăduită să facă împlinire, iar care vor zice că au să răspundă cevaș, îi va aduce aici de va răspunde.

Și sântu al slinții tale fiu sufletesc,
C[ostea?]...

1782, Ghe[n]ar 13.

(Adresa :) Slinții sale părintelui Paisie eg. Morănglavu, cu fiască evlavie să se dea.

(Necatalogat).

282.

1782, Ian. 16. — *Un boer de la divanul Craiovei către Paisie dela schitul Șerbănești.*

După evlavie înștiințaz slinții tale că-m(i) scrie slinția sa părintele arh. *igm. Bistriceanu*, cum că la hotărnicia din postul Crăciunului, ce s'au făcut la moșia ce aveai pricină cu dum-lui *sărdar Știrbei*, s'ar fi făcut impresurare moșii *Arceștii a sf. m-ri Bistrița* și cere judecată. Ci să te ajuți cu slinția sa numitu *igm. când să-ți pui soroc*, ca să veniți la divan să vi se caute judecata, și la stăpânirea pe acel codru de loc ce arată *igm. că s'au făcut impresurare*, nici decum să nu te întinzi, ci să să urmeze stăpânirea tot după cum s'au stăpânit și până acum.

Al slinț(ii) fiu sufletesc,
Grigore log. (?)

(V-so :) Cuviosul *igm. ot schitu Morănglavu* cu evlavie să se dea.

(Necatalogat).

283.

1782, Ianuarie 20. — *Ștefan arhimandritul, egumenul Bistriței, scrie lui Paisie cu privire la călcarea moșiei Arcești. Răspunsul egumenului dela Șerbănești.*

Cu frățească dragoste mă'nchin frate igum. al măn[ă]st. Morunglav[ul]ui.

Cu scrisoarea aceasta te înștiințaz pentru pricina moșii, că n'ai așteptat să să urmeze hotărnicia după cum s'au căzut, să fim și noi, ci ai mers și ai luat hot(a)ru Arceștilor jumătate; cum ți'au plăcut așa ai făcut. Eu am înștiințat dm. caimacamului și-ți(i) scrie și vei urma după cum ți să poruncește cartea trimisă și vei vedea. Am scris și prea sf. *părint[e]le episcop la Buc[u]rești* pe oce (=părintele) *Cozma*, și pân 'nu va veni dela preasfințitul răspuns și carte de blestem, nici eu la judecată, nici la altă hotărnicie, iar sf. (ta) să dai pace moșii, să păzăști valea Vasluiului și să te ferești de hot(a)ru Izvorului, că aceeaia are ocolnică și ai intrat și într'aceaia. Aceasta și ră(mă)iu al sf. (tale) de bine voitor.

1782, Ghen[arie] 20.

Ștefan arhi[mandrit], ig[u]m. Bist[ri]ț[i]

(Adresa:) Cinst. sfinț. fratelui *chir Paisie* igm. mănst. Morunglav(u)lui, cu frăți(ască) dragoste să să dea.

(V-so:) Părintească scrisoare sf. (tale) ce mi-ai trimis cu firească ple(că)ciune am priimit și cele ce-m(i) scrii am văzut, cât și scrisoarea dumi(sale) caimacam am văzut, dar nu cum zici sfinț. (ta) că n'am urmat, după cum mi s'au căzut, că eu căzuta datorii mi-eam făcut, că în trei rânduri am trimis la sfinț. (ta) i la *frate[le] Gherman* să veniț(i) să fim cu toț(i) și mai nainte am spus sf. tale când ne-am despărțit de-la Arcești de zice(a)i că nu te supui divanului Craiovii, ci numai mării sale lui Vodă. Mai zici că cum mi-eau plăcut așa am făcut și am intrat în hotaru Isvorului; eu nici hotaru Arceștilor știu, nici al Morănglav(ului), nici unde ți(i) - este moșia Isvoru, pre care zici că ai ocolnică, nu știu. Nici mi-am hotărît moșia singur de sine-m(i) făr'de poruncă ca sf. (ta); ci cu porunca divanului și cu 12 boeri hotar(nici) și prin multe mărturii oameni bătrâni vreadnici de crezut, cari oameni au dat și zapis supt iscăliturile lor cu sulle(te)le lor că primesc carte de blestem înaintea divanului sau înaintea mării sale lui Vod(ă); că pe unde au arătat ei, pe acolo este stăpânirea Morănglavului. Care zapis il am supt păstrare și oameni(i) trăesc pân'acum; ci când va li vremea și vei vrea sf. (ta), poți să-ți(i) cauț(i) ori la ce judecată, că eu tot aici sânt și *ti-am spus că de judecată nu fug; numai până atunci eu voi să stăpânescu după cum au stăpânitu Morănglavu* ¹⁾, și după cum au găsit și boeri(i) cu cale. Iar sfinția ta, după cum zic, or la ce judecată mă cei, gata sânt cu toate mărturiile a veni.

(Fără iscălitură și dată).

(Necatalogat).

1) Subliniat în original.

1782, Aprilie. — Paisie egumenul dela „Morănglavi“ se plânge lui Vodă de încălcarea ce face serdarul *Știrbei* unui codru din moșia Hurezu și după hotărnicia din urmă, vânzând ghinda și alungând pe cumpărătorul învoit de egumen.

La 1782, Aprilie 24, Nicolae Caragea Vodă poruncește *biv vel serdarului Știrbei* să urmeze după alegerea boerilor hotarnici, iar de are nemulțumire să se judece.

(f. 243 v.-244).

1782, Mai 28. — *Barbu Știrbei reproșează egumenului Paisie că a făcut în contră-i plângere la Domn.*

Cinst. slinția ta părinte igm Morănglave, cu fericit(ă) săn(ă)-t(ate) mă închin slinții tale.

Scrisoarea ce ai trimis au venit, ce scrie am văzut. Pentru otărnicie eu de atunci nefiind odihnit, am jăluitu mării sale Alexandru Vodă(ă), și s'au făcut porunca mării sale, în ce chip vei vedea slinția ta. Am văzut și jalba ce ai dat către măriia sa Vodă, fără de nicio socoteală, că Ț'as fi scos eu rămători(i) după moșia mănăstirii și am băgat alți negustori, și cum că aș fi dat eu voe o(a)menilor mei de au tăiat pădurea de au făcut jafuri. Care socotește acestea deci sânt de cinste, de jăluește la domn, care de aș fi avut trebuință să tai lemne, aș fi tăiat după moșia mea, că am pădure destul(ă), dar nu să mă bucur la o mână[s]tire sărac[ă] ca aceia.

Și sânt al slinții tale de bine voitor,

B[arbu] Ș[tirbei]

Mai 28, 1782.

(Necatâlogat).

1782, Iunie. — Paisie egum. dela „schitu Morănglavi sud. Vâlcea“ se plânge iarăși de încălcarea lui *Știrbei*.

La 1782 Iunie 18, Vodă ordonă vâtafului de divan să aducă la judecată pe egum. Paisie cu serdarul *Știrbei*.

(f. 245).

1782, Iunie 27. — *Grigorie mitropolitul, Pană Filipescu v. ban, D.Racoviță v. vor., Ianache Moruzi v. vor., Grigore Băleanu v. log. judecă pricina dintre egumenul m-rii Șerbănești, Paisie și Barbu Știrbei biv vel serdar, obligând pe serdar să*

plătească ghinda de pe locul încălcat în anii trecuți și toată cheltuiala făcută de egumen cu judecata.

(f. 240).

288.

1782, Iulie 7, București. — Nic. Vodă Caragea confirmă anaforaoa veliților boeri din ziua de 27 Iunie, în pricina dintre m-reă Șerbănești și biv vel serdarul B. Știrbei.

(f. 239 v-so).

289.

1782, Nov. 20 (Craiova). — Costandin neguțătorul dă zapis egum. Paisie dela Șerbănești, prin care se obligă să plătească arendă, 11 taleri pe an, pentru locul m-rii pe care el și-a făcut o prăvălie. Mărturii Florea sin Radu Caracaș, nepotul lui Costandin, Ion proin staroste, Nicolae Pantazi.

(f. 262).

290.

1783, Ian. 1. — Foae de biru[l] țig[anilor] măn[ăș]t[irii] Morânglavului de acest următor anu, 1783 Ghen[a]rie.

Săiaș	T[a]l.	p[a]r.	Sălaș	T[a]l.	p[a]r.
1. Ion Vătafu	10 ¹ / ₂	—	1. Din[u] sin Hârcă	7 ¹ / ₂	—
1. Vasile . . .	10 ¹ / ₂	—	1. Gheorghe sin		
1. Pătru sin Vasile	9	—	Orbu Bondoc	7 ¹ / ₂	—
1. D-fru brat . .	10 ¹ / ₂	—	1. Marin Averche	8 ¹ / ₂	—
1. Stoica zet Vasile	10 ¹ / ₂	—	1. Mihai cel mare	10 ¹ / ₂	—
1. Florea . . .	8	—	1. Amza nep.-său	8 ¹ / ₂	10
1. Barbu brat . .	9 ¹ / ₂	—	1. Nistor	7	—
1. Stanciu brat . .	8 ¹ / ₂	—	1. Amza cel mare	8 ¹ / ₂	—
1. Marin Drăganu	8	—	1. Marin sin Amza	8 ¹ / ₂	—
1. Preda brat . .	7	—	1. Alecsie brat . .	8 ¹ / ₂	—
1. Stan brat . . .	7	—	1. Badea brat . .	8	—
1. Stan Orbu . . .	9 ¹ / ₂	—	1. Ilie brat. . . .	7	—
1. Matei Cotorogea	8	—	1. Stanciu Gogu	6	—
1. Gheorghe brat	7 ¹ / ₂	—	1. Mihai cel mic .	7 ¹ / ₂	—
1. Voinea Arapu	9 ¹ / ₂	—	1. Anghel brat		
1. Cost. Gogoasă	7 ¹ / ₂	—	Mihai	10	—
1. Marin Pirlea .	10 ¹ / ₂	—	1. Dinu Fugaru .	10	—
1. Radu Hârcă . .	10 ² / ₂	—	1. Radu slătaru .	4	—

(Total 35 sălașe)

(Necatalogat).

1783, Ian 10. — *Anatolie dela Govora către Paisie dela Șerbănești, relativ la niște țigani.*

Cu datorită dragoste fiiască mă închin sfinț[iei] [tale].

Frățească și cinstită scrisoarea sf. [tale] cu evlavie o am luat (macar că ai uitat să iscalești) și de lericită sănătatea sf. [tale] mă bucur; pentru cercetare foarte mulțumit sânt dragostii sf. [tale]. Trei țigani trimiși sf. [tale] viind aicea, le-am dat voe și umblând prin țigănie au văzut, dar li s'au părut a fi mici tetele, iar la anu multe sânt de măritat, cum și însuși vor spune sf. [tale]. Iar pentru văduvă, găsindu-să gata aicea la mine la opreală și văzându-o văduvului (!) sf. [tale], i-am dat-o după învoirea amândurora, pe carea aducând-o acolo să fie mai păzită câtăva vreme pân' să v[a] deprinde, fiindcă iaste cam cârnică și învățată a umbla din loc în loc. Iar alte văduve nu sânt în țigănie, precum s'au pliororisit și însuși trimișii dela țigancele de acolo, ce sânt aicea măritate.

Cu toate aceste, să de Dumnezeu să ne fie cuscria de bine și să trăim și pân' la anu, ca să ne încusrim și mai bine. Sf[î]nției sale] *părintelui chir Rafail* mă închin cu dragoste frățească și *coconului Iamandi*, cu părintească dragoste. Unt de nuci gata nu s'a aflat; era să dau nuci, dar trimișii neavând vas, au rămas de nu se trimise; peste câteva zile de va ținea vremea bună, voi să trimițu un car la Drăgășani, ci voi pune într'un sac nuci, și aducându-le la vieri va face știre sf. [tale], de vei trimite să le ia de la vieri. Și sânt al sf. [tale] iubit frate întru Hs.

Anatolie igm. Gov[oril].

1783, Ian 10.

(V-so) Cinst. și cuv. sf. părintelui igm. al sfin. mănăstirii Mor[ă]nglav, chirio chirios *Paisie*, iubitului meu frate întru Hs., cu cinste să să dea.

(Necatalogat).

1783, Aprilie. — *Paisie egum. dela Morânglavi* se plânge lui Vodă pentru încălcarea moșiei Hurezu peste 500 stj. de către *biu vel paharnic Barbu Știrbei*, stăpânul moșiei Cepturoaia, care a fost silit de divan la 18 Iulie 1782 să recunoască hotărnicia boerilor și să-i dea 100 tal. cheltueli de judecată. În urmă, serdarul s'a plâns lui Vodă că are hotărnicie pentru moșie la *șetrăreasa Maria Buzeasca*, care nu vrea să i-o dea, și roagă pe Vodă să poruncească șetrăreșii pentru a scoate ocolnica. În urmă Știrbei l-a chemat pe egumen la divan la Craiova, unde

I-a înșelat că a găsit hotărnicia, n'a vrut însă să i-o arate, și a luat alți 12 boeri hotarnici. Nici când s'a măsurat moșia de hotarnici n'a vrut să-i arate hotărnicia, și la urmă l-a silit să iscălească un zapis, scris chiar de Știrbei, că s'au împăcat. Dar el a iscălit fără voe. Roagă pe Domn să poruncească „dumnealui *biv vel ban, caimacamu Craiovei*“, ca să ceară lui Știrbei ocolnica și să se meargă la acea moșie „că sânt patru ani de când ne tot judecăm, de m'am sărăcit cu cheltuiala; că va fi păcat, luminate Doamne, să rămâie schitu păgubaș de moșie și de atâta cheltuială.

1783, Aprilie 23. — Domnul poruncește *vel log. Brâncoveanu* să cerceteze pricina și să înștiințeze în scris.

(f. 246-247).

293.

1783, Mai 13. — Nicolae Vodă Caragea muștră pe *Ianache Hrisoscoleu, biv vel ban, caimacamul Craiovei*, pentru că a îngăduit *serdarului Știrbei* ca să ridice boeri hotarnici fără să arate hotărnicia pe care-și sprijinea pretențiile de stăpânirea unei părți din moșia schitului Șerbănești. Il invită să cerceteze dacă Știrbei are ocolnica și care este temeiul ei.

(f. 247-248).

294.

1784, Mai 15. — Popa Ion ot Mărunești, cu cetașii lui, se învoesc cu egumenul Paisie dela Șerbănești, ca să stăpânească ei a treia parte din moșia Ciomăgești, până vor putea aduce boeri hotarnici, după porunca banului Hrisoscoleu, ca să li se aleagă partea lor.

(f. 114).

295.

1784, Iulie 30. — Badea Mărgăritescu dă egumenului Paisie la Șerbănești o țigancă Neaga, pentru țigancă schitului numită Florica.

(f. 320).

296.

1784, Septemvrie 21. — Eoiscolul Filaret scrie lui Paisie de la Șerbănești să abată cursul apei Peșceana pe matca veche.

Filaret Mlstio Bjliju Episcopu Râmneș.

Cuvioase igumene Șărbănescule, *chir Paisie*, blagoslovenie. Fiindcă ne-am înștiințat cum că mai nainte de vremea răzmeriți

trecute un Diicu, fiind slugă turcească, în silnicie au abătut apa ce să numește *Peșceana* din matca ei pe unde curgea la Olt, de ș'au fost făcut o morișcă. Și dintr'acea pricină astupându-să matca cea veche și până acum să pricinuieste multă pagubă la căt[e]va moșii, precum și la m-reă cuv. (tale), pentru că se revarsă apa când iaste plointe, de strică livezi de fân și semănături; pentru aceia îți poruncim să pui silință să plătești la oameni ca să dea această apă iarăși pe matca ei cea veche. Și după ce vei isprăvi treaba, câtă cheltuială vei face să ne înștiințezi și vom porunci și celorlalți ce li pricinuea stricăciune la moșie, ca să-ț[i] întoarcă din cheltuială dupe analogon ce li să v[a] cuveni. Ci așa să urmezi și să fii blogoslovit.

1784 septv. 21.

Al cuv. părinte sulletec,

† *Filaret al Râmnicului*

(Necatalogat).

297.

1785, Martie 1. — *Maria, fata lui Nicolae din București*, din mahalaoa *Fântăna Boului* „dat-am zapisul meu la mână sfinții sale păr. igumenului *Morânglavului* și a tot soborul sf. m-ri” precum să să știe că eu fiind fată de rumân a mai sus numitului Nicolae, din fetia mea m'am luat întru căsătorie cu Alexie țiganul sf. m-ri aceștia, cu bună voea mea și a lui. Și de atunci până acum sânt 8 ani de când viețuim necununați, făcând și 4 copii, din carii 2 îmi trăescu, iar 2 au murit. Și într'acești 8 ani am fost tot fugiți prin țară și pentru aceea am fost necununați, iar acum aducându-ne la m-re și făcându-ne cercetare sfinția sa părintele egumenul cu tot soborul sf. m-ri și văzând că nu iaste cu cale să viețuim cu călcare de leage, m'au întrebat pe mine, fiindcă sânt rumâncă, pohtesc să fiu în rând cu cealelalte țigance, eu și copiii miei, până în sfârșitul vieții mele la m-re și să mă cunune cu țiganu, sau nepoftind, să mă desparți de țigan, să însoare țiganu după țigancă m-rii și eu să fiu slobodă în lume (?). Eu am poftit să fiu țigancă m-rii cu copii(i) și cu featele mele, după cum sânt cealelalte țigance. Iar alt nimini din rudele mele să nu aibă treabă cu mine, pentru că de bunăvoia mea am voit și voescu.

Și așa sfinția sa păr. egumenul au pus de ne-ău cununat.

Mărturii: *Theodosie ieromonah, Iosif ieromonah, popa Ionașco zugravu, Diamandi Rimniceanu, popa Ion ot Șerbănești, Ion diiaconul, Ianache Râmniceanu.*

(f. 302).

1786, Mai 28. Copie. — *Macarie egumenul m-rii Șerbănești dă zapis de învoială armașului Costandin pentru o pricină de țigani.*

Pentru un Ilie țiğ(a)nu sin Amzi al m-rii Morânglavul, fiind mai dinainte fugitu și neputându-l ținea la m-re nici într'un chip, având obiceiul rău cu fugirea și avându-l datu cu bir la d-lui armaș *Costandin sin Const. Sarafu* și de acum înainte l-am datu iarăși la d-lui cu birul lui. Și fiindcă s'au încărdosît cu o fată dă țiğ(an a d-lui făcând și o fată, i-am dat d-lui voe să îi și cunune, și făcând prăsilă parte bărbătească, să fie în partea țiganului, iar parte(a) fămească să fie în partea țigăncii; iar la urmă dă vom putea a ne învoi, ca să-mi dea în schimb, eu d-lui sau d-lui mie, va fi desăvârșită liniște. Pentru credință am iscălitu.

1786, Mai 28.

Macarie egumen Morunglavu (grecește)

(La 15 Mart. 1819, Răducan Medelniceanu dă această copie după originalul zapisului, pe care-l are împreună cu o țigancă Ilinca, fata acestui Ilie).

(Necatalogat).

1787, Mai 10. — *Catastih iscălit de cuv. chir. Rafail, ce s'au orânduît ignn. la schitu Șerbăneștii Morânglavului sud Vâlcea, pentru toată periusia acestui schit, lucruri mișcătoare și nemișcătoare ce i s'au încredințat asupra, cum înlăuntru are.*

Odoarăle besearlei(i):

1 potir de cositor, 2 discoase, 1 zvezdă, 3 procovețe de atlazi verzi cu flori de mătase. 3 procovețe de bogasiu vechiu, 1 stihar de stofă nemțească alb cu flori de mătase, 1 slită de stofă verde cu flori de mătase, 1 stihar de basma, 1 slită, 1 per. rucavițe, 1 epitrahil de șabin ponosit, 1 antimis, 1 masă de carton pe prestol, 1 masă ipac de mușama, 1 plăstaniță de mușama, 1 dveară de cutnie, 2 dveri de carton, 1 poală pe iconostas de basma, 1 sfeșnic de alamă, 3 candelă de cositor, 10 icoane prăsnicare, 1 cădealniță ne aramă, 1 cad. fărămată, 1 anaforniță.

Cărțile rumânești:

1 evanghelie, 12 minee lunovnice, 1 octoih, 1 penticostar, 1 triod, 1 molitfelnic cu leturghia într'insul, 1 ceaslov moldovenesc vechi, 1 cazanie moldovenească, 1 carte a lui Maxim stricată, 1 *blibie* (!) scrise cu mâna jum(ătate), 1 psaltire.

Cărțile sârbești :

1 triod, 1 octoih, 1 apostol vechi.

2 sfeășnice mari, 4 mici, 2 tetrapoade, 1 iconostas, 12 jături, în biseerică.

Cărți i hrisoave ale măn(ăs)t(irii) toate s'au găsit puse într'o pungă mare de pânză, pecetluită fiind de *arhm. CăluEANUL* i de *igmn. Sad[o]v[eanu]*, și după cum s'au găsit s'au dat în seama igumenului.

Moșiile.

1 Șerbănești pre care iaste mănăstirea zidită; 1 Morănglavi, 1 Oboga, 1 Cârlogani, 1 Ciumăgeștii peste Olt sud Argeși, 9 jocuri de prăvălii în Craiova.

Viile.

1 lângă m-re, 1 la Morănglavi cu șopron, i linu și teasc, 1 la Cocorăști, 2 roate de moară la Morănglavi în apa Oltețului.

Tigani :

1. Vasile i țig(ancă) Păuna, 1 Dumitru lăutarul i țig. Păuna cu 2 fete, 1 Stoica lăutariu i țig. Sima cu 2 copii, 1 Barbu i țig. Nedelea cu 1 copil i o fată, 1 Stanciul lăutariul i țig. Bălașa, 1 Cost. Drăgan i țig. Păuna, 1 Radu i țig. Mărina, i Drăghici țig. Mariea, 1 Matei Pașolul i țig. Voica, 1 Radu Stâng i țig. Marica 3 fete, i Radu Dovleac i țig. Mariea cu 2 copii i 2 fete, i Rada vād(u)va cu 3 copii i 2 fete, i Stan sin Preda i țig. Sanda i 1 copil, i Preda i țig. Caplea cu 1 fată, 1 Preda Lăețu i țig. Iana cu 2 fete, 1 Radu i țig. Dobrița, i Mărin Părlea i țig. Ilina, i Sandu i țig. Anca cu o fată, 1 Dinu i țig. Bălașa cu 3 fete, i Gh. Bondoc i țig. Rada cu 2 fete, 1 Vladu unchieașu i țig. Dumitra, 1 Nistor i țig. Ancuța cu 2 copii, 1 Marin Mustăța i țig. Sanda cu 1 fată i 2 copii, 1 Preda i țig. Ghița, 1 Matei i Ilinca cu 2 fete, 1 Mihai i Dobra, 1 Nicola bucătariu i țig. Neacșa cu 2 fete, 1 Cărstea, i Ion vāt(a)f i țig. Florica cu 2 fete, 1 Amza cel bătrân i țig. Ioana cu 3 copii i o fată, i 1 Părvu i țig. Mariea 1 Amza i țig. Neaga cu o fată, 1 Ilie i țig. Păuna, 1 Rada vādv. cu o fată, 1 Mariea vādv. cu 1 fată, 1 Marin Drăgan i țig. D-tra cu 4 copii i o fată, 1 Ion i țig. D-tra cu 5 copii i 2 fete, 1 Marin Morariul i țig. Neacșa cu 3 copii i o fată, i Radu i țig. Călina 1 Cost. Gogoasă i țig. Ioana cu 2 copii i o fată, 1 Florea i țig. Ioana cu 2 copii, 1 Gheorghie i țig. Tudora cu 1 copil i o fată, 1 Voinea i țig. Velica cu o fată, 1 Stan 1 țig. Neaga, 1 Dumitru șchiopu i țig. Paraschiva cu o fată, 1 Marin i țig. Stana. (total: 48 capi, 158 suflete).

Tigani[i] cei fugiți

1 Badea fec. lui Amza cu 3 copii, 1 Ilie brat ego, 1 Mihai Buzatul i țig. Bălașa cu 3 copii, 1 Ilie brat ego, 1 Mihai Buzatul

1 fig. Bălaşa cu 3 fete, 1 Dima Cărjan, 1 Din(u) fec. Şchioapei cu 2 copii, 1 Mihai holt(ei), 1 D-tru copilu (7 căpete, 16 suflete).

Dobitoacele :

6 boi mai, 1 vacă cu lapte, 2 gonitoare, 1 mânăţă, 1 mânzat, 1 cal, 15 măţci de stupi.

Arămurile :

4 tingiri mari, 3 tingiri mai mici cu capacele lor, 1 căldare mic(ă) spartă, 1 tavă, 1 capac vechi de cazan, 1 capac de tingire, 3 talere de aramă, 1 taler de cositor, 1 vătrai, 1 fier de morişcă, 7 seceri, 1 sfredel, 1 pereche lieară de plug, 1 tărnăcop, 2 securi, 1 bardă, 1 sfeşnic de alamă, 1 masă mare de pânză cu peşchiru ei, 1 scoarţă mare de pat, 1 scoarţă veche, 3 perine de lână, 1 mindir de până, mare, umplut cu pae, 1 faţă de saltea făcută de fămei, 3 coase, 200 ocă sare.

Vasele de lemn :

4 buţi, 3 butoae, 2 tocitoare de varză, 1 masă mare de tei, 1 masă mică, 1 păţi, 20 vedre vin.

Bucatele :

Ferd[ele] 75 grău, ferd(eaua) de oc(ă) 22; 160 de porumb.

Rafail igm. Mor(ă)ng(lăveanu).

Popa Staicu, Popa Ioan, Popa Ioan.

Pentru această periusie ce să coprinde într'acest catşişăl, dupe înştiinţare ce ni s'au trimis de cuv. *protosinghel*, *chir Iosif*, că s'au încredinţat în seama cuv. *chir Rafail*, ce s'au orânduit igm. la *schitul Şerbăneştii Morânglavului* metoh sf. Panteleimon, întărim şi noi această perilavi a cuvioşii sale numitului igumen, care să trimită în păstrare la m-re pentru darea de seamă.

1787, Mai, 15.

† (Pecetea Mitropoliei).

(Necatalogat).

300.

1790, Aprilie 23. — Jupâneasa Niţa, fata răposatului *Hagi Pârvan din Craiova*, dă zapis prin care arată că după moartea tatălui său, egumenul *Rafail dela Şerbăneşti* a trimis pe popa *Niţa*, vechilul m-nrii, ca să arendeze cele două prăvălii lăsate danie m-rii de tatăl ei. Fiind ea săracă şi cu 2 copile, s'a rugat să i le lase pentru acest an tot ei cu chirie de 35 taleri, fiind mijlocitor şi protopopul Craiovei şi egumenul Sadovei. A treea prăvălie a lui Pârvan a rămas asupra ei. Mărturie: *popa Radu protopop*. Scrie *Ion, log. m-rii*.

(f. 262).

1793, Mai 3. — *Zapis dovedilor că s'a plătit embaticul schitului Șerbănești-Morunglav.*

Tl. 58, adică tal. cincizeci și opt și bani 4 au dat în mână mea sfinția sa părintele igumen Morânglăveanu, *chir Rafail*, prin mâna sfinții sale părintelui protosinghelu *chir Costandie*, pentru *embaticul schitului Morânglava* (!), însă tl. 25 p'a o jumătate an, dă la sf. Dimitrie dă anul trecut 92, până la sf. Gheorghe, iar tl. 33 și bani 40, analogon din tl. 50 pe opt luni de la mai 1, până la sfârșitul viitorului decembrie. Și inspre încredințare am dat această adevărînțe.

(17)93, Mai 3.

Manolache grăm[ă]țic.

(Necatalogat).

1794, Mai 12. — *Sud Vâlcea. Plasa Oltului de jos.*

Fiindcă săten(i) ot *Ștefănești* apucându p'a Stan Morișcan poslușnicu sf. m-ri Șerbănești, de l-au tras în mijloc(ul) târgului nejudecat. zicând că au tl. 5 rămășiță dinnaintea așezământului, la care, chemându pe amândoa pârțile față, arată numitu Stan că nu le este datoriu măcar o para, fiindcă s'au dat el poslușnic la sf. m-re sau treabă n'au avut cu dânsul nefiind birnic al lor, *viind de peste Olt din jud. Oltului, ot satu Dobrotinetu* și s'au pri-pășit la sf. m-re, văzând dumlor boeri așezământul că este om fără pricină l-au dat poslușnic sf. m-ri. Pentru care făcând cercetare foarte cu amănunt, nici de cum numiții săteni treabă cu dânsul n'au avut, ci după rău năravul lor ce-l au și de apururea să apucă de toți poslușnici(i) de îi trăg ca să le dea de băutură; asemenea și acum s'au fost apucat și de mai sus numitu de l-au tras, și aducând sfinția sa pâr. igum. cinst. poruncă a dumlor boerilor ispravnici ca întru nimicu supărare mai mult să nu-i facă numitul să poată posluși. Și am dat această adevărînță la mâna mai susnumitului, ca să-i fie spre încredințare.

[17]94, Mai 12.

Ianache.

(Necatalogat).

1795, Aprilie 27. — Radu, Mihai și Androne, robii m-rii Govora, dau zapis egumenului *Rafail* dela m-re Șerbănești că având ei o soră, Stanca, roabă la Șerbănești „și fugind de acolo aici, la noi, de răul foameții”, rămâne ca egumenul să o caute când va vrea, acolo la ei.

(f. 32).

1796, Iunie 13. — *Catastih de zestrea schitului Șerbăneștii Morănglav, scos după catastihu prot(o)singhelului Costandie, ce s'au făcut la lt. 1792 noemv., când s'au scos Grigorie proigmn și s'au dat schitu supt păstrarea lui chir Rafail, ig[su]m[le]n de acum, cum arată în lăuntru.*

Odăjdile i alte odoară ale biserie[ș]i.

(Pe lângă cele arătate în catastihul din 1787 se mai găsesc:)

2 candile de alamă, 1 epitrahil cu flori de firi cu 3 ciucuri ibrișan, 1 stihar carton bun, 1 orar stofă cu flori de mătase, cu 4 ciucuri ibrișan, făcute de chir Rafail la întâea igumenie.

Cărțile rumănești i sârbești (aceleași din 1787).

La podoabe se adauge: „2 clopote prefăcute de chir Rafail igmn“.

Arămurile i fierăturile:

(Adaose): 3 coase date de chir Rafail, 2 târnăcoape, 1 căldărușe de prefăcut(ul) rachiului cu o țevă, care ia 8 ocă.

„1 moară în apa Dălga cu o roată, învălită cu o roată, învălită cu scânduri“.

2 cară bune cu 16 cercuri de her.

5 clăi de fân ce au fost ale lui *chir Rafail* și l-au mâncat vitele m-rii i ale lui *chir Grigorie*, neavând alt fân.

Vitele (din 12 capete sânt în ființă numai 9; lipsește calul, vaca, etc.).

Țiganii (sânt acum 54 capi, 193 suflete; un țigan Nițul „ține o haimana“, iar Stana sin Dovleac e măritată după un țigan al „*protopopului Gărdescu*“. Se dau aici și numnle tuturilor copiilor. Țiganii fugiți sânt numai: 4 capete, 8 suflete).

Cele ce au făcut chir Grigorie în cât au fost igmn.:

1 grajdu lângă m-re, de nuele lipit cu pământ i cu șopron învălît cu trestie. Au mai lărgit ograda de lângă m-re, au pus 5 rânduri de viță noaoă în cap(ul) vii de lângă mănăstire; am făcut cărciumă în gura Dobruși(i).

Cele ce s'au stricat:

Casile dela Morănglav au arsu dă tot, zăgas(ul) morii este stricat măcar că l-au mai dres odată, viea ot Cocorăști au rămas dăzgropată să-ș(!) pierde rodu pă acest an.

Prot[o]singhel Costandie.

Cele ce s'au sporit de chir Rafail igmn. de la lt. 92 Noemv. când s'au orânduît igmn. până acum la lt 96, Iun[ie] 13:

1 șopron cu 6 furci afară lângă m-re, 1 pătul cu 8 furci

afară lângă m-re, 1 grajd de zid înlăuntru m-rii şindrilit, picioare de zid la pridvoarele caselor din m-re, 1 pod nou afară lângă m-re pă mîncătura de apă ce iaste dinaintea m-rii; 1 ogradă de pruni lângă m-re, 1 ogradă de pruni la viea m-rii, 2 vaci.

Lăsându-să *chir Rafail* iarăşi igmn. la schit Morănglav, î s'au dat acest cath. iscălit de noi, scos după cel ce au rămas aici la noi.

1796, Iun. 13.

Ioan Florescu vel vornic.

305.

1798, Aprilie 6. — *Athanasie, egumenul dela schitul Deleni-Olt* dă zapis egumenului *Rafail* dela Şerbăneşti, că a primit dela slinţia sa o ȕigancă Gherghina pentru ȕigancă Rada; iata Maricăi, fostă ȕigancă a schitului Deleni mai de mult.

Mărturii: *Iamandi post., Râmnicianu, Ianache post. Râmnicianu, Nicolae cupeţ.*

(f. 320 v.-321).

306.

1799, August 20. — *Rafail egumenul dela Şerbăneşti* scrie ispravnicilor de Romanăţi, prin vechilul său, Costandin, că s'a cercetat de zapciu tăerea pădurii schitului de locuitori şi de arendaşi, dar unii nu recunosc vina „zicând că n'au tăeat copacii mari, ci tufanii.... şi muncesc să facă învăluire cu viclesug să păgubească schitul.... „Roagă pe isprav. să poruncească zapciului ca să facă „împlinire“, că destulă scădere este schitului de rodul la atâta sumă de copaci care nu vor mai rodi în veci. Şi veţi avea dumv. mare pomană cu ajutoriu ce veţi face acestei sărace de casă, şi plată dela apostolu şi evanghelist Matei“.

(Necatalogat).

307.

1800, Mai 30. — *Paisie egumenul Govorei* scrie lui *Rafail dela Şerbăneşti*, arătându-i ce orânduială avea cu *Moruneştii* pe cînd era egumen la Şerbăneşti.

Cu frăţască drag[o]st[e] mă închin sf. frate ig[u]m[e]ne Morănglăvene.

Cinsti[ă] scrisoare sî. tale cu dragoste o am primit-o şi cele scrise am văzut pentru satu *Moruneştii* ce sînt moşteni, că nu vor să s[e] supuie să dea clacă şi cum că fac mare striicăciune la pădurea schitului, zicând că aşa au pomenit să facă ce vor vrea pe moşia schitului. Cu greşal[ă] o zic că eu n'am stăpănit opt ani în domniea dintăi a măriei sale Epsilat (!) voevod. Şi acest aşezămînt am avut cu dănşii: pentru păşunea

vitelor lor pe moșia m-rii, de toată casa pe an im[i] da 3 zile de clacă la lucru de vară; iar pentru pădure nu erea slobozi atât măcar un lemn fără știrea mea sau a isprăvnicelului. Iar când le trebuia să facă parmacii sau haracii, venia[u] și tocmiea[u] copacii cu mine cu bani sau zeciual[ă]. Din parla cii sau haracii ce făcea îi aducea(u) cu carale lor unde le poruncieam eu. Iar vremea aceea să făcea și moara dela Olteț și căratu-s'au și alte lemne la moară pentru havaetu pădurii. Și poci zice că mai mult folos vedeam de la ei, decât dela *Ghioșani* ce șad pe moșia m-rii, pentrucă m(ă) înțelegeam cu bătrâni lor, că erea o(a)meni de isprav(ă). Am auzit că din bătrâni trăește *moși Bădoi cel nalt*, unu(l) din bătrâni(i) moșteni din Morunești, și *duhovnicu* Mitroian; sfinția ta să-i chemi să le cetești scrisoarea aciașta și ei să facă pe nepoți(i) lor să înțaleag(ă), că toți le sânt nepoți și strănepoți. Iar când și de ei nu vor asculta, sf. ta vei jălui cinstitului divan și vei arăta și scrisoarea aciașta drept o adeverință și de către cinstitu divan socotescu că să vor supune. De aceasta nu lipsescu și sânt al sfinț(ii) tale) întru Hs. frate,

Paisie igm. Gov[ol]ri[i].

(V-so) Cinstitului și mie întru Hs. iubit frate, sf. sale *chir Rafail* igmn. Morânglavului, cu frățescă dragoste să s[e] dea.
(Necatalogat).

308.

1801, Iunie 24. — *Catastih de zestrea schitului Șerbănești Morânglav, după cercetarea din porunca dămn. caminariului Nestor, episcopul sf. Pandeileimon, de starea întru care s'au aflat, precum înlăuntru arată.*

Odăjdiile i alte odoară ale bisericii:

1 potir, 2 discose, 1 zvezdă de cositor, 3 procovețe de cutnie, 3 procov. bogasiu vechi, 1 stihar stofă verde rupt, 1 sliță verde cu flori de mătase ruptă, un stihar de basma rupt, 1 sliță asemenea, 1 păreche rucăviță de atlas ponosit, 1 per. rucavițe stofă cu flori rupt, 1 epitahir rupt, un antemis cu sfințe moaște, 1 masă pe sf. preastol de pânză nemțască, ipac masă de mușama, 1 dveră de cutnie, 2 dverse de carton, 1 poală de bazma pe iconostas, 1 sfeșnicel pe preastol fărămat, 3 candelos cositor, 10 icoane prăznicare, 1 cădelniță de alamă, 1 epitrahil ponosit, 1 stihar carton bun, 1 orar de stofă cu flori de mătase cu 4 ciucuri ibrișin, 1 plaștanițe pe mușama, 1 cădelniță fărămată, 1 anaforniță de cositor, 2 candelos de alamă.

Cărțile rumânești:

1 evanghelie, 12 minee lunovnice, 1 octoih micu, 1 pentecostari, 1 triodu, 1 apostol, 1 molitvenic cu leturghiea întrânsul

lăramat, 1 cazanie moldovenească, 1 carte a lui Maxim veche sticată, 1 blibie scrisă cu mână jumătate, 1 psaltire bogată.

Cărțile sârbești :

1 triodu, 1 octoih vechiu, 1 apostol vechiu.

Podoabele bisericii :

2 sfejnice mari, 4 sfejnice mici, 2 tetrapoade, 1 iconostas, 12 jeșuri toate de lemn, 2 clopote.

Cărțile i hrisoavele m-rii precum au fost s'au găsit într'o pungă mare legată.

Moșiile :

1 moșiea Șerbănești pe care este m-reă zidită, 1 moșie Morânglavul dată în arendă pe 2 ani următori, însă dela sf. Gheorghe trecut înainte, 1 moșie Oboga în arendă pe acest următor an, 1 moșie Orezul, 1 moșie Cărloganii în arendă pe acest an, 1 moșie peste Olt sud Argeș în arendă pe acest an. 1 sloară de moșie ot Cernătești, 9 locuri de prăvălii în Craiova, însă prăvăliile au arsu în furie.

Viile :

1 lângă m-re cu livadă de pruni i cramă i lin pă rost, 1 la Morânglavu cu șopron i lin, 1 la Cocorăști, fi[il]in d puțină, s'au părăsit de egumenul chir Grigorie, 1 ogradă de pruni împrejurul mănăstirii.

Arămurile și fierăturile :

4 tingiri mici, 1 căldare ce ea zăce oca, 2 tingiri mari, 1 plug cu fiarăle lui, 1 taler de costor, 1 taler de aramă, 1 vâtrai, 6 coase, 2 sape, 1 săcure, 1 sfejnic de alamă, 1 masă mare de pânză înprejur cu..., 1 scoarță mare de pat vechie, 1 căldărușe de prefăcut rachiu cu o țavă, de ocă 8.

Morile :

2 roate de moară la Morânglav în apa Oltețului.

Vasele de lemn i altele :

4 buți săci, 3 butoae, 2 tocitori de varză, 1 masă de tei mare, o masă rotundă ipac de teiu, 1 jeșu în chiliea egumenească, 2 perine umplute cu lână, 1 caru vechi fără de fier.

Vitele :

6 boi de jug, 1 taur, 1 mânzat, 1 gonitor, 5 măci de stupi.

Țigani[i] ce să află la m-rea Șerbănești-Morânglavu :

Alecsie vād(u)v; Marin sin ego; Dobre cu nevasta lui, Ianca; Brat cu nevasta lui, Ioana; Ioana vād(u)v(a), D-tru sin ego; Amza cu nevasta lui Ilinca i Părvul cu nevasta lui Măria, copii(i)lor: Idita, Ion, Păun, Vasile; Lazăr cu nevasta lui Călina, Măria fata lor; Dinu cu nev. lui Ioana, copii lor: Radu, Florea, Rada, Din(u); Ilie cu nevasta lui Păuna, fetele lor: Dobrița, Dumitra; Niță cu nev. lui Măriea, copii lor: Barbul, Mărica; Gheorghie cu nevasta lui Stanca, copii lor: Mărin, Alecsăe; Radu cu nev. lui Rada, fetele lor: Cărstina, Rada; Matei cu nev. lui Stanca, Dincă fecior lor; Stancul cu nev. lui Rada, copii lor: Stan, Măriea, Catrina; Ion Cărstu cu nev. lui Florica; Nistor cu nev. lui Ancuța, copii lor: Gheorghie, Nedelea; Ion cu nev. lui Dumitra; D-tru cu nev. lui Sanlira, fetele lor: Ilinca, Ancuța; Giura cu nev. lui Ilinca, Sanda fată lor; Stancul cu nev. lui Mărica, Dragomir fec. lor; Dobrița vād(u)v(ă), copii ei: Ion, Măriea, Sanda; Radu Stângă cu nev. lui Mărica, copii lor: Ioana Măriea, Matei; Barbul cu nev. lui Nedelea, copii lor: Ion, Dina, Irimiea; Preda cu nev. lui Caplea, copii lor: Tudor, Stana, Dobrița, Ilinca; Mărin morariul cu nev. lui Neacșa, copii lor: Nicolae, Stan, Ion, Păună, Badea, Măriea, Dina, Dincă; Preda cu nev. lui Păuna, D-trașcul cu nev. lui Ioana, Ioana fată lor; Pătru cu nev. lui Ioana, copii lor: Florea, Mărin; Ion sãn Cost. cu nev. lui Vasălca, Ancuța fată lor; Matei Pașol cu nev. lui Voica, copii lor: D-trașcu, Dumitru; Drăghici cu nev. Dobrița, copii lor: Mărin, Ilinca, Mărica; Stanciul cu nev. lui Bălașa, copii lor: Dumitrașco, Stana; Matei Buhan, nev. lui Ilinca, copii lor: Ion, Stan, Stanca, D-trana, Nițu, Dina; Ion vătaf cu nev. lui Dumitra, copii lor: Păun, Licsandru, Măriea, Rada; Radu sãn Radu Dovleac, oltei; Mărica sãn Veica; Mărin Mustața vādv., copii lui: Gheorghie, Ioana; Bălașa vādv. c'o fată a ei fugită în țigănia Dobrușei.

Țiganii ce sânt luați de aici și duși la sf. Panteleimon, cu porunca dumn. răpt. vornicului Golescu, de la leatu [17]92, Ocv. 8 :

Stoica lăutariul cu Sima nevasta lui, copii lor: Irimiea, Stan; Mărin Mălacu, nev. lui Stana; Matei Cotorogea, nev. Stanca, copii: Radu, Ion; Preda, nev. lui Măriea ce au fost vād(u)v(ă); Mihai Bălăceanu, soția lui Bălașa, copii: Petriea vāduvă, Dina fată, Stancul; Gheorghie brat Preda cu Rada nev. lui, copii: Stanca, Florea, Barbul, Stanciul; Bița fata Rizăi vād(u)v(ă). Măria fata ei; Florea brat Stoica, vāduv, copii: Barbu, Ion, Dumitrașcul, Ștefan; Dinu croitorul, nev. lui Păuna, copii: Costandina, Sima, Sima; Rada soacra Radului croitor; Dinu sin Radu Dovleac, oltei; Ioana brat Dinu; Sandu brat Preda, înșurat acolo; Mărin Drăgan, Mărica țiganca lui, Dumitra; Șerbana, Șerbana țig. lui, cu 2 fete; Matei, Păuna țig. lui; Călina vāduv(ă); Sandu

sin Cost. Gogoase, Pătriea țig. lui; Paraschiva vădv. ce au ținut-o D-tru Șchiopu, Măriea fie-sa (= 19 capi de familie, 53 sulete).

Tigani[i] cei fugiți:

Badea cu 3 feciori, însă tot la sf. Pantelemon; Ilie cu un fecior, de acesta se va cerceta; Stoica vataf; Dicul cu 3 copii; Radul, D-tru Garcicul (6 capi, 13 sulete).

Cele ce au mai sporit pâr. igumen Rafail de la lt. 92 până la lt. 96 Iunie 13, cându s'au așezat iarăș eqm. în epitropia dumn. răp[osa]t vorc. Florescu. 1796, Iunie 13.

1 șopron cu 2 furci. afară lângă m-re; 1 pătul cu 8 furci afară lângă m-re; 1 graj de zadă înlăuntru m-rii șindrilit, 5 picioare de zadă la pridvoarele caselor din m-re, 1 pod afară lângă m-re, pe mănăcătura de apă ce este dinaintea m-rii, 1 ogradă de pruni lângă m-re, 1 ogradă de pruni la viea m-rii; 2 vaci.

Cele ce s'au stricat:

1 ciaslov moldovenesc ce au fost spart de tot, 3 săceri, 1 sfredel, 3 tărnăcoape, 1 grajdi de nuele, 1 cărciumă bordei, 10 măci de stupi, 1 car cu 16 cercuri de fier, 1 moară făcău din Dălga.

Cele ce s'au mai sporit de la leatu 96, Iunie 13, până la leat 1801, Iunie 24.

Au șindilit biserica solzu (?) însă prefăcut acoperământu; 1 hălășteu aproape lângă m-re, îngrădit cu gard de nuele coprit; un pătul cu 6 furci; 2 cruci cu bășici de fier albe pe turle; 1 moară de la Morănglavu prefăcută; 1 porțile m-rii de lemn; 1 porțiță de lemn iar la m-re, ciaslov mic.

După cercetare, precum s'au găsit după cum să arată în coprinderea acestui catas(ti)h așa ș'au scris.

Rafail igm. Mor[ă]n[g]lăveanu[.]

(Necatalogat).

1802, Ian. 1. — Postelnicelul Ioniță, fost econom al m-rii Pantelemon, rânduit acum epistat la schitul Șerbănești, face legământ că va îngriji cum se cuvine toată averea schitului.

Incredințez cu această adevărată scrisoare a mea la prea cinstita mână d-lui *biv vel căminar Nestor, epitropul spitalurilor m-rii sf. Panteleimon*, să știe că după rugăciuni am făcut eu către D-zeu, cerând de mi-au dat asupra ce să numește Șerbăneștii Morănglavului din sud Vâlce schit este închinat metoh la spitalurile sf. Panteleimon.

nevoit d-lui și m'au orânduit epistat și purtător de grijă acolo, în soroc de 8 ani, cu acest așezământ ca să fiu cu toată silința spre întemeerea și bună starea schitului, adecă toate câte se cuprinde într'acest cath. de perilavi să le păstrez cu scumpătate, a nu lipsi cel mai mic lucru. Ci mai vartos să le adaog și să le scoresc, moșiile să le caut și să le strâng veniturile cu silință, și care den moși vor fi cotropite de către cinevaș, să le descoperu hotarele prin judecăți; viile să le lucrez bine, a nu să pă-răgini. Ci încă după starea care să află acum să mă silesc a le întemeea și mai bine. Robii schitului să-i stăpănesc cu bună orânduială și cu blândețe a nu fugi dela schit, ci încă și pe cei care să vor afla fugari, să fiu dator a-i aduce la urma lor.

Casile din lăuntru m-rii, fiindcă le este învălitoarea veche și spartă, să am a le învăli din nou, cum și cele de la moșia Morănglavului să aibu a le merimetisi și a le învăli. Morile dupe apa Oltețului de la moșia Morănglavului i morișca de lângă m-re ce este cu o roată, pe apa Dălga, să am a o drege și a le întemeea bine, și să le pui pietre nooă având purtare de grijă, ca oricând să va strica cevaș să le dreg. Și în scurt, toate să le chivomisesc și să le iconomisesc spre întemeerea schitului, ca la soroc să am a le da toate întemeete și sporite. Să am a răspunde embatichiul cel orânduit pe an po tl. 50, cum și alte dări sau împrumutări ce să urmează pă la m-re, de să va întâmpla a mi să cere, să am a răspunde.

Și la împlinirea sorocului de să va întâmpla a nu mă mai voi d-lui să fiu la schit, să am a eși fără de cuvânt pricinuiitor sau a arăta cheltueli că am să eau de la schit.

Ci luându-le toate întemeete, după cum mă leg mai sus cum și să nu fiu volnic a mă îndatora pe numele schitului cu cătă de puțină sumă, măcar la ce trebuință ar fi, fără de știrea d-lui epitropului m-rii. Nici să fiu volnic a zălogi moșiile schitului pe la arendaș, cu vânzarea pe 2 și 3 ani, ci de voi vrea a le da în arendă, numai pe câte 1 an să le dau.

Arăt și aceasta că eu aflându-mă iconom la m-re a sf. Pande-leimon, din cheltuelile ce am făcut rămăindu-mi a mai prîimi tl. 227, bani, însă tl. 85, dați pă *lucru vii ot Lipiea sud Buzău* i tl. 60 pentru *lucru vii ot Pitești* i tl. 76 pe coasa fânului ot *Vărăști* și tl. 6 bani 81, partea postavului iconomului pe 4 luni, care bani nu e-am avut trecuți în foile de cheltueală nici în exolisticon ce am dat către d-lui boeru nu să coprinde, acestiia dar i-am dăruit m-rii sf. Pande-leimon, care să nu am a-i mai cere vreodată.

Pentru mai adevărată credință că le voi păzi acestea toate câte mă leg către d-lui căminar epitrop, am iscălit însumi cu mîna mea.

1802, Ghenr 1.

Ioan post.

(Necatalogat).

1802, Ianuarie 1. — Ioniță postelnicu, epistatul schitului Șerbăneștii Morunglavului se plânge Domnului „pentru Toma biv vel șătrar Deleanu din sud Olt“, care și-a făcut o moară pe apa Dâlga, din jos de schit, pricinuind mari pagube. Aici a avut schitul, altădată, o moară. Roagă să se ordone ispravnicilor ca să cerceteze și să strice această moară.

Vodă intervine în acest sens.

(f. 76).

1803 (?), Ian. 22. — Gheorghe Argetoianu și Const. Oțelișanu, ispravnicii jud. Vâlcea, rânduesc pe post. Iamandi și pe căpitan Costandin ca să meargă la apa Dâlga și să cerceteze pricina dintre schitul Șerbănești și Toma biv vel șetrar Deleanu.

(ff. 76 v.-77).

1802, Aprilie 23. Craiova. — Dumitru cluceru din Craiova dă zăpis postelnicului Ioniță, epistatul schitului Șerbăneștii Morunglavului, că a avut o prăvălie pe locul schitului, în Craiova „pe uliță cea mare în răspântii la pescărie... și acum întâmplându-să de s'au arsu de Cârjalii“ s'a învoit cu el să facă o alta nouă și să plătească chirie 10 taleri anual în 2 rate.

(f. 263).

1802, Aprilie 23. Craiova ¹⁾. — Coicea Brașoveanu, negustor din Craiova, dă zăpis asemănător celui anterior, arzându-i-se și lui prăvălia de Cârjalii. Scrie lui Dincă logofețelul m-rii Șerbănești.

(f. 263 v.-264).

1805, Mai 12. — Florea Băcanu din Craiova se obligă față de Ioniță post., epistatul schitului Șerbănești, să plătească pentru un loc de prăvălie din Craiova, tal. 10 pe an.

(f. 266).

1) Să se vadă un zăpis asemănător dat de negustorul Cost. Nicolau (f. 264).

1805, Iunie 20. — *Ianachi Grigoriu*, epistatul m-rii *Dobrușa*, dă zăpis lui *Ioniță*, epistatul schitului *Șerbănești*, că au făcut un schimb de țigănci.

(f. 321).

1805, Iulie 10. — Sătenii din *Oboga* alături pe moșia schitului *Șerbănești* se înțeleg cu *logof. Ioniță*, epistatul schitului, să plătească 35 parale de fiecare copac roditor tăiat de ei, în loc de 2 taleri, cât îi pedepsise caimacamul *Craiovei*. Cine din ei va mai tăia copaci, să plătească 5 tal. unul „și cari din noi ne vom strămuta din sat, ceilalți săteni, să nu fie volnic alt sătean să vândă casă, coșar sau alte cuprinsuri ce va avea înprejur casii, fără decât să rămâe ale moșii; iar săteni[i] să aibă a-i lua ale fugarului numai cele mișcătoare și bucate de va avea....”

(Iscălesc:) *Radu Catana Șolea*, *Stan isprăvnicelul sin Stroe*, *Preda părcălab*, *Trușcu brat Stan* „dinpreună și cu tot sat(ul)“.

(Necatalogat).

1806, Mai 30. — *Dumitru Brașoveanu* din *Craiova* se obligă către *Ioniță post.*, epistatul schitului *Șerbănești*, să plătească câte 8 taleri anual chirie, pentru un loc de prăvălie ce-l are schitul în *Craiova*.

(ff. 236 v.-237).

1808, Iulie 6. — *Divanul Craiovei* orânduiește pe un *logofăt de divan*, ca să meargă să predea egumenului, *Iosif*, numit de curând la *Șerbănești*, toate moșiile schitului.

Dela divanul Craiovei.

Fiindcă cuviosul egm. chir *Iosif* dela m-reă *Șerbăneștilor Morânglavului*, ce este metoh al spitalurilor de săracii bolnavi ot m-reă sf. *Pantelimon*, carele s'au orânduit acum egmn. la numita m-re de prea sf. sa păr. mitropolitu al *Ungrovlahii*, cu care înpreună s'au orânduit și de aici de la divan, *Petre logft.* ca să-i facă telsim toate lucrurile m-rii mișcătoare și ne-mișcătoare, — face înștiințare la divan că moșioarele ce le-au avut numita m-re mai bunișoare s'au fost dat în arendă de

epistatul ce au fost până acum la m-re, la un D-tru Saitul pă acest următor an, și m-reă cu totul lipsită de bucate pentru hrana robilor ce are și pentru hrana casii, au făcut cerere ca să i să sloboază moșiile pe sama m-rii; și arendașul de va fi dat nescareva bani, să și-i caute a-i lua de la acel epistat; precum și pentru tăerea pădurii ce să află pă aceste moși, iarăși face cerere ca să să orânduiască a să face numărătoreă copacilor ce s'au tăiat, fiindcă s'ar fi făcut mare tăere de sume de copaci cu voe dată de arendaș și să să apuce a face împlinire, a nu să pagubi m-reă.

Deci priimate și cu cale fiind cererea numitului egmn. și mai vartos că și prea sf. sa păr. mitropolit poruncește a i să face teslim toate lucrurile m-rii prin cat(asti)h de perilavi, pe care să-l și iscalească că le-au priimit și să să trimită prea sf. sale păr. mitr. Iată de iznoavă să orânduiește Petre logt. de divan, carele, mergând la numitele moșii ce sănt date supt arenda, să ridice pă arendaș cu toate ale lui ce va fi având și să facă și moșiile teslim în mână cuv. egm., care să și orânduiască și isprăvniceii din partea mănăstirii să caute și strângă veniturile ce să va agonisi pă sama m-rii. Și arendașul de va fi dat nescareva bani la epistat, să-l apuce a i să împlini, precum și orice alte lucruri, sămănături de bucate și altele vor fi pă moșiile sf. m-ri făcute cu robi(i) și plugurile m-rii, earăși să le facă zăpt pă sama m-rii, plătindu-să epistatului numai sămanta ce va fi pus; și vre o cheltuială adăvărată de va fi făcut dela sine-și, să i să îplinească de egmn. și să lipsască numitul epistat cu totul dela m-re.

Asemenea și pentru tăerea pădurii iarăși să facă orânduitul logt. scumpă cercetare și numărătoreă, să dovedească întră adevăr cătă sumă de copaci roditori sănt tăeți de când să află moșiile supt stăpânirea numitului arendaș și de cine s'au tăeat și cu a cui voe.

Pentru care făcând alegere în scris de a o păzi de hatăr la vre-o parte, să ea pă amândouă părțile. să-i aducă aici, ca să să înfățișeze la divan spre a să da hotărăre.

1808, Iuli[e] 6.

....?, Dinu Bib[escu], Cosdn. Brăiloiu, Dumitru Brăiloiu,...?

(Necatalogat).

319.

1808. Iulie 10. București. — Dositei mitropolitul și Const. Predescu episcopul Pantelimonului, cer divanului ca fostul epistat dela schitul Morunglav să fie trimis cu mumbașir la schitul arătat, ca să predea averea acestui schit.

Cătră cinstitul divan al Principatului Valahiei.

† Indestulată pliroforie să vă da cinstitului divan dintr' această deosebită scrisoare a noului igumenaș ce s'au orânduit la Morunglavi, metohul sf. Pantelimon, de urmarea lui *Ioniță post.*, epistat ce au fost acolo. Pentru care, fiindcă numitul epistat, îndată ce a simțit dă lipsirea sa dă acolo (după cuviință și dreptate) din epistasie, au fugit dă acolo și au venit aici în București, urmează ca, cu porunca și mumbașir al cinst. divan, să-l ia pă numitul postc. dă aici și ducându-l acolo în fața locului să urmeze cei ce să află acolo rânduiți, logt. al divanului Craiovei și om al sf. episcopii Râmnicul, ca să facă cercetările cu urmare precum sânt porunciți. Iar pentru veniturile acelor moșii ce sânt date la arendă de cătră numitul, iarăși porunca cinst. divan să facă zapt pă seama schitului spre a-și avea oamenii și robii schitului trebuincioasa hrană a traiului vieții, și acei arendași cumpărători să-și caute banii a și-i lua dă unde i-au dat.

Deosebit, am luat pliroforie că' dintru o pădure a schitului ce au fost păzită dăn vechiu, numitul ar fi dat voe cu enteres de bani de s'au' tăeat mulțime dă copaci roditori, încât după cercarea ce au făcut întru o zi numai s'ar fi numărat copaci tăiați peste 8000. Pentru care pagubă ce s'au pricinuit schitului să va da porunca cinst. divan ca cercetătorii să facă cercetare și pentru această stricăciune, prin carte de blestem a să dovedi în adevăr căț(i) copaci sânt tăiați, ca în urmă să să dăspăgu-bească schitul cu împlinirea dreptului dă cătră numitul proin epistat.

1803, Iulie 10.

D[ositei] al Ungrovlahiei, C. Predescu stolc. epitr[op].

(V-so :)

Del[fa] divanul Prințipatului Valahiei, către cinst. div. al Craiovei.

Lipsirea și scoaterea lui *Ioniță postc.* din epistasia schitului Morânglavii s'au făcut pentru doao pricini cuviincioase: una, adică pentru căci divanul a dat hotărârea înscris, ca să lipsiască epistasiia de mireni dela aceste schituri și să să rânduiască călugări igumenași parte bisericească, după cum așa și să cuvine, spre a să epistasi m-rile și schituri de obraze bisericești, iar nu de oameni mireni; și alta, căci acest *Ioniță* s'au arătat de rău iconom păgubitor schitului și următor împotriva a însuși coprinderii așezământului său.

Deci epistasia lui fiind rea, asemenea dar sânt și vânzările arenzilor ce au făcut el earăș rele și neținute în seamă.

Drept aceea poruncește divanul cu hotărâre ca toate acele moșii să le dați iarăși în zapt și stăpânirea schitului, ca să aibă cu ce să hrăni oamenii și robii casii, și acei cumpărători pentru bani(i) ce vor fi dat la numitul *Ioniță* să și-i caute și să și-i ea dela însuși el. Iar pentru sfărămarea și prăpădirea ce au făcut

numitul Ioniță la acea întemeiată și veche pădure a schitului, orânduiește divanul pe *Dicul postc.*, carele ridicând de aici pe acest Ioniță să-l aducă acolo în fața locului la acea pădure, unde atât mumbașirul ce se rânduește de aici i cel de acolo, logit. de divan, cum și omul sf. episc. Râmnic, ce sânt rânduiți pentru catagrafia periusii schitului și așezarea noului igumen, fața cu igum(enul) și cu Ioniță să facă cercetare prin carte de blestem, ca să dovedească, în toată vremea epistasioi lui câți copaci s'au tăeat din pădurea schitului de unii alții, ori din.... i nepurtarea de grijă și nepaza sau cu voe dată de însuși el pentru enteres de bani și prin numărătoare dreaptă să arate în adevăr, căci copacii s'au găsit tăeți, peste câți din acei copaci era vechi, mai rodnici de ghindă. Și apoi după ce vor săvârși cercetarea aceasta, vor săvârși și urmările catagrafiei periusii i a stării schitului i a înprejmuirilor și a teslimatului zestrii schitului, după coprinderea osebitei porunci ce este dată pentru aceasta, înpreună cu acele catagrafii și cu înscris cercetarea pădurii, să dați în mâna mumbașirului pă numitul Ioniță, ca înpreună și cu noul igumen să-i aducă aici.

1808, Iulie 13.

Iosif Arg[heșiu]....?, Ștefan Văc[ărescu], Grig. Ghica, Barbu Văc[ărescu], Toma Crețulescu vel logit. Biv vel med(elni)cer.

(Necatalogat).

320.

1808, August 1. — Divanul Craiovei alcătuit din.... Cost. Brătloiu, D. Otetelișanu și alții... referă la înaltul divan de cele ce mumbașirul Cost. post., logoiatul de divan dela Craiova și omul Episcopiei au găsit la schitul Șerbănești. Fostul epistat Ioniță n'a fost găsit de mumbașir aici la București, nici la schit, așa că cercetările s'au făcut numai în prezența lui Iosif eromonah, noul egumen.

(Necatalogat).

321.

1808, Aug. 7. — Costandin postelnicelul arată că a predat egumenului Iosif 14 legături cu cărți și zapise ale schitului Șerb., găsite într'o „teacă de pânză“, cum și un hrisov. Fostul epistat Ioniță n'a fost față. De cele ce vor fi lipsă urmează să-și dea seamă.

(Necatalogat).

322.

1808, (August (?)). — Catastih de toate lucrurile i acareturile și namestiile sfintei m-ri Șerbăneștii Morânglavului mișcă-

toare și nemișcătoare ce s'au găsit după catastihul de perilavi al postelnicului Ioan, ce au fost epistat la această m-re, care s'au făcut teslim în mâna sfinții sale cuviosului egumen chir Iosif, precum în jos să arată anume :

1808.

Odăjdiile și alte odoară ale bisericii :

1 potir de cositoriu, 1 discos tot de cositoriu, 1 zvezdă iar de cositoriu, 3 pocrovețe de cutiie ponosite, 3 pocrovețe : una de bogasiu și doao de carton, 1 stihar de basma ruptu, 1 sliță verde cu flori de mătase fărămată, un stihar de carton de Beci, 1 sliță ipac de Beci, 1 sliță ipac de carton, 1 păreche de rucavițe cu flori de fir rupte, 1 păr. de rucavițe de mldez vârgat, rupte ; 1 antimis cu sf. moaște ; 1 masă pe sf. prestol de carton de Beci, 1 masă de mușama iar pre sf. prestol, 1 epitafiu de mușama zugrăvit, vechiu de tot ; 1 dveară de cutie căptușită cu astar ; 2 dveari de cită de Beci căptușite cu astar, ponosite ; 1 poală de cită de Beci pă iconostas ; 2 epitrahile ponosite, 1 epitrahil de atlaz cu 4 ciucuri de ibrișin ; 1 epitrahil de cutie vârgată cu cinci ciucuri de ibrișin ; 1 orariu de canavățu cu 4 ciucuri de ibrișin ; 1 sfeșnicel pe sf. prestol de alamă cu mucările lui fărmate ; 5 candel, însă două de cositor și 3 alamă ; 10 icoane prăznicare toate fărămate ; 1 cădelniță de alamă fărămată, 1 anaforniță de alamă.

Cărțile rum[ă]nești :

1 evanghelie, 12 minee lunovnice, din care 7 sânt bune și 5 stricate ; 1 pentecostariu, 1 triod dezlegat, 1 apostol, 1 molitvenic cu leturghie într'ânsul dezlegat și lipsă ; 1 ciaslov, 1 cazanie fără scoarță lipsă și fărămată ; 1 carte a lui Maximian lipsește de tot ; 1 biblie scrisă cu mâna nu iaste ; 1 psaltire mare dezlegată.

Cărțile sârbești :

1 triod, 1 octoih fărămat de tot, 1 apostol.

Podoabele bisericii :

2 sfeșnice mari de lemn ; 6 sfeșnice mici iar de lemn ; 2 tratapode în străni ; 2 jături, 2 clopote, 4 icoane mari, 1 tratapod mic de pus colivă pe el ; 1 icoană cu Învierea și praznicu m-rii, 5 icoane la amvon unde stau fămeile.

Până aici s'au scris de pe perilavi ceale ce sânt ale bisericii :

Aici am (?) scris ceale ce s'au adaos și s'au făcut sf. biserici de egum(enul) Iosif, după cum arată în jos anume :

(Leat) 1813.

1 sf. potir de argint poleit, 1 discos de argint, 1 zveadă de argint, o linguriță de argint, 1 copie arg., 1 pomăzuitoriu de arg., 3 proscoveațe de mătăasă cu floricele de fir, 1 poeas de beteala cu paftale de argint, 1 masă pe sf. prestol de cit, 1 masă pe proscomidie iar de cit. 3 dveri tot de cit, căptușite cu bogasiu, 3 candelale de argint, 1 per. de odăjdii de carton căștegate, 12 minee lunovnice rum(ă)nești tipărite la Buda, căștigate dela prea sfinția sa părintele episcopu Argeșului; 1 octoih mare tot dela preasfinția sa câștigat; 1 păr. de cununii de tinichea.

(f. 341-342).

323.

1808, Octombrie. — *Plângerea lui Ioan post., fostul epistat al schitului Șerbănești, către divan, să fie repus în epistasia și să i se plătească pagubele suferite de pe urma Cârjalilor.*

Către prea cinstitul întâiul marile divan, prea plecată jalbă,

Cu lacrimi jăluiesc cinst. și marelui divan că eu luându cu embatichiu schitu Șerbănești(i) Morânglavului din sud Vâlcea, cu soroc de 8 ani, în epitropia dumlui *căminarului Nestor*, pentru truda, osteneala și slujba mea care am făcut-o în 9 ani de zile iconom la m-rea sf. Pantelimon, pă vremea și de năpraznica boală a ciumii care au fost atunci, după cum este știut slujba mea la multe obraze de cinste, cu acest șart ca să șaz și eu la acest schit într'acel soroc, să mă odihnesc, dând mai vartos și la har m-rii Pantelimon pentru slujba mea tl. 270 și o candelă de argint, osăbit, mi s'au oprit tot la m-re și 1 țigan și o țigancă.

Așa dar luând schitu în zaptu meu, (din peristasia vremii) care este știut cu Cârjalii ce s'au întâmplat în partea locului, mi s'au pricinuit mare pagubă peste 1300 de lei, după cum pe larg să arată la catastihul ce-l am. Și unde nădăjduiam ca să am pace și odihnă până la numitul soroc, ca să mă poci îndrepta și eu din pagubile ce arăt că mi s'au pricinuit, m'am văzut, în 1806. scos dela schit și s'au orânduit în locul mieu un Iosif călugăru.

Anoi după jalba ce am dat eu la stăpânire și după cercetarea ce s'au făcut dă logofetia cea mare, negăsindu-se asupra mea nici cea mai mică și puțină învinovățire, cu poruncă m'am orânduit iarăș la numitul schit, ca să șaz până la hotărătul soroc; unde mergând n'am șazut mai mult decât din estimp de 9 luni și m'am văzut scos cu totul, isterisit și de venit și de cheltuiala ce am făcut, cum și de pagubile ce s'au pricinuit acum în 2 rânduri, cu scoaterile și cu paguba ce din peristasia a vremii s'au întâmplat, neștiindu-mi-se în seamă, nici ascultându-mi-să cererile ce prin jălbi am făcut marelui divan; ci numai cu o pricină că s'au dărăpănat pădurea schitulul cu totu.

La care cuvânt am arătat pricina că copacii s'au tăiat pentru trebi împărătești, după cum aceasta oștie și chear dum-lui vor(ni)c *Mihalache Manul*, că el să afla *caimacam la Craiova*. Și cu aceasta, astăzi sânt stins și sărăcit până în pământ, de am încăput în grele datorii și am ajuns la o stare foarte vrednică de jale, însărcinat fiind cu casă grea dă copii, de sânt muritori de foame.

Prea cinstiților boeri, când n'aș fi fost următor așezământului, atunci cu tot cuvântul dreptății puteam să fiu lipsit, dar când schitu l-am sporit, l-am adăogat, l-am adus în o stare bună, cele dărăpănate le-am dres, și cu un cuvânt, cu durere de inimă silindu-mă în tot chipul, cu neadormită îngrijire, ca să fiu și eu unul din cei mai mici ctitori, l-am făcut întocmai după plăcerea firii omenești și a cinstii bisericii, va fi cu păcat să fiu isterisit de toate, cum arăt; pentrucă prea cinst. divan, ca un drept stăpân carele nu voiește a auzi stingerea cuivaș, ci cu milostivire pe oricarii năzuesc îi și miluesc a nu rămâne cu lacrimile pă obraz. Așa și eu prea cinst. boeri, ca unul ce mă aflu stăns, cum mai mă plâng, mă rog ca în fericite zilele dumv. să mi s(e) asculte plângerea și rugăciunea care o fac, să vă milostiviți asupra-mi a mi s(e) face și mie o îndreptare la aceasta și voi arăta și eu toată socoteala atât dă venit cât și dă cheltueală. Și de vreme că, până la orânduitul soroc n'am fost în stăpânire după așezământ, cer și eu harul ce l-am dat m-rii sf. Pantelimon și sufletele dă țigani, făcându-mi-să și mie îndreptarea ce s'au făcut și altor epistați coznicoși ce au fost la alte mănăstiri.

Dă aceasta mă rog prea cinstitului divan, ca să am această îndreptare a-mi lua și eu veniturile schitului, iar de nu, să mi s(e) plătească, după cum arăt, cheltuelile și pagubile ce mi s'au pricinuit într'aceste 2 rânduri, cum și sânt bria mea ce o va găsi cinst. divan cu cale. Și plătindu-mi-să acestea, va rămânea toate veniturile pă seama numitului egumen.

Și cum va fi mila cinstitului divan.

Prea plecat cinstitului divan,

Ioan postc., proin Morănglăvean.

(V-so:) *Dela întâiu divan.*

Dumv. fraților boeri divaniți, față cu prigonitoarele părți s cu dum-lui *biv vel stolnic Constand. Predescu*, episcopul m-ri sf. Pandleimon, să cercetați jalba aciasta și să ne faceți anafora cu zapciu cel orânduit.

Răducan Filipescu.

(1)808, Octomv. 18.

Dela Divan.

Înfățișându-să la divan înaintea noastră jăluitoarul Ioan postc. epistat cu Deftul logt, vechilul egumenului Morănglă-

veanul, unde fiind și d-lui stolnecul Cost. Predescul; am cetit mai întâi zăpisiul de așezământ ce au dat Ioan postc. la m-rea sf. Panteleimon în lt. 802, Ghenr. 1 când s'au orânduie epistat la m-rea Morânglavului, după care i s'au dat și lui de către căminarul Nestor, episcopul de atunci, asemenea așezământ de perilavi.

Am cetit apoi și alăturatele cercetări ce s'au făcut la fața locului cu carte de blestem prin 3 orânduie: unul de aici de divan Cost. postc. și altul din partea sf. sale părintelui Râmnicu, Axentie ierodiaconul și altul din partea divanului Craiovii, Petre logof. de divan, pentru tăerea pădurilor i pentru starea m-rii. Din care am văzut că numitul Ioan postc. s'au purtat cu totul împotriva așezământului său și au făcut multă pagubă și dărăpănare m-rii, precum să dă pre larg îndestulare din cercetarea de la fața locului. De care, măcar că nu se mai cuvenea a să da nici o ascultare lui Ioan post, la pricinuirea ce zice că el n'au fost la cercetarea din fața locului, în vreme ce ne arată d-lui stolnic că într'adins s'au ascuns, ca să nu să ducă, și să mai pricinuiască și acum altă cheltuială și zmăcinare egumenului; cum și Cosdn. postc. arată că la plecarea sa din București, în toate părțile l-au căutat și nu l-au putut alla, dând vorbă că au plecat să vie la m-re, unde nici acolo nu l-au găsit; dar pentru ca să nu-i mai rămăe nici un cuvânt de pricinuire, de va da mai întâi, aici, chezaș sigur răspunzător la orice pentru dănsul, precum îi cere d-lui stolc., la ceea ce va rămănea dator m-rii să să rânduiească un logofețel cu praxis dintr'ai divanului de aici, carele luând pe Ioan postc. să-l ducă la fața locului, unde dimpreună cu Axentie ierodiaconul i cu Petre logf. de la divanul Craiovii, puind înainte-le zăpisiul lui Ioan postc. de așezământul cu care au avut m-rea, să facă de iznoavă cu deamăruntul și cu multă luare aminte cercetare pentru toate și să să arate divanului în scris pe larg și cu bună pliroforie, pentru fieșcare madea osebit, adică pentru starea m-rii i a celorlalte ce au fost legat Ioan postc. de a le urm și a le face i pentru lipsa zestrii m-rii, cât și pentru tăerea, dărămarea și prăpădenia pădurilor; de care să să facă acum altă carte dă blestem atât asupra tuturilor celor ce vor avea știință de orice urmare a lui Ioan, cât și asupra orânduieților cercetători, ca toți să arate ade-vărul, iar nedând Ioan chezaș precum i să cere, să aibă a plăti toată paguba m-rii, precum să coprinde în cercetarea ce s'au făcut la fața locului prin carte de blestem; și zapciul cel orânduie, să-l apuce să facă împlinire.

1808, Noemv. 18.

.....? Ștefan Dudesco vel logf.....?

1808, Dec. 8. — Înaltul divan al Principatului Țării Rumănești, în persoana lui Dositheu mitropolitul, Iosif episcopul Ar-

geşului, Costandin....? şi Ştefan Văcărescu, cercetează anaforaua veliţilor boeri şi găseşte că bine s'a făcut îndepărtându-se Ioan postc. de la epistasia schitului Şerbăneşti, „căci de se lăsa până la împlinirea sorocului, prăpădea schitul cu totul“. Socoteşte dreptă chezăşia ce se cere acestui Ioan, în persoana unuia cu stare, căci schitul nu poate să sufere cheltuelile unor noi cerceări la faţa locului. Dacă Ioan post. nu va aduce chezaş şi nici nu va răspunde toată paguba pricinuită schitului, se porunceşte zapciului ca „să-l ridice la închisoare, ca să plătească...“.

(Necatalogat).

324.

1811, Fevr. 8. — Răvaşul egumenului Iosif către un Hristea² privitor la un schimb de Țigani.

Cu părintească dragoste mă închin dumi(tale) chîr Hristio,

Am primit răvaşu dumi(tale) şi am văzut ceale scrise pentru o fată de Țigan a m-rii Stănileştilor, ce au luat-o un Țigan al nostru întru căsătorie. Eu de aceasta n'am știut, n'au fost prin știrea mea, ci ei singuri s'au învoit şi s'au luat. Şi de vream că s'au luat sântem datori de a da schimbul, pentru că ei într'altă parte nu știu de a merge ca să-și ia Țigănci, ci aceste 3 mîndăstiri fiind aproape învecinate, iau unii dela alții, uneori cu știrea stăpânilor, iar alte ori și fără de știrea stăpânilor și la urmă să plătesc unii de alții.

Ci dum. avînd fecior de însurat, îl vei trimite aici în Țigănia noastră cînd va fi gata și să vor învoi și cu plăcere să vor lua. Iar eu, după cum zic mai sus, sîntăm (!) datori de a da schimbul oricînd să va căuta.

Și sînt al D-tale părinte suiletesc.

Iosif ig(u)m(en) Morănglău(ean).

(Necatalogat).

325.

1811, Iulie. — Iosif egumenul schitului Şerbăneşti, metoh al Pantelimonului, se plînge comitetului Principatului, ca să poruncească oamenilor ce şed pe moșiile schitului să-și facă 12 zile de clacă.

1811, Iulie 23. — Divanul principatului poruncește ispravnicilor de Vâlcea să cerceteze plîngerile egumenului Iosif și să oblige pe locuitori să-și facă claca după obicei.

(f. 274-275).

1811, Oct. 15 — *Iosif egum. schitului Morunglav adeverește că are să dea un schimb de țigani m-rii Stănești.*

Fiindcă un copil de țigan al nostru, anume Dragomir lăutariu, fiind îndrăgit cu o fată de țigan anume Pârva a lu(i) Ion țiganu al sf. m-rii Stănești, s'au și luat întru căsătorie fără de știrea mea și fără de știrea d-lui chir *Hristea, epistatu Stăneștilor*, ci de vreamă că ei s'au luat fiind îndrăgiți și au fugit cu dânsa dau aciastă adeverință la mâna m-rii Stănești, pentru când se va cere în schimb, să fim datori de a da iar fată de țigan, care să va plăcea și să vor învoi amândoaă pârțile.

Iosif igm. Moră(n)gl(ă)v(eanu).

[1]811, *Ocv. 15.*

(Necatalogat).

1812 Ian. 23. — *Polihronie Costandinos, epistatul m-rii Stănești*, scrie egumenului *schitului Șerbănești* că stărița dela *m-rea Manu*, datorind Șerbăneștilor 2 fete de țigan și știind că *m-rea Stănești* are să primească 2 țigănci dela Șerbănești, s'a rugat să primească Stăneștii, ca să plătească cu acele țigănci datoria m-rii Manu la Șerbănești.

(f. 321 v. - 332).

1816, Martie 24. — *Ioachim, egumenul schitului Șerbănești*, către *epitropul Pantelimonului*.

*Cu părintească dragoste și cu smerită plecăciune,
mă închin dumi(tale).*

Cu aciastă plecată a mea scrisoare mai întâi cercetez sănătatea dumi(tale), ca mila lui D-zeu aflându-se întreagă și cu toată fericirea dinpreună cu toată familia dum. să mă bucur, mulțămind cerescului împărat.

Al doilea înștiințez dum. că în trecutele zile m'am pomenit cu un mumbașir dela divanu Craiovei trimisei (!) de un *Petrică Portărescu* med(elni)cir și judecător la partament (!) ce-i zic pe polecre *Petrică Bătăiosu*, carele au jăluit mării sale lui vodă pentru mine ca să-i arăt diiata Morănglavului, căutând să ia de la schit 5 suflete de țigani și moșie și niște locuri de prăvălie din Craiova, cu cuvânt că o *Marică Prejbeanca*, soacra dumlui, au fost nepoată de văr Morănglavului, ctitorului, și zice că iaste lăsat în diiată aciastă danie ce cere el.

Deci eșind în judecată la partament, l-au întrebat judecata cu ce sineturi cauta acestea; el au arătat nește jălbi ce au avut judecată soacră-sa, acea Marica Prejbeancă, cu d-lui *râpt. stolc. Dumitrache*, episcopul sf. Panteleimon, pentru aciașă pricină de ani 40 și mai bine. Carele s'au văzut și un răvaș al râpt. stolc, episcopu, scriind către un *Grigorie, ce au fost atunci igmn. la schit*, ca să-i dea 5 sullete de țigani, pe care i-au și dat, găsindu-să și adeverința acei Maricăi, în condica m-rii, de primirea acelor 5 sullete de țigani, pe anume că le-au primit de ani 40. El zicea că acei țigani au fost ai soacră-sa de moștenire, iar 5 țigani care sânt puși în loaea de zestre și să arată și în diiață nu sânt dați(i). Judecata mi-eau cerut diiața că să o vază; eu le-am arătat că diiața Morănglavului nu să găsește în condica și în cărțile schitului nici decum și eu nici că am voe pentru aciașă pricină de a intra în judecată fără de știrea stăpânirii. Și așa mi-eau pus soroc judecata, ca până la duminica Thomei, până voi înștiința la episcopiea sf. Pantelimon, ca să să caute acea diiață și acolo.

Pentru carea într'adins trimisei acest țigan și mă rog dum., arhon sârdar, să poruncești d-lui *vist. Iorgache*, ca să caute în cărțile m-rii Panteleimon, ca doar s'ar găsi acea diiață, și găsindu-să să să vază ce cuprindere are și de pomenește cevaș de acea Marică Prejbeanca, ce zice că i-au fost nepoată Morănglavului și îi lasă acea danie.

Iar negăsindu-să diiața, să să caute în hrisovul Morănglavului ce au închiriât schitul sf. Panteleimon, de pomenește ceva de acea Marică, și găsindu-să sau diiața sau în hrisov pomenind cevaș pentru aciașă pricină, mă rog să mi să trimită copie; fiindcă să poruncească în cartea domnească, ca ori să arătăm diiața Morănglavului, sau să primim carte de blestem după cererea jăluitarului.

Și mă rog să arăți și dumnealui boiariului vistier *Ghica*, ctitorul Panteleimonului aciașă pricină, ca să facă și d-lui o carte către dum-lui caimacamu Craiovei, ca să-ș câștige schitul dreptatea, să nu să asuprească. Sau mă rog băgați o jalbă la măriea sa vodă și îl trageți pe acel jăluitar acolo la divanul mării sale, ca să aleagă aciașă pricină, ca să nu mă incurce judecata cea de aici, fiind și el judecători la partament. Și aducându-l acolo, vei face dumi. vechil pe d-lui vist. la Iorgache, să să judece cu dânsul, fiindcă și *unchieaș Stoica* care e chelari la Panteleimon știe aciașă pricină cu țigani(i) și ce nepoată au fost Morănglavului.

Iar pentru locurile de prăvălii din Craiova ce le țin negustori(i) cu chirie nu se găsesc sineturi în condică, de cine sânt date sau cumpărate; poate ca să vor fi răpus acele sineturi sau că le-au avut Moră(n)glavu de la părinții, că m-rea le stăpânește de 100 de ani, de când iaste făcută.

Cererea acestui Petrică este mare, că să laudă că o să ia m-rea supt stăpânirea lui ca un clironom ce să face că

iaște al Morănglavului. Apoi nu știu cu ce temei o zice aciasta.

Iar dum(neata) slănta și prea luminata învierea d-lui nostru Is. Hs. să ajungeț(i) cu sănătate și să prăznuiți cu mare bucurie acum și la mulți încungiurări de ani. Și și cu toată plecăciunea sănt al dum. ca un părinte sufletesc și smerit către D-zeu rugător.

Ioachent igmn. Moră(n)gl(a)v.

(V-so :) Intru cinstită mână d-lui biv vel sârd. și ipitropu sf. Panteleimon *Cilibi Nicolache*, cu smerită plecăciune.

329.

1816. Apr. 13. — *Egumenul schitului Șerbănești scrie lui Nicolae Trăsnea, episcopul Pantelimonului.*

Hs. anesti și cu smerită plecăciune dum. arhôn sârdar.

Slănta și prea luminata înviare a Domnului nostru Is. Hs. ce ai ajuns dum. cu sănătate și ai prăznuit cu mare bucurie la anul și la mulți încungiurare de ani să te învrednicească miostivul D-zeu de (a) ajunge cu sănătate și a prăznui cu mare bucurie dinpreună cu coconița și cu toată cinstită familia dum. cum și celelalte următori (!) luminate praznice ale anului asemenea să le prăznuești.

Cinstită scrisoarea dum. dinpreună cu luminată porunca mării sale lui vodă și cu copile pentru pricina d-lui medlcer Petrică, cu plecăciune le-am primit și toate mi-eau plăcut și sănt bune; iar copia de diată a Morănglavului după părerea mea nu mi-eau plăcut, căci nu arată într'ansa toate moșile câte le stăpânește schitul: moșia Hurez și moșia Cârlogani și 10 locuri de prăvălii în Craiova, care le ia schitul chirie de când iaște făcută m-rea. Căci acel medlcer pentru aceea cere mai mult diata să i se arate, că ce moșii nu vor fi trecute în diată acelea le cere d lui, cum și locurile de prăvălii din Craiova. Ci pentru locurile de prăvălii, după cum am mai înștiințat dum., nu se găsește sineturi nici aici la schit de cine sănt date sau dela cine sănt lăsate, făr'de cât să găsesc zapise dela neguțător(i) cei ce le-au ținut cu chirie, date la mână schitului de ani 40, în care zapise sănt întărite și de prea sl. sa răp. episcop Chesarie. Iar de moșia Hurezu și moșia Cârlogani, care nu sănt trecute în copia de diată, sănt sineturi hotărnic(i) și zapise, care... sănt trecute toate în condica schitului cea noao și le stăpânește schitul până astăzi.

Ci eu până acum n'am mers la Craiova să arăt porunca domnească, iar după Dumineca Thomei voi merge și voi arăta numai porunca domnească la d-lui caimacamu și la d-lor cinst. boiari, iar alt nimic. Și de va fi ca să vie d-lui med. Petrică

acolo, ca să stea în judecată, trebuie să să trimită de aici ori condica cea noao sau sineturile cele vechi (să se scoată copie e greu, fiind multe). Și țigani sânt mai mulți în condica de aici și în sineturi.

Pentru aceea trimisei acest țigan, cu țigani(i) care s'au trimis de aici. (Cere dispoziții de cele ce urmează să facă în această judecată și ce să înfățișeze).

Ioachim igm. Morănglv.

„După înștiințarea D-lui vistier mai trimisei de aici pe un Ioniță țiganu cu țăganca lui și cu un frate al lui, Ghiță copilu; și pe acest copilu să-l iai dum. că iaste copil cu inimă, l-am avut chiliăș și iaste bun copil.

Răvaș(ul) d-lui răpt. clucer Dumitrache de pricina acelor 5 suflete de țig. ce i-au luat Stochița Croitoriu iaste la medcer, iar la mine iaste adevărînța Maricăi de primire.

330.

1816, Oct. 10. — Egumenul Ioachim dă relații și face rugăminți serdarului Trăsnea, episcopul Pantelimonului.

*Cu părintească dragoste și cu smerită plecăciune
mă închin dumi[tale].*

Prea cinstită scrisoarea dum. ce mi s'au trimis cu Stoica țiganul, tatăl Irimii țiganul, cu multă dragoste și cu plecăciune o am primit și mai întâi foarte m'am bucurat că din mila lui D-zeu vă allați dumv. sănătoși, mulțămită lui D-zeu.

Am primit și scrisoarea d-lui boiariului vistieriu ce scrie către d-lor boiari ispravnici pentru pricina păduri(i) și voi merge eu la d-lor cu scrisoare. Iar acum văz că s'au contenit cu tăiatu, salahorii.

Iată că să trimisă și calabalăcul Irimii, tot ce au avut, căruța cu boii lui și ce au avut; iar că au jăluit dum. că i s'au oprit de fiu-meu din simbria lui ce au avut, rău a jăluit, că câtă focmeală au avut prin scris cu zapis, îi i s'au împlinit până la o pară; făr' de cât rămăsăs(e) cusur 2 perechi tuslugi și 1 per. imin(e)i și 1 zi de arătură de porumb, care și acestea nimini nu i le opria, ci i s'ar fi dat și făr' de a mai supăra pe dumi., ci iaste un neam rău de țigan și nemulțămitor și sânt mulțămīt dumi. că m'ai scăpat de acest neam de țigani, că de veniea și tată-său Stoica cu Irimia fii-său aici, băga zizanii în țigănie și turburări, după cum sânt ei învățați. Tuslugi(i), iminei(i) i s'au plătit cu bani acum, iar porumbul i s'au dat de i-au cules și i-au pus într'un pătul aici, și nu mai are nimic a mai căuta la fiu-mieu.

Cinst. cocoane, aduc aminte dumi(tale) că la așezământul ce s'au făcut satilor, din porunca domnească s'au dat și schi-

tului 2 poslujnici și s'au păzit acești poslujnici nesupărați până acum pe vară; apoi m'am pomenit cu ei da(i) în daide și am scris d-lor boi(ri)lor ispravnici, trimițându-le și 2 galbeni, ca să facă bine sa mi-lăsa, și vez(i) dum. ce răspuns îmi dau. Ci, mă rog dum. Cilibi, ca sa faci dragoste să arăți d-lui vistr, să vez(i) ce zi e și când să va milostivi d lui de a face vreo scrisoare d-lor boi(ri)lor ispravnici pentru acești poslujnici, să arate pe acel Vasile care au mai fost și pe un Mihai gineri-său, oameni săraci, ase bători, să i mi-i dea, iar pe acel Dragu, carele au mai fost nu-m(i) trebuie, ca au fost lăsat să dea ciară m-rii 6 ocă pe an și de biev am scos dela dânsul în 2 ani cât au fost poslujnic 3 o... a iaste un rumân mișel. Măcar că acest Vasile și cu gineri-său Mih i sant fugiți, că i-au prădat satul, dar auzind ei de unde vor fi, că i-am dres....? la m-re.

De aciasta mă rog dumi(tale) de va fi prin putință, și cu plăcaciune sant al dumi. ca un părinte sufletesc și către D-zeu și plecat,

Ioachim igmn. Morăglu[eanu].

(P. S.) Pentru calabalâcul Irimii țiganul i-am mai dat 2 boi și cu un rumân cu chirie, zicând Stoica țiganul că nu poate veni numai cu boi(i) lui și zicând Stoica țiganul că dum. ai poruncit să-i dau 2 boi și cu un om.

(V-so) Intru cinst. mâna d-lui biv. *vel sârd. Cilibi Nicolae Trăsnea și enitronu sf. Panteleimon*, cu părintească dragoste și cu smerită plăcaciune.

(Necatalogat).

331.

1818, Sept. 14. — *T. Avramoqlu, numit epistatul schitului Șerbănești, dă zăpis de așezământ către spitalul Pantelimon.*

Adică eu, cel mai jos iscălit, încredințez cu acest zăpis la cinst. mâna dumlui sârdarului Nicolae Trăsnea, epitropu spită-lului ot sfânt Panteleimon, precum să s(e) știe că prin bună învoire m'am orânduiți (l) enistatu la schitu Șerbănești Morunglavu prin tocmeală și așezământ, după cum în deosebite contracturi ce am d t și mi-au datu să adeverează pe largu. Dar și printr'acestu deosebitu zăpis, mă leg pentru toate câte să coprinde de a le face, să fiu dator a le isprăvi în doi ani și jumătate. Și cându cinst enitronie va triumite cercetători și la câte în contract sant legatu a le urma și la una dintr'acelea nu voi fi următor, să fu scos dintr'această epistasie și nu numai să am a plăti orice va fi lipsă din perilavi ce mi-au datu și am datu, ci și de hanii ce am dați ajutor la spital să nu preten-derisesen măcar o para, cum și cheltuiala să fiu răbdător. Iar pentru țiganii m-rii să se] urmeze după cum și nână acum s'au urmotu, ca oricând va avea spitalul trebuință și mi să va

cere, să am a trimite cu omul meu la spital. Și spre încredințare am iscălit.

1818, Septu. 14.

Teodorache Avramog[lu], adeverez.

C. Popovici, martur.

(Necatalogat).

332.

1819, Sept. 18. — Teodorache, epistatul m-rii Șerbănești, răspunde lui Nicolae Trăsnea biv vel pah. și epitrop al Panteimonului, cu privire la judecata cu Nițu căpitan. Acesta s'a îndatorat la judecată să taie „zăgazdu mori[i]”, iar stricăciunea pricinuită s'o plătească Ioachim proin egumen, care l-a îngăduit să facă moara, Cârloganii calcă moșia și îi va chema în judecată, dar să i se dea puțin răgaz, că e vremea grea. Cere o recomandatie către calmacam: „să fiu cunoscut și să mă ajute la ce voi avea” și alta la „Răbnec la serdaru Nica Zarafu”. Ar vrea să se plângă lui vodă pentru claca locuitorilor și cere sîat. S'a îmbolnăvit de nevoi. Trimite și foaia de banii dați logofătului Dumitrache.

(Necatalogat).

333.

1819, Octomvrie 25. — Copiile hotărnicilor ce s'au scos din ocolnică și s'au dat lui chir Theodorache:

Șerbăneștii Morănglavului, Zalba (!) morii apii Dălga, Pulașii, Cermăgeștii de jos și de sus, Dobrușa, Ciomăgeștii, Târșa despre Cârlogani de sus, Cârloganii de sus, Oboga, Crivinile despre Căluși și Dimonu (?), Moruneștii moșnenilor, Horezu.

(Mai jos:) Aceste însemnări să se caute în altă parte pentru moșia Princoveanului: despre Princoveanul (!), despre Aricescu, despre Pistrița (!) (nu sînt în condica mănăstirii).

(Necatalogat).

334.

1821, Ianuarie 25. — D. Brăiloiu, D. Otetelișanu, Șt. Bibescu și alții doi membri din divanul Craiovei dau anafora la pricina dintre clăcașii din satul Ștefănești cu Ioniță log., vechilul schitului Șerbănești, pentru vechiul obicei al moșiei, pe care ei zic că m-rea l-a călcat. Clăcașii au arătat o carte a lui Alex. Sc. Ghica din lt. 1768, având ruptă hîrtia și fiind scris la margine 6 zile; altă carte a lui Alex. Vodă Ipsilanti din 1778, cu 12 zile clacă pe an.

Divanul hotărăște: 1. Clăcașul să facă 12 zile pe an; 2.

stăpânii să nu învoiască pe alții cu zile mai puține; 3. clăcașul să are o zi primăvara sau toamna stăpânului, să-i dea un car de lemne la Crăciun; 4. de nu va avea stăpânul de lucru, să-i plătească un leu pe fiecare zi; 5. stăpânul să nu ducă pe clăcaș să muncească pe o moșie ce s'ar afla la depărtare mai mare de 3 ceasuri; 6. să nu cosească nimic fără învoirea stăpânului; 7. cositura dela părinți sau cea dată de stăpâni să nu fie luată de stăpân; 8. și are clăcașul voe să sădească vie pe locul stăpânului; 9. de nu-și va lucra via avută, clăcașul și-o va pierde; 10. să nu vânză vin sau rachiu pe moșie fără voia stăpânului; 11. să nu deschidă vutcărie fără știrea stăpânului; 12. Să nu facă moară; 13. să nu poată vâna pește în eleșteul stăpânului „dar în bălțile Dunării” să vâneze pește, dând câte un pește la zece, iar pă gărla ce trece prin moșie să vâneze fără zeciuială; 14. casa, grădina și curăturile clăcașului rămân asupra stăpânului, dacă a fugit de pe moșie sau a murit fără moștenitori; 15. să dea stăpânului din 20 vedre vin o vadră domnească, din 10 clăi de grâu, orz, mei, o clae; din 10 copii de fân, una; din pogonul de porumb, 4 băniți de porumb bătut eau 8 „cocoloși”, cu banița de 22 ocă, iar din celelalte roduri, din zece una. Toate să le care cu carul său la casa stăpânului de pe moșie; 16. să dea de fiecare stup trei bani; 17. pe fiecare capră bani 2; 18. pe fiecare turmă de oi, de la Blagovește la Sf. Gheorghe, dacă fată pe moșie, câte un miel și un leu, iar de fiecare stână brânză ori bani, după învoială. Schitul Șerbănești să apuce pe clăcași după cuprinsul acestei cărți.

(Necatalogat).

335.

1822, Iunie ?. — *Egumenul Christofor dela Șerbănești către Nicolae Trăsnea, epitropul Pantelimonului.*

Prea Cinstite Cocoane,

Cu supunere fac cunoscut d-voastre cum și cinstului divan că schitul Șerbănești-Morunglavu din jud. Vâlcea este închinat metoh la sf. Pantelimon din București, la care figura ca ctitor, împreună cu d. căminarul Nicolae Trăsnea și cel ce acum prin ajutorul lui D-zeu s'a proclamat domn al țării, măriș sa Grigorie Ghica voevod. Acest schit fiind de vreo trei ani dat în arendă de către onor epitropie unui oarecare anume Teodor Avramoglu, acesta se bucură împreună cu frații și tovarășii săi de veniturile lui după obicei de moșile ce are în acest județ Vâlcea și al celor din jud. Romanați, precum se mai bucură asemenea și de veniturile pădurilor lui, aflate în amândouă aceste județe până la sorocul lor după contract.

Și fiindcă, în anul trecut, s'a întâmplat din păcatele noastre de s'a ars schitul acesta de niște oameni din oștire, ruinându-se

cu desăvârșire toată clădirea și pedinuntru și pedinofară, precum și tot învelișul bisericii împreună și cu clopotnița, care cu căderea ei a dărâmat și boltele ce erau sub dânsa, precum și toate odăile și chiliile, încât a rămas ca o priveliște de jale și de plâns pentru spectatori, onor. epitropie luând după puțină vreme cunoștință de această întâmplare și mișcată de compătimire, cum și de un simțământ religios, s'a sărguit de a reînnoi schitul din ale sale proprii cheltueli. Deci prin scrisoare trimisă cu dinadinsul de această epitropie, m'a orânduit pe mine, subscrisul, de epistat și îngrijitor și executor al acestei grele întreprinderi.

Prea plecatul supuindu-mă am urmat după poruncile ce mi s'au dat și cu multă silință și stăruire am orânduit pe ȝigani schitului și câțiva săteni cu plată spre a face cheresteaua trebuincioasă din pădurile schitului. Iar peste toți acești lucrători am pus ca epistat și bumbașir, cu consimțământul chiar și al arendașilor, pe un isprăvnicel al lor numit Badea, ca să privegheze și să îndemne pe lucrători la lucru, fiindcă mi-l lăudaseră însuși arendașii de vrednic, lăgăduind ca să-i plătesc și leață pentru osteneala sa și pentru că își avea locuința aproape de pădurea Cârlogani, îi venea cu înlesnire să se afle totdeauna în pădure și să îndemne pe lucrătorii de acolo la lucru. Însă el nebagând în seamă toate câte-i poruncisem eu și fiind cu totul la interesul personal, mai cu seamă atunci când prea lesne se puteau face greșeli la numărul copacilor ce se tăiau pentru cheresteaua schitului, băga pe toată ziua în pădure feluri de oameni cu cară, știuți și neștiuți, că din toate părțile mergeau la dânsul spre a cumpăra diferite feluri de lemne pentru trebile lor și ruinând pădurea.

Căci cine ar putea să creadă că el, pe lângă lemnele tăiate, nu vinde și pe cele netăiate și că pe lângă cele uscate nu vinde și verzi, cum și pe lângă cele neroditoare nu dă și roditoare? „A mai tocmit și niște ȝigani rudari, pentru 6 luni, ca să taie oricâți copaci“ „pentru trebuința meșteșugului lor“, „care au dat ioc pădurii, arzând 54 copaci mari, mulți și mici și 130 de lemne mari cioplite și pregătite pentru clădirea schitului și peste 30.000 șindrile și alte cherestea“, „Trimitând eu catană, din partea căpitanului din Drăgășani anume Gheorghe Boncea, a adus pe unul din cei 2 vâțași ai rudarilor împreună și cu isprăvnicelul și cu marturi... îi găsește vinovați și arestează pe ȝigan să plătească toată paguba“, dar la câteva zile e liberat din porunca caimacamului. Hristofor a pus să se facă altă cherestea, dar i-a furat 110 scânduri și toate „cercevelele ce făcuserăm pentru uși și pentru ferestrele schitului... și acum stau de mă tânguesc neavând cu ce să isprăvim binaoa“. Sau isprăvnicelul le-a vândut, sau cu știrea lui s'au furat, căci el e totdeauna în pădure, de aceea l-a sfătuit să alerge ca să descopere pe vinovați; nu-i ține în seamă vorbele „iar eu nenorocitul, neavând lemne ca să isprăvesc schitul și nemai având nici vreme nici mijloc d'a orândui

să mai facă și altă cherestea... cu lacrimi fierbinți plecat vă rog să se aducă acolo numitul sprăvnicel și cei 2 vătăși ai Țiganilor împreună cu marturii, spre a cerceta pricina înaintea divanului“, ca să nu rămână schitul păgubaș.

Chrystofor monahul

{Scrisoare grecească, având și traducere modernă. Necatalogat)}

336.

1822, Iulie 28. — Chrystofor monahul încredințează că a primit dela arhon slugeru Theodorache Munteanu din ordinul lui arhon căminaru Nic. Trăsnea 1000 taleri pentru cheltuelile schitului Șerbănești. (Copie după original grecesc).

(Necatalogat).

337.

1822, Iulie 28. — Cristofor monahul face o socoteală de banii primiți cu poliță de la căminarul Mavrodoglu și slugerul Tudorache (în total 2228 lei) și de banii cheltuiți pentru schitul Șerbănești (3335 lei), urmând să i se restituie de epitropia Pantelimonului plusul de cheltueli, 1107 lei.

(Necatalogat).

338.

1822, August 11. — Cristofor monahul scrie lui Teodorache Munteanu biv vel sluger, la Craiova, adeverind că a primit 804 lei și scrisoarea ce i-a trimis la 1 August. Au cheltuit și acești bani, căci lucrătorii își cer mereu plata, magazinele nu vând marfă pe credit și el nu mai are nici cinci lei: „stau ca morți“. Nu mai găsește la cine să împrumute, căminarul nu i-a trimis nimic, de aceea îl roagă să-i dea 500 lei.

„Eu blestem ziua în care mi s'a trimis cea dintâi scrisoare dela căminarul, de m'a băgat în atâtea necazuri“.

Rudarii au dat foc pădurii și au furat a doua oară cheresteaua destinată refacerii schitului. Trimite plângere la caimacam și-l roagă s'o sprijine.

(Act grecesc).

(Necatalogat).

339.

1822, Sept. 5. — Christofor monahul dela Șerbănești scrie cămin. rului N. Trăsnea, mâhnit că nu i-a răspuns la scrisorile din 28 Iulie și 11 Aug. N'are nici un ban; „ar fi trebuit să fug, nenorocitul, să las schitul pustiu și să mă ascund în vreun loc până să mor“. I-a scris la 2 Sept., prin Antonie. De nu-i va tri-

mite bani, va trebui să-și vândă vișoara. Se luptă cu lucrările refacerii schitului, cu țiganii, munbașirii, ispravnicii, zapcii și alți slujbași, cu sătenii de pe moșiile schitului, dar nu vede nici o rasplată. Se aude că vine Domnul. „Dela schit niciodată nu lipsește catane, vătășei, bumbașiri, zapcii și alții“, leagă și bat pe săteni. Toți au fugit de la lucrul schitului. Vrea să scape de această cumplită sclavie. Cât timp a avut pe Turcul, mai mergea; dar de când l-a gonit, merge greu.

(Act grecesc).

(Necatalogat).

340.

1822, Sept. 22. — *Egumenul Hristofor caută să se desvinovățească față de episcopul Trăsnea de acuzațiile sale.*

Cu plecăciune mă închin D-voastră.

Am primit stimata Dv. scrisoare și m'am bucurat că vă aflați sănătos; am văzut și toate câte îmi scrieți. Asemenea am primit și scrisoarea ce ați trimis cu țiganul, și toate câte scrieți sunt în adevăr frumoase și laudabile, dar seamănă cu chiparișii (!) care la vedere se arată înalți și frumoși, dar care nu produc niciun fruct. Eu v'am scris că am mare trebuință de bani, ca să isprăvesc schitul; v'am spus și prin grai și prin scrisori că var n'am, fer n'am, bani ca să plătesc pe unde sunt dator n'am, dulgherilor și zidarilor să le plătesc n'am; ca să stau să scap satele de tirania ispravnicilor și zapciilor n'am; porumb ca să dau țiganilor și lucrătorilor n'am; bani nu-mi trimiteți nici puțini; mă îndemnați să isprăvesc schitul și să cumpăr porumb, iar bani nu-mi orânduieți să primesc de nicăiri. Dacă mi s'ar fi trimis bani dela 28 Iulie, precum am scris d-lui căminarului, până acum, dacă nu și mai înainte, poate toate casele ar fi fost acoperite și acum am fi lucrat la alte precum: uși, ferestre și alte trebuincioase. Mă criticați că am cheltuiți bani mulți și că am făcut treabă puțină; îmi scrieți să nu mă ieu după fleacurile unuia și altuia; eu însă de-al de astea nu le ieu în seamă, dar îmi pare foarte că Dv., fără ca să faceți vreo cercare nici de lucru ce s'a făcut, nici de cheltueli, ci numai ca să ascultați cu băgare de seamă și să dați crezământ fleacurilor și laudelor trușăului vostru prieten Theodoru, cum și molturilor lingușitorului logofăt Dumitru, pe mine mă criticați fără nici o dreptate, lucrarea schitului o popriți, răsturnând astfel tot rostul de doi ani de zile împreună și cu țiganii. Mă criticați că am făcut cârciumă la schit spre pagubă lui Tudor. Dacă el are vreo plângere despre aceasta, avem în țară destule judecătorii; tragă-mă el la oricare îi va plăcea, și după ce va dovedi lucrul și mă va supune judecata, pe de o parte eu îi plătesc paguba și pe de alta Dv. rămâneți liniștit.

Îmi mai imputați încă, că din bunătatea D-v. m'ați pus la pâine. Și la aceasta vă răspunz că nici v'am rugat vreodată

pentru asemenea lucru, nici vreun alt mijlocitor am pus ca să vă roage. Pentru aceasta vă rog ca să luați de la mine o asemenea pâine și să o dați la altcineva, ca do[ar] să se îngrășe mâncând, iar pe mine să mă lăsați să mănec paele ce le mănecam și mai nainte. La Craiova m'ați do[an]it cu multă asprime că scriu la poliloghii, precum ați făcut și acum cu scrisorile Dv., la care aceasta, iată vă spui că de acum înainte sunteți scăpat de asemenea greutate și supărare, căci nu aveți să vedeți altă scrisoare dela mine afară de aceasta care este cea din urmă și ultimă, și prin care vă mai spui că eu n'am dat nimănui vreo făgăduială ca să reclădesc schitul cu banii mei. Eu către d-lui căminarul n'am fost defel îndatorat, nici pentru îilodorime, nici pentru niscaiva binefaceri către mine vreodată; nici leafa i-am primit, nici vreo făgăduială din parte-i pentru leafă cunosc, și fără ca să am cea mai mică idee despre gândul și dispoziția sa, printr'o simplă scrisoare numai din parte-i, am intrat la atâtea munci și ostenele și am făcut lucruri în folosul schitului, pe care foarte puțini le-ar putea face. Și am slujit cu râvnă și cu dragoste, cu silință și cu stăruință, cu credință și cu dreptate și cu adevăr, precum știe numai unul Dumnezeu. Dar dacă cu toate acestea d-lui va voi să mă păgubească cu ce face, și fiind bătrân și viața mea foarte puțină, voi muri cu mulțumire ori la închisoare, sau la pușcărie, și voi scăpa de aceste deșarte și vremelnice necazuri; dar d-lui trebuie să se gândească la ceea ce face.

Revenind însă la șirul vorbei, vă spui și acum la sfârșit hotărît că, dacă în soroc de opt zile de astăzi mi se vor trimite bani de ajuns, eu voi reîncepe lucrarea schitului, ca să le isprăvesc toate, având zile dela D-zeu; iar dacă nu mi se vor trimite bani după trecerea celor opt zile, eu plec dela schit și mă duc la Craiova, ca să-mi vânz câteva hăinuțe ce mai am și să plătesc câte voi putea din datoriile ce am să dau; și pentru restul ce voi mai rămâne dator, facă creditorii ce vor voi cu mine. Cât pentru schit însă, D-v. aveți în grijă de trimiteți om, ca să strângă lucrurile ce se află acolo, ca să nu mai criticați și pentru acestea, căci eu iată, vă dau de știre. Eu pentru schitul acesta mi-am lăsat de mi s'a prăpădit țiscovina, prunele ce le aveam strânse de an le-am lăsat asemenea de s'au prăpădit; viea mi-am lăsat-o nelucrată, și toate lucrurile și hainele mele s'au ruinat pentru că n'am avut vreme să caut de niciun lucru de ale mele, ocupându-mă cu totul numai și numai cu slujba schitului. Acum însă mi se face o generoasă răsplătire, pentru că îmi vânz și hainele și via, ca să plătesc datoria ce am făcut pentru schit. D-zeu însă va face la vreme dreptate pentru toate acestea. Iar eu rămânind cu smerenie, mă subscriu al D-v. plecată slugă.

Cristofor monahul.

1822, Sept. 22.

(Traducere românească după act grecesc).

(Necatalogat).

1822, Septembrie ?.. — *Jalba ȝiganilor schitului Șerbănești în contra arendașului T. Avramoglu.*

Prea cinstite și mult milostive stăpâne,

„Cu lacrimi fierpînți jăluim milii și milostivirii dum-le, noi robii slintei m-ri Morănglavu, pentru un *jupân Tudoru, arăndaș* ce ține în arendă moșia de acolo, că *din vremea zaverii cându de frica Turcilor s'au spartu satul* și cându acolo, la moșia Morănglavu și la satul nostru, am năpăstuit vitele și bucatele de frica Turcilor, care fiind aci la sfânta mănăstire Morunglavu și nici bucate nu aveam și muream dă foame. De care ne am adunatu mai mulți, câți eram, și am cerutu ca să luăm dela arendașu porumbu cu tocmeală, însă atunci era bucate multe și umbla porumbu o para ocoa și d lui ne-au vândut ocoa ră parale 2 și dă nevoe am luat, fiindcă muream dă foame. Și de atunci tocmai acum vedem că ne apucă ca să plătim ocoa de porumbu câte parale 3“. Ei s'au mai plâns episcopiei și li s'a răspuns că acești bani rămân în seama episcopiei, dar acum văd că arendașu „au scosu catană bănească și umblă din casă în casă ca să ne ea și vitele ce bruma ne-au scăpat de la Turci“. Se roagă să poruncească a se plăti datoria lor dela m-re, rămânând ca ei s'o achite când „va eși prețul vitelor, ca să le vindem și să ne plătim de d-ta“. „Arătăm dum-ta tot pentru arăndaș, zicându că are voe dela d-ța, ca să lase ȝiganii numai cu osu și cu pielea, că nu-i trebuiește ȝigani cu vite. Și noi cum se laudă, nu putem a mai stărui împrejurul sf. m-ri numai până la primăvară și la primăvară să-ți faci milă și pomană cu porunca d-le, ca să fim primiți aici la sf. Pantelimon. Și mai arătăm că ȝigăncilor noastre le dă pă săptămână câte o oacă dă fuere și să ține numai de al d-lui, și noi și copiii am rămasu goli; și dacă nu ese la câmp, ne scoate lipsă și să pune cu catana și dăzbracă ȝiganii. Și acum sântu vreo câțiva ȝigani numai în piele“. Se mai plâng și pentru Ion cărciumaru, care nu se supune la porunca dată, pe care a lepădat-o la ușă și cere să ia ori banii ori un bou.

„Noi toți ȝiganii sf. m-ri Morănglavu“.

(Necatalogat).

1822, Octomvrie. — *Teodor Avramoglu, arendașul moșiilor schitului Morănglav, scrie biv vel căminarului N. Trăsnea, episcopul spitalului Pantelimon, că a ajuns la M. cu greu, și fraților săi „le pere copiii(i) de foame în țară străină, cu 6 copii... Pagubă mult(ă) ni s'au întâmplat, boerule; așa ce am avut te-i fi pliroforosit de către cinst. isprăvnicat. Și peste Olt ce bucate*

avuserăm le-(a)u luat toate de 3 ani, bucate din 3 moșii. Ce o să ne facem nu știu; de altă parte viind aci, vaz că trebile s'au schimbat după cum era așezate de către stăpânire de aci din Valahia ce(a) mică, țigani(i) luați; dar nu-mi pare rău pentru cei din schit, că d-ta milostiv ești, așa socotescu că nu vom rămâne păgubași. Dar țigani(i) din Morânglavu nu trebuea să să ea, fiin(d)că sânt vânduți cu moșiea ca să poslușască la arendășu or(i) la ce le va pune. Și ace(a)sta nu că am făcut eu, ci așa am găsit; poci să ei osteneala ca să cauți(i) la peralavint. Și mă apucă neguțătoru ca să-i plătescu biru lor; eu acum n'am eu ce să mănâncu, dar lui să-i dau bani. Și de altă parte, egumenu l-au bemodisît, ci au fost dat răvașe pentru lemnele uscate frasin, jugastru, nuele, pari n'au gonit o(a)meni(i) că are voea aceasta să le facă, fiind(d)că obiceiul din vechime așa au fost și cu alți epistați, cu toate c'ai scris d-ta. Dar el dă chezașia de copaci roditori, ca să i să arate răvașu cui ce au dat, le plătește după pontu prăvil(i). Iar hoștește de va fi furat rumăni(i), la aceasta eu n'am ce-i face..." Arată că ei s'au conformat contractului și nu din cauza lor a ars (schitul). Țigani și rumăni s'au plâns *protosinghelului Acsentie*, „dar nu li s'au prinsu bine, că era tot neguțători cinstiți din Craiova, ot Caracal, la mănăstire la băjeniea. Și când am plecat cu toți Drăgășani(i) boeri neguțători. Iar că am fost ca să-mi facu pentru enterezu a nu mă iefui, fiin(d)că pe unde am fost prin mâinele lor am trecut, cându sta să să caute. Așa care s'au întâlnit cu ei trebue nici boer nici neguțitor nici rumân să rămăne, apoi după urma lor voi peri și eu, iar mai înainte(a) boerilor să mor nu voi și nici că-mi e frică; că de voiu muri eu, are cine a-și căuta banii săi, de vreme ce mi-i luat d-ta 18450 și chir Grigore grămaticu 2500 i la ceilalți 330 prin mărăfetu chir Cerni, de m'ati înșălat de m(i)-ați luat dintăi bani(i), apoi m'ei dat zapis de m'ei legat cum era chefu d-tale, de ni s'au stinsu la 3 frați casele“. Se plânge că din pâra vrăjmașilor caută să-i stingă „din fața pământului“. N'au câștigat nimic, de 3 ani numai au pierdut, n'au de unde răspunde birul țiganilor chiar de i-ar atârna de limbă. Ii amenință după aceasta pentru datorie cu închisoarea. Intreabă cine să păzească pădurea, cine să sape vile, să strângă nutreț pentru vitele m-rii, căci locuitorii nu mai vor. Banii dați nu-i mai pot scoate; ei datoresc 14000 lei cu dobândă. Cere sfaturi și să roagă să nu-i strângă, căci el, personal, va veni slugă la curtea căminarului; dar ce va face fratele său, chir Penciu? Nu poate scrie toate, dar voi veni cu toții la București și el rămâne la curtea sa sau în altă parte, dar la Morânglavi nu revine, căci pierde de foame și frații îl „zgornesc“, că le-a aruncat banii în apă. Să scrie părintelui, ca să nu le mai ceară câte 100 tal. lunar.

Theodor Avramoglu.

(Necatalogat).

1822, Noemvrie 5, București. — *Catastih de toate cheltue-*
lile făcute la schitul Șerbănești, în anul 1822, de monahul
Christofor, îngrijitorul schitului.

tal.	par.
24	10 cheltuiți cu trimiterea scrisorilor, prin ȣigani schi- tului și <i>Antonie log.</i> , la București, Caiova, Râmnic, Caracal, Fedeleșoi. În total 18 scrisori dela 4 Ian. până la 10 Oct.
65	4 pentru lumânări, untdelemn, bumbac, potir, anti- mis necesare bisericii.
13	36 pentru hârtie, ceară roșie, cerneală, condee.
11	33 pentru sare la ȣigani și lucrători.
80	5 pentru opinci la ȣigani.
53	28 pentru obiectele necesare sie-și: cisme, iminei, ciorapi, bogasie, basmale; apoi croitorului.
11	35 fierarilor pentru topoarele ȣiganilor.
40	— fierarului Matei.
13	20 ȣiganilor pentru clopote.
25	30 salariul preotului.
26	10 diverse cheltueli pentru ȣigani.
440	— pentru 12840 ocale porumb, cumpărate dela dife- riți locuitori și dela câțiva ȣigani.
7	— pentru saci.
213	24 pentru calul cel roib, cel negru și calul ciobanului; cum și pentru: căpestre, traiste, chingi, pături, bice, fân și potcovit.
7	5 mici cheltueli de casă.
184	20 cheltueli la isprăvnicatul Romanăți (85,20), zap- ciului pe 4 luni (61 t. 20 p.), tot lui ajutor (15 t.), „bumbașirului turc pentru cară (20 t. 20 p.)“ și aldămaș sâtenilor 2 t. 10 p.
114	— împrumut sâtenilor din Morânglav și plata unor arături.
361	28 cheltueli la isprăvnicatul Vâlcii: „zahăr la spătar“ (9 t. 8 p.), „1 miel Bengescului“ (4 t. 30 p.), „sameșului pentru isprăvnicat 93 t.“, grămăti- cului pentru răvașe (1 t. 20 p.); zapciului pe 2 luni, 178 t.; pentru „fitanță“ 5 t.; „zapciului Ștefan pentru ajutor 64 t. 20 p.“, logofătului pentru poruncă, etc.
44	— împrumut sâtenilor din Ștefănești.
27	34 cheltueli bumbașirilor episcopiei: „turcului 10 t., diaconului 5; la schit și Craiova 12 t. 34 p.“.
12	— pentru sămânță.
22	36 pe hârdaie, copăi și funii; curele la clopote (1 t.), urcioare, străchini, etc.
575	28 pentru 20763 ocale de var.

224	11 cheltuiți pe 205 ⁷ / ₈ oca fier.
361	20 pentru 32490 cuie de fier.
195	— costul a 60000 cărămizi.
249	— zidarilor: Mihai, Cazacu, Preda, D-trașco, Șerban, Barbu, Radu.
583	4 dulgherilor: Niță, Badea, Matei Șincu, Radu-Ne-goești, Dinu, Ianache, Stan, Ion Munteanu, Ion-Dobrușa, „lui Niță pentru clopote 12 t.“; D-tru Trifan.
61	19 cheltueli de drum la Craiova, Caracal, Râmnic, Drăgășani, București, etc.
75	— simbria lui Antonie.
165	10 cheltuiți cu turcii: celui dintâi 20 t.; celui de al 2-lea 145,10.
76	24 pe 66 vedre și 1 oca vin.
55	37 pe 206 oca de rachiu.
229	5 cheltueli pe d'ale mîncării dela Ian. la 16 Oct. 1822.
4654 t.	26 p. total.
1	38 cheltueli dela 16 Oct. până la 23.
2	10 cheltueli cu drumul până aici (la București).
400	— cât mai este de dat ȣiganilor de mîncare.
5058	34 par. s'au cheltuit prin mîna mea până astăzi, împreună cu cei 400 de mai sus, pe cari îi voi da din suma primită din față“.

Cristofor monahul.

1822, Noembrie 5, București.

Sumele primite din ordinului d. căminarului:

31 Martie	Pentru poliță	500
22 Mai	Dela slugeru Tudorache	500
30 August	„ „ „ „ „ „	740
23 Iulie	„ „ „ „ „ „	196
1 August	„ „ „ „ „ „	804
13 August	„ „ „ „ „ „	200
		3240
Scăzămîntul banilor lipsă și din ștersături		8,27
		3231,13
30 Oct.	O poliță a d. stolc. <i>Borănescu</i> , ca să-i primesc la Râmnic dela sameșu <i>Dincă Bârsescu</i>	881
4 Nov.	Altă poliță a d. cămin. <i>Nic. Trăsneo</i> , ca să iau banii dela d. serd. <i>Nică Vlădescu</i> , sameș la Vâlcea	800
5 Nov.	Dela d. iconomul spitalelor <i>Mincu</i> în nahtu	146,21
Total . . .		5058,34

Am primit din ordinul epitropiei până astăzi.

Cristofor monahul.

1822, Noemvrie 5, București.

(Necatalogat).

1822, Noemvrie 22. — Un om al lui Hristofor monahul dela schitul Șerbănești încredințează că a primit dela „sărălia jud. Vâlcea... prin polița căminarului Nic. Trăsnea“ 400 taleri, care orânduise să-i încaseze Hristofor, dar nu putuse veni. Li va trimite el la destinație.

(Necatalogat).

1822 [Nov.—Dec.]. — Radu părcălabu și tot satul Morunglavu se plâng vel clucerului Trăsnea, episcopul Pantelimonului „că la vremea răzmiriții arzându-să sfântu schit Șerbăneștilor Morunglavului... și însărcinându-să slințica sa pâr. Hristofor de cinstita epitropiie ca să facă sf. schit și casăle ce sânt în prejur, și având trebuință de oameni ca să lucreze, au venit la satul nostru M., chemându tot satul; ne-am totmit cu sf. sa ca să lucrăm o săptămână la sf. schit și două la noi acasă și sf. sa să ne plătească toate birurile și podăvezile pe un anu, de la sf. Gherghe pân'iar la sf. Gherghe“. Ei aveau să plătească 4 ½ luni. Hristofor s'a plâns ocârmuirii că e schitul „prăpădit“ și s'a scăzut plata la 1 ½ lună. Oamenii s'au împărțit în 3 cete și au lucrat dela sf. Gheorghe la sf. Nicolae; au făcut părintelui „ogradă de porumbi“ și i-au lucrat via; apoi au făcut cheresteaua, au adus-o cu carele lor la schit și au lucrat până la terminarea schitului. În urmă i-au apucat zapcii plășii de dări; ei au mers la Hristofor să-i ceară plata pentru ei, după cum s'au înțeles; dar acesta a refuzat. Mai mult: îi apucă și de o datorie de 320 taleri, și de plata a 700 zile de lucru. Roagă pe episcop ca pe D-zeu „a nu ne băga într'acea platcă, că rămâne tot satu pustiu“.

(Act neinventariat).

1822, Dec. 15. Șerbănești. — Țiganii schitului Șerbănești încredințează că au primit dela epitropia spitalului Pantelimon, prin părintele Hristofor, 400 taleri „pentru hrana vieții... de lipsa bucatelor... potolind cât este cu puțință foametea“, pe cari bani îi vor restitui la Septemvrie viitor. Pentru acest bine ei se leagă „ca s[ă] ne facem 3 cete toată țigănia schitului și a Morărglavului și fieștecare ceată cu câți oameni să cuorinde să lucreze 2 săptămâni pentru trebuințele noastre și 1 săpt. să slujim la treaba schitului cu trupurile noastre și cu carele noastre și cu vitele noastre, adică din 3 cete ce vom face, o ceată nelipsit să fie 1 săpt. întreagă în curtea schitului, să slujească ori la ce ne va porunci părintele. Iar care din vre o ceată, sărătos fiind și nu va fi la rândul lui, să-și îplinească săptămâna lui, să fie supt

pedeapsă, precum va găsi cu cale părintele. Și vătăși[i] cr-s puși la fieșticare ceată să fie ascultați din ceata lor de orice va fi poruncite de iel...”

Numele lor și suma: „Gheorghe vătăfu 28 tal., Bran, 25; D-tru Spița 25; Ilie vătăfu 25; Părvu bucătaru 20; Hamza bucă[ta?] 18; Togan Radu 16; Nițu Rotaru 22; Stan Trușcu 16; Dragomir lăutaru 14; Sandu Găuri (?) 14; Lazăr Nistor 25; Matei Nemace 25; Alece Lungoci 10; Ion Lăța 10; Matei Bohan 20; Ion Cotoi 20; Ion Gălcă 20; Stan Bohan 12; Licsandru Rusu 15; Păun Bercu 6; Din[u] Bohan 4“. Total 400 tal.

(Act neinventariat).

347.

1823, Fevr. 27. — „Țiganii schitului Morănglavi“.

Vârsta	Suflete	Vârsta	Suflete
60. Matei Buhai . . .	4.	50. Stan Roman . . .	3.
40. Stan sin Mateiu . .	2.	60. Radu sin Dinu . .	4.
80. Ion Lățea . . .	5.	80. Ilie vătăf . . .	6.
80. Ion Bobocă . . .	6.	90. Niță . . .	7.
80. Ion Bucătaru . . .	6.	60. Barbul fii-său . .	4.
60. Ion Gălcă . . .	4.	60. Gheorghe Lungu . .	4.
80. Lixandru . . .	5.	80. Părvul bucătar . .	5.
60. Păun . . .	4.	90. Brat . . .	7.
80. Lazăr . . .	6.	80. Dumitru Spire . .	5.
50. Sandu . . .	3.	80. Amza . . .	5.
40. Alexe . . .	2.	50. Dinu Bohu . . .	3.
80. Matei Chilios . .	5.	40. Dinu fii-său . .	2.
40. Dincea fiu-său . .	2.	40. Ion Părvul . . .	2.
50. Tudor . . .	3.		
80. Dragomir . . .	5.	23.	119.

(Act neinventariat).

348.

1823, Aprilie 8. — Hristofor, epistatul schitului Șerbănești, se plânge ispravnicilor de Romanați, de furturile ce i-a făcut Anton, omul său de încredere, atât cât a fost în slujbă, cât și după ce a plecat.

Valoarea lucrurilor furate cum și datoriile ce a plătit pentru el însemnează taleri 481, par. 14. Furturi. 15 vedre vin, 3 oca undelemn, 5 oca orez, 3 oca pește, 10 oca oțet; 10½ oca fier; 970 oca porumb; 1 per. scări de șea, 3 hârdaș etc., 2 tal. dintr'un galben ce au schimbat la Drăgășani, pâine; venitul din tăerea a 137 ezi, 12 vite mari și 12 oi; 3 piei de miel; 15 oca rachiu, o căldare de aramă, chiria casei pe 4 luni. I-a plătit datoriile: „37,20 tal. lui Ioniță de au dat cumnatu-său la Răm-

nic", la Iancu, 31,20 taleri, etc. I-a mai furat o „cămașă femească nouă, tal. 15" etc.

Arată că mai sânt și alte lucruri furate de el, dar n'are vreme să cerceteze acum: „Și dându-mi calu sănătos, precum l-au luat dela mine, cei să-mi plătească și chiria câte par. O pe zi, de când îl ține și umblă cu el calare"; să aducă blănile vândute, să facă patul stricat; să aducă zapisul pentru un cal. Să se cerceteze ce bani a luat dela rumâni din rămășițele lor: „să aducă înaintea dumv. jalba ce au făcut să meargă la București să o dea la epitropie, clevetindu-mă că eu fără drept am mâncat bani[i] epitropiei, șazând totdeauna în chilii, mănâcând și băn[d] și dormind, și că el cu vrednicia lui au dres schitul, puind și toate lucrurile la bună stare...; el au îndemnat pe ȣigani ca să[m] mă părăscă ca un viclean și mincinos și netrebnic, și că fo[ol]ia aceea de cheltueli ce am trimis la epitr. are prefecerea mea, că n'aș fi cheltuit bani[i] ce sânt însemnați în fo[ol]e; precum și el însuși au trimis scrisoare... tot cu acei ȣigani, scriind câte categorii împotriva mea; și din pricinile acestea mi s'au oprit acolo banii și eu mă aflu la mare nevoie și stenahorii, neavând să mă plătesc de datoriile ce am făcut pentru schit, nici de cheltueală având, încât sânt la..? că să mor și de foame".

Roagă ca „el să fie la bună pază până a descurca toate acestea ce am scris și câte mai pe urmă se vor găsi furtișagurile lui, fiindcă eu l-am tocmit pe el să fie slugă cu simbrie, ca să trebile și să păzască lucrurile schitului și ale mele, iar să nu le fure și să le prăpădească.. Să aducă și zapisul de tocmeala lui, ce l-au furat..." Cere să i se facă dreptate, ca să nu fie osândit de epitropie „pentru un blestemat ca acesta; blestemițele lui sânt știute de toți ȣigani[i] schitului și de rumânii ce locuesc înprejuru nostru..."

[Hristofor monahul].

1823, Apr. 8.

(Act neinventariat).

349.

1823, Mai 10, București. — Tacrir de cele ce are să facă orânduitul la schitul Șerbăneștii Morânglavului, precum în jos să arată, însă:

1. Să cerceteze satul Ștefăneștii și satul Morânglavul ce rămășița este și câți bani s'au plătit dăjdiile lor și din ce vreme și până când, să sa facă arătare curată și cu deslușire.

2. Ce lucru au lucrat, și de au lucrat și la viea călugărului Hristofor și câți oameni și ce lucru.

3. Să facă perigrafii, de s'au isprăvit sf. biserică dă tot lucru și de s'au învelit, precum și casile egumenești i celelalte odăi dă s'au săvârșit... orice va fi lipsă și nefăcut să facă foae și să

le arate; pecum și clopotnița dă s'au făcut i grajdurile și șoproanele precum și împrejmuirea curții cei din afara...

4. Să umble prin padurile Morung. și ale Șerb. să vază de s'au taiat... de cine și cu a cui slobozenie și câți copaci.

5. Să se întrebe Ion Galga, Niță, Brat i Licsandru și Ilie, ȋiganii ai schitului, câți haraci despicați au dus la viea călugărului Hristolor.

6. În ce monedă a plătit „sărălia jud. Vâlci” polița căm. Trăsnea „și de s'au dat bani încărcăți sau precum acum umbla”.

7. După acest catastih ce să trimite, să se facă cercetare de s'au cheltuit acești bani... de toate să se facă întrebare lui *Anton Hristul*, ce au fost logt. la Hristolor, ca are știința.

8. În loc de 580 ocă porumb eforia știe „că numai 100 ocă au cumpărat, și rău arată Hristolor că au dat tl. 46 par. 20 pa 580 ocă porumb”.

9. Pentru tl. 57, par. 28 ce arată acum că au cheltuit la han în București cu mâncarea ȋiganului, rău arată Hristolor, căci de față cu iconom spitalului au fost socoteala de toată cheltueala și au fost tl. 27, care i-au și dat în mâna ȋiganului de i-au dat hangiului și au luat cai, precum și ȋiganul știe, merinde de ale drumului ș'au luat; apoi când mâncarea ȋiganului au plătit-o la han, cu ce cuvânt au apucat pă ȋigan de i-au plătit tl. 2 pentru mâncarea lui dăla han, precum și ȋiganu au arătat ?

10. Pentru tl. 65,20 ce arată că a dat chirie la sarea Livezancăi rău arată; sarea s'a adus de sătenii dela Ștefănești și nu li s'a dat „nici o para”.

11. La toate ușile odăilor m-rii s'au pus broaște sau clante ?

12. La via dela Șerb. este casă și cramă, și în ce stare ?

13. Să se cerceteze toate „fiindcă spitalul au cheltuit o sumă de bani de s'au făcut acest schit la loc, și este în bănuelt că s'au făcut mare sfeterizmos dă toate cheltuelile ce s'au făcut de cătră Hristolor; poate să aibă știință bună acel Antonie ce să arată mai sus...” Să se cerceteze mai ales tăerea pădurii.

14. Să se cerceteze ce au lucrat cei 20 poslușnici „că de la vistierie s'au scăzut cu ludi 10 satele pentru dănșii; banii au luat delă dănșii Hristofor ? dela dănșii sau în lucru i-au avut în schit ?”

15. Să se ceară dela Hristofor foaia *Elenchii Livezeancăi* pentru datoria unor oameni din Dobrușa; banii ce-i va fi incasat „să se ea de către log. Ilie ce este orânduit din partea episcopiei și să să trimită aici la iconomie”. De nu va fi incasat H. nici un ban, să i se ia acea foae, zapisele și porunca domnească și să se dea log. Ioniță, epistatul moșiei *Livezile* „de lângă Craiova, ca să scoată mumbașir să facă împlinire”.

16. Cele 3000 ocă sare ale Elencăi Livezeancăi adusă la Șerb. să se vândă de log. Ilie pe 7 tal. suta, se o ia dela Hristofor „căci el a fost însărcinat de au scos-o cu oameni[i] m-rii”; banii să-i trimită la iconomie.

D-ta log. Ilie, ce ești orânduit din partea epitropiei cercetător la schit Șerb. să aibi a urma și a cerceta aceste ponturi arătate mai sus și pentru toate să trimite curată piroforie la epitropie; asemenea să întrebi pe d-lui stolc, *Eacovache* și pentru moșia *Intorsura*, ce este a schitului Fedeleșoiu, ca să-ți dea piroforie de tot venitu ce s'au strâns da d-lui log. *Nicolae Livezean* pă leat 1821 și pă leat 1822, căci la d. s'au trimis copie după catastih Livezeanului, ca să-i facă cercetare, și poate o va fi și isprăvit. Și întocmai vei urma și d-ta.

Mih[ai] medcer (?), iconomu,

1823, Maiu 10

(Intr'un catastih nedatat, care a servit drept ciornă, se răspunde la întrebările puse: relativ lei 65 t. 20 p. dați pentru sare a descoperit că nu s'au dat decât tl. 5 pentru cheltui. la sătenilor; la Ștef. au fost lude 5, s'a scăzut 3 și au rămas 2. A dat Hristofor 50 tal. pe un cal cumpărat dela Radu țiganu și a murit; 56 tal. a dat pe un cal negru dela Matei Morănescu; 67 tal. un cal dela Tudose Ciobanu ot Morânglavi. Anton log. a făcut o casă lângă m-reă Șerb. cu oamenii ce lucrau pentru schit și el a închiriat acea casă. Se lua oamenilor bani pentru zilele de lucru datorate și-i trecea la catastih că au lucrat; numărul lor și câți bani le-a luat nu se poate stabili „fiind oamenii răspândiți“. Hristofor a dat răvaș lui Țenea ce ține moșia Stănești „de au tăeat tufani din picioare groși ca putineiu 6000, de au făcut curtea bisericii[i]“).

Catastih de cheltuelile lui Hristofor:

25 t. 30 par. au dat popi lui Gligore ce au slujit la biserică; 65 la biserică pentru ceară, tămăe, untdelemn, potir, antimis, bumbac, sărmă de candelă = 90 t. 30 par. Pentru țigani a dat numai 4 tal. 21 par., iar ce a mai arătat în catastih pentru țigani „să găsi împrumut dați, pe care au și scos dela uni[i] și are să mai scoată; de aceea să numește datorie iar nu cheltueală; asemenea tl. 8 ce arată la un Stan... cum și tl. 5 ce arată că au dat pentru un armăsariu ce au fost bolnav: l-au tămăduit țigani[i] și n'au cheltuit nici o para“.

Cumpărăturile cailor: (în afară de costul cailor cumpărați, arătați mai sus, a plătit pe diverse obiecte de călărie și potcovitul lor) = 155 t. 34.

Cheltuiala la ispravnicul la Romanoși: 85 t. 20 la ispravnic... pentru 10 poslușnici etc., 61 t. 10 pe 4 luni pentru lude; 15 t. la zapcii; 20 t. 20 când venise „bumbașir să facă cară dă sat“; 2 t. 10 dat rumănilor aldămaș când s'au tocmit întâi (Total = 184 t. 20).

Cheltuiala la isprav. sud. Vâlcea = 359 t. 18. Poslușnicii au lucrat numai când au lucrat și sătenii.

Banii ce au împrumutat satul Morănglav: 111 tal. Cei 10 poslușnici dela Morănglav au lucrat când au lucrat și satul. I-a îniațiat acum cu par. Hristofor și i-a trimis la Romanați; au primit să rămăna iar poslușnici „cu scăzământ un lude și jumătate și s'au făcut și poruncă către zapcii... d-lui Slatineanu au iscalit-o, iar sârdaru Ștefanache n'au vrut să o iscalească“, cerând să se aducă o nouă poruncă a vistieriei.

29 tal. au mai rămas dați împrumut la Ștefănești.

Cheltuiala pe sâmânță pă leat 822 = 236 tal. 11 par.; iar 357,10 pe 31990 cuie de șindrilă; 195 tal. pe 60.000 „cărămida“.

Zidarilor: 249 tal.; dulgherilor, 309,20; tot dulgherilor, 135,30; dulgherilor ot Dobrușa 144,30. Total = 590 taleri.

Simbria lui Anton 75 tal., la 2 turci tal. 165; 6 t. un sac., 65,25 „hierarilor ce au lucrat“ = 311,25. Opinci țiganilor, tl. 80,5. Diferite cheltueli cu scrisori, drum și îmbrăcăminte la Hristofor tl. 169,38. Hrana oamenilor și țiganilor, 229 t. 31. Pe vin 55 tal. 34 par., din vinul lui Hristofor. S'a cumpărat rachiul de 55 t. 37 par. (20 vedre), dar s'au vândut la lucrători numai 9 vedre și oacă 2 și s'a încasat tal. 55 par. 8; deci s'a cheltuit efectiv numai 29 parale pe tot rachiul.

Ștefăneștii s'au legat cu zap's să lucreze 2 săptămâni la ei și una la schit, de la 1 Iunie 1822 până la 1 Iunie 1823. Au rămas datori 1100 zile.

Plățiți pentru poslușnici: 249 taleri.

Cheltuelile făcute de Hristofor după ce a venit dela București: 682,29 tal. Alte cheltueli: 342,19 taleri.

Var: 12 cară cu 15563 oca = 430 taleri. Nu se găsesc 4 cară cu 5200 oca; 2 cară „să găsesc trase după drum la calugăru Caloean dela schitu Călușu.

Bani dați pentru fânețe: 86 t. 20 par.

Porumbu ce l-au cumpărat: 11962 oca drept tal. 407,12.

Cheltuiți la București: 27 tal. „la han mai mult nu“; arată însă alte cheltueli de 30 tal. 28 par., total = 57,28 taleri.

(Necatalogat).

350.

1823, Mai 29. — Cele ce sânt lăcuitorii] datori după pravilă stăpânului moșii:

Să lucreze 12 zile pă an, ear când nu va avea stăpânul nimica a lucra, atunci să dea clăcașul stăpânului câte tl. 1 pă zi.

Încă o zi de arătură, de va avea stăpânul trebuință să o facă clăcașul în lucru. Sânt datori ca toate plugurile câte se întocmesc pă moșiea stăp. primăvara să-i facă câte 1 zi de arătură, ori primăvara ori toamna. Ear când stăp. nu va avea trebuință de arătură, să ea de plug câte tl. 4 pentru zioa de arătură, plăindu-i acești bani toți oameni[i] căți sânt în tovărășiea la un plug.

Carul de lemne sânt datori clăcași[i] a-l duce stăpânului moșii la Crăciun în natură, ori la moșea lui, ori aiurea unde va va avea trebuință până la un loc cale de 6 ceasuri; ear când nu va avea stăpânul trebuință de lemne, atunci să plătească clăcașul cu bani carul po tl. 3.

Să dea clăcașul moșii o găină de Crăciun și un pui de găină de Simpietru în natură, ear nu în bani.

Clăcașul să nu poată face curături fără voea în scris a stăpânului; ear când în potrivă, să-și piearză osteneala și să-i ea curătura stăpânul lui.

Stăpânul să nu poată lua curăturile clăcașului dela părinți sau a face cu voea stăpânului; care din clăcași fără voea stăpânului va să diviie pă locu lui, să-l piarză.

Când clăcașul va lăsa viea în 3 ani nelucrată, să să tragă la judecată și dându-i judecata încă un an soroc, de nu o va lucra și într'acel an, să o piarză și să o ea stăpânul.

Clăcașul să nu poată să vânză vin și rachiu, de nu să va tocmi cu stăpânul; nici băcănie nu poate să deschiză, nici moară nu poate face.

Clăcașul să nu poată să vâ[n]e[ze] peste în heleșteul stăpânului, ear în bălțile Dunări[i] să vâneze cu zeciueală; ear pe gărla ce trece pe moșie este slobod să vâneze fără zeciuială.

Clăcașul fugind dupe moșii sau murind fără moștenitori, de nu-i dator vistierii, să stăpânească stăpânul casa lui, grădina lui și curăturile lui.

Clăcașul să dea stăpânului moșii din 20 vedre din vinul său, 1 vadră domnească; din 10 clăi de grâu, de orz, de meiu — una; din 10 cooite de fân, una, sau cum se vor putea tocmi. De tot pogonul de porumb, 4 baniți de porumb bătut sau 8 cocoloși cu baniță de ocă 22. Din toate celelate roduri dela zece, una. Toate acestea cărându-le cu carul său la casa stăpânului ce are pă moșie.

Clăcașul să dea stăpânului pentru fiecare stup 3 bani; pentru fiecare capră să dea bani 2, atât vara cât și earna. Stăpânul să ea de fieșcare turmă de oi ce se află pă moșea lui, dela Blagoveștenie și până la sf. Gheorghe și fată, câte 1 leu și 1 miel și dă fieșcare stână brânză sau bani după tocmeală.

Cosdin Cămpinean biv vel logft., caimacam Craiovi[i].

După pont[u]rile de mai sus arătate sânt datori lăcuitori[i] a urma întocmai, precum și stăpâni[i] moșilor a nu-i supăra mai de mult.

Biv vel sârdar.

[1]823, Mai 29.

(Act neinventariat).

Lăcuiitorii satului Morănglavul i Oboga și Bărbăteștii din sud. Romț. s'au înfațișat la divan înnaînțea noastră cu Costea Gheorghe, vechilul lui *Theodorache Avramoglu*, epistatul moșii Morănglavul, cerând a li să păzi obiceiul ce zic că au avut mai nainte a face numai 6 zile clacă pă an. Răspunsă vechilul că epitropu m-rii si. Pandeileimon cere... deplin după pravila pământului. Iar pentru pricinuirea lor ne arată cartea, divanului cu leat 821 ghenr. 25, când s'a mai cercetat aciastă pricinuire a lor și s'au hotărât a fi supuși pravilii pământului, urmându-să întru toate după cum să arată pă larg în perilipsisul din față ce este scos din pravilă. Iar pentru rămașița clăcii din anul trecut și de estimp făcură cerere a le face în lucru; asemenea și carăle de lemne a le aduce în natură la Craiov[a]. Și cât pentru clăci, vechilul epistatului arată că la vreme chemându-i la lucru, n'au venit și trebuința sa și-a împlinit-o cu plată. Ci cât pentru rămașița din clăci, s'au hotărât să plătească po tl. 1 zioa, socotindu-se fieșcare casnic 12 zile pă an. Și zioa plugului, căți oameni să întov[a]rășăsc la plug primăvara, să o plătească cu tl. 4. Iar pentru carăle de lemne din anul trecut, cu mulțumirea vechilului să le aducă în natură la Craiova în soroc până la Nașterea Domnului; iar carăle de lemne de estimp să le plătească în bani după pravilă po tl. 3, știind că, de nu vor aduce lemnele din anul trecut până la arătatu soroc, să vor osândi a le plăti cu asemenea preț. Cei ce sânt cu capul, fără casă, n'au să să supere de clacă. Zilele ce le vor fi făcut lăcuiitorii en carăle în trebuința moșii au a se socoti... drept doauă zile. Cu acest mijloc poruncim orânduitului mumb[așir] să îplinești dreptățile moșii, ca să să ecsoflisască toate datoriile după anul trecut și de estimp.

Biv vel sârdar.

[1]823, Noemv. 13.

(Act neinventariat).

351.

1823, Iunie 9. — Zece oameni din Ștefănești dau zapis lui Hristofor monahul că de bună voia lor, cu „slobozenia satului“ și știrea isprăvnicatului, se fac poslușnici la schitul Șerbănești. „cu scăzământ dela satul Ștefănești din sud Vâlcea, plasa Oltului dă jos, ca să slujim la toate trebile schitului după orându-eala poslușaniei, oricând vom fi chemați cu rândul nostru... două săptămâni acasă și o săot. dă rând la schit, să slujim cu trupurile noastre, cu dobitoacele noastre, cu carăle noastre ori la ce lucru va fi trebuință“. Când nu va avea schitul de lucru,

vor plăti tl. 3 pe săptămână. Arată că epitropia spitalurilor a cheltuit mulți bani „până ne-au scos din lude, cu scăzământ“.

Scrie N. Orășanu, epistatul schitului Fedeleșol.

(Act neinventariat).

352.

1823, Iunie 17. — Teodor Avramoglu dă chitanță de 450 taleri, ce a rămas dator la căminarul Nic. Trăsnea, pentru „embaticul“ schitului Șerbănești pe 5 ani și jumătate. Li va răspunde când va încasa dela datornici.

(Act neinventariat).

353.

1823, Iunie 17. — T. Avramoglu dă zapis *biv vel căminarului Trăsnea*, că la 14 Sept. 1823 se împlinesc 5 ani de când a luat în arendă „schitul Ș.“, dar „fiindcă p[er] lt. 1821 am cercat oreșce pag[ub]ă, am căzut cu rugăciune la d-lui ca să-m[i] mai lungească sorocu, adecă dă la 14 Sept. lt. 1823 și până la sf. Gheorghie cu lt. 1824“, ca să se poată plăti cu venitul moșiei de paguba suferită, ferindu-se însă a tăia vreun lemn din pădure sau a o lăsa fără pază. Se mai leagă să predea, la acest soroc, și viile lucrate. Iar de se va dovedi că arendașul va fi învoit pe locuitori să taie pădurea, el să piardă acest soroc și să plătească toată paguba.

(Act neinventariat).

354.

1823, Iulie ? — Catastih de cheltueala ce am făcut la schitu Șerbănești în urmă catastihului ce am dat încă dela lt. 1822 Noemv. 5, în care să conrinde dă tontă cheltueala ce am făcut până atunci și mi-am priimit și baniș[i].

Cheltueala praznicului:

10 tal. 10 par. p[er] 15 ocă pește; 3 tl. 30 p. p[er] 1 ocă undă-lemn; 1 tl. 13 p. p[er] lumănări de seu; 10 par. piper; 11 tl. 28 p. pâine, colaci, prescuri; 24 p. 2 pahară; 1 tl. ceapă; 1 tl. 2 p. varză acră; 1 tl. 10 p. tămăie; 10 tl. făclii la sfeșnice și la icoane; 2 tl. 20 p. măsline și icre roșii; 2 tl. 8 p. 2 ocă orez; 20 p...?; 30 p. grâu și nuci pentru colaci; 15 tl. p[er] 10 vedre vin; 6 tl. p[er] 2 vedre rachiu; 1 tl. 15 p. la preoți[i] ce au slujit = 69 tl. 20 p. Dech[em]vre: 8 tl. 5 par. una ocă ciară; 6 tl. jumăt. ocă făclii pentru biserică. (total; = 83,25 tl.)

La lt. [1]823 Ghen[a]r:

25 tl. simbria popi lui Marin de la Crăciun și până la Paști; 13 tl. 20 par. (cheltuiți pe untdelemn, făclii și ceară până

la Iulie); 1 tl. unui țigan trimis la Craiova; 2 tl. lui Ilie țăganu trimis la București; 6 tl. 22 par. (pe hârtie și cerneală); 51 tl. 28 p. cheltuiți la București (pe: mânuși, papuci, cojoc, cașcaval, tabac, mâncarea lui și a țăganului, și pe han). Total tl. 189,25. (Apoi:) 3 tl. 14 la Râmnic; 2 tl. 20 p. la „Romanați”; 9 tl. 9 p. cheltuiți iar la Râmnic; 1,25 tl. 3 perechi opinci pentru țăgani; 3,30 tl. pe 50 ocă mălai; 25 tl. pe 300 ocă porumb; 4 tl. 6 p. porumb dela Zăvideni; 4 tl. pe 40 ocă mălai; 3 tl. la 2 țăgani trimiși la Râmnic; 17,35 tl. pe: nădragi, căciulă, șubă, cămașă și tichie; 41 tl. 26 p. pentru nutrețul și potcovitul cailor și pentru 1150 cue șindrilă; 15 tl. 13 p. pentru diverse obiecte de călărie; 18 tl. 10 p. pentru fier și dulgher; 45 tl. simbria lui Anton „pă 3 luni: Nov., Dec. și Ghenr. 1823”; 33 tl. lui Anton pe 500 ocă porumb; 5 tl. 20 p. pe adus sare dela ocnă; 88 tl. 23 p. pe 52 vedre și ocă 5 vin; 26 tl. 3 p. pe 7 vedre rachiu; 125 tl. 39 p. mâncarea lui dela Noemvre la Iulie; 40 tl. dați „calemgiului la facerea poslușnicilor”. Total = 765 tl. 39 par.

[Cristofor Monahu].

(Act neinventariat).

355.

1823, Oct. 27. — Cosd. Ștefănescu, condicar la isprăvnicatul Romanați, scrie lui Teodor Avramoglu, arendașul moșiilor schitului Șerbănești, că a cercetat catagrafia făcută „iarna trecută de d-lor zapcii plășii prin porunca d-lui clucer Slătineanu, isprav[ni]c de atunci”, pentru niște poslușnici ai m-rii din „vremea răzvrătirii”. Nu s’au găsit în catagrafie și isprăvnicatul nu poate să facă poslușnici fără porunca vistieriei. Mulțumește și „pentru acei puțini pui de găină”.

(Act neinventariat).

356.

1823, Noemvrie 9. — T. Avramoglu scrie lui N. Trăsnea biv vel clucer cu privire la 10 poslușnici de pe moșia Morunglavu. Amintește de răspunsul dat de serdarul C. Ștefănescu. Și fiindcă la Sf. Gheorghe 1824 trebuie să plece dela Morunglavi, îl roagă să-i dea Zimnicele, căci vrea să se tragă lângă frații săi. Să-i răspundă ce bani trebuie să dea.

(Necatalogat).

357.

1823, Nov. 21. — Theodor Avramoglu scrie biv vel clucerului Nicolae Trăsnea, episcopul spitalului Pantelimon, pentru

datoria ȝiganilor m-rii Serbănești încă din 1821, care se ridică la 550 taleri. Ei nu vorsa plătească, zicând că i-ar fi iertat clucerul, rămânând asupra spitalului. Așteaptă confirmarea acestei promisiuni.

(Act neinventariat).

358.

1823, *Noemurie 23*. — T. Avramoglu scrie lui N. Trăsnea că clăcașii nu și-au mai plătit datoriile începând din Ian. 1821, călcând pravila. Dacă vor veni ei acolo, să nu le primească nici o cerere.

(Necatalogat).

359.

1823, *Decemvrie 19*. — Locuitorii de pe moșiile Morănglav, Bărbărești și Oboga ale schitului Șerbănești se plâng episcopului sf. Pantelimon, că arendașul *Teodor* îi apucă de 12 zile de clacă, de caru de lemne etc., pentru 5 ani în urmă; când ei, după „ristovul“ de la Alex. Vodă și după dorința ctitorului *Matei Morănglavu*, trebuie să dea numai 6 zile de clacă etc. Din cauza acestei asupriri, jumătate din clăcași au fugit. Arendașul, cu o hotărîre a divanului Craiovei, le-a luat vacile și tot ce a găsit, pentru datoriile celor 5 ani. Se mai roagă să le orânduiască ca egumen pe Iosif „cel din mai înainte“.

(Act neinventariat).

360.

1824, *Iunie 15*. *Catastih de zestrea schitului Șerbănești*. Sunt arătate odoarele făcute de Ioachim proegumen, cele făcute de epistafii Penciu și Pârvan, de arendașul T. Avramoglu, de post. Ioniță, fost epistat; o cruce de Anghel Avramoglu, cărți „sârbești“ trei, din care un apostol în *manuscript*, „un poemelnic legat cu numele ctitorilor“. Menționate trei viișoare: la schit, la Morunglavu și la Cocorăști. Preoții bisericii: popa Ene duhovnicu, Isidor călugăr.

Menționează și lucrurile lipsă, dintre care unele se găseau la popa Nițul și i „le-au luat Turcii“. Din mâna unui ȝigan lăutar Turcii au luat și trei minee. Tot ei au luat și meșinele și mușamaua dela tetrapode și pistol. Lipsește și „o psaltire sârbească“.

Toate s'au dat în mână log. Ștefan Talmaciu, noul epistat.

(Necatalogat).

1824, Iulie 9. — Ștefan Tălmăciu dela Morânglavu scrie *biv vel clucerului Nic. Trăsnea*, episcopul Pantelimonului, de cele petrecute la schit și pe moșiile ei din Iunie până acum. Arată că a trimis catastihul averii schitului Șerbănești iscălit și de fostul arendaș T. Avramoglu. La pădurea *Morunglav* s'au tăiat mulți copaci de oamenii învoiți de un *diacon Dincă*, pus supraveghetor de noul arendaș. Diaconul lasă oamenii să adune uscături, dar »un lemn uscat arde zece verzi«. Și la pădurea *Hurez* s'au tăiat copaci. Scrie și de 2 poslujnici ai schitului »aruncați în dajdie cu un lude«, și cere să stărue la vistierie.

»Pe păr. Hristofor l-au luat d-lui log. Ilie, epistatul schit. *Fedeleşoiu, asupra d-lui, ca să-l sorotească* pentru toate cheltuelile, ce zice că au mai făcut în urmă«. Nu știe ce s'a mai făcut. A întrebat pe vist. Dinu de o anafora »pentru pricina tăeri[i] morii căpit. Nițu Obogeanu«, care e acum la T. Avramoglu. Roagă să i se dea în arendă moșia Hurez cu 200 tal. pe an.

(Act neinventariat).

1824, August 18. (București). — *Pahomie dela Stavropoleos* scrie episcopului de Râmnic chipul cum a desfăcut socotelile dintre Cristofor, fostul epistat dela Șerbănești, și epitropia Pantelimonului.

Prea Sfinte Stăpâne,

† După porunca prea sf. tale ce mi s'a trimis, coprinzătoare că epitropia spitalului sf. Pantelimon, la priimirea socotelilor dă[la] cuv. *Hristofor*, ce au fost epistat la schit Șerbănești sud Vâlcea, au cerut ca să fiie și un om din partea sf. episcopii, și mă orânduiești ca împreună cu orânduitorul din partea epitropiei să theorisim socotelile numitului la schit. Următor fiind poruncii, au venit aici atât cuviosul Hristofor cât și d. *vt. vist. Mineul* din partea epitropiei și un log. Ilie, ce au fost cercetător acestor socoteli acolo în fața locului. Și făcând scumpă cercetare, am găsit unele condeie primiți bani de către cuv. Hristofor și nearătați în cath., pe carii nu i-au tăgăduit. Și alte condeie trecuți în cat[astih], pă carii îi cerea a să plăti dă 2 ori, fiind plătiți și la alt cath. Și în ce chip am făcut cuviincioasa îndreptare, am așăzat chiar în cath. numitului. Și rămâne ca să ia dă la epitropie tl. 580 parale 23, bez alte condeie care s'au dovedit bani[i] epitropiei împrumutați rumăni[i] din sate, cu zapise pă numele său. L-am îndatorat ca un[ul] ce singur i-au dat și zapisele sănt pă numele său, să și-i scoată; asemenea i-am scos

din cath. și cheltueala pe 5 luni i chiria ce cerea după ce au fugit de la schit. Și de cercetarea ce am făcut, nu lipsii a arăta prea sf. tale.

Prea plecat prea o si[in]t. [tale] slugă,
Pahomie Stavropoleanu.

[1]824, Aug. 18.
(Act neinventariat).

(Fără adresă. S'a trimis, probabil, episcopului de Râmnic.

363.

1825, Oct. 13. București.—Călugărul *Christofor* dă zapis de lichidarea socotelilor cu epitropia *Pantelimonului*.

Subsemnatul declar prin această carte de deslăcere că pentru socotelele ce avem cu m-rea sf. *Pantelimon* pentru clădirea schitului Șerbănești și Morunglavu, m'am răfuit azi, priimind în mână lei 780 ¹/₂ deplin și alți 309 lei, carii s'au depus la onor. hătmănie pentru scrisorile ce mi s'au dat ale d-ei *Elenca Livezeanca*, cu care rămăi liber de a mă judeca; și aducându-i scrisorile ce mi s'au dat dela numita, să-mi înapoeze onor. hătmănie banii miei cei depuși. Iar de la epitropie n'am să mai pretind nici o pară, precum nici epitropia de la mine, fiind de tot răfuiți între noi. Și mă iscălesc.

Christofor monahul, adeverez cele de mai sus, că m'am răfuit de tot după cele preînsemnate.

Constantin Cămpineanul, mărturisesc; *Grigore Grădișteanul*, martur.

[1]825, August 18.
(Act neinventariat).

364.

1826, Aprilie 30. — Inginerul *Grigore Otetelișanu* arată că din porunca lui *Grigorie Ghica Vodă* fusese rânduit *Alex. Diculescu* biv vt. vistier ca să facă hotărnicia moșiei Cârloganii de sus și de jos, de pe *Beica*, și să aleagă partea protopopilor *Cost. și Ioan Mierlescu*, frați, de către partea schitului Șerbănești. Dar figura acestei moșii fiind „colțurată, și cu anevoe de a se împărți fără meșteșugul inginerlăcului“, isprăvnicatul de Vâlcea l-a orânduit pe el cu această lucrare. A cerut hârtiile schitului dela *Ștefan logofețelul*, epistatul, și acesta a răspuns — după cele comunicate dela *București*—că toate hrisoavele se găsesc la păstrare „în țara nemțească“. A dat peste niște copii după hotărnicia veche și face alegerea, dând schitului 847 stj., 5 palme și 10 ¹/₂ degete massă.

(Necatalogat).

1826, Mai 3. — Grigorie Oțetelișanu scrie clucerului N. Trăsnea că a ales moșia Cârlogani de sus a schitului Șerbănești de partea moșnenilor și a găsit 190 stj. în lat. încălcați de moșneni; apoi la moșia Morunglav a găsit un codru de pădure lung ca de 1200 stj. și lat ca de 100 stj., care era încălcat tot de moșneni. Cere oameni, ca să se facă o hotărnicie temeinică, despărțindu-se moșia cu linii.

(Necatalogat).

1827, Iunie 14. — Pelaghia, stărița schitului Mamu, răspunde clucerului Trăsnea cu privire la cele șase fete de ȝigan pe care Mamu le datorează schitului Șerbănești, arătând că acum n'are „de vârstă decât două fete, iar pe celelalte le va da mai târziu, când vor crește altele ce sunt mici acum.

(Necatalogat).

1828, Fevr. 2. — Nic. Trăsnea, epitropul Pantelimonului, dă schitul Șerbănești asupra protosinghelului *Auxentie*, recomandat de episcopul Neofit al Râmnicului. El este numit egumen la Șerbănești, unde și-a pus și metania, dându-i-se schitul pe viață, dar să răspundă spitalului Pantelimon o treime din venitul schitului.

Se enumără cele 17 condiții ale contractului.

(Necatalogat).

1828, Apr. 13. — „Catastih de perilavi a schitului Șerbăneștii-Morunglavului, metohul spitalului Sf. Pandeleimon, de câte lucruri s'au găsit mișcătoare și nemișcătoare, și mi s'au făcut teslim de către orânduital om al cinstitei epitropii...“. Iscălește la sfârșit, *Auxentie* protosinghelul.

Se enumără: odăjdiiile și odoarele, printre care: un „epitafion nou“, „un steag zugrăvit, pe deoparte hramul Sf. apostol și evanghelist Matthei și pe dealtă parte sf. botez... și cu lemn zugrăvit“; argintărie (6 candelă, 3 coroane) de 400 dramuri; cărți românești (34 bucăți) și un pomelnic scris de mână; cărți „sârbești“, 2 de ȝipar și „un apostol scris de mână“.

Biserica are 2 turlă și 4 cruci, înveliș de stejar nou cu cue de fier; zugrăvită în interior peste tot, tâmpla de zid; în afară spoită cu var. Clopotnița mare în dosul bisericii spre răsărit, acoperiș de stejar, bun, cu două clopote (unul mare, altul mic); sub clopotnița o cameră boltită și cu cuptor de pâine.

O casă egumenească, boltite; o cămăruță alăturată, un ietăcel boltit; o sălișoară de zid; un foișor de zid în colțul sudic al bisericii; o odaie lângă trapezărie; o trapezărie; o plimbare; o cămară, un pridvor; două chilli boltite sub trapezărie, altă chilie, o pivniță sub casele egumenești ca de 8 buți, o vârzărie de zid, un beciu lângă vârzărie; curtea m-rii împrejmuită cu zid, un șopron, un grajd de zid. Altă curte de pari despicați, trei pătule de porumb, o fânărie, o livadă de pomi (peri, meri, nuci), o grădiniță cu zarzavat, un podișor nou peste un râu ce curge; o fântână din scânduri de stejar; un heleșteu cu pește fără de țarași. Numeroase obiecte de lemn și aramă; 18 vite mari și 10 măci stupi.

Moșia *Șerbănești*, pe care e schitul, cu 120 clăcași și alte două biserici; morișcă pe Dâlga, două cârciumi: una pe drumul mare al ocnișii, alta lângă mănăstire; un „han urzit“ la drumul Ocnișii.

Moșia *Morunglavă* și *Oboga*, cu 180 clăcași, cu o biserică, afară de a schitului; o moară pe Olteț cu patru roate.

Moșia *Horezul*, cu trei clăcași, două cârciumi.

Moșia *Cârlogani*, ca la 10 clăcași, cu vad de cârciumă.

Un petec de moșie *Pulași*, în hotarul Șerbăneștilor, în malul Oltului.

Moșia *Clomăgești* peste Olt, jud. Argeș, cu 13 clăcași, pădure, arături, fânețe, casă de arendaș cu două odăi, un hambaraș, cârciumă bună.

O funioară de moșie pe Cerna în jud. Vâlcea, numită *Cermeghești*, livezi și arături.

10 locuri de prăvălii în orașul *Craiovi*, însă două locuri cu binalele schitului pe ele, iar 8 cu binalele streine, ce plătesc chiria pământului, însă:

- 50 tal. Cocea brașoveanu, binaoa m-rii.
- 50 „ Dumitrașco brașoveanu, binaoa m-rii.
- 10 „ Cocea, binaoa streină.
- 11 „ Ghiță, binaoa m-rii.
- 10 „ Coicea, binaoa streină.
- 10 „ Dumitrașco Sărbu, binaoa streină.
- 8 „ Stan băcanu, binaoa streină.
- 6 „ Dumitrașco, binaoa străină.
- 10 „ Stăncuța, crucereasa (I), binaoa streină.
- 10 „ Ioniță, nepotu cruceresii, binaoa streină.

Țigani, 156 suflete, în afară de 7 suflete țigani împrumutați schitului *Mamă* și 6 suflete de țigani de la schitul *Stănești*.

La schitul *Morunglavă* se găseau mai multe lucruri de cult bisericesc, 9 cărți românești vechi și 2 cărți „sârbești“: un octoih și un antologhion. Un steag zugrăvit, pe o parte Sf. Troiță, pe alta Sf. botez.

Biserica de zid, tâmpla de zid, zugrăvită înăuntru, acoperiș bun, șindrilă de stejar.

Două perechi de case, cu pivniță etc., o curte și două pătule.

Se găseau aici și 41 sulete țigani, apoi: 2500 araci, 4100 șindrila cioplită gata, 2160 ocă grâu; 2000 ocă porumb, 50 vedre vin, 13 vedre rachiu de prune.

1828, Apr. 18.

(Necatalogat).

369.

1832, Maiu 24. — Condițiile în care protosinghelul Axentie a luat egumenia schitului Șerbănești în Aprilie 1828 și ce a realizat din obligații.

„Ponturile contractului prin care se-[a]u orânduit sfinția sa părintele protosinghelu Acsentie egmn. la schitul Șerbănești, metohul sftlui Pandeileimon“.

1.

Părintele Acsentie a cerut metania la schitul Șerbănești și pentru aceasta i s'a dat „a-l avea de ocărmuire dela sf. Gheorghe, Apr. 23 leat 1828, în toată viața sfinții sale, fără de cât din tot venitul schitului... să aibă a da la spital și pentru cheltuelile săracilor bolnavi, pă fieșcare an a treia parte din tot iratul ce se va agonisi“, iar restul venitului să-l întrebuințeze pentru întreținerea schitului.

1 a.

Egumenul a răspuns că pe anii 1828, 1829 și 1830 a dat epitropiei a treia parte, iar pentru 1831, a dat numai 2.000 tal., rămânând a da restul venitului după catastih.

2.

Să țină în bună stare casele egumenești, să aibă totdeauna uși, sobe, paturi, geamuri; să repare acoperișul și să îngrijească de locuințele călugărilor și oamenilor schitului; să dreagă împrejmuirea de zid pe unde e stricăță și să înalțe zidul, „ca să fie totdeauna apărați cei ce vor șădea înlăuntru de către făcătorii de rele...“.

2 a.

Odaia egumenului are „bolta de zid crăpată de cutremur și meremetisită, pardoseala cărămidă veche cu sobă proastă, cu 2 paturi, ferestrele proaste fără de geamuri, ușa veche cu zăvor; iatacul egumenesc cu bolta meremetisită, cu 2 pătucele, 2 ferestre cu gemulețe, 1 dulap vechi, camera crăpată, tavanul spart, ușa de scânduri gorun din vechime“; odăile călugărilor în bună stare, cu acoperișul din vechime. S'a reparat zidul, dar nu s'a înălțat.

3.

La biserică să îngrijească de buna stare din afară și din lăuntru, să cumpere cărțile, odăjdile și vasele trebuincioase. Să țină 2 preoți, 2 cântăreți și 1 țarcovnic, pentru ca să se poată face slujbe zilnic, și să-i plătească egumenul.

3 a.

Sarea bisericii în afară și în lăuntru în bună stare; „înve-
litoarea măcar că este din vechime, dar este bună. Are 1 preot,
1 cântăreț și un țarcovnic. Zice că a avut 2 preoți; dar unul a
murit. Cărțile și vasele sânt în ființă.

4.

La ziua hramului să pomenească pe ctitori cu parastase
„și cu masă la săraci cu a sf. sale cheltuială“.

4 a.

„S'au urmat“.

5.

Să anunțe imediat la spital numele donatorilor ce s'ar ivi.

5 a.

„Nimini n'au dăruit până acum“.

6.

Să pătreze toată zestrea schitului, care i s'a dat cu catastih
și să o sporească.

6 a.

Odăjdile găsite :

3 sfite „toate vechi“, 2 stihare vechi, 1 epitrahir vechiu, 1
per. rucavițe, 1 colan fără paltale, 1 aer cu 2 procovețe de
atlaz vechi, 1 epitaț, 1 masă de cit pe „preastol“, 1 masă la
proscomidie, 3 „adveri“ la ușile împărătești, 1 poală la iconostas,
1 masă la tetrapod, 2 poale la analogon, 1 antimis, 1 orar de
„malte“.

Sfintele vase :

2 potire de cositor, 3 discose, 1 zvează, 1 linguriță, 1
copie, 1 cruce „îmbrăcată în argint“, 1 de lemn, 1 analorniță
de aramă spartă, 2 cădelnițe de madem, 1 de aramă, 1 per. cu-
nunii de tinichea.

Sfintele icoane :

4 icoane: Is. Hs., Maica Domnului, evanghelistul Matei și
sf. Nicolae.

1 icoană: „Învierea D-lui, zugrăvită de al doilea de părin-
tele egmn Acsentie, la iconostas“; 1 iconostas de lemn vechiu,

bun; 2 tetrapoade: 1 în strana stângă, 1 în dreapta pentru cărți, 1 tetrapod mai mic, 1 analog, 2 sfeșnice mari cu câte 3 făclii, de lemn zugrăvite; 1 mai mică; 2 la iconostas, 1 „umbătoriu”; 9 icoane în tinda muerilor: 2 ls. Hs., 2 M. D-lui, 2 sf. Troiță, 2 sf. Nicolae, 1 arh. Mihail; „un praznicar mic”; 2 sfeșnice în tinda muerilor; 1 steag icoană: pe o față Botezul, pe alta evang. Matei; 1 colivitră, 24 jețuri, 1 jeț arhieresc mare, 7 în tindă la mueri.

Argintăria:

7 candel: 4 la 4 icoane împărătești, 1 la iconostas, 1 „la Răsticnire”, 1 în altar; 1 coroană mare de argint la M. D.; 1 la Is. Hs.; 1 mână de argint la M. D.

Cărțile:

22 minee de lună, 2 apostole, 2 trioade din care 1 „sârbesc”, 1 apostol, 1 apostol sârbesc, 1 cazanie dezlegată, 1 ohtoih sârbesc, 2 molitfelnice, 1 evanghelie legată de egum.

„Prisoasele de odăzdii (!) dela halea egumenu”:

1 slită de ștofă cu fir, singifu de ștofiță de mătase cu șiret de fir de jur împrejur, căptușită cu ghermesit roșu; 1 stihar de belacoasă roșie fără de singif, 1 per. rucavițe, 1 epitrahil, 1 slită de Damasc, 1 stihar de bogasin, 1 per. rucavițe de Damasc, 1 aer cu 2 procovețe cu cruci de șiret cu maltaf alb; 1 enitrahil de ștofă roșie; 1 slită, 1 stihar, 1 aer, 1 pereche rucavițe, 1 poală de ștofă roșie, 1 masă pe pistol, 4 poale la 4 icoane împărătești, 1 poias de fir cu mătăsură amestecată din vechime materiia, cu paltele de argint mari, 2 sleznice de modă de madem suflate cu argint, 1 cădelniță de aramă rusească, 1 tăviță, 2 sfeșnice pe sf. pistol, 1 leturgie, 1 ceaslov bogat, 1 pocovnă, 1 psaltire, 1 miruitor.

Vitele mănăstirii:

5 boi de jug, 4 vaci, 4 viței, 3 vaci sterpe, 1 mânzat=17; 4 epe, 1 cârlan, „care capete de cal ale păr. egum. zice că el le dăruiește zestre schitului”.

1 jicniță pentru mălai, 1 casă nouă cârciumă lângă m-re; 1 pridvor dinaintea clopotniții șindrilit, cu 2 paturi; 1 grajd la cârciumă, de tufani obli; 1 cârciumă bordei.

7.

Să lucreze cele 2 vii dela Morunglavi și Șerbănești, să îngrijească de vase și cramă; iar „gardul să-l facă bun temeinic, cu pari despicăți și vârșit cu măracini. Să relacă și via nelucrată dela Cocorăști, întemeind-o cu butași i gunoiu”.

7 a.

Viile dela Șerbănești și Morunglavi în bună stare. Cea dela Cocorăști au arat-o locuitorii. Pentru aceasta dăruiește egum. o vie a lui de 1 $\frac{1}{2}$ pogon din Șerbănești.

8.

Să observe ca să nu se încalce moșiile schitului ; când va fi nevoie, să aducă hotarnic cu cheltueala sa, iar «pentru 3 roate de moară ce sânt făcute pă moșiia Morănglavul în apa Oltețului, acum făcute din nou, să fie cu cea mai mare îngrijire... în totdeauna să umble“ ; să le repare când va trebui.

8 a.

Incălcare de moșie nu s'a făcut ; morile dela Morunglav sânt în bună stare „umblând pe măciniș, precum asemenea să allă și morișca făcău dela apa Dâlgi, care isprăvindu-se de către Haslea egumenu umblă pe măciniș“.

9.

Să se facă „hănișorul la drumul cel mare pă moșiia Șerbănești“.

9 a.

Nu s'a făcut ; chereșteau a fost întrebuințată de egumen în altă parte.

10.

Curtea din afara zidului mănăstirii să fie îngădită cu pari despicăți și măracini. Șopronul și fânăria să fie îngădită ; poartă mare cu balamale de fier.

10 a.

Curtea împrejmuită „cu parmaci proști“ ; șopronul e în starea veche.

11.

Livezile de pomi să se țină îngădite.

11 a.

„S'a urmat întocmai“.

12.

Heleșteul să fie păstrat totdeauna curat și îngrijit..

12 a.

„S'au urmat și la această“.

13.

Nu poate înstreina vreun vad de moară sau cârciuă ; sau să facă vreo legătură „cu vreun clăcaș sau altul sirein“.

13 a.

„Zice părintele că s'au urmat și la aceasta“.

14.

Dărilor ce s'ar pune de mitropolie sau stăpânire să le plătească egumeunul prin epitropie.

14 a.

S'a urmat.

15.

Să nu se împrumute cu nici un ban în numele schitului.

15 a.

S'a urmat.

16.

„Pă robii schitului să-i stăpânească cu blândețe, căutându-i cu cele trebuincioase ale hranei lor“.

16 a.

„Arătară toți robii schitului că până la Ghenar 1, 832 au petrecut bine cu egum. și cu oamenii săi, adică le-au căutat rândul asupra muncii, i-au iconomisit și de podvezi și de fartiruri pă vremea oștirilor, i-au întâmpinat cu zaherea împrumutata la vreme de lipsă și pentru bani[i] ce e-[a]u rămas datorii din socoteala zaherelii nu i-au apucat în natură, ci să facă zile peste rândul lor la schit, ca să o scază din bani[i] datorii. Dar de la trecutu Ghenar încoaci, arătându-se de stăpân schitului un Enache Danciulescu, îndată au început acela a-i maltratarisi, adică stricându-le obiceiul rândului lor, îi chiamă la lucru napristan dă dimineață până seara, atât pă ei cât și pă neveăstele i copii lor de o dată, neslăbindu-i măcar să răsule la un ceas, după obiceiul lucrătorilor. Ii slobozea să mănânce la casele lor de prânză tocmai la nimiază. Și apoi după aceia iarăși îi puneau dă lucra până seara, tiranisindu-i și cu bătai peste fire, încât unul dintr'înșii anume Dragomir să află pătimind de vinile gâtului din bătaie; lăudându-se acel Dănciulescu cum că el și vt. vistier *State Stolojanu* sânt stăpânii schitului, ca unii ce ar fi înnumărat la epitropiile o traistă de bani. Iar egumenul nici calu să i-l plimbe când va veni la schit. Care Dănciulescu, au și triimis din țigani ca să slujască cu rândul, atât la casa lui la Craiova cât și la casa Stolojanului. Așa dar sculându-se ei cu jălbi la stăpânire, când au fost pe la Paștile trecut, arătându-se egumenul la schit l-au și depărtat pă acel Dănciulescu și de atunci să odihnesc după vechiul obicei. Iar părintele egumenu zice că țiganu ce s'au aflat slujind în curtea Stolojanului, au slujit pentru însuși sf. sa, căci era în gazdă acolo, și țiganul au fost în rândul lui.

Intrebându-se și lăcuiitorii clăcași după moșia Șerbăneștii ce supărări au cercat din partea egum., arătară că de la așăzarea sf. sale la schit și până acum ar fi cercat asupriri la drepturile

pământului, încărcându-i peste orânduială, iar mai vartos după venirea Dănciulescului astă iarnă. Pă unii dintr'înșii i-ar fi apucat al doilea de plătit găinile cu par. 60 una, bătând pă unii dintr'înșii, iar pă alții i-au speriat și cu falanga. Dar cu toate acestea, pentru că acel Dănciulescu au lipsit din treaba schitului de bună voe și ei au lăsat davealăcul jos, numai ca de acum înainte să nu se mai urmeze cele ce s'au urmat“.

17.

Să păzească pădurile schitului, ca să nu se tae de locuitori, nici să se vânză pe bani „și hatăruri“; „un copaci măcar să să taie“.

17 a.

La pădurea Șerbănești s'au tăiat câțiva „jipani“ de robii schitului, pentru bordeele și pătulele lor. „Iar de cele căzute jos au cărat la târgu Drăgășanilor, ca să-și cumpere sare pentru casele lor și opinci.

La pădurea Morănglavu s'au tăiat la 500 „jipani din picioare, din care câțiva s'au făcut pari și s'au bătut la zăgazul morii i la un pătul de acolo. Iar câțiva s'au luat de stăpânire pentru podu de la *Prooroci* i la cel de la *Bărlui*; asemenea și ca la 80 copaci căzuți de vijălie.. au intrat la un pătul i la 2 cărciumi după acea moșie. Câtăva cherestea au mers tot la podurile de mai sus, cu porunca stăpâniri[i]“; 78 copaci s'au luat de arendași, afară de lemnele de foc ce au vândut la locuitori.

„Coprinderea osebitei foi pentru meremeturile ce să leagă păr. Acsentie a le face la schit, afară de contractul prin care s'au dat schitul:

1.

Foișorul dela casele egumenești în colțul zidului m-rii, pus pe 5 stâlpi de zid, să se transforme în casă mare de musafiri cu 4 ferestre, drugi de fier, încuitori. obloane pe din afară, de scânduri groase. Să se facă ușă de tei cu balamale și „broască de fier nemțească“; dușumea de scânduri de stejar „date la linie și la ață; cu pat bun și cu sobă bună cu coși spoit bine cu var“.

1 a.

Foișorul s'a făcut odaie, dar nu întocmai după legământ.

2.

Odaia ce este trapezărie fiind prăpădită, cu tavanul spart, s'o refacă cu grinzi groase și ulucă „la linie“; să-i facă: sobă, coș, ferestre nouă cu geamuri, dușumea „de scânduri de stejar fățuite“, ușă de tei cu încuetoare.

2 a.

Nu s'a făcut.

3.

Să se refacă și odaia de lângă trapezărie, ca și trapezăria.

3 a.

S'a făcut numai soba.

4.

Odaia de deasupra „cuhniî și dădesupt clopotniță să o tencuiască și spoiască cu var“, să-i facă: ferestre cu geamuri și ușa de tei cu toate fiarele.

4 a.

Nu s'a făcut nimic.

5.

Clopotnița să o tencuiască și să o spoiască cu var.

5 a.

Nimic.

6.

Bucătăria care este supt casele egumenești și supt clopotniță s'o facă lângă zidul m-rii spre m.-n. de zid, „cu cuptor pentru jîmblărie“, tăvănită, cu vatră și coș bun în 2 cărămizi, șindrilită cu stejar și cue de fier.

6 a.

Nu s'a făcut.

7.

„Grajdu, fiindcă este făcut din arcaoa m-rii înlăuntru și are ușa mare răspunzătoare în curtea m-rii de dinafară, să o astupe și să o facă să se deschiză în curtea m-rii de zid“. Să se facă: tavan, etc.

7 a.

„Nu s'au făcut“.

8 a.

Chilia de desuptul odăii de lângă trapezărie să se refacă: sobă, vatră, ferestre, pat, „ca să poată șede cineva și într'însa“.

8 a.

Nimic.

9.

„Arcaoa zidului m-rii“ să o înalțe de 4 stânjeni.

9 a.

„Nu s'au înălțat“.

10.

Să facă un șopron pe picioare în curtea m-rii de din afară.

10 a.

„Nu s'a făcut“.

11.

Curtea de dinafara m-rii are gard slab ; să-l facă de „pari despicați de 12 palme și vârșit cu mărăcini“.

11 a.

„Nu s'a făcut“.

12.

Să facă la curtea de dinafară o poartă mare de stejar cu balamale de fier, „de a nu putea intra și a o deschide cinevași“.

12 a.

S'a reparat vechea poartă.

„După preaosfințită și stăpânească porunca prea sf. sale părintelui episcopu Râmnicului, otcârmuitorul sf. mitropolii și a cinst. ctitoriceștii eforii a spitalului sf. Pandelimon ce ni s'au dat, să mergem la schitu Șerbănești Morunglavu, metohul acestui spital, unde să facem cercetare pentru urmările sf. sale păr. protosinghelulu[i] Avsentie, năstavnicul numitului schit ; carele după jălbile lăcuitorilor și ale robilor schitului precum și după osebită pliroforiie ce ar fi luat cinst. eforie, s'ar fi purtat rău atât cu lăcuitorii cât și cu robii[i], precum și alte abateri i ne-orândueli împotriva coprinderii contractului. Făcându-se urmare, mai întâi s'au cerut contractul pomenitului egumen, prin care s'au orânduit năstavnici la schit ; apoi am intrat în cercetarea tuturor tuturor pricinilor față cu sf. sa i cu lăcuitori[i] i clăcași[i] și robii schitului. Și după cum ne-am pliroforisit de adevăr, arătăm mai sus cu deslușire la fieșcare pont de câte au fost legătuit păr. egumen a păzi, și ori de au urmat sau nu, precum și de arătările clăcașilor i ale robilor schitului, ce le-au făcut înaintea noastră. Iar cât pentru schit, de s'au dat cu arendă de către pomenitul năstavnici la 2-lea vist. State Stolojeanu, întrebându-se sf. sa de o au dat, au tăgăduit ; iar mai în urmă zicându-i-să că de către noi s'au văzut o copie după un asemenea contract dintre dânșii, au făcut tăcere. Pentru care toate acestea nu lipsim cu cinste a răportui.

Scarlat Protopopescu vt. log. Mihai.. (?)

1832, Maiu 24.

370

1832, August 22. — „Perilipsis arătătoriu de numele celor ce au făcut sfântul schit Șerbăneștii Morunglavului, cum și cei

ce au dat danli, ce din porunca cinstitei epitropii a spitalului Sfântului Pandleimon să cer“.

Pisaniea pietri[i] dela ușa din amvon :

Aciastă sfântă și dumnezeiască biserică întru care să cins-tește și să prăznuște hramul Sfântului Apostol și Evanghelistul Mathei, ce iaste zidită din temelie cu toat[ă] cheltuiala dumnealui jupan *Matei sin Dumitrașcu Morânglăveanu* i jupâniței ego *Maria* în zilele luminatului Domn *Io Costandin Nicolae Voivod* la leatu 7254 (=1746), Iunie 4.

Al doilea pisanie deasupra uși[i] tot în amvon supt ușă.

Făcutu-s'au această sfântă biserică prin osteneala dum[nea]lui și a tot neamului dum[nea]lui jupan *Matei Morânglăveanu*, care să îiie pentru pomenirea dum[nea]lui și a tot neamul dum[nea]lui în zilele luminatului Domn *Io Costandin Mihai Racoviță Voivod*, la anul cu leat 7262 (=1753), Octomvrie 2.

Ctitori[i] cei ce sânt zugrăviți la această sfântă biserică :

Jupan *Matei sin Dumitrașcu Morânglăveanu*.

Jupâneasa d[umnealui] *Mariea*.

Jupan *Dumitrașcu Morânglăveanu sin Giura*.

Jupâneasa d[umnealui] *Elena* cu fii[i] lor.

Jupân *Giura Pană (?) Morânglăveanu*.

Jupâneasa d[umnealui] *Erodiea*.

Jupanu *Pătrașcu brat Giura*.

Jupâneasa ego *Mușă*.

Jupan *Stoica*.

Jupâneasa d[umnea]lui *Sofica*.

Jupan *Fota Priotescu*.

Jupâneasa dumnealui *Preda*.

Jupan *Pătru brat Dumitrașcu Morânglăveanu*.

Jupâneasa dumnea[lui] *Stanca*.

Stan Stănescu din Cerna, ce au fost ispravnic biserici[i].

Numele celor ce au dat danii la sfântul schit, însă :

Iosif preosfințitu episcopu Argeșului dat însă : 6 mineie lunovnice ; 1 ohtoih mare.

Meletie ierodiaconu iconomu Argeșului dat însă : 6 mineie rovnice.

Fota Priotescu dat însă : 39 lei, 3 boi, 3 vaci, 25 oi, 16 rămători, 1 sălaș țigani.

Hagi Pârvan ot Craiova dat însă : 2 prăvălii făcute pă locul mănăstirii în Craiova.

Ioan ierodieaconu dat însă : 5 lei, 2 boi, 1 vacă.

- *Gherasim monahul* dat însă : 1 vacă.

Ștefan Preotescu dat însă : 1 iapă, 1 bou, 3 lei.

Iosif ieromonahu dat însă : 1 slită de stofă, 1 stihar belicoasă, rucavițele.

Curtea mănăstirii de jur împrejur făcută de cărămidă, zidul nalt, casele înlăuntru nalte, cu 6 odăi, două cămări, 2 pridvoară de lemn, două scări, trei chilii pentru șederea călugărilor dedesuptul caselor.

Clopotnița [1] naltă, cu zid de cărămidă la altarul bisericii, două clopote: unu mic, al doilea mai măricel.

Un grajd de cărămidă să dășchide afară din curtea bisericii.

Pisaniea bisericii[i] dela moșiea Morânglavului :

„Jupan Dumitrașcu cu jupâneasa Mariea în zilele Domnului Costandin Brâncoveanu Vodă“, de aicea ieste stricată, nu să poate ceti; dar mai pe urmă, la vale zice așa : *Iar cându au fost leatul 7224 (=1716) s'au luat țara dăla-Olt încoace supt biruința împărății Râmului, Septemvrie 20, leat 7228“ (=1719). Și să isprăvește fiindu stricată. Iar la sfârșitu pisanii scrie aciasta : „Mihnea Vodă au adus Turcii în țară“; și altceva nu este (?) fiind stricat.*

Ctitori[i] aceștii biserice :

Dumitrașcu Morânglăveanu.

Jupâneasa d[-lui] Mariea.

Vlăduță.

Elena i copii[i] lor.

Jupâneasa Elena i ego (!) Maria, fata lui căpitan Radu Prejbeanu, îngropată la biserică cu trei fete ale sale.

Jupan Matei sin Dumitrașcu Morânglăveanu.

Jupâneasa ego Mariea.

Jupan Pătrașcu paharnicu brat Giura logofăt.

Jupan Giura logofăt.

Mai sânt acestea la moșiea Morânglavului :

Una casă de zid naltă, boltită, cu 4 odăi, 1 cămară, foișor de lemn înaintea casii, cu picioare de lemn.

Moșiile acestui sfânt schit.

Moșiea Șerbănești, pe care ieste sfânta mănăstire.

Moșiea Morânglavului, pă care ieste biserica de zid.

Moșiea Horezul.

Moșița Cârlogani.

Moșiea Ciumăgești (Argeș).

O funioară de moșie în Cerna.

10 prăvălii la orașu Craiovi.

Aceste înscrisuri sânt luate din pisăniile ce le-am găsit la acest sfânt schit și la biserica dela moșiea Morânglavi, și după poruncă le trimisei cum să vede.

Auxentie prot[osinghel] Morânglăveanu].

1832, Augt. 22.

(Necatalogat).

Documentele neamului Sâmboteanu ¹⁾

Transcrise de Pr. I. Popescu-Cilien și Ion Donat.

1802, Mai 13. — *Acte privitoare la pricina dintre Ioan Sâmboteanu și un nemeș dela Râu Bârbat (Hunedoura).*

Dup[ă] pohtă sânteți.

Dumi[ta]l] chir Gheorghe Rovinarule, te înștiințaz ca viind aicea la Râu Bârbat, s'au sculat un nemeș anume Sebeș și mi-au luat doi cai din mână slugi[i] mele, zicând cum la vremea] razmiriții mi-au slujit un iobajiu lui, anume Ion sin Adam dela Uricani, aducând o turm[a] de capr[e], și au plătit el harmigija cum și sâmbona lui n'au luat nimic. De care eu pentru pricin[a]l această[a] nu știu nimic, că am fost la Logar și fiindcă dumnea(ta) ai umblat pe acea vrem(e) neguțătorind, vei fi știind pentru această(a), și fiindcă voi să merg la Cluș să-m(i) caut cu acest nemeșu, iată că denadins am trimis pe Gheorghe Feceor, ci dumi(ta) să vii pân' aicea la Hațag, să-mi areți și să spui la domnii pricin(a), ca să-mi iau carte să mă duc la Cluș; și toată cheltuial(a) dumi(tale) voi trage eu, fiindcă eu pentru această(a) nimic nu știu, nici vite am strâns, nici slugi am avut, după cum bine știi dumnea(ta). Mai zice pentru nește brânză] dela Vâlcân și cum că au venit la Târgul Jiului să-ș(i) caute dreptul său și eu l-am băgat la pușcărie. Pentru aceia dumnea(ta) să vii oân'aicea să areți la domni(i) dregători varmeghii și deloc te întorci înapoi; iar neputând veni, să-mi scrii în dosul scrisorii aceștia toată curgerea pricinii, să știu ce să răspunz, și să puț să iscălească și alți boeri; dar mai bine ar fi să vii dumnea(ta); să ei și pe Scânteie.

Aceasta. Și sânt bun voitor.

Ioan Sâmbot[eanu] dela Hațag.

1802, Mai 13 zi[le].

[Vo] Cu multă și căzută plecăciune sârut cinstită mâna dumi[ta]l]le boerule

Cinsti[t]a] scrisoarea dum(ita)le ce mi-o ai trimis o am primit astăzi în 16 le aceștii luni și toate cele ce scrii ale dum(ita)le am înțeles și am larg după cum știu am arătat și dum(nea)lor boeri isor v[er]bi. După cum scriu și dumi(ta)le. Vei ști dum(nea)ta că în răzmirița Neamțului, când aduceam noi vite din Țara Rumâne sc(ă) în Țara Nemțasc(ă), fiind Dumitru ot Vâlari de ai] din tar a], era și acest Ion sin Adam, și câte drumuri au făcut el, la toate ș'au luat plata pân la un ban. Și odată viind

Vd. începutul în nr. 104-106 pag. 468 și urmarea în nr. 107-102, pag. 95, apoi în nr. 119-124, pag. 177.

nește capre pela casa lui, au oprit șaisprăzăci capr(e), zicând că cu ce preți vom vinde pă celelalte le va plăti și el. Și întâmplându-să și eșind curând aici în țar(ă) cu logaru (*sic*), au ramas bani(i) la el nedați pentru acele șaisprăzace capre. Și mai pe urmă viind el aici în Țara Rumâneasc(a), l-ai apucat dum(nea)ta de au plătit numai zece capre, iar șasă capre i le-ai ertat, deosăbit că l-ai mai împrumut-asă-i dum(nea)ta cu nește bani. Și când au plătit banii au oprit bani(i) pă brânza care o vânduse dum[ita]le. Vei ști dum[nea]ta boieriule că tot acest Ioan sin Adam, în pizmă că l-ai apucat dum[nea]ta de au plătit caprele și bani(i) ce-i dedeasăi dum(nea)ta împrumutare, venind eu în Țara Nemțasc(ă) ca să es în Țara Rumânească, vineri în săptămâna cea mare neputând ca să trec muntele cu calu, plecând pă picioare, me-a eșit înainte acest Ion cu patru inși lâng(ă) el și întinzând puștile în mine me-au luat pistoalele ce le-am avut cumpărat(e) cu t(a)l(eri) 130. Care de această pricin(ă) știe și Ilie birtășu din Vâlcân, că au văzut cu ochi(i) lui pân' m'au jefuit. Și eu deloc am arătat la dum(nea)lui domnu libirău și deloc au trimis plăiași ca să-l prinze și el au fugit știindu-s(ă) vinovat. Și tot l-am căutat a-l aduce la judecat(ă), și el cum-simția că viu eu acolo, fugia. Și atunci când m'au jefuit pă mine mă apuca numai de unsprăzece florinți, bani(i) brânzi(i). Și, dacă i-am dat acei unsprăzace lilorinți, au (lu)at el bani(i) și au fugit și cu pistoalele și sânt pân astăzi păgubași de pistoale, dupăcum am înștiințat mai sus cumpărato(a)rea lor. Iar că arat(ă) el minciuni, că au plătit el armingia, ce stăpân era el să plătească, că el nu avea poteri ca să-și cumpere opinci să poarte, dar să plătească armingia pentru dum(nea)ta.

[Ro] Acestea toate ce caut(ă) el, armingie, sâmbrie i bani pă brânze, pân la o para sânt plătite dă dum(nea)ta și i-ai mai ertat și șasă capre, deosăbit că Dumitru Căluoreanu le știe toate acestea, și mai bun(ă) mărturie decât pă el nu este altul, cât și căpit(a)n Mihai Schinteie, că tot prin mâna dum(nea)lui s'au plătit simbria. Iar pentru luarea pistoalelor, când mi le-au luat știe și Ilie birtășu; și eu pân astăzi sânt păgubași de pistoale. Boieriule, mă rog dum(ita)le să-l apuci prin judecat(ă) ca să-m(i) iai pistoalele dela el, iar de nu le vei lua să ști iar, dum(nea)ta mi le vei plăti. Erea ca să viu și eu, dar fiind maica foarte bolnav(ă) din pricină că au prins-o tălhari(i) pazvanlăi, așteptăm din ceas în ceas a-și da sfârșitu. Dar eu de loc voi înștiința pă dum(nea)lui căp(i)tan Mihai Schinteie ca să vin(ă) la dum(nea)ta mai curând, fiindcă prin mâna dum(nea)lui s'au dat sâmbria de câte ori o dai dum(nea)ta. Aceasta am arătat-o la dum(nea)lor cinstiți(i) boeri ispravnici, care să vor iscăli mai jos. Aceasta arăt și la cinstitu maghistrat și sânt al dum(ita)le plecat(ă) slug(ă).

Gheorghe Rovinariu.

1802, Mai 16.

Acest răspuns, ce l-au făcut Gheorghiță Rovinariu, fiind înaintea noastră, l-am întărit și noi cu iscălitura.

*Dimitrache [medelnicer?], Ion [medelnicer?] judecători.
Stanciu Să...*

Orig. pe hârtie în două foi. În posesia D-lui Sâmboteanu.

1803, August 5. — Zapisul lui Gheorghe Beuran dela Schela (Gorj), la mâna lui Ianache Sâmboteanu, pentru 25 tãleri ce-i datorează.

† Cu acest zapis al meu încredințazi la cinst(ită) măn(a) dum(nea)l(ui) Ianache Sâmboteanu, precum să s(ă) știe că am mai rămas tal(eri) 25, adecă doozăci și cinci, cari acești bani să am a-i răspunde dum(nea)l(ui) cu soroc de acum până la Vinerea Mare și la numitu soroc să am a da bani(i) cu mulțumit(a) și fără de nicio pricin(ă). Si pentru mai adevărată credință m'am iscălit mai jos, puind și degetul în loc de pecetă, ca să creaz(ă).

Eu Gheorghe Beuran ot Schilă platnic.

Eu Dănil Popeci ot Porcenî mar(tor).

Eu Pătru Găman ot tam mar(tor).

Și am scris eu Ioan Brădicean post(elni)cel, cu zisa lui.

Orig. în două foi. Hârtie.

1811, Mai 30. — Invoială între medelnicerul Ioan Sâmboteanu și boerul Mavrudolu din sud Argeș, pentru zestrea ce acesta din urmă dăduse fiicei sale Elenca, atunci când s'a căsătorit cu fiul medelnicerului.

Ca să fie cunoscut că peste tot t(a)l(eri) cinci mîie opt sute patru zeci și patru, două părți ce mi-s'au cuvenit a lua din zestrile ce am dat fiicii mele Elenca, care a ținut-o întru căsătorie fiul dumn(ea)lui med(e)l(ni)ce(rul)ui Ioan Sâmbotean(u), prin învoială am primit a lua înapoi șase condeie din argintărie i gevaerica și trei condeie din argintărie i gevarica și trei condeie din haine, însă când va fi hainele bune, iar nu stricate, care condeie să însemnează mai jos cu prețul lor, cum și t(a)l(eri) două mîie opt sute două zeci și patru în naht, ce sânt a mi-i răspunde dumn(ealui) med(e)l(ni)ce(rul) acum aici; iar condeiele cu haine și scule să fie med(e)l(ni)ce(rul) dator, în soroc de trei luni, să le trimiță la casa mea în sud Argeși cu oamen(i) dumisale, de a nu să prăpădi cevași dintr'însele. Și așa după teslimatu acestui așezămînt rămânem desfăcuți de madaoa zestrilor, rămăind numai a ne întreba la vreun obraz ce să va chibzui de amândoi noi pentru t(a)l(eri) cinci sute ce s'au dat chirihtica postelnicului celui mare, când s'au cinstit fiul dumisale

cu caftan med(e)l(ni)ceri i pentru pogribaniia fiicei mele și pentru exoprica, căci cum zic, pentru celelalte toate între noi ne-am așăzăt cum să vede, nemairămându-ne cea mai mic(ă) prigonire.

Mavrudollu.

1811, Mai 30.

T(a)l(eri)

- 950 — un biniș cu samur.
- 150 — o rochie fludă cu fir.
- 300 — o crevatostrosi.
- 1400 — trei condeie de haine.
- 750 — o petaludă diiamant.
- 300 — 12 perechi cuțite de argint.
- 130 — tavă de argint.
- 90 — 12 zarfuri.
- 50 — 4 furfurioare.
- 300 — un inel diiamant.
- 3020 — toate condeile ce le priimesc din zestre.
- 2824 — cei ce mi să dă în naht.
- 5844 — suma de două părți.

Asemenea ne-am desfăcut și pentru t(a)l(eri) 500 chirihtica, pogribanie și exoprici, priimindu-mi atâta t(a)l(eri) 2824 cei în naht din zestre, cât t(a)l(eri) cinci sute ce mi s'au dat, pentru pogribaniie, exopric și chirihtica, nemairămând între noi cea mai mică, prig(o)nire.

Mavrudollu¹).

1811, Iunie 4.

1813, Aprilie 13. — Hotărîrea departamentului de patru în pricina dintre Zamfirache și Costandin, fiii răposatului Dumitru Iconomu din sud Gorj, și Enache Sâmboteanu, pentru niște porci vânduți la Pesta.

Dela Departamentul de patru.

Zamfirache și Costandin brat ego, fii(i) răposatului Dumitru Iconomu din sud. Gorji, dupa jalba ce-au dat la dumn(ea)lui ci(n)stitu biv vel ban Iorgache Argiopol caimacam Craiovii, s'au judecat de față înaintea noastră cu polco(vnicul) Gheorghe Rovinariul, vechil fiind cu adevărînță în scris din partea dumn(ea)lui med(elnice)r(u)lui Enache Sâmboteanu, arătând că în l(ea)t 1789, pă vremea Neamțului, răp(osa)tu tatăl lor Dumitru Iconomu aflându-să în Țara Nemțescă la orașul Hinidoara și atunci a-

Semnătură grecească.

vând 488 rămători, care rămători viindu-i acolo la alt orași ce să chiamă Peștea, i-ar fi vândut la un Matei Popovici în adăstare în t(a)l(eri) 6040, osăbit de alți t(a)l(eri) 224 ce au fost mai avut tatăl lor tot la acel Popovici de mai nainte, cum și alți t(a)l(eri) 106 ce iarăși i-au avut gata lângă dănsul, care s'au făcut toată suma banilor t(a)l(eri) 6370 p(a)r(ale) 19. Și atunci întamplându-să să să bolnăvească, tatăl lor și-au făcut diiață însărcinând pă un Anastasie Băcalu și pă un Costea Luca de acolo, ca dintr'acei bani să plătească t(a)l(eri) 119 datoriile lui și alte cheltueli ce au fost mai făcut, iar ce bani va prisosi să-i trimită la dumn(ea)lui med(elnice)r Enache, fiindcă să aila la Hinidoara, și dumn(ea)lui să-i dea la muma lor Stana. Și așa rămăind ei mici nevârșnici și fiind vremile înpotrivitoare și împărțiți pi la stăpăni, nu ș-au mai putut căuta, fără de numai în anu trecut, în dooă rânduri ar fi jăluit atât la dumn(ea)lui Costandin graf Dudescu, cât și la dumn(ea)lui dvornicu Racoviță, când să aila ocărnuitori ai divanului, ca să vie să s(ă) judece; și dumn(ea)lui med(elnice)r(ul nevrând a veni, au dat răspuns în scris cătr(e) dumn(ea)lui dvornicu Racoviță, cum că pentru ceia ce jăluitori(i) au arătat atunci nicio știință nu are, nici că au avut vreo tovărășie cu tatăl lor, nici că să știe să le fiie cevași dator; iar de au numiți vreun zapis, în scris sau vreo adeverință, să i-o trimită, și așa va răspunde dumn(ea)lui bani(i); și mai scrie că pe acele vremuri la toate neguțătoriile dumisale au avut pă polco(vnicul) Gheorghe Rovinarul, adecă pă vechilul dumn(ea)lui ce să arată mai sus; și însăși de va fi făcut vreun aliși-veliši cu tatăl jăluitorilor, dumn(ea)lui zice că nu știe. Pentru care pricină spre incredințarea judecăt(i) ne arătară jăluitori(i) atât copia de diiață a tatălui lor, ce este scoasă după nemție pă rumăniie, cât și scrisoarea dumn(ea)lui med(elnice)rului, ce face răspuns către dumn(ea)lui dvornicu Racoviță, după jălbile ce dedeasă jăluitori(i) atunci, care diiață teorisindu-să de judecată, să văzu cu l(ea)t 1789 Marti(e) 21, de ani 26, adeverită și de cinci mart(o)r(i). Asemenea și cartea dumn(ea)lui med(elnice)rului Enache, ce este făcută din trecutul an, care să văzură amândooă cu cuprindere întocmai după cum jăluitori(i) arată; după care fac cerere jăluitori(i) ca prin judecată să li să facă împlinire de acei t(a)l(eri) 6370, p(a)r(ale) 19. S'au întreat polco(vnicul) Gheorghe Rovinarul, vechilu dumn(ea)lui med(elnice)rului, ce are să răspunză; și zisă că pă acea vreme adăvărat s'au aflat dumn(ea)lui med(elnice)r(ul) la Hațig, iar nu la Hunidoara, și acel Dumitru Iconomu luând câțiva rămători dela dumn(ea)lui med(elnice)r și neavând bani, i-ar fi dat zapis, cu care rămători s'au și dus cu ei la Peșta și i-au vândut acolo la acei Matei Popovici; și până a nu lua bani(i) după rămători, s'au bolnăvit și au murit. Și înștiințând acel Anastasie Băcalu și Costea Luca de acolo pă dumn(ea)lui med(elnice)r(ul) pentru moartea lui Dumitru Iconomu, atunci l'au trimis med(elnice)r(ul) pă dănsul dinpreună cu zapisul Iconomului i cu cartea acelui

Anastasia Băcalu dela Peștea, și mergând la Peștea ar fi luat în loc de bani marfă, băcănie; și spre încredințare ne arată și tacriru dumn(ea)lui med(elnice)rului, ce face către cinst(it)u divan, care tacrir teorisindu-să de judecată, să văzu scris din trecuta lună Marti(e) 17 cu cuprindere după cum ne arată polco(vnicu) Gheorghe Rovinarul, vechilul dumn(ea)lui med(elnice)rului, care tacrir nu s'a potrivește cu răspunsul ce face în anu trecut către dumn(ea)lui dvornicul Racoviță, pentrucă în răspunsul acela zice că pentru ace(a)st(ă) pricină nicio știință nu are, nici au avut vreo tăvărăsie cu acel Dumitru Iconomu, nici știe să fie fost cevași datori. Iar în tacriru ce-l face acum la judecată, arată că i-ar fi spus vechilu dumisale că pă acea vreme ar fi avut tăvărăsie cu Gheorghe Rovinarul, tatăl vechilului, la nește rămători, care rămători i-ar fi dat acelui Dumitru Iconomu în creditul răp(osa)tului cluc(e)r Șarban Otetelișanu. (vo) Și auzind de moartea lui la Peștea, ar fi trimis pă însuși numitul Gheorghe vechilul la Peștea cu acel zapis al Iconomului și cu cartea Stanei, mumi(i) jăluitorilor, i cu alte scrisori ale dregătorilor ot devan, ca să ridice bani(i), și în loc de bani ar fi ridicat băcănie. S'au întreat de judecată părātu vechil ca să ne arate sau zapisul răp(osa)tului Dumitru Iconomu pentru luarea acelor rămători, sau vreo carte dela epitropi(i) mortului dela Peștea, sau vreun ecsollis dela soția mortului; și răspunsă că acel zapis de atunci s'au rupt, iar apodicsis dela acei epitropi n'au luat, și de va fi luat s'au prăpădit și cu alte scrisori, din pricina vremilor. Deci la cercetarea ce am făcut pricini(i) aceștia, curat s'au dovedit că răp(osa)tu Dumitru Iconomu, tatăl jăluitorilor, în vremea răzmiri(i) cu Neamțul să alla în Țara Nemțască, și mergând cu 488 rămători la Peștea, i-au vândut la acel Matei Popovici la Arad în t(a)l(eri) 6040, și până a priimi bani(i) după rămători, s'au bolnăvit, unde acolo și-au făcut și diiată, în care diiată arată că deosăbit de t(a)l(eri) 6040, ce i-au vândut rămători(i) la acel Popovici, mai avea să mai ia tot dela dănsul încă t(a)l(eri) 224 datorie de mai nainte, și pă lângă dănsul mai avea t(a)l(eri) 106, p(a)r(ale) 19, care să adună toată suma banilor t(a)l(eri) 6370, p(a)r(ale) 19, și prin diiată lasă atât pă acel Anastasia Băcalu, cât și pă Costea Luca epitropi, ca să ridice bani(i) dela acel Matei Popovici, și întâi să-i plătească t(a)l(eri) 119 datorii lui la Anastasia Băcalu și la un Tudor sin Marlin de acolo și să mai plătească cheltuiala ce s'au făcut la boala lui și alte cheltueli ce au mai făcut cu copii(i) săi. Iar ceilalți bani zice să-i trimită la Hinidoara la dumn(ea)lui med(elnice)r(ul), aflându-să atunci acolo, și dumn(ea)lui să-i dea la Stana, soția lui, după cum să cunoaște chiar din diiată. Și să vede că dumn(ea)lui med(elnice)r Enache înțelegând de moartea Iconomului și în ce chip și-au făcut diiată, au trimis de au rădicat bani(i) dela epitropi și, în loc să-i dea Stani(i) soții mortului, i-au oprit dumn(ea)lui. Dar că arată dumn(ea)lui prin tacris, după vorba Rovinarului, că Dumitru Iconomu, acei rămători ce-i vândusă la Popovici, i-au fost luat dela dumn(ea)lui fără bani, și că pentru aceia

au fost rădicat bani(i) dela epitropi(i) mortului. La ace(a)stă provlimă a dumisale judecata nu poate pune temei, că de ar fi după cum zice, trebuia după luarea banilor să-i treacă în dosul zapisului ce zice că-l avea dela Iconomu pentru luarea rămătorilor și zapisul să-l fi ținut, ca pentru acest fel de vremi să aibă cu ce a să îndrepta, sau să aibă vreo foaie de soc(o)t(ea)l(ă), iscalită nu numai de soția mortului, ci și de un obraz, doi, în care soc(o)t(ea)l(ă) să arate curat căți rămători au vândut mortului și cu cât parechea și ce arvună au luat și căți bani i să făcea să mai ia; și de ar fi eșit câștig dela rămători, acel câștig să-l fie dat Stani(i) soții(i) mortului, iar de o fi eșit pagubă, iarăși să sa vadă într'acea foaie' de soc(o)t(ea)l(ă) cât rămânea casa mortului dator dumn(ea)lui. Și atunci nici clironomi(i) putea să mai pricinuiască, nici judecății(i) nu i-ar fi mai rămas bănuială. Dar (vo) de vreme ce nici zapisul mortului de cumpărătoarea rămătorilor nu are, nici vreo foaie de soc(o)t(ea)l(ă) dela Stana soția mortului nu să vede, nici mortul prin diata lui nimic nu pomeneste pentru acei rămători că i-a luat dela dumn(ea)lui (ro) făr' de bani, sau că i-au fost datori vreun ban, pentru aceia judecata noastră găsește cu cale, după chiar tacirul dumn(ea)lui, prin care arată că i-au luat bani(i) să-i plătească jăluitoilor, dar că mai pricinuieste vechilu dumn(ea)lui, cu cuvânt că muma jăluitoilor, dinpreună cu frați(i) lor cei mai mari au trăit până acum de curând, și că de ar fi știut că acei bani au fost ai lor, nu ar fi făcut atăta vreme tăcere, cu ace(a)st(ă) provlimă nimic nu poate a să ajuta, că de nu s'au și căutat muma lor, fiind parte fameiască și neputincioasă, și frații lor cei mai mari fiind săraci și slugi pe la stăpâni, ei cu nimic nu să învinovătesc; nici cu cuvântu care zice păratu vechil, că de atunci și până acum este mai bine de ani 24, în vreme când ace(a)st(ă) cerere a lor nu este de clironomie părintească. Pentru care este hotărât atât în pravila împărătească, cât și în prăvilniceasca condică foaia 47 cap. 3, că pâra de moștenire să să pornească de către moștenitori după moartea celui obraz, de va fi nevârștnici, după ce va veni la vârsta de ani 14, începe a să număra încă ani 30, care dela moartea lui Dumitru Iconomu și până acum nu este mai mult decât ani 26, și după vârsta lor, după pravilă, mai au maidan încă ani 17. Părerea noastră într'acestași chip este, iar hot(ă)r(ire) rămâne a să face de ci(n)st(it)u divan.

Ioan Ghimpeșianu, pitar.

Procit treți log(ofăt).

Gheorghe Jila(nu).

1813, Apr(ilie) 8.

1813, Mai 28. — Hotărîrea divanului Craiovei în pricina dintre Ianache Sâmboteanu și fiii lui Iconomu din Gorj.

Dela divanu Craiovei.

Pă această cercetare și alegere a judecății departamentului de patru nerămăind odihnit Gheorghe Rovinariu, vechilu med(e)l-

(ni)cer(u)lui Ianache Sâmboteanu, au eșit și înaintea noastră la divan față cu jăluitarul Cos(tan)din, vechil fiind și din partea frățini-sau lui Zanfir, feciorii lui Dumitru Iconomu din sud Gorji, căriia alegere cetindu-i-să și de către noi coprinderea, s'au întrebat vechil ce are a mai răspunde înpotrivă; zisă că de către nu nita judecată cu năpăstuire să îndatorează medel(ni)cer(u) a plăti acei t(a)l(eri) 6040 jăluitarilor, că-i atunci și însuși numitul Rovinariu vechilu aflându-să acolo la Hinidoara, l-au trimis pă dânsul medel(ni)cer(u) cu zapisul tatului jăluitarilor și cu scrisoarea Stanei, mumei lor, să rădice acei bani dela Peșta, în datoriia ce avea să ia medel(ni)ceru dela Dumitru Iconomu, pentru care bani au rădicat marfă de băcănie dela un Anastasie băcanu, pentru datoriia ce avea să ia medel(ni)cer(u) dela tatul lor; iar diata la care să razmă jăluitarii nu ar fi adevărată, fiindcă acei bani precum zice i-au rădicat chear pentru datoriia ce avea să ia med(e)l(ni)cer(u) dela tatul lor. Înpotriva căriia pricinuiți răspunzând Cos(tan)din jăluitaru, zisă: devreme ce numitul vechilu zice că diata nu este adevărată (vo) și ca să nu să mai trepede pe la Peșta, să mai cheltuiască ca să aducă încredințări de acolo, de este diata bună, să mulțumește, dar să primească vechilu jurământ pă arătările sale ce face, că s'au rădicat acea marfă pentru banii ce avea să ia med(e)l(ni)cer(u) după vânzarea acelor rămători dela tatul lor, și nu va mai căuta nimic la med(e)l(ni)cer. După care mulțămire a jăluitarului și pentruca să să precurme pricina dintre dânsi(i), a nu să mai cheltui prin judecăți, cu pitac amândoaă părțile s'au trimis la cuviosul arhimandrit chir Anthim, vechilu Sfintei Episcopii, ca să încredințeze vechilu Rovinariu arătările sale prin jurământ, adevă că stie cu adevărat că au fost Dumitru Iconomul dator acei bani medelnicerului Ianache și că l-au trimes medel(ni)cer(u) pă dânsul de la Hinidoara, cu zapisul lui Dumitru Iconomu și cu scrisoarea Stanei soții(i) lui, la Peșta, să ridice acei bani pentru datoria ce avea să ia med[e]l[ni]cer(u), și au rădicat marfă de băcănie pentru acei bani, de au dus-o medelnicerului în datoria sa; și priimind jurământ într'acestași chin, să rămăe medelniceru nesupărat de cererea acelor taleri 6040; iar neputând priimi jurământ pă aceste arătări ale sale, să plătească medelniceru banii. Și ne dă răspuns în scris cuviosul arhimandrit că înfățișindu-le mîmbășiru pe amândoaă părțile înaintea cuviosiei sale și după duhovniceasca sfătuire ce le-au făcut, ca să nu-și vatăme sufletile, neputându-i într'alt chip a-i înoăciui și cu totul fiind pornit vechilu sore jurământ, l-au și săvârșit în sf. biserică cu mîinile pe Sf. Evanghelie, chear pe aceste ponturi. După care nici jăluitarului Cos(tan)di(n) acum nu i-au mai rămas cuvânt de vreo bănuire, că n'au fost tatul lor acei bani dat(o)ri medel(ni)cer(u)lui și că nu s'au rădicat de vechil dela Peșta când l-au trimes med(e)l(ni)cer(u) pentru acea datorie a sa. Și hotărăm ca de acum înainte dumn(ea)lui medel(ni)cer(u) Sâmboteanu să rămăe de acum înainte în pace și nesupărat de cererea acestor

bani, după mulțumirea ce au făcut jăluitoru la divan și după jurământu ce au săvârșit numitul vechil.

1813, Mai 28.

Gheorghe Arghiropol, Dimitrie Bibescu, Cornea Brăiloiu... ¹⁾.

Trecut la condica divanului. Procit condicar. Procit biv vtori vistier.

1815, Aprilie 27. — *Jalba lui Ștefan Crăznaru către Caimacamul Craiovei, pentru pricini de hotar la moșia sa Mălăeștii-Dolj.*

Prea-ci[n]sti[te] dumn[eata] biv vel log[ofe]t[e],

Jăluesc dumi(tale) ca să am dreptate, că eu am un hotărel de moșie anume Mălăești în sud Dolj, cu care mă învecinesc pe din sus cu moșia dumn(ea)ei polcovnicesii Păunii Georoceancă și pe din jos cu niște stânjini ai dumn(ea)lui sârdarului Vălturescul și cu o curea de moșie a dumn(ea)ei Catrinii Fișenței, ce i-s'au dat danie de răp(osa)l(ul) Ioniță Milescul, și cât au trăit părinții miei în viață au stăpânit cu numiți(i) vecini, nesupărați unul de către altul, precum și după moartea lor mi-am stăpânit eu hotarul nesupărat. Iar din anul trecut încoace s'au sculat feciorii numitei Fișenței și mi-au încutrupit hotarul la capul despre răsărit jumătate, precum și numita Georoceancă iarăși s'au întins și au intrat cu stăpânirea în moșia mea, pe din sus despre dânsa, asemenea(a) și isprăvnicelu sârdarului Vălturescul s'au pus de mi-au încotropit o opritură ce o aveam la capul moșiei despre apus. Și fiindcă noi avem cărți și ocolnice în care arată toate semnele și hotarele fieștecăruia, mă rog dumi(tale) să li să poruncească a veni fieștecare cu cărțile ce vor avea, sore a ne înfățișa la divan, și să ni să orânduască la urmă cercetători la fața locului, să meargă și, după cărți și ocolnici ce vor fi, să îndrepteze semnele hotarale fieștecăruia, spre a ne avea stăpânirea liniștită fieștecare, dupăcum am avut-o și până acum.

Prea plecat dumi[ta]le

Ștefan Crăznaru din sud Doljiu.

[Vo]

Dela Căimăcămia Craiovei

Poruncim părătelor din jalbă, fiind precum jăluitoriul arată, să vă sculați să veniți ca să vă înfățișați la judecata Departamentul(ui) de patru, să vi să cerceteze pricina, viind împreună și vechil din partea dumn(ea)l(ui) sârd(a)r(ului) Vulturescu; că neurmând precum poruncim, vi să va trimitе mumbașir, și viind,

1) Indescifrabil.

dumn[eata] vătăşe să-i înfăţşezi la numita judecată, să le cerceteze pricina şi cu analora să ne arate.

1815, Apr[ilie] 27.

[L P] Treti logofăt.

No. 378. Orig. hârtie, în două foi. Pecetea în tuş negru.

1815, Noemvrie 4. — Şase oameni bătrâni dau mărturie pentru stăpânirea hotarului Ciovârnaşani (Mehedinţi).

Cinstite scrisoarile dum[ita]le cu plecaciune le-am primit, celor ce ne-ai poruncit în scrisori am urmat după porunca dum[ita]le şi am căutat şi hotarale dupăcum s'au stăpânit pân' acum moşie din stramoşii noştri, de aceia căutamăm oameni bătrâni de peste toat (sic) hotaru nostru Ciovârnaşani, arătară ca mai înainte vremea au stăpânit Buliga, mai [în]urmă au loat banu Cornea, dela banu Cornea au loat coconu Dincă Brăiloiu şi dela dum[nea]lui au loat pitariu Răducan Peştenoru şi de aciaia încoci au dat de z[e]stre dum[nea]lui coco[nu]lui Bărbuce[o]nu Almăjanu şi de atunci încoci toat dum[nea]lui au stăpânit toat[ă] moşia Ciovârnaşanii. Moşii noştri au murit de bătrâni şi parinţii noştri şi n'au mai pomenit şi noi ce sântem oameni de câte o sut[ă] de ani şi toat pe aceşti stăpâni am pomenit stăpânind pe Peştenari tot hotaru nostru. Acest hotar în capu moşie[i] despre apus doborând la piază în vale, dela piatră mergem la fâ[n]tâna cu salce, de aciaia apucă vrăme ceva şi trăce Coşuştia Mică şi ţine toată matca Vracăceoi(?) pân la pisc, iar în culme în deal unde să hotărăşte cu Colibaşu şi apucă culmea la vale spre răsărit pân în pe[a]tra Vicoşurânului, apoi doboară în vale pe piscu dă năsip şi apucă pe apa Galbinului, merge spre meazăno[a]pte pân dă în Coşuşte şi trece Coşuştia la pietri, dela petri de vale drept în culme în petr(e), dela petri din culme dăb(o)ară în Scro(a)fe în vale, din Scro(a)fe înainte dealu Godeanului, de aciaia dob(o)ară în vale la Ştubei, unde s'au omoră[ft] ciobanii pe apă... intră hotară, de aciaia am doborât în vale în Gârdaia merge la Podu Moldoveanului; dela pod iar drept în culme, unde să hotărăşte cu Săvoii, apucă culmea la deal unde să hotărăşte cu moşia dum[nea]ei coco(a)nii Stanii Glogoveancii, de aciaia dobo(a)r[ă] în vale la apa Coşuştei, de aciaia dă la păr şi-apucă matca pe Valea Țiganului drept în deal, în culme, apucă culmea la deal, iar pân la Siminea. Atât cuprinde hotaru cât este mai sus numiții moşii. Dinspre moşii nostre (sic) așa au pomenit stăpâni de această moşie tot Peştinaru, iar de trei vacuri de oam(en)i. Dacă va scoate nescareva mărturii, vom sta față cu ei, Așa arătăm cu sullele no[a]stre în frica lui Dum(ne)zău: Drăgoteștii cu Dărmonestii este toat un hotar.

Ne-am iscălit şi încredințăm.

1815, Noe[m]ur[ie] 4.

Eu Ioan Bălbea încredințazi. Gheorghe Drăgolici încredințazi. Dumitru Scutei încredințazi. Iorga Stoimiră încredințazi. Barbu Covlea încredințazi. Radu logofătul sin popa Ioan Ciovărnășanu incre[din]țazi, cu tot satu nostru Ciovărnășani.

Orig. hârtie în două foi.

1816, Februarie 22. — Jalba biv vel paharnicului Costandin Almăjanu către caimacamul Craiovei, pentru pricina ce paharnicul avea cu Dumitru Brașoveanu și cetașii lui, din satul Ciovărnășani.

Prea ci[n]st[ite] dumn[ea]t[a] biv vel log[ofete],

La jalba ce au dat Dumitru Brașovenul cu cetașii lui pentru mine, căutând să ia moșie din hotaru meu Ciovărnășani, prin buirdizmă sântem orânduți a ne înlățișa la depertamentu de patru, și peste șasă luni sânt acum de când ni să cercetează pricina și nicio alegere judecătii nu dau; apoi către acesta văz că umblă să mă apese și dreptatea, mai vârtos acuma, după ce mi-am găsit și sineturi vrednice. Pentru care mă rog dumi[ta]le ca la cercet(a)ria aceștii judecăți să s[ă] orânduiască împreună cu boeri(i) depertamentului și un boieriu adilaforos și cu pracsis de judecăți, care să va găsi cu cale de către dum(nea)t(a), pentru că dumn(ea)lor boieri(i) depărtamentari, un(i) au înțales cărțile pricin(i) într'un chip și alți(i) într'alt chip. Și fiindcă la asemenea pricini apururea să orânduiesc boieri adilafori, mă rog spre a să orânduî și la a mia [vo] pricină, spre a lua izbrânire.

Al dumi[ta]le plecat,

Costandin Almăjanu biv vel pah[arnic].

[Ro] Dela căimăcania Craiovei.

Cinstiți dum(nea)v(oastră) boeri judecători ai depertamentului de patru, de veți li cercetat această pricină, negreșit să faceți anafora, iar de n'ați cercetat să cercetați și de săvârșire să faceți și anafora acum, să ese și la divan.

1816, Fevr[uarie] 22.

O Treti logofăt.

Orig. pe hârtie în două foi. Pecetea ovală a caimacamului, în tuș negru.

1816, Aprilie 29. — Costandin Almăjeanu biv vel paharnic jăluește împotriva lui Ioniță Ciocănel, care i-a impresurat 'un codru de moșie în Ciovărnășani (Mehedinți).

Prea ci(n)st(ite) dumn(eata) biv vel log(ofe)t(e),

Jăluesc dumitale, fiindcă la moșia Ciovărnășani, unde este orânduî dumnealui sârdar Borănescu a face o cercetare, mi să

împresoară la un cap al acestii moșii un codru de loc de un logofăt Ionița Ciocănel, pentru care am și mai jăluit cinstitului divan în doo trei rânduri, și din pricina curgătoarelor vremi nu s'au făcut nicio urmare. Mă rog dumitale să să poruncească dumnealui sârdarului Borănescu ca, după ce va isprăvi cercetarea ce este poruncită, să facă cercetare și îndreptare și pentru acea încotopire ce mi se face de către Ciocănel la un cap al numitei moșii și să dea și înscris, spre a nu mi să mai face încutrupire de către dânsul. Și cum va fi porunca dumitale.

Al dumitale plecată slugă,

Cos(tan)d(in) Almăjanu biv vel peh(a)rn(ic).

(Vo) Dela căimăcămiia Craiovei.

Cinstite dumneata biv vel sârdare Costandin Borănescule, vechilule al isprăvnicatului Mehedinți, fiindcă dumneata ești orânduit cu cartea divanului a merge la numita moșie să faci cercetare, scriem dumitale ca mergând acolo în fața locului, să cercetezi și pricina aceasta ce mai arată dumnealui paharnicul printr'această jalbă. Și după cum te vei plioforisi de dreptul adevăr, să faci alegere în scris și să o dai la mâna jăluitorului.

1816, Apr(ilie) 29.

O Treti log(ofă)t.

Orig. hârtie în două foi. Pecetea ovală a caimacamului în tuș negru.

1816, Mai 11. — *Popa Ioan dela Ciovărnășani dă lămuriri în chestiunea unei pietri de hotar, pe care el a luat-o și a pus-o la temelie bisericii din mahalaua Colorovii (Ciovărnășani).*

† Fiindcă la cercetarea ce din poruncă s'au făcut hotarului moșiei Ciovărnășani de către dumnealui biv vel sârdar Costandin Borănescu, au făcut arătare jupănu Dumitru Ciușanu cu cetașii lui că eu am îndrăznit și am rădicat o piatră din moșia Ciovărnășani, pentru care fiind întrebat de către dumnealui sârdariu cu a cui povață am ridicat-o, am arătat în frica lui Dumnezeu, prin grai, cum și printr'această adevărîță, arăt că încă din leatu 1811, de sânt ani cinci, făcând eu o sfântă biserică la mahalaua Colorovii și având trebuință de câteva pietri ca să pui temei supt tălpile bisericii, am îndrăznit eu sângur de sâne-mi, nepovățuit de niminea, și am loat această piatră, neștiind ce piatră este. Și după ce mi-au zis jupănu Dumitru Ciușanu că rău am făcut de am rădicat acea piatră, și fiindcă apucasăm de o pusăsăm temelie la biserică, încă de atunci văzând părerea numiților Ciușani, m'am dus la munte și am adus altă piatră, pe care am pus-o iară în locu acela. Și pentru ca să nu fie vreo bănuială că din vreo povață am loat acea piatră, ci precum

mai sus arăt de sine-mi cu neștiință am ridicat eu și arăt în
frica lui Dumnezeu și mă leg într'această adevărință, ca să să
crează. Și am iscălit.

1816, Mai 11.

Popa Ioan ot Ciovărnășani.

Orig. pe hârtie în două foi.

1816, Iulie 12. — Costandin Almăjanu, biv vel paharnic,
jăluește împotriva șătrăresei Anica Poenăreasa, proprietară a
moșiei Gârbovățul [Mehedinți], care calcă hotarul moșiei Cio-
vărnășani, proprietatea biv vel paharnicului.

Prea ci[n]st[ite] dumn[eatu] biv vel spătar[e],

Jăluesc dumitale pentru dumneaei șătrăreasa Anica Poe-
năreasa din sud Mehedinți, că treti logotătu Ioniță Burileanu,
ce-l am orânduit purtător de grijă la moșia mea Ciovărnoșani,
mă înștiințază că dumneaei numita șătrăreasă ce are moșie în
hotar Gârbovățul, lângă această moșie a mea într'acest județ
Mehedinți, după ocolnica moșnenilor Gârboviceni, s'au sculat
să-mi calce acest hotar al meu de moșie, cu cuvânt că sămnele
moșiei dumisale sânt prin capu piscului Ciovărnășanilor și iară
la Cocorova și cum că i s'au călcat sumă de pământ. Pentru
care mi-arată atât numitu Burilean printr'acea înștiințare, cât și
isprăvnicelu moșiei de acolo, că ar fi luat pă un Pătrașcu logotăt
din partea locului și au dat ocol moșiei dumisale, nu știu cu
vreo poruncă de divan sau fără de porunca, carăle au dat la
mâna șătrăresii supt a sa iscălitură și carte arătatoare de sâme-
nele moșiei ce acum le dovedește pă unde am avut eu stăpânire,
cu care aceasta au făcut laude asupra țiganilor și ispravnicelului
mieu că, de-i va mai prinde pă locu moșiei unde i să va părea
dumneaei că este încutrupită, va să i bată și nu mă îngăduiește
nici pă mine a lua venitul de acolo, urzindu mi în multe chi-
puri răutate; care urmare dacă am auzit-o, mirarea m'au cuprins,
cum dumneaei să-mi enbondisească oamenii miei după moșie,
încă chiar și cu hotarnic să calce sămnele după dânsa fără de
a fi eu de față și nici din oamenii miei nimeni chemați, din
care să înțelege că umblă răzvrătind zăzanie și scornind pricină
să mă cheltuiască prin judecăți. De aceia mă rog dumitale
cinstite spătare, ca să-i să poruncească și să căuta stăpânirea pă
hotaru dumisale de moșie și la el meu să nu să întinză și să
cuprinză sămnele dintr'a mea veche stăpânire, unde sânt ade-
verit de toți moșnenii că am stăpânit. Să-i lipsască și cuvintele
de laude care le face către oamenii miei de acolo, ca să nu
mi să întâmple vreo pagubă din dreptul meu. Iar de va fi
având vreo părare că i s'au călcat moșia de către mine și nu
va fi următoare. [uo] să înceteze aceste sunăreri ce-mi aduce
moșiei mele, să vie la judecată, ca să ne înfățișăm. Osăbit mă

rog să să facă și cercetare, prin cine de către dumneata să va găsi cu cale, și acelui Pătrașco logofăt, ce au dat ocol moșiei și au dat carte de numirea sâmnelor la mâna sătrăreșii, de cine s'au orânduit să facă această urmare și ce poruncă are în mână, care poruncă să o dea de față, de care pentru toate să-mi aflu îndăstularea dreptății mele.

Al dumitale. plecat,

Costandin Almăjanu biv vel paharnic.

[Ro] Costache Șuțul biv vel spătar, caimacamu Craiovei.

Cinstită dumneata sătrăreasă Anico Poenăreasă, vei vedea jalba aceasta pentru care scriem dumitale; fiind precum dumnealui paharnicu arată, să urmezi cu stăpânirea moșiei dumitale precum s'au urmat din vechime, fără a mai face încutrupire moșiei dumnealui, și să vă învoiți; sau având a răspunde, să vii ca să vă înfățișați la judecata depertamentului de patru, că neurmând, ți să va trimitte mumbașir.

1816, Iulie 12.

O *Biv vel medelnicer.*

Orig. pe hârtie în două foi. Pecetea rotundă a caimacamului, în tuș negru.

1817, Februarie 19. — *Adeverință la mâna paharnicului Costandin Almăjanu pentru hotarul moșiei lui din Ciovărnășani, de către moșia Zăgujani, ambele în jud. Mehedinți.*

Adeverința mea la mâna dumnealui biv vel paharnic Costandin Almăjanu, că având noi prigonire că dumnealui m'au călcat și dumnealui că eu l-am călcat, și intrând între noi mijlocitor dumnealui clucer Nicolae Glogoveanu, ca să nu ne mai judecăm a mai cheltui în zadar ca să meargă dumnealui acolo la fața locului, la moșia dumnealui paharnicului, Ciovărnășani, ce să hotărăște cu moșia mea Zăgujani, și după o carte de hotărnicie ce să vede la mâna mea, pentru acest hotar Zăgujani, să descopere dumnealui clucer Glogoveanu semnele și pietrile întocmai dupăcum să cuprindă în hotărnicie și apoi să măsoare dumnealui moșia Zăgujani cu stânjinu, atât ce să stăpânește de mine, cât și de moșnenii de acolo, pă trei locuri după orânduială, și să facă stânjinii masă, și de vor eși stânjinii Zăgujanilor, în latu moșiei funii dooăzeci și șase, funia de câte stânjini patruzeci, dupăcum în hotărnicie să cuprindă, atunci să nu mai avem a căuta unul la altul nimic. Iar de vor eși mai mulți stânjini decât zic mai în sus, atunci să cunoaște că eu cu moșnenii părtașii miiei l-am călcat, iar nu dumnealui, după cum asupra-i am bănuială, și acest prisos să numește că este al dumnealui, călcat din moșia dumnealui Ciovărnășani, și să i-l dau. Asemenea

și când nu vor eși stânjinii cât să cuprindă mai sus, funii dooăzeci și șase, atunci să cunoaște că dumnealui m'au călcat pă mine, și să fie dator ca din moșia dumnealui să-mi împlinească suma de funii dooăzeci și șase, funia de stânjinii patruzeci. Și pentruca să lipsească această prigonire dintre noi, am dat această adeverință unul la mâna altuia, adeverind-o cu iscălitura dumnealui clucer Glogoveanu de martor, spre a să urma această simfonie.

1817, 8.

92

1817, Februarie 19.

Semnătura indescifrabilă.

Aflându-mă și eu de față, mă iscălii de martor, ca să-i învoesc dupecum să cuprindă mai sus.

Nicolae Glogoveanu adeverezi.

Orig. pe hârtie în două foi.

1817, Martie 8. — Ștefan Crăznaru din Mălăești (Dolj) jăluește caimacamului Craiovei pentru Păunica Georoceanca dela Mălăești, care îi calcă moșia.

Prea cinstite dumneata biv vel spătar,

Fierbinte jăluesc milostivirii dumitale pentru Păunica Georoceanca dela Mălăești sud Dolj, că rău năvătită fiind asupra vecinătății, nu puține necazuri și năpăști (aflându-mă cu dânsa vecin) am avut dela dânsa în trecuții ani; și pă toate, după ale ei päre pă la dregători, le-am petrecut cu mari cheltueli, tăindu-să apururea de casa mea, cu ce cuvânt și într'al cui ajutor să razmă nu știu. Până încât, tot cu povățuirea sa, deunăzi puind pă nește oameni la cale ca să să scoale să-mi ia moșia mea și să mă lase sărac. Care acei oameni ascultând a ei povățuire, sculându-să m'au tras prin judecăți, precum și dumitale și cinstitului divan este știut. Și m'au cheltuit umblând prin judecată cu acei oameni o sumă de bani. Și tot nefiindu-i îndestul acestea care mi le-a făcut necurmat și cu zăcere fiind tot asupra rău-tății, având gând în inima sa ca să mă sărăcească cu totul, nu numai că s'au pus mai 'nainte în sâlnicie cu oamenii săi de mi-au cosit opt livezi la capul moșiei despre *Drumul Muerii*, și iarna aceasta au dat din pădurea mea la oamenii săi de-mi iau din *Dealul Tezluiului* până la *Dealul Văii Lungi*, zicând că ar fi pă partea ei de moșie. Dar încă și o opritură, care și pârînții mei au avut-o păzită pe seama lor, cât și eu de sănt 25 de ani iarăși am păzit-o; și numita, în vrăjmășia care o are asupra mea, nu numai că au tăiat cât i-au fost voia, dar încă au dat voie și la alți oameni ai săi de au intrat într'acea opritură de au tăiat precât le-au fost voia, de mii-au prăpădit-o cu totul. I-am zis numitei ca să părăsească a nu mai tăia într'acea opritură, și nici într'un chip nu voește a să pune jos, și și

acum tae. Prea cinstite boerule, această fămee de toată opștea este știută că este cumplită, cu mare răuotate, și nu numai cu mine trăește rău, dar încă și cu alții au avut prigonire. Ci fiindcă eu cu mare cheltuială am ținut această opritură, cu păcat este a misă tăia de către dânsa și a să da (vo) oamenilor săi. Pentru care fiindcă nu mai este de suferit, care numita mi le-au făcut și mi le face și astăzi, din pricina ei poci să-mi năpustesc și casa; mă rog milostivirii dumitale ca pentruca să lipsească numita din tăiatu acestii opriri, precum și oamenii ei, să fie poruncă către dânsa, a nu mai îndrăzni să tae.

Căci prea cinstite cilibi, de hrăpirea care au vrut a face, s'au pus și în vale la Drumul Mare au mutat sămnele și cu un cuvânt, pă toată moșia mea câtă o am, la cosit, la tăiat de lemne, tot după a mea tae și cosește.

Apoi va fi cu păcat, prea cinstite boerule, să mă sărăcească numita, să-mi tae și acea opritură și copiii miei să rămăe săraci, având 7 copilași și nu am nici un om pe moșia mea ca să mă ajutorez și eu cu dânsii la greutatea casei mele. Iar ia, prea cinstite boerule, tot satul Mălăești îl are pă moșia ei, și cu toate să folosește. Ci de aceasta mă rog să fie cinstită poruncă, ca până vor merge boeri hotarnici la fața locului, să nu să mai îndrăznească într'acea opritură să tae. Și ce va fi mila dumitale.

Prea plecat dūmitale,

Ștefan Crăznaru ot Mălăești sud Dolj.

[Ro] Cos[itan]d[in] Șuțul biv vel spătar, caimacam Craiovei.

Cinstiți dumneavoastră boeri ispravnici ot sud Dolji, să cercetați pricina aceasta față cu amândouă părțile, și asupra dreptății urmând, să faceți alegere în scris, cu care, de nu vor rămănea vreo parte mulțumită dela dumneavoastră, să vie și la divan, să să înfățișază.

1817, Martie 8.

O Biv vel medelnicer.

Orig. pe hârtie în două foi. Pecetea rotundă a caimacamului, în tuș negru.

1817, Mai 29. — *Jalba paharnicului Costandin Almăjanu, împotriva sătrarului Răducanul Sefendache dela Cerneți, care când a arat moșia Gârbovățul a cumnatei sale Anica Poenăreasa, a arat și o livadie din moșia Ciovârnășani, proprietatea Almăjeanului.*

Către cinstitul divan pleacă jalbă,

Cu plecăciune jăluesc cinstitului divan pentru dumnealui sătrar Răducanul Sefendache dela Cerneți sud Mehedinți, că având întru îngrijirea dumisale moșia Gârbovățul, ce este a cum-

nații dumisale șatrăreasa Anica Poenăreasa și în trecutele zile scoțându-și plugurile de clacă ale moșiei, le-au pus de au arat și o livadie din trupul moșiei mele Ciovărnășani, ca de patru cinci zile de arătură, ce este alături cu moșia Gârbovățu, pricinuind că ar fi între pietre și între moșia Gârbovățu. Pentru care luând de știre omul meu, ce-l am purtător de grijă acolo, au mers și i-au zis pentru ce să facă o urmărire ca aceasta, și de să socotește dumnealor a fi călcați cu acea livada a mea, trebuia și urma întâi să-și fi căutat cu judecată, iar nu să să pue în salnicie fără a socoti că avem stăpânire și judecata, și să-mi hrăpească livadea, să pue plugurile să o are cu deșartele dumnealui pricinuiți și să rămâie fără de notrețul dobitoacelor în vremea iernei. Și iar i-au zis să lase livadea nesupărată, să nu să amestece puind plugurile întrânsa, că nu au nicio treabă cu dânsa, mai vârtos că sânt oameni din Ciovărnășani, bătrâni, care au îndestulată știință pă deplin și arată că nicidecum nu s'au pomenit stăpânindu-să acea livade de către Gârboviceni, ci tot stăpânitorii Ciovărnășanilor. Dar în ce semeție și putere s'au rezemat dumnealui nu știu, căci nici într'un chip n'au voit a înțelege. Pentru această nepotrivită urmărire a dumnealui șatrării și cu aceste deșarte pricinuiți, mă rog cinstițului divan, să să dea cinstiță poruncă către cine să va socoti, ca să-și tragă mai sus numitul mâna deasupra hrăpirii livezii mele și să o lase cu arăturile ce au făcut în salnicie întru stăpânirea mea, după cum au fost și până acum, fără a să amesteca întru nimic la venit. Iar de pricinuesc cevași (uo) și au bănuială că această livade cade pă hotarul Gârbovățului, să să scoale să vie să ne judecăm, și după alegerea și hotărârea cinstițului divan să va urma, ori în ce chip să va găsi cu' cale. Iar până atunci, acea livade fără judecată nici într'un chip nu poci a-i îngădui și a-î suferi să mi-o hrăpească pă dântreg cu acele pricinuiți ale dumnealor deșarte și cu niciun cuvânt al dreptății.

Al cinstițului divan plecată slugă,
Costandin Almăjeanu paharnic.

(Ro) Costache Suțul biv vel spătar, caimacam Craiovei.

† Cinstiți dumneavoastră- boieri ispravnici ot sud Mehedintși, din cuprînderă jălbii acesteia ce dă dumnealui paharnic Costandin Almăjeanu, îndestulată plînsorie veți lua dumneavoastră; pentru care fiindcă șartul este că orice fel de ipodessies va avea dava cu altul, să nu să arate sîngur și judecător și împlinitor, precum s'au arătat pârătul șătrar Selendache cu anarhie, dă au arat acea livadie a jăluitorului, carea până acum s'a stăpânit tot dă jăluitor, după cum se face arătare printr' această jălbă, până a nu să judeca și a o lua prin judecată de va fi dă moșia Gârbovățul. Dă aceia dar, cu cuviință este cererea paharnicului, și după tot cuvîntul drept urmează ca acea livadie ce s'a arat să rămâie tot în stăpânirea dumisale; până

când să va judeca cu sătrăreasa Ana Poenăreasa ; și atunci la cine din amândoi va cădea, o va lua supt stăpânire ; iar până atunci (fiindcă după arătarea paharnicului s'au aflat acea livadie până acum tot supt stăpânire-i), scriu dumneavoastră să chemați pe sătraru Sefendache aci înaintea dumneavoastră și să-i dați hotărîre ca să nu să mai amestece la dânsa, ci să o lase tot în stăpânirea dumnealui paharnicului cu venitul ei. Și sătrăseasa Poenăreasa dă va avea judecată, va veni la divan dă va da jalbă pentru paharnic și să vor judeca.

1817, Mai 29.

O *Biv vel medelnicer.*

Orig. pe hârtie în două foi. Pecetea rotundă a caimacamului, în tuș negru.

1818, Iulie 16. — *Jalba Paharnicului Costandin Almăjeanu, prin care cere ca sătrăreasa Anica Poenăreasa, proprietara moșiilor Gârbovățu și Zăgujani, să nu calce moșia lui, Ciovârănșani (Mehedinți), la hotărnicia ce sătrăreasa va face moșiilor sale.*

Prea ci[n]st[ite] dumn[ea]ta biv vel spăt[a]r[e],

† Dumneaei sătrăreasa Anica Poenăreasa au jăluit cinstiului divan pentru mine, cerând ca să-mi iau și eu hotarnic să merg la moșia dumneaei Gârbovăți i Zăgujani, ce să vecinește cu moșia mea Ciovârănșani, fiindcă dumneaei merge cu hotarnicu dumisale ca să-și aleagă partea dumisale de către alți moșneni de acolo, că au scos această moșie la mezat să o vînză și voește ca să știe suma stînjinilor dumneaei. Pentru care jalbă mi să poruncește ca să-mi iau și eu orînduitul hotarnic și să mă scol să merg negreșit ; că nemergând acolo cu orînduitul meu hotarnic, are voe hotarnicu dumneaei a face urmare și hotărîre și fără de a mă afla eu acolo. Arăt dumitale că eu pentru această pricină ce zice dumneaei că are cu mine nu m'am înfățișat cu dumneaei la nici vreo judecată [vo], ca să știu de sînt îndatorat a merge și eu cu boieri hotarnici, și mai vîrtos că acum fiind vremea a tot lucru, nu pot a-mi lăsa bucatele risipite pă cîmp și a merge. Iar dumneaei de are să-și vînză moșia, meargă cu hotarnicu dumneaei, și când mă vor năpăstui, atunci îmi voi căuta la cinstitu divan.

Al dumitale plecat,

Costandin Almăjeanu paharnic.

[Ro] Nicolache Suțu biv vel spătar, caimacam Craiovei.

† De vremece dumnealui ¹⁾ paharnicu nu voește a-și lua și din partea sa hotarnic, la aceasta nu poate fi silit, dar nici

1) Loc șters.

părâta șatrăreasă nu să cuvine a fi poprită ca să nu-și tragă și să-și hotărască moșia sa. Ci poruncim dumitale Iordache Ote-
telășane, ca făcându-i după orânduială alegerea moșiei șatrăresii,
să păzăți a nu sa călca hotărâle vecinilor rezași. Și da săvârșire
să dai în scris carte de hotărnicie, ca cel nemulțumit să vie a să
înlățișa și la divan.

1818, Iulie 16.

O *Biv vel sluger.*

Orig. pe hârtie în două foi. Pecetea caimacamului ovală în tuș negru,
bine pastrată.

1818, Octomvrie 16. — *Scrisoare privitoare la bătaia pe
care au luat-o cu „ghiolduri muscălești” uncheșul Radu al
Popii, vier la via răposatului Sâmboteanu dela Runc.*

Sărut ci[n]st[ită] mâna dumi[tale],

În lipsa mea la București îmi făcu arătare uncheșul Radul
Popii, ce-l am vieri la via mea dă la Runc, cum că un om al
dumitale ce l-ai avut orânduît la moșia Runcul a răpocsatului
medelniceriul Simboteanu, după ce l-au apucat de barbă și i-au
dat ghiolduri muscălești, apoi au loat o săcure să-mi tae ușile
pivniții mele, cerând în sălnicie ca să deschiză pivnița să mă-
soare vinul. Pentruce au făcut-o aceasta și cu ce cuvânt nu
poci ști, că bietul uncheși sperindu-se de această schingiuială
și tiranie ce-i făcea, au dat săracul de la sineși șapte vedre de
vin și abia s'au mulțumit, îngenunchind ca să nu spargă pivnița
cu săcurea. Eu datori nu mă știu nimic, ca să dau vreo otaștină.
De au făcut aceasta cu știrea dumitale nu știu, că te știu înță-
leaptă și criticoasă, judecând lucrurile, iubind liniștire, iar nu
supărări. Și spre dovadă că acest loc de vie îmi este dat de
răpocsatul medelniceriu Simboteanu, unde am astăzi vie, făcută
sădită de răpocsatul tată-mieu și cu namestii. În ce putere și
cum o stăpânesc, întreabă dumneata pă dumnealui pitaru Măl-
dărescu, fiind boeri cinstit și cu frica lui Dumnezeu, și te vei
pliroforisi de dreptul adevăr, că nu sânt datori să dau măcar un
dram dintr'această vie [vo]. Iar de a făcut-o omul dumitale fără
de știre, mă rog poruncește-i ca să-i dea vinul înapoi creștinului,
că este păcat a i să loa cu satară, fără de a fi omul vinovat
cevași. Stăpâna mea și cocoana mea, mă rog să să liniștească
acest lucru, pentrucă sânt jălit om numai.

1818, Octomvrie 16.

Al dumitale plecată slugă,
Iscălitură indescifrabilă.

I mă rog a avea și cinstit răspunsul dumitale, cocoana mea.

Orig. pe hârtie într'o foaie.

1823. — *Sultana Almăjanca dă foaie de zestre fiicei sale Ecaterina.*

Cu mila cerescului Impărat și a Prea Curatei Fecioarei Mariei, dau această foaie de zestre prea iubitei mele fiică Ecaterina, precum la vale să arată însă :

Moșia Mălăești din sud Dolj, stânjini ¹⁾ cu via după dânsa
ce are șapte vieri de o lucrează i cu o pădure și cu pometuri.
Moșia Ciovărnășani din sud Mehedinți, jumătate din toată.
O păreche casă în Târgu-Jiului, cu grădina și cu tot co-
prinsul lor de acolo.

Treizeci de suflete de țigani de vatră, dintre care să fie
bucătar, vizăteu, jîmblar și ceialalți de muncă.

Taleri cinci mii pentru haine.

Taleri doao mii cinci sute pentru o roche de șal și o scur-
teică de samur.

Un solop cu samur.

O mantelă de modă.

Taleri doao mii cinci sute o floare de diamant.

Taleri una mie cinci sute o păreche cercei de diamant.

Taleri opt sute un inel de diamant.

Taleri una mie cinci sute un șal de spăte.

Taleri doao mii, pentru bohcealăcuri de nun și de socri și
de gevrele de dar.

O plapomă de șal.

O plapomă de ștolă cu fir.

O saltea de stofă cu fir cu perinile ei.

Doaozăci și patru șărvete cu mesele lor.

Zece peșchire pentru ștersul mâinilor.

Patru prosoape cusute cu beteală.

Șasă cămăși cu zămizeturile lor.

Șasă cămăși fără zămizeturi.

Trei zămizeturi de orbote late.

Un zămizet de blanduri.

(Vo) *Argintăria.*

Doao tăvi de argint.

Doaoșareze zarluri de argint cu filigenele lor.

Șasă linguriță de argint pentru dulceață.

O cătruie de argint.

Un buhurdar de argint.

Doaoșprezece părechi cuțite de argint cu lingurile lor.

Taleri trei mii pentru calească cu cai.

Cincizăci oi cu mielele lor.

Cincizăci capre.

Trei bivolițe cu lapte, cu puii lor.

1) Loc alb.

Una sută stupi.
Un plug cu opt boi.

Dela mine acestea, iar dela Dumnezeu dar, milă și blagoslovenie.

Sultana Almăjanca ¹⁾ 1823.

Această foaie de zestre împreună cu sineturile moșii Sâmbotinul mi s'au dat zălog de dumnealui slugerul Ioan Sâmboteanu pentru galbeni trei sute ²⁾ ce l-am împrumutat.

I. Cătuneanul.

Orig. pe hârtie în două foi.

1824, Ianuarie 11.— Stolnicul Costandin Bălțeanu dă explicații în chestiunea epitropiei averii răposatului medelnicer Ioan Sâmboteanu.

Către cinst[it]ă căimăcămia Craiovei, dă la prea plecat[a] slugă stol[ni]c Cos[ta]n[din] Bălțeanu.

Cu cinste am văzut porunca cinstitei căimăcămii dela patru ale aceștii, ce mi s'au arătat de către cinstitul isprăvnicat, cu cuprindere că dumnealui slugeru Ioan Sâmboteanu, prin jalbă către măriia sa vodă (care este orânduită în cercetarea divanului), face arătare că rămăiind nevârstnic dă părinți, m'am pus epitrop eu și răposatu pitar Dumitrache Măldărescu, cerându-ne socoteală dă priimire și dare, și ni se poruncește de către cinstita căimăcămie că eu și cu dumnealui medelnicer Măldărescu, fiul pitarului, a dooa zi de Sfânt Ioan Botezătoriu să venim acoloa cu toate hârtiile ce vom avea, a ne da socoteala epitropiei, că neurmând, vom fi aduși cu treapădu. Cu cinste arăt cinstitei căimăcămii că la leat 1813, mai înainte dă ce s'au pristăvit răposatul medelnicer Ioan Sâmboteanu, moșul dumnealui slugerului, m'am allat la moșia mea Purceleni, și când am venit dela moșie, peste doo-trei ceasuri s'au și săvârșit răposatul. La urmă am auzit că răposatul prin diiață m'au lăsat epitrop împreună cu răposatul pitar Măldărescu și cu răposatul clucer Costandin Oțelșanu. Și fiindcă nimeni n'au vrut să-mi arate diiața, să văz de sânt cu adevărat lăsat epitrop sau nu, și pentrucă nimeni n'au vrut nici să-mi arate cele ce trebuesc a să urma, nici să mă întrebe dă dănsule; dă aceia dă atunci la nimic nu m'am amestecat, decât, pentru dragostea ce am cunoscut dela răposatu Sâmboteanu, m'am aflat slujind ca unul al casii la toate pomenirile fără a ținea vreo cheltuială; și am fost față când s'au vândut multe lucruri la mezat, și toți banii ce s'au strâns s'au luat

1) Iscălitură grecească.

2) Indescifrabil.

de cei ce îngrija pentru acele lucruri, împreună și cu banii moșiloror casii răposatului Sâmboteanu ce s'au dat cu arendă pă trei ani logofătului Dinu Stolojanu, care moșii după acei ani ai arenzii s'au dat supt îngrijirea dumneaei medelnicesii Argetoiancăi ¹⁾, crescătoarea dumnealui slugerului, și a cocoanii Uței soții dumisale; și fiindcă diiata împreună cu toate sineturile casii și cu castișele au fost și sânt în mâna dumnealor, de aceia dumnealor să cade a-și da socotelile acum pentru toate, că eu cum zic, la nimic nu m'am amestecat, nevăzând diiata. După cinstită poruncă negreșit aș fi venit, supunere arătând către stăpânire, dar fiindcă eu mă aflu cu îngrijirea pentru desrădăcinarea tâlharilor, cari încă nu s'au prins toți dă la acest județ Gorj, ci tot umblă Budlianu cu ai săi supărând și jăfuiind pă lăcuitori, dă aceia nu putui veni, allându-mă pornind poterași asuoră-le, și mai vartos că nici am să răspunz mai mult decât cele dă mai sus arătate. Iar dumnealui medelniceru vine și va arăta și dumnealui dă față cele ce ar ști; vine și Stolojanu a-și da sama pentru banii arenzii moșiloror pă acei trei ani, la cine i-au răspuns, iar dă la împlinirea acestui arendași s'au căutat moșile dă dumneai medelnicereasa Anița până acum, și își va da sama și pentru aceasta.

1824, Ghenarie 11.

Costandin Bălteanu,

Orig. pe hârtie într'o foaie.

1825, Ianuarie 14. — *Pricina dintre slugerul Ioan Sâmboteanu și slugerul Băluță Ioan, pentru moșie în hotarul Mălăești (Dolj).*

Dela divanul Craiovei.

Dumnealui slugeru Ioan Sâmboteanu s'au judecat dă față în divan cu Dumnealui slugeru Băluță Ioan, zicând Sâmboteanu că dumneaei păhărniceasa Sultana Almăjanca, soacra dumisale, prin foae dă zestre au dat o moșie ce să numește Mălăeștii, și pârătul nu-l îngădueste a o stăpâni, ci îi tae pădurea, arătând spre dovadă și foaia dă zestre cu întocmai coprindere. Pârătul ne arată zapisul răposatului paharnicului Costandin Almăjanu, socru jăluitarului, cu leat 819, Aprilie 23, prin care îi dă arenda părții dumisale ce o are la Mălăești stânjini patruzeci și șapte în arendă pă cinci ani în taleri 850, care bani i-au priimit, în care să vorbește pentru pădure să nu aibă slugeru treabă a tăia, ci să să păzească atât copacii cei mari, cât și toată opritura tufanilor, numai paharnicul să aibă voe a tăia ce-i va trebui și slugeru până la cinci copaci și la tufa ce nu va fi oprită să tae arendașu ce va fi având trebuință. După care zisă slugeru că

1) Cuvânt îndreptat.

sorocu arenzii se împlinește la viitorul Sfânt Gheorǵhe și ceru a i să păzi simfonia, cu pricină că acești stânjini au lost ai răposatului, iar nu ai dumneaei păhărnicesii, iar slugeru Sâmboteanu nu priimi. Deci fiindcă cu zestrea ce au dat dumneaei păhărniceasa Almăjanca s'au schimbat stăpânirea și jăluitoriul nu este clironom, ca să fie datoriu a păzi legătura, ci zestraș, după dreptate hotărîm să-și stăpânească zestrea în pace și să nu să mai amestece părătul de astăzi înainte întru nimic. Și ceiace va avea pentru aceasta își va căuta cu dumneaei păhărniceasa osăbit.

1824, Ghenarie 15.

*Const. Cămpineanu. Ștefan Bibescu,
Procit biv vel sârdariu.*

Trecută în condică. Biv vel clucer.

Orig. pe hârtie într'o foaie.

1825, Aprilie 16. — Grigorie Dimitrie Ghica Voevod numește în funcțiunea de ispravnic al jud. Gorj pe biv vel slugerul Ioan Sâmboteanu, în locul sârdarului Titu Bengescu. Sâmboteanu mai avea ca tovarăș de isprăvnicat pe stolnicul Ioan Rahtivanu.

*Io Grigorie Dimitrie Ghica Voevod Bojiło milostio
gospodar zemli Vlahscoe.*

Credincios boerule al domniei mele biv vel sluger Ioan Sâmboteanu, sănătate. Fiindcă din mila domniei mele te-am orânduit ispravnic la sud Gorji în locul dumnealui sârdarului Titul Bengescu și tovarăș cu dumnealui stolnic Ioan Rahtivanu, deci îți poruncim să mergi la județ și întâlnindu-te cu tovarășu dumitale să înbrățișați toate trebile județului cu osârdie și credință, silindu-vă din toată vârtutea a le săvârși la vreme și fără cusur. Și pă lăcuiorii cei strâmtați din pricina necumpânirii dregătorilor dă mai 'nainte, să vă siliți a-i aduce la urma lor și apărându-i dă toate cele împotrivă urmări, cum și pa zapcii plășilor sa-i înfrânați, a nu face supărări și cheltueli satelor, ca în puțină vreme să-și vie județul în starea sa. Și așa îți va fi slujba cunoscută domniei mele și apururea veți fi împărtașiți de slujbele patriei. Iar împotrivă urmări d, să știi că te vom pedepsi domniia mea strașnic, spre pilda și altora aserenea cugetători. Și fii sănătos.

1825, Aprilie 16.

(Vo) Credincios boerului domniei mele, biv vel sluger Ioan Sâmboteanu, ispravnic ot sud Gorji, cu sănătate, să să dea.

Orig. pe hârtie în două foi.

1823, Ianuarie 15. — Stolnicul Ioan Rahtivanu, ispravnicul judefului, și judecătorul Niță Costescu înștiințează la Căimăcămie de cercetarea ce au făcut în pricina dintre păhărniceasa Sultana Almăjanca și Simeon Peștenaru, pentru o casă din Târgu-Jiu.

Către cinstita căimăcămie a Craiovei. Dela stolnicu Ioan Rahtivanu ispravnicu ot sud Gorji.

Dumneaei păhărniceasa Sultana Almăjeanca, dela 2 ale următoarei, prin jalbă iacând arătare cinstitei căimăcămii că răposatu paharnic Costandin Almăjeanu, soțul dumneaei, între alte lucruri rămându-i și un loc de casă aici în orașul Târgul Jiului, dăruit mumei răposatului, adică Catrinii Almăjeanu, de către moșul răposatu pitar Radu Brăiloiu, precum și adeverința pitarului Brailoiu coprinde; și acest loc depărtat fiind aici în Târgu Jiului, de nu s'au indeletnicit răposatu și stăpâni, i-s'au făcut împresurare de către dumnealui medelnicer Simeon Peștenaru, ce ține în căsătorie pă matusa dumneaei Anița Brăiloiuca, cu pricină că având răposatu pitar Brăiloiu alt loc alături, pe care au avut și casă i coprinsuri și, prăpădindu-se binalele, mâncându-se și acel loc din viiturile Jiului, au cugetat dumnealui medelniceru ca să impresoare locul dumneaei. Așa dar în anii trecuți, când să afla răposatu aici în partea locului, văzând încutrupirea ce i s'au făcut la acel loc, prin alegătorii la fața locului, cu mărturie, l-au descutrupit, făcându-și casă și grădină, după care au și rămas mulțumit dumnealui medelniceru atunci, fiind însuși față la clădirea casălor și la grădina, pă care ca un drept al dumnealor le-au și dat zestre dumnealui slugerului Iancu Sâmboteanu, ginerile dumneaei. Iar acum de iznoavă umblă ca să treacă peste locul cel coprins cu cerțe și cu casă și să ia locul celălalt care este grădină, din casă la deal. La care jalbă a dumneaei, iarăși dela 2 ale următoarei, dându-să buiurdizma cinstitei căimăcămii către însumi, ca aducând orânduitul mumbașir pă amândoașo părțile înaintea mea, să cercetez și ori să fac cuviincioasa îndreptare, sau, neodihnindu-să vreo parte, să ia mumbașiru pă amândoașo părțile, cu alegere să-i aducă la cinstitul divan; căriia porunci a cinstitei căimăcămii următori fiind, au și mers mumbașiru la dumnealui medelniceru și, nevrând însuși a veni, au trimis vechil pă un Grigorie Brădescu, ginerile dumisale, și față fiind și dumneaei păhărniceasa am intrat cu scumpătate în cercetarea pricinii, cerând mi întâi dela dumneaei păhărniceasa ca să dea sineturile acestui loc; și scoasă chiar cartea de danie a răposatului pitar Radu Brăiloiu, care o văzurăm cu leat 1774, Avgost 2, de ani 52, iscălită de însuși pitaru Radu Brăiloiu, adevărită de patru boeri mărturie și osăbit adevărită de Ștefan Bibescu vel logofăt, prin care să conține pentru un loc ce l-au avut în orașul Târgu Jiului, împotriva casălor sale, peste uliță despre răsarit, care loc atunci în vremea turburării răzmiriții l-au fost dat dumnealui medelnicerului Toma de și-au făcut niște căscioare

proaste ca o coșare, având așezământ cu zapis ca, cât va fi vremea turburată cu razmirița, să șează întrânsa; iar când va da Dumnezeu păciuire, să rămâe locul iarăș supt stăpânirea sa; și orice namestii ar face p'acel loc să fie toate ale sale, nici altă chirie pentru loc nu au cerut. Și miluind Dumnezeu cu păciuire, au dăruit acel loc cu acele cășcioare proaste fie-sa Catrinii și gineri-său Bărbuceanu, ca să-l stăpânească, și de-i va da mâna ca să-și facă casă mai bune să fie slobod, și mila lui Dumnezeu cu nașere de fii și să le stăpânească în veac; iarăși când ferească Dumnezeu să va întâmpla moarte gineri-său și nu le va rămânea copii clironomi, atunci acest loc și cu toate namestiile ce va fi pă dânsul să rămâe supt stăpânirea fie-si Catrinii, pentru că așa a avut așăzământ. Să mai arătă dumneaei păhărniceasa cu o alegere ce s'a făcut la fața locului din porunca (vo) cinstitei căimăcămii, de către sființia sa părintele protopopul Andrei și dumnealui medelnicer Răducan Sărdănescu ot leat 822 Aprilie, când atuncea și de n'au fost de față cartea dăniei de mai sus pomenită, dar prin mărturia unui Ioniță Cămarășescu, boierul de neam ca de ani 70 i Fota Chiorcioiu de ani 80, cum și din mărturiia chear a dumnealui stolnicu Costandin Bălțeanu s'au descutrupit acel loc, fiind semne firești și cunoscute fără tăgăduire, după care și-au și făcut răposatu casa și curte și grădină, precum pă larg coprinde semnele printr'această alegere. Inprotiva cărora sineturi întrebându-să și vechilul dumnealui medelnicerului ce are a răspunde, nimic alt n'au provalisit, nici s'au arătat cu alte sineturi, decât numai cu o anafora a dumnealui clucerului Dincă Brăiloiu i paharnicu Ștefan Gănescu ot leat 823 Iulie 2, prin care să coprinde cartea de danie a răposatului pitarului Radu Brăiloiu i alte sineturi pă care acum n'au voit a le arăta la judecată, cum și că au mers însăși dumnealor la fața locului împreună cu din boieri pământeni și alte mărturii, și zic dumnealor că, după cercetarea ce au făcut, atât și două sineturi, cât și la fața locului prin boieri pământeni și oameni bătrâni oroșani, răvașul ce l-ar fi arătat Spiridon vechilu dumneaei păhărnicesii Almăjeancăi, cu leat 1775, spre dovadă că Almăjeanu ar fi avut și grădina, este neadevărat, neopriviindu-să iscălitura răposatului pitarului Brăiloiu; și că după încredințarea mărturiilor găsesc cu cale ca locul din casăle răposatului Almăjeanu la deal, cât era coprins cu grădina, să-l stăpânească dumneaei medelnicereasa Anița Brăiloiu, iar dumneaei păhărniceasa Almăjeanca să stăpânească numai locul cât este cuprins cu curtea și cu casa ce le-au făcut iarăș în anii trecuți, că așa i să coprinde cartea de danie dela răposatu pitaru Radu Brăiloiu. Deci măcar că dumnealui medelnicer Simeon Peștenariu, apăsîsînd porunca cinstitei căimăcămii și isprăvnicatul, n'au dat cuvințioasa supunere, nici a sta în judecată, nici a-și aduce mărturiile, ca să să fi putut face cercetare cu toată orânduiala, dar destulă dovadă fiind judecății numai cartea de danie a răposatului Brăiloiu, prin care să înțelege ritoș

că s'au dat tot trupul aceluia loc, adică nu numai cât ține casele și curtea răposatului paharnicului Almăjeanu cu grădina, ci și locul pă care sânt casele dumnealui medelnicerului Peșternaru, care vine în liniia acestui loc, căci căminul caselor celor vechi ale răposatului Brăiloiu este cunoscut și netăgăduit de toți oroșanii și nici de însuș dumnealui medelniceru pă osăbit trup de siliște, apoi daniia coprinde ritos locul din dreptul caselor spre răsărit, care loc, după tot cuvântul, drept acesta să înțelege a fi, căci nu zice judecata locul sau al treilea parte, ci vorbește cu un cuvânt locul cât au fost și este și acum miraz al răposatului pitarului Radu Brăiloiu, care în puterea acestei dăniî niminea nu poate a prenderisi dintrânsul, fără numai clironomii Almăjanului. Apoi când e la cercetarea ce s'au făcut în leat 1822, numai după semnele (ro) și arătarea mărturiilor s'au dovedit curat cuprinsul acestui loc, cu cât mai vârtos la judecata din leat 823, fiind și chear sinetu de față, nicio bănuire nu putea a mai fi, când judecata ar fi intrat în cercetare spre descoperirea dreptului adevăr, ci pentrucă toate va fi răvnit a asculta numai zisele dumnealui medelnicerului, fiindcă dumneaei păhărniceasa nu să allă de față, pentru aceia au și grăit cu dreptul a lăsa în stăpânirea dumneaei păhărnicessii numai cât au fost cuprins cu curtea, care va să zică că adevărul semnelor au fost gardul curții cu stobori. Părerea mea ca tot trupul cât să dovedește al acestui loc cuprins în daniia pitarului Radu Brăiloiu să-l stăpânească dumneaei păhărniceasa și clironomii dumneaei, iar fiindcă dumnealui medelnicerul este nemulțumit, orânduitul mumbașir luând pă amândoașo părțile după poruncă. îi va aduce la Craiova și, înfățișindu-să în cinstitul divan, cum să va găsi cu cale să va da hotărîre.

1826, Ghenarie 15.

Ioan Rahtivanu stolnic. Niță Costescu judecător.

Orig. pe hârtie în două foi.

1831, Martie 23. — *Zapisul Zmarandei Otetelișanca la mâna nepotului său slugerul Iancu Sâmboteanu, pentru patru mii taleri ce are să-i dea ea.*

Fiindcă răposatul soțul meu clucer Costandin Otetelișanu, prin diiata răposatului medelnicer Ianache Sâmboteanu, moșul nepotului meu dumnealui sluger Iancu Sâmboteanu, au fost lăsat epitrop pă toată periusia casii care rămâne clironomie nepotului Iancu, și răposatul soțul meu nu și-au dat socoteala epitropiei pă câtă vreme au stătuț dumnealui epitrop, acum cerând de la mine nepotu-mieu a da acea socoteală i o sumă de bani și pentrucă nu ne putem învoi amândoașo părțile, am poștit pă cei mai jos arătați boieri, de-au fost mijlocitori. Și așa ne-am învoit: să dau eu nepotului meu taleri patru mii și toate hârtiile răposatului moșului dumnealui, pă care le-au priimit. Și pentrucă

acești taleri patru mii nu i-am avut a-i răspunde acum, i-am dat deosăbit răvaș, după care să va urma și răspunderea lor la sorocu ce s'au pus și-mi voi primi răvașu. Deci fiindcă acest ecsollisis s'au făcut de a noastră bună voe, să-și aibă tăria în veci, și oricare din noi să va cerca a să împotrivi asupra-i, la orice judecată va merge, nu numai să nu fie ascultat, dar să plătească și toată cheltuiala, dându-mi și dumnealui mie asemenea ecsollisis. Și spre încredințare m'am iscălit.

1831, Martie 23.

Zmaranda Oteteleşanca.

[Vo] Pohtiți fiind de dumneaei clucereasa Zmaranda Oteteleşanca și de dumnealui sluger Iancu Sâmboteanu, nepotu dumisale, ca să fim la desfacerea socotelilor ce au avut între dumnealor pentru epitrooia periusii răposatului Ianaiche Sâmboteanu, moșul dumnealui slugerului, cu care epitropie au fost însărcinat răposatul clucer Oteteleşanu, și fiindcă amândoa părțile s'au ecsollisit de bună voe, precum în dos să arată, ne-au pohtit și pă noi de am adevărit.

1831, Martie 26.

Costandin Zătreanu, Nicolae Prisăceanu(?).

Fără dată. — Grigorie Catana și cu cetașii lui dela Mălăești (Dolj) jăluiesc banului Craiovei pentru pricina ce au cu slugerul Barbu Almăjanu.

Prea cinstite dumneata biv vel ban, să fii dumneata sănătos.

Cu plecat răvaș jăluiesc milostivirii dumitale cinstite bane, să am dreptate cu dumnealui slugeariul Barbul Almăjanu, pentru că în vremea turcilor, când era zilele de plătiră rudele datorii rudelor, căzând asupra noastră o năpaste turcească și alte năcazuri, am tot dat, până neavând ce face, având noi moșie dela părinții noștri și dela moșii ce să cheamă Mălăești, ne-am învoit cu un căpitan Ion dela Vlădimir, cu un Ion Brumă călărașu dela Craiova, de ne-am focmit de ne-au dat cu 2 zăpise taleri 67 pol, învoindu-ne să nu ne calce pomii și săliștea, și munca noastră să fie fără dijmă, și ei să să hrănească pă moșie, iar fără dijmă, dupăcum scrie zăpisa, osăbit de un zăpis ce vândusă un văr al nostru tot la mai sus numiții, partea lui în taleri 15. Și întâmplându-să de am fugit la marginea Dunării, iar un frate al nostru rămâind în urmă, anume Barbul, el fără știrea noastră s'au dus la dumnealui sluger și au luat bani și au dat mai sus numiților zălog și și-au luat zăpisa de zălog și le-au dat la dumnealui slugeriul. După 4 ani dăd răzmirița, am fugit dela margine și am venit la moșie, și mergând la dumnealui slugeriul, au început a ne lua cu bine și cu cuvinte mângăioase, făgăduindu-să că vom trăi cu dumnealui mai bine decât zălo-

gașii dintâi. Și așa au fost: am arat, am cosit, am stăpănit partea de pomi fără de dijmă, fără de clacă, fără de nici un fealt de supărare, dupăcum au fost tocmeala. Acum de un rând de vreme s'au sculat dumnealui slugeriul să ne ia dijmă și să nu ne mai îngăduie pe moșie. Noi jăluid divanului, aici s'au făcut porunca divanului la dumnealui și au venit și ne-am judecat când era dumnealui stolnicu Costin vechil de caimacam aici (vo) și dela divan s'au hotărit să-i întoarcem taleri 35, după un zapis, iar pe trei zapise cu taleri 47 pol să-i dăm moșie, care noi nu știm, cinstite bane, cu cine au făcut acele zapise, nici nu le-am isălit, că am știut și carte. Deci noi văzând că nu avem dreptate, am mers la București de am jăluit măriei sale lui vodă în doao rânduri și am adus doao porunci ale măriei sale către dumnealor boeri caimacami de aici, și nicio dreptate nu mi s'au făcut. Ci ne rugăm dumitale, cinstite bane, să fie cinstită porunca dumitale, către dumnealui slugeriul, să vie să ne judecăm înaintea dumitale ca să ni să izbrănească pricina, că sânt acum patru ani de când umblăm tot cheltuind prin judecăți și ne rugăm să avem dreptate. Și ce va fi mila dumitale. Prea plecați,

Grigorie Catana ot Mălăești sud Dolji.

Costandin brat ego, Ioan brat ego.

Orig. pe hârtie într'o foaie.

Casele Bibeștilor din Craiova

Comunicat de Pr. Popescu-Cilienî.

1849, Oct. 21. — Logofătul Ioan Bibescu vinde Statului casele lui din Craiova, pentru Curtea judecătorească.

Casele mele părintești din Craiova, ce din alăturatul act să face dovadă că mi-a rămas mie moștenire cu tot cuprinsul lor, precum să află astăzi, fără a face vreo reparație la dănele, după înțelegerea ce am avut cu D. Șeful Departamentului Dreptății și după chibzuirea Cînstîtilui Sfat Administrativ Ecstraordinar și deslegarea Mării Sale Prea Înălțatului nostru Domn, dată prin luminatul Oflis cu no. 384 de la 14 ale următoarei luni, le vînz Statului pentru trebuința Curții judecătorești de acolo, drept galbenî împărătești cinci mii cinci sute no. 5500, cu orînduială a mi să răspunde această sumă treptat în curs de un an dela formăluirea acestui act, fără dobîndă. Și spre încredințare, iscălindu-l și adevărindu-să după legiuirile în ființă, îl voi da Cînstîtilui Departament al Dreptății, ca după aceasta să primesc și eu trebuinciosul zapis din partea Cînstîtilui Sfat Administrativ, spre a mi să slobozi la vreme pomenita sumă cu orînduiala arătată.

Ioan Bibescu.

Arhivele Statului București, dosar neinventariat. Are ca anexă un plan al caselor.

Actul de căsătorie al Regelui Ferdinand cu Regina Maria

Implinindu-se 50 de ani dela căsătoria bunicilor Regelui nostru și în legătură cu comemorarea morții Reginei Maria, publicăm acest prețios document în traducere românească, reproducând tot odată prima și ultima pagină din original:

*Sigmaringen, 10 Ianuarie una
mie opt sute nouăzeci și trei.*

Înainte subsemnatului Ministru Casei Regale, care în baza Înaltelor Ordine din 16 Septembrie 1874 și 22 Septembrie 1875 este însărcinat actualmente cu funcțiunile de ofițer al stării civile pentru membrii Casei Regale Prusiene și ai Casei Princiare de Hohenzollern, s'au înfățișat astăzi în castelul princiar din localitate, spre a încheia căsătorie:

1. Alteța Sa Regală Principele *Ferdinand-Victor-Albert-Meinrad* al României, Principe de Hohenzollern, de religie catolică, născut la douăzeci și patru August una mie opt sute șaizeci și cinci la Sigmaringen, cu reședința în București, fiu al Alteței Sale Regale Principelui *Leopold-Ștefan-Carol-Anton-Gustav-Eduard-Thassilo* de Hohenzollern și al Alteței Sale Regale Doamna Principesă de Hohenzollern, *Dona Antonia* Infântă de Portugalia, Ducesă de Saxa, cu reședința la Sigmaringen.

2. Alteța Sa Regală Principesa *Maria-Alexandra-Victoria* de Marea Britanie și Irlanda, Ducesă de Saxa, de religie evanghelică, născută la douăzeci și nouă Octombrie una mie opt sute șaptezeci și cinci la Eastwell, cu reședința la Londra, fiică a Alteței Sale Regale Principelui *Alfred-Ernest-Albert* de Marea Britanie și Irlanda, Duce de Edinburg, Comite de Ulster și de Kent, Duce de Saxa, și a Alteței Sale Imperiale Principesa *Maria* de Marea Britanie și Irlanda, Ducesă de Edinburg, Ducesă de Saxa, Mare-Ducesă de Rusia, cu reședința la Londra.

Spre a asista ca martori la căsătoria acestor Înalți logodnici și spre a-și da, potrivit legilor române, consimțământul expres la aceasta, s'au mai prezentat:

1. Maiestatea Sa Regele *Carol* al României;
2. Alteța Sa Regală Principele *Leopold* de Hohenzollern;
3. Alteța Sa Regală Doamna Principesă *Antonia* de Hohenzollern, Infântă de Portugalia, Ducesă de Saxa;
- 4) Alteța Sa Regală Principele *Alfred* de Marea Britanie și Irlanda, Duce de Edinburg, Comite de Ulster și de Kent, Duce de Saxa;

5. Alteța Sa Imperială Doamna Principesă *Maria* de Marea Britanie și Irlanda, Ducesă de Edinburg, Ducesă de Saxa, Mare-Ducesă de Rusia.

Înfățișății sunt personal cunoscuți subsemnatului.

Der Oberbefehlshaber des Königl. und von Hannover
 in gütlicher Einigkeit der Königl. und von Hannover
 in gütlicher Einigkeit der Königl. und von Hannover
 in gütlicher Einigkeit der Königl. und von Hannover
 in gütlicher Einigkeit der Königl. und von Hannover

Frankfurt, den 22. November 1893.

Der Minister des Königl. und von Hannover

Mecke

Înalții martori au declarat întâi că consimt la căsătoria Înalților logodnici.

Subsemnatul a adresat apoi acestora din urmă, fiecăruia în parte și pe rând, întrebarea dacă Altețele Lor declară că voesc a se uni prin căsătorie.

La această întrebare Înalții logodnici au răspuns afirmativ, după care a urmat pronunțarea subsemnatului că, în numele legii, îi declară soți legalmente uniți.

După citirea acestui act, înfățișatii au binevoit a-l aproba și a-l investi cu Înaltele Lor semnături.

(ss) *Ferdinand, Principe al României.*

(ss) *Maria, Principesă a României.*

(ss) *Carol.*

(ss) *Leopold, Principe de Hohenzollern.*

(ss) *Antoinetta, Principesă de Hohenzollern, Infanta de Portugalia.*

(ss) *Alfred.*

(ss) *Maria.*

Ministrul Casei Regale,

(ss) *von Wedel.*

Se certifică prin prezenta că extractul de față este conform cu registrul de căsătorii pentru membrii Casei Regale Prusiene și ai Casei Princiare de Hohenzollern.

L. S.

Berlin, 22 Ianuarie 1893.

Ministrul Casei Regale,

(ss) *von Wedel.*

Trei diplome de boierie ¹⁾

1. *Noi Georgie Dimitrie Bibescu,*

Cu mila lui Dumnezeu, Domn Stăpânitor a toată Țara Românească. *Statie Sân Barbu Melinescu* din satul Slăvuța, județul Dolju, atât din acturile ce a înfățișat la Comisia de catagrafie a o-riodului al 3-lea, cât și din condicile Vistieriei din anul 1828 și 1831, dovedindu-și adevărata însușire de *Boier de Neam*, s'a trecut numele lui în condica Statului, închipuită după art. 80 din Regulamentul organic.

1) Comunicate de d-l I. Brătulescu din Craiova, primele două după foto-copiile în posesia d-lui Eugen Melinescu, profesor din acest oraș, iar al treilea după originalul allător la d-rele Maria și Ecaterina Zătreanu, tot din Craiova.

Tot într-o vreme, i s'a dat la mână această *Diplomă*, încredințată cu pecetea și subscrierea Domniei. Noastre, spre a-i sluji drept aceeași dovadă și a se bucura și pe viitor de privelegiul de *Boier de Neam*.

Anul 1845, luna Noembrie.

No. 2999.

(s) *Georgie Dimitrie Bibescu*.

Șeful Departamentului Vistieriei (s) *Iancu Filipescu*

Șeful secției 20/I a Vistierii (s) *K. Merișescu*.

(Pecetea foarte ștearsă, ca și la diploma doua).

2. Cu acelaș text în chirilice, cu aceeași dată, dar cu nr. 2877, diploma e pe numele lui „*Iacov sin Ilie Dobrescu*“, din satul Dobrești, jud. Dolj“. Acest Iacov Dobrescu era ginerele lui Statie Melinescu din Slăvuța, bunic al profesorului Melinescu.

3. Noi, Barbu Dimitrie Știrbeiu, cu mila lui Dumnezeu, Domn și stăpânitor a toată Țara-Românească.

Pentru slujbele săvârșite de *Pitarul Nicolae Zătreanu*, NOI am binevoit a-l înălța în rang de *Serdar*, la 20 Octombrie una mie opt sute cinzeci și unu.

Pentru care i s'a dat această domnească *Diplomă* subț a NOASTRĂ iscălitură și pecete, în orașul București, anul una mie opt sute cinzeci și unul și cel de al IV-lea al Domniei NOASTRE.

(s) *Barbu D. Știrbeiu*.

(Pecetea de ceară căzută).

Secretarul Statului (s) *Indescifrabil*.

S'a trecut în condica secretariatului Statului sub Nr. 771.

Seful secției (s) *P. Poenaru*.

Pricini din vremea domniei lui Antonie Vodă din Popești.

Comunicate de Ioan M. Neda.

1670 (7178), Martie 1. — *Zapisul prin care 6 megiași sunt luați ca să caute pricina lui Mircea, armașul din Stroești, pentru un vad de moară din apă dela Stroești.*

† Megiașii adeveratori ai Mircei Armașul ot Stroești și ai lui Daan i brat ego Bârca i Novac ot tam, anume Groza ot Stroești i Vlad ot Arcani i Balaan ot Stolojani i Daan ot Brădiceani i Oprea ot Șarapatin i Dumitru ot Bârsești, ca să caute

acești 6 megiași și să adeverează pentru un vad de moară din apă dela Stroești, carele l-au ținut Mircea Armașul până acum: au într'acel vad și acești oameni, anume Dan cu frații lui, au ba? Și pentru obrații viilor, pentru toate lucrurile ce vor avea între dânșii, să-i tocmească precum vor afla acei megiași cu ale lor sulete pre dreptate și să le facă scrisoare la mâna lor, pre așezământ. Zisa la Măcinici. Aceasta am scris.

Pis Martie 1, leat 7178.

(Ac. Rom. CLXXXXV) 65. Orig. hârtie, pecete rotundă, căzută).

1670 (7178), Martie 6. — Zapisul celor 6 megiași, ce au fost luați de Mircea Armașul din Stroești, pentru stăpânirea unui vad de moară din apa Stroeștilor.

† Adecă noi 6 megiași cari ne-au luot Mircea ot Stroești i Diicul i Oprea și ai lui Dan i brat ego Berca i Novac ot tam, anume: Groza ot Stroești i Vladul ot Arcani i Bălan ot Stolojani i Dan ot Brădiceani i Oprea ot Șarapatin i Dumitru ot Barsești, ca să caute acești 6 megiași și să adăvărăm: ținut-au acești oameni, anume Dan cu frații lui cu Mirce în mori, au ba? Deci noi așa am adevărat cu suletele noastre, că au ținut tot Mirce cu părtașii lui, iar Dan cu frații lui n'au ținut. Deci noi așa am judecat să-și ție Mirce vadul și cu frații lui, să-și facă mori, să-i fie moșie lor și feciorilor lor. Inșă acel vad de mori iaste între hotar: că li iaste apa hotar, jumătate de apă Arcanilor, jumătate a Stroeștilor. Deci....¹⁾ Mircei și Diicului i Oprei să aibă pace de cătră Dan i Berca i Novac, pentrucă au rămas de lege și de judecată, să ție Mirce mori, să-i fie moșie moștină lor, ficiilor, strănepoților.

Pis Martie 6 dni, leat 7178.

* Dumitru, * Eu Groza ot Stroești,

* Vladul, * Bălan, * Dan, * Oprea.

(Ac. Rom., orig. hârtie CLXXXV/66).

1670 (7180), Dec. 30. — Cartea ispravnicului Craiovei Dumitrașco paharnicul, prin care poruncește lui Gheorghe armășel să plătească rămătorii uciși, lui Mircea Roșul din Stroești, iar lui Novac să vite să jure într'o pricină tot cu Mircea Roșul.

† Dumitrașco păharnicul, ispravnicul scaunului Craiovei, ție Ghiorghe armășel. Aicea înaintea noastră jăluit-au Mircea Roșul ot Stroești, cum că au avut niște rămători umblându acolea în păduțele noastre de ghindă, ci au trecut apa dă ceaia parte, dă către Gherghe armășal, la ghinde, ca niște vite ci au căutat pășune și au umblatu vitele noastre amestecățiș toate dinpreună, căci că v'au fostu și moșiia tot dinpreună, iar tu Gherghe te-ai sculat dă i-ai ucis 3 rămători, dă carea lucru, în vreamă ci nu ți-au stricat nimica, nici meu, nici grâu, nici alte bucate, ci i-ai

1) Loc rupt în original.

ucis din pădure, dă care lucru, în vreme ci vei veadea cartea noastră, să aibi a-i plăti rămătorii; iar dă ți-o părea cu strâmbul, să vii dă față aicea 'nainte noastră.

Pis measița Dechemvure dni 30, leat 7180.

† Așijderea și ție Novace, aicea înaintea noastră jălui Mircea Roșul cum că au avut o vie într'un loc, iar tu Novace te-ai sculat dă i-ai țiut viia tot dăn pământu, di i-ai zis că-i locul tău. Și v'au judecat vătăful Ivan cum să jure cu 6 oameni trezi cum iaste locul tău; iar deca n'ai jurat, să-ți iai oamenii, să vii să juri, dar să vii; de nu, te vor aduce fără voia ta și cu treapd. Aceasta scrie.

(Acad. Rom., orig. hârtie CLXXXV/81).

1671 (7179), Martie 1. — Zapisul lui Gheorghe din Stroești dat lui Stan fiul Tomei, pentru o săliște ce i-a vândut în bani gata 200.

† Adecă iu Gheorghe ot Stroești, scris-am acesta zapis al meu la mână lui Stan ot Stroești, ficiorul Tomei, cum că am vândut o săliște din vadul Ibrului în sus pi lângă drumul, drept bani gata 200, ca să fie moșie moștină lui și ficiorilor lui căți Dumnezeu i va da și strănepoților. Și am dat-o de bună voe me și cu știre megieșilor și a tuturor fraților. Și am pus și mărturii, anume din Stroești Groza i sin ego Radul și Radul Stanciul i și Diicul și Nistor din Văləri. Și pentru credință ne-am pus și degetul.

Pis measița Martie dni 1, vă leat 7179.

Eu Gheorghe.

† Să se știe cum că am dăruit acest zapis cu această săliște văru-mieu Stoica i Iacob, feciorul Tomii. Și au fost mulți mărturie, care să vor iscăli.

* Șteful Dantoiul, * Dumitru frate-său.

(Acad. Rom., orig. hârtie CLXXXV/69).

(1639-1672). — Adeverința dată de satul Stroești, că Toma și cu Mircea n'au nicio pricină între ei.

† Să se știe cum au vet venit Voicu și cu Toma nepotul său la dumneata, părinte Bane, și ne-ați dat megieși să ne judece, di Arcani Mihail, di Stolojani Bălan și Stanciu, den Stroești Stanciul, și am aflat noi cu suletele noastre că n'au Toma cu Mircea nici o treabă pri moșia Mircei. Și să se știe mărturie anume: popa Lăpată ot Stolojeni și popa Adam ot Arcani și Nicola grecul, Stoica, din Arcani și Tozer Lupul ot tam. Și mărturisește satul Stroești că numa Toma ie 'nzestratu, cum că tată-său și mumă-sa au lăsat, i Voice, moșie la moartea lor, că au fost soră mai mică.

* Eu Mihail, * Stan, * Stanciul, * Bălan.

(Ac. Rom., CLXXXV/78).

Ceva despre Teatrul din Craiova

de Pr. I. Popescu-Cilienii.

1851, Noemurie 5.— *Episcopul Calinic al Râmnicului cere Domnitorului Barbu Știrbei să dea ordin a înceta adunările de norod „pentru petreceri de noaptea, supt numire de teatru”, din localul Școalei Normale din Craiova.*

*Cu smerită plecăciune ne închinăm Măriei Voastre,
Prea Înălțate Doamne,*

Peste puține zile în urma plecării Măriei Voastre de aici, rostindu-să deschiderea școlii acestei capitali Craiova și după pohtirea ce ni s'a făcut, mergând înșine noi de am cetit osfeș-tanie, stropind cu apă sfințită toate odăile unde sânt a învăța tinerii școlari frica lui Dumnezeu, care este începutul înțelep-ciunii, i alte științe, spre luminarea neamului românesc, și a cinsti după cum să cuvine cele slinte, cu mahnire ne-am îndes-tulat că într'acele încăperi ale școlii deloc au început a să urma noaptea și adunare de norod pentru petreceri nepotrivite și neasămănate scopului nădăduit.

Noi și de ne-am adresat pentru aceasta prin grai și prin scris către d-lor cei ce au cădere de a popri acest fel de ne-cuviință împotrivoitoare dogmelor bisericești, cu pohtire a înceta în viitor asemenea adunare de noapte dela un loc unde se preda învățătura cunoștinții de Dumnezeu i a legii creștinești și alte folosuri sulețesti, nu am văzut însă nicio punere la cale ; iar acea adunare pentru ghidușii urmează și acum.

Pentru care ne rugăm *Măriei Tale* ca, de veți găsi cu cale această chibzuire a noastră ce-o cunoaștem întemeiată pe drep-turi bisericești, să binevoiești a da luminată poruncă pentru mu-tarea aceștii adunări de noapte la altă parte, a nu mai fi chear în școala învățăturilor legii creștinești.

Și de verice înaltă și dreaptă chibzuire veți binevoi a po-runci, să avem răspuns.

Sântem ai Înălțimii Voastre părinte duhovnicesc, către Dum-nezeu rugător și smerită slugă.

Calinic [al] R[âmnicului].

1851, Noemurie 5, Craiova.

Prea Înălțatului, bine credinciosului Domn și Stăpânitor a toată Țara Românească, Domnului meu Domn Barbu Dimitrie Știrbeiu Voevod, al nostru întru Duhul Sfânt prea iubit fiu du-hovnicesc, cu smerită plecăciune. La București.

Arhiva Sf. Episcopii a Râmnicului: «Delă pentru cererea Prea Sf-Sale Păr. Episcopu Râmnicu a să desliința din încăperile Școlii Normale adunarea de norod pentru petreceri de noapte, sub numire de teatru. Dos. nr. 103 din anul 1851, luna Oct. 30, fila 2.

Cererii asemănătoare au fost adresate de către Ep. Calinic și ocăr-muirii județului Dolj, precum și Mitropolitului Nilon al Ungrovlahiei, fila 1 și 3 în dos. citat.

OLTENIA FOLCLORISTICĂ

Datini, credinți și povestiri din Oltenia

Culese de N. I. Dumitrașcu.

Datinile și credințele ce urmează sunt culese cu multă înmălgă și cu mult înainte de războiul din 1914-1918. Și de-atunci le-am tot plimbat de colo până colo pe târâmurile Ardealului, unde mi-am petrecut anii cu slujba mea grea de cale ferată și pe unde le-am rânduit așa cum se văd...

Astăzi, și de sânt șef al gării Șegarcea, — vorba ăluia, la mine acasă, — nu mai pot culege aproape nimic... Sânt așa de încoclețat cu ale serviciului, că n'am răgaz să fac un drum până'n sat măcar... Așa sunt vremurile, și trebuie să le răbdăm...

Totuși, eu am mult material cules și de dinainte de războiul anterior și de după el; dar, ce trebuie făcut decât să așteptăm să vie timpuri mai bune?...

P A R T E A I.

1. Omul. — A) Sănătatea.

a) Boli la oameni și leacuri.

De fiori (De luat în-de-vânt).

Când te ia cu frig, când te înfiorează, când ți se sbârlește părul pe corp de frig, sau, mai bine-zis, când ești răcit mai ușor, — ca să-ți treacă, faci astfel: te duci la un pătul acoperit cu coci (de porumb) și rupi *în chez* — din patru colțuri cruciș — o mână de frunzișoare din acelea ce le bate vântul. Vii în casă și pui într'un ciob cu cărbuni aprinși tămâie dela Bobotează, amestecată cu foile de porumb, apoi descălțat, *desfălăurat*, sau numai desfăcut de toate hainele, te apleci peste acel fum, de altfel foarte tare, ca să-l respiri. După ce ți-ai afumat toate părțile corpului, stingi cărbunii cu apă, zicând:

„— Boală, cu vântul ai venit,
Cu vântul să te duci!”

Scrumul ce rămâne pe fundul ciobului îl lapezi într'un loc curat ¹⁾.

1) Imi spunea muma-mea: «— M'am pomenit în vis c'o femeie, și-mi zice: — «Doamnă, Nițo, fă tu așa (ca mai sus adică), și ai să vezi c'are să-ți treacă!» Și a doua zi, seara, am făcut așa; iar dimineața, nu mi-a mai fost nimic» (*Bourent-Dolj*).

Iară nouă, copiilor, întotdeauna ne-a făcut tot așa, și ne-a trecut! —
N. I. Dumitrașcu.

De „soare sec“ (dor de cap).

1. — Un copil ia nouă pietricele și, începând de dimineață, trei zile la rând, la amiazi și seara, să se ducă la o fântână, unde să le arunce pe rând una câte una și să zică:

„— *Fuți „soare sec“,
Că te 'rñhec!*“

Și bolnavul... scapă!

2. — *Alta*. Pentru „soare sec“, se ia un scul de bumbac și un fus. Se pune apoi o căldare pe capul bolnavului. Cu fusul se strânge sculul de bumbac atât cât se poate suferi... Și se lasă așa legat câtva timp, fără să vorbească...

3. — *Încă una*. Tot pentru durere de cap, e bine să se lege bolnavul cu ceapă și să i se sloboadă sânge (...¹).

De greață (silă).

\ Celui care îi e *greață*, — când i s'apleacă (după o mâncare prea grasă, de pildă), — îi iei mâna cu stânga, îi înmoi degetul cel mare dela dreapta cu *scuipit* (scuipat), și-l *tragi* — apăsând și frecând — subț banta cămășii.

Când ți-e greață, acolo se fac niște *gâlci* — fapt adevărat — și trăgându-le (adică iricționându-le), se sparg, se împrăștie. Și zici astfel, descântându-le:

*Aplecate spurcăcioase,
Aplecate borăcioase,
Din pâine prea multă,
Din carne,
Din rachiu,
Din brânză...
— Și altele —*

(*Din tot ce-ai mâncat atunci*).

După ce s'au împrăștiat acele *gâlci*, omului îi este bine.

— Din satul meu *Boureni-Dolj*.

De rănză.

Când ai sărit de undeva, după un șopron, după vr'un gard, fie din vreo căruță în mers, de multe ori simți că începe să te „doaie burta“, „înima“; și te doare bine, bine de tot, nu glumă!

Multă vreme n'ai poftă de mâncare, și te ții cu mâinile de buric mereu, și-ți place când te strângi în brâu... Ba câte-odată așa de rău te doare, că-ți vine să umbli tot cam aplecat, ca unchiașii împovorați de ani, și atunci parcă ți-e mai bine, ești

1) Din jurul *Boureniului-Dolj*.

mai liniștit... Inșă *dorul* — durerea, te ține mereu, și tot aplecat, de, nu poți umbla...

Sunt două feluri de leacuri de făcut ca să-ți treacă, și adică, unul cu *mosorul* acela de depănat pânză și altul cu *ciurul* sau cu *sita*.

Întâitul. Cu *mosorul* faci așa: te pui cu fața în sus și sgârcești picioarele, apoi îți descoperi buricul, și cineva — un frate, mama, sau unul care e meșter într'alde astea, — apasă cu un cap al *mosorului*, cât se poate de liniștit și cu bagare de seamă, sucindu-l când la stânga, când la dreapta... Și îl sucește așa, ce e drept și îndesând și mai tăricel câte-odată, când încolo, când încolo, că și pielea, cu buric cu tot, se sucește, și simți bine că te doare... până se aude o svâcnitură, — cum ar fi sărit ceva dela locul lui...

Mai sucește odată așa, îndărăt, și dacă nu te mai doare, de nu te mai ține, — atât ți-a fost! Ai scăpat.

Pe urmă te scoli, pui un *șomuldac* de cârpe în dreptul buricului și te încingi foarte strâns cu un brâu lat, și stai așa o zi și-o noapte. Apoi te desfaci, și atunci ți-a trecut fără doar și poate!...

Altul: Cu *ciurul*, sau cu *sita*. Ca și mai sus, pui *ciurul* cu *obodul* tot pe buric. Apoi încingi, dar nu strâns, pe sulerind, cu un brâu, dând și peste *obod*; bagi un băț pe sub brâu și *obodul ciurului*, și învârtești cât de încet, până se aude aceeași svâcnitură de mai sus.

Și iacă cum vine treaba asta: strângând, vine de apasă *obodul ciurului* asupra buricului — pe foale — și mișcă *rânza* la locul ei...¹⁾.

„Căzut în brânză“.

Cei ce se îmbolnăvesc în *săptămâna brânzii*; ci-că au „căzut în brânză“.

Ca să se lecuiască, se duce omul în noaptea lui Sfântul Gheorghe, cu un miel negru peste tot, în curtea bisericii. Acolo îl canunesc pe rând toată noaptea, și nu-l lasă să se odihnească. Dimineața îl duc de-l slujește popa. De-acolo, la unul dintre ei, îl taie și-l fac ciorbă. Toți cari apucă de mănâncă ciorba, ori o cât de mică bucățică din miel, se însănătoșează!...²⁾.

De incuietură la copii.

Untdelemn amestecat cu vin și fierte într'o ulcelușă, să se bea calduțe.

A'ta: Buruieni de *mură*, iar sunt bune. Se dau în apă.

1) Fapte văzute în 1909 la femeia *Măria Ion Ion Stancu*, meșteră la multe boale, — de fel din comuna *Bouren*, jud. Dolj. Astăzi e moartă. De altfel, astea nu le scriam, dacă n'aș fi fost și eu, pătitul, — pacientul vindecat de către biata «mama Măria a lui neica Oneacă!»

2) Din satul *Catane-Dolj*, spus de niște neamuri.

Buruienile astea sunt că *prescura*, cu patru foi în vârf; codițele frunzelor sunt ca sfoara, cresc netede ¹⁾).

De „dor de inimă” (stomac).

Spetejoara e o buruiună care seamănă cu papura. Crește pe baltă, albă și roșie la rădăcină.

Rădăcina ei se fierbe, și zeama se dă bolnavului pentru „dor de inimă” — dureri de stomac cu urdinare, chiar de-ar trece și sânge prin el. Să fie însă *bușită* cu pâine într'o ulcelușă.

Se mai dă bolnavului și ismă de grădină, tot fiartă.

Așa e prin partea de jos a județului Dolj.

De holeră.

Când s'aude de holeră că e pe-aproape, e bine ca oricine să se spele „pe ochi” (față) cu zeamă de ismă fiartă și să se ungă cu usturoi pe tot trupul ²⁾).

De cârțiță (scrofuri și alte gâlci urâte la gât).

Se ia nouă *gogoloaie* cât oul de păsărică din pământul pe care îl scoate cârțița și se duc de acela care știe, să le înfigă în coșul casii, pe unde *bate* fumul mai mult, ca să se usuce. Apoi zice de trei ori ³⁾:

— „*Nu se usucă aste gogoloaie,
Ci se usucă cârțițele dela Cutare!*”

De babiță (un fel de paralizie).

Se face — se descântă, — cu cap de găină moartă pe ouă, și cu un mosor, la fântână. Mosorul se astupă într'o parte și se umple cu apă; apoi se astupă și partea astălaltă, și așa, plin cu apă, se trece de trei ori prin coadele bolnavei. Apoi bolnava bea apa ⁴⁾.

Pentru scrintituri.

Dacă ai o mână *scrintită*, du-te repede la o femeie care a născut doi gemeni, și călcându-te muierea pe scrintitură de trei ori, pe pragul ușii, să te întrebe așa:

— *Ce cei dela mine? Doui gemeni ori mână sdravană?*

Iar tu să-i răspunzi:

— *Mână sdravănă...*

Și să știi că-ți trece!...

1) Tot leacurile astea sunt bune și pentru vite. — *Catane-Dolj*.

2) De pe lângă *Boureni-Dolj*.

3) Din comuna *Catane-Dolj*.

4) Din jurul satului meu *Boureni*, jud. Dolj.

Ce-de necaz mai avea mama *Leanca* (*Ileana Nicolaie Gigea*), sora mumii dela Bărca, cu atâția cari veneau cu scrintituri...

Alte credinți și obicei.

* = Nu se lucrează Vinerea, că te doare capul și ochii.

* = Cine lucrează în zile „de bubat“, se bolnăvește de bubat.

* = Nu se lucrează în zilele de *Rusalii* și încă în patru Joi la rând, că „te ia din rusalii“. Se lecuiește numai dacă se joacă în *căluși*.

* = Nu se pune masa când soarele scapătă, când este gata să apună, și nici măcar din mână nu se mănâncă atunci nimic, căci cel greșit face *bube dulci* la gură.

* = Pân' n'a începe seceratul, e bine ca omul să se încingă cu fire de grâu și să se închine, ca să nu-l doară șalele în timpul verii.

* = Iarăși, ca să n'ai dureri în șale pe timpul seceratului, să nu atingi vârful secerii de pământ.

* = Să nu duci, sau să tocmești numai o gheată la cismar, căci rămâi, ferească Dumnezeu, fără un picior.

* = Cismarul nu primește să lucreze, Doamne păzește, numai o gheată, fie chiar dela unul fără un picior... Așa că acela e nevoit să-și *tocmească* două odată!

* = Nu e bine să coși Joi seara spre Vineri, că orbești.

* = Copiii mici, *când se juoale*, ci-că au călcat alde mămă-sa pe coajă de șarpe, când era însărcinată cu ei. Ca să le treacă, trebuie să fie scaldați și ei în coajă de șarpe.

* = *D: ziua Crerii*, pe lângă buruienile de grădină, femeile, și babele mai ales, strâng fel-de-fel de buruieni de câmp, *de leac*, pentru vindecarea feluritelor boale.

* = Dacă vrei ca să-ți treacă *broboanele* „de pe ochi“, de pe față, deosebit de Miercuri și Vineri, să nu mănânci nici *Lunea dulce*.

* = Dacă ai omorât un câine turbat, trebuie să-l pârleşti, și toți cei cari se găsesc pe lângă tine să treacă prin fum, ca să nu turbeze și ei.

* = Unghiile să nu ți le tai Dumineca, pentru că ți se strică.

* = Scuiatul dela nouă copii, cărora le trăiesc părinții, e bun de *deochiat*.

* = *Cel din urmă leac*. Unul din ai bolnavului, de preferat însă o femeie, ia o perie cu care se perie călții, precum și patruzeci și patru boabe de porumb, și pleacă prin sat. Pe care cum îl întâlnește, îl pune să scuipă în perie și apoi aruncă și un bob jos... După ce au scuipat patruzeci și patru de inși și s'au aruncat toate cele patruzeci și patru de boabe, peria se spală cu apă curată, care se dă s'o bea copilul bolnav.

Să ne înțelegem însă: nu e nevoie a *scuipa* în peria de călți... ci gestul e totul! *A te face că scuipi* !...

Insemnare. — Din *Bourent* și vecinătate.

B. Credinți și datini de sărbători.

a) Lunile anului.

Ghenar : „călindari“ cu ghețoaile tari;
Făurar : două îngheață și două desghiață;
Mărțișor : se ling vitele pe botișor;
Prier : ori că o priește, ori că o... omor;
Mai : are lumea la „mălai“. I se zice și *Florar*
Cireșar : se coc cireșile;
Cuptor : se coc grânele;
Gustar : începi să guști poamele;
Răpciune : cad copiii pe tăciune;
Brumărel : cad brumărele;
Brumor : cad și ale mari;
Undrea : iarnă grea ! ¹⁾.

b) De Anul nou — 1 Ianuarie.

Pe la noi, în partea de jos a județului Dolj, în noaptea către Anul nou se face „calendarul“, cum se mai obișnuiește și prin alte părți, ca să se știe care luni ale anului viitor vor fi ploioase și care secetoase. Și anume: se ia douăsprezece cepe; din fiecare se scoate câte-o foaie din partea carnoasă, și se pun în rând, numindu-se câte una de fiecare lună. Și în ele se pune sare.

A doua zi de dimineață se caută, și în care foaie s'a topit sarea, arată luna ploioasă din anul ce vine.

Cum e timpul în ziua Anului nou, așa va fi și în August. De Anul nou, ci-că se deschide cerul.

c) La moașă (Sân-Văsâi) — 1 Ianuarie.

C'o zi înainte de „ziua moșicilor“, adică a *Sfântului Vasile*, femeile s'apucă de fac plocoane: pâini asme cu *flori* pe ele, găini fripte și umplute cu drob, găște fierte în zeamă de varză, ori tot cu drob, zahăr, vin, rachiu și altele.

A două-zi, în ziua de Sfântul Vasile, „Sân-Văsâi“, toți ai casii, cam pe când se ridică soarele de-un stat de om, se gătesc, își iau copiii mai mici de trei ani și pleacă „la moașă“. Ajungând, cum intră în casă, îi întâmpină *moașa* și *moșul*, bucuruși...

— *Bună dimineața, moașă !*

— *Bună dimineața, moșică !*

— *Bună dimineața, moșule !...*

Moașa, moșul le mulțumesc, îi întreabă de sănătate pe

1) Așa se spune pe la noi, *Boureni-Dolj*.

rând, le ia plocoanele din mâini și apoi moșul le dă „la grindă” zicând :

— *La mulți ani cu sănătate !
Să facă nepotu Cutare
99 stoguri de grâu,
99 buți de vin !...*

Se face așa, ca să se iacă bucatele și vinul pe vară.

După ce isprăvește cu plocoanele, ia copiii mai mici, le pune colacii la gât, le dă ceva ouă fierte în mâini, ori cotoaie de găină să-i împace, ca să nu mai schincească, și-i ridică la grindă, zicând de trei ori :

— *Noroc !
Să trăiești... Cutare !
Să 'mbătrânești !
La mulți ani cu sănătate !
Să trăiești, să 'mbătrânești,
Să te faci dănac (flăcău) !...*

După ce-i rânduiește pe toți „la grindă”, le ia colacii delagât de-i pune bine, și-i cinstește cu crăitări.

Masa așteaptă bucatele gătite ; fierb țuică și cinstesc. La primul pahar, de obicei, „nepoții” sărută mâna moșului și moașii, și cari din ei sunt mai buni de gură, închină cam astfel :

— *Ăst pahar cu dulce glas,
Mă lovește peste nas,
Și tot zice lic, lic, lic,
Ca la gură să-l ardă !...*

Petrec apoi cu mâncare și beutură, cu taină, cât e ziua de mare și noaptea până la cântatul cocoșilor, când pleacă lies-tecare pela colibă. Seara apoi se încinge joaca. Ba, ceva mai mult : după ce se cam cherchelesc, când prind chef de vorbă, „moșul” îndatorează nepoatele să-i cânte. Și, vor, nu vor, — trebuie să cânte ca mai de mult :

— *Foaie verde foi ca foaia,
Dela Jiiu pân' la Jitoaia
Mă bātu vântul și ploaia...
Lasă vântul să mă bată
Și soarele să mă ardă,
Numai daica să mă vadă.
Verde foaie peliniță,
Dela Jiiu pân' la Breșniță,
Nu mai poate neiculiță
Alergând după lelița,
Mânca-i-ar neica gurița !...*

Când e noroi, ori e vreme rea, și dacă „nepoții” sunt cu depărtare, vin cu căruțele.

Către seară, când soarele e aproape de scăpătat și când se chelesc bine, pun caii la căruțe sau la sâni și pleacă la plimbare prin sat. Asta o fac cei mai tineri.

Mai de mult, când era *bîșag* de beaură, de-aveau oamenii vii, veneau la moașă nepoții și a două zi, și a treia pînă la prînz, ca „să dreagă moașa“! Acum această „dregere“ se face a doua zi.

Peste Dunăre, unde sunt români, pe-acolo se duc la moașă în ziua de 8 Ianuarie (după Sfântul Ion), fără copii, numai cu plocoane. Pun masa, beau, mîncă, se cinstesc toată ziua.

Trebuie ținut seama că Dunărea nu e departe de noi, precum nu sunt nici malurile de ea...

Și... așa e pela noi pela *Bourenii-Doljului* și satele de pe lîngă el...

d) La Bobotează (Botezul Domnului) — 6 Ianuarie ¹⁾.

În ziua de *Bobotează*, toată lumea din sat, cu mic cu mare, se duce la biserică. Dacă e vremea bună, se scot icoanele și steagul afară, la o fântână din apropiere, și se sfințesc două-trei hîrdaie de apă. Preotul botează toată lumea care ia parte la sfințirea apei și după acela fiecare ia „apă mare“, se închină și gustă de trei ori din ea, zicînd „la mulți ani!“

După terminarea slujbei, se duc icoanele în biserică și fieștecare pleacă acasă, zicîndu-și tot „la mulți ani!“

Într'alte părți, se sfințește apa la un râu. Preotul aruncă crucea în apă, iar cel care are curajul, se desbracă, sare în apă și o scoate, fără să se sinchisească de „gerul Bobotezei“.

— *De ce dau oamenii fuior de cânepă popii la Bobotează?*

— *Uite de ce: au credința că Dumnezeu din acea cânepă va face plasă, și dînd cu ea prin fundul iadului, o să-i adune și pe ei, ca să-i arunce în... Rai!*

e) Sfântul Ion, „Iordanul“ — 7 Ianuarie.

Ziua de *Sfântul Ion* este a petrecerilor.

Chiar la Bobotează, în timpul horii dănacii se sfătuiesc și-și aleg un loc unde să se strîngă, ca de-acolo se plece cu „iordănițul“. Seara se strîng acolo, joacă, cîntă, băsmesc, spun ghicitori și câte alte comedii, ca să treacă vremea. Când îndeșesc cocoșii să cînte, dinspre ziuă, se împart în mai multe cete. Din fiecare ceată unul ia o căldare cu apă rece, cum și o steblă de busuioc, și pornesc la iordănit. Se duc de obicei cei ce au rude fete mari, le bat la geam și strigă:

— *Cutare..., Scoal' de te iordănește..*

Și ea vine afară.

1) Culegere din comuna Hălăngești-Zăicoiu, județul Dolj, de d-l I. Brătulescu.

Dacă au fântână în obor (curte) se duc la fântână, unde unul îi toarnă apă în cap cu ciutura; iar de n'au fântână, intră în casă, pun o albie, și trec toți ai casii la... iordănit... Unul toarnă apă cu caucul, din căldarea care au adus-o cu ei, iar altul îi botează cu busuiocul în cap, zicând:

— *Noroc și la mulți ani cu sănătate!*...

Fetelor, ori copiilor cari zac de friguri vara, după o învoire a părinților, li se toarnă mai multe ciuturi ori căldări de apă în cap. După ce au fost iordăniți, dau fuga în casă, ca să scape de... friguri!

Pentru „iordănit“, fetele sunt obligate să le facă dănacilor plocoane: o asmă de pâine, o găină friptă, o sticlă de rachiu, o ploscă de vin și câte altele... Dacă vor fetele, le duc plocoanele dimineța, unde spun cei cari le-au iordănit; dacă nu vor, atunci se duc ei în seara de Sfântul Ion la ele acasă cu plosca cu vin, cinstesc cu ai casii, își iau ploconul și... „p' ici le e drumul!“

Aproape nu e om pe la noi să nu se iordănească de Sfântul Ion. De unde și vorba:

*„Cine nu se iordănește,
Pe vară se 'mbolnăvește!“*

Mai ales pe cine îi chiamă *Ion*, trebuie să primească, de voie, de nevoie... E ziua lor!

Dimineța se pune masa la un loc hotărit, unde vin cu plocoane toate fetele iordănite, și petrec până după prânz, la masă. După prânz se face hora și joacă până pe seară.

Jocul, glumele și bucuria tuturilor sunt în toi.

Aproape de seară, fetele se împrăstie liecare pe acasă, iar dănacii rămân de joacă înnoptat; apoi intră în casă și petrec toată noaptea, pân' la ziua albă, ba fac și... prânzul a două-zi!...¹⁾.

f) Incuratul cailor (Sântoader) — 8 Marlie.

În dimineța *Sântoaderului*, dănacii, ori și copiii mai mărișori, scot caii din coșari, încalecă pe câte unul, iar pe ceilalți îi iau *povolnic*, sau le dă drumul să vie după ei, și o pornesc la câmp prin sat să-i *încure*.

Pe drum se mai întâlnesc și cu alții și se iau la întrecere, până fac caii numai spumă de goană... Apoi se înforc acasă.

Această datină e veche.

Sân-Toaderul se ține timp de-o săptămână.

Noaptea nu însărează nimeni afară din casă, că umblă Sân-Toader călare pe un cal alb și, pe cine-l găsește, sare cu calul peste el și-l șoimănește.

1) Așa e mai prin toate satele din jurul satului meu *Boureni*, jud. Dolj.

Cică a fost o fată care a eşit pe-afară în noaptea Sântoaderului şi a zis :

— „Toadere, Sântoadere,
Dă-mi costiţa capului
Ca pe coada calului !”

Şi Sân-Toader a venit şi a omorît-o.

Cei de încură caii, să nu mâie prea tare ca să intreacă pe-ai lui Sân-Toader, că li se strâmbează gura la ceafă.

Toată lumea se laie pe cap cu *iarbă mare* — o buruiănă rădăcinoasă, — că să le crească părul, să fie sănătoşi. Bărbaţii şi copiii îşi pun apoi, după ce s’au lăut, *iarbă mare* în cusătura căciulii, iar fetele în păr. Nu de-alta, dar are şi-un miros plăcut rădăcina asta, şi nu se strică ¹⁾).

g) „Joimărica“, Joia-mare (Joia din ’naintea Paştelui).

Miercuri seara, sau „de Joimari“ (Joia mare), înainte de Paşti, copiii se duc „în joimărică“, sau „cu joimărica“, pe unele locuri zisă „joimăriţă“.

Când scapătă soarele, după ce înmurgeşte bine, sau când se îngână ziua cu noaptea, cete-cete de copilandri o iau prin sat, cu clopotile atârinate de gât, şi colindă peste tot, din casă în casă, după ouă. Ajunşi în prispa casii, sau gârliciul bordeiului, zic :

— Câlţii, câlţii...
Tors-ai câlţii?... —
Două ouă încondeiete,
Puse bine pe perete...

Căsenii, după obicei, crezând c’au să intre în casă, să dea buzna peste ei şi să-i găsească cu cânepa şi lâna ne-toarsă de fete, iar pe copii că n’au slârşit de arat, n’au odorit, o să-pârlească cu fierul ars (gogoriţa copiilor) vorb’ăia :

Cui nu s’o duce la plug,
Îi bag fierul ars în... gât. —

ies şi le dau câte două-trei ouă. Apoi pe-aci le e drumul...

Spun bătrânii că, mai de mult, *joimărica* se făcea *serios*, nu ca astăzi ! Dănacii, cu căldăruşele cu foc, plecau din casă ’n casă şi *pârleau* fetele şi femeile pe care le găseau cu lâna ne-toarsă şi pe oamenii cari nu isprăveau de arat... Aceştia erau nevoiţi să se pitule prin podurile caselor, prin pătule, dar de geaba, că nici pe-acolo nu-şi găseau locul, căci dacă dedeau peste ei, era vai de pielea lor, mai ales fetele mari !

Zău, că vrednică era lumea pe-atunci, şi ce bielşug era pe toate potecile !... ¹⁾).

* * *

1) Boureni-Dolj.

2) Din comuna Catane, judeţul Dolj.

Busuiocul ca să fie frumos și să miroase, trebuie pus în ziua de *Joimari*, sau în Sâmbăta Paștelui ¹⁾).

h) La Paști.

* = În ziua de Paști, când vii dela biserică, ciocnește ouă roșii cu oamenii și curăță-le de coajă; iar ajuns acasă, uită-te în oala cu băcan roșu, — asta înseamnă că peste tot anul ai să fii roșu la față și sănătos.

* = Cată să poți tu sparge întâi oul altuia cu care ai ciocnit când ai venit dela biserică, la Paști, c'are să-ți meargă bine cu ciocănitul toate cele trei zile ²⁾).

* = La Paști, oamenii aprind lumânări prin case și alungă câinii și pisicile, ca să nu intre în ei necuratul și astfel să nu le trăsnească Sfântul Ilie casele ³⁾).

i) Sfântul Dumitru — 26 Octomvrie.

Prin partea de sus a județului Dolj, în seara de Sfântul Dumitru se face „focul lui Săm-medru“.

Copiii fac *bălbătăi* — focuri — prin sat, și strângându-se împrejurul lor, strigă:

„— Hai la focul lui Săm-medru!

— Hai la focul lui Săm-medru !...“

La întoarcere acasă, ia fiecare câte-un tăciune, pe care îl aruncă în grădinile cu pomi, având credința că astfel în vara viitoare se vor face *poame* multe.

Femeile împart poame și altele ⁴⁾).

j) Sfântul Nicolaie — 6 Decemvrie.

Zi de iarnă, trebuie să ningă și să fie vreme rea. Și de aceia i se zice „Sfântul Nicolaie cu barba albă“; iar de ninge, „Sfântul Nicolaie își scutură barba“.

Femeile i se roagă pentru ajutor, iar fetele pentru noroc. Ba chiar este și o rugăciune către el:

*Sfinte Nicolaie, chiabur mare,
Pune munților hotare,
Și dă ruble ferecate
Fetelor nemăritate !...*

Ca orice zi *onomastică*, și Sfântul Nicolaie are dreptul lui,

1) Credință din comuna *Boureni*, județul Dolj.

2) Din comuna *Boureni*, județul Dolj.

3) Datină din comuna *Hălăngești*, județul Dolj.

4) Comunicată de d-l Ioan Brătulescu, învățător de origină din *Hălăngești-Zăicoiu*, de unde e și această culegere.

nu numai în lumea cultă, la orașe și sate, ci și printre fețele călugărești.

k) Ignatul.

Cu cinci zile înaintea Crăciunului este *Ignatul*. Atunci mulți fiecare român își taie porcul, hrănit cu îngrijire din vară. În zorii zilei ¹⁾ se aud sute de *guiuciri*. Fumuri groase se văd înălțându-se, când se pârlesc porcii, aproape din fiecare curte dela țară. De-acum... cinci zile mai sunt până la Crăciun ²⁾)... Așa e prin Romani.

l) Ajunul Crăciunului.

În ziua de *Ajun* (24 Decembrie, ziua dinnaintea Crăciunului), când ieși afară din casă întâi, de dimineață, la înapoiere este obiceiul să iei câteva surcele în mână și, când intri în casă, să zici, împrăștiindu-le una câte una, astfel:

— *Bună dimineață lui Ajun !*
Că-i mai bună a lui Crăciun !
Pat, vaci,
Oi, porci !...
Sănătate, bogătate,
Că-i mai bună decât toate !...

Când cineva îți fură „pui“ de-aldeștea atunci, se zice că-ți moare toată vara *hoarele* (pasărilor de curte).

* = Este un obicei, ca cel ce taie porcul, să se mănjească cu sânge pe frunte, mai înainte de-a apuca să-l lingă câinii.

* = Pentru Ajunul Crăciunului, pe la noi se face „*laptele boului*“. Se mănâncă în această zi, ba și în zilele următoare, chiar în dulce, cu grâu fiert, ba și cu pâine, fiind foarte gustos.

Laptele boului se face astfel: sămânță de cânepă, curată, bine aleasă, se pisează în pivă, apoi se pune apă puțin caldută peste ea. Se strecoară bine-bine în vase, ca să curgă curat... culoarea laptelui.

Răcit, se ducă în el grâu fiert, iarăși pisat și îngroșat cu făină puțină, și astfel e bun pentru mâncare.

Se și „împarte“, ca de obicei, cu colăcei, de sărbătorile acestea.

Copiii îl cată foarte mult, fiind gras, dulce, mai ales dacă este și curat făcut.

1) În părțile de jos ale județului Dolj se taie mai mult în ziua de *ajun*, 24 Decembrie. Rar, când porcul e prea gras, și la *Ignat*.

2) Și, cum se obișnuiește la noi în *Boureni*:

„Și haț,
Pe maț!“

Coji'e astor semințe de cânepă, pisate, e bine să se ție seama să nu se dea la porcii ce trebuiesc tăiați în ajun, pentru că li sunt foarte greu de curățat mațele, căci se lipesc de ele. Deci trebuie aruncate departe.

* = Pe la noi, bășica porcului se dă copiilor să bage boabe de porumb în ea și să se joace.

Acuma, mare încurcătură este, cui anume să se dea, din atâția copii câți sunt, când știut e că numai una are porcul... Și astfel, se ajunge la un fapt, spre a fi împăcați...

Se știe că, nu tot omul poate, ori vrea să-și taie porcul, din anumite motive, — ba că nu știe, ba că nu vrea, ba că-i pare rău, vorba ăluia : „nu vrea să vadă măcar un pui de găină tăiat de mâna lui... dar-mi-te un porc!“ Și de aceia e chemat foarte des un vecin ce știe, ori un alt priceput din sat.

Dar să nu uităm vorba de bășica porcului..., Deci, când a scos ăst om bășica dintre măruntaie, întreabă :

— *Ei, acum, cui să dau bășica porcului?...*

— *Mie... — zice unul.*

— *Ba mie...*

— *Ba mie...*

Și toți cu gura : ăla mie, altul mie, alălalt mie... și rămâne treaba încurcată !

— Uite ce, — le zice atunci omul, — am s'o dau ălui care m'o pupa... la spate !

D'apoi, să nu credeți că rămâne cu cioarecii nepupați... Că unul îi pupă, și-și ia bășica !¹⁾.

m) „Zorile“. — 24 spre 25 Decembrie.

În noaptea Crăciunului, când este aproape să se reverse zorile și să plece lumea, femeile și fetele mari la tămâiat, — Țigani lautar pleacă pe la casele sătenilor mai chiaburi și le cântă câte-un cântec-două la ferestre.

Printr'alte părți, ca *Poiana Mare* și alte sate, lautarii se duc cu *gorniști* și *clanariști*.

Cu banii câștigați, își petrec și ei zilele sărbătorilor.

n) Crăciunul și obiceiurile lui.

Poporul nostru are în datinele sale icoane vii, cu care ne putem mândri, precum ne-au dovedit-o cu prisosință și învățații...

Una din acestea este *Crăciunul*, de care sunt legate o mulțime de obiceiuri și credinți, care-mai-de-care mai deosebite de la un loc la altul.

Cele ce întâlnim cu această ocazie, sunt :

Colindele, și ele cu diferite obiceiuri. Așa, în noaptea de 23 spre 24 ale lunii Decembrie, copiii *colindă* cu *moș-ajunul*. Mergând la fiecare gospodar, le urează „bună-dimineața...“ și spre bucuria lor primesc *colindețe*.

1) *Boureni-Doljiu*.

Tot în seara asta, flăcăii se duc pe la familiile care au fete mari, urându-le noroc și fericire la măritiş.

În ziua de 24 Decembrie, tot în Ajun, preotul cu cântăreţul umblă şi ei din casă în casă, cu o icoană care reprezintă *Naşterea Domnului*.

Tot în această zi, unele femei care ştiu fel-de-fel de descântece, iau liliiecii prinşi încă din timp şi-i îngroapă într'un furnicar anume ştiut, pentru ca, după ce putrezesc, să le ia oasele şi să *facă* (să descânte cu ele) „de urât“, „de dragoste“ şi altele.

Apoi vine *Steaua*, *Vicleimul* şi jocul *păpuşilor*, care la oraşe au cam dispărut, sau sunt prezentate destul de urât.

Cu *steaua* se umblă din seara Crăciunului şi, pe unele locuri, până în seara de 7 Ianuarie (Sfântul Ion). Înainte vreme însă, copiii umblau cu *steaua* în costume orientale, imitând portul celor trei magi; astăzi, avându-se în vedere câştigul, nu se mai îmbracă cu asemenea haine¹⁾.

Vicleimul semnifică oraşul Vitleem.

Jocul păpuşilor e acum aproape dispărut. Se presupune că într'o cutie e reprezentat în mic oraşul Vitleem, cu grădina palatului lui Irod. De-o parte, în fundul grădinii, sunt case, iar Irod şade pe-un scaun, având la dreapta şi la stânga sa gardă. Păzitorul grădinii este „moş Ionică“, Păpuşile reprezintă tipuri cu care biciuiesc felurite vişii ale societăţii de astăzi...

De-asupra acestor obiceiuri, românul a mai găsit altfel de petreceri, care încep chiar în ziua de Crăciun şi ţin o parte din sărbătorile de iarnă.

Fete şi flăcăi vin cărduri-cărduri într'un loc din vale al satului, unde întind hori după hori. Bătrâni, tineri şi copii se aşează pe de margini, cari pe trunchiuri de fag, ori răsmăti de gardurile din apropiere, stau şi privesc la tineretul ce se învârteşte după cum vrea lăutarul... Dar mai ales bătrânii... cari văd că li se duce pământul de sub picioare.

Lăutarii cântă mereu, zâmbetul se vede pe toate buzele, iar veselie mişcă inimile!

Şi câte alte multe plăceri nu se adaogă acestor obiceiuri, păstrate de atâtă veacuri cu scumpătate dela strămoşii noştri!...²⁾.

* * *

* = În ziua de Crăciun, e bine să mănânci întâi carne de pasăre, nu de porc, ca să lii uşor ca o pasăre peste vară, şi nu greoi ca porcul!

Vai de biete! vrăbii, — *brabeţii*, cum li se mai zice pe la noi, — vai de ele în noaptea Crăciunului! Să vezi pe câţi umblă cu târnele înfipte în coarnele furcilor de fier, bătând glu-

1) A se vedea ale mele „Cântări de stea şi Colinde“, Nr. 19-20 din Biblioteca „Steaua“, Bucureşti.

2) Spicuri dintr'un manuscris găsit într'un tren, în iarna anului 1912, în gara *Piatra-Olt* şi scris de un *romanaşean*.

gile de coceni și strașinile pătulelor și coșărilor după ele, săracile!.. Iar a doua zi, în ziua de Crăciun, până 'n ziua, *bulumaciul*, ori fripturica de vrăbii sunt gata, și așteaptă numai ca să fie mâncate ¹⁾.

o) La vrăjit — 31 Decembrie spre 1 Ianuarie.

În seara *Sân-Văsâiului* (Anului nou), după cină, dănacii și fetele mari după o „linie” (mahala) se strâng într-o casă la *vrăjit*. Vrajitul se face așa:

Pe-o masă mare se pun nouă străchini cu fundurile în sus și subt ele se bagă ceapa, cărbune, pieptene, ardei, inele, oglinzi, bani de argint, mărgele, păr de porc, sămânță de cânepă, pâine, o bucată de mămăligă și altele.

După ce le-au văzut toți cum sunt puse, ies afară unul câte unul, pe rând, la ogeac. Atunci cei ce rămân în casă schimbă lucrurile de subt străchini, și apoi îi chiamă pe cei de afară, tot pe rând, și-i pune să ridice fiecare câte-o strachină.

Dacă unul nemerește pieptenul, cică o să ia nevastă colțată... Și așa se urmează mai departe cu toate lucrurile de subt străchini, în hazul și râsetele cu lacrimi... mai ales atunci când unul nemerește cărbunele! O să ia una... țigancă, ori fata un țigăno!... Acum ceapa, înseamnă c'o să-i fie tovaroșul iute ca ceapa; ardeiul, c'o să fie roșie, ori roșu și iute; inelul, înseamnă subțire fata, ca trasă prin inel; oglinda arată că va fi albă și frumoasă; argintul, aurul, banii, spun că va fi bună, cu bani și bogăție... Mărgelanul arată că fata, de pildă, o să fie bubată; iar parul de porc, înseamnă c'o să fie ei păros, sau ea păroasă...

Sămânța de cânepă se arde pe vatra focului, și o plesnesc să vadă cât trăiesc... Și adică: dacă sare până la ușa, trăiesc mult; de nu, mai puțin... Și altele.

După ce se isprăvește cu vrăjeala, mai pun câte două fire de păr de porc pe vatra focului, numindu-se unul *băiatul* iar altul *fata*. Dacă se încolăcesc repede, se *iau*, — se căsătoresc în curând... ²⁾).

p) Zile ce se țin.

Sân-Petru de iarnă, cade în 16 Ianuarie al fiecărui an și se ține pentru „lovituri”.

* = *Atanasie*, 18 Ianuarie, se ține pentru ciună.

* = *Tresfețițele*, 30. Ianuarie, se țin și ele tot pentru „lovituri”.

* = *Marția ciorilor*, Marți din săptămâna brânzii, se ține de săteni, pentru ca să nu scoată ciorile porumbul.

* = *Sâmbăta lui Lazăr*, cade Sâmbăta din săptămâna brânzii. Se zice că în această zi a căzut un om din copac, de dorul... poamelor!

1) Datină și credință din comuna *Boureni*, județul Dolj.

2) *Boureni*, și alte sate vecine.

* = *Miercurea strâmbă*, cade Miercurea în Păresimi. S'a întâmplat că unei femei i s'a strâmbat gura în ziua asta, c'a lucrat, și de-aia se ține ¹⁾).

* = *Joia iepelor*, din săptămâna mare, se ține pentru vite mari, mai ales pentru iepele care față.

* = *Babele*, 1 până la 9 Martie. Zilele babelor sunt bune, ori rele, după cum e și vremea. Unele își dau *pârporul* înainte!

* = *Sân-Toader*, 8 Martie, se ține pentru „lovituri”, nu de-alta, dar mulți au fost *loviți*, și au murit!

* = La *Mucenici*, 9 Martie, patruzeci de slinți bat cu maiele, de scot căldura din pământ.

* = *Miază-păresimi*, în jumătatea postului, a patra săptămână din Păresimi. Se numără ouăle. Se ține de „lovituri”. Cine o lucra înainte de-a numără ouăle, i se strâmbează gura. Tot așa pățește și care o țesa în argea. Se vindecă însă dacă se duce cu suveica la baltă, să dea cu ea pe apă și să zică de trei ori: „*stu 'nnainte, stu 'ndărăt, stu miază-păresimi!*” și i se îndreaptă gura...

* = *Blagoveștenile*, 25 Martie, se țin, că se mănâncă pește.

* = *Marțile după Paști*, trei la rând, se țin de câmp.

* = *Joile după Paști*, se țin ca să nu bată piatra bucatele.

* = *Ropotinul*, a treia Marți după Paști, se ține pentru „lovituri”. La *Ropotinul țăstelor* fac femeile țește de pământ.

* = *Strodl Rusaliilor*, Miercuri la o lună după Paști, se ține, pentru că s'a întâmplat că la *strod* a fost trăsmit un cal și a fost trăsmită și o raliță cu patru boi la ea în *Giubega*, sat în județul nostru Dolj. Întâmplarea asta a fost de poveste!

* = *Rusaliile*, — *Rusaliile*, la 50 de zile după Paști, în Dumineca Rusaliilor, Sfânta Treime, 8-9 Iunie, se țin ca să nu fii „*luat din căluș*”, fapt ce s'a și întâmplat cu mai mulți oameni. Rusaliile sunt călătoare to-o-t pe coline părăsite... Joacă prin gunoaie, pe fețe de arii... până le vine săptămâna, și atunci pleacă și pocesc pe cei cari lucrează în sărbători.

* = *Eișei*, 9 Iunie. Se zice că la „*Lisei*”, leagă bobul grâului.

* = *Circovii*, 16 Iunie-29 Iulie, se țin pentru „lovituri”. La un *Circov* s'a întâmplat c'a murit o fată mare, ce lucrase în acea zi.

* = *Sânziene*, 24 Iunie. La Sânzienne s'a întâmplat că a fost trăsmită o femeie în vatră, cu căldarea cu apă pe foc pentru cămăși... Sfântul Ilie a tras cu săgeata drept în coș, de l-a crăpat în două, ca cum l-ai tăia cu cuțitul!

* = *Joia verde* cea din urmă Joi din cele după Paști. La Joia verde au „*înverzit*” acei cari au strâns fân, bolnăvindu-se.

* = *Precupul*, 6 Iulie, se ține pentru câmp ²⁾).

1) La *Amzulești*, sat lângă *Afumași*, a lucrat o femeie în ziua de *Miercurea strâmbă*, și s'a strâbat gura fie-sii, față mare, și a stat așa cu gura la ureche cât a fost ea!

2) Scrise de Șt St. Tuțescu, din comuna *Catane*, județul Dolj.

* = Alți *Circovi*, încep la 6 Iulie și se țin trei zile pentru *trăsnet* ¹⁾).

* = La 17 Iulie se ține *Mărina*, ca fiind rea de *piatră*, — să nu bată câmpurile cu semănături ²⁾).

* = *Sora lui Sfântul Ilie* se ține pentru a fi feriți de trăsnet, căci multe s'au întâmplat în acea zi.

* = *Obrejenia*, 6 August, știm că se mănâncă pește și pleacă berzele. S'a mai întâmplat că s'au bolnăvit mulți... ³⁾).

* = În 28 Septemvrie cade *Mucenicul Hariton*, când nu se lucrează, serbându-se pentru ferire de boale ⁴⁾).

* = *Sâmedru*, 26 Octomvrie, se ține pentru lupi ⁵⁾).

* = *Filipii*, 19 Noemvrie, se țin trei zile, 13, 14 și 15 Noemvrie, pentru că ferește casa și curtea de *lupi* și alte jigării care strică vitele. În zilele astea nu se lucrează; numai mâncare este îngăduit femeii să facă... N'are voie să măture, ori să dea gunoiul afară... De cusut, nici să nu se gândească măcar!

Cu toate astea, se fierb boabe de porumb și se împarte cu turtă coaptă în spuză. Copiii însă n'au voie să mănânce din boabele de porumb, *ca să nu se bubeze*, că bubatul atât li se face de mare, cât de mari sunt boabele de porumb.

Apoi mai este obiceiul ca în tot timpul acestor trei zile, cât durează *Filipii*, să se țină atârnată de lemnul coșului o secure.

* = *Sfântul Andrei*, 30 Noemvrie, se ține pentru ca omul să fie ferit de boli rele, — *de ciură*. Cine lucrează în această zi și în ajunul ei, împungând mai ales cu acul sau cu sula, cade la boală ⁶⁾).

Se spune din bătrâni, că în ajunul lui moș *Andrei* ies strigoii. Oamenii, ca să fie feriți, trebuie să întoarcă vasele cu lundurile în sus, și atunci strigoii nu mai îndrănesc să intre în casă ⁷⁾).

* = În cele trei zile ale bubatului, 3, 4 și 5 Decemvrie, mamele își *îmbărburează* copiii, adică îi ung cu miere, cu apă, în care s'a topit zahăr, cu zeamă de dulceață sau, în lipsa acestora, cu dovleac copt, ca să fie feriți de bubat; iar dacă s'ar întâmpla să se îmbolnăvească, bubatul să fie dulce ca mierea, ca zahărul, ori ca miezul de dovleac ⁸⁾).

* = *Sfântu Sava*, 5 Decemvrie, se ține pentru ca să fie copiii feriți de bubat sau de vărsat.

* = *Ignatul*, 20 Decemvrie, se ține pentru boale.

* = *Vinerile* se țin pentru tămăduiri și de orice boli, ca și *Lunile* ⁹⁾).

1) Din comuna *Boureni*, județul Dolj.

2) Comunicat de *I. Brătulescu*, învățător.

3) Din comuna *Catane*, județul Dolj.

4) Din comuna *Hălăngești*, județul Dolj.

5) Tot din comuna *Catane*, județul Dolj.

6) Credință din comuna *Hălăngești-Zelcoiu*, județul Dolj.

7) Așa se crede prin comuna *Catane* și satele din împrejurimi.

8) Datină și credință din comuna *Hălăngești-Zelcoiu*.

9) Din comuna *Catane*, județul Dolj.

Doine oltenesti ¹⁾

din col. lui Șt. St. Tuțescu.

De când s'a dus neica 'n
cale,
Nu m'am mai gătit — de
jale;
N'am mai pus la gât mărgele,
Nici la degete inele;
Nam pus la cap floricile,
Nici la coade panglicele.
Nu știu când e sărbătoare,
Nici n'am zi veselitoare:
Intru 'n casă, ies afară
Tot cu inima amară;

Câți oameni văd și neveste
Toate par că mi-aduc veste,
Și nu văd o păsărică
Și să-i spui ca să-mi zică
Că neica călătorește,
Grăbește, curând sosește.
Cine-o zice: „neica vine“,
I-ași da inima din mine
Și după ladă scurteica,
Numai ca să-mi văd pe
neica!

(Auzită dela Codin Poenariu din Pârșcoveni-Romanați).
De confruntat: „Șezătoarea“, V, pag. 13.

* * *

Frunzuliță de bujor,
De cine mi-e mie dor
Nu pot spune tutulor,
Că mi-e calea depărcior
Și-mi vine leșin să mor!
Frunzuliță de bujor,
Nu fii, soare, pripitor,
Că mi-e neica călător.
Frunzuliță trei grante,

Și mi-e călător departe
Și-l arde soarele 'n spate;
Mi-e călător peste Olt,
Și-l arde soarele 'n piept.
Frunzuliță foi de prun,
Neica călător la drum
Facă-l Domnu un păun
Și pe mine un sfânt soare,
Să mi-l usuc din picioare!

(Dela Sevastița N. Gogoloșu, din cătunu Moli,
comuna Vlăduțeni-Gorj).

* * *

Frunzuliță trei smicele,
Lele, lele și iar lele,
Băgai iile 'n cernele.

Cine mă vede cernit
Mă 'ntreabă: „cine-a murit?“
Eu le spui c'am iubit mult.

(Dela Lungu Nicolae, din cătunu Obeanu,
comuna Mihăița-Dolj).

* * *

1) Din volumul manuscris, intitulat de autor: *Din văgăuni*, 1906,
Balota-Dolj. Trimiterile la variantele respective sunt tot ale lui Tuțescu.

Frunză verde odolean,
Dece, Doamne, nu muream
Când eram tânăr durlan,
De băteam la Lina 'n geam,
Gură cu gură vorbeam,
De ieșea de ne iubeam.
Frunză verde usturoi,
Să li murit amândoi

Când ne purtam prin zăvoi
Și ne iubeam amândoi.
Cucu peste noi cânta
Și mierlița șuera,
Lina 'n brațe mă strângea,
Ea pe mine, eu pe ea :
Ce mai dragoste erea !

(Dela Rusu Tănase, conr. Persăcea-Mehedinți).

* * *

Foaie verde grâu mărunț,
Când te iau cu de-a-mărunț
Din creștet până 'n pământ,
O sprânceană-ți face mult,
Alta mă bagă 'n pământ.
Taică, sprâncenele tele

Cele lungi și subțirele
Ce le sui și le cobori?...
Ori n'ai vrea să mă omori?
Sprâncene negre 'ncrețite
Ce-mi dă junghiuri și cuțite...

(Spus de C. S. Marinescu, din Dioști-Romanați).

Vd. „*Tinerimea Română*“, V, pag. 345 : Căntece, Cr. N. Țapu.

* * *

Foaie verde de suliină :
— Prietină și vecină,
Ce duci omului de cină ?

— Făsui verde din grădină ;
Făsui verde, cam pălit ;
Ibovnicului puii fript.

(Dela Vasilescu, din com. Mihăița-Dolj).

* * *

— Marioară dela munte,
Saltă-ți pala de pe frupte,
Că ți-a ieșit vorbe multe.
— Las' să iasă, că nu-mi
pasă,
M'a făcut maică frumoasă,
Mă ține închisă 'n casă.

— Mai dă-mi, maică, drumu-
afară,
Să mai văd pe neica iară
Cum ia bani în datorie
Să-mi facă rochiță mie
Și zoabă de lânărie
Și-o batistă ghizăvie !

(Dela Ilie I. Chisăr, din Catane-Dolj).

* * *

Cucule, pană albastră,
Ce tot dai pe la fereastră,
Că nu-s fată, ci nevastă ;
Dar când eram fată mare

Ieșeam sara la plimbare
În rochiță și 'n paltale,
Să fac placu dumitale.

(Dela Popescu Ecaterina, din cătunu Bașcov,
com. Petroaia-Dolj). V. „*Poezii populare*“
Canianu, pag. 116.

Glosar din județul Olt

de Mircea Tomescu.

Din cuvintele notate din Olt, pe când cercetam graiul acestui județ, publicăm doar pe cele care prezintă un deosebit interes și nu-s cunoscute dicționarilor ce stau la îndemâna oricui, ca *Dicționarul universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu, sau *Dicționarul enciclopedic* al lui Candrea și Adamescu. Am păstrat însă formele atestate ca moldovenisme și pe cele pentru care am notat, cel puțin în parte, un sens nou. Restul cuvintelor date de noi sunt necunoscute marilor dicționare ce le avem: Hasdeu, Tiktin, Șăineanu, Candrea, Academia Română. Pentru multe din acestea sensul a fost greu de prins, ele neavând, chiar și pentru vorbitori, un înțeles bine conturat decât în mijlocul unei propozițiuni. Ni s'a întâmplat adesea ca, cerând precizarea sensului unui cuvânt, să ni se răspundă că este necunoscut, pentru ca, mai apoi, același informator să-l întrebuințeze în vorbirea-i cu un vecin.

Notând întrebuințarea acestor cuvinte în diverse poziții, am ajuns să înțelegem și să redăm sensul cât mai apropiat. Trebuie să recunoaștem că e greu de redat prin alte cuvinte semnificația unui cuvânt; adăugând la aceasta și vorbirea figurată; se înțelege că numai în mijlocul unei propozițiuni cuvântul își are toată strălucirea vieții sale. Pentru aceasta am dat cât mai multe citate în care apare cuvântul respectiv.

Nu vor figura în lexicul nostru cuvintele întâlnite numai în folclor, care prin însăși natura lui conține forme arhaice și denaturate în decursul vremii, ca formă și chiar sens. Cităm pentru a ilustra aceasta, din colecția noastră de folclor:

„La cap, cap de comănac;
„La inimă, inimă de vidră;
„La picere, picere de gligon“.

(Descântec de izdat).

sau :

„Apă lină,
„Dala Rusalim venită,
„Cum știi să speli
„Dealur'li șă vâili
„Dă toate spurcăciunii,
„Să mă speli șă pă mine
„După cap
„Dă piei dă rac;

.....
„După spinare
„Dă piei dă catane“.

(Descântec de întors).

În primul citat avem vechiul *gligon* = pui de mistreț, dar pe care subiectul mi-l explică prin „fiară sălbatecă“.

În al doilea aflăm urmașul latinului *catus*, păstrat în grupul romanic din Occident — vezi fr. *chat* —, iar în grupul oriental atestat numai din aromână: *cățușe*. Iată însă că forma *cătune*, care pentru subiect avea sensul de „animal care face rău oamenilor“, ne dovedește existența lui și în daco-română.

Nesecat izvor de cercetări lexicologice, folclorul nu este și un material în baza căruia să caracterizăm graiul actual al unei regiuni. Pentru aceste motive, în alcătuirea glosarului nostru nu intră și cuvintele întâlnite în folclor. Materialul folcloric va fi interpretat și lingvistic în monografia ce-i va fi consacrată.

Urmărite geografic, cuvintele noastre se grupează pe două regiuni: sudică și nordică. Cele din Sud sunt, mai toate, de origine turcă, pe când cele din Nord sunt venite din Transilvania. O limită între aceste două zone nu se poate trage; cuvinte din zona de Sud pătrund uneori adânc în Nord, pe când altele mai puțin, același lucru întâmplându-se și cu cuvintele din Nord.

Pe vârste, cuvintele noastre se grupează deasemenea în două, prima grupă fiind cunoscută numai bătrânilor. Tot bătrânii cunosc și parte din cuvintele zonei opuse, specificând însă ca „așa se zice la vale“ sau „la deal“. Pentru cine ar vrea să urmărească aceste două aspecte, am indicat, după sensul fiecărui cuvânt, dacă este notat și deci cunoscut numai din regiunea nordică sau sudică, și dacă îl cunosc atât bătrânii cât și tinerii.

Statuirile și îndemnurile domnilor profesori Al. Rosetti și D. Șandru ne-au folosit mult la alcătuirea acestui glosar; pentru aceasta îi rugăm să primească mulțumiri și expresiunea recunoștinței noastre.

A

abă, 1. interj. Exprimă mirare și îndoială: „*abă mă, zău, mi-o făcuș!*“ 2. s. f. Dimie albă; termenul s'a păstrat, auzindu-se chiar și acum, mai bine în Sud, unde influența turcească a fost mai puternică.

abi, adv. Anevoe: „*abi vine*“; arată însă, în mod obișnuit, un sentiment puternic: „*d'abi-l vâd de drag ce îi-i*“ = le este drag nespun de mult.

acere, (acerem), v. A cere. Formă compromisă din a cere și a acira.

aciola, v. refl. A se pripăși pe lângă casa altcuiva. Se întrebuințează atât pentru oameni, cât și pentru animale, mai ales despre câine și pisică.

acira, v. I. A nădăjdui, a spera: „*un om ducându-se pōla un vecin, or ie gata cu masa, or are țuică, nu pleacă până nu-i dă... aciră să-i dea*“ 2. A cere de pomână — sens mai puțin răspândit.

agăița, v. refl. A se prinde scai de cineva și a nu-i da pace (în deosebi despre copii): „*nu mai mă înțeleg cu ia (ea) neam; s'agăiță dă mine și nu mă lasă să mă duc nicăieri*“.

agavări, v. A râvni: „*ala nu agăvare să ia nimic din averea mea*“.

aiște, 1. adv. Vraiște: „*a scăpat (boii) în grădină ș'a făcut porumbii aiște; a venit un vârtej ș'a făcut grâu aiște*“.

2. adj. Pustiu: „*a rămas aiște*“.

alalaie, adv. Droaie; „*să țâneau alalaie după lei*“.

ală, s. f. Vijelie, furtună: „*ce ală vine!*“ (=vânt cu nori și ploaie).

alău, aie {halău}, s. n. Plasă de prins pește. Termenul e cunoscut numai de bătrâni.

alde, articol invariabil, referitor în deosebi la rude. Se întrebuințează și ca pronume demonstrativ; n'am putut nota, în acest caz, decât formele de nom. *ulde* și acuz. *pe alde*, *l'alde*. Circulă în Sud.

alimănit, adj. Afurisit, blestemat.

angala, v. refl. A se compromite, a săvârși fapte nedemne, în vederea unui câștig material.

aura, v. A ura.

B.

baftă, s. f. Noroc, soartă: „*cum i-o fi baftă*“.

bașchiolă, s. f. Batjocură, luare 'n răs: „*nu mă lua 'n bașchiolă*“.

bașoldiu, s. m. Om care nu-i în toate mințile; om prostuț, sucit în gânduri. Se spune însă mai mult oamenilor cu trupul deformat, cari merg cu corpul sucit.

2. adj. Prost; despre un om cu defecte mintale, dar mai ales corporale.

băbălog, adj., s. m. Bătrân neputincios, om debil cu mișcări de bătrân.

bălăbăni, verb. 1. Transitiv: a suci ceva sau pe cineva și pe o parte și pe alta — sens puțin răspândit.

2. Intransitiv: A atârna în jos și a se mișca încoace și încolo.

3. Refl. a se frământa în timpul nopții și a nu putea dormi din cauza necazurilor.

bălmăji, v. A vorbi mult; a spune prostii, neadevăruri.

bănănăi, v. 1. A munci, a mișca încoace și încolo, a umbla fără rost.

2. Refl. A se lega.

bănănău, 1. s. m. Muscă mare.

2. adv. Fără socoteală — se întrebuințează doar în expresia: „*a umbla bănănău*“.

bănuî, v. refl. A se teme, a crede că: „*mă bănuî că d'aia n'a venit*“.

băoni, v. A suna înfundat din cauza unei lovituri. Copiii când dau cu căciulile de pământ, acestea băone; băune, deasemenea, spinarea unui copil sau animal bătut.

bărărau, în expresia: „*A se ține tărărau-bărărau*“ = a se ține unul după altul; a ține un lucru încurcat.

- bățoinat**, adj. Dărz, de neclintit în atitudinea sa: „*tot iel ie mai bățoinat, că nu urea să să lase după lege*“.
- băjbă**, s. f. Oală de lut mare și „burtoasă“, în care se fierbe ciorba pentru pomeni.
- bântui**, v. A umbla, a cauta să facă ceva: „*de când bântuie să să 'nsoare!*“ Inșă, bântuie, mai ales, vântul, sărăcia, foamea, boala și moartea.
- băstâcâi**, v. 1. Se spune despre copii, când își frământă mâinile și picioarele. 2. A umbla prin oale spre a culege — pe furiș — resturile de mâncare. 3. A răvăci — în căutarea unui obiect — lucrurile de prin casă.
- băzăr**, s. n. Gulerul unei ii cu crețurile sale; cămașa ruptă rau, ale cărei trențe sunt ținute de guler.
- bearcă**, adj. Proastă, cu atitudine ce arată timiditate și prostie.
- belțiță**, s. f. Cărligul cu care se prindeau târsânile: „*târsânili le 'nfășuram pă picior, și când le 'nodam, avea un cărlig făcut de țagan, să chema belțiță*“. Tinerii nu cunosc termenul.
- bent**, -uri, s. n. 1. Groapa făcută de care, unde după ploii se adună apă. 2. Loc mlaștinos.
- berbeniță**, s. f. Vas de lemn în forma vedrei, fără urechi însă, întrebuițat la cazan ca să curgă țuică în el. Azi înlocuit de botă. Termen cunoscut de bătrâni.
- bezmetic**, adj. Prost, năuc: „*umblă bezmetic*“.
- bibă**, s. f. Groapă mică făcută în pământ pentru a propti scara sau altceva; gropițele ce se fac la jocul țării și purcelii.
- bleau**, s. n. 1. Tablița de fier pusă la osii ca să nu se roadă — acum dispărut și cunoscut doar de bătrâni. 2. Cuțit prost, care nu taie bine. 3. adj. Prost; om molău.
- blendărau**, adj. Bleau. Cuvânt ironic adresat celor molăi și cari nu prea știu ce fac și ce vor.
- boalcă**, s. f. Apa de băut încălzită de soare.
- boambă**, s. f. Zarzăr.
- boată**, s. f. Năsbătie.
- boboțat**, adj. Suparat.
- boi**, v. A năvăli, a intra cu forța (despre armate), a năpădi: „*p'acilea venea (Rușii) șă boiau încoace*“.
- boiște**, s. f. Streche.
- bolboi**, v. A arunca priviri dușmănoase cuiva, făcând ochii mari și vorbind iute, cu cuvinte aproape neînțelese.
- bolbotine**, -uri, s. f. n. Fructe crude.
- bomb**, s. m. Zarzăr.
- bombar**, s. m. Zarzăr.
- bombăriie**, s. f. Colectiv. Zarzăre multe: „*s'a făcut multă bombăriie*“.
- bomboni**, v. A mormoi, a vorbi încet; a vorbi multe.
- boncăni**, v. A face sgomot — în deosebi cu încălțăminte. În expr.: a se boncăni banii: „*că doar nu să boncăne banii la mine*“ = că doar nu am bani atât de mulți în buzunar încât să facă sgomot.

borhot, s. n. Boască, sâmburii și zama ce rămâne în cazan după ce s'a scos țuica : *să-l scot cu lopata, ca pă borhotu-ăla dăn cazan*.

boroboc, s. n. Vas de pus prunele să fermenteze, mai larg ca butia și cu o capacitate de circa 300 vedre.

boroghină, s. f. 1. Murdăria ce se lasă pe fundul vasului din untdelemn. 2. Sedimentul din vasele în care a fiert mustul și s'a limpezit vinul.

boscea,-ele, s. f. Pânză mai fină, de culoare neagră și de formă patrată, cu care țărâncile se îmbrobodeau.

boschină, s. f. Tescovină.

bozun, s. n. Boască.

brabete,-ți, s. m. Vrabie.

brădoaică, s. f. Berbeniță.

bubeni, v. A bate pe cineva cu pumnii.

budriman, cuvânt apelativ, adresat copiilor grași.

bufă, s. f. Ceață, negură.

buflea, apelativ dat copiilor.

buhai, s. n. 1. Ceață, negură. 2. Val de căldură.

buhă, s. f. Vezi *bufă*.

bulearcă, s. f. 1. Țuică slabă. 2. Apă de băut, încălzită de căldura soarelui; vezi *boalcă*.

bundră, s. f. 1. Cojoc femeesc lărară mâneci. 2. Haină mai ruptă : *„ia-ț bundra pă tine șâ du-te la treabă”*.

burduși, 1. v. trans. A bate, a snopi în bătae pe cineva. 2. Refl. A se scoroji, a se umfla tencuiala caselor din cauza ploilor sau loviturilor, iar coaja copacilor din cauza intemperiilor.

burfe, s. f. pl. Boarle.

buș, s. m. Pumn, numai în expresia : *a merge, a umbla d'a-bușile*.

bușdulă, s. f. Casă veche, dărăpănată de vreme; cocioabă : *„bușdulă dă casă”*; *„stau șâ io în bușdula mea”*.

buși, v. 1. A năvăli, a da buzna, a intra cu forța pe un teritoriu străin (despre armată). 2. A bate mult pe cineva : *„l-a bușat în bătaie”*.

bușni, v. A scoate fum și ilacără pe gură, din cauza curentului (despre sobă).

buzdrun, apelativ dat copiilor, exprimând simpatie : *„ia vino 'ncoa, buzdrunule !”*.

buzoiat, și **bâzoiat**, adj. Mâniat, supărat. Se întrebuințează, mai des, în expresii ca : *„stă cu buzele buzoiate”*.

C.

caciori, v. A văpsi, obiectele vopsite fiind însă scoase cu pete aci mai închise, aci mai deschise; a păta : *„am văpsât o pânză și n'am făcut nimic, am caciorât-o dăgeoba”*.

caciur, adj. Pătat; se zice despre obiectele pătate din vopsit.

cai, s. m. Cele două bețe, lungi cam de 10 cm., ale căror capete sunt legate prin câte-o sfoară de câte un iț, iar mijlocul este legat, tot printr'o sfoară, de prăjina rășboiului de țesut. Apăsând când cu un picior, când cu altul de ponojiile ițelor, caii ridică ițul lăsat liber, cel care nu este tras în jos prin apăsare de ponojie, și astfel deschide și schimbă rostul pânzei.

canț, adj. Prost, zăpăcit.

canură, s. f. Știmul îndrugat ce servește ca „bătătură” la pături și cergi.

carabă, adv.: „A făcut vacile carabă” = le-a saturat bine. Sătul, cu burta plină până la saturație.

caraboi, s. n. sing. numai. Piatră vânăta. Notat în Timpeni.

căina, v. 1. A compatimi. 2. refl. A se văita, a se jelui.

călău,-ie, adj. Mlădios, flexibil. Nuielile în deosebi, se lasă să se vestejească pentru a deveni mlădioase și a nu se rupe când se leagă ceva cu ele.

cănti, v. refl. A se prosti, a deveni cant.

căpici s. n. Căpăstru, frâu pentru cai.

căpută,-te, s. f. Ciorapi groși de lână, scurți numai până la gleznă; se încălță peste ciorap și peste ea se pun obiele. Azi, obiectul dispărând, termenul e puțin cunoscut.

cărăbăni, v. refl. A se muta cu tot calabălăcul cam de nevoe.

cărăie, s. f. Turtă, pâine mare; se întrebuințează în expresia: „o cărăie de turtă sau pâine”.

-cășcăli, v. 1. Despre mămăligă: a face-o la repezeală, a-i da peste ochi, nelăsând-o să se liarbă îndeajuns; 2. A face un lucru de mântuială.

căscăund, s. m. 1. Cască gură; 2. adj. Prostuț.

căsnî, v. refl. A se trudi, a munci din greu și cu trageră de inimă pentru realizarea unei idei sau lucru.

cășuna, v. intr. A prinde necaz pe cineva, din senin; a tăbări asupra cuiva cu vorbe grele și chiar cu pumnii, fără un motiv bine determinat.

cățăi, s. m. pl. Vezi *cai*.

cățăni, v. A nu lăsa pe cineva în pace, ci a-l tot cicăli cu voroa; a dojeni, a certa, a arunca vorbe injurioase cuiva.

cătrună, s. f. Vas în forma ciuturei, prin pereții căruia trece o prăjină scurtă și care servește la scos boasca din cazan. Termen echivalent cu *cofer*.

cârșenie, s. f. Ceartă, tărășenie.

cășt,-uri, s. n. Rate: „o plătesc în cășturi”.

ceacăie-ciochiie, s. f. Briceag cu mânerul de lemn, iar lama de proastă calitate. Nu se mai găsesc azi și termenul e pe cale de dispariție.

celar, s. n. Camera de locuit și dormit a bordeiului. Pe cale de dispariție.

- cergă**, s. f. 1. Pătură în șase foi, îndoită în două, cu care se învăleau țărani. 2. „A-i pune cerga în cap“ se spune despre bărbații cari cred tot ce le spun soțiile, cari se lăsa conduși de ele; a face pe cineva să creadă lucrurile altfel decât sunt.
- chebă**, s. f. Haină lungă cu mâneci largi și înflorită cu găitane. Termen cunoscut doar de bătrâni — cheba a dispărut aproape complet.
- cheaonă**, adj. Beată. A se face cheaonă = a se îmbăta.
- chercheli**, v. refl. A se îmbăta, dar nu tocmai rău, ci doar cât a avea chef de vorbă.
- chiciuri**, s. n. pl. Porumbi mărunți și cruzi, ce se aleg din cei buni și se dau la vite. Vezi *gloșdari*.
- chidă**, s. f. Bruma ce se așează pe pomi în timpul iernii. Dacă în ziua de Bobotează chida este bogată, anul va fi îmbelșugat.
- chicotos**, adj. 1. Râzător, om care râde mult. 2. Om batjocoritor, care-și bate joc de alții. Sensul al doilea e destul de rar.
- chipănag**, s. n. Glugușul dela ipingea — se punea pe cap în timpul ploii. Cunoscut de bătrâni.
- chipici**, s. n. Ciupici, papuci, făcuți din lână, împlețiți din cârlige.
- chirnog**, adj. Schilod.
- chișăr,-re**, s. n. Legătura care ține drugii dela patulul carului — drugii se pun în formă dreptunghiulară și la fiecare colț se face legătura numită chișăr.
- chiti**, v, refl. A munci din greu și cu toată nădejdea, a începe a munci, a lucra din toată puterea.
- cicăli**, v. A slătui, a dojeni.
- cină**, s. f. Miezul nopții; notat numai de câțiva bătrâni.
- cioace,-ciocălaie**, s. n. pl. Vezi *cai*.
- ciocan**, s. n. 1. Sticlură. 2. Călimară, sensul explicabil, căci cerneală se ține în „ciocan“, 3. Sticlură în formă de prismă, din care se bea țuică.
- ciocănaie**, s. f. pl. Vezi *cai*.
- ciocârți**, v. A ciopli un lemn subțire cu toporul, dar mai ales cu un cuțit netăios.
- ciofăc**, s. n. Ciocan de băut țuică, având forma cilindrică, iar în partea de jos sferică.
- cioilă**, în expresia: a face pe cineva cioilă, a înjunghia, a omori.
- ciolfi**, s. m. Pantofi rupți rău.
- ciondoni**, v. refl. A se certa; se ciondănesc mai ales copiii.
- ciorcovină**, s. f. Ciocoiș; om de jos, ajuns înstărit.
- cirmoacă**, s. f. Apă turbure, amestecată cu mult măr; nămol apos, subțire.
- cirmoci**, v. 1. intr. A umple pe cineva sau ceva cu cirmoacă. 2. refl. a se umple cu cirmoacă.
- citit**, adj. Dojenit: „ie citit mult“ = este dojenit mereu.
- ciuciulit**, adj. Aplecat, cam adus de spate, spre a se ascunde de privirea oamenilor.

- ciuf**, s. f. n. Ciuf de varză = varză mică.
- ciurciumel**, adv. Grămadă; se spune despre ființe sau poame de același fel, care stau mai multe strânse la un loc. Se întrebuințează mai mult în legătură cu verbele: a sta, a fi, a se aduna ciurciumel.
- ciurpe,-eni**, s. m. 1. Cozi de struguri rămase fără boabe. 2. Strugure; purcel de strugure.
- clic,-uri**, s. m. 1. Șezătoare de fete și băieți numai, făcută în serile de vară, la care se joacă și se glumește. 2. Orice adunare de femei, oameni, în care se sătuește.
- clisă**, s. f. 1. Mămăligă nefiartă bine sau pâine nu îndeajuns de coaptă, pe care când o mănânci se lipește de cerul gurii: *tă să face clisă 'n gură* = despre pâinea necoaptă bine.
- clociump**, s. n. Stârciog, trunchiul pe care se sprijină vârtelnița.
- codâlbi**, v. 1. A albi, a începe să albească. 2. reil. A se albi, a începe să devină alb, a începe să se coacă, despre ceriale.
- codi**, v. reil. A se sustrage dela lucru, a trăgăna.
- codini**, v. A tunde oile numai la partea posterioară, primăvara.
- cofer,-re**. — **Coifer**, s. n. Vezi *cătrună*.
- comândui**, v. A conduce, a comanda: *i-a dat puterea să comânduiască*.
- conabiu**, adj. Roșu-alburui.
- corcoduș**, s. m. Zarzăr. Notat din Sud.
- corcomeni**, v. A așeza, a ascunde cu multă precauțiune, a răzgăia. Găina când se așează pe cuib, întâi corcomenește paiele; mama, seara când își culcă copilul, sau peste zi când îi dă sau spune ceva, îl corcomenește, îl mângăie și-i așează învelișul. Omul care lucrează încet — corcomenește lucrul.
- corliță**, s. f. Pătul de căruță.
- corlon** — **cotlon**, s. n. zidul cazanului.
- costeliv**, adj. Slab, pipernicit, neputincios. Se spune despre vitele și oamenii care oricât ar mânca, tot slabi rămân.
- coșcoreci**, s. n. Gura pietrei de răjniță, pe unde cad boabele pentru a li măcinare.
- coșare**, s. f. Staul pentru adăpostit vitele, făcut din scânduri nelipite sau împletitură lipită cu lut și acoperit cu coceni, paie, rar șindrilă.
- coșăriile**, s. f. Împletitura de răchită care se pune la car când se aduce porumbul cules acasă, sau grâul după ce a fost treerat.
- cosmeliie**, s. f. Bușdulă.
- cotoier**, s. m. Oamenii cari au grijă să pună mâncare pe mese la nunți.
- crăițari**, s. m. Bani mărunți, de câte un leu sau doi — în monietă metalică. Înainte: banii de nichel: un crăițar = un leu, 5 crăițari = 5 lei, etc.

crăvi, v. refl. A se lăfăi, a se răslăfa în avere, în bogăție : „*să ducă dracul* (= să moară) *Băibăracu, că nu să mai crăvește ia 'n toută averea*“.

crumpene, ni, s. m. (?) Cartof. Termenul se aude numai în satele din Nord, și acolo doar la bătrâni. În ceea ce privește genul, nu este sigur. Din Prof. am notat forma de feminin — *crumpenă*, pl. *ne*; în cele mai multe sate însă, se întâlnește forma dată de noi, al cărei gen e greu de precizat.

cui, s. n. Stârciog. Termen izolat. Sensul se explică prin extinderea numirii părții superioare a stârciogului, care are forma unui cui și care fixează folezele vârtelnitei.

cupit, adj. 1. Încrêțit. Se spune mai des despre o cusătură care face creșuri pânzei. 2. Sgârcit,

cureatic, s. n. 1. Cele patru lemne puse cruciși, pe care se așează căpița de fân. 2. Partea de jos a căpiței de fân.

curm, s. n. Frânghia cu care se leagă vitele cornute, spre a le putea duce izolat printre semănături sau pentru a le lega în curte de vre-un „*par*“.

curma, v. 1. A obosi, a osteni. 2. refl. A se întrerupe : „(*livada*). *să curmă la câțva pași d'aici*“.

curmat, adv. Obosit.

curmei, s. n. Vezi *curm*. Curmei e forma mai recentă.

D.

dăpăn, s. n. Fus de leacă.

dărap, dărap, s. n. 1. Bucată mare, codru mare de mălai, pâine sau mămăligă. 2. „*Cămașa s'a făcut dărap*“ = s'a rupt, așa încât au mai rămas doar zdrențele din ea.

dăinăi, v. 1. Trans. A căuta cu mîgală și fără speranță de-a regăsi lucrul pierdut. 2. refl. A se boci, a se plînge înăbușit; a se legăna — se spune despre copiii cari, după ce au plîns, încep a se legăna singuri până adorm. Sens mai frecvent.

dăpusă, adj. Însărcinată, borțoasă, gata să fete, — despre vite.

dărâma, v. trans. și intrans. A da înapoi dela hotărîre, a înceta o acțiune.

dăspomila, v. Acțiune inversă împomilatului.

dășchiola, v. 1. A bate pe cineva până a-l lăsa întins la pămînt. 2. Refl. A se desface din încheeturi — o casă sau un alt oleab.

dăula, v. Are același sensuri ca *dășchiola*.

dă'nti, s. m. Naiba, dracul, în expresia : „*fi-al dă'ntii*“.

dărjală s. f. Prăjină, bâta în expresia : „*i-oi lua la goană cu dărjala*“.

dărmină, adj. Termen peiorativ dat fetelor și femeilor grase și cu mișcări încete.

dârz, adj. Amețit de băutură.

- delniță**, s. f. Drum de care printre miriști.
- deochitor**, s. m. Cel ce deoache.
- dibui**, v. refl. A se căuta prin buzunare pentru a găsi vreun obiect pe care nu știe unde l-a pus.
- diec**, adv. Da. Acum nu se mai aude; termenul este cunoscut de bătrânii din Nord. O bătrână îmi preciza astfel sensul: „ai făcut cutare lucru? zăcea diec, diec, adică zăcea că l-a făcut”.
- dig**, s. n. Vig, val de dimie sau de pânză.
- dimitație**, s. f. Muleneu — notat în Timpeni și Bacea.
- doașcă**, s. f. 1. Vas făcut din coaja dovleacului: dovleacul se taie în două, se coace, se mănâncă, iar coaja, care are forma unui blid, se întrebuințează spre a sprijini fasole, prune, etc. 2. Cutia craniană; cap. Sensul 1 nu se mai aude; bătrânii îl cunosc, dar nu-l mai întrebuințează.
- dodi**, v. trans. și refl. A nimeri, a brodi, a sosi tocmai când trebuie; a se nimeri, a se brodi.
- dosădit**, adj. 1. Amărit, bătut de rele, urgisit: „*prea ie dosădit dă Damnezău*”. 2. Ticălos: „*dosăditu-ăla*”.
- dravol**, s. m. Drac, în expresia: „*ce dravolului; un dravol de copil*”.
- drând**, s. n. Mașină de scărmanat știmul și lâna, făcându-le chiar și caere.
- drug, gi**, s. m. 1. Lemnele care alcătuiesc pătulul carului și în care se înfig țepile. 2. Pătul de căruță.
- drugană**, s. f. Căpiță de fân, mică și al cărei vârș s'a luat. Circulație restrânsă.
- dulamă**, s. f. Haină de dimie, lungă până deasupra genunchilor.
- dulvari, dălvuri și dălvuri**, s. pl. Pantaloni largi sus, iar jos strânși pe picior. Se purtau în Sud, de unde am și notat termenul.
- dudui**, v. A izgoni pe cineva din casă; a alerga, a fugări pe cineva. Deasemenea, *duduie* și focul în sobă. = arde cu sgomot.
- durlac**, s. m. Băiat de 7-8 ani, voinic și sănătos.
- duroi**, s. n. Fus de letcă.
- dutină**, adv. În zadar, fără folos; numai în expresia: „a munci în *dutină*” = a munci în zadar, fără folos; a munci prosteste, fără nicio normă, iar rezultatul a fi cât se poate de mic.

F.

- fălălui**, v. refl. A se mândri — cu o nuanță ironică.
- fâniște**, s. f. Loc pe care a fost fân, dar s'a cosit.
- fârțai**, v. 1. A-și agita, în timpul mersului, partea dinapoi a trupului, dându-și astfel importanță, ținându-se mândru. 2. refl. A se mândri, a se fuduli.
- fățai**, v. Vezi *fârțai*.

fedeleș, s. n. Petrecerea ce se face Sâmbătă seara, înaintea nunții, cu lăutari, joc și mai apoi masă; are loc și la mire și la mireasă.

feșteli, v. A greși, a da greș.

teti, v. A petrece până la măritiş, împreună, la horă (despre fete).

fileri, s. m. pl. 1. Ghetete femeiești; se încheiau în câte o parte cu nasturi. 2. monete de nichel de câte 5, 10 și 20 bani.

Ambele sensuri notate la bătrâni. În vorbire nu se mai aud.

filostrii, s. f. Pilostrii.

fișcă, s. f. Biciu.

fiștăraie, s. f., pl. Picioarele dela genunchi în jos.

flăcăi, v. A petrece împreună la hori, până la însurătoare.

flencăni, v. A vorbi vrute și nevrute, a fleoncăni.

floriu, adj. Bălțat; se spune despre vitele negre cu pete albe, mai ales la gât.

floștoace, s. n. pl. 1. Părul mare de pe corpul omenesc; fulgi mari de zăpadă.

fofilă,-le, s. f. Se întrebuințează aproape numai pluralul. Bucată îngustă și lungă de pânză sau de altă stambă. Sens figurat în expresia: „a face fofile” — „te fac fofile” = a bate rău pe cineva — te bat până la sânge.

forfeca, v. 1. A tăia pânza sau altă ștofă cu foarfece. 2. A croi. 3. A cheltui, a risipi: „numai io am forfecat cinci mii dă lei”.

frez, adj. Un galben închis, cu nuanță de roșu.

furcărie, s. f. Vezi *clic*. Spre deosebire de clic, însă, la furcărie se aprinde și focul și, când sunt, se coc și porumbi.

G.

gaică, s. f. 1. Bolta, gaura dela haină sau cămașă, pentru nasture. 2. Țață, lele — sens cunoscut în Sud.

gagi, v. refl. A se plictisi, a i se urî de cineva sau cu un lucru: „lasă-i fetiță, că mi s'a găgit cu lei” (că prea plâng).

găleși, v. refl. A se întrista.

gâldău, s. n. Aleștaele făcute în mod natural, de ape, pe albia râurilor sau vâlcetelor, având o formă neregulată, mai adesea lunguiață.

gâscănâie, s. f. Crescătorie de găște. Plural: câduri de găște.

gâscărie, s. f. Crescătorie de găște. La plural: câduri de găște.

geam, s. n. Fereastră.

ghioci, (o silabă), s. n. Cărucioară cu roate de fier. Cuvânt notat numai la bătrâni în Timpeni.

ghioldiș, adv. Pieziș; mai des în expresii ca: a lovi, a da ghioldiș; a lovi ghioldiș cu un ciomag, = a lovi cu unul din capetele ciomagului.

ghiorsăi, v. A cosi cu o coasă care nu prea taie.

ghiotonea, s. f. Haină de dimie înflorită cu multe găietane.

ghizdav, adj. Sens pejorativ numai; vrednic, deștept: „*te găsiși tu ghizdav*”!

ghiurluc, s. n. Haină femeiască de dimie. Azi nu se mai poartă.

gibă,-e, s. f. Vrabie.

gionaie, s. f. Vacă mică și slabă; vacă.

giorsăi, v. Vezi *ghiorsăi*.

glagomă, s. f. Gălăgie, larmă; vorbă.

glamnică, s. f. Colacul din cârpe, având forma unui cerc, ce se pune pe cap de către femei, când poartă greutate.

glojdină, s. f. Cal alb și urât.

gloșdar, s. m. Drugă de porumbi mărunți, cu boabe puține, rari și crude.

gloșdări, v. A mânca cocenii (vitele) — sau oamenii porumbii fierți și copti — până nu mai rămâne decât cotorul.

grătării, s. f. pl. Impletitura de nuiiele care servește de scoarțe carului, așezându-se deoparte și de alta de-a-lungul carului.

gripcă, s. f. 1. Făcălețul cu care se frământă turta. E lung cam de 50 cm.; are forma unui cârpător. 2. Ceartă: a face cu *gripca* = a face cu ceartă, uzând chiar și de forță.

guri, v. 1. A turna porumb sau grâu cu mâna, câte puțin, în piatra râșniței. Cu dreapta „*se gura*”, iar cu stânga se învârtea de „hădărau”. Azi termenul nu mai circulă. 2. A lega firele urzei de sulul din fața războiului, cu ajutorul „guritorului”. Firele au fost mai întâi „năvădite” — trecute prin spată.

guritor, s. m. Bățul lung de circa 50 cm., care servește la gurilor pânzei. Firele, după ce au fost năvădite, se leagă la capăt și prin rost se trece guritorul, care se leagă de sul cu o sfoară.

H.

haita, v. refl. A se uni cu alți răulăcători; a se întovărăși mai mulți indivizi în vederea comiterii unor fapte rele.

hazmândău, adj. 1. Gură-cască, vântură-lume. 2. s. m. flăcău, sens mai rar și cu nuanță ironică.

horliță, s. f. Vezi *corliță*.

hududoi, s. n. Râpă, mâncătură de ape.

huli, v. A batjocori, a ocări.

hulit, adj. Necăjit, batjocorit.

hutare, adj. Popă prea gras; om prea gras și cam leneș.

I.

ibâncă, s. f. 1. Pătură sau așternutul care se pune sub șea. Se face chiar în acest scop, având o formă specială. 2. adj. Podoasă, tare — despre lână; lâna care se „scarmână” anevoie se zice că este podoasă, ibâncă.

icușar, s. m. Monetă de alamă, pe care țărâncile o pun la ureche în loc de cercei, sau, cusute mai multe pe o cordea, se poartă ca salbă.

iepe, s. f. pl. Vezi *cai*, *cioace*.

ilic, s. n. 1. Haină scurtă fără mâneci, făcută din dimie. 2. Flanelă.

imaș, s. n. 1. Loc îngrășat cu bălegar de oaie. 2. Bălegar de oaie. 3. Bălegar.

iminei, s. m. Pantofi femeiești înalți — un fel de cismulițe. Termen pe cale de dispariție.

ipingea, s. f. Pelerina țăranilor făcută din dimie. Acum nu se mai poartă.

iuburi, adv. De iubit: „s'apucă dă iuburi“.

iufă și iuftă, s. f. lureș, goană, zor: „mai dăm o iufă bună și terminăm dă secerat șă pogonu-ăsta“.

izâni, v. refl. A slăbi din cauza boalii; a se jigări.

izmeni, v. refl. A se răsfăța, a se schimonosi.

izvi și izvodi, v. refl. A răsări, a se ivi fructul zarzavaturilor.

I.

îmbulugi, v. 1. A strânge oile buluc, grămadă. 2. refl. A se strânge buluc, în deosebi oile.

îmbujora, v. refl. A se aprinde la față; a se supăra: „o fi zăcând că mai iaării, d'ăia să 'mbujorasără“.

împomila, v. La vitele cornute: a le lega cu o funie de coarne și de piciorul stâng dinainte, ca să nu poată fugi și intra prin lanurile de ceriale.

împopistra, v. A amesteca, a împestrița: „pui dânu ăla ceva, dânu ăla ceva — le 'mpopistrez“.

închiondora, v. refl. 1. Se spune despre boi, când beone unul la altul, înainte de a se lua la luptă. 2. A se uita urât, cu intenții de ceartă, la un altul.

înclina, v. refl. A se uni, a se întovărăși cu alții cu intenția de a face diverse fapte rele — furturi, cheluri; a umbla hai-hui prin sate; a face muncă împreună, etc.

încocleța, v. A lega vorbele una de alta; a ști să vorbească bine, să spună povești, glume; a spune minciuna atât de bine, încât să fie crezută adevăr.

înfunda, v. 1. A face pe cineva să nu mai zică nimic, a-l pune la punct; a sta prin cârciumi: „a 'nfundat cârciuma“ = stă numai în cârciumă. 2. refl. A se închide în casă și a nu mai ieși la lume.

înpercia, v. A păta — dela vopsit — țesăturile.

J.

jancote, adv. În locuțiunea „îți plătesc cu bani jancote“ = îți plătesc imediat, cu bani ghiața.

jăcni, găgni, v. A prinde miros urât, din cauza căldurii — despre carne.

- jărăgăi**, v. A fărămița jaratecul și a-l răspândi pe toată vatra, ca să se încălzească și să poată coace pâinea sau turta bine: „*mai jărăgaie su țăst*“.
- jătiie**, s. f. Obârșie: „*un rumân cân nu-l cunoști, zăc că să-i iai jătii, dă une ie, dă une vine*“.
- jdreli**, v. 1. A jupui prin lovire coaja unui arbore, ori pielea unui om sau animal. 2. refl. A se jupui prin lovire.
- jirău**, s. n. Șuvoiu de apă.
- juvete**, s. m. Pește — unul singur; baboi.

L.

- lanchiță**, s. f. Drug de lemn; lemn lung, întrebuințat pentru îngrădirea curții și oborurilor — se așează în lung, ca sârma ghimpată de acum. Termen cunoscut de bătrâni.
- landră**, s. f. Numele unei plante, care crește naltă și mlădioasă, prin grâne mai ales, sprijinindu-se de plantele mai vâmbitoase din împrejurimi.
- lăscoti**, v. A aiura, a vorbi fără înțeles, mai ales în timpul somnului sau unei boale; a bălmăji.
- leat,-uri**, s. n. Contingent.
- lergătoare**, s. f. 1. Alergătoare, urzitoare. 2. Uneltă compusă dintr'o nuia îndoită în formă de semicerc, ale cărei capete sunt legate de un băț, pe care se introduce mosorul cu borangicul ce trebuie să fie răsucit.
- licit**, adv. Intocmai. la fel: *este licit tat-s'o*.
- licură**, s. f. 1. Lumină slabă; licărie; a nu vedea nicio licură, a nu vedea de loc: „*nu mai văz nicio licură*“.
- ligav**, adj. Nemâncăcios, nepofticios.
- liniie**, s. f. 1. Șosea; uliță principală a satului. 2. Cale ferată.
- lăfăi**, v. refl. A se răstăța în avere, în bogăție.
- liotă**, s. f. Ceată numeroasă; neîntrerupt, continuu: „*să țin năcazurile liotă după mine*“.
- lipăr**, s. n. Căldură solară de nesuferit: „*ce lipăr dă soare*“.
- lișteavă**, s. f. Apă multă și răspândită deopotrivă pe suprafața pământului; pânza subțire de apă, care acoperă pământul după o ploaie mare: „*ce lișteavă dă apă*“.
- loian**, s. n. Șuvoiu mic, care pornește prin curte după ploaie: „*apa pornise loian pân'curte*“.
- loncoti**, v. Vezi *lăscoti*.
- loon**, s. n. Gunoii, murdăria făcută în cameră sau în curte din cauza nemăturatului.
- loscoti**, v. Vezi *lăscoti*.
- loză**, v. A vorbi în zadar, fără a i se lua în considerație vorba.
- lumină**, s. f. Lună, notat în Sud, dela bătrâni.
- lumânare**, s. f. Prăjină dela puț, de care atârnă ciutura.
- lușă**, v. refl. A se moleși (despre oameni) din cauza căldurii și a deveni galbeni la față.

M.

- maia, s. f. Drojdie de bere.
- majără, s. f. Grămadă: „*a tălat o majără dă lemne*“.
- mamorniță, s. f. Apelativ dat celor leneși, cari stau jos lângă sobă în timpul iernei sau lângă foc ori în vreun colț: „*scoată d'aci, mamorniță, ce stai jos?*“
- marghidan, s. m. Negustorul ambulant al satelor, care-și duce marfa într-o căruță trasă de un cal.
- martofoi, s. m. Om leneș, care stă tot timpul culcat sau jos și pe lângă foc. 2. Sens figurat: bărbat.
- mazâl, s. m. Ciocoi, om îmbogățit.
- mazâli, v. refl. A se ciocoi, a se îmbogăți.
- mau, s. n. Vlagă, putere, conștiință: „*mi-a dat una dă mi-a luat mau*“ = de mi-am pierdut conștiința.
- măgări, v. A se strica — usturoiul sau ceapa.
- mălos, adj. 1. Om crescut mândru și frumos. 2. Mândru, măreț.
- mătăuș, s. n. Ghimotoc de cârpe, care se leagă la un băț cam de 2 m. pentru a se șterge praful; coadă de mătură.
- mături, v. refl. A se mări, a deveni matur.
- mâlci, v. A rămâne mut de mirare; a se speria; a-i fi teamă că lucrurile nu vor ieși așa cum dorește.
- măsui, v. A căuta ceva prin ajutorul mirosului — despre câini; a căuta (umblând de colo, colo) un lucru pierdut prin iarbă.
- meleșniță-te, s. f. Se întrebuințează pluralul: ceea ce cade jos din cânepă, când se meliță; sinonim: păzdării.
- melic, s. n. Obiceiu rău, vițu — în deosebi despre vite: „*are melic să 'npungă*“.
- metrice, s. f. Mătreacă. Apare rar la bătrâni.
- milcoșât, adj. Prefăcut (sens moral).
- mintean, s. n. Flanel de dimie.
- momiran, apelativ dat celor cari stau degeaba: „*șade ca un momiran; doarme ca un momiran*“.
- morânci, v. A chinui: „*morânci-te-ar dracii*“.
- morcoceni, v. A încurca vorba; a nu spune ceva hotărît.
- moșmoande, s. pl. Farmece, vrăji.
- moșmogeă, s. m. Om molău, care abia umblă; om bătrân, neputincios.
- mozoli, v. 1. A murdări, în deosebi cu untură, rufe. 2. refl. A se murdări pe rufe sau pe obraz.
- muiereturi s. pl. < Muier = femei multe. Indică un număr vag, având și nuanță ironică: „*ce să faci, bă, cu muiereturile?*“

N.

- nagodă, s. f. 1. Om sărac, om de nimic, om bun de glume. 2. Glumă, snoavă. 3. adj. Nevoiaș — e sensul mai vechiu.
- naniie, s. f. Drăcie: „*ei, naniia dracului*“.
- nart, s. m. Termen, soroc: „*nu sân cu nart*“ = cu termen fix, soroc; „*nu iești cu nart, să termeni az sau mâine*“.

nata-plata, adv. A merge *nata-plata* = a merge încet, lipăind și cu pași mari.
năclăi, v. refl. A se sufoca de prea multă căldură; a se înăbuși, a nu mai putea să răsuflie.
năroadă, adj. Capie — *oaie năroadă* = oaie căpiată.
neam, adj. = *rien* din franceză: „*să face fără neam dă ploaie; nu mai ieste neam; fără neam dă bani*“.
nemeș, s. m. pl. Papuci, chipici. Notat din Aluniș.
nemui, v. refl. A se înrudi.

O.

oașcă, adj. Bătrân și slab; neputincios.
ooida, v. refl. A se nacați, a se supăra pe cineva.
oblicări, v. A roboti, a lucra prin casă sau în jurul casei: „*iei dorm dracu până la prânz și io oblicăresc sângură*“.
odori, v. A termina munca câmpului.
ogod, s. n. Cinste, respect: „*ieu îl caut ogodul*“ = îl respect.
ojăjă, v. refl. 1. A se svânta, a se usca spre a se aprinde, a arde mai repede (despre lemne-surcele). Seara, surcelele cu care se aprinde a doua zi focul (dimineața), ca și lemnele, se pun pe vatră, pe cuptor sau „între sobă“, ca să se svântă de umezeală. 2. refl. A se supăra pe cineva, a se revolta.
olecăi, v. refl. A se văieta, a se tânguî — apare mai ales în descântece. În vorbirea curentă e mai cunoscută forma *orăcăi*.
om, s. m. Bărbat; soț; „*omu mieu*“ = soțul meu.
opăci, v. refl. A se supăra; a se maimuțări, făcând pe supăratul.
orăcăi, v. 1. A plânge. 2. refl. A se văieta. Se spune mai mult despre plânsul copiilor.
orăteniie, s. f. Pasăre de curte, în Sud. Din Nord am notat și sensul; copil mic, care nu poate vorbi încă bine, făcând gălăgie asemenea ca păsările de curte.
orliște, s. f. 1. Miriște nearată de un an; pârlăoagă; loc lăsat în paragină și umplut de bălării. 2. adv. Neregulă, vraiste, aiște.
oșeni, v. refl. A se curma, a se isprăvi trecerea ciobanilor cu oile spre Dunăre sau spre munte: „*după ce să oșănea turmle*“.
ostoi, v. A înceta; sensul mai răspândit: a înceta plânsul — în deosebi la copii. 2. v. refl. A se opri din plâns, din văietat. Notat rar.
otânci, v. 1. pune mai multă greutate pe seama unui bou. În acest scop se leagă cu un lanț jugul din partea boului mai vânjos și de tânjală — jugul, tânjala și lanțul formând un triunghi. Cu cât triunghiul este mai mic, cu atât boul este „*otâncit*“ mai mult. 2. A pune greutate mai mult în sarcina unuia din doi sau trei înși cari duc aceeași greutate; a munci mai mult decât ceilalți dintre tovarăși la același lucru; a pune pe cineva la greu.

otcă, s. f. 1. Partea din țiucă ce se ia pe urmă și care este foarte slabă. 2. Țuică slabă.

P.

paliu, adj. Nebun, în sens pejorativ.

panc, adj. Indolent; om care parcă tot calcă în străchini și nu înțelege ce-i spui să facă; de orice lucru s'ar apuca, îl face de-a'ndoasele.

paradichiu, locuțiunea „*paradichiu, s'alege dă tine*“ = praful s'alege de tine, te vei prăpădi sau vei rămâne sărac din cauza faptei pe care vrei s'o faci.

pat, s. n. Fus de letcă. Notat numai din unele comune.

păcănele, s. n. pl. Cioace, cai.

pălătui, v. 1. A trăi în belșug, neducând lipsă de nimic; a trăi ca în palat. 2. A vorbi. 3. refl. A se sătui, a pune ceva la cale.

păli, v. 1. A se veșteji (despre plante) din cauza căldurii. 2. A deveni palid, galben la față. 3. A lovi tare, a bate pe cineva. 4. A fura. 5. A dogori (despre soare).

pășălătate, adj. Sărac, sdrențuros, flueră-vânt.

pătărănghie, s. f. Bătă: „*să-liai cu pătărănghia, când o mai veni la tine*“.

pățul, s. n. 1. Coșar de porumb. 2. Corlită.

păușală, s. f. Chiverniseală.

păușă, v. 1. A îngriji, a chivernisi munca casei și a câmpului. 2. refl. A se chivernisi: „*să păușăste iel dă toate ce-i trebuie; păușăta-vă, că io nu mai văz dă voi*“.

păclă, s. f. 1. Căldură năbușitoare. 2. Năbușală. 3. Negură.

pâhav, adj. Ușor; despre bobul cerialelor, care nu are miez și-i ușor.

pârpor, adj. Debil, slăbit; nu poate răbda la frig.

pecioaică, s. f. Cartofi. Cuvânt numai din Aluniș — dela două femei — și din Leleasca dela o bătrână.

perciat, adj. Bălțat — alb negru — la vite.

peritar-e, s. n. Macat îngust de pus pe pereți. Circulație restrânsă.

perpeli, v. refl. A se svârcoli din cauza durerilor; a se căsni să strângă avere.

petiac, s. n. Gluga de coceni așezată între ramurile unui arbore.

picni, v. A lovi pe cineva; a se îmbolnăvi: „*l-a picnit dă câteva zile*“ = s'a îmbolnăvit de câteva zile.

pielm, s. n. Singularia tantum. Mălai, făină de porumb.

pimpiu, adj. Roz.

pircota, v. A sta galeș, somnoros, din cauza unei boale; a dormita.

pișoalcă, s. f. Țuică slabă și cu gust amărui.

plesne, s. f. Matreață.

plesteve, s. f. Mătreață.

ploier-i, s. m. Numele unei păsări de mărimea grangurelui, de culoare neagră. Umblă în călduri.

- plointe**, adv. Ploios, timp abundent în ploi: „*a fost plointe*“.
Notat în Sud.
- podos**, adj. Vezi *ibâncă*.
- pomeni**, v. refl. 1. A primi (sosi) ceva pe neașteptate: „*m'am pomenit c'o scrisoare*“. 2. A se trezi din somn.
- pomosti**, v. A netezi pământul, a-l nivela în casă, în grajdul vitelor sau în orice oleab.
- pomost**, s. n. Loc de casă.
- ponojiie**, s. f. Frânghia pe care țesătoarea pune picioarele, ca prin apăsare să schimbe ștele și să deschidă astfel rostul.
- ponor**, s. n. Mulțime, număr mare: „*niște păsări a venit ponor la cânepă*“; „*vine ponor de lume*“.
- pofidă**, s. f. Ciudă; se întrebuințează numai în expresia: a face 'n pofida cuiva, a sta 'n pofida cuiva.
- polosmondii**, s. f. Pluralia tantum. Glume, brașoave.
- pop**, -uri, s. n. Vezi *stârciog*.
- poponete**, s. n. Vezi *pop*.
- postomol**. Mulțime (grămadă), adunătură: „*a venit postomol peste mine; vin (vrăbile) postomol la paie*“ (iarna) = una peste alta, în număr mare.
- poturi**, s. m. Pantaloni largi — turcești — uneori făcuți din pânză mai groasă de cânepă. Ne-mai-purtându-se, termenul nu se mai aude.
- prășcău**, s. n. Gustare; sens figurat: „*detese un prășcău dă zăpadă*“ = căzuse puțină zăpadă.
- prăsilă**, s. f. Prima săpătură a porumbului.
- prăștină**, s. f. Tiscovină.
- prepeleag**, s. n. 1. Lemn lung, găurit cam din 25 cm. în 25 cm.; prin găuri sunt trecute bețe scurte și groase; acest lemn servește de scară. Acum se întâlnește extrem de rar. 2. Foisor. 3. Băț de 20—25 cm., având jos două bețe încrucișate, servind la bătut urzicile. 4. adj. Sărac, neimbrăcat: „*ie sărac luciu și gol prepeleag*“.
- prepelegi**, v. A bate, a fărâma urzicile fierte cu prepeleagul.
- pric**, adj. Băltat.
- primit**, adj. Zănatec, fără minte.
- pripas**, s. n. Răgaz, odihnă: „*n'am niciun pripas; nu mai am nripas niciodată*“. 2. Înlesnire „*îți dă pripas*“ = îți face înlesnire în plata unei datorii. 3. adv. *De pripas* = venit de aiurea și aciviat pe lângă casă.
- pristini**, v. A primi și a ascunde fapta copiilor de a fura. 2. A găzdui copiii izgoniți de părinții lor pentru o faptă rea. 3. A găzdui hoții.
- puică**, s. f. Știulete de porumb în formare.
- pungăli**, v. A cârpi rufele rupte; a coase neestetic.
- pur**, s. n. praz sălbatec.
- purcăriie**, Vezi *furcăriie*.
- purcoi**, s. n. Căpiță de fân.

puşlete, singularia tantum : Otcă.
puşliac, singularia tantum : Otcă.

R.

raliie, s. f. Vijelie, vânt mare : „*aşa raliie mare dă vânt n'am mai văzut*“.

rază, s. f. Marginea şanţului : „*raza şuseli*“.

răi, v. refl. A se face rău, a deveni rău : „*s'a răit lumea*“.

răpi, adv. A merge 'n răpi = a merge cu paşi mari şi iuţi.

răsnii, v. 1. A pierde şirul povestirii, a face digresiuni în povestire : „*şâ cum spusei, că răsnii vorba*“ 2. v. refl. A se depărta de cârd sau de turmă (despre vite), a se rătăci de tovarăşi.

răstav, -uri, s. n. 1. Distanţa dintre doi pomi ai aceleiaşi livezi ; 2. Distanţa dintre două uluci de gard.

rătăcăi, în locuţiunea : a băga pe cineva în rătăcăi = a zăpăci : „*m'am băgat în rătăcăi* ; (când ţi-oi da o palmă) *te bag în rătăcăi*“ = te zăpăcesc.

rătuti, v. A zăpăci, a prosti pe cineva prin bătaie.

rău, adj. Bine, în expresii ca : „*l-alesăş (grăul) mai rău ca la trion*“.

răvăci, v. A scotoci, a arunca lucrurile într'o parte şi în alta în căutarea unui obiect.

răzor, -oare, s. n. 1. Fâşia îngustă de pământ ce desparte două proprietăţi ; sinonim : maidan. 2. Pogon de ceapă ; strat de flori.

refenea, s. f. Petrecere ; cârciumă, sens figurat : a lua pe cineva *la refenea* = a-i cere socoteală de ceea ce a făcut.

rejanţ, s. n. Elastic, numai în expresia : „*fustă pe rejanţ*“ = fustă care în loc de brăcinar are elastic. Notat numai în Sud.

rizel, s. n. Tulpan de mătase ; batic.

rodan, v. Sucălă ; se deosebeşte însă de sucălă, căci are roata în afara picioarelor şi un mâner de care se învârteşte.

ropină, s. f. Răpă mare ; mâncătură de pământ din cauza apei.

rost, s. n. Unghiul format de lirele urgelei. 2. Preparative : *am făcut rost* de o căruţă. 3. Noimă : „*vorbeşte fără rost*“ 4. Sinonim cu răstav, sensul 2.

rumân, s. m. Om, bărbat, soţ.

S.

sanchiu, adj. Prefăcut, om ascuns în gândiri şi rău în acelaş timp ; om care tace, dar faptele rele le face.

saţ, s. n. Belşug : „*asta ie saţu casă*“.

săculete, s. n. Sac mic de pânză de tort sau de preş, prin care se strecoară brânza şi urda.

sămui, v. A asemana.

sălnici, v. refl. A se scârbi, a fi se urî de ceva : „*io m'am sălnicit d'atâta*“.

sârghiie, s. f. Preș.

sbârnaî, v. Sens figurat : a umbla, când faci un lucru, repede ; a umbla încoa și încolo repede, pentru a face un lucru ; a munci cu spor.

sbici, v. 1. A svânta, a usca puțin : „*le-am pus la soare, ca să le sbicesc*“. 2. refl. A se svânta, a se usca puțin.

scăpa, v. 1. A intenționa : „*îm scapă s'o opresc*“ = intenționez să opresc (moara). 2. „*Îm scapă să plâng*“ (de ger) = îmi vine, sânt gata să plâng — din cauza gerului.

scărpinici, s. n. Mâncărime, iritare a pielii : „*ai scărpinici la limbă*“ = ai poită de vorbă multă ; *ai scărpinici ?* = vrei să iai bătaie ?

scornici, pluralia tantum. Mâncare țărănească : în untură încălzită în tigae, se dumică turtă și se încălzește din nou ; astfel scorniciul este gata.

scoroci, v. 1. A nascoci. 2. A se ivi — cu o minciună în genere : *te mai scorociși și tu !*“

scrofos, adj. Gras (ca o scroafă), plin la față. Se întrebuințează mai mult forma feminină : „*scrofoasă*“.

sfânta, s. f. 1. Luna (notat dela bătrâni).

sfință, v. A apune (despre astri).

slin, s. n. Lutul, murdăria care se prinde pe gâtul oamenilor din cauza nespălării.

slomni, v. 1. A anunța, a da un svon, a vorbi minciuni. 2. v. refl. A se svoni : *să slomni că să duce la gară cu grâu*“.

slon, -uri s. n. Pivniță cu șatră în față ; șopru.

smâlci, v. transitiv. A-și pierde cumpătul, a se speria, a o băga pe mâneca.

smicea, s. f. Nujă de răchită.

smiercăni, v. Designarea sgomotului făcut de călcătura omului sau de căruță pe pământul îmbibat cu apă — după ploie. 2. A geme înăbușit din cauza bătăii.

snopi, v. A bate rău ; a bate pe cineva până-l lași întins la pământ. 2. v. refl. A munci prea mult ; a se obosi mult pentru realizarea unui lucru : „*s'a snopit muncind*“.

sodom, s. n. Nenorocire mare ; prăpăd : „*s'a pus sodomu-ăla dă ploaie*“.

sodomî, v. A chinui ; a blestema.

somni, v. 1. A-și face planul, vorbind singur. 2. A vorbi încet și neînțeles.

sporojă, v. A vorbi vrute și nevrute.

spumi, v. refl. A se uza (despre rufe) ; sens figurat : a se trece, a îmbătrâni.

sticlă, s. f. Călimară.

stârciog, s. n. Vezî *pop*.

strat, -uri, s. n. 1. Culcuș de om ; așternut. 2. Culcușul iepurelui, purceleii. 3. Culcușul în care naște femeia.

străfiga, v. A strănuta.

strâmtari, s. m. Pantaloni strâmți, strânși pe picior (din Sud).

- strigă**, s. f. 1. Lărvă gândacului de mătase. 2. Numele unei insecte.
- stripezi**, v. refl. A se stripezi dinții, din cauza mâncării de fructe crude.
- sucăli**, v. A discoase cu vorba, a plictisi pe cineva pentru a afla vești ce-l interesează.
- sudui**, v. A înjura, a blestema.
- sufirug**, s. m. Subchirurg.
- suian**, iene, și *sâian*, s. n. Mâna carului.
- surlă**, s. f. Covergă: adăpostul făcut din coceni (snopi de coceni), ce se făcea mai ales de ciobani.

Ș.

- șatră**, s. f. 1. Adăpost construit din patru, șase sau opt furci (= lemne lungi și groase) batute în pământ în formă de dreptunghi și acoperit cu coceni, pae sau sită; pereți lateralnici n'are. 2. Adăpostul clădit lângă o pivniță sau patul; o latură o formează unul din pereții oleabului, iar acoperișul oblic iese în prelungirea uneia din laturile acoperișului de la oleab, în părți fiind lăsat liber.
- șăguî**, v. A glumi, a momi.
- șălăvari**, **șalvari**, s. m. Pantaloni largi, purtați mai înainte de țărani; prima formă apare în Sud, iar a doua în Nord, unde asemenea nădragi nu se purtau.
- șchinova**, v. A poci vorba; a afecta accentul și pronunția cuvintelor.
- șiresș**, s. n. Numele unei plante ale cărei fructe seamănă cu tămâia. Locuitorii o întrebuințau chiar în loc de tămâie; planta nu se mai întâlnește acum — dovadă, după credința locuitorilor, că lumea e mai rea.
- șiștav**, adj. Plăpând, nevoiaș, neputincios (despre boii cari nu duc mult la drum). 2. Ușor, bob secăt și mărunț (despre cereale). 3. Suferind, bolnăvicios.
- șopăcăi**, **șopăcăi**, v. 1. A vorbi așa ca să n'audă cei din jurul lor (despre doi inși cari vorbesc „secret”); a vorbi în șoaptă. 2. A vorbi o limbă neînțeleasă (străină).
- șopeltivi**, v. 1. A pronunța sunete neînțelese, a începe să vorbească (despre copii). 2. A schimonosi vorba.
- șopron**, **oane**; **șopru**, **uri**, s. n. Oleabul mai mic ca pivnița, în care se adăpostește sinșiaceul cu mălai, fasolea, etc., și în al cărui pod se țin drugile de porumb, când lipsește pătulul. Forma ultimă e mai răspândită.
- șotită**, s. f. Otcă.
- știm**, s. n. (colectiv). Lâna de proastă calitate, ce rămâne din darac; din știm se face îndrugătura pentru pături.
- ștoflocea**, s. m. Om de nimic; om în vorba căruia nu te poți încrede.
- ștofloci**, v. A terfeli (hainele), a rupe înbrăcămintea repede.

ștopleag, s. n. Tulpină uscată, lemn scurt.
șugui, v. Vezi *șăgui*.

T.

- tacâm**, s. n. Poveste, minunăție : „*să vez tacâm*“ = să vezi minunăție.
- talán**, s. n. A sta *de* (sau : *la*) **talán** = a sta la slat, la vorbă ; frecvență mică.
- tarbaca**, s. f. Incurcătură, necaz, asociație (de negustorie sau altceva) care merge prost ; a *sparge tarbacaua* = a desface asociația, a descurca lucrurile.
- tălântui**, v. A sta la slat (vorbă), a sta de povești : „*mai tălântuim, să ne treacă timpul*“.
- tălântuială**, s. f. Sfadă : „*stăm la tălântuială*“ (cuvânt cu frecvență restrânsă, notat în Sud și aproape exclusiv dela femei).
- tărăbleț**, adj. Nătăfleț : „*ie cam trăbleț, nu bagă dă samă*“.
- tărăgăi**, s. m. pl. Pătul de căruță. Sinonim cu corliță, drugii, patul (notat în Bacea).
- tărărau**, s. m. În locuțiunea : „*se ține trărau-bărărau*“ = se țin când unul după altul.
- tărășeniie**, s. f. Cărcotă ; ceartă îndelungată ; cărșenie.
- tărăru**, v. A-și slei puterile din cauza muncii ; a boli de-a'n-picioarele ; a pregeta, a trăgăna.
- tăubi**, v. 1. A flămânzi. 2. A-și pierde puterile din cauza muncii.
- tăuroaie**, s. f. Cireada de boi, care se ține după o vacă ce se gonește (sinonim cu goniță).
- târliie**, s. f. Saniuță cu care copiii se dau pe ghiață sau pe coastă.
- târsână**, s. f. Nojițe (termen pe cale de dispariție).
- târș**, v. n. 1. Mătură de răchită (pentru măturat prin curte) ; vreasc uscat. 2. Lemne uscate (apare numai pluralul — târšuri).
- teși**, v. 1. A reteza oblic, a ciopli, în deosebi (v. sl. *teso* = a tăia). 2. v. refl. A se curma (despre dealuri). A se feri, a se teme : „*să teșăsc dă iele, că sân cam stricate*“ = se feresc (nu cumpără) de ele (de boabele de porumb), că sunt cam stricate : „*mă teșăsc că n'am să fac nimic*“.
- ticală**, s. f. Migăleală, muncă anevoioasă : „*ie ticală multă*“.
- figoriile**, s. f. Pacoste, chin, boală.
- țimnic**, s. n. Cămăruța lipită unui perete al casei, în care se păstrează cele necesare bucătăriei.
- tir**, 1. adv. = Totuna. 2. conj. Ori : „*tir dă stă degeaba, tir dă merge cu mine*“.
- tistimel**, s. n. Tulpan.
- fiscovină**, s. f. Ceea ce rămâne din struguri, după ce se stoarce mustul.
- țiștirea**, s. f. Tălpășița : „*a-și lua tiștireaua*“ = a pleca iute.
- tofolog**, adj. Molău, cu mișcări încete.
- toitan**, adj. Măricel (în deosebi despre puii mai mari).

tolbă, s. f. O cutie de forma unei prisme paralelogramice, în care unii negustori ambulanți își poartă marfa. Ea are două curele, care se petrec peste umeri și se poartă în spate.

tolbar, s. m. Negustorul ambulant, care-și poartă marfa în tolbă.

tolbărie, s. f. Meseria de a face negoț ambulant, umblând cu tolba în spate.

toriște, s. f. Rămășiță; ceea ce rămâne din cocenii dați vitelor.

trăgătoare, s. f. 1. Partea fosforată din cutia cu chibrite. 2. Veche măsură de ceriale, asemenea unei banițe, cu o capacitate de circa 15 kgr.

trampaliu, adj. Despre oamenii cam într-o parte, nebuni; zăpăuc.

trifor, s. n. Pâlnie mică din tablă de fier.

triște, s. f. Noroc, baftă: „*n'are triște*” = n'are noroc.

troșiie s. f. Chiseliță (notat în Balteni).

tugă și tiugă s. f. = Ticvă.

turchez, adj. Albastru.

tureac-eci, s. m. 1. Un fel de ciorapi fără talpă, din dimie, care se purtau peste ciorapii propriu ziși, dela gleznă până la genunchi. 2. Ciorapi scurți și groși.

T.

țaca, s. f. 1. Un joc pentru copii; se joacă de patru copii, toți stau pe aceeași linie, doi la mijloc, având în mână câte o „țacă” — scândură lată de 15-20 cm. — și doi la margini la „bibe”; cei dela margine aruncă o minge făcută din păr de vită; când mingea este lovită de unul din cei dela mijloc, aceștia dau țaica (= lovesc scândurile) și „pun în bibă” (atinge cu țaica fundul groapei); dacă unul din cei dela margine a prins mingea și a pus-o în bibă, înainte ca cel dela mijloc să fi pus el în bibă, cei dela margine trec la mijloc; cei dela mijloc mai trec la margine jucându-se „pe prinse”, nu au grijă ca după ce ceilalți au aruncat de trei ori și de trei ori au prins mingea, să „pună în bibă”. 2. Același nume de „țacă” îl poartă și scândura cu care se lovește mingea. 3. A da țaica = a lovi țăicile (scândurile) una de alta.

țaiie s. f. Haină subțire și necălduroasă: „*într-o țaiie dă aină*”.

țăstos, adj. Încăpăținat.

țâfnă, s. f. Arțag, toană: „*i-a sărit țâfna*” = s'a supărat.

țăgancă, s. f. Stărciog.

țără, adj. adv. Puțin.

țol,-oale, s. n. 1. Haină ruptă. 2. Orice bucată de pătură, cergă, etc. ruptă. 3. Haine. 4. Bulendre.

țurțudan, s. n. 1. Colină, deal mai mic, în formă de con. 2. Grămadă, majară.

U.

udăr, interj. Sinonim cu *ni*, pentru a îndepărta căinii.

uiche, adv. Iată.

ului, v. 1. A da chiot, a izgoni uliu, ce vine să răpească păsările de curte. 2. v. refl. A se intimida, a se zăpăci.

ulvan,-i, s. n. Ulu, — pasăre de pradă.

unche, s. f. Mătușă; opusul lui unchiu.

undi, v. A fierbe, în apă calduță, zarzăre, prune, ficați, etc. După ce s'au undit, adică fiert numai în apă calduță, se pun la uscat.

ungheț, s. n. Colțul vetrei: „*dă-te 'n ungheț*“ = du-te și stai în colț.

urđin, adv. *Pe urđin* = unul după altul: *a făcut două fete pā urđin* = una după alta.

urdina, v. A ieși afară continuu; a merge unde va mai în fiecare zi, a plictisi pe cineva cu dusul pe la el.

urni, v. 1. A mișca din loc, a porni pe cineva la o treabă, sau în altă parte. 2. v. refl. A porni, a pleca.

ustoi, v. *Vezi ostoi.*

ușni, v. A izgoni, a da chiot păsărilor domestice.

utui, v. *Vezi ului*: „*mai utuii, că mă înesc acas*“.

uture, s. n. Om gras.

uțupi, v. 1. A mișca, a sguđui ceva. 2. v. refl. A se munci, a încerca să se facă ceva greu: „*o fată să tot uțupia cu ciutura să-și umple vadra cu apă*“.

uțupinā, s. f. Se aude numai sensul pejorativ: fată mare și grasă, care de cele mai multe ori nu face mai nimic; femeie mare ca volum.

V.

vartă, s. f. 1. Vrajbă, ceartă: „*sân în vartă cu ia*“ (în ceartă). 2. Necaz: „*acu ce să mai cânte, dacă ie varta-asta*“ (dacă este războiul acesta); „*cine știe în ce vartă intri*“.

văcui, v. A trăi.

vălmășăie, s. f. A munci în *devălmășăie* = a munci în comun, în deobște.

văz, s. n. Vedere.

vâlca-vâlca, adv. „*Mergea și-rochia-i făcea vâlca-vâlca.*“

vârlav, adj. Puternic și iute în mișcare.

vârzoabă, s. f. pl. Cureaua (în formă de ochet) dela vârful opincii, prin care se trecea nojița, ca să-i țină vârful în sus.

vârzob,-uri, s. n. 1. Fărâmbă, parte mică dintr'un întreg. 2. A scoate (ceva dela cineva) *cu vârzobul* = a scoate cu țărâita (puțin câte puțin).

vetrilă, s. f. Umbrelă (cunoscut mai frecvent în Sud).

vidăni, s. f. Sperieți, rătăci: „*te bat până te bag în vidăni*“ = în sperieți.

viermui, v. refl. A umbla de colo-colo, a nu avea astâmpăr.

vignea (vine), s. f. Gaura pe unde iese fumul din corlon.

viia, v. A trăi. Notat numai în Nord, dela câțiva bătrâni. Il întâlnesc și în mss. nr. 4557, f. 137 (v. Biblioteca Academiei Române), care cuprinde răspunsuri din Olt la chestionarul lui N. Densușianu.

vintre, s. f. pl. Pântece, părțile laterale ale pântecului: „*il trag pă șale șâ pă vintre*”.

vipiie, s. f. Toiu: „*taman în vipiia muncii*” = în toiul muncii.

viroagă, s. f. 1. Mâncătură făcută în malul unei gârle de apă. 2. Surpătură făcută de apă. 3. Râpă.

vârghină, s. f. 1. Lemn lung și gros, păstrat doar în „*închisoare cu vârghini*” = închisoare făcută din lemne lungi, legate cu cerc de nule de parii bătuți în pământ. 2. Închisoare din vârghini: „*bătea doi pari alăturaț la un capăt, și doi pari alăturaț la altănt cap, și acolo, în loc să bată cuie, lega cu nulele, șâ venea vârghina pă cerc dă nulele*”. Toată închisoarea sâ numea închisoare cu vârghini”.

Z.

zabăr, s. m.: „*M'a pus zabăru ieri, de-am venit pă jos dăla Slatina*”.

zalogi, v. refl. A se slobozi, a se elibera din..., a scăpa din...: „*să sâ mai zalogească șâ lumea dup'acolo*” (= să se mai sloboadă, să mai vină pe-acasă din concentrare).

zalbă, s. f. Odihnă, răgaz: „*iele n'au zalbă dă loc*”.

zangloavă, s. f. Glumă.

zăbăuc, s. m. adj. Zăpăcit, năuc; prost.

zălogi, v. A pune, a da zălog (amanet).

zăpăuc, s. m. și adj. Vezi *zăbăuc*.

zătulă, s. f. Tava care astupă gura sobei dela cazan.

zăurdi, v. refl. A se strica (despre lapte). Laptele care din cauza căldurii se transformă în zer și un fel de urdă, se *zăurdește*.

zâli, v. A trăi, a viețui, a avea ce mânca: „*să mai luăm și noi câteva mertice dă boabe, ca să mai zâlim*”.

zâmbre, s. f. pl. A face zâmbre, = a dori ceva.

zgaroi, adj. și adv. Uscat peste măsură (despre pâine, turtă, etc.). În expresia: „*s'a uscat dă s'a făcut zgaroi, s'a uscat zgaroi*”.

zgâi v. 1. A deschide ochii mult (pentru a observa ceea ce trebuie). 2. v. refl. A se strâmba către cineva, a se uita batjocoritor.

zgâmuși, v. 1. A scormoni, a căuta cu de-a-măruntul. 2. A desface foile știuletelui de porumb, pentru a vedea dacă are boabe.

zloată s. f. 1. Ploaie cu zăpadă. 2. Ploaie rece. 3. Timp urât.

znagă, s. f. 1. Fire, felul de a fi al cuiva. 2. Stare, avere: „*n'are grijă să-i facă în iel znagă, casă*”.

zobi, v. 1. A fărâma, a strica. 2. v. refl. A se fărâma, a se strica.

zopotî, v. A roboti, a munci mult în casă sau în jurul gospodăriei.

zutină, adv. Vezi *duțină*.

Aspecte din fresca junimistă a lui E. Lovinescu ¹⁾

— *Pe marginea volumului T. Maiorescu și contemporanii lui (Alecsandri, Eminescu, Xenopol).*

Dela apariția *Insemnărilor zilnice* ale lui Titu Maiorescu personalitatea marelui critic a dobândit în ochii celor de azi nu numai o netezime și o strălucire nouă, cum era firesc, ci, mai presus de aceasta, o configurație cu upghiuri psihologice nebănuite. S'a văzut din acel memorial că expresia afectivă a unor valențe până atunci ignorate impune o sensibilă modificare a conceptului curent privind structura interioară a lui Maiorescu, reductibilă cu ușurință până atunci la un intelectualism olimpiu cu antene precise de pură emoție estetică și cu rezonanțe morale de clasic echilibru temperamental. Descoperirea, în paginile *Insemnărilor*, a unei sensibilități vii, cu brusce iluminări patetice și, nu odată, cu vârtejuri turburi de patimă atât în adolescență cât și mult mai târziu, n'a dus desigur numai la meditația asupra unui caz de complexă alcătuire sufletească, interesantă în sine cu atât mai mult cu cât privia o personalitate de o valoare culturală ca aceea lui Maiorescu, ci, deopotrivă, la revizuirea ideilor de până aci cu privire la sensurile morale, adică umane, ale activității sale de mentor al unei generații literare, cu relațiile afective pe care rolul său de conducător le implică.

Acestei perspective nouă în judecarea personalității și a operei lui Maiorescu i-a corespuns, ca un semn de preț al vremii, o adeziune ideologică a generației literare de azi la fundamentele idealului estetic al criticii maioresciene. Această adeziune și interesul în continuă creștere pentru Maiorescu omul, ca și pentru valoarea culturală a operei lui, se datoresc în cea mai bună parte lucrărilor d-lui E. Lovinescu din ultimii patru ani.

Părăsind mai demult — afară de câteva rare și fortuite reveniri — critica militantă, cu obiect în actualitatea imediată, pentru preocupări de largi sinteze cuprinzând istoria civilizației și a literaturii române moderne, d-l Lovinescu a reluat firul vechilor predilecții pentru critica monografică, reconstituind, după

1) Articolul de față, ca și întreaga materie cuprinsă în acest volum, așteaptă de mai bine de un an tipărirea, pe care vremurile grele ne-au silit a o întârzia atât de mult. N. R.

datele documentelor recente, biografia psihologică și personalitatea literară și socială a lui Maiorescu într-o viziune critică de un orizont și de proporții impunătoare.

Dar valoarea studiului în doua volume asupra lui Maiorescu avea un sens mai profund. El reiese din bogăția materialului informativ brut, care putea fi la îndemâna oricui ar fi citit fără suficient discernământ psihologic și critic atât jurnalul maiorescian cât și memoriile și corespondența contemporanilor lui Maiorescu, apărute cu proluziune în ultimul timp. Firește, râvna căutătorilor de documente și pasiunea pentru datele exacte a istoriografilor literari au meritul lor de necontestat. Migala, probitatea și inteligența coordonatoare ale istoricului literar sunt acele însușiri de preț care condiționează o judecată critică valabilă asupra literaturii unui timo revolut. Însă pentru descifrarea unei personalități creatoare complexe ca aceea a lui Maiorescu și pentru întuirea fizionomiei unei epoci atât de fecunde cum a fost *Junimea* și curențele de continuitate sau de reacțiune care i-au urmat, se cerea istoricului literar să fie și critic, iar criticului care făcea istorie literară, să fie și spirit creator, — singurul care poate interpreta o psihologie și, mai ales, reconstitui o viață. Întrunind pregnant ca nimeni altul în scrisul românesc aceste trei însușiri, d-l Lovinescu a realizat prin studiul de proporții vaste, *T. Maiorescu*, o luminoasă operă de reconstituire a unei vieți și a unei ambianțe. Erudiția întinsă, acuitatea percepției imponderabilelor suleștești și spiritul de obiectivitate în stabilirea riguroasă a faptului cert — și numai a lui — înstruesc, încântă și, prin îmbinarea lor armonică, surprind totodată în această monografie unică.

Cum, însă, calitatea esențială a activității lui Maiorescu era aceea de generatoare de idei-forțe, personalitatea lui depășia cadrul operei scrise și al propriei vieți individuale, pentru a se resfrânge și a se manifesta în modalitatea gândirii și a activității unora dintre contemporanii lui de frunte, discipoli ori adversari. Din felul relațiilor și reacțiunilor suleștești care îl apropiiau sau îl stăvileau de ei, se definește mai lămurit profilul său sulețesc și se măsoară, întreagă, valoarea rolului său în literatura și cultura românească. Acesta a fost punctul de plecare al d-lui Lovinescu în elaborarea studiului apărut de curând, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, referitor la Alecsandri, Eminescu și Xenopol.

După ce în cartea *T. Maiorescu și posteritatea lui critică* — apărută acum câteva luni — d-sa urmărise problema adopțării și aplicării principiilor estetice ale magistrului de către descendenții săi în ordine ideologică, precum și diagrama mișcărilor de reacțiune ale generației post-maioresciene, d-l Lovinescu urmărește în studiul de față raporturile de idei și legăturile afective dintre Maiorescu și cei trei contemporani încadrați organic sau numai circumstanțial în activitatea literară și ideologică a *Junimii*.

Obiectivul de investigație al autorului urmărește două planuri de dezvoltare, continuu distincte, dar cu faze de interfe-

rență cerute de realitatea subiectivă a relațiilor dintre Maiorescu și fiecare din cei trei scriitori evocați: fixarea peisagiului psihologic maiorescian și conturul personalității scriitorului evocat. Procedul metodic al d-lui Lovinescu este, pe deoparte, analiza critică a textelor scriitorilor studiați și, pe de alta, o atentă și lucidă confruntare a informațiilor oferite de literatura memorialistică a unor contemporani ca G. Panu și Iacob Negruzzi cu datele documentare ale corespondenței dintre Maiorescu, Eminescu, Alecsandri, Xenopol, Negruzzi, și a altora, publicată în ultima vreme.

Alăturarea unor informații din izvoare diferite îngăduie autorului să stabilească deseori fapte certe care răstoarnă idei și convingeri de circulație îndelungată. Așa, bunăoară, multe din relatările cu vervă și pitoresc ale lui G. Panu privind pe Xenopol, Alecsandri și Eminescu s'au dovedit inexacte, dar păstrând valoarea descoperirii faptului suflătesc veridic din simple întâmplări imaginate. Cine n'a întâmpinat cu vie curiozitate și cu deplină participare interioară cele petrecute la ședințele „Junimii” cu ocazia lecturii poemului *Dumbrava Roșie* de către Vasile Alecsandri, sau dramatica ședință în care Eminescu și-a citit *Sărmanul Dionis*, așa cum le-a povestit Panu în *Amintirile sale*, ca martor participant? Amănunte de acută precizie situau în timp și în loc peripecii și nuanțe de autenticitate neîndoelnică. Descoperirea foarte târzie a unor procese-verbale, în care Xenopol, secretarul Junimii între 1871-1874, făcea darea de seamă a ședințelor societății, impune constatarea evidentă că cele relatate de Panu sunt pe de-a-ntregul făurite de imaginație, de vreme ce presupusul participant n'a început să asiste decât mai târziu la ședințele *Junimii*. Dar ca notație de document suflătesc privind pe actori și atmosfera scenelor relatate, Panu n'a greșit, cum remarcă judicios d-l Lovinescu.

Nu mai puțin utilă istoriei literare este și restabilirea altui adevăr — acesta de natură mai subtilă — privind solitudinea tenace, adâncă și fără ocoluri a lui Maiorescu pentru Eminescu, pe deasupra orărilor împrejurări de tragic destin care se cerea împlinit. O afecțiune uneori paternă, care a culminat prin scrisoarea din 1884, de duioasă și sublimă grijă protectoare pentru poetul de abia limpezit din beznele nebuliei, merită din plin a fi analizată, așa cum o face d-l Lovinescu, fiindcă dela Caragiale și până azi își mai găsește loc în mintea celor nepreveniți insinuarea căte unui răuvoitor de vocație că solitudinea lui Maiorescu a fost deficientă și prețuirea lui mioapă. Integritatea peisagiului etic al sufletului maiorescian dintr'o reacțiune ca cea de mai sus cere, firește, din partea celui care o întreprinde, atât perspicacitate de observație cât și laborioasă urmărire de fir faptic adesea întortochiat și latent. Mai trebuie oare să se remarce că această atitudine morală cu punct de reazim într'o prețuire de valoare estetică poate ajuta la o pătrundere mai intimă a valențelor spiritului critic însuși al lui Maiorescu?

Iată și o altă descifrare de biografie a ideilor cu aderențe în etic și definind o structură spirituală: cazul atitudinii lui Xenopol față de Maiorescu și de *Junimea*. Contemporanii i-au judecat greșit și nedrept atitudinea politică antijunimistă prezumată ca o simplă manifestare de oportunism. Pe această temă, Iacob Negruzzi în *Amintiri din Junimea* se înverșunează în denunțarea urâciunii de caracter, a improbității și a ingratitudinii fostului său bun prieten și corespondent asiduu. Chiar înaintea lui Negruzzi, Gh. Panu precizează în memorialul său că ani de-arândă Xenopol a fost junimist politic, și se arată nedumerit de schimbarea la față a istoricului. Alăturând și comentând idei și referințe din multiple izvoare bibliografice, d-l Lovinescu pune în lumină structura și formația profund antijunimista a lui Xenopol — liberal pașoptist evoluat —, așa cum ele s'au vădit chiar de pe când era de fapt și formal încadrat în *Junimea* literară. Articolele sale din *Convorbiri* începând chiar cu cel din 1868 (*Cultura națională*) și scrisorile sale către Iacob Negruzzi îi definesc poziția ideologică, naționalistă, creștină, progresistă și culturală adică refractară criticismului junimist (mai ales în problema privind fondul și forma civilizației noastre), ca și autonomiei esteticului. Răcirea lui, deci, de *Junimea* și de Maiorescu — întransigent în concepțiile sale politice — era firească și, în deosebi, de perfectă probitate cu el însuși. Ostilitatea din ce în ce mai virulentă a lui Maiorescu era — și ea — un reflex perfect concordant cu gândirea și simțirea sa, — cea dela fund, firește. În câteva magistrale pagini ale d-lui Lovinescu simțim întregul dramatism al acestei ciocniri de idei și atingeri de suflete.

Am indicat trei, mai tipice, din numeroasele reconstituiri cu valoare nu numai de istorie literară, ci și de document psihologic, care alcătuiesc una din majorele preocupări ale autorului cărții *T. Maiorescu și contemporanii lui*. Dar, la d-l Lovinescu, acest gen de reconstituiri nu înseamnă simple puneri la punct ale unor fapte biografice. Ele sunt, mai ales, material sau temă cu o finalitate mai complexă și mai înaltă, anume: portretizarea spirituală a contemporanilor lui Maiorescu și a lui însuși, prin mijloace rând pe rând epice, de notație moralistă și, pe alocurea, de artă memorialistică (așa cum se întâmplă, de pildă, în definirea trăsăturilor de bonomie, de ingenuă vanitate, ori de pitoresc exterior ale lui Xenopol, după amintirile înseși ale d-lui Lovinescu). Prezența directă sau din umbră a lui Maiorescu se simte la fiecare pagină.

Este, în această carte, o artă a evocării de viață în mișcare, cu atât mai de preț cu cât nu viața propriu zisă și în înregul ei, a oamenilor, îi constituie substanța, ci o biografie a ideilor cu substratul lor afectiv și acțional. Dacă aceasta poate fi o limitare în spațiu și în timp a interesului nostru, el crește, în schimb, prin adâncirea tocmai a ceea ce este imponderabil dar mai real în om: gândirea și afundurile ei latente. Ceea ce pare deci o investigație pentru descoperirea unei realități biografice

cu efect gratuit, este, în fapt, pentru natura studiilor d-lui Lovinescu, suportul logic pentru întuirea formelor de viață activă pe care le-au îmbrăcat reacțiunile temperamentale și ideologice ale eroilor unui acelaș climat de moment evolutiv. Această viziune a ideilor și a oamenilor a luat apoi firească, în elaborația autorului, funcțiunea resorturilor intime și aspectele de expresie și de culoare ale unei opere de creație literară.

Despre arta d-lui Lovinescu de a plăsmui viața în forme imaginatice sau într-o țesătură de adevăr trăit aievea, am avut prilejul să mă ocup, când am analizat producțiile sale de romancier și de memorialist. Invocarea talentului său de analiză, de mănuire dexteră a nuanțelor interioare și de pictură a caracterelor și a ambianțelor de atmosferă, ar nedumeri când e vorba de o lucrare de istorie literară (cu toată portretizarea critică și psihologică de care am pomenit mai sus), dacă n'am preciza o discriminare de procedeu și de funcțiune chiar, între libertatea talentului în viziunea de construcție imaginativă și subordonarea lui la redarea vieții autentice cu răspunderea faptului istoric. În acest din urmă caz, procesul de creație literară se rezumă la unul de interpretare a vieții după forme stinse și după vestigii mute. Aceasta înseamnă o adaptare perfectă a darului de a insufla sevele și ritmul vieții la investigația riguroasă cu punerea, direct sub ochi a citatelor dintr'o scrisoare, ori dintr'un text uitat al unui articol de revistă sau de ziar.

Dar vorbind de o biografie a ideilor și de o portretizare spirituală a fiecăruia din cei trei contemporani ai lui Maiorescu, trebuie să menționăm că omul însuși, în întregul lui se desprinde din ea. Este o calitate prețioasă, aceasta, care derivă dintr'un proces de creație pur literară. Jată pe Alecsandri care ne apare, în studiul d-lui Lovinescu, numai din epoca participării sale la *Junimea* și, formal, numai în relațiile de idei ori literare cu Maiorescu și, întâmplător, cu unii din junimiști. O prezentare parțială, s'ar crede. Dar îl vedem evoluând sub ochii noștri, cu tot prestigiul personal pe care i-l dădea calitatea de poet consacrat și de personalitate culturală și politică de întâiul ordin. Solemn, condescendent și stilat om de lume în cadrul reuniunilor literare, el întreține raporturi totdeauna corecte, dacă nu perfect concordante, cu Maiorescu. Deși distant, prețuește meritul omului de litere și, cu frâna morală a omului conștient superior, își reține orgoliul dela smucituri inelegante, când vede scăzându-i în ochii contemporanilor din generația nouă prestigiul de mare artist. Ține o conferință în folosul Titanului prăbușit în nebulă și în mizerie, deși intuiția nu-l putea înșela că Eminescu avea să-l eclipseze pentru viitorime. Semne erau, de pe atunci, destule. Chiar prețuirea pe care i-o consacra Maiorescu era categorică, dar nu plenară. *Despot-Vodă* era judecat cu suficiență reținere de criticul magistrul. Ceea ce am schițat privitor la Alecsandri se desprinde viu în evocarea d-lui Lovinescu. Fie din indicații precise, fie din sugestii, cu fond de penumbră. Efect

de artă, acest portret de biografie spirituală nu e mai puțin o evocare obiectivă a unor realități observate cu o desavârșită imparțialitate critică. Este aceasta încă un titlu de valoare al lucrării d-lui Lovinescu. (Să nu uităm că figura literară a lui Alecsandri n'a încetat nici azi de a constitui o temă de controverse, oricât criteriul istoric și cultural pare a o fi rezolvat).

Studiul despre raporturile dintre Eminescu și Maiorescu este, cum se înțelege ușor, o evocare biografică mai amplă, mai complexă din punct de vedere psihologic și de progresiune dramatică de o mare forță. Aici interferențele afective sunt frecvente, definesc adevărate structuri sufletești și presupun oglindirea unui suflet în celălalt. Inconformismul fundamental al poetului se vedește limpede din scrisorile către Maiorescu, precum drama interioară provocată de însăși condiția metalizică a gândirii și simțirii lui se iese din complexe erotice ce au turburat sau numai au umbrat afecțiunea pentru el a olimpianului prieten (cazul Mite și Veronica Micle). Dar intuirea treptată a genialității poetului a făcut să sporească în sufletul lui Maiorescu — cerebral mai totdeauna în natura sentimentelor sale — afecțiunea prietenească până la momentul de veridic patetism din scrisoarea menționată, pe care atât de concludent și vibrant o analizează d-l Lovinescu (cum a mai făcut-o de altfel și în vol. al III-lea din Memorii).

Indelungii solitudini, tradusă prin fapte și gesturi concrete, i-a urmat, tocmai către sfârșitul tragediei eminesciene, o stagnare a sentimentelor lui Maiorescu — o sleire a unui izvor atât de generos. Curioasă precaritate chiar a sentimentelor de mare tensiune! Această atitudine inhibată a lui Maiorescu — poate doar aparentă, poate efect al conștiinței inutilității oricărei încercări de a salva pe cel din nou pornit pe calea demenței —, deși semnalată în treacăt de autor, turbură și dă de gândit. Concepută ca un procedeu de studiu moral, comentarea unor fragmente din corespondența Eminescu-Maiorescu, sau din *Insemnările zilnice* ale acestuia, pune în lumină fazele cele mai reprezentative ale existenței poetului, a cărui figură sau umbră este deopotrivă, în studiul d-lui Lovinescu, geniul și omul „ticăit” din el.

Pătrunderea disociativă a autorului — egal distribuită faptului mărunț și schimbărilor de atitudine cu caracter definitiv — servește credincioasă cauza probității critice. Realitatea — concretă ori morală — este desghiocată cu deplina conștiință a imparțialității. În această privință, este remarcabilă punerea în lumină a personalității de mare istoric și de gânditor a lui Xenopol, privit după grava boală din 1874 ca „idiotizat” și, sub raport moral, nedreptățit de, câteodată, necruțătorul Maiorescu. Toate aparențele deficiente ale figurii lui Xenopol sunt străpunse pentru ajungerea la omul adevărat, adică la spiritul creator. Funcțiunea criticeii nu se poate altfel realiza.

Judecând prin câteva sumare trăsături natura însăși a in-

vestigațiilor d-lui Lovinescu în carea de față, am căutat să delimităm și sensul interesului pe care cititorul îl poate avea urmărind studiul în conținutul lui: pură valoare critică și documentară. Dar această biografie spirituală în genul criticii lui Sainte-Beuve are, ca și la acesta, o atracție de realizare stilistică deosebită. Numai că, în *T. Maiorescu și contemporanii lui* se remarcă o absență a preocupării electului de stil. Prin aceasta lucrarea recentă se singularizează chiar în vasta operă a autorului ei. În locul notației de adjective în volute pentru exteriorizarea unei subtilități de percepție critică, în locul sugestiei verbale pentru concretizarea imponderabilelor dintr-o analiză psihologică de roman, în locul verbului de culoare și de relief, care, prin acumulare, desvoltă impresii de pitoresc static, întâlnim aici stilul mlădios, neted și cumpănit cum i se cuvine demonstrației obiective. Se simte în el un ritm fluent, egal, de drum așezat, cum îi trebuie unei povestiri de idei. Firește, uneori, artistul și criticul revin la uneltele lor, — cu grație și cu măsură —, când desvoltarea subiectului le solicită. Ca spre o variație de ton în desbaterea unei probleme, se iscă, ici o acidă contestare a spiritului de observație al lui Slavici, colo o săgeată spre Caragiale ori Hașdeu, dincolo notă gravă de simpatie pentru o prăvălire a destinului eminescian.

Ar fi util, poate, la sfârșitul acestei cronici, să rotunjim o apreciere despre carte în întregul ei. Dar preferăm formularea unor considerații despre d-l Lovinescu. Semnul evoluției sale este neprevăzutul, iar măsura ei este creșterea continuă. O privire înapoi cât de fugară asupra scrisului său descumpănește orice încercare de includere a lui într-o formulă de facultate esențială. Criticul de odinioară nu presupunea pe autorul sintezelor de mai târziu, precum, în genere, studiile sale de critică nu lăsau să se prevadă romanul de analiză. Pe de altă parte, creația literară asiduă din ultimii ani a putut fi considerată ca un semn de încheiere a activității critice. Dar, au aoărut, într-o năvalnică elaborație a spiritului său critic, întinsele studii despre Maiorescu și ambianța lui. Seria maioreșciană nu e încheiată. Ce va mai veni după ea? Dela umanistul clasicizant care a devenit campionul modernismului român; dela criticul care ne oferea mai demult peisajul lăuntric al unei cristalografii boreale și care, totuși, a realizat din plin vocația unui generos animator de cenaclu; dela omul care, se vede că înfrânge ireversibilitatea vârstei, sporindu-și cu anii, prezumați ca aducători de firească potolire a forței vitale, numărul cărților spre a-și zăgăzui în filele lor revărsarea tumultuoasă a unei energii deslănțuite, — totul este de așteptat.

M. D. Ioanid

Post-scriptum. — Așteptării noastre, moartea lui E. Lovinescu i-a pus capăt la 15 Iulie 1943. Paginile de mai sus au dobândit, așadar, semnul unei evocări critice, căreia îi adăogăm un gând elevat în *memoriam*.

M. D. I.

B A S M ¹⁾

Măi, ce Făt-Frumos^{sta} blestemat am fost eu!..
N'am răpus niciun smeu,
N'am tăiat niciun cap de balaure...

În fața mea s'au închis toți codrii de aur;
Palatele de mărgăritare
S'au ferecat cu drugi și zăvoare;
Fântânile cu adâncul zăcut
Mi-au dat mormoloci de beut;
Stelele mi-au întins aguridă,
Grădinile viermi și omidă...
Măi, ce Făt-Frumos blestemat am fost eu!..

N'am văzut umbra Sânzâienii,
Mi-au țopăit dinainte stârpituri și sluțenii;
La fiecă pas, în tot locul,
În cârcă-mi sârea — Barbă-Cot — nenorocul;
La toate cotiturile
Mi-a smuls Strâmbă-Lemne pădurile,
Mi-a strâmbat inimă, rămurișuri, copaci,
Sub luna ruptă de vârcolaci;
Pe toate cărările
Sfîrmă-Piatră mi-a surpat depărtările;
Mi-a spart stâncile, munții
Și stemele frunții...

În urma mea, din gol, din ruine,
Doar vidma năpraznică vine,
Vine gonind despletită 'n vânt,
Mirosind a mormânt.
Zadarnic arunc piepțeni și perii
Pe 'ntinsul durerii:
Nimic nu răsare,
Nimic nu pune hotare
Între mine și vidma cu ghiare...

Măi, și-am să dorm, am să dorm, am să dorm...
Să nu știe nimeni că dorm,
Nici Ușurelul-Vântului,
Nici Greul-Pământului,
Nici Păsări-lăți-lungilă.
N'aude, Na-vede, — somn fără milă,
Fără urme, fără prăsilă...
Măi, ce Făt-Frumos blestemat am fost eu!..

Radu Gyr

1) Din volumul *Balade*, care în răstimp a apărut în ed. „Gorjan“, Buc.

Veşnicul întors

*Cine m'a făcut (e stea...)
Pune 'n lutu-mi care geme
Alb de dincolo de nea.
Ceas de dincolo de vreme.*

*Duhul zboară rotocol
— Pescăruş pe-oglinzi de ape —
Ochiul lui se vede stol,
Cerul, tot, în el încape.*

*Uhuu! ţipăt de 'nceput
În auz îmi creşte, vaer,
Domnul pune soare 'n scut
Şi urzeşte timp din caer.*

*Sfinx, cobor acum din mîi,
Stau răscruce 'n zare-adîncă,
Doarme 'n mine ne'mplinit
Un destîn ca focu 'n stîncă.*

*Câte n'am mai fost şi eu :
Frunze 'n ceaţă, rouă 'n lună,
Şi pămînt şi-azur, mereu !
— Noapte bună, noapte bună !*

M. D. Ioanid

Haiduc de vis

*Sub mantie-adie, viu, vîntul de ducă
Şi-mi scrie în sânge un zăpis prezis.
Plec iarăş cu dorul şi visul, nălucă,
Spre cel mai himeric şi-amar paradis.*

*Cutreer cu sete, haiduc singuratic,
Pădurile lunii, sub cer de tăceri.
Ci rodnice stele, tot drumul lunatic
L-aştern, înaintea-mi, cu albe păreri.*

*Viclenele poteri pîndesc pe delături,
Cu rânjet nemernic să-mi sângere visul,
Dar, dârz, din frunzarul de pure omături,
Eu asvărî cu luceferi de arie-abisul.*

Aurel Chirescu

Cătușile milei ¹⁾

În fața gurii duhnind cald a carne crudă, stătută, cu buzele umede răsfărânte, largite de pofta sărutului și îngroșate de apropiere, ca și cum ar fi fost văzute printr-o lupă prinsă în locul luminii ochilor, Ada se dădu înapoi înfricoșată. Barbu Dunca tûși, se depărtă și el, privind-o lung.

— Zi, îmi faci nazuri, nevestică ! Totuși nu mă supăr... Boala mea e vina că te-ai desvâțat de dragoste. Iacă, mai bine de 5 săptămâni am dormit într'altă odaie, nici măcar vecină cu ietăcelul. Eu am vrut atunci, și mie îmi pare rău acum. Mi-era milă de nesomnul tău : slăbiseși, te supăram cu răsucelile în pat și cu gemetele. Ei, dar ce să mai răscolesc trecutul ? Mulțumesc Cerului, că mă făcui bine la picior. Cât despre criza aceea, poate n'a fost astmă ; și chiar așa fiind, o să mă îngrijesc, pentrucă am la ce trăi, spuse încercând s'o mângâe.

Fără putere, Ada se așeză pe scaun ; amețise nu de teama desmierdării, ci obișnuitele ei slărșeli, a căror pricină o ascunsese celor din casă ; căci știa ea că răul se trăgea din noaptea dela via Lamoteștilor. Odată, maică-sa bănuise și se închinase ca de urigă-l crucea : „Copil v'ar mai trebui (Doamne apără !), zămislit la vreme de boală, ca să-i fie vai și amar viața, săracuțul !“

În fiecare zi pândise Ada ceasul fugii și 'n fiecare zi amânase. N'a avut curaj s'o facă cât timp a zăcut Dunca, nici n'a spus nimănui starea ei. „O să ne despărțim, și dece ar crede lumea că-i copilul lui Nenea Barbu ? gândea. Tot trebuie să plec... Cu sila m'a luat și nu i-a fost milă de tinerețea mea, iar acum mie să-mi fie milă de el, urgisindu-mă pe mine însămi ?“

Dunca o privea cu biruință în ochi.

— Bănuiala soacri-mi se cam adeverește, și mă bucur, fiindcă ăsta-i crezul meu : unicul leac al desintoxicării sulletului femeesc de visuri și aiureli este să aibe copii mulți. Da, copii mulți, și bărbatul s'a asigurat la Dacia... Atunci, astăseară îți dau pace să dormi singură și, de mâine îmi iau locul în ietac.

Ada roși de mânie reținută. „La noapte plec“, hotărî și începu a întocmi planul fugii, pe când Dunca făcea și el, tare, alte planuri.

În cameră se întunecase. Seara de Noemvrie se lăsă dintr'o dată ca un fum, afară și 'n casă. Barbu Dunca îi întinse chibriturile ; seninul chip al Reginei, de pe capacul cutiei roz de carton, îi păru ei semn bun. Aprinse fitilul și-l ridică, potrivindu-l. Risipa de maci roșii desenați pe globul lămpii goni fumul înșărării și aduse în salonaș lumina altui cilindru roz ca al unei uriașe cutii de chibrituri, cu pereții de ceață aurită, sub razele căreia se pot făuri și înțelege basmele. De-a-lungul coridorului răsbi sgomot de farfurii și de tacâmuri, din odăița unde luau masa. Se auziră și strigăte ascuțite

1) Fragment din romanul inedit : *Ada Dunca*.

„Iar se bat copiii“, zămbi Ada. O uşe cu geamuri sună trântita şi cunoscute paşii Ninei, alergând mărunţ. Fetiţa pătrunse în cameră ca o minge asvârlită, şi fără niciun cuvânt se ascunse la spatele Adei, cuprinzându-i cu tărie creţii rochiei. În prag se ivise d-na Dunca.

— Acum Nina, nu scapi de bătaia mea nici moartă!

„A îmbătrânit mama, săraca! Dela o vreme nu mai pare ca înainte, mai tânără decât gineri-său, îi luă seama Ada vorbindu-i:

— Lasă, mamă, iart-o. Uite cum tremură.

— De sute de ori pe zi o iert, însă azi îl snopi în băţai pe Mihăiţă. S'a înrăit, împeliţata... Sufleteţul mi-l scoate!

— Hm! Se miră Dunca, şovăind între mustrare şi indulgenţă, în timp ce soacră-sa îşi rostea pedeapsa.

— Eu zic să-i despărţim câteva zile. Nina rămâne la voi, dar să nu-i calce piciorul pe la mine prin odaie, ori prin bucătărie!

Fata scânci.

— Maică-mare, nu stau fără tine şi fără Mihăiţă.

— Nu stai tu cu mama? o mângâie Ada, ingenunchind lângă ea. Mergem la plimbare; îţi cumpăr chipuri, bomboane...

— T! Cu tine mă plictisesc, roşti peltic şi 'n silabe cu-vântul greoi.

— O, Nina, şi eu îţi fac toate plăcerile!

— Păi, tocmai de asta răspunde aşa. Prea-i împlineşti gusturile şi nu-i mai rămâne nimic ce să dorească, dacă-i îmbuibezi sufletul! răsă d-na Dunca îmbunată, pe când fetiţa se apropiase cu pocăinţă.

— Ştii ceva, maică-mare? Primesc să mă baţi... dincolo la noi, şi nu aşa tare. Hai, că merg cu tine.

Ada se aşeză pe sofa în colţul cel mai puţin luminat al camerei, ca să nu-i vadă Dunca lacrimile. El începuse un fel de discurs, asemuind inima femeii cu a copiilor şi explica astfel dedesubtul destăinuirii Ninei.

„Ce rost am eu aici în casă?“ se gândea ea, nedesluşind vreo vorbă din filozofia bărbatului. Cîne-mi sunt dragi, nu simt lipsa mea, şi cui îi plac, mi-e urât... În sfârşit, la noapte fug!“

Barbu Dunca tăcuse, asculta acum răsetele copiilor, cari mâncau. Se auzea şi glasul soacre-si, povestindu-le vreo snoavă veselă, iscodită poate chiar atunci şi menită a-i îndemna „să pape tot din farfurie“.

Apoi se lăsă linişte ca la miez de noapte. Pe nesimţite, Ada ajunsese departe cu gândurile; îi părea că se află într'un adevărat salon — al boierilor Mantu, — aşa cum i-l înfăţişase odată Miti Pavlovici: cu scumpe fotolii ovale, îmbrăcate în mătase cum e răsura câmpului, însă lumina rămase tot aceeaşi; lumină de soare îmbătrânit, o năramză din jăratic, cu un sâmbure înlăuntrul, de flacăra potolită. Ca aievea îl văzu pe Anton; rezimase capul de speteaza canapelei, închisese ochii, iar ei

parcă-i era teamă să și respire, spre a nu-i stânjeni picoteala, și-l privea nesățioasă, pe când în minte repeta mereu psalmul de mulțumire închinat Maicei Domnului, fericită și adânc umilită, ca schimnicii la rugăciune, știindu-l alături pe acel ce-i părea un sfânt tânăr înviat dintr'o icoană.

Pași iuți, femești grăbeau pe sală. „Mena vine oare“? se întreabă.... Și tresări la glasul d-nei Dunca: îi chema la masă. Desmetecită, se trezi în demodatul jeț, îmbrăcat cu rips verde, al salonașului părintesc, și lângă ea își văzu bărbatul căruia, în respectul celor 23 de ani ce-i despărteau, urmasă și ca nevastă să-i zică tot „Nenea Barbu“, cum îi spusese totdeauna.

Mâncă îngândurată; întâia oară logosurile lui Dunca n'o supărau, căci nu le auzea. „Mama mă va ierta din primul ceas, nădăndui ea. Văd bine, o doare acum greșeala de a mă fi măritat cu sila. El, poate se va învoi să-mi lase copiii, când s'o încredința de zădărnicia oricărei împotriviri și ca să mă poată întâlni prietenește uneori“....

Masa se lungea și Adei începu să-i fie frică: „Se întârziază! Dacă la geamul știut nu mai aflu lumină, semn că's așteptată?“

Mamă-sa îi citi în frământarea feței plictiseală, crezu ea. Privind la ceas, se miră.

— 9! E târziu, mai ales pentru d-ta, Barbule. Prea te-ai oboșit astăzi, prea ai vorbit mult și-ai făcut mișcare multă.

— Oare? răsă Dunca. Mă duc deci să mă doborăsc. Imi sărut nevastica, vă zic noapte bună, și ziua de mâine, la fiecare, după pofta inimii.

„M'am trădat singură, de-mi vorbește în batjocură“! își închipui Ada. Se înșelase însă; văzu apoi că Dunca glumea; el plecă cu obișnuirii pași oarecum timizi ai bărbatului trecut de 40 de ani, care se știe privit de-o femeie tânără.

Mângâindu-i umerii acoperiți cu un șal, Ada vru să vorbească maichii si, dar o înneacă plânsul și ieși repede; avu însă timp să-i audă oftatul.

„Abia mâine o să-mi înțeleagă lacrimile“, își zicea ea căutând prin odaie cutia cu plicuri. Muie dușmănește tocul în călimara ca o sferă de cristal, pe care parca o turtise greutatea capacului de bronz. Ii era mintea plină cu suferințele tăcut răbdate atâția ani, și cu justificările ce trebuia neapărat să le strige spre desvinovățirea ei. Dar hârtia albă, lucioasă și învățitu-i desen tot alb, semăna curatelor panglici moarte ale coroaanelor înpodobind în cimitire morminte de copii. Iși făcu cruce, înfiorată ca la cântecul cucuvelei; gândurile i se învălmășiră și nu mai știu nici cum să înceapă scrisoarea. Minutarul pendulei mici se mișcă sgduiut. „Nu-i mai scriu lui Nenea Barbu. Ce-ăș vrea să-i spun, o știe el prea bine“...

Zorită de tictacul pendulei, scrise apoi mărunț și repede:

Mamă,

Parăscesc casa pentru totdeauna. Dacă fugeam în ziua nunții, rușinea cădea asupra d-tale, și mi-a fost mila, așa că m'am supus. S'au împlinit 3 ani de când a doua oară am vrut să plec; atunci m'a oprit mila de copii, deci m'am resemnat să stau încă. Acum, de o lună de zile îmi pregătesc fuga. Fiindcă a fost Nenea Barbu bolnav, de milă iară am amânat până astă seară. Mamă, nu pot să mai îndur osânda căsătoriei aces-teia! Am vreo vină eu, că am rămas credincioasă celei dintâi și singure iubiri? Cine mi-a fost drag atunci, mi-e drag și acum; cu cine voiam să mă duc în lume atunci, tot către acela alerg acum. Despre dragostea mea știai d-ta, știa Nenea Barbu, și drept leac, ați zorit nunta plănuită fără știrea și voia mea. Numele lui nu l'ați cunoscut nici unul, nici altul. Aflați-l: este Anton Mantu, și spre casa lui mă îndrept să-mi găsesc și eu norocul vieții.

Ada.

Scrise pe plic drept adresă: „Mamei“ și începu să se îmbrace repede. Rochia o alesese dinainte: cea nouă, din catifea verde. Cu spatele întors spre oglindă, își puse pălăria ca o căciuliță ovală, învelită în pene smulse parcă din aripile unei păsări verzi, luă pe umeri pelerina scurtă de blană, se închina, stinse lampa și deschise ușa. În prag își aduse aminte: „Ioana! Să mă întorc din cale o îi bine? Trebuie! Alt chip al Maicii Domnului, decât cel zugrăvit aici, nu știu să-i dau! Numai o clipă șovăi; se înapoie, o desprinsese greu din cui, apoi plecă deschizând încet ușa de afară a coridorului și se opri pe scară: „Gol e locul până la poartă și mare cât un câmp!“ șopti înfricosată.

Transperantele lăsate ale celor două ferestre unde era lumină o liniștiră, iar pala de vânt cu miros amărui de tufănele îi păru încuviințarea curții părintești să plece mai repede spre fericire. Ușurată de orice muștrare a cugetului, coborî prima treaptă din cele trei și încremeni. În liniștea casei, a orașului, a nopții, auzi-și-l păru că lumea întreagă aude-o ușe pocnită și strigătul răgușit al lui Barbu Dunca:

— Ioană, scoală! Cheamă pe Cucoana-mare, că mor...

Ușa rămase întredeschisă, iar triumghiul de lumină galbenă o țintui pe loc, tot atât cât tipătul de ajutor.

„M'a pândit... Și, ca să mă întorcă, se preface bolnav“! îi trecu prin minte, urându-l de moarte întâia oară.

Cu pași târșiți în papucii de păsă, d-na Dunca alergă.

Ioana veni și ea; din mersul iute își încingea brăul lung și roșu în jurul mijlocului. Se auzeau gemetele horcăitoare ale bolnavului, luptând greu să desfacă mâinile morții apăsate ca pietrele de moară pe gât și piept.

„Doamne, iartă-mi gândurile păcătoase! E bolnav de-ade-vărat. Mă întorc“... vorbi Ada.

„Dar dacă nu mi-ar mai fi milă de nimeni decât de mine? Vreau să plec“! își porunci, însă rămase nemișcată pe treapta scării, plângând.

În întunecul sălii, mamă-sa repeta Ioanei:

— Încearcă și caută pe doctor întâi la el acasă și pe urmă la cafeneaua Andronescu.

— Măiculiță! Eu să intru în cafenea, noaptea! se împotrivi țărâna.

— Pai altfel cum, Ioană? Și vorbește încet, bagseamă Ada doarme. Biata fată! Oi trezi-o când vii cu doctorul. Hai, du-te!

Servitoarea trânti ușa și plecă în goană, fără s'o vadă, bolborosindu-și mirarea.

„Să trec peste toate piedicile și să plec“? se lupta zadarnic Ada cu ea însăși. „Nu, nu se poate: mama, aiurită de scrisoare, o să alerge cerând sfat doctorului. Apoi îngândurarea acestuia descusută de bărbați la cafenea, și răsetele și cuvintele lor de hulă... Pentru mândria lui Anton, amân și astăseară“!

Cu mers de femei bolnavă, se întoarse. La ea în odaie nu-și mai aprinse lampa, lumina candeliei părăndu-i mare chiar. Agățată icoana la loc, își scoase pălăria, desbrăcă pelerina; lacrimile-i stau pe inimă și nu mai suiau spre pleoape, s'o ușureze. Auzi trăsura oprită la poartă, cunoscute pașii maichii-si venind s'o cheme și-o luă repede înainte. Pe altă ușa, în camera lui Barbu Dunca, se ivi doctorul gătit ca pentru bal. Cu el intra miros de lavandă și de țigare scumpă.

„Miroase ca Anton“ se gândi Ada. Greutatea care-i oprise lacrimile în piept, luă dintrodată împinsă la o parte de ușoara adiere a celor două parfumuri; plânsul sta s'o năpădească și abia se stăpâni.

Mai târziu, văzu în oglindă pe doctor cu ochii pironiți asupra ei. Atunci își întrezări rochia și-i păru prea decoltată ca să vegheze astfel la căpătâiul unui bolnav, iar umerii prea albi și rotunzi, supărător de frumoși pentru soția unui om mai bătrân.

„În gândul lui m'o judeca aspru“! crezu. Privirile doctorului coborise spre mâinile ei, așezate fără putere în poală. La fel și mâinile, le află prea goale, îndrăsnite, desgolite parcă de însăși albeața lor ca zăpada, pe verdele catifelei. „Durerea mi-a supt sângele și-a rămas doar stafia trupului meu“, se înduioșă singură.

Doctorul vorbea, netezindu-și tâmpilele cărunte.

— Cu un minut mai târziu dacă sosea servitoarea dv., nu mai m'ar fi găsit. Eram gata să plec la o sindrofie mare.

Ada căuta în gând un cuvânt de mulțumire, însă mîntea pustie nu-i dădu ascultare; voi să zâmbească, dar nici mușchii feței, înțepeniți în desnădejde, nu i se supuseră.

Îmbrăcat cu pardesiul bine-mirositor, doctorul se apropiase, și'n timp ce-i săruta mâna, spuse;

— Deocamdată resemnare; va fi bine mai târziu și pentru d-ta!

Plecă salutând „ca Anton“, il asemui Ada. „Ce-o fi vrut să zică cu vorbele lui? Că se va însănătași, ori că se va prăpădi?... Doamne, moartea nimănui n'o doresc, ci numai liberarea de sub jug o vreau“.

Bolnavul se stăpâni să tacă o vreme, apoi le șopti:

— Frumusețea Adei, mai stralucitoare astăseară ca niciodată, m'a salvat. Când a intrat, deși sufeream groaznic, m'am minunat, și adâncă mirare mi-a destupat deodată beregata, de-am simțit aer în piept... adică vieță.

Tăcu obosit, după ce le ceru o cafea. D-na Dunca îl aprobă, mulțumită.

— Bem și noi câte una, să ne mai venim în fire.

Ieși în vârful picioarelor și se întoarse aducând pe tavă „toate ale tabietului“. Ibricul de metal lucea ca nou. Turnă grijulie, spirt în șențulețul rotund al mașinii, dădu foc, și în jurul ibricului crescuseră ca un stânjenel cu străvăzătoare petale albastrii, ce se măreau ori se micșorau într'un neconținut joc; uneori, unele dintre ele roșeau o clipă, spre a se face iară viorii. Lingurița din mâinile maichii-si purtă în căușul ei movilițele de cafea, câte trebuira. Odată cu aburii se răspândi miros pașnic și ocrotitor de îndestulată casă părintească, în aroma căruia altădată Ada, copilă, visa. Și fiecare vis învelise, cum învelește miezul fructei sâmburele prețios, aceeași unică dorință: tihna vieții lângă „Frumosul Tristan“, cuminiț și sătul de hoinăreli, fericit numai cu ea! Fără vreo licărire de nădejde să scape de prigoana nenorocului, Ada porni pe plâns, tocmai când d-na Dunca îi întindea ceașca cu cafea.

— Ce faci, măicuță dragă? Și uitați-vă la ea! se miră. E îmbrăcată în rochia nouă!

— Las-o 'n pace tușă, o sfătui Barba Dunca, d-ta numai acum bagi de seamă rochia? Eu'am văzut de mult, și asta mi-a dovedit, după cum dovedesc acum lacrimile, cât ține la mine. Du-te, Adinuțo și culcă-te. Somnul le alintă pe toate, ale sufletului: și dureri și desnădeji.

„Omul ăsta e chiar diavolul însuși!“! se gândea Ada, plecând; prea își nimerește totdeauna la țintă cuvintele!“ Obrazul îi era rece și ud de lacrimi ca de picăturile unei ploii repezi. „Poate singur a dorit și s'a chinuit să fie bolnav; poate voința lui i-a adus boala“... bănuî.

În ietăcel, la lumina candeliei, zări plicul alb rezimat lângă piciorul lămpii stinse, și valul unei noi speranțe o învioră.

„Totuși, dac'ași pleca astăseară? Ies pe fereastra salonului, pe urmă trec în curtea vecină și...“.

Mica pendulă, vibrând subțirel, sună grăbită și o întrerupse.

„11“ numără Ada, învinsă a doua oară în seara aceea.

„Numai până la 11, mă așteaptă Anton totdeauna, de atunci dela vie...”.

Resemnată, își scoase rochia pe care o îmbrăcase ca să-i fie lui Anton moale sub palme, când o va mângâia, după obiceiul lui, de-alungul brațelor, până să se desmeticească.

„Norocul e aproape de mine, îmi întinde mereu mâna... Oh! unde să găsesc curajul de-a face acel sigur pas, să pot apuca mâna întinsă?” se întrebă zdrobită.

Cămașa de noapte, rece, îi paru udă; plapoma, cearșaful, erau țepene, ca înghețate. Se ghemui, strângându-și mâinile la sân. Atunci și-a duse aminte de cealaltă viață, cea care țesea minuni din tinerețea trupului ei, căci minune era coloarea verde a ochilor lui Anton, pe care Ada nădăjduia s'o aște în ochii copilului lor; minune, ascunsele colțuri ale gurii frumoase, și trupul înalt, și armonia mișcărilor lui!

„Pentru comoara ce-o port și crește în mine, mă voi schimba... Voi lepăda orice milă din suflet. Sunt datoră s'o fac, ca să ajung și eu odată la fericire”!

Marta Pavelin

Han pustiu

*Han uitat la drumul mare
Cu 'nvelisut vechi și scund,
Colbul anilor te-apasă,
Ierburile 'nalte te ascund...*

*În pridvorul, care-odată
Răsuna de joc și cânt,
Buhnele îngână 'n noapte
Prohodire de mormânt*

*Ți-a murit de mult hangiu
Chiar aici, lângă răscruci,
Sângerat în piept și 'n tample
Cu hangiare de haiduci.*

*Și păianjeni țeasă pânză
Argintie 'n colț de tindă,
Iar prin geamurile-ți sparte
Jalea vântului colindă...*

*Și de-atunci stingher rămas-ai
Să te tângui, ori să gemi,
Văduvit de veselie,
Han bătrân din alte vremi.*

*În ogradă-ți crește nalbă,
Mărăcini și troscot tare...
Blestemat ai fost, pe semne,
Han pustiu din drumul mare!...*

V. Popa-Măceșeanu

Aspect de-o zi

Cărciuma de peste drum de cimitir
Ziua, noaptea, este veşnic plină:
Beau drumeţii, veseli, şi închină,
Aciuiăţi la mesele în şir.

Beau drumeţii veseli din pahar.
Fiecare cu o altă faţă,
Pe când morţii, peste drum, nici n'au habar
De atâta clocot de vieaţa...

Beau drumeţii, cântă şi vorbesc
Şi din pipă scupă nori de fum;
Nimeni nu o spune, toţi gândesc:
„Mult mai bine e aici ca peste drum...”

Singur la o masă, mohorit,
Ca şi cum n'ar fi printre cei vii,
Singur cuc, şi straniu şi tăcut,
Doar groparul, chip de Belzebuth,
Parc'ar spune, cu privirile-i şasii:
„Mult mai bine e la „el”, decât aci!”

Rând pe rând drumeţii pleacă beţi,
Morţi de beţi, să umble printre vii;
Numai cel cu ochi de drac, şasii,
Când se duce după „jalnicele porţi”,
Numai el, groparul mohorit,
Deşi bea şi dânsul tot atât,
Umblă viu prin lumea celor morţi...

Dem. Bassarabeanu

Exod

*Dinspre Nord, oamenii se scurgeau — mereu —
cu ochii tulburi, cu pumnii strânşi.
Femeile îşi scuturau bucele pe faţă,
ca să nu li se vadă zâmbetul trist. Plânşi
oamenii treceau — întunecaţi — în necunoscut.*

*Femeile îşi înleştau buzele,
pentru că sărutul bărbaţilor de-aici nu era cald
şi pentru că dincolo de zare mureau luptând
cei dragi, — cei ai lor... Straniu —
totul era însângerat, totul era scrum.*

Dinspre Nord oamenii se scurgeau, mereu...

Petre A. Butucea

Note pe marginea cărților

Poeme de războiu

de Radu Gyr. Gravuri de F. Micoș, Ed. „Gorjan“, Buc. 1942.

Zicătoarea latinească „Inter arma silent musae“ se dovedește de data asta a fi mincinoasă, căci volumele de versuri și de proză inspirate de crâncena încăerare a neamurilor din zilele de față abundă pe piața noastră literară, ba se și vând. Ele au scos în lumină câteva nume noi și au verificat pe unele din cele de înainte consfințite, și care acum întâia dată abordează genul literaturii de războiu. Compunerile de acest soi au poartă însă în ele un pericol: sunt amenințate să alunece spre o romanțare ieltină și siropoasă la narațiunile în proză, ori spre clișeu declamator în versuri, — atunci când scriitorul, în loc de a-și turna în tipar metalul creațiunii sale topit la jarul unei sensibilități vibrante și sincere, însăilează, mercantil și artificios, cuvinte și fraze, căutându-și la rece motive de inspirație și formă de expresie.

Patru dintre culegerile de poezii strânse în volum, și care își trag substanța din eroica epopee scrisă cu spada de ostașii României — din cele ce ni-au trecut pe sub ochi — ni s'au părut în deosebi remarcabile: *Rapsodie dacă*, a rapsodului cu glas de profet și versul de cremene care e poetul Aron Cotruș, *Peste Nistru, Bug și Crâm*, de G. Roiban, *Poeme pentru cruciaț*, de Al. Gregorian și, cu o specială mențiune, *Poeme de războiu* a d-lui Radu Gyr. Despre cartea d-lui Roiban am consemnat câteva notări în această rubrică, la pag. 329 din anul trecut. „*Poeme pentru cruciaț*“ cel mai recent apărut, trădând ici-colo oarecare influență a manierei Radu Gyr, situează pe autor între poeții cari „au ceva de spus“, în vreme ce sunt destui cari strică degeaba hârtia așa de scumpă azi.

Noul volum de poezii al d-lui Radu Gyr — la care ne oprim de astă dată — apăruse încă din anul trecut și fusese pus în librărie, apoi retras după 2-3 zile printr'o măsură administrativă care, însăfârșit, a fost de curând ridicată. E în aceasta o notă frumoasă, din partea cui îi stă în mână a da sau nu autorizație de tipar roadelor minții celor aleși ai Neamului, de a fi revenit asupra unei dispoziții, atunci când s'a băgat de seamă lipsa de temei a procedurii față de o carte ca aceasta. Căci instituțiunile de Stat sunt și ele în funcție de oameni, iar om care să nu greșescă nu s'a născut încă pe pământ de la Christos încoace.

Versurile strânse în acest mănunchiu — al șaselea al poetului oltean — au fost mai întâi publicate în „Gândirea“, revista de autoritate literară și de prestigiu a d-lui Nichifor Crainic, unde

s'au bucurat de prețuirea oamenilor de gust, cunoscători ai literaturii bune dela noi. Așa fiind, ne-a fost o mirare, dar mai mult o mahnire amestecată cu indignare, de a vedea că tocmai din Craiova ne fu dat să auzim un glas de răsleață cârtire, strecurată cine știe cum, în serioasa revistă — cea mai veche din orașul nostru — „Ramuri“, și semnată de un nume pe care nu l-am întâlnit încă niciodată până acum printre colaboratorii acestei publicații, dar pe care l-am distins printre acele ale debutanților ce s'au revelat ca promițători în poezia olteană din ultimii doi ani. Ne aflăm acum a doua oară în situația de a semna o lipsă de ținută a acestui tânăr (pentru prima, vezi A. O., XXI, 349) —, și într-un cât este evident că pomenita cârtire trebuie să fie inspirată din motive străine unei sincere aprecieri critice, ne vine să zicem: Cum de lasă oare Dumnezeu să se aproprie sfântul potir al talentului de buzele unor inși ră-tăciți fără busolă pe lume și târîți la remorca altora ?

Poeme de războiu nu aduc altceva nou decât atmosfera și obiectul lor special; în ele recunoști pe același Radu Gyr, pres-tidigios imagist și giuvaergiu de rime rare, poate ceva mai reținut acum, cu o paletă poetică în care predomină tonurile intense de roșu, vânt și negru, sau fumuriul cât eodată, și mai ales o notă de adâncă tristețe. Ele n'au nimic din retorica declamatorie a poeziilor confecționate pe comandă pentru zile mari: nu cântă isprăvi singulare; nu flutură'n vânt drapele glorioase; — ele fixează doar momente și simțimânte din viața ostașului de pe front, cel în-suși părtaș la acțiune mărșăluind prin ploaie și prin noroi, biciuit de șlichiu crivățului, ori îngropat în tranșee, în așteptarea semnalului de atac, sub grindina proiectilelor de tot felul, luptând la baionetă, asvărind grenada în dușmani, căzând și murind sub îndemnul unui lăuntric „Mereu înainte!“, în minte cu imaginea unui copil drag, a soției ori a mamei iubite. E în aceste poeme un realism sguđuitor, dar în același timp o suavă poezie, și peste tot o duioșie nespusă, o milă de om, care dă o înaltă valoare morală acestor versuri.

Schițele și tablourile din cartea de față, în care desenul conturat cu mână sigură e înviorat de culoare, ne duce cu gîndul la albumele de aquaforte ale lui Goya, din care unele par transpuse în forma graiului. Iacă de pildă începutul descrierii din „Stepă ucrainiană“ :

Curgînd din Miazănoapte, sbîrcită, largă, arsă,
cu veacul și tăcerea în goluri verzi se varsă.
O simți cum vine parcă din moarte și uitare,
ducînd sfîșietoarea vecie în spinare.
Rar, câte-un dîmb clipește din geană sub un nor,
sau șchioapătă, departe, un pom într'un picior.
Clocite smîrcuri negre spre zăriște se lasă,
fierbîndu-și mormolocii sub lîntița vîscoasă.
E'n tot o desnădejde, o dezolantă silă...

sau zugrăvirea chinuitoarei aşteptări de ceasuri fără sfârşit, din
bucata: „Măine'n zori“, când

Pleoapele de zinc nu pot să doarmă,
gândul ţipă strâns în catarame.
Liniştea se surpă ca o schelă.
Spaime şi nădejdi slomnesc pe gură.

Măine'n zori... Plesneşte aşteptarea,
praştie sărită din crăcane...
Febrele îşi amănesc dogoarea
cu zăcuta cloacă din bidoane...
Măine... Ploaia-şi fumegă leşia.
Scheaună în sloată ca un câine
vântul ud... Şi toată veşnicia
s'a holbat căscată peste mâine.
Cresc, imens, pupilele flămânde,
ochii taie, sfâşie, deşiră.
Măine... Joacă'n aer numai pânde;
veghea ca o ghiară se răşchiră.
Măine... Cerul tot, genuna toată...
Fâşie prin oase negre geruri.
Măine... Carnea cade'ngenunchiată.
Tatăl nostru care eşti în ceruri...

ori halucinantul „Atac“, în care idei, imagini şi formă se îmbină
într'un tot unitar şi sugestiv:

Cu păru'n vânt, trăsnete ies
din largi spintecături de şes.
Băltoace, smârcuri, eleştae
sar din nămol şi ţopăe vâlvoae.
Ceru'ndârjit scuipe lavă,
fontă lichidă, otravă.
Crunt ne mai biciue cnutul Prea-Sfântului
Sfârşitul pământului, sfârşitul pământului...
Pământul crapă, zările crapă, apele crapă,
văduhul crapă,
totul se spintecă şi ne îngroapă...
Ura! Țăşnim din gropi şi din şanţuri.
Iadul se smulge şi scapă din lanţuri.
Ingeri de fier, ca nişte mari cruci
plutesc prin amiaza de tuci
şi varsă pe noi stânci şi butuci.
Toate jivinele lumii spurcate
făcutu-s'au tancuri şi cazemate.
Munţii s'au rupt din pripoane
şi-aruncă în noi cu prăpăstii şi stane.
Sar giurgiuvelele lumii,
sar toate zăvoarele humii,
sare pământul întreg din țătăni..

Dar când înverșunarea luptei se potolește. când însfârșit.

Tac brandturile. Vână, cerul geme
și, scârțâind, se 'nchide ca o ușă
de-asupra, peste noi și peste vreme,
de-asupra, peste vis, peste cenușe...
Un fâltăit ciudat în noapte zboară,
Prin cucuruzi nelișiștea tresare;
Pe dărele cartușelor trasoare
sufletul urcă, sufletul coboară,
Pe urmă amintirile... Se leagă,
se despletesc, se cheamă, se 'mpreună,
ca niște zarzări albi foșnesc în lună,
și inima miroase-a flori întreagă...
(din „Pândă, noaptea“).

Căci sufletul oșteanului e veșnic călător. între pământ și
cer, gata a se desprinde de încătușarea humei de câte ori o
poate face. Iar pentru aceasta nu le trebuie mult, și cu toate
că, abia retrași pentru refacere din linia de foc,

În ochii turburi încă se îngână
măcelul crunt de-acum o săptămână;
dar râdem când, în rece tremurare,
pe mâini ne joacă gologani de soare...
(din „Cantonament“).

O nimica toată are darul de a-i putea smulge din prezent
spre a-i transporta, pe aripile dorului, acolo unde se știu aș-
teptați, la căminul pe care speră totuși să-l revadă; și aceasta
pentru că sufletul

... sufletul, el
se leagănă peste măcel.
Din sânge, oțel și pucioasă
el crește hulub de mătășă.

...
Înalt, tremurând ca o rază,
prin fier și prăpăd luminează.
Cu sboru-i de pasăre sfântă
în liniști albastre se 'mplântă:
Departe, în vis, e o casă
din geamuri clipind somnoroasă.
Și sufletul pierе sub zăre,
foșnind spre terestrele clare,
plutind să sărute, departe,
o frunte căzută pe-o carte,
doi ochi cu lumina fierbinte
ce plâng pe-aduceri aminte,
și două mânuțe mirate,
cucernic pe piept închinat
în mica lor rugă sfioasă:
să vină tăticu acasă...

(Din Vigoda 'n Vinogradar).

Intâlnirea unui copil rătăcit printre dărâmurile fumegânde
ale unui sat pustiu :

Cămășuta plină de cărbune
fălăe pe trupul lui puțin,
și obrații mici, de fum și crin,
parcă-s întrebări și rugăciune...

Înmoaie inimile celor cu blestemul pe buze și baioneta udă încă
de sânge, îndemnând pe câte unul mai vârstnic să mângâie
creștetul bucălat și să-i zică, așa, ca pentru sine :

Piciule ieșit dintre ruine,
am și eu departe-acas' un tânăr.
Are 'n ochi același cer adânc,
zâmbet trist și păr bălăi, ca tine...

Ce adânc omenesc și câtă poezie, în cadrul grandios al
unei lupte de apocalips din bucata „Lădița cu jucării“, unde
doi soldați, în toiul unei crunte încăerări cu dușmanul fugărit,
în larma de infern a bombardamentului, a clădirilor care se nă-
ruie, și când la liece clipă, după orice colț de uliță pândește
moartea vicleană, ei se opresc locului, ca fascinați : prin spar-
tura păretelui unei încăperi sărace le-a încremenit ochii pe niște
jucării de copil stricate.

Pe un fund de ladă, sub cenușe,
un căluț de lemn și o păpușe
dorm adânc, ca într'o amintire,
vise de funingine subțire.
Un căluț olog, fără de roate,
șchiop, beteag și rupt pe jumătate,
și-o păpușe care doarme'ntruna,
somm de porțelan și păr ca luna...
Impietrim sub bărnele schiloade :
— Uite o păpușe, camarade ;
uite un căluț uitat în ladă !
Parc'ar fi păpușa de zăpadă
și căluțul șchiop, purtat de sfoară
prin albaștrii ani de-odinioară...
Târgul arde. O „rafală“ toacă.
Flăcările joacă, joacă, joacă.
Un căluț de lemn și o păpușe
sub măcel, sub moarte, sub cenușe...
Ochii au rămas pe fundul lăzii.
Cresc împușcături de-ă-lungul străzii ;
ca un vaiet, altă grindă cade...
— Uite o păpușe, camarade...

Cea mai sguduitoare, prin dramatismul concentrat al ac-
țiunii, din compunerile volumului „Poeme de războiu“, și în
care duioșia sentimentului — sentiment organic, iar nu de cir-
cumstanță — își află chip și formă verbală într'o gingășie de-

expresie foarte rar întâlnită în literatura noastră, e poezia „Zăcem aici“, pe care, dacă nu o putem reproduce întreagă, fiindcă este atât de armonică și artistic construită încât ar fi imposibil a-i scoate un singur vers fără a-i vătăma arhitectura, — ne mulțumim a o recomanda cititorilor ca pe un model de perfecțiune.

Minunata vieață a păpădiei.

În col. „Cunoștinți folositoare“. Ed. Cartea Rom. 1943, de I. Simionescu

Avem și noi mulți cărturari de seamă, oameni de știință, specialiști în mai toate domeniile, profesori excelenți la catedrele, seminariile și laboratoarele lor. Nu toți însă sunt și vorbitori de talent, conferențieri capabili de a expune un subiect după un plan bine ordonat și într-o formă literară aleasă, un asemenea dar fiind hărăzit doar puținora; iar printre acești puțini, dacă se întâmplă câteunul să mai fie, pe lângă toate, și într-o câțva poet — ceea ce e și mai rar încă —, atunci putem zice că unui astfel de om „i-a pus Dumnezeu mâna'n cap“, cum grăiește poporul. În acest gen, un exemplar de scriitor excepțional înzestrat este de sigur autorul unei cărți de popularizare de curând apărută în Bibl. „Cunoștinți folositoare“, cu titlul de mai sus.

Prezentarea acestei minunate vieți a uneia din cele mai umile plante ce cresc pe plaiurile noastre exemplifică, așa cum nu s'ar fi putut mai bine, faptul că, prin forma sa, disertația științifică nu trebuie negreșit să se deosebească de una pur literară, impunându-și rigiditatea liniei și absența colorării, precum și că sentimentul își află foarte bine loc într-o expunere științifică, într-un cât el ajută la punerea în lumină a obiectului și ne duce la mai bine înțelegerea lui prin simpatie. Am citit și noi multe vieți romanțate ale unor poeți, bărbați politici, aventurieri, împărați, curtezane, oameni de acțiune și visători rătăciți pe lumea asta; am urmărit interesanta, uneori captivanta vieață a unor simple insecte, dar nu ne-am fi închipuit că din vieța banalei păpădii să poată scoate cineva ce a scos din ea d-l prof. Simionescu. Descrierea d-sale e o complectă și armonioasă contopire de ceea ce are mai frumos literatura și știința. Fiecare din frazele acestei compuneri aduce o notă, o trăsătură — element component indispensabil — tabloului ce zugrăvește, dar fără a uita niciuna din ele, pentru a ne informa amănunțit și pe deplin în ordinea de idei urmărite. Și când o socotește necesar, în sprijinul informației aduce o comparație lămuritoare și evocativă. Bine știind că, dacă învățăm multe prin ochi, e de nevoie să trecem cele văzute și prin suflet —, ne înfățișează creaturile sale învăluite într-o atmosferă de simpatie, le sublimază parcă, le umanizează. Și în plus — educator înăscut — te conduce pe înălțate cărări în miezul științei aride, te face să înveți ceva cum ai face-o într-o joacă plăcută și recreatoare.

Ce minunate pagini în „Introducere“, unde scriitorul nostru zugrăvește redeșteptarea naturii sub căldura soarelui de primăvară: „Simfonia vieții, veșnică, înviorătoare, a început. Vieța învieată în păduri se întinde peste câmpii și ogoare. Se deșteaptă în curțile și grădinile din orașele mici și mari. Mugurii de liliac într-o bună zi au lepădat cojocul de iarnă și au dat drumul frunzelor spre muncă. Stânjineii dela marginea gardului nici nu așteaptă să-și spele spuma omătului și frunzelor, asemenea unor lame de iatagan. La soare, la lumina, la vieța prin muncă îți spun toate, dacă le înțelegi mutismul lor, mai grăitor decât un glas asurzitor“. „Păpădia, când nu e înflorită e modestă, abia se deosebește dintre alte buruieni comune. Simplă la înfățișare, e și timidă. Pare că anume nu ține să se arate, atrăgând atenția... Se furișează ori unde găsește un pumn de fărână din care, cu grea casnă, să se hrănească. O află până și printre pietrele din străzile părăsite; pe grămezile de prundiș care așteaptă cu anii ca să fie așternut! (Remarcați observația strecurată, care ne leagă de prezent, și în care e o dojană pentru o racilă îndătinată.) Vântul adună praf printre pietricele. Ajunge pentru un fir de păpădie. ...E una din plantele cele mai minunate, la îndemâna oricui ca să fie observată în tihnă, întruna... Băgată în seamă, cătând la ea cu dorul de înțelegere, îți înrădăcinează în minte, dar mai ales în inimă, că este o ființă ca toate ființele. Numai glas nu are, deși mișcările ei, chipul cum reacționează, cum trăește, nu sunt deosebite în totul de ale unui animal. Nu e exagerată chiar comparația cu un om. Muncește din greu ca să-și ducă vieța; se căsnește mai ales să-și apere copiii... Suferă și luptă: are bucurii; surăde de mulțumire, dar plânge la necazuri... Căci „în lumea ființelor necuvântătoare poți prinde oglindirea nu numai a sentimentelor omenești, dar și a firii deosebite a oamenilor. Printre aceștia sunt unii îndrăsneți alții eroi; unii fac paradă de însușirile lor bătând toba usupra lor; alții sunt modești, timizi, bucuroși să fie lăsați în pace, să trăiască în muncă tăcută, în mulțumirea tihnei ce le-o procură. Aceștia pot găsi în păpădie susținerea vieții“. — În descrierea păpădiei, autorul înfățișează rând pe rând corpul plantei, frunzele și florile ei, apoi chioul de răspândire al fructelor sale și folosele trase din această plantă, care „în modestia și umila ei înfățișare cuprinde multe taine, bine de știut“.

Drept la țință

Epigrame de Al. Calotescu-Neicu. Ed. „Ramuri“, Craiova, 1943.

Este așa de amărită vieța pentru cine și-o câștigă azi numai prin muncă onestă, și atâta doar cât să-și țină zilele; sunt atâția oameni pe lume — categoria: proști cu pretenții — de cari ne lovim la tot pasul și cari ne plictisesc de moarte prin aerele grozave ce-și dau față de puținătatea fondului lor sufletesc, încât trebue să fim recunoscători celor ce ne procură

din timp în timp câte o sănătoasă distracție. Căci râsul e creativ, și totodată tonic. Iar epigrama — gen minor în ordinea literară, și pe care am apropiat-o de sport (îlîndcă e combativă), și de jocurile de societate (îlîndcă tinde la a ne distra), este și ea un joc, un joc în care ingeniozitatea, spiritul și verva contribuie deopotrivă la efectul urmărit: prezentarea într-o postură ridiculă a celui împotriva căruia îndrepti malițioasele săgeți. Malițioase, dar nu veninoase, căci acestea din urmă se pot întoarce uneori chiar în contra arcașului imprudent. Să avem totdeauna în minte cazul nenorocit al cunoscutei epigrame a lui Macedonschi la adresa bietului Eminescu, peste fruntea căruia suflase vântul nebuniei.

Atunci când catrenul prevăzut cu acul înțepător în coadă este adresat cuiva în stare de a răspunde cu aceleași mijloace, — în această încrucișare de florete se cere, tocmai ca și în duel (care își are și el pravila lui), spirit cavaleresc, ba chiar și oarecare generozitate: nu fîndăm violent, cu intenții ucigașe, asupra celor pe cari îi constatăm numaidecât ca parteneri neputincioși, cum nici asupra cui i-a căzut prin neșansă arma din mână. Atac și ripostă dacă nu se echivalează ori nu se apropie ca forță, rezultatul luptei nu poate avea conslînțire ca artă și valoarea unei victorii.

Aceste considerații, pe care ni le-a sugerat epigrama ca gen în sine, sînt de natură generală; ele nu se referă numai și anume la volumașul „Drept la țintă”, care ni le-a prilejuit. Despre epigramistul nostru am scris ce aveam de spus la apariția culegerilor sale anterioare: „*Epigrame*” 1931, „*Sburături*” 1937 și „*Caet cu epigrame*” 1940. Acum ca și altădată constatăm causticitatea spiritului său, uneori prea agresiv și pe care l-am fi voit ferit de orice notă trivială; e aci o alunecare ușoară, care trebuie stăpînită, din porunca Artei suverane. Iacă buniuoră cât de spirituală, dar și senină, este epigrama adresată unui conferențiar plictisitor:

Că ține conferințe lungi
Își are tîlcul ei năpasta:
Vorbește mult, ca să-i ajungă...
Acas'... vorbește doar nevasta.

sau aceea, în stil clasic, tradusă după Bürger:

De bărlitori să n'ai habar,
Căci o vorbă veche spune:
Nicio viespe nu înțeapă
Decît numai fructe bune.

Aceasta din urmă însă ar fi avut de îndreptat primul vers, al cărui ritm e necorect. Aceeași observație de altfel și pentru alte versuri în care forma e sacrificată pentru idee, cum mai ales în epigrama dela pag. 43 a volumului.

Capra Neagră

de Emanoil Bucuța. Ed. „Casa Școalelor”, București, 1938.

Iată o carte ieșită de sub teascurile tipografiei, acum cinci ani, de apariția căreia totuși, eu cel puțin, de aici din provincie, nu auzisem vorbindu-se, și despre care cronica periodicelor și cotidianelor noastre, entuziasmată uneori pentru puțin lucru, nu știu să fi scris ceva: un roman pe care autorul — om căruia nu-i place reclama și care preferă, departe de gălăgia deșartă a cafenelelor literare, să stea la biuroul unde oficiază într'un post de răspundere și cu efectivă înrăurire asupra celor culturale din țară, dar care e și mai mulțumit când poate lucra neturburat în caldura căminului său, cu cărțile dragi alături, cu hârtia și condeii înaintea-i —; un roman, zic, de care autorul lui, odată ce l-a dat gata și l-a văzut imprimat, s'a dezinteresat cu totul. Cazul acesta nu e de altfel unic. Nu puțini sunt scriitorii cari declară că epoca gestațiunii și a durerilor facerii în elaborarea unei opere de artă le e mai aproape de inimă decât soarta lătului, acesta odată dăruit cu vieață de sine stătătoare.

Am dat de „*Capra Neagră*”, carte cu titlul necunoscut mie din librării, într'o anticărie, unde se rătăcise volumul cu foile netăiate, și l-am luat pe garanția numelui scriitorului gândirist prețuit, care debutase în poezie, pentru a se fixa apoi definitiv în proza epică. Din cântecele tinereței sale și a anilor mei de acum aproape un sfert de veac mi-au rămas încă și astăzi în minte două strofe din „*Florile inimii*”, strofe impregnate de parfumul lirismului din Heine și Eminescu:

Tu ești așa de fără de prihană
Și ațintești din ochi așa senini,
Că 'n preajmă-ți sulțetu-mi, întreg o rană,
E-o revărsare fragedă de crini.

Și-așa de desfăcută ești de lume
Și gândul tău așa străin și dus,
Că 'n preajmă-ți sufletul meu, numai hume,
E tot un freamăt alb de aripă, sus.

Cele două romane ale d-lui Bucuța — *Fuga lui Sefki*, 1927, și *Maica Domnului dela Mare*, 1930, au reținut la vremea lor îndelung atențiunea criticei, care le-a discutat și, cu acest prilej, a făcut asupra-le o seamă de juste observații și rezerve pe care le socotim valabile și pentru „*Capra Neagră*”, după o lectură repetată a acestei cărți. Căci dacă, global vorbind, citirea ultimului roman ne-a fost o încântare pentru câte frumuseți cuprinde în paginile sale, găsim și noi întemeiată părerea că în compoziția autorului linia sinuoasă e adesea preferată liniei drepte și că în stilul său fraza are câteodată în ea ceva din îngreunarea și întârzierea pe drum a topice germane.

În prezentarea acțiunii din romanul său d-l Bucuța folosește un procedeu utilizat și în teatru, ca și în cinematograful: anume acela prin care unul din personaje e adus din prima scenă în situația de a povesti cuiva, ori de a-și depăna singur, în vis sau aievea, firul unei întâmplări ori șiragul de amintiri ale unor vremuri de mult trecute și intens trăite. Dar, deodată, această povestire amenințând a deveni un lung monolog se prefăce în viață: scena introductivă se destramă întreruptă brusc; acțiunea, din expositivă, se întruchiează activă, capătă relief și amploare, căci înșii din piesă înviează cu toții, spre a-și trăi destinele în fața noastră. La sfârșit, prin acelaș truc, desnodământul se înșurupează în scena începutului: povestitorul și-a mântuit povestea, iar omul cu visul s'a deșteptat din somn, ori a trecut de-a-binelea în împărăția morții.

Fondul romanului este în definitiv zugrăvirea zilelor studenției a doi români ardeleni, frate și soră, — zile petrecute la Berlin, cu 8 ani înainte. Intriga și acțiunea sunt oarecare — schelet al compoziției, impus de natura genului —; dar ele nu au importanță aci. Importanța, cum și valoarea acestei cărți de peste 300 pagini consistă în altceva: în evocarea trăirii în lirism, într'un mediu de artă și știință, a studenției din universitățile germane, — cel puțin așa cum era acum trei decenii — și pe care cine a gustat-o, sau măcar a adulmecat-o în treacăt nu o mai poate uita; viață care, de câte ori prinde a ieși la suprafață din adâncul apelor moarte ale trecutului, parcă ne aduce cu ea în suflet un val întârziat de tinerețe, aruncând un reflex de rozalbă lumină peste fumuriul prezentului. Sunt aci minunate pagini menite a ne încânta sufletul, crâmpieie episodice din traiul Românilor de peste munți înainte de 1914, începând cu serbările de 50 de ani ai „Astrei“ la Blaj, de când pornește firul romanului, până la fericitu-i desnodământ, în cursul căruia ne trec pe dinainte, într'o creionare delicată, dar în trăsături revelatoare, chipuri de oameni și zugrăviri magistrale de mediuri, de interioruri și de cadruri ale naturii care ne cuceresc. Cea mai mare parte din acțiunea cărții se petrece însă în Germania, la Berlin în deosebi, în ale cărui școli înalte scriitorul nostru trebuie să-și fi petrecut fericirii ani ai studenției; căci o viață ca aceea descrisă de d-sa în colorii atât de vii și de adânc simțite nu poate fi imaginată, ci numai trăită. Multe pagini din acest volum pot fi cu drept considerate ca note memorialistice, pentru a servi cui ar scrie odată un istoric al vieții de student, capitolul: Românii la universitățile germane. În două-trei rânduri ne apare în șirul povestii — încrucișându-și pașii cu ai fapturilor plătuite de autor: perechea bărbată, tip de românită Andrei Spătar cu logodnica lui Zoia, enigmatică Lotte Urban, delicioasa d-na Henke, buna d-na Wisotzsky, Vlad Armășescu cel tăcut, Magda Olbert „Capra Neagră“, soții Rittermeister — și „Nenea Iancu“ Caragiale, oaspe duhliu, pe care îl întâlnim întâia oară la adunarea dela

Blaj, întovărășit de prietenii săi Liciu și St. O. Iosif, apoi în țara nemțească, la logodna Zoitei cu dr. Spătar. Tot aci recunoaștem, sub numele puțin schimbat de Șotrea, „viori și musicalit“, cu „ochii nespui de mari și de strălucitori“, precum l-am cunoscut, pe mereu regretatul V. Bogrea, apoi pe d-l Mehedinți, abia schițat în grupul adunării „Societății Studenților Români“ dela Berlin, cum și alte figuri pe care le ghicim prinse după natură, dar pe care noi nu le putem cu siguranță identifica.

La capătul acestor notări vrem să relevăm paginile (174-176) de mișcătoare spovedanie, dar și de reținută dojană, în care Andrei Spătar, medicul dela Bistrița săsească, român neînfricat și cu inima la gură, grăiește — și prin glasul lui auzim Ardealul de acum 33 de ani — către un prieten. Ele pot fi socotite ca și un veridic document al stărilor de atunci, cu rezonanța lor în suflete :

„O ducem din ce în ce mai greu acasă în Ardeal. Stăpânii noștri și-au îngreuiat de la un timp mâna care lovește și au încărcat-o de daruri pe cealaltă. Se înmulțește atât numărul martirilor cât și al renegaților. Și unii și alții pot să ajute, prin pilde de urmat, sau prin scârbă; dar nu înseamnă mai puțin lovituri, care, date cu socoteală și cu stăruință, sfărâmă ce e tare și înmoaie ce e șovăitor. De unde ne-am putea aștepta la un sprijin, fie dela București, fie dela Viena, nu ni se dau decât mijoace care să facă din noi toți legitimiști. Nu ne trebuie legitimiști ! Eu n'am să mă schimb niciodată într'un legitimist. Legitimiștii au umplut de o mie de ani istoria Ungariei de baroni, de războinici, de învățați și de plugari de viță românească, rupți de tulpina neamului... Grănicerii mei, satele noastre nu sunt legitimize... Toată puterea noastră stă în ființa de sine stătătoare a Regatului... Asta e credința care ne ține... Românii liberi nu ne cunosc destul și nici nu-și dau seama de primejdia, mai mare decât oricând, în care ne sbatem... Căpătăm indemnuri să ne astâmpărăm. Am văzut și semne de oboseală și de nemulțumire la plângerile noastre... De-o sută de ani Ardealul vă dă mereu, din sărăcia lui ciobănească și iobagă, pentru limbă și istorie școala din Blaj; pentru școala română, înneacă de fanariotism, pe Gheorghe Lazăr; pentru lupta cu străinii, toți învățătorii, medicii, agronomii și negustorii trecuți cu miile în țara românească; pentru reînvierea naționalismului, procesul Memorandului. Mai mult decât ne-ați ajutat voi, v'am ținut treji și v'am întins din puținul și din suferința noastră o mână de frate, care n'a fost niciodată goală. Uite că vin vremurile și trebuie să întoarceți însutit ! Zadarnic vă faceți a uita și vă astupați urechile, ca să nu mai auziți glasurile. Ele răsună, nu din afară—noi scrășnim și tăcem—, ci dinăuntrul nostru“.

Ni se va ierta lungimea citatului, pentru severa frumusețe lapidară a acestor rânduri, capitol dintr'o istorie a Românilor trăind sub stăpânire străină și raporturile lor cu Țara-Mamă-

Le Charme Roumain

de D-na Thea Crăsnaru-Mandrea, Buc. Tip. „Le moment“, 1938.

Autoarea volumului din față-mi — înmănunchere de amintiri din copilărie și din vremuri mai apropiate — are dela cine moșteni darul povestirii și aplicarea pentru trecut. Mama și cele două mătuși ale sale, nepoate ale lui N. Bălcescu (Doamnele Olga Gigurtu, Elena Mandrea și Ana Dr. Culcer) au mânuit cu remarcabil talent condeii, lăsând câte și trele pagini de interes documentar pentru istoria societății craiovene din a doua jumătate a secolului din urmă.

Doamna Thea Crăsnaru-Mandrea, ca atâtea femei române din protipendada generației acestui început de veac, a fost crescută și educată în spirit tranșezesc, cu bone și guvernante din Apus; vorbind limba franceză ca pe cea maternă, s'a simțit îndemnată a pune pe hârtie ceea ce avea de spus mai degrabă în idiomul lui Voltaire, așa cum au făcut-o cam în același timp d-ra Elena Văcărescu, Iulia Hasdeu și Lucila Chițu.

Primele trei povestiri din „Le charme roumain“, și anume: *Ma vieille Balascha*, *Un incident du temps de la guerre* (de 1916-1918) și *Les fusils couchés* au ca obiect întâmplări din timpul ocupației germane; altele trei dăpână tirul unor mici drame din viața oamenilor dela țară și din a slugilor și țiganilor de pe lângă curțile noastre boierești de odinioară. Din bucata *L'oncle Luculus* reținem evocarea chipului faimoasei cântărețe craiovene, de reputație universală acum trei decenii: Elena Theodorini. E un tip interesant acest unchiu Luculus, zugrăvit cu mult spirit și vervă de autoare. Ceea ce place însă mai mult ca orice în volumul acesta e simoatia înduioșată cu care d-na Crăsnaru-Mandrea privește lumea despre a cărei bucurii și tristeți ne întreține, lume ce dispare sub ochii noștri umbriți de melancolie de toamnă, cu ultimii bătrâni ai generației ce de copii au apucat Războiul Independenței, pentru ca în maturitatea lor să vadă Războiul Intregirii și pe cel al însângărării de azi.

Setea liniștei eterne

de I. M. Rașcu. Ed. „Cugetarea“ Georgescu Delafras, București, 1943.

O carte care nu numai pentru autor este „o evadare din cotidian“, prin preocupările ei de ordin exclusiv spiritual: însemnările dintr'o „vilegiatură îmbălsămată“, pe care d-l Rașcu, — profesor distins și scriitor cunoscut în cercurile respective pentru cât a publicat până azi — a făcut-o într'o mănăstire franceză de călugări trapiști vreme de 9 zile, în anul 1929. Autorul, pentru care problemele de conștiință în ordinea religioasă s'au pus mult mai stăruitor decât la creștinii cei mulți și i-au împus o deslegare excepțională, a socotit de bine, în urma cine știe căror sguuitoare împrejurări din viața sa intimă sufletească,

să treacă la catolicism. D-sa prezintă în paginile acestei cărți „frânturi din trecut, de viață sufletească, de gânduri, dorind cititorului să poată găsi în aceste file o parte măcar din reculegerea armonioasă, pe care Dumnezeu mi-a îngăduit să o trăiesc cândva, într'un sfânt locaș de liniște, de rugă și de credință, din nefericitul și totuși binecuvântatul pământ al Franței eterne“.

Cartea d-lui Rașcu înregistrează, ca un memorial de călătorie, fapte, observații, impresiuni și reflecții socotite demne de a fi consemnate, unele de mai mare și altele de mai mică importanță, de la urcarea în tren a pelerinului în drumul spre Soligny la Trappe și până la plecarea sa, după 9 zile, din sihăstria trapistă. Ceea ce-l chemase aci era setea de liniște, a „adevăratei liniști, formată din traiu închinat Domnului, din rugăciuni, din reculegere adâncă și din cufundare în lumi străine de zbuciumul vegetării zilnice“, cum și râvna către plaiurile spirituale, satul fiind de urâciunea și vulgaritatea din juru-i. În retragerea aceasta, îndeplinind conștiințios condițiunile impuse în mănăstire oaspeților vremelnici, dar și pregătiți pentru asemenea regim, sufletul i se purifică prin meditație și rugăciune, i se limpezește, se împacă cu sine, pacea coborînd odihnitor asupra-i, ca urmare a spovedaniei și sfîntei Cuminecături.

Trapisti trăiesc în absolută reclusiune, observând jurământul tăcerii, căci, din toți călugării, numai starețul, duhovnicul și frațele portar au îngăduința de a vorbi strictul indispensabil slujbei ce dețin, în relațiunile lor cu oaspeții și cu autoritățile. Membrii acestei comunități religioase sunt toți prezenți la slujbele de zi și de noapte în biserică; restul timpului muncesc de-a-valma pământul ce au în jurul mănăstirii. Aci, zice autorul, „am impresia că suntem, câțiva inși, izolați pe o insulă, departe de zbucium și de manifestările civilizației. Într'adevăr, n'ai zice că la câțiva kilometri palpita tumultul vieții trepidante moderne, că trenurile taie trupul câmpiilor, că sălile spectacolelor strălucesc de lumini, iar ziarele apar în numeroase ediții. Nu numai noțiunea de spațiu ne e schimbată, ci și timpul parcă a încremenit în forme arhaice, pe care nimic nu le-a putut preface. Trăim în plină epocă medievală, de credință și de fervoare“... „În lumea închinătorilor trapisti, cari trăiesc o atât de profundă viață interioară, te simți *asistat* în fiecă clipă, și totuși — ca și ei — te simți în singurătate. Lipsa de conversație inutilă, traiul de rugăciuni continui, dau această originală și binefăcătoare impresie. Aici în mănăstire am găsit, chiar între oameni, ceea ce în zadar căutam prin stații climaterice sau prin sate ascunse în văgăunile munților: adevărata și reconfortanta singurătate“. — Un istoric al Ordinului Cistercienilor, fondat în 1098, se împletește, pentru a tăia monotonia unei lungi descrieri istorice, cu notarea impresiunilor autorului din mănăstire și din excursiunile sale în împrejurimile chinoviei trapiste.

Pentru a gusta cartea d-lui Rașcu trebuie, evident, să fii cât de cât credincios, și practicant dacă se poate. Un indiferent

în materie de credință, un sceptic, firește că nu va înțelege nimic din „Setea liniștei eterne“, nu va putea nici măcar închipui ce ar fi sentimentul încercat de autor atunci când a primit Sfânta Împărtășanie la liturghia din zorii zilei, despre care zice: „Niciodată sufletul nu mi s'a ridicat atât de sus pe scara de lumină a credinței și mai ales niciodată n'am trăit atât de intens viața pură ce rezultă din unirea sufletului cu Dumnezeu și din conțopirea Lui într'însul.

Acei peste sufletul cărora se va fi scuturat un grăunte măcar din harul Domnului vor citi cu plăcere cartea aceasta, ba se vor și simți îndemnați să facă același lucru cu o altă, puțin mai veche, a d-lui Rașcu: *La Lisieux cu Sfânta Tereza*, apărută acum în a II-a ediție.

E. Lovinescu

Ed. „Vremea“, 1942, București.

Începând a scoate „o colecție specială a personalităților fruntașe ale vieții culturale“ dela noi, revista „Vremea“ a pornit cu piciorul drept când a hotărît să închine primu-i volum vrednicului scriitor, criticului de profesiune și omului de convingeri și demnă atitudine în viață care e d-nul E. Lovinescu.

Volum tipărit cu ocazia împlinirii vârstei de 60 ani ai omagiatului de azi, el este o manifestare de recunoaștere admirativă, într'un consens aproape unanim, a slujitorilor scrisului românesc din generațiile mai tinere, pentru cel care, prin cifra anilor săi, urmează să treacă de acum înainte în cadrele celor „bătrâni“. Dar nu mai puțin și pentru cei cari au și trecut în aceste cadre, — indiferent dacă au fost totdeauna ori numai vremelnici alături de d-l Lovinescu militanți ai scrisului și dacă au împărtășit un acelaș crez literar cu dânsul, o aceeași ideologie, ori dacă s'au întâlnit sau nu cu d-șă în păreri și aprecieri asupra cutărui fenomen literar.

Cartea cuprinde — între o „Schiță biobibliografică“ din capul volumului, a d-lui Lovinescu—Anonymus Notarius, și „Confesiuni asupra carierei mele de critic“, dela urmă, conferință rostită la Radio în ciclul „Confesiuni asupra carierei“, de acelaș —, contribuția critică a d-lor Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Sreinu și Tudor Vianu, cari prezintă în pagini obiective diferitele aspecte sub care se poate privi personalitatea și opera d-lui E. Lovinescu. Asupra uneia și celeilalte însă, mai revelatoare și mai interesante rămân tot însemnările autobiografice ale Notarului Anonim. În ele abundă finele notații introspective ale unui observator scrupulos și sincer, psiholog clarvăzător, cum și o seamă de amănunte care luminează pe dinăuntru pe om și pe scriitor. Ne îngăduim a culege aci câteva din ele, pentru folosul și plăcerea cititorilor noștri.

Fire solitară, timidă și melancolică, încă de copil, d-l E. L. n'a fost niciodată un refractar, un revoltat împotriva comprimării

din afară; „atitudinea lui pornea, dimpotrivă, dintr'o nevoie de interiorizare, de reculegere asupra lui însuși, din resorturi defensive și nu ofensive: sensibilitatea și susceptibilitatea pururi vibratilă îl puneau într'o situație de suferință, trezind poate într'insul un prematur complex de inferioritate;... Copilul și-a petrecut astfel primii ani ai vieții fără să se încadreze în familie printr'un flux de afecție reciprocă, fără prieteni și chiar fără camarazi, pe ale căror plăceri nu le-a împărtășit niciodată, parând a le disprețui... Sănatos, normal sub toate raporturile, e totuși un copil singuratic, inapt la realitate... Noțiunea competiției i-a fost totdeauna străină în toate fazele vieții... Copilul, adolescentul, tânărul, omul matur n'a râvnit niciodată nimic; de îndată ce a scăpat de obligațiile școliei, lăsat la propriile lui inițiative, n'a mai candidat la nimic; incapabil de a se descurca, în orice împrejurare gestul lui instinctiv e de a ceda altuia... Încă din vremea studenției, a refuzat patronatul (cutaruia dintre profesorii universitari cari hotărâu de atribuirea burselor și de pregătirea moștenirii catedrei lor), iar timiditatea (sa) a luat aparențe de orgoliu... Au trecut de atunci treizeci de ani (și mai bine); țara s'a mărit, noi universități românești, s'au creat; zeci de catedre s'au ocupat de savanți cunoscuți prin activitatea lor (ironie îndreptățită, delicat strecurată aci); el n'a mai cerut însă nimic și, cum erea și firesc, nu i s'a oferit nimic... (În vîieța de toate zilele a rămas) lipsit de orice ambiție socială — nu și literară —, rece, puțin comunicativ, cu legături puține și fără abandon și intimitate,... Ajuns la maturitate, având o revistă proprie (Sburătorul), cea dintâi grijă a lui a fost de a se îndrepta spre tineri, spre debutanți, spre a le ușura drumul, dându-le înțelegerea și asistența prietenoasă, de care nu s'a bucurat el... Din adeziunea lui cu tinerimea frământată de a găsi noi forme de expresie ieșe lunecarea Sburătorului spre modernism... iar directorul devine teoreticianul lui, situație neașteptată pentru un temperament tradiționalist de cultură clasică. Sburătorul n'a fost extremist, avangardist,... el a practicat un modernism teoretic, admitând numai în principiu toate încercările sincere de căutare, de înnoire, ca fenomene posibile, din care trebuie reținut numai ceea ce e bun; timpul selectează dela sine valorile, dar criticul poate precipita acțiunea timpului prin intervenția lui sagace, moderatoare, canalizând energiile creatoare, revoluționare, în făgașurile disciplinii. (O bibliografie a operelor publicate de d-l E. L. în cuprinsul volumului, înregistrând critică, monografii, istorie literară, eseuri, memorialistică și articole împrăștiate prin diverse publicațiuni înscrisie nu mai puțin de 130 de lucrări). Cu toată abundența publicisticii sale, nu trebuie să i se presupună o încordare prea mare; puterea lui de muncă erea normală. Cantitatea volumelor se exolcă prin exclusivitatea preocupării literare; consacrarea numai literaturii nu coostituie măcar o jertfă, ci o conveniență personală. Dacă rezultatele sunt totuși mai mari decât însăși munca, aceasta se datorește organizației ei. Pornită din entuziasm,

munca scriitorilor alunecă repede la oboseală și desgust; numai disciplina salvează. Melcul poate ajunge mai repede la țintă decât iepurele. I s'a recunoscut *cursivitate* stilistică, și, cum tot ce aleargă pare ușor, i s'a atribuit facilitate. Aparente: facilitatea e la capătul unei mari trude. După un exersitiu atât de lung, stilul lui a căpătat poate mai multă densitate, n'a dobândit însă mai multă lesnicioasă de elaborație. Scria tot așa cum a pornit, adică greu; cuvintele pot curge și repede, dar curg rău; simplitatea nu vine de la început, ci la urmă, la capătul necazului... La șazeci de ani scriitorul nostru se simte încă prada a două mari emoții: cea a paginii albe de hârtie care trebuie să fie acoperită cu slove, și cea a bătaiei în ușă ce-i va aduce în casă pe marele *Izolat* atât de mult așteptat. Timpul fâșie. Vieața trece... Marele izolat n'a venit încă, și poate nu va veni niciodată..., dar și așteptarea le dă dreptul celor două mâini de a se încrucișa, când le va sosi timpul, creștinește, pe piept, pentru că s'au trudit pentru alții, din credință într'un ideal".

P. S. Și ceasul a sosit, vai! prea de timpuriu, pentru ca vrednicele mâini ale lui Lovinescu să se încrucișeze pe piept, și simțirea lui aleasă, mintea lui bogată, să-și curme avântul, pentru paguba literaturii noastre.

Furtuni pe Nistru

Versuri de Sergiu Matei Nica. Ed. „Cuvânt Moldovenesc”. Chișinău, 1943.

Dela celălalt capăt al țării, pe atât de depărtat pe cât de aproape de inima noastră, din Basarabia cu trupul plin de răni încă nevindecate, ne pică 'n casă un oaspe plăcut: e un volum de poezii cu pronunțată mireasmă moldovenească, de cea dintre Prut și Nistru, al d-lui Sergiu Matei Nica. Numele scriitorului ne era bine cunoscut, ca și activitatea d-sale culturală, din publicațiile pe care nu îndestul le putem admira: „Raza” și „Basarabia Literară”, al căror stâlp de temei este autorul stihurilor intitulate „Furtuni pe Nistru”.

Versurile din acest volum răsrâng în oglinda graiului tot sbuciumul și toată jalea unui suflet strâns legat de brazda în care a văzut lumina zilei, peste care s'au trudit, ca s'o facă să rodească, țărani și preoți și oșteni, părinți și moșii săi, și pe care a văzut-o cutrupită și pustie de un vrăjmaș necruțător. Un zăbramnic de melancolie umbrește deci lirismul nativ al poetului, ca în versurile:

„Mamele noastre au tample de ceară,
Mâini de alin și ochi pentru plâns,
Au pașii mărunți și sufletu 'ncins
În brăie de vis și de pară.

Din pajiștea Botnei, din versul pădurii
Luceferi de vară în leagăn ne-au pus,
Înlănțuiți de țărna, cu fruntea sus
Să ne purtăm inima în zâmbetul gurii...

(Mamele).

sau în jelania basarabeanului, din „Lopătarii“ :

Nărămziul, nărămziu,
— Omule țara sicriu,
Ca pământul plumburiu!
Und'ți-s plinele sipete,
Laițele 'ncondeiete,
Buțile nedescuiete,
Slinții toți de pe perete,
Unde's opt flăcăi și fete?

Oi mai zice de-o sulfină,
Casă fără rădăcină,
Zestre fără de stăpână!
Cel mai mare cu truditul,
Cea mezină cu plivitu,
Mijlocașu cu orcicu,
Cea din frunte cu bocitu,
Mama 'n vatră cu bolitu!
Trei în lume cu urātu!

Poeziile d-lui Nica poartă și pecetea regional basarabească, prin fondul ei — idei, simțimănte și mișcări sufletești — ca și prin forma-i de expresie, bogată în imagini scoase din decorul satului Moldovenilor de dincolo de Prut, spontane și lipsite de artificialitate livrescă. Din acest punct de vedere, lingvistul va fi deopotrivă interesat de aceste versuri pentru elementele de vocabular dialectal, ca și pentru notele de folclor ce ele conțin.

Din grupul de poezii intitulat „Brazde însângerate“, însuleșite de adâncă simțire, lipsite de retorică, dar meștere în a găsi cuvântul care să meargă la inimă, mai fiecare bucată s'ar cere — de ne-ar sta în putință — să o reproducem aci. Să lăsăm această plăcere cititorilor volumului „Furtuni pe Nistru“.

Drumuri de lumină

Prin țări străine, de Radu Cosmin. Ed. „Casa Școalelor“, București, 1943.

Volum de 550 pagini, cuprinzând însemnările de călătorie ale autorului prin Italia, Franța și Germania; este însă aci și ceva mai mult decât notarea impresiunilor unui observator atent și pe alocuri poet. Mi-a rămas în minte plastica și plina de culoare imagină schișată de autor pe o stradă din Palermo: „La ferestrele cu obloane verzi, fetițe oacheșe cu rochițe albe au scos capul ca niște pui de rândunică pe marginea cuibului“. Cartea d-lui Radu Cosmin intrunește în ea și ceea ce are mai interesant un bun cicerone, împletind în notațiunile sale personale informațiunile unui cărturar cu cel mai larg orizont, și profesor numai atât cât trebuie ca să nu cadă în didacticism. Pentru mine însă, lectura acestor pagini — scrise între anii 1928 și 1938, înainte deci de războiu — mi-au lăsat o umbră de tristeță peste suflet. Și acum, când pun pe hârtie rândurile de față, caut să mă scutur de povara ce mă apasă, și nu pot. Aceasta deoarece știu că atâtea din operele de artă, pe care le-a creiat geniul omenesc, cel greco-latin în special, pe care și eu le-am admirat deopotrivă cu autorul, pe care le-am revăzut de atâtea ori, le-am purtat în minte și în inimă amintirea, și pe care speram să le mai pot mângâia încă odată cu ochii înaintea de a porni în „marea călătorie“ —, nici eu, nici alții ca

mine nu le vom mai vedea niciodată de acum înainte. Peste atâta frumuseță și milenii de istorie a fost destul să treacă sinistrele sburătoare ale civilizației anglo-americane, spre a prefăce în pulbere și cenușă muzeile, catedrale, biblioteci: floare și rod ale bătrânei culturi europene, dovadă și justificare a titlului de om și creștin în confruntare cu gorila. Palermo — la città felice —, Syracuse, Napoli, Milano, Genova, Siena, Pisa, (măine, poate, Roma), ca și Ragusa, Spalato, Parisul și Berlinul, cu neprețuitele lor comori de artă și de știință, în ce stare le vom mai afla noi vreodată, la sfârșitul acestui prăpăd ce a îngăduit Dumnezeu pentru ispășirea păcatelor noastre multe?!

Mi-e bărbatul pe front

Roman, de *Măria Nicolai*, Ed. „Cartea Românească“, Buc. 1944.

Titlul cărții, care te face să crezi că e vorba mai de grabă de o comedie sau de vreo povestire distractivă, precum și categorisirea de „roman“, ce i se atribuie pe copertă, nu vor fi fiind tocmai potrivite pentru cuprinsul acestui volum semnat de un necunoscut până acum și ale cărui imperfecțiuni de compoziție și stil arată că autoarea e o debutantă în cariera literară. Este totuși în însăilarea de față o năzuință onestă, mișcătoare chiar, de a da expresiune sub această formă sentimentului de indignare, care clocotește într'un suflet cinstit, încălzit și iluminat de iubirea de țară, împotriva unei pleve morale ce necinstește Neamul, și pe care o constituiesc învârtii și profitorii zilelor noastre grele de astăzi, mulți și cocoțați unde nu te gândești. Pe același plan al acțiunii ce face scheletul eposului său, autoarea înfățișează alături de această faună a subomeniei, încrucișându-și câteodată drumurile, dar totdeauna despărțindu-și-le — suave creațiuni de vis, azi cam rar întâlnite aievea: femei și fete numai devotament, abnegație și sacrificiu, făpturi curate ca Ioana și Sandra, fete de școală cu sufletul neîntinat ca alde Carmen, bărbați cari nu trăesc numai ca să strângă bani și să petreacă, oșteni pe front, al căror gând și față spre dușmanul țării sunt îndreptate, — dar și lillisoni în plină tinereță, cu sau fără uniformă, cari stau huzurind la sute de poște de cei ce luptă în tranșee, afaceriști pentru cari războiul cu suferințele lui e un prilej de a se îmbogăți, femele inconștiente, organizând petreceri și jocuri de cărți ca niște „văduve vesele“, din solda sporită a bărbatului absent, neveste de plutonieri cu paltoane de astrakan și blănuri de sute de mii de lei la gât, cum și atâtea Sisi, Kiki, Lili, Miți, străine corciturii fiind prin stratul de mai sus al societății noastre, al Bucureștilor mai cu deosebire. Două lumi antitetice, între care nu poate, nu trebuie să existe interferențe, și dintre care una trebuie să dispară, dacă vrem să mai dăinuim ca neam păstrător al unor vechi credințe și demn de a fi înțea între popoarele creatoare de cultură. E vremea să alegem, să

nu mai umblăm pe două cărări și să nu mai tolerăm putrezi-
ciunea și infecția în corpul nostru social românesc. Aceste
gânduri pe marginea cărții: „Mi-e bărbatul pe front“.

T r e p t e

Poezii de C. D. Papastate, Craiova, ed. autorului, 1944.

Iacă un volum care, pe vremea asta de extremă scumpete
a hârtiei și tiparului ce îmbogățește pe unii, exploatatori ai scri-
sului altora, este un mic eveniment prin frumoasa-i prezentare
grafică. După prețul indicat pe coperta cărții, se vede că nu
scopul comercial a călăuzit apariția ei. De bună seamă că autorul
va fi avut de spus ceva, căci este aci mărturisirea unor gânduri
și sentimente intime, îngrijit înveșmântate în haina versului și
aliniate după tradiționala cinstită cuviință a manualului poetic.
Ideile generatoare ale acestor stihuri sunt cele din vechi, veșnice
și mereu noi atunci când talentul poetului le transfigurează
prin magica lui putere: iubirea de ființele și locurile în mijlocul
cărora am trăit odată; nostalgia unui trecut, pe care prezentul
ni-l evocă nimbând în lumină de apoteoză și de care ne simțim
legați și atrași ca de un Paradis pierdut; dragostea de natură,
din care participăm și noi ca umil element component; înfărșit
Iubirea, cu literă mare, și sora ei: Moartea, cu aripele deasupra-
ne fălăitoare în umbră; — toate acestea într'o onestă formă
clasică de versificație corectă și nu prea împovărată de imagini
și figuri, cele folosite fiind din rechizitele consacrate ale poeziei
noastre. O ușoară influență Pillat-Radu Gyr se întrevăde ici și
colo în volumul d-lui Papastate. Reproducem, dintre poeziile ce
ne-au plăcut mai mult, un *Cântec vechiu*:

Mă urmărește-acelaș cântec vechi,
Destelenit din vremile străbune;
Îmi stăruie într'una în urechi,
Cu ritmul lui profund de rugăciune.

Bunicul îi cânta când vrea să-l culce
Pe tata — adânc, în anii de poveste:
Avea o melodie-atât de dulce
Cum nicaieri pe lume nu mai este.

Și tatăl meu, în nopți neliniștite
Mă potolea'ngânând acelaș cântec,
Și tresăriri și spaime'nchipuite
Piereau la vraja lui ca în descântec.

Și-acelaș cânt îl murmură întruna
Cu mine'n cor neauzit străbunii,
Când îi sărut copilei mele mâna
Și mi-o adorm cântând sub raza lunii.

Corlegiul Amintirilor

Poeme și poezii de Al. T. Stamatiad. Ed. Fundația Regală pentru literatură și artă. București, 1942.

Scriitorul care și-a dedicat poeziei întreaga-i viață — căci în afară de o seamă de articole în proză strânse în volumașul „Cățiva scriitori“ din Bibl. Semănătorul, Arad, 1925, d. Stamatiad n'a publicat decât versuri —, după ce a fost încununat în 1938 cu premiul național de poezie, ne-a dăruit însăși o ediție completă și definitivă a operelor sale poetice. Aci ar fi putut de altfel intra și parabolele din „Cetatea cu porțile închise“, care, deși înveșmântate în forma de proză, tot poezie sunt. La fel și cu numeroasele trasputeri ce ne-a dat din literatura franceză și cea extrem-orientală, valorând aproape cât un original, prin chipul în care au fost redată în limba noastră.

Sub titlul general de mai sus poetul a înmănunchiat versurile anterior publicate în „Trâmbițe de aur“ (4 ediții), în „Mărgăritare negre“ (3 ediții), în „Pe drumul Damascului“ (4 ediții) și în „Peisagii sentimentale“ (operă premiată de Academia Română, ca și celelalte trei), la care a mai adăos, cu titlul „Cununi nemuritoare“, o mică parte din traducerile sale din literaturile străine.

Poezia d-lui Stamatiad e perfect unitară în totalitatea ei, fiind în întregime lirică și de esență romantică; poezie subiectivă, în care poetul prezintă cititorului, ca un dar de preț în potir de aur, o inimă adânc simțitoare și îndelung chinuită de dulcile suferințe ale dragostei. Sufletul său, când nu exultă în imnuri de preamărire Domnului și frumuseților înfăptuirilor Sale, ori întru lauda iubitei, pe care o înfățișează azi transfigurată prin magia amorului, pentru ca mâine să o copleșească sub imprecățiuni păgâne —, pare a fi o grădină în paragină, populată cu domnițe de vis și de basm, și în care rozele amintirii unei copilării fericite, rămasă mult în urmă, sunt, ca și garoafele iubirilor defuncte, înăbușite de buruiana resentimentelor încă vivace pentru suferințele ce i-au pricinuit odinioară trădările și uitările. Căci artistul nostru a trăit o viață sentimentală intensă; el a iubit și a suferit deci întru o aceeași măsură. De aci pendularea între lumină și umbră, cu melodii de marș triumfal, cu explozii de pătimașă violență și cu răbuniri de ură, sau de patetică renunțare; iar peste tot un parfum de melancolie: îngerul tristeților își scutură cenușa aripilor peste inspirația d-lui Stamatiad. Desprindem din volum caracteristica

„Poema Morții“ :

Spre care țărni din lume
— Însângerat de viață și sfărâmat de vise —
Va trebui de-acum să-mi port din nou destinul ?
Atâția ani de-a rândul,
Plecat cu'nfrigurare pe'ngălbenite pagini,
Din nopți făcut-am zile,
Din zile nopți de veghe,
Trăind atâtea drame și-atâtea mii de versuri,
Cutreerând cu gândul sisteme, universuri —,
Ca azi să văd, cu groază, cum crește, monstruoasă,
În suflet îndoiala !

Spre care țărni din lume
Va trebui de-acum să-mi port din nou destinul ?
Încununați de roze, halucinați, estatici,
Am rătăcit pe piscuri, am coborât abise ;
Cu buze sângerânde de frigul voluptății
Am deșertat paharul de ilăcări și de vise —,
Ca azi să ne despartă desgustul și uitarea !

Spre care țărni din lume
Va trebui de-acum să-mi port din nou destinul ?
Atâția ani de-a rândul
M'am cufundat, frenetic, în suflet — ca'ntr'o mare —
Și-am scos mărgăritare ;
N'am fost avar cu nimeni :
La toți deopotrivă, cu mâini înelșugate,
V'am împărțit comoara ;
Și azi culeg răsplata : iluzii sfărâmate !

Spre care țărni din lume
Va trebui de-acum să-mi port din nou destinul ?
Pe-oglinzi de ape repezi privirea mi-am plimbat-o ;
Urechea mi-am plecat-o
La grava simfonie ce-o cântă'n veci natura ;
Mi-am avântat credința spre cerurile clare ;
Cu simțurile toate m'am dăruit... Zadarnic :
Cu ochii ei de spectru, solemnă, Nepăsarea
Contemplă depărtarea !

Spre care țărni din lume
Va trebui atunci să-mi port din nou destinul,
Ca liniștea uitării s'o cuceresc odată ?
— „Spre-un țărni tăcut, de piatră,
Ce'mprejmuește-o mare deapururi înghețată !

Alcătuirile din „Psalmi și Rugăciuni“, de esență religioasă, completate cu cele trei imnuri adresate „Țării mele“, fac parte din grupul *Pe drumul Damascului*, poeme de o sinceritate cuceritoare, lipsite de orice artificiu și retorism. Credința creștinului găsește aci, pentru a se exprima, cuvintele cele mai simple, dar și cele mai potrivite, ca buniore în psalmul XV, pe care autorul îl dă și într'o remarcabilă traducere în franțuzește, și din care transcriem prima strofă :

Fii laudat, o Doamne,
 Că mi-ai întins și mie paharul cu venin,
 Căci rătăceam de-o vreme — stingher și fără vise —
 Pe-o mare, fără țărături,
 Intr'un pustiu de ghiață,
 În funduri de abise,
 Ne mai crezând în artă,
 În munca creatoare,
 Ne mai crezând în viață și'n brațul Tău divin!
 Fii laudat, o Doamne,
 Că mi-ai întins și mie paharul cu venin!

Versificația d-lui Stamatiad e totdeauna de o corectitudine clasică; aceasta chiar și când accentul e pus numai pe ritm, rima fiind înlăturată, — cum e cazul în fragmentul de mai sus, unde poetul folosește versul liber, mai mlădios și mai docil, capabil de a se modela cu fidelitate ideei și sentimentului ce vrea să fixeze în metalul prețios al artei. Dispoziția grafică din exemplul de mai sus ar putea de altfel bine lipsi, textul fiind scris „la rând“, ca la proză, — și totuși versul ar rămâne tot vers, iar poezia într-un nimic păgubită.

Moartea în cetate

Versuri de Anișoara Odeanu. Fundația Regală pentru literatură și artă București, 1943.

Născută sub semnul simbolismului și purtând pecetea cătorva înrăuriri străine moderne, poezia d-rei Odeanu încearcă a exprima, și cu evident succes, ceea ce nu se poate tâlmăci în cuvinte, sugerând stări de sentiment turburi și apăsătoare. Citind versurile din acest volum ai același simțământ pe care ți-l produce lectura cutăror piese de teatru ale lui Maeterlinck — *Les Aveugles* buniară, *L'Intruse*, or *La Mort de Tintagiles* —, într-o atmosferă de mister metafizic în care ființele nu mai au un contur precis și pondere personală, în care sufletul, desprins de tot ce poate avea atingere cu concretul și cu actualul, ar vrea să scruteze profunzimile tăinice și tenebroase ale vieții omeștilor făpturi și ale morții.

Poeta se simte, prin firea sa, exilată într'un ostrov de solitudine și tăcere, ca într'o cetate adormită și cu porțile zăvorâte, peste care suflul morții — nevăzută și mereu prezentă — își cântă desnădejde. Euforie și obsesiune, gândul acesta o întovărășește, împăcat cu sine, pretutindeni.

În trăirea suletească a poetei amorul trece în ritm de epopee și chip de vis. Iubitul e un mit, o ficțiune, o întruchipare ireală, „cu pașul nefiresc al basmului și fața limpede a minciunii“ :

Ești pretutindeni și nu ești nicăiri
Și te iubesc astfel, pierdut în aceste urziri nepământene
De dragoste și moarte.

.....
Și inima mea se sbate în cercul din ce în ce mai închis
A tot ce-am crezut că iubesc și nu pot să iubesc“.

Aceasta pentru că

„Eu n'am fost făcută pentru dragostea ta,
Nici pentru dragostea nimănui...”

Sau, poate că iubitul a murit cândva, undeva :

„Știu că ai plecat într-o lungă călătorie,
Iubitul meu, tăcut și solitar ca munții după asfințit ;
Măinile tale nu le-am atins,
Și dragostea noastră a rămas ascunsă ca lacul sub nuferi.

Uneori poezia d-rei Odeanu are ceva din tonul și atmosfera Cântării Cântărilor, dar fără sensualitatea lor judaică. Aripile obosite parcă o apasă, îi amorțesc vreiile și-i închid cărările :

O, zac în mine miile de oboseli
Ale tuturor oamenilor !...

.....
Toate înțelepciunile le-am cunoscut, Doamne,
Toate, zadarnice, s'au făcut nevăzute ;
Mi-a rămas una singură, ultima înțelepciune :
Acea care dorește liniștea, liniștea lucrurilor nenăscute.
Nimeni nu m'a înfrânt, dar aripele-mi sunt atât de largi !
Vieța le 'nsăngeră, ca pe vulturi zăbrelele“

Totuși, poate e împăcată cu viața, pe care o acceptă așa cum este și i-a fost și sie-și dată de Cel care toate le rânduește :

„Doamne, nu știu cum să-ți mulțumesc
Pentru caldă mea singurătate,
Pentru pereții albi ca niște fețe fără prihană
Și pentru fereastra deschisă spre cer,
Pentru cărțile mele toate
În care donquijoții înalți ca niște plopi sub stele
Își spun povestea veselă și tristă
Ce-i seamănă atât vieții mele“.

Singurătatea — temă poetică ce revine des în versurile din „Moartea în cetate“ — îi e soață de drum și amică benevol acceptată, în așteptarea unor minuni care nu se întâmplă, dar care se pot întâmpla, și pe care, nemărturisit, tânăra fată în chip firesc le așteaptă. De altfel la această încheiere ne duce chiar ultima poezie a volumului : „Post-scriptum la o carte de versuri“, unde, dacă nu trebuc să vedem o simplă „butadă“, confesiunea poetei seamănă cu gingașul gest al unei fetițe care, după ce și-a descărcat sufletul într-o spontană mărturisire, ștergându-și după aceea ochii plânși, mândioasă pe sine însăși, ar zice : Am glumit. Să nu credeți ce v'am spus !

C. D. Fortunescu

OLTENIA CULTURALĂ

Mișcarea culturală în Craiova

„Societatea Prietenii Științei”, din cauza împrejurărilor timpului de față, a dus și anul acesta o viață precară și o activitate cu totul redusă. Trebuie să notăm însă, cu imparțialitatea și obiectivitatea de rigoare, că interesul publicului pentru conferințe — chiar când i se prezintă ocazia de a putea asculta cuvântul unor oameni de știință, unor personalități culturale de seamă ale țării — se constată a fi descrescut simțitor în orașul nostru. Căci, evident, dacă lumea înțelege a veni la o conferință numai pentru că cineva i-a împins pe gât un bilet de intrare plătit în silă și, ca să nu spună că a pierdut banii pe nimic asistă la șezătoarea ce nu-i procură în schimb amuzamentul scontat — aceasta nu poate mulțumi nici pe conferențiar, nici pe cei ce se ostenesc a organiza o serie de conferințe Craiovenilor noștri. Ni s'a întâmplat de două ori ca, anunțând conferințe cu subiecte interesante și instructive, să fim nevoiți a le amâna, din pricina numărului prea mic de ascultători. Fîndcă noi n'am admis niciodată sistemul vânzării forțate a biletelor, așa cum se făcea sub regimurile politicianismului, când comisarii și alți feluriți agenți ai autorităților umblau din casă 'n casă spre a desface bilete la loterii cu tragere în familie și la spectacole cu data irevocabilă... la calendele grecești. Conferințele dela „Prietenii Științei” nu au fost organizate nici pentru școlari — lume al cărui nivel cultural este în general azi extrem de coborît și al cărui gust de a se instrui pare a fi cu totul sleit, ca efect al tendințelor ultimului deceniu în școală. de când accentul tonic al învățămîntului — educația sentimentelor prin instrucțiune — a lunecat, prin odioasa de amintit străjerie și surrogatele ei de mai apoi, spre înălțarea în cinstire și prestigiu a celor mai brutale și mai lipsite de orice eleganță dintre exersiiile fizice: fotbalul și mai ales boxul. Conferințele acestei societăți au fost făcute în vederea unui public mai luminat, și prin aceasta presupus dornic a-și spori câte cunoștințe va fi avînd, chiar în domeniul specialității fiecăruia. Căci la vîrsta și cu experiența noastră suntem incredințați că și cel mai pretențios dintre noi are a-proape totdeauna ocazie de a câștiga ceva audiînd conferința unei personalități culturale, ce prezintă un subiect interesant.

Iacă pentru ce înregistrăm, cu un firesc simțimînt de părere de rău, faptul că în primăvara anului acesta nu am putut ține decît două conferințe la tribuna „Prietenii Științei”, anume:

D-l Loc. Comandor Popescu-Deveselu, cu subiectul *Mari-narii noștri în războiul actual* și

D-l Amiral Constantin Negru : *Mediterraneană, leagăn al civili-zației europene.*

Sub auspiciile societății a ținut și d-ra Prof. Antoaneta Iotta-Leonin conferința sa : *Gândire și credință.*

Pentru motivele de mai sus, și având impresiunea că at-mosfera spirituală a Craiovei se menține încă nelimpezită, — în așteptarea unor zile mai bune, favorabile unor altfel de preocupări decât cele ce ne sunt impuse de împrejurările de azi, societatea „Prietenii Științei“ din orașul nostru și-a amânat reînceperea conferințelor până la o dată ce urmează să fixăm după împrejurări.

* * *

Săptămâna Olteniei, organizată de Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I“, regionala Craiova, a avut loc, între 24 și 31 Octomvrie din acest an în Palatul Dini Mihail. Planuită pentru București — cum fusese și „Săptămâna Banatului“ între 1 și 7 Mai — și rămasă apoi, din pricina împrejurărilor politice, a fi prezentată la Craiova, această manifestare culturală era men-ită a dovedi capacitatea de creație a Olteniei în materie de artă populară, artă religioasă, arte plastice, tipărituri, precum și a înfățișa marelui public piese de arheologie, monete, hărți și vechi documente aflate în această provincie sau referitoare la ea, material cules din muzeiele noastre și din colecțiuni parti-culare de ale Oltenilor.

Cadrul acestei expoziții — palatul unui mare bogătaş, monument arhitectonic deosebit remarcabil, operă a lui Galleron, cel care a făcut și planul palatului Cantacuzino din Capitală — era cum nu se poate mai nemerit, cu intrarea-i monumentală și saloanele lui spațioase, deși prea încărcate de stucării decora-tive și aurituri. Craiovenii înșiși aveau pentru prima dată ocazia de a vedea și pe dinăuntru această casă pe care proprietarii au ținut-o închisă, așa cum stă de ani de zile și după moartea ultimului din familia lui Dini Mihail.

Deschiderea Săptămânii Olteniei s'a efectuat cu fastul cu-venit, onorată fiind de prezența d-lui Mareșal Conducător al Sta-tului și cu asistența a trei miniștri, dintre cari doi craioveni. Ea a coincident cu deschiderea Congresului General al Căminelor Cul-turale din țară, ale cărui lucrări s'au ținut în zilele de 24 și 25 Octomvrie 1943.

Expoziția s'a bucurat de un desăvârșit succes, pe care toată presa l-a înregistrat; un succes „de stimă“ însă, vom pre-ciza noi, cel puțin pentru secția artelor plastice, a cărei sărăcie a fost o uimire pentru cine are cât de puține cunoștințe de contri-buția ce au adus Oltenii în această materie de artă. Această im-presiune de sărăcie, ținem să înregistrăm în ale noastre arhive ale Olteniei că este datorită pe de o parte totalei ignorări în ma-terie de artă și artiști dela noi a d-rei arhitecte trimisă de

Ministerul Propagandei pentru a îngriji de partea decorativă a sălilor expoziției, iar pe de altă greșitei sale concepții, care urmărea a pune în valoare imobilul Dini Mihail; iar nu obiectele și operele de artă demne de a figura în el și a dovedi ce a fost în stare să dea Oltenia, — de care puțin îi păsa d-sale, străină de aceste locuri. Nici o treime măcar din sculpturile, picturile, gravurile și desenele pe care cel ce semnează aceste rânduri le adunase cu destulă trudă și vreme de câteva luni, în calitatea-i de organizator al secției respective, nu au fost admise a fi expuse de d-ra arhitectă cu pricina, ceea ce ne-a motivat, cu trei zile înainte de inaugurarea expoziției, demisionarea din însărcinarea onorifică ce promisem.

Expoziția era împărțită în următoarele secții: Secția cărților, Secția artelor populare, Secția de arheologie și istorie, Secția de artă religioasă, Secția hărților, toate în parterul clădirii, unde erau expuse cele 5 mari fresce în tempera ale pictorului Mircea Olarian, înfățișând pe Mircea cel Bătrân, Matei Basarab, Mihai Viteazul, Const. Brâncoveanu și Tudor Vladimirescu, precum și numeroase covoare oltenești. La etaj, în hol și salonul din față era Secția artelor plastice, crud sabotată, parcă spre a ne arăta mai prejos dăruiri în materie de artă decât oricare altă regiune din cuprinsul României. Singur dintre artiștii olteni sculptorul Anghel Chiciu era reprezentat după cuviință și pe măsura talentului său; ceilalți au fost masacrați, așa cum, în sens propriu s'a întâmplat cu un mare portret de Eust. Stoenescu, pe care, după ce l-am împrumutat spre a fi expus, mi-a fost înapoiat cu pânza ruptă peste figură.

Deosebit de interesantă secția artelor religioase, întocmită de Pr. I. P. Cilieni, cu piese cu totul inedite, ce ar fi trebuit fotografiate, ca să poată fi măcar astfel studiate de cercetătorii specialiști; tot atât și secția hărților și cartogramelor d-lui Ion Donat, revelatoare de date și concluzii noi cu privire la originea și primele așezări ale începătorilor neamului românesc; bine prezentată de asemenea și secția de arheologie și istorie.

Catalogul expoziției, făcut în vizibilă pripă, inegal ca prezentare a diferitelor secții, era precedat de câteva pagini ale d-lui V. G. Paleolog, în care d-sa explica sensul operei sculptorului oltean C. Brâncuși.

Cu prilejul Săptămânii Olteniei, Comitetul de organizare a tipărit și un frumos volum de prezentare sintetică a provinciei, cu titlul „Oltenia“, pe care l-am recenzat la rubrica respectivă.

În cadrul aceleiași săptămâni s'au rostit la Radio conferințe de d-nii: Prof. Al. Marcu, răsfoind amintiri din vremea studiilor sale la Colegiul craiovean, apoi Prof. C. Rădulescu-Motru, cu subiectul: Firea Olteanului; Prof. D. Bodin, despre: Figuri reprezentative oltenești; Prof. N. I. Herescu, despre: Poetul Macedonski; Prof. I. Conea: Ce este și ce se cheamă Oltenia; Dr. V. Gomoiu, Prof. Al. Dima, C. S. Făgețel și I. Popescu-Teișan. Aceste conferințe ar sta bine să fie publicate într'un mănunchiu.

Menționăm încă, în cuprinsul programului desfășurat: Concursuri de danțuri populare și de coruri ale căminelor culturale, Șezătoarea aceluiași cămine la Teatrul Național, Șezătoarea literară a Uniunii Scriitorilor Olteni, Producțiunea societății corale „Cântarea Olteniei“ cu un concert de muzică oltenească, două reprezentații teatrale și un Concert al violonistului Const. Bobescu.

* * *

Palatul Dini Mihail din Craiova, în al cărui cadru s'a organizat „Săptămâna Olteniei“, se pare că e pe cale de a deveni un bun public, urmând a fi pus la dispoziția unor așezăminte culturale din oraș. Aceasta prin hotărârea d-lui Mareșal Conducător al Statului, care a vizitat clădirea, și care va fi aflat că acest imens imobil stă închis, nefolosit, de atâția ani, că totuși el are un buget de trei milioane lei anual (din banii lăsați de testator) pentru „întreținere“, și că, la solicitarea Comitetului organizator al Săptămânii Olteniei de a se face expoziția într-o parte a palatului, cei solicitați l-au refuzat, revenind apoi și cedând numai după amenințarea stăpânirii că vor fi aduși pe altă cale la mai bune sentimente.

Acum casa e din nou pustie, în adăstarea miracolului pe care d-l Mareșal ne-a lăsat a-l spera și pe care deocamdată numai prin d-sa îl vedem înăptuit. Și ce bine ar sta acolo un muzeu de artă oltenească, o mare bibliotecă publică, o sală de expoziție pentru pictorii și sculptorii regiunii, o sală de conferințe și concerte, precum și câte un sediu destinat societăților culturale din localitate.

* * *

Ridicarea unui monument lui Mihai Viteazul în Craiova a fost una din preocupările Primarului Municipiului nostru. În acest scop d-sa a convocat o seamă de cetățeni în cabinetul Primăriei, la 21 Ianuarie 1943, când a expus planul de a relua și duce de data aceasta la bun capăt gândul realizării monumentului pe care, de bună seamă, Craiovenii îl datoresc primului voievod care a reunit pe Români în același hotar sub un singur sceptru — chiar așa fragil și vremelnic cum a fost atunci — și care de la bănia Olteniei s'a ridicat pe tronul țării.

Amintim că încă de acum 30 de ani se mai pornise o inițiativă cu același scop și care, cu învoirea autorităților respective, stânsese prin liste de subscripție un început de fond, ce se afla depus parte la Casa de Depuneri și parte la niște bănci, cu chitanțe în regulă. Comitetul de organizare descompletând-se cu vremea, delegatul ei a încredințat acele chitanțe în Februarie 1932 Societății „Prietenii Științei“ din Craiova, ca simplu depozit, suma respectivă neputând să fie încasată și folosită decât exclusiv pentru monumentul voievodului oltean. Următor acestor dispozițiuni, Președintele societății numite a transmis chitanța Casei de Depuneri și Conscripțiunii, în valoare de 70.000 lei,

sumă ce a trecut la fondul Monumentului Mihai Viteazul administrat de Primăria Municipiului, ca prim temei la banii ce se vor strânge de autoritate în scopul urmărit. Chitanțele în total de 17.571 lei pentru sumele depuse la Banca Creditului Țărănesc din București și la alte 2-3 mici bănci din localitate, toate în stare de faliment, nu mai pot fi realizate azi.

Cu posibilitățile de a strânge cu ușurință subscrieri, pe care numai autoritățile le pot avea, să sperăm că într-o vreme apropiată ne vom învrednici să vedem la locu-i de cinste, în Piața Prefecturii, dacă nu o măreață statuie, concepută de unul din sculptorii pământeni, a eroului dela Călugăreni, dar cel puțin monumentul equestru din fața Universității, și pe care Primăria Bucureștilor socotim că l-ar ceda, în condițiuni ce se vor stabili între autoritățile municipale respective, orașului nostru.

* * *

Biblioteca Profesorului A. Vasulescu, despre care scriam în volumul anului trecut, atrăgând atenția asupra valorii ei, arătând că ar fi în interesul și cinstea orașului nostru să fie achiziționată ca să rămână aci, unde a fost adunată cu nobilă pasiune și de sigur și cu sacrificii de cărturarul craiovean —, a fost înstrăinată de noi. Iar dacă ne pare rău că am pierdut prilejul de a o păstra, cel puțin suntem bucuroși a ști că cumpărătorul n'a fost un negustor anticar, ci Facultatea de Litere a Universității clujene, astăzi așezată în Sibiu.

* * *

Invățământ Universitar în Oltenia. Din inițiativa d-lui Dr. Docent universitar Mihail Cănciulescu, la care s'a asociat un profesor pensionar din Craiova, directorul acestei reviste, și delegatul Sfintei Mitropolii a Olteniei, Pr. Const. Brânzeiu, s'a mai făcut, pe lângă multele anterioare, o nouă încercare de a asocia populația olteană la revendicarea unui început de învățământ superior pentru această parte a țării. În acest scop s'au ținut rând pe rând întruniri publice în capitalele județelor Olteniei la T.-Severin, Târgu-Jiului, Râmnicu- Vâlcii, Caracal și Craiova, ba chiar și dincolo de Olt, la Slatina, județul muntean care, prin pozițiunea lui, este legat mai mult de regiunea noastră. Întrunirile acestea au deșteptat interesul publicului pentru asemenea chestiune și pe care însăși autoritățile oficiale ale celor șase districte au îmbrățișat-o și sprijinit-o cu prezența lor.

Intru demonstrarea necesității și oportunității creierii unor școli de grad superior în Craiova măcar, d-l. Fortunescu a făcut o prezentare a Olteniei culturale, pe al cărei temeiu provincia noastră se crede îndreptățită în pretenția ce ridică azi, ea care a dat în trecut României domnitori, vlădici, comandanți de oștiri și cărturari din cei mai de seamă; pretenție veche, pe care încă de acum două veacuri și mai bine o formulau — la 29 Noemvrie 1719 — Episcopul Râmnicului Damaschin și egumenii mănăstirilor

Hurez, Bistrița, Arnota și Govora. în memoriul ce adresaseră Generalului austriac Steinvill, în cuprinsul următor; „S'a părut Episcopului și Sinodului că ar fi lucru plăcut lui Dumnezeu și în interesul provinciei ca să se facă două școli: una românească în R.-Vâlcii, supt îngrijirea Episcopului (o școală primară, cum am zice azi), plătind mănăstirile și preoții pentru această școală cheltuelile ce vor necesita dascălii și școlarii săraci; o altă școală, latinească (aceasta deci secundară) la Craiova, supt îngrijirea administrației, a boierilor și a provinciei, care se vor îngriji în același timp și de cheltuelile ce va necesita acea școală“. Precum se vede din aceasta, noi nu facem decât să reluăm și să continuăm a pretinde într'o țară mare și liberă aceea ce bătrânii noștri, acum 225 de ani, cutezau să ceară într'o Oltenie de sub stăpânire străină.

Sf. Sa Preotul Brânzeiu, arătând rolul spiritual și cultural pe care l-a jucat biserica olteană în rosturile istorice ale țării noastre, a transmis binecuvântarea Înaltului Mitropolit Nifon și completa sa adeziune la acțiunea începută de inițiatori, și care răspunde unor nevoi obștești adânc simțite.

D-l. Dr. Cănciulescu a documentat, sprijinit pe datele statistice oficiale adânc grăitoare, drepturile Olteniei de a avea și ea un început de învățământ universitar, care ar putea consta deocamdată dintr'o Academie de Comerț, o Facultate de Agromonomie, o Facultate de Teologie, sau dintr'o Facultate de Medicină umană și veterinară. Pentru a da și numeroșilor Olteni stabilități în Capitală puțința de a lua cunoștință de acțiunea de revindicare pornită din Oltenia și a le da astfel îndemn de a o sprijini cu multele lor puteri dela centru, d-sa a ținut și în București, în sala Dalles, o conferință în acelaș sens.

* * *

Societatea de medicină din Oltenia, care întrunește împreună secțiile științifice ale Colegiilor Medicale județene cislutane, a organizat un ciclu de conferințe medicale la Craiova în zilele de 25 și 26 Martie 1943, la care au participat autoritățile locale, corpul medical oltean, Ministrul Sănătății, d-l Prof. Dr. P. Tomescu și câțiva alți profesori ai Facultăților de Medicină din București și Sibiu-Cluj.

D-l Docent Dr. M. Cănciulescu a citit *Darea de seamă asupra organizării și activității Societății de Medicină din Oltenia* și un *Memoriu asupra creării unui al patrulea centru de învățământ medical superior la Craiova*, la care d-l ministru Tomescu a răspuns apreciind propunerea și promițând că se va nevoi să ajute la înființarea unei școli de medicină în Capitala Olteniei. După alte rapoarte și comunicări, s'au rostit conferințele următoare:

Prof. Dr. I. Iacobovici: *Considerațiuni chirurgicale din războiul actual*;

Prof. Dr. P. Niculescu: *Contribuțiuni românești la combaterea epidemiilor de războiu*;

Prof. Dr. V. Papilian: *Concepția rasială și concepția etnică în studiul antropologie al Românilor*;

Prof. Dr. Vintilă Ciocâlteu: *Importanța laboratorului în practica medicinei*;

Prof. Dr. E. Crăciun: *Patogenia Icterului epidemic*.

Prof. Dr. P. Niculescu: *Psihismul regional, cu aplicare la Oltenia (cu exemplificări)*;

Insp. Gen. Sanitar Dr. I. Stoichiția: *Educația igienică în cadrul acțiunii preventive*.

* * *

Comitetul Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, prin filiala-i locală, a cărei președintă e d-na Angela Carianopol și secretară d-na Mimy Dr. Becherescu, a orânduit în localul Liceului de fete ce patronează o serie de conferințe destinate elevelor și publicului străin de școală, conferințe pe care le înregistrăm;

La 6 Februarie 1943, d-l Prof. Conferențiar universitar Ion Zamfirescu, tratând despre: *Rolul României în Europa*.

La 13 Februarie, d-na Aida Vrioni: *Sentimentul religios în familie*.

La 13 Martie, d-l Avocat I. B. Georgescu: *Dumineca Ortodoxă*.

La 3 Aprilie, d-l Avocat V. Sandulian: *Iubirea Creștină*.

* * *

Institutul de cultură italiană în România, prin acțiunea sa locală și-a întezit în prima jumătate a anului acesta activitatea. Deschiderea unui nou an academic s'a făcut la 29 Octomvrie 1941, cu un concert dat de violoncelistul Arturo Bonucci, însoțit la pian de d-l I. Filionescu.

Cu anul 1942, pe lângă cursurile de limbă și literatură italiană, s'au organizat conferințele următoare:

La 17 Ianuarie, Prof. Luigi Cini, Directorul Institutului, a desvoltat conferința sa: *Il teatro di Pirandello*, urmată de reprezentarea experimentală a piesei „La Patente” a marelui scriitor italian, cu câțiva artiști dramatici ai teatrului craiovean.

La 21 Februarie, Pr. predicator al Sf. Mitropolii, Sebastian Chilea, a conferențiat despre: *Arta bizantină în Italia*.

La 28 Februarie, Decanul Baroului Dolj, I. B. Georgescu a vorbit despre: *Ravena. tezaur de artă creștină și bizantină*.

La 1 Martie, Prof. Dr. Ruggero Palmieri, Directorul Institutului de Cultură Italian din Brașov, și-a ținut conferința-i despre: *Pictorul Giorgione*.

La 7 Martie, Prof. C. D. Fortunescu, despre: *Padova*.

La 14 Martie, Prof. Dr. T. Valseriati, Directorul Institutului Italian din Galați, a vorbit despre: *Lombardia*.

Tote aceste conferințe au fost ilustrate cu proiecțiuni.

La 21 Martie, d-ra Liliana Vallaza, pianistă diplomată a Conservatorului Sf. Cecilia din Roma, a dat un *Concert de sonate*, cu muzică de Scarlatti, Bach-Busoni, Beethoven, Liszt, Casella, Pizzeti, Schumann și Chopin.

La 11 Aprilie s'a organizat a doua reprezentare experimentală a unui act din C. Goldoni, anume comedia *La Locandiera di spirito*, jucată de actorii Teatrului Național local.

* * *

Căminul Cultural Orășenesc Central „Mihail Eminescu” din Craiova a organizat în cursul anului următoarele conferințe, în amfiteatrul Liceului de fete „Elena Cuza”:

La 4 Aprilie, D-l prof. Ion Mogoș: *Vechimea așezărilor românești în Transilvania*.

28 Nov., D-l A. Bădăuță: *România necunoscută*.

5 Dec., D-l prof. Eugen Angelescu: *Alchimia*.

19 „ D-l Petre Papacostea: *Regele Ferdinand și Regina Maria*.

* * *

Conferințele Mitropoliei Olteniei au continuat în cursul anului 1943 după cum urmează:

La 14 Martie Cuv. Sa Arhimandrit Antim Angelescu: *Criza religioasă a tineretului*.

La 21 „ Prof. I. Popescu-Teișan: *De la Triod la Penticostar*.

La 28 „ Preot prof. C. Dănău: *Mai creștinească grijă pentru tineret!*

La 4 Aprilie Preot prof. I. Zamfirescu: *Ideea creștină în cultura europeană*.

La 11 „ Prof. Ilie Ioan: *Rugăciunea din Ghetsimani*.

La 18 „ Preot prof. Gh. I. Ghia: *Mântuitorul în Istorie și Religie*.

* * *

Academia Germană, Lectoratul Craiova, a organizat întru răspândirea cunoașterii limbii și civilizației germane între noi, dosebit de cursurile regulate ale Lectoratului, și următoarele conferințe și audii muzicale:

La 6 Nov. 1943 concertul d-lui Eric Joergensen dela Opera din Muenchen, acompaniat la pian de d-l Werner Dommes exemplificând evoluția de la Schubert la Richard Strauss.

La 5 Dec. conferința d-lui Dessin, Directorul lectoratului despre: *Stilul romanic bisericesc în Europa*, cu proiecțiuni.

La 16 Dec. conferința d-lui prof. Pascu, despre *Robert Schumann*, însoțită de executarea câtorva lieduri, canto d-na Eva Becherescu, piano d-na Dessin și la viori d-rele Agapi și Grigorescu.

Un monument lui N. P. Romanescu. În ziua de 6 Decembrie 1943, Primăria Municipiului Craiova s'a plătit înfăşşit de o datorie destul de mult întârziată, omagiind amintirea celui mai de seamă, şi care a întrecut în activitate de folos obştesc pe toţi primarii ce au gospodărit acest oraş, — a vrednicului întru recunoscătoare pomenire *Nicolae P. Romanescu*, decedat la 27 August 1930. Aceasta cu prilejul desvelirii bustului său — de altfel destul de modest ca proporţii —, ce a fost aşezat în parcul care pe drept îi poartă numele, şi anume în faţa intrării lui principale.

Chipul în bronz al marelui cetăţean al Craiovei, oarecum semănător, dar fără semnătura sculptorului şi cu datele naşterii şi morţii greşit săpate la inscripţie, se ridică pe un soclu de piatră, al cărui postament deschide în hemiciclu braţe laterale rostuite în chip de bancă pentru odihnă. Ca fondal e verdele pajiştei ce se înalţă în spatele monumentului, vreo câţiva arbuşti şi copaci decorativi, iar mai la deal graţioasa siluetă cu linii clasice a belvederului de marmură albă, ce pare încrustat pe albastrul cerului.

La solemnitatea inaugurală au asistat autorităţile locale şi publicul craiovean. A lipsit însă familia celui comemorat, stabilită în Capitală, care nu a primit încunostinţarea respectivă — de bună seamă din pricina poştei noastre — cu invitaţia de a participa la desvelirea bustului, decât în chiar ziua omagierei fostului primar al Craiovei. Oricum însă, d-l Gen. D. Popescu, părintele de azi al oraşului, a făcut un gest frumos cinstind în acest mod memoria neuitatului său înaintaş în demnitatea ce d-sa ocupă. Şi ca atare, îl înscriem şi noi la răbojul istoriei Craiovei noastre.

* * *

Institutul Francez din Craiova a desfăşurat şi anul acesta o mare activitate, pe care nici vacanţele şcolare nu a întrerupt-o cu totul. În afară de cursurile de limbă franceză şi de cele pregătitoare pentru bacalaureat, destinate elevilor înscrişi, s'au ţinut în fiecare săptămână 2-3 conferinţe deschise oricui, foarte cercetate, frecventate mai ales de publicul feminin şi în însemnată proporţie de altă obârşie decât a autohtonilor. Animatorul acestei activităţi propagandistice e d-l Marcel Fontaine, profesor al Misiunii Franceze în România, care singur a ţinut anul acesta 50 de conferinţe, ceea ce este desigur un record de manifestare şi nu o sinecură, oricât ar fi plătit de guvernul ţării sale. D-sa e un vorbitor de talent, harnică albină de cunoştinţe în domeniul istoriei şi literaturii franceze, inteligent şi spiritual în expunere, deci preţuit în deosebi de publicul ce ţine să fie negreşit şi amuzat. Spirit adânc pătruns de ideile filosofiei materialiste, în care au fost crescute generaţiile acestui început de veac în Franţa, înclinat prin propria-i fire spre tăgadă şi ironizare, Directorul Institutului Francez din

Craiova încântă și irită rând pe rând pe admiratorii calităților sale, cari l-ar dori mai puțin de stânga, de stânga ce nuanțează răspicat atmosfera Cercului, în deosebire de tendințele conducătorilor de astăzi ai Republicii, marea noastră soră Franța.

Alte 36 conferințe, al căror titlu nu-l mai putem da, au fost ținute de d-nii Saraș, Dr. Biberi, R. P. Neamțu, Bernard, Denizet, Baudoux, Mouton, Combi, Zamfirescu, Grêget, Thibaudet, Iorgu Popescu, M. D. Ioanid, Singevin, Papastate, Tudor Vianu, Munteanu, d-ra Zeuleanu și d-na Voinescu. De asemenea institutul a oferit publicului deosebit și câteva audiții muzicale.

* * *

Teatrul Național al Craiovei s'a redeschis în iarna lui 1942, reluându-și activitatea cu meritorii sforțări și cu o trupă al cărui nucleu e alcătuit din cele câteva elemente ale vechii formațiuni a trupei craiovene de-acum zece ani. E păcat numai că nu s'a ținut seamă de un lucru, pe care îl repetăm: Direcția unui Teatru Național „nu ar putea fi încredințată decât unui om de cultură, tehnician în materie de teatru, dar care să fie în același timp om cu autoritate morală recunoscută“.

* * *

Noul Arhiereu al Arhiepiscopiei Craiova, Prea Cuviosul arhimandrit Dr. Antim Angelescu, Vicarul Mitropoliei Olteniei, a fost hirotonisit, în fastuoasele forme îndătinate ale ortodoxiei noastre și în prezența I. P. Sf. Sale Nilon Mitropolitul, în ziua de Duminică 19 Decembrie, în Catedrala Metropolitană Sf. Dumitru din Craiova.

Slujba lungă și complicată, ale cărei unele părți te duceau cu gândul la ritualul creștinilor primitivi, cu momente deosebit de emoționante, a fost efectuată de un sobor de 12 preoți, în frunte cu I. P. Sf. Sa Arhiepiscop și Mitropolit Nifon, împreună cu P. S. Vasile Lăzărescu, episcopul Caransebeșului și P. S. Emilian Antal, locuitor de episcop la Argeș

Prin înălțarea Prea Cuvioșiei Sale Antim Arhimandritul la această mai de sus treaptă a cinului preoțesc, cum și alipirea Sa către Mitropolia Olteniei, clerul acestei părți de țară se îmbogățește cu un arhiereu cărturar mai mult și cu un element dintre cele mai distinse ale înaltelor fețe bisericești.

P. S. — Consemnăm că bucuria noastră a fost de scurtă durată, intrucât după puține zile înaltul Sinod a ales pe Sf. Sa Antim Arhiereul ca Episcop al Buzăului.

Urmeze-l acolo toate gândurile noastre bune.

Fortunato

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Testamentul Regelui Ferdinand

Acesta este testamentul meu, scris și iscălit de propria mea mână, la 2 Iulie 1925, în reședința mea de vară la Sinaia.

TESTAMENTUL MEU

În urma bolii de care cu voia lui Dumnezeu și prin bunele îngrijiri ale medicilor noștri am scăpat cu bine, socotit-am de a mea datorie să-mi așez în scris dispozițiile mele testamentare. Luând hotăririle din urmă și gândindu-mă la sfârșitul vieții mele, îndrept către Atotputernicul prinosul recunoștinții mele, că mi-a îngăduit să-mi consacru munca poporului român, a cărui propășire a fost fără preget și fără interes scopul vieții mele.

Neuitatul și înțeleptul meu unchiu regele Carol I, în lunga și slăvita Sa domnie, a întemeiat puternic și sănătos noul Stat al României, desvoltând minunatele însușiri de muncă și de progres ale poporului ei, redeșteptând și organizând în glorioasa ei armată străbunele virtuți ostășești ale neamului ei.

Rezemat pe aceste virtuți, la rândul meu am putut desăvârși opera națională și am aflat în clioele celor mai hotăritoare împrejurări credința neclintită și eroismul nețărnut al oștirii, de care mă simt legat din adâncul sufletului. A vrut astfel Pronia cerească să nu lase fără rod Domnia mea și a dat dragostei mele de neam, cea mai scumpă și slăntă răsplată.

Ridic până la ultima sullare ruga mea fierbinte, ca să binecuvânteze și în viitor soarta poporului român și să hărăzească iubitului meu fiu, viitorul rege al României întregite, ajutor ceros, ca la rândul său să întărească și să sporească moștenirea națională, unind tot mai strâns puterile și însușirile Românilor din toate ținuturile și din toate straturile sociale.

Cu inimă de părinte îndemn pe Carol să nu înceteze în orice clipă și în orice împrejurare de a-și închina toate puterile Neamului și Statului, în a căror slujbă îi este hotărit să trăiască.

Multe și grele sunt grijile Domnitorului, în trudă neîncetată în serviciul Statului; ele se stăpânesc însă prin simțul datoriei și jertfirii de sine; iar în fața greutăților binecuvântarea lui Dumnezeu și ajutorul sfetnicilor celor buni nu vor lipsi, precum nu mi-au lipsit în vremea Domniei mele.

Către acești sfetnici îmi îndreptez astăzi gândul recunoscător și mulțumesc bunătății divine, care mi-a îngăduit să pot prețui neasemuitul ajutor pentru statul celor credincioși și destoinici.

Dar mai presus de alții, recunoștința mea merge către Aceea care mi-a fost tovarășe de sprijin, prin sfat și credință, în toate vremurile și în toate împrejurările. Dragostea ei de Țară, și inima ei de mamă îi vor însuflați puteri noi, pentru a-și urma și în viitor binefăcătoarea ei solitudine.

Sânt convins că, uniți în iubire frățască, copiii noștri o vor înconjura și îi vor pastra legăturile scumpe care au lăcut ferirea vieții noastre, precum nu mă îndoiesc că poporul meu va avea pentru scumpa mea soție, și după trecerea mea din viață, aceeași dragoste neschimbată.

Rog a se lăsa ca reședință soției mele, Regina Maria, palatul dela Cotroceni, iar castelul Pelișor dela Sinaia, împreună cu casa pentru oaspeți — (Cavalier Haus) — și dependențele ce țin de castelul Pelișor (locuința personalului, garajul și grajdul) hotărâsc a rămâne în folosința soției mele, cât timp va trăi.

Regina Maria va dispune după a sa voință de mobilierul din palatul Cotroceni și Castelul Pelișor. Intreținerea acestor reședințe este în sarcina moștenitorului meu la Tron.

În privința părților cuvenite copiilor mei, hotărâsc astfel:

Fiului meu Carol, Principe moștenitor al României, ca urmaș al meu pe Tron, îi las, pe lângă partea lui rezervată, toată cotitatea disponibilă, și hotărâsc să aibă partea sa de moștenire întreaga moșie Sinaia-Predeal, împreună cu castelul Peleş și celelalte castele, clădiri și stabilimente, cu sarcinile prevăzute în acest testament pentru castelul Pelișor.

Îi mai las casele și clădirile din București, care îi sunt absolut necesare. Totodată el va fi dator să plătească legatele prevăzute pentru binefaceri.

Fiului meu, Principelui Nicolae al României, îi las moșia Broșteni din valea Bistriței moldovenești și casele din București din strada Imperială, cu tot locul lor, unde se află acum Administrația Domeniilor Coroanei.

Eiicei mele Elisabeta, Regina Greciei, îi las moșia Zorleni din județul Tutova și un imobil în București.

Fiica mea Maria, Regina Sârbilor, Croaților și Slovenilor, își va lua partea în efecte și în bani.

Ultimei mele fiice, Ileana, Princesă a României, îi las moșia Poeni din județul Iași și un imobil în București.

Toată averea mea în bani, acțiuni, obligații, fonduri de stat, după plata legatelor va complecta partea rezervată a liecăruia din copiii mei. Împrejurările grele economice de după războiu și greutățile familiare nu mi-au îngăduit să-mi văd sporind averea mea personală, și de aceea cu mare părere de rău nu pot face tot binele ce aș dori.

Totuși las în grija fiului meu urmaș la Domnie ca, după sfatul ce va lua dela Președintele Consiliului de miniștri, Patriarhul bisericii române, Primul Președinte al Inaltei Curți de Casație și Ministrul Casei mele, să distribue suma de cinci zeci milioane

lei — (socotind leul după valoarea lui față de aur, de azi) — următoarelor instituțiuni:

Fundațiunii Universitare Ferdinand I din Iași.

Orfelinatuului Agricol Ferdinand de pe moșia regală Zorlenii, care va rămâne neatins de această moșie și întreținut de viitorul Rege al României.

Academiei Române, pentru ca venitul să servească la un premiu pe numele Meu, pentru cercetări asupra unor chestiuni economice românești.

Societății Geografice Române.

Bisericilor naționale-ortodoxe și unite, Bisericii catolice, Bisericii protestante și celei israelite.

Unei instituțiuni de ajutorare pentru ofițeri.

Societății „Astra” din Sibiu și unei societăți de cultură națională din Cernăuți și Chișinău.

O sumă se va împărți săracilor din capitalele tuturor județelor, după însemnătatea lor istorică și numărul populației lor.

Distribuirea sumelor de mai sus va fi începută numai după un an de la moartea mea, astfel ca toate dobânzile acestor sume să rămână disponibile. (Urmează cum să se distribue banii aceștia personalului Curții Regale și ai Casei și Administrației Palatului).

Închei aceste ultime ale Mele dorințe cu gândul care M-a stăpânit toată viața, chemând binecuvântarea cerească asupra scumpului Meu popor și mă închin cu smerenie în fața hotărîrilor lui Dumnezeu și iscălesc.

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin.

Făcut în Sinaia, la 2 Iunie 1925.

FERDINAND

Am scris și iscălit cu propria mea mână acest testament pe trei coale, formând douăsprezece pagini, legate cu un fir alb și am pus sigiliul Meu.

Iunie în două, una mie nouă sute douăzeci și cinci.

FERDINAND

CODICIL

A vroît Domnul să încerce țara și pe Mine și pe Regina cu o mare durere prin renunțarea la Tron a Principelui Carol. Până la sfârșitul vieții nu se va șterge din inima Mea jalea care m'a cuprins când m'am văzut silit să iau act de această hotărîre a pri nului meu născut, constatând că din nenorocire această măsură se impunea.

Interesele Statului și ale Coroanei, care în orice împrejurare am înțeles să mă stăpânească, schimbarea astfel făcută în moștenirea Tronului și în familia regală prin noua situațiune a fiului meu Carol, mă obligă să aduc următoarele modificări și adaos la testamentul Meu mai sus scris.

Anulez dispoziția mea cuprinsă în acest testament, prin care lasam fiului meu Carol toată coticata disponibilă și hotărîrea de a cuprinde în partea sa de moștenire întreaga moșie Sinaia-Predeal împreună cu castelul Peleş și celelalte castele, clădiri și stabilimente, cu sarcinile prevăzute în acest testament pentru castelul Pelîșor, precum anulez și legătele caselor și clădirilor din București care îi sunt absolut necesare.

Hotărâsc ca toată această coticată disponibilă, atât imobilele de pe Valea Prahovei cu sarcinile prevăzute, ca și cele din București care sunt absolut necesare viitorului Rege, să revie urmașului meu la Tronul României din familia mea, iar în timpul minorității sale să se bucure de folosința și de veniturile lor iubita mea soție Regina Maria.

Vroesc ca partea rezervată ce se cuvine fiului meu Carol, s'o primească în bani și efecte.

Luând aceste noi dispoziții, potrivit dorinței ce totdeauna am avut de a spori mijloacele noului Rege al României, rog Cerul ca să ajute pe iubitul meu fiu Carol în noua viață ce singur și împotriva voinței noastre și-a ales-o, și să facă urmările acestei alegeri cât mai ușoare pentru el și pentru țară.

Făcut la București în 11 Ianuarie 1326, scris și iscălit cu propria mea mână.

(ss) FERDINAND

Testamentul Reginei Maria

Necunoscând vremea ce mi-este hărăzită pe pământ, hotărâsc prin acest testament ultimele mele voințe.

Binecuvântează Țara, pe copiii și nepoții mei.

Rog pe copiii mei să nu uite niciodată că încrederea în Dumnezeu este o călăuză în fericire și o mângâiere în suferință. Îi rog să fie uniți, să susție Țara și să se susție între ei. Îi mai rog să se supue fără discordii ultimelor mele voințe. Iubirea Mea de mamă pentru ei este aceeași, și dacă dispun de partea disponibilă numai în favoarea unuia din ei, este numai pentru că este mîi lipsit de nevoile vieții.

Proprietățile mele din Balcic, Tenha-Juvah, Mavi-Dalga, împreună cu Castelul, toate celelalte clădiri și biserica Stella-Maris, clădite din mijloacele mele proprii, conform concepției mele de artă și frumos, — într'un cuvînt tot ce se află la Balcic, fără nicio excepție, le las Fiului meu Carol, Regele României, cu sarcina ca El să plătească și să completeze celorlalți patru moștenitori ai mei părțile lor rezervate.

În virtutea testamentului soțului meu, Regele Ferdinand, mobilele din Palatul Cotroceni și cele din Castelul Pelîșor dela Sinaia sunt proprietatea Mea.

Deasemenea, în virtutea aceluiași testament, am uzufructul, până în anul 1939, asupra moșiei Sinaia-Predeal și asupra caselor și clădirilor menționate acolo.

Aceste drepturi Mi-au fost recunoscute și consfințite prin actul de partaj intervenit între toți copiii Noștri, moștenitori ai Regelui Ferdinand, și semnat de fiecare din ei. La aceste drepturi nu am renunțat; ele intră deci în avutul Meu și urmează să fie cuprinse în împărțeală.

Rog pe fiul Meu Carol ca, din suma ce reprezintă uzufructul, să plătească mai întâiu următoarele legate:

Societății „Principele Mircea” lei 500.000. (Urmează câteva legate destinate personalului Casei Sale).

Las surorii Mele Victoria Melita, Mare Ducesă a Rusiei, o rentă anuală viageră de 120.000 francs français (cent vînt mîlle).

Mulțumesc domnului colonel Zwiedinek pentru serviciile credincioase aduse Mie în tot timpul, plin de greutate, cît a condus în modul cel mai desînterestat administrațiunea Casei Mele, și las fiicei sale domnișoara Maria Zwiedinek 200.000 lei (două sute mîi).

Binecuvîntez încă odată pe fiul Meu Carol, și rog pe Atotputernicul să-L ajute să lucreze și să facă totul pentru liniștea și prosperitatea României, Țara Mea dragă.

Il rog să îndeplinească în ce-L privesc ultimele mele voințe.

Prin aceasta, El va realiza speranța ce am hrănit și care Mi-a dat liniștea cînd m'am gîndit la succesiunea Mea.

Hotărăsc ca fiica Mea Elisabetha, Regina Greciei, să aibă în partea ei de moștenire Castelul și întreaga moșie Copăceni, cu tot ce se află acolo fără nicio rezervă, folosindu-se cum va crede pentru mulțumirea ei.

Rog pe Atotputernicul să o ajute spre deplina ei fericire.

Voesc ca părțile rezervatate ce se cuvin fiicei Mele Maria, Regina Jugoslaviei, și fiului Meu Nicolae, Principe al României, să fie primite de ei în bani.

Las fiicei Mele Ileana, Arhiducesă de Austria, Principesă a României, peste partea Ei rezervată, toată cotitatea disponibilă, și hotărăsc să aibă în partea Ei de moștenire Castelul Bran, cu tot ce se găsește în el și cu toate terenurile și construcțiunile ce sunt proprietatea Mea la Bran, fără nicio rezervă, și cu singura sarcină de a lăsa în folosința Societății I. W. C. A. (Asociația Fetelor creștine), pe cît timp această societate va fi patronată de un membru al Casei Regale din România, casa Mea mare din satul Bran, cu destinația de a servi pentru coloniile de vară ale numitei Societăți.

Dorința Mea este ca Ileana să-l folosească în deplină fericire, păstrându-l cît timp îi va fi cu putință.

Mor cu credința că nu se va găsi nimeni în România, care să o împiedice de a veni în țara în care s'a născut, de care o leagă o dragoste adîncă și pentru care a muncit cu toată inima.

Las iubitelui Meu nepot Mihai, Voevod de Alba-Iulia, diamantul cel mare ce Mi-a fost dăruit de Regele Ferdinand.

De bijuteriile Mele am dispus de fapt încă din timpul vieții.

Rog pe fiii Mei Carol și Nicolae să nu facă niciun fel de obiecțiuni cu privire la bijuterii sau la valoarea lor, căci nu se cuprind în patrimoniul Meu. Fiicele Mele știu cui aparține fiecare.

Aș fi voit să pot lăsa mult iubitei mele Țări, în semn de dragoste necurmată ce i-am purtat și pe care o las isvor nesecat moștenitorilor mei.

Dorința Mea fierbinte ar fi fost să înalț o biserică mică pe fostul front dela Onești, și să înființez un cămin cu numele Meu pentru studentele dela Universitatea din Iași, ca amintire a zilelor grele petrecute acolo în timpul marelui războiu pentru întregirea Neamului.

Resimt o vie întristare că modesta mea avere, datorată generozității iubitelui meu soț Regele Ferdinand, și redusă încă prin greutățile din ultimul timp, nu-mi îngăduie să fac binele ce aș dori.

Iert pe acei cari m'au făcut să sufăr.

Rog pe acei cărora involuntar le-aș fi greșit să mă ierte, căci nu am voit să fac rău nimănui.

Acest testament a fost făcut, scris, datat și semnat cu mâna Mea la Tenha-Juvah, Balcic, astăzi Joi 29 Iunie 1933.

MARIA
REGINA ROMÂNIEI

Regele Ferdinand I și N. Iorga

„*Neamul Românesc*“ din 23 August 1927 a publicat, la o lună după moartea celui de al doilea rege al României și celui dintâi al țării reîntregite, următorul articol impregnat de adâncă duioșie și de amară tristeță al „Profesorului“, articol caruia regimul politician de atunci nu-i îngăduise tipărirea cu 32 zile înainte. Il reproducem și noi în acest număr al revistei în care am publicat actul de căsătorie al Regelui Ferdinand cu Regina Maria, precum și testamentele lor.

○ amintire

Măcar acum, când lespedeaa acopere mormântul celui d'întăiu rege al României unite, d-l censor, stăpânul cugetării și simțirii mele, în zilele când stăpânește d-l I. I. Brătianu și d-l Duca și d-l censor și purtătorul pământului d-lui censor, îmi va permite să vorbesc de Suveranul pe care l-am cunoscut și poate — dacă-mi dați voie — l-am și ajutat, și despre omul pe care l-am iubit.

Sânt mulți, foarte mulți ani de atuncea. Eram tânăr și nu „faceam politică“. Smerit profesor, nu cunoșteam decât pe elevii

mei. Cred că nu citeam gazetele, afară de „Universul“, care nu era încă depozitarul cugetării d-lui Stelian Popescu. Atunci, cineva mi-a spus că „Prințul“ dorește să cunoască generația peste care și cu care va domni. Și m'am dus, cu totul necunoscător de audiențe, la Cotroceni. Moștenitorul tronului românesc se resimțea de greaua lui boală din tinerețe. În odaia unde sta între cărți, cu câinele favorit la picioare și pe un sprijin un papagal — curtezan care se amesteca în vorbă —, a început o conversație care mi s'a părut întâi curioasă și care a fost pentru mine o descoperire. „Prințul Ferdinand“ își arăta profundul dispreț pentru politicianism și, din toată istoria contemporană a României, desfacea o singură figură: pe Kogălniceanu, căruia i se închina. Noi toți ne închinăm tot numai la acela. Și la Palat deci se gândește așa?

A trecut multă vreme. N'am mai cerut o audiență. În jurul meu toți făceau politică și, adesea fără însușiri, se căpătuiau. În odaia lui profesorul cu o singură leață mică și cu o familie mare citia cărțile lui, și seara, uneori „Universul“, fără Excelența Sa d-l Stelian Popescu. La Iași însă se inaugura nu știu ce, și profesorul era de față — și, iată, demonstrația studentească dela 1906 îl aruncase în politica națională, așteptând ca rășcoalele țărănești să-l arunce în cea militantă. Devenise agitator nesuferit, un intolerabil revoluționar, de care orice om onest trebuia să se ferească. Prințul represinta pe Regele. I s'a dat o masă la Mitropolie. Și, din greșală, a fost invitat și profesorul. Dar, plină fiind sala de oameni importanți și foarte importanți, acela care doria să fie inițiatorul unei noi politici se îndreptă spre musafirul nedorit. Și văd încă scena: uitând cu totul de acei politicieni înalți în ranguri, el vorbi o lungă jumătate de ceas cu cel prigonit și ropsit. Tot cuvântul i-a fost numai de țaran — cu iubire —, de parazitismul politic — cu desgust. În viața mea o convorbire politică n'am'a zguduit și nu m'a bucurat mai mult. Mă întorceam acasă zburând pe străzile pustii. Și în fundul întunecat al nopții pare că o auroră răsăria.

A mai trecut multă vreme. Profesorul făcea o politică grea, de muncă și umilință: un martiriu. Pe atunci nu era țărănism. Afară de ceva ponoranism rusesc, era singura democrație. Și absolut singura democrație națională. Tot la Iași, se desvelea statuia lui Kogălniceanu, a celuiui pe care Prințul îl respecta pentru că nu fusese un politician. Și iarăși profesorul era de față, d-l I. I. Brătianu fiind stăpân — și atunci a ținut un discurs care a fost judecat slab, dar nu s'a mirat nimeni: ce are d-lui cu Kogălniceanu? A vorbit și profesorul, și din toată mulțimea, el vedea doi ochi cari îl urmăreau, și ei ziceau: „Bine; așa cred și eu“. A doua zi, duceam pe Principesa Maria la monumentele Iașilor, pe dânsa și pe cei doi copii mai mari. O uimire în lumea politicianilor: agitatorul la Curte!

Trec ani iarăși. La Craiova se desvelește altă statuie: a lui Vodă Știrbei. Regele e bolnav; Prințul vorbește în locul lui.

Vorbește, iarăși, despre țărani. Peste toți cei de față, ochii albaștri, buni, caută pe acelaș urgisit, și ei par să spuie: „Vezi? Eu tot așa cred. Și, în zilele mele aceasta se va face.“

Și, de aceea, tot mai mult am iubit pe Regele Ferdinand. Când, la suirea Lui pe tron, generalul Balilă mi-a adus patru pagini de mâna Aceleia care era acuma Regină, vestindu-mi că opera începe și nu voiu fi cel din urmă la faptă, nu mai erau mijiri de auroră, ci soarele clar, drept de-asupra capului.

De-atunci, de-atâtea ori aceiași ochi mi-au spus gânduri pe care și alții le-au ascultat de sigur, dar, cu mai multă bucurie nu. Și am serbat și înfăptuirea lor, eu continuând a fi profesorul prigonit și înlăturat; dar ce are a face, odată ce gândul se înfăptuia? Și am văzut lacrimile Lui, mi-au curs calde pe mână, și am plâns și eu.

Dar ce să mai spun? N'am vrut să fac un articol, ci după ce L-am văzut sus pe catafalc, așa de slăbit, așa de micșorat, inima mea a cerut o mărturisire.

Iar d-tale, d-le censor, din țara d-lui I. I. Brătianu îți mulțămesc că mi-ai permis s'o fac înaintea celor câțiva oameni cari citesc pe acela care, în mijlocul atâtor lucruri mari pe care, firește, tot alții le-au făcut, a rămas tot ce fusese și ce va fi până la capăt, — fiindcă atâta vrea soarta și oamenii buni: un profesor prigonit și ropsit, fiindcă e agitator și revoluționar.

N. IORGA

Amintiri ¹⁾

de Eust. Gr. Stoenescu

În viața patriarhală pe care o duceam la Craiova, în casa părinților mei, primul contact ce am avut cu pictura mi-a fost dat să-l am la cinci ani, când un pictor francez Durangel, elevul portretistului Bonnat, a venit în orașul nostru să facă portretele familiilor boierești din Oltenia.

1) Aceste câteva amintiri sune pentru cititorii „Arhivelor Olteniei“ noastre, așa precum d-l Eust. Gr. Stoenescu le-a rostit la Radio în seara de 12 Iulie 1943. Ele pot părea la prima impresie ca niște crâmpoie lipsite de legătură organică între ele; și totuși, firul lor conducător se face îndestul de ușor vizibil prin scopul ce a determinat punerea lor pe hârtie: este mai întâi fixarea atmosferei în care s'a putut ivi și desvolta în Craiova acum o jumătate de secol un modest și valoros închinător al Artei, print-un fericit concurs de împrejurări ale mediului în care acesta s'a născut și a crescut, apoi schițarea câtorva momente și figuri de un interes care depășește rosturile noastre românești — căci sunt creionări din lumea aleasă a Parisului, în care pictorul craiovean și-a făcut studiile, a lucrat vreme de două decenii, creindu-și acolo o recunoaștere publică și relații sociale care au onorat numele de Român —, momente și figuri ce aduc câteva note informative în legătură cu istoria noastră contemporană. Nota Red.

Pe când lucra la portretul mamei mele, stam și eu în salonul mare, bătrânesc, ghemuit în spatele unui fotoliu și... pictam... cu aceeași aplicațiune ca și Durangel!... Și nimeni nu m'ar fi observat, dacă n'ar fi constatat bătrânul pictor că-i dispăreau sistematic tuburile de color. În urma acestei constatări, tatăl meu, după ce m'a dojenit, mi-a cumpărat și mie o paletă cu pastile de acuarelă. Se vede însă că prinsesem gust la pictura în ulei, fiindcă m'am arătat indignat că n'am fost luat în serios, și nu i-am dat pace tatălui meu, până ce nu mi-a luat colorii de ulei în tuburi, la fel cu ale lui Durangel.

De atunci am tot pictat...

Când în 1897 tatăl meu m'a dus în București să-mi arăte expoziția marelui nostru Grigorescu, atunci am înțeles ceea ce este adevărata artă a picturii. Am fost atât de impresionat de opera lui, încât am început imediat să schițez pe loc, așa cum puteam, niște boi după pânzele lui. O mână severă s'a pus pe umărul copilului de 13 ani care eram atunci, și un domn înalt, cu barbă lungă (pe care l-am identificat în urmă a fi profesorul Al. Tzigara-Samurcaș), mi-a spus: „Tinere, nu e voe să se deseneze aici!”

De atunci, în zilele calde de vară, la moșia părintească de pe malul Jiului, am început să pictez după natură și să studiez boii, carele, țărani și tot peisajul atât de frumos dela Brădești. Și când pe 'nserate ne scăldam, cu Costandin, un țaran tovarăș de joacă și pictură, în apele încropite ale râului, intrând călări în Jii, gândul meu picta înainte..

Era tocmai în toată Expoziția Universale din Paris, în 1900, când tatăl meu m'a dus să studiez pictura, așa încât am putut vedea Saloanele de pictură cele mai alese și am luat contact cu Occidentul, cu toate Galerile eterne de Artă, cu Luvrul și cu tot ce era mai frumos în acest centru al lumii, care e capitala Franței.

Apoi am rămas singur la Paris, în gazdă la d-na Titulescu, venită și dânsa cu noi ca să se ocupe de fiul ei Nicu, prietenul meu, care se înscrișese la Facultatea de Drept. Eram amândoi deopotrivă de înverșunați la muncă și cu aceeași dorință și sete de a prinde, de a învăța, fiecare în specialitatea sa, cât mai mult din Orașul-Lumină, Nicu Titulescu la studiul Dreptului, iar eu, după pictură, în atelierele Școalei de Belle-Arte și la Academia Julien. În grupul nostru se număra, printre alții, și Istrate Micescu, avocatul din București, astăzi exponentul cel mai de seamă al baroului românesc.

În atelierul profesorului meu Jean-Paul Laurens, marele maestru, lucrau și prietenii mei Jean Steriade și Ressu. După puțin timp, eu m'am desprins dintre toți, pentru că fusesem distins de Maestru și lucram în atelierul lui particular dela Dépôt

des Marbres, din Rue de l'Université, unde Statul francez pune la dispoziția marilor artiști ateliere ca să lucreze în liniște. Uceniceam cu el întocmai ca tinerii pictori din Renaștere cu maștrii lor. Munca pe care o depuneam, energia și entuziasmul meu îi plăceau Maestrului. În curând ajunsesem să fiu ca și adoptat de el, și mă iubea parcă mai mult chiar decât pe fiii lui, amândoi pictori. Jean-Paul Laurens era un mare evocator al trecutului, și în special al Epocii Merovingiene. Lucra decorații murale, plafoane și compoziții mari. Lui i se datorează frumosul plafon dela Teatrul Odéon, decorația murală dela Panthéon: „La mort de S-te Geneviève“, unul din saloanele Primăriei Parisului, precum și faimosul tablou dela Muzeul Luxembourg: „Excomunicarea lui Robert cel Pios“, astăzi la Muzeul Luvru.

În preajma lui am cunoscut tot felul de artiști francezi în intimitate, printre cari pe Rodin, pe sculptorii Frémiet și Bourdelles, pe pictorul Besnard, pe bătrânul peisagist Harpigny și alții. Cum Rodin își avea atelierul în fața celui al lui Jean-Paul Laurens, aveam mulțumirea să văd des pe marele sculptor venind la maestrul meu, să-i aud discutând împreună și să-mi spue uneori și cuvinte de încurajare.

Din când în când seara, când slărșeam lucrul, mergeam noi la el și Jean-Paul Laurens bătea la ușe, zicând, cu accentul lui din Midi: „Tu es là, Rodin?“ Ușa se deschidea și-l găseam de obicei în compania lui Bourdelles, elevul său preferat, și cu mulțime de englezoaice, admiratoarele Maestrului. Vorba începea și se prelungea până ce ne apuca noaptea de-a-binelea. Atunci trebuia să plecăm cu toții, fiind-că lumină nu aveam în atelier din cauza pericolului de foc.

Într-o zi, găsindu-mă singur cu Rodin și admirând cunoscutul lui monument „Les Bourgeois de Calais“, el mă ia la o parte și-mi spune: „Tinere, dacă am realizat acest lucru se datorează în mare parte și maestrului dumitale Jean-Paul; el a stăruit ca să mi se dea această comandă, și tot el m'a și sărăcit, pentru că mi se comandase un singur „Bourgeois de Calais“, dar eu, în entuziasmul lucrului, am depășit comanda, compunând șase bourgeois, pe cari a trebuit să-i torn în bronz, pe toți pe acelaș preț. Ca să-i realizez, mi-am vândut casa părintească și pământul dimprejur! Dar așa spune Istoria: că n fața Regelui Angliei și a Reginei, în 1437, când cetatea Calais a trebuit să se predea, au defilat șase burghezi, cu capul gol, cu picioarele goale, cu funia de gât și cheile cetății în mână, demni, mândri și hotărâți. Cei șase burghezi au impresionat pe Regină, de a cerut iertarea lor, și a obținut-o. Trebuie să știi însă că, tot grație lui Jean-Paul, am fost ulterior despăgubit „de Stat“.

Din timpurile petrecute la Paris în mediul lui Jean-Paul Laurens mi-au rămas sădite în minte amintiri pe care nu le pot

uita și care au contribuit la însăși formarea ființei mele, așa cum sânt, prin contactul zilnic cu o seamă de artiști și de personalități politice din cele care au făcut Istoria Franței de azi:

Așa, îmi rămâne de neuitat figura marelui Clemenceau. Cu toate preocupările pe care acesta le avea când era ministru, el venea totuși ca de obicei să-și vadă prietenii din Rue de l'Université. Mi-aduc aminte cum, înainte de a începe panoul decorativ dedicat lui Beethoven,—pentru a evoca mai bine figura și muzica genialului compozitor, Jean-Paul Laurens chema seara muzicanți, printre cari și pe Enescu, și ascultam executarea principalelor opere ale celui mai mare dintre muzicanții omenirii. Eram numai noi: pictorul în tichie și papuci, cu soția sa, fiii lui și cu mine. Odată, când a venit Clemenceau, cum venea adesea să vadă cum înaintează opera Maestrului, care acum era în lucru, mi s'a adresat mie, care lucram de-o parte, cu cuvintele: „Voyez-vous, jeune homme, pour créer en art il faut souffrir; de même que la mère qui enfante souffre et peut-être qu'elle donne naissance à un génie...”

În legătură cu Clemenceau îmi revine în minte și figura marelui artist dramatic de Max, cu care împrejurarea a făcut să mă împrietenesc, cu toată diferența de vârstă care era între noi, și să-l apreciez la justa lui valoare, nu numai ca actor, dar și ca om. De Max era profund, cu toată aparența contrarie, care era la el voită. Era omul cel mai simplu în realitate, primitor, bun și darnic. Rămăsese Român, cu totul român ca sentimente, în ciuda celebrității lui și a vârstei pe care o făcuse în jurul vieții Parisului. Il găseam totdeauna în apartamentul lui retras și întunecos din Rue Caumartin. În miezul Parisului, citind autorii antici sau gândind și aprofundând rolurile pe care avea să le joace. Odată mi-a povestit cum, fiind cu trupa Comediei Franceze în turneu la Orange, jucau pe Oedipe-Roi în plin aer, în arenele antice, rămase acolo de pe timpul Romanilor. Printre spectatori se găsea și John Pierpont Morgan, care era atât de entusiasmât de tot ansamblul spectacolului, sub cerul de noapte albastră al Provenței, încât a poștit la masă pe de Max, cu toți artiștii. În timpul ospățului, miliardarul american l-a întrebat pe de Max: „Combien me coûteraient de pareilles arènes en Amérique?” De Max, după o pauză, și-a scos batista din mâneca cămășii — că așa o purta — și după ce s'a șters la nas, s'a uitat lung la el și i-a răspuns răspicat: „Mille ans, Monsieur”. Acest răspuns s'a adus la cunoștința lui Clemenceau, care l-a găsit atât de fin și de demn, încât i-a dat lui de Max „Legiunea de Onoare”.

Am cunoscut și pe Mareșalul Foch. Il întâlneam la prietenul nostru, ambasadorul Henry, fost ministru al Franței la București și prieten al Românilor, unde se făcea de două ori pe săptămână muzică seara, interpretându-se numai din Mozart.

Printre iubitorii acestui mare compozitor și cari veneau

regulat la aceste serate erau și Mareșalul Foch cu Generalul Weigand. Cunoșcând pe Foch mai de aproape, acesta mi-a spus într-o zi, ca o destăinuire a sufletului său ales: „Când am fost „la dumneavoastră în țară, cu ocazia încoronării dela Alba Iulia, „am fost impresionat de soldatul român, de Regele Ferdinand, „care era un mare senior, și mai ales de Regina Maria. O găsesc „nu numai fermecătoare, dar și scriitor de inteligentă. În toate „conversațiile pe care le-am avut împreună, am constatat cât „de mult iubește poporul român și cât vibrează pentru țara sa „de adopțiune“.

Altădată, pe malul Rinului, la Baden-Baden, în Germania, pe când lucram, în castelul unei familii germane, la portretele amfitrionilor, am avut ocazia să întâlnesc pe Kreissler, și el în trecere acolo. Cum totdeauna mi-a plăcut muzica, și'n special vioara, pe care am studiat-o din copilărie, am petrecut câteva seri minunate ascultându-l. Într-o seară, atâta s'a încălzit vorbind cu mine despre muzică, încât mi-a cântat toată noaptea, tot ce i-am cerut, uitând amândoi de realitate, sub lumina lunii, pe terasele încântătoare care dominau parcul ce se prelungea până'n apele Rinului. Seară unică și neuitată, pe care numai odată ți-este dat s'o trăiești!

La Paris am cunoscut și pe Saint-Saëns, pe Ravel, pe Viardot și pe alți mari muzicanți, dar niciunul nu și-a deschis sufletul către mine, ca în noaptea aceea de pomină dela Baden-Baden.

Lume... portrete... expoziții, la Paris, Londra, prin Italia, în America... așa avea multe să vă povestesc... În toată acestei vânturi a vieții, prin 1929, mă aflam cu Titulescu, care era atunci în plin apogeu, la Paris, la Ritz, unde luam masa după vernisajul unei expoziții ale mele la Galerile Charpentier. Amintindu-ne de copilăria noastră, Titulescu la un moment dat îmi spune: „Mai Titil! eu ajunsei să fiu ales Președintele Societății Națiunilor și tu să ai portretul lui Jean-Paul Laurens la Muzeul „Luxembourg! Dacă ar ști ăștia de unde venim, că am crescut amândoi la Craiova, în Valea Vlăiciei, pe lângă Valea Orbeșilor!... ne-ar lua cu parul pe amândoi!...“

Și întradevăr, așa e... Pentru unii firul nu se poate rupe de locul obârșiei... Veneam și eu în fiecare an din străinătate vara la țară, la moșia părinților mei. Odată fiind la prietena noastră Doamna Miclescu, sora Profesorului Cantacuzino, la Onești în Moldova, ducându-ne într-o Duminică în biserica satului, am observat cu mirare că țărani stăteau în jurul bisericii pe prispă și prin curtea bisericii în timpul slujbei și nu intrau înăuntru. Întrebând pe unul mai bătrân dintre ei pentru ce nu intră în biserică, mi-a răspuns: „Bine boierule, dumneata ai „intrat? Te-ai uitat cum e zugrăvită? Sfinți sunt ăia de pe „pereți, sau draci? Cum vrei să ne închinăm lor“?! Am intrat

și m'am înfiorat când am văzut cum era batjocorită biata bisericuță, atât de veche și de ărmos boltită. Și m'a durut în suflet când m'am gândit că, poate, aceeași soartă era hărăzită și bisericei noastre ctitoricești din Craiova, a cărei restaurare totală meu tocmăi apucase a o termina cu puțin înainte de a muri. Am priceput atunci că bătrânul moldovean cu plete albe de pe dealurile Oneștilor era un trimis al Domnului, care mi-a vorbit mie astfel fiindcă eram ctitor al unui sfânt lăcaș și pictor totodată, și că mie mi-era dat să decorez biserica Sfântul Gheorghe, clădita de strămoșul meu Milcu Stoenescu în Craiova la 1722.

E ceea ce am și făcut. Am lucrat treisprezece veri de-a-rândul și am împodobit-o cum am putut mai bine, aducând acolo cât meșteșug și câtă știință am agonisit și eu într'o viață întreagă de artist, în bună parte petrecută prin Apus. În cât mai scurtă vreme, cu ajutorul lui Dumnezeu, o voi și târnosi-o.

Discursul lui G. Sion

ținut la înmormântarea lui Petre Poenaru (4 Oct. 1875)

Ramășițele mortale care se înfățișează înaintea ochilor noștri, gata a intra în pământul care înghite toate ființele ce părăsesc lumea aceasta, impun datorie tuturor acelor ce au cunoscut pe bărbatul acesta a face apologia vieții sale. Petre Poenaru, de care ne despărțim astăzi, este strâns legat de istoria contemporană a României. El reprezintă suvenirul unei figuri din cele mai respectabile, atât din punctul de vedere moral cât și din punctul de vedere social. Din cunoștința vieții sale pot trage foloase însemnate nu numai junimea contemporană, dar și chiar generațiunile viitoare. Nicăieri ca aici nu găsesc că este locul și ocaziunea a trece în revistă repede fazele cele mai însemnate din viața lui, spre a putea aduce meritata onoare sufletului său, care încă voltigă împrejurul nostru în aceste momente.

Petre Poenaru s'a născut în 19 Ianuarie 1799 la moșia Beneștii din districtul Vâlcea, proprietatea unchilor săi după mamă George și Grig. Otetelișianu. Părinții săi, Constantin Poenaru și Smaranda născută Otetelișianu, era din acele vechi familii nobile ale Olteniei, care, după vicisitudinea timpurilor, își cam pierduseră averile și duceau viața modestă de cultivatori de pământ. La etatea de 5 ani, în 1804, părinții îl încredințară îngrijirii unei rude ce locuia la moșia Brădești, în a căror familie se afla un dascăl grec, cu profesiunea de învățător. Acolo copilul fu supus la o adevărată tortură, pe care numai noi cei ce am apucat regimul instrucțiunii grecești ne-o putem închipui; el fu cu severitate oprit de a vorbi românește, astfel că servitoarea care îngrijea de copilăria lui a fost nevoită să învețe grecește spre a se putea înțelege cu dânsul. În curând copilul își uită a vorbi

limba maternă. iar brutalitățile și maltrătarile grecești făcuseră din el o ființă demnă de plâns: corpul lui ajunsese în stare de schelet și sănătatea sa serios amenințată.

La 1809 unchiul său Iordache Otetelișianu, după stăruințele mamei sale, îl smulse din mâinile dascălului grec și-l luă pe lângă sine. Acest unchiu, inspirat de cele mai generoase simțăminte românești, afeccionat de aptitudinile nepotului său, avu ideea de a da o direcțiune națională creșterii sale: îl învăță a scrie și a citi românește, și în curs de doi ani îi întremă sănătatea și-i deșteptă mai mult gustul spre învățătură și spre împlinirea datoriilor.

La 1811 junele Poenaru fu așezat în școala din Monastirea Obedeianu din Craiova, unde ca stipendist se folosea de locuință chiar în localul monastirei, și-și urmă studiile în limba română, franceză și grecească.

La 1818 el intră ca scriitor în birourile episcopiei din Craiova. Acolo, sub grămăticul episcopiei, Nicolae, care, mai la urmă călugărindu-se sub numele de Nifon, ajunsese episcop și chiar Mitropolit, el făcu vre-un an de zile practica biurocratică. Apoi venind în București cu episcopul Râmnicului și arătând dorința de a urma învățăturile în școala domnească din capitală, fu recomandat grațiilor Mitropolitului Dionisie Lupu; căpătă locuință în Mitropolie, meric pentru mănăcare și un stipendiu de 15 lei pe lună, spre a-și face vestminte și cele necesarii unui școlar.

Școala domnească din Sfântul Sava, pe la 1819, începu a lua un avânt național: chiar dascălii greci, cari o dirijeau, văzând că nu mai pot opri curentul civilizațiunii române, luară inițiativa a introduce învățătura limbei române în clasele inferioare, rezervând pentru ei studiile gimnaziale. Nemuritorul Gh. Lazăr, cu câțiva zeloși din junii ce pe atunci formau speranța națiunii, precum Poteca, Marcovici, Moroiu, puneau bazele culturii naționale, transformând școalele grecești în școale române. În această asociațiune intră și P. Poenaru, carele era din cei mai laborioși studenți din școala Sfântului Sava și cel mai distins între colegii săi.

Poteca plecând în Italia pentru studii, catedra lui în clasa a treia se încredință lui Poenaru. Acesta introduse în prelecțiuni metoda paralelismului, învățând limba elenă în paralel cu cea română. Cursurile sale erau așa de interesante, încât mulți din școlarii claselor superioare părăseau pe profesorii lor și veneau să asculte lecțiunile lui Poenaru, lucru ce ațâța gelozia și ura dascălilor greci în contra sa.

Evenimentele dela 1821, moartea prin înveninare a Domnului Șușu, izbucnirea eteriei grecești în Muntenia și în Moldova, ridicarea stindardului național în Oltenia, făcură ca școalele să se închidă, iar școlarii să se risipească.

Când Tudor veni cu tabăra sa sub dealul Mitropoliei, Poenarul se entusiasmă, și, prin intervenirea unor rude ale sale de

peste Olt, ce erau căpitani de panduri, se prezentă la marele om al zilei în costum panduresc și îi arăta dorința de a servi cauzei naționale.

Tudor fu mulțumit de achizițiunea unui june inteligent și instruit ca Poenaru; de îndată îl și întrebuința ca secretar în cancelaria sa. Apoi, aiudnd cu cale a trimite o deputațiune la Congresul puterilor europene ce se adunase la Leibach, spre a le supune doleanțele României, și această deputațiune fiind compusă din episcopul Ilarion și din stolnicul Giani¹⁾, Vladimirescu dete și pe Poenaru ca secretar pe lângă acești plenipotențieri, că unul care putea să le fie de utilitate prin cunoștințele sale. Dar Tudor pierzând capul prin perfidia lui Ipsilanti, și deputațiunea auzind despre aceasta în momentul când trebuia să treacă frontiera, nu merse mai departe. Poenaru se opri la Sibiu, unde găsi pe unchii săi și pe mamă-sa emigrați de teroare și jefuiți atât de Turci cât și de eteriști. El acolo utilizează timpul său învățând limba germană; apoi părinții săi întorcându-se în țară, cu mijloacele ce primise dela ei, el se duse peste un an la Viena, unde intră în Universitate și se puse pe studiul științelor naturale. După venirea Domnului Grigore Ghica, la 1825, căpătă o subvenție de câte o sută lei pe lună, cu condițiune să studieze matematicile și apoi să serve ca profesor public în țară. La 1826, cu acelaș mijloc, Poenaru trecu la Paris, unde urmă la Școala Politehnică cursurile de inginerie, mineralogie și geologie, apoi în 1830 trecu în Anglia pentru studiul metalurgiei și practica exploatării minelor.

La 1832 Poenarul se întoarse înzestrat de cunoștințe solide și cu reputațiunea făcută în țară; școalele naționale avură nu numai un profesor de matematici consumat, dar și un Director general al Instrucțiunii Publice zelos, experimentat și nefatigabil, demn emul al lui Lazăr care nu mai trăia.

La 1836, sub domnia lui Al. Ghica, Poenaru fu chemat ca șef de secțiune la Ministerul Afacerilor Străine, îndeplinind totodată și funcțiunea de Director al Școalelor. În acest timp Poenaru, adăpat de ideile secolului, întreprinse ideia cea mai mare, predicată de filosofi cei mari ai Europei: regenerarea poporului prin instrucțiune. Profitând de pozițiunea socială ce-și făcuse, el reuși a stimula patriotismul Domnitorului și a organiza școale sătești: mai întâi rudimentare, apoi mai perfecționate, aceste școale ajunseră la suma de 4783, și mai mult sau mai puțin răspunseră la misiunea lor. Spre a putea răspunde la această misiune și mai bine, Poenaru lucră și organizează tablele lancasteriane, spre

1) Acest nume nu trebuie a face să se creadă că acel care-l purta era Grec sau viță de Grec. Stolnicul Giani era Român neaoș, din districtul Ialomița, și se numia Ion Orășanu; iar numirea de Giani i s'a dat ca sobrichet, ca poreclitură, de unii din boieri, cum le dedese și ei mai la toți sobrichete ca Modrogan, Vulpe, Buzatu, Pârjol, Căciulă-Mare, Barbă-Roșie, etc. Actualii Giani sunt descendente din soră, și N. T. Orășanu descendinte din fratele lui Ion Orășanu, zis Giani.

(Nota redacțiunii „Românului“)

a introduce metoda învățaturii mutuale. De vom cerceta istoria izolată a școalelor primare, a liceelor și a tuturor școalelor profesionale, pretutindeni vom afla impulsivitatea și concursul lui Poenaru. El a compus și a stimulat compunerea multor cărți didactice; și cu alți doi colaboratori a lucrat Dicționarul româno-francez, din care s'au adăpat generațiuni numeroase de studenți și s'a propagat limba franceză, care a contribuit atât de mult la răspândirea cunoștințelor și ideilor ce au regenerat România.

La 1842, sub Bibescu, Petru Poenaru n'a fost mai puțin considerat. Din cap de secțiune dela Ministerul de Externe, el fu înaintat la postul de Director la Culte, continuând funcțiunea de Director al Școalelor.

În anul 1846, Mai 19, Petre Poenaru se căsătorii cu d-na Caliopă născută Chrisoscoleu, cu care duse până la fine o viață de iubire și de exemplu pentru moralitatea publică. Din această căsătorie avu trei fiice: pe două le-a răpit moartea de mici; pe a treia, după ce a măritat-o, a avut cumplita durere a o pierde în floarea junetii, în etate de 20 de ani. Ca unică mângâiere la bătrânețea lui nu-i rămase decât o nepoată, descendentă din această unică fiică.

După evenimentele dela 1848, guvernul rusesc acuză pe Poenaru că el, prin școalele ce a dirigit, a propagat ideile revoluționare între Români; el fu dat în judecata unei comisii; dar, oricât de înverșunate au fost instrumentele reacțiunii din care se compunea acea comisie, oricât de mare a fost teroarea ocupațiunii moscovite care domnia în țară, totuși n'a cutezat să lovească pe acest om, carele avea o adevărată auroară de venerațiune împrejurul capului său. El fu achitat; iar după retragerea Rușilor, sub regimul domniei dela Balta-Liman, fu chemat la postul de Director al Ministerului de Externe.

La 1857, după împlinirea termenului domniei lui Știrbei, sub căimăcămia fostului domnitor Al. Ghika, Poenaru fu numit judecător de Curte; funcțiunea însă puțin în acest post și se retrase în viața privată.

La 1864, Poenaru fu chemat de repausatul Domn Al. Cuza membru în Consiliul de Stat, unde a funcționat până la evenimentul din 11 Februarie 1866.

Societatea Academică Română nu putea uita meritele unui bărbat de o așa mare distincțiune: ea în sesiunea anului 1870 îl alege membru activ, iar în sesiunea anului 1871 făcu recepțiunea sa solemnă; cu acea ocaziune, repausatul ținu o disertațiune asupra lui G. Lazăr, primul organizator al școalelor române, pe lângă care el a început cariera profesorală cu atâtea succese, care i-au deschis calea către o carieră atât de frumoasă.

Trecerea timpului, care consumă totul pe pământ și care în cei din urmă ani făcuseră din Poenaru o umbră a trecutului său, nu putuse cu toate acestea a toci frumoasele simțiminte care l-au nutrit în viața sa. Când auzea vorbindu-se de școala română, de cultura română, de civilizațiunea română, inima lui

se însuflețea și toată vigoarea tinereții revenea pe figura sa.

Iacă pe scurt viața veneratului bărbat, căruia sântem chemați a-i da îmbrățișarea din urmă! Fie ca viața lui să serve de model generațiunilor june care se ridică din școalele de dânsul urzite! Fie ca sufletul său să se bucure în eternitatea unde se duce, văzând mărirea, gloria, prosperitatea acestei dulci patrii, pe care el atât de mult a iubit-o!

Mângâiere vouă, soție, soră, rude și amici cari îl plângeți! Mândriți-vă cu memoria și suvenirile lui Petre Poenaru, căci el bine a trăit, bine a lucrat, bine a meritat dela patrie, bine va merita și la locașul dreptilor.

(Reprodus după ziarul „Românul“ din 7 Octomvrie 1875).

NOTA. — Tot aci se află tipărită și cuvântarea funebră a Doctorului Davila, care consemnează faptul că „acum câțiva ani un fost ministru comise funesta eroare cutezând a propune suprimarea școalelor normale“, când „marele cetățean Petrache Poenaru e cel d'întâi care a protestat“ împotriva unei astfel de propuneri.

În același număr al „Românului“ semnalăm articolul de răfuială al lui B. P. Hasdeu cu ministrul care, după ce-l însărcinase prin adresă oficială (nr. 8448 din 7 Sept. 1874) să țină un curs de Filologie comparată, — la sfârșitul anului școlar îi mulțumește și-l trimite la plimbare. Articolul poartă titlul: *Paroxisme de logică ale d-lui T. Maiorescu*.

N. P. Romanescu

Nicolae P. Romanescu s'a născut la 18 Februarie 1853 și a murit la 27 August 1930 la Craiova, unde a fost îngropat lângă tatăl său, în cimitirul Ungureni. Era al șaselea copil al pitarelui Petrache Romanescu și al soției acestuia Măriuța.

Petrache Romanescu, născut la 1817, mort la Zizin lângă Brașov la 22 Iunie 1860, dar îngropat la Craiova, a fost avocat și scriitor; el a luat parte la revoluția din 1848, fiind însărcinat de Magheru cu recrutarea voluntarilor din Dolj, apoi a fost exilat.

La 1853, pe timpul ocupației rusești, Petrache Romanescu e amenințat cu deportarea în Siberia de către Ruși, pentru sentimentele sale românești. O seamă de fruntași craioveni protestează împotriva unui fapt ca acesta, garantând cu viața și averea lor devotamentul lui Romanescu pentru „armile împărătești“ (V. Gh. Orman: *Din trecutul Craiovei, Cartierul clișurean*, în Arh. Olt. VII, 221-222).

El era fiul lui Ioniță Romanescu, pomenit în documente la 1787 și 1794, cel care luase parte la răscoala lui Tudor și fusese tăiat de Turci la 7 Iunie 1821 în bătălia dela Drăgășani. Văduva

lui, Maria, fiica unui Frumușanu din Tg.-Jiu și a ultimei Calomfirește — cum spunea ea Divanului Craiovei în 1822 —, s'a așezat la Craiova împreună cu cei doi copii ai ei, Petrache și Costache, cari au fost crescuți pe socoteala Băniei, fiindcă sarăciseră, dar erau neam de boieri. Tatăl lui Ioniță Romanescu, Ștefan, menționat în acte la 1749, 1752 și 1755, ținea — se pare — pe o Budișteancă. Era proprietarul moșiei Budișteni, pe care o schimbă pe Crângureni-Mușcel. Ștefan era fiul lui Matei Romanescu, cel ce figurează ca boier de Vâlcea în lista întocmită sub administrația austriacă a Olteniei. Soția acestuia era Păuna Balotescu, pomenită în 1720 ca fiica lui Hiera căpitanul ot Balotești, descendent din Cănda părcălabul ot Voevodești, tăiat de Mircea Ciobanul la 1558. Tatăl lui Matei a fost Danciul Romanescu, iar mama lui, Păuna din Runcu, trăitoare la 1722, era nepoata de fiică a lui Radu din Brâncoveni, cumnatul doamnei Stanca a lui Mihai Viteazul, din neamul zis ot Filiași.

Soția pitarului Petrache Romanescu, Măriuța, născută la 1819, moartă în Ianuarie 1897, îngropata la moșia ei de zestre Moțăței-Dolj, a fost fiica lui Iancu sau Ioniță Moscu, ctitor la Mosculești 1817-18, la Frasinul 1818-19 și la Brădeștii-din-Față 1825, boier în slujba Adunării Poporului la 1821. Tatăl acestuia era macedoneanul Constantin Moscu din Moscopole, pe care îl întâmpinăm întâi la 1783, apoi, ca biv treti armaș la 1784 și 1799, dar care nu mai trăiește la 1817, când văduva sa Ilinca, devenită monaha Elisaveta, este ctitora bisericii din Mosculești.

Soția lui Iancu Moscu se chema Elenca Brădescu. Pomenită la 1817 și 1825 pe zidurile ctitorilor dela Mosculești și Brădeștii-din-Față, Elenca era fiica lui Panait armașul, cel care face danii la Crețești și ridică biserica dela Brădeștii-din-Față împreună cu soția sa Uța Brădescu, ultima descendentă în linie directă a acestui neam străvechiu. Uța Brădescu avea tată pe Barbu II Brădescu, răposat pe la 1804, fiul lui Ioniță și al Stancăi Barbu Gănescu din neamul Zătrenilor. Mama Uței, Păuna, care trăia la 1809, era fiica lui Barbu Poenaru-Almăjeanu și a Catrinei Radu Brăiloiu.

După cum se vede, Nicolae P. Romanescu moștenise din partea tatălui o dublă tradiție revoluționară, iar din partea mamei scobora din mai multe neamuri generoase de cunoscuți ctitori olteni.

Craiovenii nu l-au știut și nu au reținut din fostul lor primar, deputat și senator în mai multe rânduri, decât pe bărbatul politic, membru al partidului liberal, vajnic și pasionat activist în luptele electorale. Ceea ce a fost însă mai bun și înfinit mai valoros în N. P. Romanescu era omul de mare cultură și spiritul cu larg orizont europeanesc, pe care numai puțini din cei ce au avut norocul să-l apropie l-au putut descoperi și prețui după cuviință.

Primele rudimente ale învățăturii le-a primit într-o școală primară din Craiova, cum și începutul claselor liceale, pe care

le-a continuat la Lycée Napoléon în Paris. La 1870, când capitala a fost evacuată de guri inutile în timpul asediului, s'a dus la Aix-en-Provence, unde a făcut clasa de retorică. Întors la Paris a terminat liceul prin clasa de filosofie la Lycée Henri IV, unde numele său e săpat pe tabloul de onoare, cu litere de aur, ca premiant la limbile elină și latină. S'a înscris apoi la Litere și Drept, studii pe care le-a continuat mai târziu la Liège în Belgia, unde s'a pasionat pentru studiile sociale și economia politică, ceea ce nu l-a făcut însă a pierde nicidecum și nici-când contactul cu clasicismul. N. P. Romanescu citea în original și-ți recita pe dinafară, la cei 70 de ani trecuți ai lui, pagini întregi în latinește și elinește, căci îndelungata-i viețuire la Paris, într'un ales mediu literar și artistic pe vremea tinereței sale, făcuseră din acest român un nobil specimen de umanitate afînizată.

Biblioteca lui, harăzită danie Așezământului Aman din Craiova cu puțin înainte de a muri, oglindește prin cuprinsul ei preocupările atât de variate și de serioase ale frumoasei minți a donatorului. Pentru adăpostirea colecției sale a făcut să se ridice clădirea, netencuită până azi și lăsată în părăsire.

Odată așezat în țară și ales deputat de Dolj în 1884, s'a dedicat politicii, dar mai ales administrației comunale. N'a practicat niciodată avocatura, dar a pledat adeseori personal procesele orașului său, când a fost primarul Craiovei, considerând ca o mândrie să nu lase această sarcină de încredere altuia.

A reprezentat în Cameră județul său aproape fără întrerupere între 1884 și 1920, iar în ultimii zece ani ai vieții sale a fost senator de drept. Romanescu n'a făcut la drept vorbind politică, într'o vreme când se făcea foarte multă. Era, cum spunea Ionel Brătianu subțind concepția lui Carp, „parlamentar din filantropie“.

Din cele 48 discursuri alese de mâna defunctului și întinzându-se pe o perioadă de 45 ani, — discursuri în fruntea cărora se citește titlul: SPRE MAI BINE, și care mai așteaptă și astăzi un editor —, abia 4 ne desvăluie principii de ideologie politică, în vreme ce toate celelalte privesc probleme economice și sociale, pedagogice sau administrative.

Urmând unei dorinți îndătinată de propășire, ce se verifică de-a-lungul neamului său străvechiu, Romanescu a manifestat neclintite tendințe democratice, jertfindu-și munca și averea pentru ridicarea semenilor săi. În multe chestiuni, datorită unei culturi multilaterale, a fost nu numai un precursor, dar și un îndrumător neobosit, opera sa constituind un îndreptar al vieții noastre publice.

Ales în Parlament în 1884, Romanescu a debutat la vârsta de 31 ani prin cuvântări cu subiecte economice, de care n'a încetat să se ocupe până în clipa morții. Chestiuni ridicate de el pe atunci rămân de o surprinzătoare actualitate. Astfel, la 14 Februarie 1885, cerea distribuirea semințelor de cereale și textile

în vederea selecționării și valorificării producției agrare. Un an în urmă preconiza organizarea Camerelor de Comerț, apoi înființarea muzeelor comerciale și industriale, stăruint în 1891 asupra importanței unei industrii textile naționale, recunoscută abia astăzi. În 1904 el propune creierea Corpului de atașați comerciali, care-i datorează existența. Preocupat de înmulțirea populației rurale, Romanescu reia în 1904 ideea industrializării țării, recomandând întrebuintarea brațelor inutile agriculturii.

Încă din 1907 făcuse parte din Comisia specială a impropietăririi, ale cărei lucrări, îngreunate de încetineli administrative și considerații politice lăaturalnice, aveau să fie îmbrâncite de mișcarea socială ce a determinat adoptarea reformei agrare. După războiu, Romanescu a fost singurul care a cerut în Parlament ca aplicarea acestei reforme să se facă după un criteriu strict economic, cu excluderea satisfacțiilor demagogice momentane, prevăzând pulverizarea proprietății și lipsa ei de rentabilitate, insolvabilitatea debitorilor, ce a dus la conversiunea datoriilor agricole, la crahul băncilor și la „revalorizarea aurului”. Încercător totuși în forțele de regurare ale Statului, el reia în 1928 chestiunea standardizării cerealelor — ridicată de el întâi în 1885 — și revine asupra-i doi ani în urmă, indicând liniile mari ale organizării raționale a comerțului de grâne.

Paralel cu preocupările de propășire economică, Romanescu arată, încă dela intrarea sa în Parlament, o înclinație pentru probleme de pedagogie extrem de diverse, ca îndrumarea școlilor primare, învățământul desenului, materialul didactic în școlile începătoare, creierea atelierelor școlare, lucrările manuale în școlile normale de învățători, reorganizarea azilului Elena Doamna în sensul unui tip nou de școală de fete, școlile de menaj, în sfârșit o creație remarcabilă, poate nici astăzi destul de prețuită și întinsă: cantinele școlare, a căror realizare la Craiova se datorește muncii zilnice de peste douăzeci ani a soției sale, Lucia Fălcoianu. Chiar în anul morții, Romanescu, simțind vântul pustiitor al obscurantismului în jurul său, rostește o eroică apărare a clasicismului, dorind generațiilor viitoare cultura solidă și echilibrată ce-l hrănise pe el toată viața.

„Causeur” fermecător de captivant în intimitate și orator parlamentar de seamă, Romanescu aducea în sprijinul convingerilor sale și multiplele cunoștințe temeinice și variate, ce achiziționase în lungu-i contact cu lumea cărților, o voce caldă, cu un timbru grav, nuanțat de sentimentul ce-l însușețea.

Înainte de a fi în Parlament, Romanescu fusese ales în Consiliul Comunal al Craiovei. Pentru mulți el va rămâne PRIMARUL, părintele orașului pe care l-a pavat, l-a canalizat, l-a alimentat cu apă, i-a desecat mlaștinile ce-l mărgineau spre Apus și l-a aerisit prin bulevarde de centură, grădini, squaruri pe lângă biserici, dar mai ales a înzestrat Craiova cu un parc

model, a cărui creare a costat Primăria în total 740,028 lei, parc desenat de peisajistul francez Redont, și al cărui plan a fost clasificat întâiul la Congresul urbanistic internațional din Fildelfia — ; opera aceasta a fost realizată prin strășnicia Primarului pe moșia cumpărată a Bibescului ¹⁾, — după ce robii odinioară în fiare ai acestuia fuseseră mutați prin convingere în casele salubre ale alăturatului Sat Nou, botezat apoi Romaneschi. Acestea se întâmplau la 1904.

Primul abator modern din România, în care vitele erau ucise prin electricitate, a fost cel din Craiova, înfăptuire a primarului său, și care a fost citată ca model al genului la un alt congres de specialiști din străinătate.

Activitatea urbanistică a lui Nicolae Romanescu trăiește și astăzi într'un oraș comercial, a cărui decădere economică, datorată reformei agrare, n'a putut fi încă oprită. Această activitate pornea din principii serioase de administrație, ale căror crâmpoie se găsesc în patru cuvântări privitoare la descentralizarea comunală, desființarea acsizelor, întemeierea fondului comunal și continuitatea în administrația comunală, — idei ce se cer meditate și astăzi. D-nii Dr. Costinescu și D. Dobrescu, cei doi mari primari ai Capitalei, au recunoscut că N. P. Romanescu a fost cel dintâi promotor al urbanisticei în România. D-l Dobrescu l-a rugat să primească a fi consilier onorar al Comitetului pentru amenajarea parcului dela Snagov.

Să nu uităm a pomeni între operele înfăptuite de Romanescu și podul peste Jiu dela Livezi, cum și calea ferată Craiova-Calafat, cu ideea lui nerealizată a ramificațiilor feroviare particulare înspre Poiana, Plenița, Cetate și spre Mehedinți, în vederea dezvoltării industriilor agricole din Oltenia.

Răposatul Grigorie Trancu-Iași, care și-a legat numele de organizarea și ocrotirea muncii în România, emite într'o conferință rostită la „Prietenii Științei“ din Craiova părerea că primele preocupări ale lui Romanescu ar fi fost de ordin social. Faptu este exact, din punct de vedere al importanței ce acorda el însuși problemelor sociale, propunând, înainte de oricine în țara noastră, soluții concrete, astăzi unanim aplicate: nu însă din punct de vedere cronologic, căci primul discurs de ordin social, reținut de defunct spre publicare, este abia din 1898 și se referă la sănătatea publică. Printr'o ciudată coincidență, cel din urmă din ele, din 1930, privește legea sanitară.

Se pare însă că pasiunea lui Romanescu pentru cercetarea și deslegarea practică a problemelor sociale s'a dezvoltat după 1898, când ia parte la mai multe congrese sociale la Paris, se împrietenește cu Léon Bourgeois, devine adept al solidarismului și studiază Muzeul Social al Franței, din care derivă Institutul Social al d-lui Prof. D. Gusti. Un prea frumos discurs asupra

1) Primul act relativ la vânzarea grădinei lui Iancu Bibescu către Primăria Craiovei este din 29 Martie 1853 (*V. Arh. Olt.* XVIII, 401).

teoriei solidarității, rostit la Craiova prin 1910, lipsește din colecția cuvântărilor alese de Romanescu. În 1902, în calitatea sa de reprezentant permanent al colegiului II, Romanescu rostește șapte cuvântări privitoare la condițiile muncii, ocupându-se pe rând cu organizarea meseriașilor, cu situația muncitorilor străini în România și cu ocrotirea copiilor și lehzurilor în industrie, pe care el cel dintâi o înfăptuește; luptă pentru libertatea corporațiilor și asociațiilor profesionale, este împotriva amestecului Statului, în fine pledează pentru asigurările muncitorești contra invalidității și bătrâneții. Toate acestea înainte de războiul mondial, când hambarele pline își râdeau de mizeria muncitorilor.

După războiu, când competența sa în domeniul social era unanim recunoscută, acel care nu ambiționase vreodată un scaun ministerial, s'a mulțumit cu rolul de raportor la legea pentru reglementarea conflictelor de muncă, apoi la legea sindicatelor profesionale, în sfârșit în 1929 la legea contractului colectiv de muncă. În răstimp, Romanescu preconizează creierea unei Case a sănătății publice — care a dat un nou minister —, desbate ideia Camerelor de muncă și-și încheie activitatea socială prin discuția Legii sanitare în 1930.

*
* *

Dar unde este omul politic? Prin mândria nașterii și a creșterii, Romanescu a fost totdeauna un apolitic. Era mai degrabă un cugetător de sfat bun, ideile sale fiind și astăzi vii. Aceasta nu înseamnă că era lipsit de principii politice. Dimpotrivă, rigiditatea lor îl făceau inaccesibil combinațiilor de culise, pe care le detesta și le denunța, cum s'a întâmplat în 1921, când Take Ionescu îi oferise un portofoliu, pe care l-a refuzat cu dispreț, răspunzând cu întregul său grup parlamentar printr'un vot de blam ce a determinat căderea guvernului.

Despre această rigiditate mărturisește nu numai legătura sa dincolo de mormânt cu șeful său Costache Rosetti, legătură pur sufletească și politic atât de ingrată, dar și puținele cuvântări de cuprins politic și ideologic.

Răspunsul la Mesajul Tronului din 1920 arată principiile sale profund monarhice și legitimiste, întemeiate nu pe slugărnicia curentă sau pe entuziasmul străzii, ci pe convingerile unui bătrân boier de neam, care fusese cinstit de prietenia personală a Regelui întemeietor Carol I și de stima Regelui Ferdinand, ce-i călcase la rândul Său pragul.

Aceste sentimente loiale față de Dinastie erau întregite prin credința nestrămutată în necesitatea libertății poporului și a afirmării sale pe calea opiniei publice. Crescut în principiile revoluției franceze, fiu și nepot de 48-ist, Romanescu nu putea să uite că bunicul său murise în 1821 pentru dreptatea socială și cerea respectul Constituției până la literă, ceea ce lămurește intervenția sa din 1927 pentru libertatea presei.

Ca adept al solidarismului, Romanescu nu putea fi în do-

meniul internațional decât un pacifist. În primăvara anului 1920 el a trimis din Paris la congresul ce se ținea la Londra, al Asociațiilor pentru Societatea Națiunilor, o comunicare tipărită, în care preconiza — fără să aibe de sigur vreun precursor — crearea unei forțe internaționale pentru evitarea războaielor. Această idee a fost reluată apoi sub diferite forme la Geneva, neajungându-se niciodată la o soluție practică de înlăptuire, din pricina neînțelegerilor permanente dintre Marile Puteri. Idei analoage cu cele manifestate de Romanescu în 1920 se întâlnesc în raportul din 1929 pentru ratificarea Pactului Kellog-Briand, singura ocazie în care pare să-și fi manifestat în Parlament părerea asupra politicii internaționale.

* * *

Un capitol necunoscut din viața lui Romanescu este desigur acel al legăturilor sale din tinerețe cu câțiva din scriitorii francezi ai epocii tinereții sale. Pe când își făcea liceul la Aix-en-Provence, craioveanul nostru a cunoscut pe bătrânul Lamartine, care era cu un picior în groapă. În casa d-rei Louise Read din Paris s'a împrietenit cu François Coppée, cu Barbey d'Aurevilly, cu filosoful Em. Caro, cu umoristul Alphonse Karr, etc. Este un capitol care cere însă cercetări speciale.

M. R.

Ion Bombacilă

Așa se iscălea, dar lumea îi zicea cum îl chema: Bumbăcilă. Era bănățean din Caransebeș, unde avea un frate căpitan în retragere din oastea chesaro-craiască. Indemnăt probabil de Episcopul Popazu, unchiul lui Maiorescu, dela Viena, unde studiasе filosofia, vine ca profesor la liceul din Craiova (1865-1897). Aci s'a încuscrit cu Ion Maiorescu ¹⁾. Când regimul liberal din 1867-69 intemeiază Școala Normală ²⁾ de învățători din capitala Olteniei, Bombacilă este numit și aci profesor la catedra de pedagogie, iar la înființarea Școalei Militare, fu însărcinat să predea și acolo Istoria viitorilor ofițeri. A fost un profesor bun și de talent. După 1888 se dovedește la întrunirile junimiste un prețuit orator. Lipsit de ambiții politice, se mulțumește însă a ocupa un fotoliu în Consiliul Comunal și să scrie articole în gazeta „Doljul”. Junimist cu simpatii liberale, în 1893, cu votul său decide de exoflisirea lui Ulyse Boldescu din Primărie ³⁾. Din prea multă filosofie, sau din lene, el lăsa pe alții mult inferiori lui să se ridice în cele politicești. E de mirare că a primit câțiva ani să fie director (Aprilie 1881-Ianuarie 1898) al Școalei

1) A luat pe fiica lui Vizamon, profesor de franceză, care ținea o nepoată a lui Ion Maiorescu.

2) În 1871 Comitetul Permanent l-a numit director în locul lui G. P. Constantinescu, care în 1863 înlocuise pe C. Olteanu.

3) Cu votul lui a fost ales atunci primar Ștefan Pleșea.

Normale de băeți. Așa cum a fost, a trăit mult peste optzeci de ani. Ultima oară l-am întâlnit prin 1920 la București pe Cal. Victoriei. Alb colilie, Bombacilă era încă chipeș și voinic. M'a recunoscut și mi-a zâmbit, cu oarecare melancolie în ochii lui blânzi. Își va fi adus aminte că, la 1 Septemvrie 1879 el m'a înscris în liceu și astfel mi-a îngăduit să plec numaidecât acasă, înaintea celor vreo 140 de copii ce adăstau să treacă pe rând în fața răposatului Popilianu. Ținea atunci locul de director, Fontaninu fiind în concediu, așa cum îl ținea în 1886 și pe cel al lui G. P. Constantinescu. Ca să nu jicnească pe nimeni, a încercat atunci să mă convingă să mă resemnez cu clasificarea făcută din eroare la distribuirea premiilor din 1 Iulie 1886, dar nu l-am ascultat. De comedia asta am auzit că se vorbea încă printre liceeni zeci de ani mai târziu.

M. Theodorian-Carada

Prof. Ilie Minea

În noaptea de 19 spre 20 Febr. 1943 a încetat din viață la Iași profesorul de Istoria Românilor dela Facultatea de Litere din acel oraș. Era un om de omenie modest și foarte muncitor, un model de imitat pentru studenți, pe cari știa prin propriu-i exemplu să-i îndemne la treabă. Ultima lui creațiune, din 1942, a fost Buletinul Institutului de Istoria Românilor „A. D. Xenopol“, din care a apucat a scoate doar trei numere.

Minea s'a născut la 13 Iulie 1881 în comuna Turcheș din județul Brașovului, fecior de țărani. A făcut Liceul ortodox din Brașov, pe care l-a terminat în 1900, apoi Universitatea din Budapesta în 1907, unde și-a luat doctoratul, în specialitatea istorie, cu lucrarea: *Contact Maghiaro-bulgaro-român pe timpul lui Ludovig d'Anjou*. După ce a fost profesor secundar vreme de câțiva ani la liceele din Caransebeș și Giurgiu, apoi bibliotecar al Arhivelor Statului din Capitală, cu sprijinul profesorului Onciul, care prețuisese bine calitățile tânărului Minea, acesta trece, la 1919, suplinitor la catedra de Istoria Românilor a Universității din Iași, rămasă vacantă prin mutarea lui I. Ursu la Cluj, pentru ca la 1922 să devină titularul catedrei ce fusese ilustrată de A. D. Xenopol și pe care Minea a ocupat-o vreme de 24 de ani, între 1919 și 1943.

Activitatea științifică a profesorului Minea rămâne în primul rând înscrisă, pe lângă catedra-i universitară, în valoroasa-i revistă „Cercetări Istorice“, revistă de Istorie românească, ce a scos de cu anul 1925 până în ajunul morții sale. — și a cărei regulată apariție a fost asigurată, cum spune d-l V. Mihordea în ultimul număr din „Revista Istorică“, prin salariul de profesor al lui Minea. —, apoi în Buletinul seminarului său mai sus pomenit, precum și în numeroasele-i studii și monografii, dintre care unele ating chestiuni privind și Oltenia. Cităm printre

operele-i de căpetenie: *Principatele Române și politica orientală a împăratului Sigismund*; *Dimitrie Cantemir*; *O inovație juridică a lui Miron Barnovschi*; *Din istoria culturii române*; *Vlad Dracul și vremea lui*; *Istoria Românilor de la moartea lui Ștefan cel Mare până la sfârșitul lui Mihai Viteazul*, lecții ținute la Universitate între anii 1932 și 1935, din care nu știm să se fi tipărit decât partea I-a; *Războiul lui Basarab cel Mare cu regele Carol Robert*; *Despre Iane, mare ban de Craiova*; *Cum se moșteneau moșiile în Țara Românească până la sfârșitul sec. XVI*, în colaborare cu L. T. Boga; *Istoria Românilor până la întemeierea Principatelor*, lucrare litografiată, după un curs al său dela Universitate; *Din trecutul stăpânirii românești asupra Ardealului*; *Influența bizantină în regiunea carpato-dunăreană până la sfârșitul sec. XII*; *Urmașii lui Vladislav I și politica orientală a Ungariei*; și tot așa multe lucrări mai mărunte, ca: *Bănia din Strehala*; *Prima slobozie munteană*; *Descendența masculină a lui Mircea cel Bătrân*, precum și alte 8 notițe despre persoane și lucruri privind pe Mihai Viteazul și familia acestui domnitor muntean, care a interesat mult pe profesorul I. Minea.

Studiile acestui istoric se disting prin documentarea lor serioasă și conștiințiosul spirit științific de care sunt pătrunse. În ele tinerii cercetători pe tărâmul istoric vor găsi încă destul material de exploatat, părții de adâncit și sugestii de urmat, dar mai presus de toate o pildă de vrednică și valoroasă muncă de răbdătoare migală în domeniul istoriei.

Generalul Marcel Olteanu

Fiu al profesorului de Istorie și Geografie Constantin Olteanu, cel dintâi Director al Școlii Normale de Învățători din Craiova, înființată în toamna anului 1870, — Generalul Marcel Olteanu, de obârșie grănicerească năsăudeană după tată, iar după mamă din neamul lui Petru Maior cărturarul ardelen, era frate cu Generalul Camil Olteanu și cu Col. Nonu Olteanu, plecați mai înainte-i pe calea neîntoarsă. El a fost unul din comandanții de oștire cei mai de seamă pe cari i-a dat țării provincia noastră, ca om potrivit ca și militar. Inzestrat cu darul puțin comun, la ofițer cum și la profesor, de a se face iubit și prețuit de cei pe cari îi comandă, pentru că-i conduce bine și-i iubește și el la rândul-i, fervent patriot, era Generalul și un scriitor de onorabilă calitate printre condeierii militari. Povestirile sale strânse în volumele „Husarul Negru” și „Din amintirile unui luptător”, și cele multe altele răspândite în revista „România Militară” și în alte publicații, îl arată ca pe un scriitor în ale cărui pagini duioșia se împletește cu umorul în cele mai potrivite proporții. Oștirea — al cărui pensionar era — și Societatea Scriitorilor Militari pierd în Generalul Marcel Olteanu pe unul din exemplarele lor de elită.

Liviu Marian

În orașul nostru, departe de rosturile sale și de locurile pe unde a copilărit, a închis pentru totdeauna ochii-i îndurerăți, în ziua de 15 Noemvrie 1942, profesorul Liviu Marian, leciorul folcloristului bucovinean și membru al Academiei Române Simion Florea Marian. Invazia bolșevică din 1940 îl mânase, băjenar sărac și amărit, până în capitala Olteniei, unde zăcea, cu mintea limpede dar cu trup neputincios, într-o cameră de hotel, sub îngrijirea unei devotate soții, așa cum l-am cunoscut și eu.

Spirit de inițiativa și deosebit de activ, Liviu Marian a fost unul din cei mai de seamă factori culturali ai Bucovinei întâi, apoi ai Basarabiei. Tânăr profesor la Liceul din Suceava, unde a predat cursuri de limba română, fu și cel d'întâi președinte al Societății academice „Dacia“, înființată cu scopul de a răspândi binetacerile culturii în țărănimea bucovineană. La Chișinău, unde a militat ca scriitor și profesor naționalist într'un pământ ce trebuia desțelenit, a ocupat cu cinste locul de Director al liceului „B. P. Hasdeu“. Lucrările sale literare și de istorie literară sunt numeroase, acestea din urmă aducând prețioase contribuții, cum în special acele privind activitatea marelui basarabean Hasdeu.

† Ioan I. Vlădăianu

Un însuflețit colaborator al revistei noastre în anii mai din urmă, nespecialist în materie, dar pe care lectura „Arhivelor Olteniei“ l-a îndrumat spre cercetări în ale trecutului nostru, avocatul din București Ioan I. Vlădăianu, și-a găsit sfârșitul din viață în chip tragic și prematur înainte de ivirea zorilor zilei de 2 Aprilie 1943. În dimineața de 31 Martie, pe când traversa drumul, abia ieșind de acasă, un autocamion venind în goană l-a lovit, pricinuindu-i o plagă craniană care l-a dus la moarte.

Răposatul era fiu al lui Ion B. Vlădăianu, fost avocat al Creditului Rural din Capitală și nepot de fiu Generalului Barbu Vlădăianu, descendenți din Conda Vlădăianu prin ramura lui Constantin, toți urmași al lui Iacov căpitan ot Cernaia (1620), primul achizitor al moșiei Vlădaia-Mehedinți, dela care proprietate, rămasă până azi în familie, dar fărîmîțată, și-au luat de cu sec, XVII numele Vlădăienii. Ramura lui Fota Vlădăianu, cel mai mic din fiii lui Conda, este legată de Craiova, întru cât paharnicul Fota Vlădăianu și soția sa Ilinca, născută Brăiloiu, au ridicat din temelie biserica Sf. Spiridon din Craiova, pe locul uneia mai vechi, care fusese „de nuiiele“.

Ioan B. Vlădăianu s'a născut la 12 Ian. 1884 în București, unde și-a făcut liceul și studiile universitare, inclusiv doctoratul juridic. A profesat avocatura în Capitală. Era și executor testamentar al succesiunii lui Ion Stănescu, țăranul dela Maglavit și

Mecena sprijinitor al atâtor așezăminte culturale și de binefacere, prin a cărui recomandare s'au bucurat și „Arhivele Olteniei“ de un modest ajutor.

Păstrăm o caldă și pioasă amintire acestui om înzestrat cu alese calități sufletești, de o modestie și discreție cu adevărat de boier.

O punere la punct pentru d-l Toma Bulat

În al său „Înainte cuvânt“, din fruntea nou apărutei *Revista de istorie bisericească*, I. P. S. Nifon Criveanu, Mitropolitul Olteniei, ctitorul acestei publicații, prezentând recenta în-lăptuire a I. P. S. Sale, pornită din proprie inițiativă și pe a sa exclusivă cheltuială (E bine să consemnăm din vreme acest lucru, pentru ca mâine-poimâine să nu vină un bunioară d-l Bulat ca să spună că și asta a fost tot opera d-sale.), recomandă colaboratorilor revistei ca aceștia „să officieze aci cu sfințenia și demnitatea unui sacerdoțiu, să meargă numai pe căi de lumină, să caute și să afle numai adevărul, să-i slujească cu credincioșie, să cerceteze cu hărnicie, cu seninătate și cu pietate“.

Este aci un program de activitate și trasarea unei atitudini — de altfel și singura impusă de un astfel de organ și de cel care îl ctorește —, dar în acelaș timp o delicată recomandare pentru colaboratori, și în special pentru cel care semnează ca director al revistei, să se conformeze acestor directive înțelepte. În ciuda lor totuși, și numai la o pagină mai departe, d-l Bulat transgresează, în „Cuvânt lămuritor“, și de cu primul rând ce pune pe hârtie, adevărul, când își atribue a fi pornit „acum 20 de ani“ să dea, d-sa „alătura de regretatul Dr. Ch. Laugier... o revistă regională a Olteniei“, la care „cu mult avânt și stăruitoare muncă s'a lucrat“, apoi că „mai târziu, în urma stingerii d-rului Laugier, revista (Arhivele Olteniei) „și-a schimbat programul“.

Indus în eroare de afirmațiile de mai sus, ziarul „Universul“ (nr. 314, din 16 Nov. 1943, la pag. 6), în notița intitulată: *Pentru cunoașterea trecutului istoric al Bisericii române* (și mai de grabă aș crede că formularea acelor rânduri aparține însuși beneficiarului elogiilor cuprinse în ele), vorbește de „specialiștii în istorie bisericească, în frunte cu d-l prof. univ. T. G. Bulat, fondator al Arhivelor Olteniei și Arhivelor Basarabiei...“.

În ce privește a doua din publicațiile menționale, știm că, dacă trebuie să luăm de bun ce scrie pe coperta respectivă, conducerea ei a fost împărțită de d-l Bulat cu d-l prof. C. N. Tomescu, deopotrivă întemeietor al ei. Cât despre pretenția celui de mai sus, anume de a fi fost „fondator al Arhivelor Olteniei“, ea este pe atât de neîntemeiată pe cât de ridiculă, motiv bun de ilustrat doar fabula cea cu „Musca la arat“.

Revista „A. O.” a apărut acum 23 de ani, la Ian. 1922. Directorul ei, Dr. Laugier, scrie în cea d'întâi pagină că, în anii din urmă, „noi câțiva, reuniți la Cercul Prietenilor Științei din Craiova, ne trudim... să scoatem și o publicație periodică”, și că, după o vreme de ezitări, s'au decis s'o facă, asigurați fiind de colaborările membrilor Cercului, cum și „pentru că distinșii profesori și specialiști olteni Șt. Ciuceanu, T. Bulat, Al. Bărcăcilă și C. D. Fortunescu primesc să se asocieze cu mine la conducerea acestei publicații”.

La drept vorbind, nu era niciunul din noi așa de *specialist* cum ne recomanda complimentul de circumstanță al amicului Laugier: Bărcăcilă cu mine predam alt obiect decât istoria, ca și d-l Bulat, iar acesta — pe atunci ultra modest profesor secundar de provincie, la Râmnicu-Vâlci — mi-era vag cunoscut doar după nume, ca fost Polițai pe timpul ocupației străine din 1916-1917 în orașul unde locuia și unde și-a avut catedra până la 1927, în toamna cărui an fu permutat la o școală comercială din Craiova. Colaborația d-sale la A. O. între 1922 și 1927 a fost tot așa de modestă cum era pe atunci și persoana d-sale; în ultimul an ea a consistat din cele 25 de rânduri ale articolului „Din istoricul protestantismului în Țara Românească” (an. VI, pag. 40) și altele 34 cu titlul „Din istoria tipăriturilor bisericești în sec. XIX” (an. VI, 193).

Am explicat pe larg în an. VII (1928), pp. 372-376, cum un act de deloialitate al d-lui Bulat față de mine m'a făcut să-i închid porțile revistei, al cărui singur director eram din anul 1926; de când Dr. Laugier îmi trecuse mie această sarcină. Iar de la această dată, ca și de la întemeierea revistei și până azi, cititorii știu că nu s'a schimbat absolut nimic din programul ei, „Arhivele Olteniei” rămânând ce a fost de la început: o publicație istorică regională năzuind spre un neîncetat mai bine în materialul ce publică și în prezentarea lui.

Pentru a reîmprospăta memoria d-lui Bulat, dăm în copie textul Procesului Verbal al ședinței Comitetului Societății „Prietenii Științei” din 27 Aprilie 1928, ținută sub președenția d-rului Laugier, și care i s'a comunicat la timp și d-sale:

„Se face în Comitet următoarea preciziune, relativ la reclamațiunea d-lui Prof. T. Bulat:

Revista „Arhivele Olteniei” este o emanațiune a societății „Prietenii Științei”. A fost înființată în anul 1921, publicându-se sub direcțiunea d-lui Dr. Ch. Laugier, cu d-nii Șt. Ciuceanu, T. Bulat și Alex. Bărcăcilă în Comitetul de conducere, Secretar de redacție fiind d-l Prof. C. Fortunescu.

În anii 1922, 1923 și 1924 „Arhivele Olteniei” au fost publicate sub direcțiunea d-lor Dr. Ch. Laugier și Prof. C. Fortunescu, cu un Comitet de colaborare, fără Comitet de conducere.

În anul 1926 d-l Dr. Ch. Laugier retrăgându-se, lasă direcțiunea d-lui Prof. C. Fortunescu. D-l Prof. T. Bulat nu putea

îgnora evoluțiunea suferită de revistă, domnia sa fiind colaborator regulat, aproape de fiecare număr, al revistei.

Societatea „Prietenii Științei“ n'a susținut cu fonduri niciodată revista.

Administrația revistei în anii 1922 și 1923 a fost condusă de d-l Dr. Laugier, iar de atunci exclusiv de d-l Prof. Fortunescu, fiecare pe propriul său cont.

Semnează Președintele și membrii Comitetului.

Morala fabulei: Si tacuisses, philosophus... Domnule Profesor universitar Toma Bulat.

C. D. Fortunescu

In jurul unei genealogii

Anul trecut am publicat în vol. XXI (1942) la pag. 32 articolul: *Urmele unei vechi familii polone în Oltenia*, semnat de d-l Gh. Bezviconi, un tânăr dar valoros publicist român de dincolo de Prut, a cărui contribuție pentru luminarea trecutului Basarabiei, mai ales în materie de genealogie, nu poate fi ignorată de cine se ocupă de istoria națională. Autorul, fiind solicitat de d-na Col. Vieșanu, născută Tenovici, — care afirmă, pe temeiul unor tradiții orale păstrate în familie, că neamul d-sale ar descinde dintr'o veche spiță de Zenoviczi poloni —, s'a ostenit a cerceta genealogia acestora din urmă, cu mijloacele ce se pot avea la îndemână astăzi, într'o vreme când arhivele și bibliotecile din Polonia nu ne sunt accesibile. În spirit obiectiv și dezinteresat, cum îi este deprinderea, d-l Bezviconi, sprijinit pe datele ce a putut strânge de prin cărți, a schițat în mod sumar un arbore genealogic al Zenoviczilor originari din Lituania, nobili polonezi așezați mai apoi în Podolia prin sec. al XVIII-lea. Însăllare corectă, cinstită, dar evident necompletă și neconclusivă din motivele mai sus expuse, într'u cât informațiunile documentare respective adunate de d-sa încetează cu primele decenii ale sutei a 19-a. Pentru a umple hiatul documentar ce se deschide din acest punct al constatărilor d-sale referitoare la familia Zenovicz până la cele ce se pot și despre antecedenții apropiați ai neamului actualilor Tenovici olteni, presupuși până la proba contrară urmași celor dintâi —, d-l Bezviconi s'a crezut îndreptățit a lua de bune și serioase și, prin urmare de a reproduce în partea doua a articolului său, ca pe niște date din izvor sigur și de bună credință, mai presus de orice bănuială, informațiunile orale și scrise furnisate de d-na Vieșanu, informațiuni verosimile, acceptate cu titlul provizoriu, în adăstarea unei confirmări sau infirmări deoptrivă posibile, și pe care doar cercetări complementare adâncite, cu puțință când se va fi terminat războiul în curs, urmează să ni le dea. Atitudinea autorului — care este și a noastră, și care trebuie să fie, ni se pare, a orărui cititor de bunăcredință și fără ascunzișuri la gând și intențiuni față de cele expuse în

articolul în chestiune — era deci cea dictată de bunul simț și de o elementară delicatețe față de izvorul informațiilor sale, care în specie este o femeie.

O astfel de atitudine însă nu se putea de sigur aștepta dela dl. Doctor C. S. Nicolaescu-Plopșor, care la ședința din 10 Iunie 1943 a Institutului de Istorie Națională a putut să strecoare — de bună seamă fără a fi fost citită prealabil de d-l Director al acestei instituții științifice — o comunicare cu titlul inocent de „Contribuții genealogice și identilicări toponimice oltene“, prezentată ca o schiță umoristică, în care se batjocorea, cu un spirit de ieftină calitate, d-l Bezviconi deopotrivă cu doamna adusă în cauză ca obiect de distracție pentru galerie, și la fel revista „Arhivele Olteniei“, ce „trăiește din colivă și pomană“ și „pe care o conduce un profesor de limba franceză“, un „pomanagiu cultural“. Citațiile le redăm după scrisoarea unui prieten ce fusese de față la ședința cu pricina, și care probabil că se va fi jenat să ne reproducă și alte delicatețe de-ale domnului Doctor dela cort¹⁾.

Noi știm însă bine că în definitiv d-l Doctor nu are nimic nici cu d-l Bezviconi — de a cărui activitate habar n'are —, nici cu doamna Vieșanu — al cărui soț, colonel mobilizat, ar putea pe bună dreptate să-i taie nasul (și nu la figurat sau în efigie numai), cum ar merita-o —; dumnealui are ce are exclusiv cu Directorul acestei reviste, cu acel care, după ce l-a ajutat și sprijinit la primii pași încercați în viața culturală a Craiovei, l-a îndepărtat cu desgust dela sine atunci când a ajuns a cunoaște cât îi prețuiește pielea acestui ins; l-a îndepărtat ca pe cineva lipsit de orice scrupul, așa cum s'a dovedit prin purtarea sa căinoasă față de prețiosul nostru colaborator d-l Ion Donat, cum și pentru incorectitudinea de care s'a făcut vinovat prin măsluirea unor facturi prezentate întru descărcarea gestiunii sale la Căminul Județean de Dolj al Fundațiilor Regale, despre care am scris pe larg în revista noastră (v. A. O. XIX, 268 și XXI, 349), fapt care, dacă nu a fost sancționat de Justiție — înaintea căreia membrii Comitetului s'au jenat să aducă pricina —, ni se pare că nu e de natură a recomanda pe d-l Doctor încrederii autorității respective, ca să-l mențină într'un post unde Directorul trebuie să fie și gestionar de bani ai Statului. De altfel, am mai spus-o, legea cere ca în acest post să fie un profesor, ceea ce d-l Doctor nu poate fi niciodată, fiindcă a căzut de trei ori la examenul de capacitate.

Am socotit necesară lămurirea aceasta, numai pentru a da o mică satisfacție d-lui Bezviconi și d-nei Vieșanu, adânc jigniți de procedarea celui mai sus pomenit.

C. D. Fortunescu

1) Comunicarea de mai sus a fost mai târziu tipărită sub titlul schimbat de: *Băzuconii genealogice*, în „Gând și slovă oltenească“ din Sept.-Oct. 1943 de către autor, proprietarul acestei publicații, care a avut delicată atenție de a ne adresa și nouă un exemplar prin poștă, ca să ne facă plăcere nu de altceva.

Spre știința cititorilor noștri

Volumul de față — al XXII-lea — apare pentru anul 1943 cu foarte mare întârziere, în cele mai grele condițiuni și împrejurări posibile. Caci dacă pentru cel anterior, pe 1942, am plătit tipografiei „Ramuri“ numai 3400 lei de culesul și trasul unei coale de 16 pp., iar hârtia ne costa cam 1 leu coala, — la începutul anului tipografia ne-a îndoit prețul, apoi, după ce ne-am înțeles și astfel, ne-a pretins unul întreit și ne-a ținut cu vorba că va porni la lucru, până când, ajunși astfel în Februarie 1944, ne-am vazut nevoiți a căuta o alta tipografie, mai puțin bine utilată, dar mai accesibilă ca preț și pe al cărui cuvânt să știm că putem conta. În răstimp, costul hârtiei s'a întreit și el, ca și prețul clișeeilor și al taxelor corespondenței poștale. Vom menționa și faptul că, din cauza mobilizării și a serviciului defectuos al poștei, încasarea abonamentelor a încetat: nici 10 înși măcar nu s'au mai gândit să achite ce ne datorau pe anii 1941, 1942 și 1943, din toamna trecută până azi.

Iată deci pentru ce apărem cu atâta întârziere și pentru ce am sporit prețul abonamentului pe anul 1943 la 1.000 lei. Suma aceasta poate părea prea mare. Să judece însă cititorii noștri singuri dacă este cu puțință altfel, cunoscând următoarele:

Costul tipăririi revistei în 550 exemplare a 28 de coale, pe prețul de 11.000 lei coala, e de lei 308.000.

Costul hârtiei de tipar, cu acea pentru planșe și a copertei, în total cam 55.000 lei.

Costul clișeeilor din numărul de față, lucrate la zincografia Marvan din București, depășește suma de 40.000 lei.

Costul cheltuielilor de expediție prin poștă, recomandat, a câte 25 lei pentru 400 exemplare, adică 10.000 lei.

Totalul acestor sume, și anume 413.000 de lei, împărțit la cele 550 exemplare trase, ne dă costul unui volum: 751 lei.

Se înțelege că, reduși la propriile noastre mijloace — ale unei publicații cu 300 de abonați considerați în teorie ca buni platnici, și ale directorului ei cu o pensie de profesor secundar — nu ne-ar fi fost cu puțință să scoatem acest număr al „Arhivelor Olteniei“. Mișunea s'a putut îndeplini numai mulțumită ajutorului generos ce ne-a dat Ministerul Propagandei Naționale (prin d-l ministru Profesor Alexandru Marcu), Ministerul Culturii Naționale (prin d-l ministru Profesor I. Petrovici), Administrația Uzinelor de fier și Domeniilor din Reșița (prin d-l General Rom. Scărișoreanu), D-na Lucia Fălcoianu, cum și alte câteva danii mai mărunte.

Din cei 300 abonați, abia 52 au achitat integral anticipativ abonamentul anului 1943; în acest număr intră și donatorii de mai sus ai revistei. Dăm aci lista acestor binevoitori:

Din Craiova: Epitropia Bis. Sf. Treime; Parohia Bis. Sf. Spiridon; C. G. Vorvoranu; Primăria Municipiului; Prefectura Jud. Dolj (don.).

Din *jud. Dolj*: V. Popa Măceșanu, *Coveiu*; Regia Domeniului Coroanei, *Sadova*; Ing. I. Stamatescu, *Sadova*; Regia Domen. Cor. *Șegarcea*.

Din *Târgu-Jiu*: D-na Ana Dr. Culcer; Dir. Liceului „Tudor Vladimirescu” și d-l Col. Șerban Leoveanu.

Din *Romanați*: D-l George Georgescu, *Corabia* și Preot Ion Mazilescu, *Amărăștii-de-Sus*.

Din *București*: D-nii Ioan Glogoveanu; Gen. N. Sc. Stoenescu; Gen. Ioan Anastasiu; Eust. Gr. Stoenescu; Dr. F. M. Mârțu; N. Al. Boicescu din Buicești; Soc. „Mica” (don.); Ing. Ion Gigurtu (don.); Dumitru Lahovary; Prof. D. M. Preda; Dr. St. I. Ciocâlțeu; Biblioteca Băncii Naționale (don.); Prof. I. Ionașcu; Dr. Ioachim Manu; Sava Radovan; Cassa Școalelor (don.); Ministerul Propagandei Naționale (don.); Șc. Norm. băeți; Gen. George Radovan; Arhiepiscopia Bucureștilor (don.); Consiliul Central Bisericesc (don.); Direcția Uzinelor Reșița (don.); D. P. Niculescu-Ritz; Prof. Dinu C. Arion; Ing. G. Fratoșțeanu; D. Popescu-Dolj; N. Al. Lahovary; Primăria Centrală a Municipiului; Const. I. Karadja; Seminarul de Istoria literaturii vechi românești; Direcția Casei de Depuneri și D-na Lucia Fălcoianu (don.).

Din restul țării: D-nii N. Racotă, *Ștorobâneasa-Teleorman*; Prof. Petre Sergeșcu, *Timișoara*; Uzinele „Nitrogen”, *Târnăveni*; Palatul Cultural, *Arad*; G. T. Kirileanu, *Piatra-Neamț* și Mitropolit Tit Simedrea, *Cernăuți*.

Notăm că din abonații aci înscrși sunt o parte cari au achitat numai un acont din cei 1.000 lei ai abonamentului.

Tuturor celor de mai sus le exprimăm grațitudinea noastră printre sprijinul ce ne-au dat.

Dintre abonații revistei, cari, pentru anul 1940 au rămas în urmă cu plata, și după cinci solicitări ce le-am făcut prin poștă, rugându-i să-și achite datoria învechită măcar în ceasul al 12-lea, ca să nu le trecem numele la lista neagră, — unul singur din Oltenia (d-l C. N. Popp) a avut bunătatea de a lichida restanța; pentru care îi mulțumim. Insistența noastră pe lângă abonații răuvoitori cerându-ne destulă pierdere de timp și cheltuieli mult costisitoare cu corespondența, n'a dus însă la niciun rezultat cu următorii, cari ne-au lăsat păgubași:

Din *Craiova*: Primăria Municipiului și avocatul Const. Dianu; acesta din urmă a amenințat cu bătaia pe cel trimis să ceară prețul abonamentului sau restituirea volumului. Au declarat a nu fi primit revista trimisă prin poștă: Liceul „Frații Buzescu” și d-nii Jean Chintescu și Gr. Plessia.

Din *com. Portărești-Dolj*: d-l G. Gărdăreanu.

Din *T.-Severin*: d-nii Gh. Bădescu, I. M. Florescu, Const. D. Ionescu și Liceul de Fete.

Din *Târgu-Jiu*: d-nii Șerban Frumușanu și I. Mihail-Gele (cari nu prima dată primesc revista, dar refuză plata), cum și Banca populară „Invățătorul Gorjan”.

Din jud. Gorj : d-nii P. I. Popeangă, *Seliște* ; P. Nicolescu-Monu, *Stănești* ; C. C. Dobrescu, *Câlcești* ; Luță N. Albulescu, *Runcu*.

Din R.-Vâlcei : d-l Dr. I. Adam Popescu, plecat din oraș.

Din Caracal : Emil N. Bogdan, mutat din oraș.

Din București, unde am avut un incasator platit. — cheltuială în plus, dar care n'a ameliorat întru nimic situația : d-na Elena Sturza, Casa de Credit a Corpului Didactic, D. Mociornita, Pr. P. Partenie, Gogu Pleșoianu, Gen. St. Burileanu (plecat dela vechea-i adresă), Dr. D. Negulescu (la fel), Gh. Pompilian (la fel), Al. M. Lahovary, Direcția Fabricii Malaxa, Gh. D. Florescu, Radu R. Florescu, Dr. V. Ciocâlțu, Nic. Ottescu, Gh. Ath. Gheorghiu, Titu Axente, Romald Bullinschi, Cristofi P. Cerchez, Dr. Mih. Smărăndescu, Ion Al. Lahovary, Cella D. Lahovary, Dr. I. Costinescu, Constantinescu-Atta, Al. M. Lahovary, d-ra Nissa Cămarășescu, I. Cămarășescu, d-na Ioana Aurora Procopiu. Au declarat incasatorului că nu le-a parvenit revista d-nii : I. Callimachi, Cezar I. Pascu și d-na Irina I. Procopiu ; d-l ing. Ioan C. Schilleru a reținut chitanța, fără a voi s'o achite, cum declară incasatorul.

Din restul țării însemnăm încă pe următorii : d-na Eugenia Economu, *Mislea-Prahova* ; A. M. Pârvolescu, *Slatina-Olt* ; St. Tatomirescu, *Pitești* ; Prof. Il. Criveanu, *Iași* ; Gh. Chelaru, *Brașov* ; Prof. P. Coman, *Medias*.

Revista a rămas deci păgubită pe anul 1940 cu plata celor de mai sus 57 abonamente, deosebit de vreo 12 a celor decedați, sau cărora ne-a fost rușine să le dăm numele. Căci „Arhivele Olteniei“ nu s'au trimis decât unor persoane caror ni s'a recomandat de alții să o facem, pe cari îi știam că pot plăti fără stingherire cei 3-400 lei anual ai abonamentului, și pe cari ni-i închipuiam că ar fi interesați de trecutul Olteniei noastre.

Paguba revistei e cu atât mai mare, cu cât am rămas, de pe urma celor cari nu au binevoit să ne restituie măcar volumul, cu acest nr. 107-112 de pe anul 1940 complet epuizat.

În anul 1941 nu au plătit abonamentul datorat următorii :

Din Craiova : Liceul Comercial de Fete și d-nii Ing. C. P. Brătășanu și Const. Sesciureanu. Celui din urmă Directorul revistei i-a vorbit personal, i-a telefonat, i-a scris în mai multe rânduri, pentru ca data din urmă, când îl rugam să restituie volumele pe anii 1939, 1940 și 1941, a căror achitare o tot amâna, ne-a trimis vorbă prin cel ce-i ducea biletul că : „nu e niciun răspuns“, și aceasta fără a înapoia revistele sau a le achita.

Din jud. Gorj : Dr. Alex. Bădescu, din com. *Bumbești-Pițic*.

Din București : Seminarul Central, d-nii Radu Crutzesco, Ing. Virgil Alimănișteanu, Institutul Central de Statistică, Soc. Națională de Construcții, Tribunalul Comandamentului Militar al Capitalei, Mircea G. Miulescu și d-na Zoe Soutzo (mutată aiurea).

Din restul țării : Liceul „Radu Greceanu“, *Slatina-Olt* ; Li-

ceul „V. Alecsandri“, Galați, pentru 2 abonamente; Dr. Alex. Miletici, *Timișoara*.

În total 19 abonamente rămase neachitate pe anul 1941, care, adăugate la cele 57 din 1940, fac 76 cu toatele, sau peste 26.000 de lei, pe cari trebuie să-i plătim noi în locul unora puțin scrupuloși. Căci să se știe că noi achitam hârtia înainte, iar tiparul pe măsură ce tragem fiecare coală, căci ne-am rușina să rămânem datori cuiva, chiar așa săraci cum suntem.

Mărturisim că am stat mult la cumpănă până să ne hotărîm a da însfârșit această LISTA NEAGRĂ, pe care am tot anunțat-o ca un amenințator memento celor neplătnici. Căci, de bună seamă, sunt între cei înscrși în ea și câțiva cărora într-adevăr poșta nu le va fi trimis revista, și destul de numeroși unii cari, fără a voi să-și însușească bunul altuia, din inerție, dintr'un fel de nepăsător dispreț pentru munca și avutul altuia, n'au fost în stare a face minimul efort de a dispune să fie restituită factorului revista, scriind doar pe plic un „Reluzat“, dacă asemenea publicație nu-l putea interesa ca s'o aboneze.

De asemenea nu este o scuză valabilă nici a spune că li s'a trimis „Arhivele Olteniei“ fără a le fi cerut, din care pricină nu se simt îndatorați a o plăti sau înapoia; este într-o astfel de justificare ceva absolut asemănător cu fapta celui în curtea căruia ar sări un curcan al vecinului, și pe care el, cu seninătate ar spune că nu l-a văzut, în vreme ce l-a și gătuît să-l facă friptură.

Ierte-ni-se că am insitat asupra acestor racile, dar am făcut-o pentrucă pricina această nu e numai a „Arhivelor Olteniei“; ea este a tuturor publicațiilor serioase dela noi, care dacă reușesc a-și continua apariția este doar grație faptului că sunt ajutate de cutare oficialitate sau particulari binevoitori, căci numai din abonamente ele nu s'ar putea susține. Și nu e bine că este așa. N'ar trebui să fie așa. Oare, în cazul acestei reviste care se străduiește de 22 de ani să aducă mai multă lumină asupra trecutului Olteniei, nu e rușinos de constatat că nu se găsesc în toată țara — care foiește de Olteni răspândiți peste tot, bogați și în atâtea situațiuni și locuri de comandă — o mie cari să aboneze revista lor: „Arhivele Olteniei?“ De i-am fi avut, volumul de față nu ne-ar fi costat decât pe jumătate, așa că s'ar fi putut da abonaților cu 5-600 lei cel mult.

Cu acest din urmă gând încercăm o rugămintă către cititorii rândurilor de față: recomandați, rugămu-vă, „Arhivele Olteniei“ cunoscuților D-lor voastre, spre a le abona. Într'un asemenea scop, am socotit de bine să alăturăm prezentului volum câte o listă de abonament câtorva din vechii și credincioșii noștri abonați, pe cari îi știm prețuitori ai ostenețelor noastre.

DIRECTOR,
Prof. C. D. Fortunescu

Craiova, 1 Iunie 1944

R E C E N Z I I

În rubrica de față se fac dări de seamă, în măsura posibilității, despre cărțile și publicațiile ce se trimet Redacției.

CĂRȚI

Syntaxe Roumaine, vol. I, par Kr. Sandfeld et Hedvig Olsen, Paris, Librairie E. Droz, 1936, 374 pag. — Cartea acestui strain ar fi întâia lucrare mai de temelie apărută despre sintaxa limbii române, întru cât cele cunoscute sub acest titlu în românește sunt simple manuale didactice, destinate școalelor, și prin urmare elaborate potrivit programelor analitice respective și limitate la plafonul școlăresc. De sigur că, dacă autorul ar fi avut la dispoziție, când și-a tipărit cartea, operele „Limba Română” vol. I al d-lui Sextil Pușcariu și „Expresivitatea limbii române” de d-l D. Caracostea, recent apărute, ar fi renunțat, poate, la titlul neîncăpător ce a dat studiului său și l-ar fi îmbogățit cu alte numeroase exemplificări aflătoare în numitele două cărți. Căci Sandfeld a intenționat să ne dea „un tablou cât se poate de complet privitor la mijloacele de expresiune de care dispune limba română”, scoase din limba literară, cât și din cea populară. Volumul cuprinde trei părți: 1-a despre Substantive, și anume despre număr, determinarea lor prin articolul hotărît și nehotărît, substantivul nearticulat, cazurile, apoi Adjectivele; 2-a Pronumele personale, posesive, reflexive, demonstrative, nehotărâte cu Numeralele; 3-a Verbele cu modurile și timpurile lor. În vol. II urma să fie cercetate și Pronumele relative și interogative așa numite, întrebuințate în propozițiunile cu același nume, întru cât aci avea să fie tratat studiul grupurilor de cuvinte și al structurii frazei. Sperăm că d-ra Olsen, vrednică colaboratoare a lui Sandfeld, va îngriji de publicarea volumului II al Sintaxei.

Kristian Sandfeld Jansen, un bun prieten al Românilor, profesor de filologie romanică la Universitatea din Copenhaga, a murit la 22 Octomvrie 1942 în vila sa din Holte, în apropierea capitalei daneze, vilă pe care o numise pe românește „Vatra”, și unde primea cu afabilitate pe oricare Român în vizita, și dela care cerea relațiuni despre tot ce privea viața culturală din România, bucurîndu-se de a se întreține asupra acestui subiect, cum și de a evoca anii săi de tinerețe petrecuți ca student al Facultății noastre de Litere din București. Acum câteva luni Sandfeld fusese decorat de Guvernul Român, ca recunoaștere a meritelor sale științifice, cu Ordinul Coroana României în gradul de Mare Cruce. Teza sa de doctorat, publicată în limba daneză la Lund în Suedia, la 1900, are ca titlu: „Rumaenske Studier. I, Infinitiv og Udtrykene derfor i Rumaensk og Balkansprogene” (Studii românești, I, Infinitivul și expresiile lui în românește și în limbile balcanice), merituosă lucrare de filologie comparată, larg și amănunțit informată cu privire la literatura noastră veche și nouă, și care a fost publicată la Lipsa, în 1902, într-o versiune mai redusă, în nemțește. Pornind tot de la interesul pentru asemenea cercetări, și extinzându-și investigațiunile sale, Sandfeld a scos în 1926, în Buletinul Jubilar al Universității din Copenhaga, lucrarea sa „Balkanfilologien, en Oversigt over dens Resultater og Problemer (Filologia popoarelor balcanice; o privire asupra rezultatelor și problemelor ei), operă de sinteză deosebit remarcabilă. După o introducere care precizează cadrul problemei din acest volum, autorul cercetează cuvintele de împrumut în limbile balcanice, anume grecești, latine și românești, albaneze, slave, tur-

cești — elemente de circulație curentă balcanică —, apoi trece la cuvintele germanice și la cele protobulgare. Un alt capitol se ocupă de corespondențele dintre cuvinte în aria limbilor balcanice, analizând pe rând aceste relații între greacă și aromânească, între greacă și albaneză, între greacă și bulgară, între albaneză și română și în sfârșit între turcească și celelalte limbi. Ultimul capitol tratează despre corespondențele de caracter mai larg în domeniul cuvintelor, reluând și adâncind aci câteva din problemele atinse în „Rumaenske Studier”. Această valoroasă operă de lingvistică balcanică s’a tradus în 1930 și în franțuzește. Vom mai menționa între lucrările lui Sandfeld o *Sintaxă Franceză* în 4 volume, precum și studiul privitor la „Elementele nelatine din limba română”, publicat în „Grundriss”-ul lui Gustav Groeber din 1904-1906, la Strasburg.

Kr. Sandfeld (n. 1873 și m. 1942) a condus vreme de peste trei decenii Seminarul de Filologie Romanică al Universității din Copenhaga. Din proprie inițiativă și fără sprijinul nimănui dela noi, el a înființat, pe lângă catedra sa, un Institut de Limba Română. Iar cum funcționarea acestuia cerea și o bibliotecă adecuată, Sandfeld a dăruit cărțile sale personale românești, la care s’au adăugat cele peste 2000 de volume și reviste dăruite Institutului de Consilierul de Legație al României dela Copenhaga, în 1938, de d-l Marcel Romanescu, cum și cele provenite dela diferite instituții culturale românești, în frunte cu Fundațiile Regale, conduse atunci de d-l Prof. Al. Rosetti; a-sa e de altfel singurul care în presa noastră a închinat un articol (Universul, 13 Noemvrie) romanistului Sandfeld. La d-l M. Romanescu, din a cărui bibliotecă am luat cunoștința de opera învățatului danez, am văzut și câteva scrisori adresate de acesta prietenului său român, în care cerea uneori precizări în privința sensului cutăror cuvinte și expresiuni ce-i scăpau. Într’alta își exprima bucuria de a termina curând cu a sa *Sintaxă*; într’un răvaș din 19 Iunie 1938 scria la urmă: „Îmi pare foarte rău de moartea lui Ovid Densusianu. Am pierdut un bun prieten, și filologia română pe una din podoabele ei cele mai frumoase”.

Cu acest prilej ne facem datoria de a pomeni pe un al doilea străin, mort de curând, care ne-a fost prieten, lingvist distins, ale cărui studii în materie de romanistică au atins și limba noastră. Este vorba de Viggo Brøndal, profesorul de limbi romanice la Universitatea din Copenhaga, succesor la catedra vestitului Nyrop. Savant de reputație mondială în materie de literatură comparată, germanist și romanist fruntaș, Brøndal s’a născut la 1887 și a murit în Decemvrie 1942.

Familia Racoviță-Cehan. Genealogie și istorie, de *General M. Racoviță-Cehan*. Col. Studii și cercetări, LVI. Acad. Rom. 1942. Cu 150 pag., 6 pl. și 4 tabl. genealog. — Autorul ne dă, pe temeiul celor publicate despre Racovițești și materialului nou documentar cules de d-sa, genealogia și înfrățirea acestei familii originară din Moldova și cu ramificații și în Muntenia. Și cum ea a dat trei Domnitori cari au domnit în ambele principate, ni se prezintă și istoricul acestor domnii. Din cercetarea izvoarelor reiese că familia Racoviță descinde din neamul Cehan și că începătorii familiei sunt frații Nicolae și Ion, fiii lui Racoviță-Cehan. Documentar numele Cehan se întâlnește prima dată la 7 Oct. 1487 sub Ștefan cel Mare, iar numele Racoviță îl aflăm de cu sec. XVII la logofătul mare al lui Vasile Lupu, boierul Racoviță-Cehan, tatăl celor doi frați mai sus pomeniți și a unei fete Safta, cari de acum încolo semnează numai Racoviță. De aci autorul arată rând pe rând cum decurge înfrățirea generațiilor, cu toate ramurile Racovițeștilor, cu indicația a tot ce se poate ști de fiecare ins în parte, până în zilele noastre. Noi nu vom menționa în aceste arhive ale Olteniei decât pe acei din Racovițești cari au avut vreun raport cu părțile noastre de țară. Astiei: Alexandru-Alecu, n. 1773, fiul beizadelei Mih. Șt. Racoviță, care la 1818 se așează în Muntenia și se însoară la 1820 cu Ana Dinicu Goleșcu; la 1831 e numit ocârmuitor al jud. Dolj, „unde rămâne până la sfârșitul anului 1836”, când trece la București ca director al Depart. Dreptății. — Fratele acestuia, Grigore, n. 1798, se căsătorește la Craiova pe la 1837 cu Cleopatra N. Brăiloiu; a fost procuror la Trib. Craiova, apoi la Divanul judecătoresc și în urmă mădular

la Curtea de Apel a orașului nostru până în 1849; între 1838 și 1840 a fost deputat al Mehedinților în Obșteasca Adunare; era proprietarul moșiilor Erza și Smadovița din Mehedinți. — Constantin-Costică, fiul lui Alexandru-Alecu, n. 1830, e numit prefect la Romanai în 1866, apoi deputat de T.-Severin, iar în 1870 deputat col. III Romanai. — Constantin-Costachi zis și Damari, fiul lui Nicolae M. Racoviță, căsătorit cu Zoe Gr. Brăiloiu, e proprietarul moșiei Peșteana din Gorj. — Alexandru, fiul mai mic al lui Alexandru-Alecu, n. Craiova 1835, se căsătorește cu Elena Gr. Bengescu-Samurcaș. — Sora mai mică, Ana, n. Craiova 1834, s'a măritat cu Dr. Carol Davila. — Ecaterina-Cătinca, sora cea mai mică, n. Craiova 1836, s'a măritat cu Sc. I. Trăsnea-Greceanu. — Nicolae-Nicolaus, fiul mai mare al lui Gr. M. R. și al Cleopatrei Brăiloiu, n. Craiova 1835, căsătorit cu Despa-Pepita Socolescu, e magistrat, apoi director al Depart. Justiției; în 1864 efor-avocat al jud. Dolj; în 1866 deputat al Craiovei; în 1870 deputat col. I de Dolj; la 18 Dec. 1870 ministru al Cult. și Instr. Publ. în cabinetul Ion Ghica; în Mai 1888 numit Președinte al Comisiunii interimare Craiova și la 6 Iulie e ales primar; are activitate literară; ține o conferință despre Costache Negruzzi în Craiova la 1 Martie 1886; moare la Roma, îngropat la cimitirul Sineasca, având un frumos monument, lucrare de artă, adus din Italia. — Ecaterina, fata lui C. Rac.-Damari, n. 1828, se mărită la 1858 cu Ion Caribol-Dudescu, proprietar în Gorj; e înmormântată în bis. din Peșteana-Gorj. — În partea II-a: Domnitorii, sunt înfățișate domniile din Moldova și Muntenia ale lui Mihai I. Racoviță, ale lui Const. M. Racoviță și ale lui Ștefan M. Racoviță. Din lucrurile privind Oltenia însemnăm: Mihai R. în a doua domnie a sa în Muntenia întărește, la 12 Ian. 1742, m-rii Cozia dajdia dela Țiganii rudari; la 27 Martie 1742 dă Episcopiei Râmnicului moșiile Gostavăț și Rusănești pentru datoria lui Ștefan Prăscoveanu, apoi Găneasa și Copăcelu pentru datoria lui Ion Băleanu; la 26 Apr. 1742 dă drept m-rii Bistrița să ia vinăriciul domnesc de pe moșia m-rii Studina; la 7 Mai întărește Bistriței stăpânire pe moșia Felești-de-sus din Vâlcea; la 8 Febr. 1743 dă Mitropolitului Neofit vinăriciul de pe satele Horevița și Bobloșanii-Mehedinți; la 25 Ian. 1743 întărește m-rii Bistrița stăpânire peste o vie dăruită de Maria Băleanu născută Bergescu. Sub Constantin R. în prima-i domnie în Muntenia, se întărește la 21 Oct. 1753 m-rii Bistrița vinăriciul domnesc dela Oțele-Mari, lăsat ei; la 15 Ian. 1754 apără m-rea Aninoasa de dijarmit; la 18 Iunie 1754 acordă bisericii catolice din R.-Vâlcea niște scutiri; în același an întărește „schitului din Vâlcea, ce este metoh al m-rii Cozia" câteva danii, iar la 25 Sept. m-rii Argeș stăpânire pe moșia Turburea din Gorj. Sub Ștefan R. Domnul face danie la 7 Febr. 1765 bisericii Sf. Dumitru din Craiova moșia Craiova, pentru plata unui dascăl de românești și pentru întreținerea copiilor săraci ce urmează la acea școală; la 1 Mai 1765 se face în Capitală o procesiune cu moaștele Sf. Grigore Decapolitul, aduse de la M-rea Bistrița, ca să înceteze ciurma ce bântuia în țară.

Destinul Personalității. Contribuții la cunoașterea omului și culturii contemporane, de *Ion Zamfirescu*. București, 1942, Tip. „Tiparul Românesc“, 255 pag. — Cartea cuprinde 11 studii, dintre care câteva expuse în chip de conferințe, cu subiecte variate, dovedind preocupări literare, filosofice și istorice la unul dintre tinerii profesori din învățământul universitar ai Capitalei, cari s'au distins în anii din urmă și a cărui ascensiune ne bucură în special, pentru că d-l Ion Zamfirescu de la Craiova a pornit. Suntem nevoiți a ne mulțumi cu a transcrie titlurile acestor articole, precum urmează: Destinul personalității; Știința culturii; Între Misticism și Religie; Scriitor și Public; Omul modern; Căzul Nietzsche; Problema propagandei; Vasile Pârvan, teoretician al Istoriei; Spre o concepție de viață sănătoasă și idealistă; Locul Românilor în lume; Știința Istoriei, — studii întrefesute cu multe observații și vederi originale, dintre care regretăm că nu ne putem opri în special asupra celor două din urmă. Ne-a impresionat în deosebi ordinea desfășurării ideilor și argumentarea autorului, asemănătoare cu dispozițiunea elementelor unei oștiri condusă la atac de un dibaci strateg.

Expresivitatea limbei române, de D. Caracostea, București, 1942, ed. Fundației Reg. p. Literatură și Artă, col. Biblioteca Enciclopedică, 420 pag. — Studiile cuprinse în acest volum, și pe care autorul, Director al Fundației susnumitei, le leagă împreună prin titlul de mai sus, vor să deschidă „o cale de cercetări privitoare la limba română considerată ca stil supra-individual, și în sensul acesta ca modelator virtual al oricărei creațiuni literare românești“. Pentru aceasta să admitem că și în domeniul vieții spirituale, care formează obiectul studiilor de față, cercetătorul poate avea o atitudine perfect obiectivă, folosind metode proprii științelor de laborator, spre a ajunge la rezultate și constatări trecute prin judecata și sentimentul său propriu. Dacă în evoluția ei prin timp limba prezintă fețe felurite, după mediul geografic și social al celor ce o folosesc, și tot așa limba literaturii populare și a cutărui scriitor român de seamă, ca expresie, — atunci „te întrebi dacă poate fi vorba de expresivitatea limbii române privită în generalitatea ei, sau dacă diversitatea nu ne constrânge numai la cercetarea individualizantă“. D-î Caracostea se situează pe temeiul primei dintre aceste două atitudini, poziție desigur mult mai dificilă, mai complexă și mai delicată, pretinzând dela cercetător o solidă armătură științifică, precum și orientare în materie de istorie literară, estetica literaturii și lingvistică în același timp. D-sa va să privească limba română „ca o construcție de artă“, ca pe o „operă de artă și de stil“, entitate independentă de ani și de om, în „înfrățirea ei obiectivă și trăită în același timp, deocamdată numai a unora din trăsăturile comune câte pot da farmec și caracter limbii române“, adică în valoarea și expresivitatea ei particulară a etnicului românesc față de alte idiomuri. — După acest prim capitol de introducere explicativă în materie, intitulat *Atmosferizare*, urmează capitolele: *Tipologia cuvintelor românești*; *Ut poesis, verbum*; *Câteva observații*; *Geografia lingvistică a eștemelor*; *Dela metaforă la simbol*; *O problemă de versificație românească*; *Positivism și expresie*; *Specificul românesc*; *Fizionomia estetică a limbii*; *Probleme de expresivitate românească*; *Dualități sintactice*; *Neologism și expresivitate*. La sfârșit în anexă: *Tipologia formală a cuvintelor românești de origină romanică*.

L'art et la manière de faire des Hongrois, după datele oficiale maghiare, și o punere la punct istorică, de Zenobie Pâclișanu. București, 1942. — O interesantă broșură, serioasă și totuși foarte amuzantă. În ea se arată cum au procedat vecinii din pustă ca să reactualizeze acțiunea fabulei cu: „Broasca, mică cât un ou, a văzut pascând un bou, și... etc. etc.“ în așteptarea desnodământului ce nu va întârzia prea mult. Căci, cum ne spune autorul, scriitorul ungar Adám Kollár mărturisise cu sinceritate că „numai într-o mică parte din Ungaria se vorbea în 1763 lb. ungară, ceea ce-l făcea să se teamă că ar putea să dispară ca și a Cumanilor“. Iar împăratul Iosef II dispunând peste câțiva zeci de ani ca germana să fie introdusă ca limbă oficială în Ungaria și în Transilvania, spunea că întemeiază această decizie pe faptul că „limba maghară nu e vorbită decât de cea mai puțin numeroasă parte a populației din aceste provincii,—limbile română, germană și sârbă fiind mult mai răspândite“. În 1879 statisticianul maghiar Martin Schwartner zice că, „din 10 milioane de locuitori ai țării, 3 milioane, or aproape o treime, sunt Unguri“. Chiar în 1863, când Legea așa zisă a *egalității națiunilor* decretase Ungaria, împreună cu Mirele Principat al Transilvaniei, ca „stat național unguresc“ nerecunoscând în cuprinsul ei decât o singură națiune: a Ungurilor, aceștia numărau, după declarația lor, 6,170,000 înși, față de 7,403,000 de alte naționalități. Ingrijorați și furioși, se hotărâsc a porni o acțiune forțată de maghiarizare a minorităților ce formau o majoritate totuși, inventând formula: Ungaria trebuie să devină cu totul maghiară, sau să dispară. De aci politica sălbatecă de prigoană a naționalităților nemaghiare. „Se consideră atunci ca patriotice măsurile ordonând închiderea școlilor nemaghiare, falșificarea statisticilor, eliminarea folosinței și învățământului limbilor diferitelor naționalități în administrație și justiție, persecutarea sângeroasă a presei“. Cei 564,693 de Germani trăind în Ungaria

în 1914 nu dispuneau de nicio școală primară în 21 de comitate și municipii, în vreme ce 1,875,534 Unguri aveau acolo 3,384 școli. Tot atunci în Ungaria propriu zisă, fără Transilvania, pentru 1,669,270 Germani, 1,967,970 Slovaci și 446,587 Ruteni nu a fost îngăduita o singură școală secundară măcar, în acel an. Cu acest sistem și pe urmele lui statisticele oficiale ungurești înregistrează o sporire care, de la primul lor recensământ din 1869, arătând 44,4⁰/₀ Maghiari în Ungaria, crește la 46,6⁰/₀ în 1880, la 48,5⁰/₀ în 1890, la 51,4⁰/₀ în 1900, la 54,4⁰/₀ în 1910, în vreme ce proporția celorlalte națiuni se înregistrează aci ca descrescând din 55,6⁰/₀, cât erea la 1869, la 53,4⁰/₀ în 1880, la 51,5⁰/₀ în 1890, apoi la 45,5⁰/₀ în 1910. Dar fiindcă față de statisticile fabricate creau mai grăitoare numele de munți, ape, comune și locuitori ai acestui pseudostat național maghiar, patrioții dela Budapesta votară în 1897 o Lege pentru denumirea comunelor și altor locuri, iar în 1881 fu înființată o Societate pentru maghiarizarea numelor, care dacă de ochii lumii nu fu oficializată, toate guvernele lor o susținură și, prin dulci presiuni administrative, obliga pe cei interesați — Evrei în menses majoritate — și pe cei slabi de ingeri a-și schimba numele pe ungurie. Cartea ne dă lista oficială a maghiarizării de nume autorizată de Min. de Interne maghiar din primul semestru al anului 1890. Ia o epoca în care maghiarizarea nu luase încă proporțiile ce ating în preajma Milenariului faimos. Vom vedea cum, din cei 618 înși cari au cerut maghiarizarea numelui lor de familie 316 (adică 51, 13⁰/₀) sunt Evrei, iar restul sunt romano-catolici, luterani, greco-catolici, reformați și — însemnând aceasta cu plăcere — un singur nenorocit de Român ortodox, un cantonier Nicolin, care cine, știe sub ce amenințare a superiorilor săi, a consimțit a deveni Nemes.

Luptele lui Mihai Viteazul cu Polonii în toamna anului 1600. de *Colonel -Const. Zagorîț*. Vălenii-de-Munte, 1940, extras din „Revista Istorică”, 24 pag. și 3 hărți. — După lupta dela Șelimber din 28 Oct. 1599, care l-a făcut stăpân pe Ardeal, Mihai trece în anul următor, în Mai, pe la Oituz în Moldova și, după ce înfrânge pe Ieremia Movilă, ia țara în stăpânire; apoi lăsând acolo o locotenentă domnească, revine în Ardeal, unde se unește împotriva-i. La 8 Sept. este invins la Mirislău de Basta și nemeșii ardeleni. În acest timp o armată polonă, cu Ioan Zamoyski și frații Movilă, treceau în Moldova. Mihai, retrăgându-se prin Brașov, se îndreaptă spre Buzău, încotro aștepta ajutoarele din Muntenia și unde urma să vină și trupele retrase în calea lui Zamoyski, dar mai ales ca să ațină drumul Polonilor. La 10 Oct. drumul se găsea tăbărit la m-reă Rătești, pe râul Buzău, în marș forțat. Autorul descrie topografia regiunii deluroase între valea Buzăului și a Cricovului, ocupată de Domnitor în pregătirea luptei cu Zamoyski, apoi modul cum se poate presupune că se vor fi desfășurat luptele, bine secundat de Baba Novac, de la 14 Octomvrie, începând cu ciocniri de pipăire a forțelor, și până la 19, când se dă lupta cea mare dela Bucovel, în care Mihai e înfrânt de forțe mult superioare și de un adversar priceput în ale războiului și cu multă experiență militară.

L'Europe nationaliste et la solidarité continentale, par *Aurel Cosma*. 95 pag. Bucarest, 1941. — Lucrare destinată străinătății, scrisă obiectiv și lămuritor, exprimă gândul tuturor Românilor, când spune că noi nu căutăm ceartă nimănui, nici nu pretindem la drepturile și pământul altora, „însă pretindem să ni se înapoieze tot ce a fost al nostru și tot ce ne aparține prin tradiție etnică și prin existență românească”. După această expunere de principii, autorul tratează în capitole separate următoarele chestiuni: Europa a Europeanilor; — Societatea Națiunilor europene; — Instituțiunile internaționale ale noiei Europe; — Lupta contra șomajului; — Lupta contra cancerului și tuberculozei; — Redresarea economică a Europei; — Armonizarea raporturilor de prețuri între produsele agricole și industriale; — Munca, etalon de valoare al noiei Europe; — Exploatarea bunurilor naționale ale României în noua ordine europeană; — România la gurile Dunării; — Dunărea în Europa de mâine; — Națiuni sau minorități?

Valoarea Artei în Renaștere, de *Alexandru Marcu*. Ed. „Scrisul Românesc”, Craiova, 1942. Vol. de 370 pp.—Noua operă a profesorului de Limba și Literatură italiană de la Universitatea din București ne înfățișează un șir de tablouri sintetice, descriind pe Omul Renașterii, al primei epoci a Renașterii, om care intrupează individualismul creator—fațetă a egoismului—și care izbutește a concilia, cum zice Burckhardt în citatul autorului: „sentimentul onoarei cu grija de propriul interes, calculul șiret cu pastune, sau generozitatea cu dorința de răzbunare”. „Căci alături de cea mai adâncă depravare, el a văzut dezvoltându-se în ființa sa cea mai nobilă armonie a personalității și o artă glorioasă care a exaltat viața individuală până la un punct la care nici Antichitatea, nici Evul-Mediu, sau n'au putut, sau n'au voit să ajungă”. Omul Renașterii a avut două mari calități: energie stăruitoare și spirit de emulație excepțional, pe care le-a exercitat în viața socială elegantă a curților princiere italiene. În astfel de mediu se ilustrează umanistii, filosofil și atâția creatori de artă și cultură ai sec. XV, deopotrivă însuflețiți și de simțul eroicului. Afirmățiunile autorului sunt todeauna susținute de numeroase și tipice exemplificări din istoria epocii. Anticipând „Uebermensch”-ul lui Nietzsche, Renașterea închipse pe „Angelus Furius”, Supra-Omul. — După această prezentare introductivă, d-l prof. Marcu își propune să dea o serie de aspecte din viața Renașterii italiene și să indice o seamă de probleme pe care acestea le implică, pentru a le deslega după aceea, explicându-le în lumina raporturilor dintre nou om al Renașterii și valorile artei. Urmează în tratarea acestui plan capitolele: De la arta celor mai mari creatori la cele mai neînsemnate obiecte și realizări; Arta înscenării unei festivități; Arta înfrumusețării feminine; Arta împodobirii unui apartament; Arta grădinilor; Arta în teletnicirilor; Rea itatea și arta în Renaștere; Simțul armoniei; Limitele, meritele, originalitatea și definiția curentă a Renașterii; Raportul dintre valorile plastice și cele literare. Volumul e împodobit și cu 24 planșe, reprezentând câteva din minunile de pictură, sculptură, medallistică și arhitectură ale vremii.

Autohtonii Daco-Romanilor în spațiul carpato-dunărean, de *Ion I. Nistor*. Comunicare la Ac. Rom. în 21 Nov. 1941. Mem. S. Ist. Buc. 1942.—Săpăturile arheologice recente duc la constatarea că teritoriile carpato-dunărene din Boemia, Posnania și Podolia până în masivul Rhodopei și dintre Nistru și cursul meridional al Dunării panonice formează o unitate bine determinată de civilizație neolitică, care se admite a fi fost acea a Tracilor, „popor de mișcare fără hotar”, cum îl caracterizează N. Iorga. Limba lor nu s'a păstrat. Câteva nume de persoane și locuri au ajuns la noi, dar în transcriere elină sau latină. Totuși, zice autorul, „eu cred că o bună parte din vocabularul limbei noastre, căruia i se atribuie origine slavă, aparține patrimoniului dispărut al limbei geto-dacice, care era și ea o limbă iranică, ca și cea slavă”. Popor numeros și puternic, Tracii erau împărțiți în multe seminții sau clanuri autonome, de obicei îndușmanite între ele, roite din cuibul primitiv al Daciei și Transdanuviei, la Nordul fluviului. În epoca istorică triburile lor apar cu diverse nume: Geți, Tyro-Geți, Sargeți, Daci, Mizi, Carpi, Carpo-Daci și Costoboci. Cu vremea nni au trecut Dunarea, unde apar ca Moesi sau Mizi, Odrizi, Bessi, etc., unii trecând și în Asia Mică, cu nume de Mizi, Bitinieni, Paflagonieni, Frigleni, etc. Emigrații aceștia au făcut legătura între civilizația neolitică din Dacia și cea micenică dela Troia. Dezvoltarea acestei culturi a fost turburată pe la începutul primului mileniu a. C. de invaziile cimeriene, apoi scitice. Au mai venit după ele și altele, dar străvechea civilizație tracică n'a putut fi nimicită; ea și-a menținut peste secole caracterul ei specific, continuându-și evoluția în epoca istorică prin semințiile tracice ale Dacilor și Geților din Carpați. Geți se cheamă cei din Dobrogea de azi, iar Daci cei din podișul Transilvan. Numele acestor din urmă îl purta la început numai un trib tracic, care locuia în ținutul Crișurilor; aceștia distingându-se prin vitejie, impuseseră dominațiunea și numele lor gentilic tuturor triburilor de acelaș neam, și care vorbeau o aceeași limbă. Așa s'a ajuns la numirea etnică de Daci și la cea teritorială de Dacia. Străbunii aceștia ai noștri erau sedentari, ocupându-se cu munca

pământului și cu creșterea vitelor, ca și azi. Erau organizați politicește în clanuri — gentes — ; evlavioși, ei credeau în nemurirea sufletului. Purtau cojoace, mantale cu glugă și sandale or opinci. Nobilii lor — tarabostes — aveau pe cap o căciulă ; oamenii de rând — comati — umblau cu capul descoperit. Popor de viteji în războiu și de oameni harnici în timp de pace. După invazia Cimerienilor peste Daci și retragerea lor apoi în fața Sciților, supremația asupra spațiului carpato-dunărean trecu la Sciți sau Socoloți, cam prin sec. VIII a. C., adică pe la finele epocii bronzului și începutul celei a fierului. Sciții erau un popor de nomazi. O seminție a lor erau Agatirșii, ce pătrunseră în podișul transilvan. Neamurile scitice se contopesc și se pierd cu timpul în cel tracic, superior numericeste ca și prin civilizația lui, mai repede în șesul Munteniei, mai greu și mai târziu în Transilvania, unde Agatirșii se mențin în situația lor dominantă până la începutul sec. III a. C. De la anul 300 începe epoca geto-dacică, care ține până la cucerirea Daciei în 106 p. C. ; de când începe epoca romană a Daciei. Noului stăpânitor duc politică de desindere față de învinși, așa că, deși pieriseră în războiu mulți luptători daci, alții vin în locu-le, populând orașele și întărind astfel potențialul lor etnic. O parte din Daci rămăseseră de altfel liberi. Pe la mijlocul sec. III conștiința națională dacică era încă trează pretutindeni. Cu vremea însă, în contact cu civilizația superioară romană, populația dacică autohtonă „deprinsese limba și obiceiurile romane, dar fără să-și renege originea”. Prin constituția împăratului Caracala din 212 p. C. — prin care se da dreptul de cetățean roman tuturor locuitorilor imperiului, deci și celor din Dacia și Transdanubia —, Dacia e recunoscută ca parte integrantă a „Romaniei”, cum numeau barbarii imperiul roman. Dacii liberi, ca și Sarmatii iazigici, Vandalii, Gepizii, continuă a lupta atacând mereu granița vestică a Daciei, până când Aurelian evacuează Dacia superioară, Porolissensă, la 274, apoi pe cea centrală, Apulensă, în anii următori, și numai în 275 pe cea inferioară, Malvensă, a cărei capitală era Malva, probabil în Banat, poate la Denta, dar pe care n-o putem identifica cu Celeiul (care e Sucidava), și nici cu Reșca-Romula. După retragere, semnițiile barbare asupra cărora trece cărmuirea populației Daciei, „nu constituiau decât elemente fluctuante de suprafață”. De schimbarea aceasta populația nu se resimți decât poate în bine, fiindcă încetară războirile dela hotarul dinspre Dacii liberi. Circulația monetelor romane în Dacia după retragere dovedește influența politică și economică a Romanilor în tot cuprinsul celor trei Dacii în sec. IV, V, VI p. C., cum și că latina se vorbea mai departe acolo. Pe la începutul sec. V apar la frontiera de Vest Hunii, cari însă trec pe la Nordul Carpaților. Lor li se închină Gepizii, cari le plătesc tribut, le dau și ostași, așa că în acest chip populația autohtonă e scutită de năvălirile Hunilor și pot trăi în pace, ba chiar primesc un însemnat spor de conaționali de dincolo de Dunăre ridicați de acolo de Atila în incursiunile acestuia în imperiul roman și aduși să colonizeze Dacia Traiană rară în locuitori. Fu un proces invers de exod, de data asta a provincialilor romani și romanizați de la Sud spre Nordul Dunării, pe calea transplantării lor ca prizonieri de războiu. Hunii împărțeau pământuri de-ale băștinașilor la șefi de ai lor, reducând pe cei dintâi în stare de „rumâni” sau „iobagi”, situație care s'a prelungit apoi mult în Transilvania. Totuși, spirit de independență n'a lipsit indigenilor daco-romani, cari s'au răscolat adesea împotriva stăpânitor hūnici. După moartea lui Atila, „principii Romani cuprinseseră din nou Panonia, unde își instalară păstorii lor”. Gepizii, victorioși asupra fiilor lui Atila, reclamară pentru ei stăpânirea întregii Dacie, iar provincialii daco-romani plătiră acestora prestațiile în muncă și dările în natură. Sub Iustinian Romanii trec în Dacia Malvensis și bat pe Gepizi, reluând malul de Nord al Dunării, unde restaurează cetățile Lederata (Palanca Nouă), Drobeta și Sucidava. Prin înfrângerea Gepizilor de către Avari, luă sfârșit la 571 stăpânirea gepidică asupra Daciei, care a lăsat urme în toponimia noastră a celor trei Dacii. Soarta populației noastre fu mult mai rea sub Avari. Puterea acestora fu înfrântă abia între 791 și 796. În timpul luptelor pentru moștenirea avară dintre Bulgari, Frânci și Moravi „Daco-Romanii din spațiul carpato-dunărean se emancipaseră de sub supremația străină de până atunci și se constituiseră

în cele trei voevodate pe care Ungurii, la descălecatul lor în Panonia, le găsiră pe teritoriul celor trei Dacii carpatine". Scriitorii vechi îi numesc și Vlahi, iar regiunile locuite de ei: Vlahii. Din documentata expunere a d-lui Nistor reiese marele adevăr istoric că „Daco-Românii sunt singurii autohtoni în spațiul carpato-dunărean", urmași direcți ai Geto-Dacilor romanizați prin civilizația și limba latină, cari „n'au părăsit niciodată pământurile lor moștenite încă din epoca preistorică, ci au persistat neîntrerupt în ele" până în zilele de azi.

Formarea „vitejilor“ la Români în Evul-Mediu, de N. A. Constantinescu, Tip. „Bucovina“, București, 1942, cu 32 pag. — Războiul dus alături de Marele Reich în contra bolșevicilor este, în felul său, o nouă cruciată, după cum formarea poporului român s'a tăcut sub semnul crucii în cele secole de după Aurelian, în neconținută atingere de lumea barbară și în dese ciocniri cu valurile de păgâni ce au trecut ca valurile peste el fără a-l putea nimici; tot așa părinții și străbunii lui au luptat și ei pentru cruce, alături de lumea creștină, în cursul celor 7 secole de înfruntare a musulmanilor Arabi, Mauri, Turci Seleucizi și Tătari, apoi a celor 5 veacuri și mai bine de lupte cu Osmanlâii până la 1878, când Turcii sunt îndepărtați dela hotarele noastre. Toată încordarea aceasta în cursul veacurilor a creat la Români „o stare de spirit speciată și anumite însușiri sulețești de-avânt generos, de istețime și curaj în lupte și primejdii, din care se formează ceea ce numim eroismul sau vitejia, una din cele mai nobile însușiri prin care se disting popoarele cu mare destin în istorie". Pe acest temei s'a constituit în Europa clasa cavalerilor, aiurea ca și la noi, luptători pentru cruce și pentru onoare. De aceea N. Iorga a numit în a sa Istoria Românilor epoca acestor lupte: a Cavalerilor. Vieța ostășească, zice autorul, o constatăm la populația romanică din Dacia și Moesia chiar dela părăsirea provinciilor de oficialitatea romană, când nevoia propriei apărări a silit-o să formeze „anumite organizații politico-militare pentru apărarea ființei neamului și a credinței creștine, în așa numitele Romanii populare, care s'au numit apoi de străini Vlahii, iar de ai noștri țări, sau țări românești, formate din județe". Juzii erau și capi militari ai cetelilor de moșneni, aleși întâi, iar mai târziu ereditari; ei se vor chema cnezii după o vreme, cei ce vor fi să aleagă pe voievozii viitori. De cu sec. VII juzii români duc lupte cu barbarii, toți păgâni, între cari trăiau, pentru „recucerirea ținuturilor perdute și reromânizarea Daciei". Așa pe timpul Hunilor, apoi Gepizilor, Slavilor, Avarilor, Pecenegilor, Cumanilor și Tătarilor până la 1280. Căci „încă din timpul dominației barbarilor, Românii au atins limitele cele mai largi ale expansiunii din marea diaspora română, și anume Bugul, Marea Adriatică și Marea Ionică, până unde îi aflăm întinși în momentul când se întemeiază Principatele, adică în jurul anului 1270". Caracteristica firii poporului nostru stă în omenia și în vitejia lui. Poezia epică română, mai veche decât mărturisirile istorice, o dovedește. Autorul arată cum cântecul nostru popular conservă termeni militari de origină latină, precum și termeni religioși, probând că populația romană și romanizată dela Dunăre și Carpați a primit botezul încă de cu sec. III. Prețuirea vitejiei ne-o arată tot poezia populară, în balade și colinde. Din exemplele aduse autorul scoate existența unei categorii de ostași experimentați — Feți-frumoși, — cari se vor numi mai târziu „Viteji" și dintre cari se vor alege juzii sau voievozii. Mărturisirile scrise ale „vitejiei", ori vieții ostășești la Români, încep abia cu sec. X. În contact cu Cavaleria apuseană, prin câștigarea de experiență cu armele moderne, vitejia românească se desăvârșește. În toate așezările românești, „dela Pind până în Istria, la Beschizi și la Bug, tagma ostașilor și elita vitejilor rămân pururi deschise pentru tinerii de valoare, cari se ridică neconținut din sânul poporului spre a premeni cetele de ostași, oșteni, voinici sau feți-frumoși". Sub influența instituției cavalerilor apuseni ostașia română se transformă, păstrându-și totuși caracterul ei particular mai rustic și selectiv. Din clasa „vitejilor" sau a curtenilor se vor recruta de acum boierii, mari dregători cari vor sta în jurul Domnilor.

Romancierul Dimitrie Moruzi, de *G. Bevilconi*. Iași, 1942. — Fiul prințului Constantin Moruzi și al domniței Catinca, nepoată de fiu a lui Vodă Ioan Sturza, s'a născut la 2 Iulie 1850 în Iași. La vârsta de 4 ani a trecut cu familia în Basarabia, trăind la Chișinău și la câte una din moșii lor din jud. Soroca. Educația i-a fost îngrijită de măică-sa și de o guvernantă franceză. În Sept. 1863 pleacă la Paris cu un profesor francez Mathieu, apoi după doi ani intră intern în liceul St.-Louis, pe care îl termină la 1869, după care curând vine în țară, cu un sufllet cam înstrăinat, cum mai târziu își dă și el seama. Romanul său „Instrăinații“ tratează chiar problema și psihologia desrădăcinatului care a fost el ca tânăr. Multe din impresiunile și amintirile scriitorului sunt înregistrate în alt roman: „Pribegi în țară răpită“. Tânărul a făcut și puțină cariera administrativă și în diplomatie. Prima căsătorie, fără agrementul părinților, îl face să plece de-acasă din Basarabia. A doua soție e Tereza Gizycka. Venind în România în 1882, cere încetățenirea și obține loc în administrație, unde se remarcă prin rare calități de gospodar dovedite în Dobrogea. O a treia soție, nelegitimă pare-se, îl îngroapă, anii din urmă trăindu-i în mizerie la Iași, la 9 Oct. 1914. D. Moruzi a început a scrie de nevoie la 53 de ani. După lucrarea „Rușii și Românii“, publică romanele oarecum autobiografice: „Instrăinații“ în 1910 și „Pribegi în țară răpită“ în 1912, la care adăugăm „Moartea lui Cain“, apărut în 1914, după decesul scriitorului, cum și alte câteva scrieri mărunte răspândite prin revistele și gazetele vremii.

Atlasul lingvistic român, publicat sub patronajul Suveranului de Muzeul Limbii Române, de sub conducerea profesorului Sextil Pușcariu, operă monumentală și cea dintâi ca metodă și tehnică din câte lucrări de acest fel s'au elaborat în Europa, a apărut încă din 1938 în prima-i parte, *volumul I*, tipărit la Brașov. El cuprinde materialul privitor la părțile corpului omenesc și boalele lui, lucrare datorită d-lui prof. Sever Pop. Despre acesta vezi recensia noastră din *A. O. XIX*, 338.

Vol. II al primei părți, cuprinzând materialul relativ la familie, naștere, botez, copilărie, nuntă și moarte, redactat tot de d-l Sever Pop, a urmat în 1942, în tiparul Sibiului. Hărțile din acest volum sunt în număr de 302.

Alături de atlasul de mai sus (ALR) se publică și *Micul Atlas Lingvistic Român* (ALRM) p. I, cuprinzând 208 hărți lingvistice, redactate în color, după materialul de limbă publicat în vol. I al Atlasului și după cel care va fi dat sub formă necartografiată în vol. VI al operei. Introducerea d-lui Sever Pop dă toate informațiile necesare folosirii acestui atlas, cuprins într-o mapă de carton.

Partea II, vol. I, tipărit în 1940 la Sibiu, cu 296 de hărți, relativ la materialul despre Corpul omenesc, boale și termeni înrudiți, Familia, nașterea, copilăria, nunta, viața religioasă, sărbători, apoi Casa, acareturile, curtea, focul, mobilier, vase și scule, este redactat de d-l prof. Emil Petrovici. Un *Suplement* deosebit, de 10 pagini și cu 18 hărți, în care au fost înregistrați termenii considerați obsceni, dar care în fața științei au o valoare egală cu a orărilor altora. Odată cu acestea a apărut și partea II a primului volum al *Micului ALR*, cuprinzând 415 hărți colorate.

Tot ca *suplement* la ALR II d-l Em. Petrovici dă la lumină *Texte dialectale*, culese de autor în peregrinarea sa prin ținuturile locuite de Români, texte redactate în transcriere fonetică, cu semnele grafice și diacritice pe care numai specialiștii le pot aprecia, fiind cele mai nuanțate posibile. Și cum tipărițele noastre nu posedă toate aceste semne, ele au fost scrise de mână de meșteri caligrafi ai secției cartografice a Muzeului Limbii Române, iar de pe zinc au fost imprimate prin offset în atelierele Institutului Cartografic „Unirea“ din Brașov. Folosul transcrierii fonetice a acestor texte stă în aceea că pot servi la studiul fenomenelor sintactice și stilistice din limba noastră, în deosebire de ALR și ALRM, care prezintă numai cuvinte izolate.

Tipărirea monumentalei lucrări care e acest at'as, tezaur de date menite a servi istoriei și filologiei naționale, este așteptat, în continuarea lui, cu firească nerăbdare de cei cari îl utilizează în cercetările lor de specialitate.

Numismatica medievală și modernă, de **Corneliu C. Secășanu**. 99 pag. Tip. Cartea Românească, Buc. 1942. — În continuarea celor două volume anterioare ale sale: *Numismatica antică*, apoi *Numismatica antică și medievală*, autorul, care prezentase în acel din urmă monetele bizantine și pe ale barbarilor năvălitori în Europa în Evul-mediu, cercetează aci monetele mai importante medievale și moderne. Din ele se învederează că, cu toată nestabilitatea politică și economică a acestei perioade, arta monetară este în progres. Manualul d-lui Secășanu înfățișează rând pe rând monetele Arabilor din sec. VII și VIII, ale Francilor din sec. VII-IX, cele germane de argint din sec. X-XI și dezvoltarea monetariei germane în sec. XII-XIII, monetele engleze, austriace și dinarii Banilor Slavoniei, care au circulat în Europa în sec. XIII, monetele italiene și germane de aur din sec. XIII-XIV, monetele franceze și germane de argint, cum și cele ungare de aur din sec. XIII-XIV, monetele de bronz și argint circulând în N. și E. Europei în sec. XIV și XV, dinarii de bronz și groșii de argint bulgărești și sârbești, groșii și banii domnilor Moldovei, ducații, denarii și banii voievozilor Munteniei, denarii și groșii poloni, apoi monetele ducilor dela Tversk. — Trecând la numismatica timpurilor mai noi, autorul prezintă monetele germane și austriace de argint din sec. XV-XVI, cele de aur germane, olandeze, ungare și franceze din sec. XVI-XVII, cele olandeze, austriace și germane de argint și bronz din sec. XVII-XVIII, monetele de aur germane și engleze din sec. XVIII-XIX, monetele italiene și spaniole de argint și bronz din sec. XVIII, apoi cele de bronz, argint și aur care au circulat în N. și E. Europei prin sec. XV-XVIII, și anume: polone, suedeze, ale principatului transilvănean (groșii și taleii), aceea moldovenească (sub Ioan V. cel Cumplit), talerii și ducații de aur valahi, precum și monetele turcești și rusești având curs în țările noastre (paraua 3 denghi, copeica, polovnicul, rubla, piastrul și libra de aur turcă). — În anexe se dă o listă alfabetică a feluritelor monete pomenite în volum, cu explicație sumară asupra fiecăreia, apoi o listă de împărați, țări, regi, papi și orașe care au bătut moneda în timpul Evului-mediu și modern și care s'au găsit la noi în țară; în sfârșit bibliografia respectivă. Cartea d-lui Secășanu cuprinde și un număr de 60 de ilustrații.

Chestiunea română în Italia în timpul Memorandumului, teză de doctorat, de **Dimitrie Branaru**, tipărită în Biblioteca Institutului de Istorie Națională de pe lângă Facultatea de Litere din Cluj-Sibiu. Sibiu, 1942, cu 142 pagini. — Primele ridicări ale țărânimii românești din Transilvania, din 1437 și 1514, sunt de natură socială, împotriva nobililor asupritori, și la ele participă și țărâni unguri și săcui. După revoluțiile țărănești vin altele în care, aături de țărani, stau în număr mare intelectuali români, cum Revoluția lui Horia din 1784, prima mișcare națională a Transilvănenilor. După ea urmează mișcarea de ordin constituțional-politic dela 1790-1792, cu *Supplex libellus Valachorum*. La 1848 Românii ardeleni luptă alături cu Croații contra Ungurilor, ca să apere împotriva acestor din urmă împărăția austriacă îngrată față de ai noștri, căci în 1867 aceasta încheie Dualismul austro-ungar, dând pe Români pracă Maghiarilor. Ca să stăvilească opera de de-naționalizare pusă la cale de guvernele ungurești, Românii se organizează prin intelectuali lor ca să se opună pe cale legală acestor tendințe. În țară, după înființarea societății iredentiste maghiare „Emke” din 1885, se întemeiază și la București, în ziua de 24 Ianuarie 1891, „Liga pentru Unitatea culturală a tuturor Românilor”, a cărei activitate propagandistică în țară și în străinătate face mult sânge rău neprietenilor dela Budapesta. „Memoriul Studenților Universitari Români”, scris de Slavici, tradus în 4 limbi de circulație, e răspândit cu profuziune în Europa. Studenții unguri ticăresc și ei un memoriu, la care studenții transilvăneni răspund cu „Replica” din 1892. pe care curând Ungurii încep s'o confisce, autoritățile lor ca'licificând-o ca agitatorie și condamnând la temniță pe Aurel Popovici și pe N. Roman. În acest timp Partidul Național al Românilor din Transilvania, adunat la Sibiu în 1892, decide a prezenta Împăratului un „Memorand”, prin o delegație de 300 Români, prezidați de Dr. Ioan Rațiu, ca să arate doleanțele poporului

lor la Viena, în Mai 1893. Delegația însă nu e primită, memorandumul nu e citit de Franz Iosef, iar guvernul intențiază Comitetului Național proces pentru cutezanța de a fi voit să se plângă direct Împăratului și de a fi răspândit în Europa textul incriminat. Curtea cu Juri din Cluj judecă ungurește și condamnă pe fel pe acuzați, dela doi ani la două luni de temniță. Sentința se dă la 25 Mai 1894. Acestea fiind taptele pe care se întemeiază desfășurarea celor cuprinse în lucrarea d-lui Braharu, urmează apoi capitolele înfățișând: *Studentimea română și procesul Memorandumului*; *Opinia publică italiană și procesul*; trece după aceasta la *Chestiunea română în Italia după proces*, cu capitolele: *Întemnițarea memorandiștilor la Segedin și la Vacz*; *Chestiunea română în Italia*; *Amnestierea memorandiștilor*; *Chestiunea română în Italia în timpul serbării Mileniului*; partea din urmă fiind rezervată pentru a descrie *Activitatea în România a ziaristului italian Roberto Fava*, mare prieten, sincer și absolut desinteresat al Românilor, ale cărui 16 scrisori, adresate amicului său Gr. T. Brătianu, se dau la anexe.

Influența limbii române asupra limbii maghiare, studiu lexicologic, de Geza Blédy. 164 pag., Sibiu, 1942. — Teză de doctorat susținută la Universitatea clujană, lucrarea aceasta nu studiază în general influența limbii române asupra celei maghiare; ea se ocupa numai de partea lexicală a limbii, cu excluziunea onomastice, a toponomastice și a fenomenelor sintactice care, ele singure, ar putea face obiectul unui amplu studiu. Cercetarea e împărțită în două: partea I, după semnalarea unui număr de fapte esențiale de fonetică, morfologie, lexic și semantica de natură generală, urmează lista alfabetică a cuvintelor ungurești de origine română care au intrat în uzul curent al idiomului maghiar înainte de 1918, și în care nu sunt puse cu drept cuvânt elementele lexicale din limba Ciangăilor; tot aici intră și o seamă de vocabule pentru care lipsesc explicațiile convingătoare și definitive, dar ce se presupun a fi de aceeași proveniență. Din aceste șuvinte unele e sunt foarte răspândite, altele își întind aria numai în Transilvania, sau numai la Săcu, or sunt forme locale, regionale; câteva sunt rare. Cuvintele înregistrate aici se refera la viața agricolă în primul rând, anume: Creșterea vitelor și agricultura, Plante și animale, Insușirile omului, Unelte și materii din viața casnică, Viața de toate zilele, Mâncări și băuturi, Petreceri, și obiceiuri, Imbrăcăminte, Demnități și ocupații, Termeni de geografie și meteorologie, Credințele poporului, apoi termeni indicând Rudenii și prietenia — Partea II cercetează, pe baza textelor scoase din ziare ungurești de după războiu, influența studiată de autor, exercitată asupra limbajului administrativ, judecătoresc, școlar, militar, etc., adică înrăurirea recentă a limbii oficiale, cu termeni mai mult abstracți, fața de cuvintele din prima parte, care au intrat în uzul țărănimii ungurești, și care se manifestă în cuvinte mai mult concrete. — Un indice de cuvinte și unul de materii încheie volumul bine venit al d-lui Geza Blédy.

La Roumanie à la frontière orientale de l'Europe, par le Prof. S. Mehedinți, Bucarest, 1942. — Autorul arată cum, după ce Românii rezistaseră menținându-se pe poziții în fața invaziunilor barbare, de cu sec. XIV, prin așezările comerciale ale Venețienilor și Genovezilor la Marea Neagră, la Chilia și Cetatea-Albă, poporul român începea să aibă înainte-i o minunată perspectivă: „Il aurait pu bénéficier complètement des bienfaits de la Renaissance, en renouant le fil avec la civilisation et la culture latines, dont l'avait séparé l'invasion des barbares, et particulièrement la horde slave, qui était arrivée jusqu'à l'Adriatique, aux Alpes et même le long de quelques affluents de la rive droite du Rhin“. Venirea Turcilor însă schimbă situația: Italienii dispar din porturile Marii Negre, iar poporul nostru rămâne prizonier între trei neamuri mongolice: Maghiarii, Tătarii și Turcii, între care el a trăit asediat până în sec. XIX. Cu sec. XX, când „parut de nouveau sur la carte une Roumanie ronde comme la Dacie antique“, importanța țării noastre sporește considerabil, ca drum ce duce, prin

Rin, Dunăre, Bosfor și Suez, spre Indii. De aceea, zice autorul, „il n'y a rien de hardi à ce que nous considérons la limite orientale de la Roumanie, comprise entre le quadrilatère Cernăuți, Hotin, Reni et Cetatea Albă comme une région intéressante non seulement pour l'Etat roumain, mais aussi du point de vue géopolitique“. De altfel limita Daciei orientale a fost din antichitate chiar geopolitică a Europei înspre Asia, și anume la Nistru, cu basmul lui. În timpul Evului-Mediu cetățile românești de pe acest fluviu erau straja Europei față de istmul ponto-baltic. Tot așa și azi, noi suntem bastionul cel mai înaintat al continentului spre Răsărit, și tot noi poporul care, în Estul Europei, a manifestat categoric repulsiunea sa față de politica țaristă și panslavistă. Orientarea politică a înțeleptului nostru rege Carol I, continuată astăzi de aceea a Conducătorului Statului, ne fixează îndatoririle pe care cinstii și vitejește ni le ținem alături de iealul nostru mare aliat, tot așa cum ne îndreptățește să așteptăm cu încredere necondiționată ceasul când, victorioși, va fi să trasăm rectificările după dreptate ale noiei hărți a Europei de mâine, în partea care ne privește.

Legăturile familiale ale lui A. C. Cuza cu Basarabia, de G. Bezviconi, cu prilejul împlinirii a 85 de ani ai vârstei profesorului naționalist. Extras din „Cetatea Moldovei“, III, 5. — Familia Cuza apare în Istoria Moldovei cu Dumitrașcu, fost mare spătar, mort la 10 Ian. 1717. Fiul său, logofătul Miron Cuza, a ținut pe fața hatmanului Ion Costin, fiul cronicarului Miron C. Copilul lor Ioan Cuza a murit la 18 Aug. 1788. Al treilea iu al acestuia a fost căminarul Nicolae. 1754-1806, tatăl postelnicului Ioan Cuza, mort 1849, căsătorit cu Sultana Cozadini, din casatoria carora a eșit viitorul Domnitor Alexandru Ioan Cuza. Al treilea fiu al căminarului Nicolae e postelnicul Gheorghe (1780-1835), unchiul Domnitorului și tatăl lui Ioan Cuza și al lui Constantin Cuza, magistrat, căsătorit cu Smaranda Coroii, nărinții profesorului A. C. Cuza. Se dă apoi o scută biografie a întemeietorului Ligii Apărării Naționale Creștine. Urmează o schiță istorică a familiilor Coroii și Kazimir, cu cari basarabeni s'au înrudit Cuziștii moldoveni. — În marginea acestei lucrări însemnăm odată mai mult vrednica de cinstire activitate istorică a d-lui G. Bezviconi, care ca nimeni altul pentru regunea de dincolo de Prut a binemeritat prin munca sa de desălenitor neobosit, dar și prin jertfele-i personale, fără ca să-i fie osteneala sprijinită de oficialitate. Căci d-sa scrie, în foaia volantă ce atașează broșurii aci recenzate: „N'am primit nici cel mai mic sprijin al oficialităților. Nu s'a înregistrat nici cea mai mică îmbunătățire în situația autorului, care nu mai are de unde sacrifica pentru activitatea sa“. Iar mai departe: „Căutăm un singur Om, ca să ne asigure posibilitatea de muncă, care, în întregime, i-ar fi un primos de recunoștință. Apelăm încă odată la cei cari au inimă și posibilități să ne audă“. Este ceea ce dorim și noi, măcar cu intrarea în acest an nou 1943, sârguitorului și desinteresatului ostenitor în ogorul Istoriei, care e d-l Bezviconi.

La tradition historique et l'origine des Roumains, par Alexandre Ciorănescu. Bucarest, 1942. — Broșură de 52 pag., destinată în special străinătății, își propune să arate cât de neserioasă e afirmarea scriitorului ungur Galdi, cum că conștiința latinității neamului nostru nu s'a ivit decât la finele sec. XVIII, și în special în Ardeal, prin mijlocirea culturii maghiare! Căci altfel nici nu le-ar fi trecut prin minte așa ceva proștilor de Români. D. Ciorănescu vine să arate: 1. Ca latinitatea noastră e confirmată de o mie de ani printr-o tradiție istorică neîntreruptă, nu numai de istoriografia românească și de conștiința noastră națională, dar și de dovezi provenite de din afara hotarelor noastre; 2. că, departe de a fi fost împrumutată dela Unguri, ideea latinității națiunei românești a început prin a fi contestată de istoricii maghiari, anume la finele sec. XVIII, adică tocmai atunci când Românii au făurit din conștiința latinității lor o armă politică și un argument în favoarea revendicărilor lor naționale. Argumentarea și susținerea cu dovezi a acestor două lucruri se face rând pe rând în următoarele capitole: 1. Amintirea originilor latine; 2. Românii văzuți de Bizanț și de Italia; 3. Inceputurile erudiției moderne; 4. Cronicarii și istoricii români; 5. Adevărul istoric și interesul politic.

Cercetări folclorice în Ugocea românească din jud. Satu-Mare, de *Vasile Scurtu*. Buc. 1942. Extras din „Arhiva de Folclor” nr. VI. — Autorul, acum profesor în Craiova, a petrecut, în aceeași calitate, zece ani în regiunea de frontieră a Satmarului, pe care o cunoaște bine, și în care a făcut cercetări în materie de istorie și folclor. Și cum în această din urmă direcție nu s’au făcut culegeri în plasa Ugocea de către nimeni până aci, d. V. Scurtu a colindat în vara anului 1940 următoarele comune ugoceane: Batarci, Bocicău, Comlăușa, Gherța-Mare, Gherța-Mică, Tarna-Mare, Turț și Valea-Sacă, din care a adunat un bogat și interesant material folcloristic, pe care îl publică. Regiunea e la poalele munților Carpații Păduroși, pe cursul superior al Tisei, în punctul extrem al românismului nord-vestic. Pomenit documentar din sec. XV ca un comitat, îl aflăm însă în legătură cu Maramureșul, încă din 1299. Pare a se lega mai firește de Țara Oașului prin așezarea lui geografică pe o prelungire a munților Oașului. Satele și locuitorii ugoceeni au fost în trecut mult mai numeroși; o însemnată parte din ei au fost desnaționalizați în cursul vremii de Unguri și de Ruteni. Dacă, după observațiile autorului, Ugoceenii din Ugocea și Oșenii din Țara Oașului vecină au portul, limba și multe obiceiuri aproape identice, ei nu trebuie însă confundăți, intru cât au între ei și destule deosebiri, primii fiind superiori în multe celor din urmă. Regiunea e puțin productivă, locuitorii ocupându-se totuși în primul rând cu agricultura. Se descrie starea Ugoceenilor, cu locuințele, hrana, portul și firea lor, viața religioasă și starea culturală nesatisfăcătoare. După acest capitol se trece la folclor, cu considerații generale și constatări ocale, apoi la graiu și la obiceiuri, acest din urmă capitol fiind mai bogat, referindu-se la diverse sărbători, la naștere, la nuntă, la moarte și la înmormântare. Restul volumului îl ocupă textele, 507 la număr, cuprinzând balade (acestea mai puțin numeroase), doine, strigături, colinde, tradiții despre oameni, locuri și viața din trecut, povești, legende și snoave, ghicitori, bocete, cântece de leagăn, jocuri de copii, descântece, practici magice, credințe despre demoni, ființe fantastice și cu puteri supranaturale, sfârșind cu credințe și superstiții felurite. La urmă cuvenitul glosar, cum și trei planșe cu 12 ilustrații după fotografiile luate la fața locului.

Sanctuarul Dacilor „Kogaionon”, de Prof. *Al. Borza*. Extras din „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, 1942. Timișoara, 1942. — După indicațiile ce profesorul clujan și Director al Institutului de Botanică dedese într-o a sa broșură anterioară: „Descoperiri arheologice în Banat din timpul Dacilor”, recenzată de noi anul trecut (pag. 420), autorul se oprește acum mai stăruior asupra unei chestiuni pusă în discuție de răp. Xenopol și de Ion Conea, anume a existenței unui sanctuar dacic de pe muntele sfânt al Dacilor, Kogaionon, așa cum acest nume ne-a fost transmis de Strabon, și pe care d-sa îl identifică cu Muntele Gugu și peștera acestuia, din județul Hunedoara. Pentru lămurire prealabilă aduce mai întâi date istorice despre cultul Dacilor, după Herodot și Strabon alias Poseidonios. Este un pasagiu din Herodot și trei din Strabon, pe care textul le reproduce în traducere îngrijită, apoi sugestiile lui Pârvan, din care reiese că Geto-Dacii aveau un sanctuar pe un munte considerat sacru, și că într-o peșteră a lui locuia marele preot al cultului lor. Spre a localiza topograficește acest munte avem numai numele muntelui Kogaionon „cu peștera Marelui Preot și râul de alături”, date pe care nicio hartă nu le indică, firește. Metoda istorică e deci nepulnicioasă aci, și tot așa metoda arheologică, fiindcă nici inscripții nu au lăsat Geto-Dacii, și nici obiecte, intru cât acelea vor fi fost de lemn, ca la munte, cum observă și Pârvan; cercetări n’au fost făcute aci de arheologi. Metoda filologică, nu îndestul utilizată, ar putea duce la concluzia că numele Kogaionon, scris și pronunțat probabil stălcit de Greci, poate da pe „Gugu” în românește, așa cum râul Korkas din anticitate, în Balcani, se numește azi: „Gurk”. Metoda geografică „sau geo-etnologică, cum o numesc eu, trebuie să cerceteze toate masivele muntoase din regiunea dacică ce corespund datelor istorice certe — înălțime mare, peșteră naturală în vârf, râu cu acelaș nume alături, punct dominant și impresio-

nant prin înfățișare —, și prin eliminarea celor puțin probabile să se fixeze, dacă este posibil, asupra ipotezei cele mai probabile și mai verosimile, căutând puncte de reazăm și în eventuale considerații antropogeografice". Indicațiile istorice mult-puține câte sunt ne pot călăuzi și duce la o constatare. Procedând prin excluziune, numai după o serioasă documentare, vizitând munte cu munte din cei ce trec de 2.000 m. și au peșteri naturale potrivite compoziției lor geologice, vom constata că Retezatul nu are peșteri mari la înălțime; Munții Orăștiei, ai Cugirului și ai Sebeșului nu îndeplinesc condițiunile de mai sus; ai Făgărașului și ai Țării Bârsei sunt despărțiți de centrul regatului dacic, ca și cei dela Piatra Craiului; Munții Apuseni nu se ridică peste limita pădurii, deși calcaroși și deci cu multe peșteri; Muntele Mare, Vlădeasa nu are peșteră în vârf. Cercetând munții Banatului și Olteniei nu vom afla condițiunile cerute la Masivul Semenicului și al Pleșuvei, cum nici în Țara Almăjului și nici la Poiana Ruscăi; Parângu n'are peșteri la înălțime; tot așa Oslea, precum și vârfurile Masivului alpin bănățean, și tot așa regiunea Muntelui Țarcu. Rămâne de văzut numai lanțul de munți Branul, Gugu, Muraru, Godeanu, cu continuarea lor înspre Valea Cernel. Aceste vârfuri sunt toate conice, Gugu având forma cea mai regulată și fiind și cel mai înalt (2292 m.). Singur el are o peșteră la înălțimea de cca. 2110 m., locuibilă, departe de lume dar accesibilă, cu o largă și impunătoare pravești de acolo peste trei provincii. Gugul are și o poziție centrală față de răspândirea triburilor dacice din Banat, Hațeg, Oltenia și Munții Apuseni. D. Borza face și o descriere, însoțită de harta locului și fotografiile peșterii. Ultima indicație — rău cu același nume alături — se verifică și ea, căci pârâul ce pornește dela Gugu și Muraru se numește: Izvorul Gugului. Rezultă din toate acestea că: „Dacă este ade-vărat că a existat un munte sfânt Kogaionon la Daci, munte foarte înalt cu peșteră în vârf, în care locuia ca un sihastru Marele Preot al lui Zamolxes și citea semnele cerului, aducând și jertfă Zeului, acel munte a fost, cu cea mai mare probabilitate, Muntele Gugu cu peștera sa". — Notăm marginal că în ultimul număr al anului 1942 din revista „Natura“ e o scurtă descriere de N. Boșcaiu: *Muntele Gugu*, cu speciale considerații asupra florei acestor înălțimi.

Românii din Răsărit-Transnistria, de Prof. Emil Diaconescu, Iași, 1942. — Spațiul teritorial al poporului român nu se oprește la Nistru; el se întinde peste tot unde din bătrâni a fost așezat neamul românesc, urmaș al străvechei populații trace băștinașe prin aceste locuri. „Românii înfățișează deci o permanență istorică, față de triburile migratoare de barbari”, ce s'au pripășit mult mai târziu pe aici. Autorii vechi mărturisesc că Geto-Dacii erau stăpânitori peste pământul răsăritean până dincolo de Bug-Hypanis, care a trecut apoi imperiului roman. Sub numele de Bolohoveni și Brodnici din analele rusești sunt tot Moldovenii noștri, organizați în stat liber încă din sec. XII. Singuri strămoșii noștri, dintre atâtea neamuri bălute de vânturile migrațiilor, sunt permanenți în Transnistria, ca urmași ai Traco-Romanilor, cum și cei mai vechi așezați în aceste locuri. Moldova a avut de vecini în cursul vremii pe Lituani și pe Poloni, de cu sec. XIV. Slavii de Răsărit, cari apar în istorie din sec. IX, încep să albe legături cu Moldova abia în sec. XVII, când sunt la Nipru, unde se organizează între acest râu și Volga. Când Tătarii cuprind regiunea dintre Bug și Nistru, Moldovenii își continuă viața lor pastorală și agricolă. Pășunile bogate ale Transnistriei atrag și pe ciobanii moldoveni și ardeleni cu turmele lor dincolo de Nistru. În sec. XIV, când se întemeiază țările românești, „cele dintâi organizații politice europene în fața întinsei stepe răsăritene”, Moldova are fruntaria ei pe Nistru, „râu românesc”. În sec. XV găsim mulți Români așezați și la Cafia geneveză. În Galiția orientală erau prin sec. XII-XIII peste 100 de sate românești. În Polonia, în Pocuția și în Podolia Românii sunt foarte numeroși, clitori a multe biserici din acele țări. Din ei o bună parte s'au desnaționalizat. Stăpânirea Turco-Tătarilor se întinde, după epoca lui Ștefan cel Mare, peste Nipru spre Nistru, când Moldova pierde Cetatea Albă și Chilia. Cazacii aveau numeroși oșteni din neamul nostru printre ei,

luptând contra Tătarilor. Între șefii lor apar de timpuriu mulți Români. Gheorghe Duca al Moldovei e și hatman al „Ucrainei moldovenesti”. Unii boierii moldoveni aveau moșii dincolo de Nistru. Până la Petru cel Mare Rușii își aveau privilegiile spre Nord; dela el încep a jindii spre Sud și Apus. Pe la începutul sec. XVIII podurile și vadurile de pe Nistru erau în stăpânirea Moldovenilor. Peste câteva decenii Rușii invadează în Ucraina și ocupă parte din Transnistria. Viața românească a continuat și după întinderea Moscoviților la Nistru chiar, când mase mari de Moldoveni au fost deportați ca să colonizeze ținuturile întinse și pustii dinspre sudul Rusiei. În sec. XVIII apar Evreii în Transnistria. Emigrările de Moldoveni peste Nistru cresc, prin mirajul ținșinelor terenuri fără stăpân de acolo și inexistența birului prin acele pustiiuri. După Cuciuc-Gainargi agenții muscălești cutreeră țara îndemnând pe Români să emigreze în Rusia meridională, care astfel se populă simșilor. După ocuparea Transnistriei de Ruși în 1792, Românii de peste Nistru au continuat legăturile cu țara-mamă, prin biserică și comerț. Movilău și Dubăsarii au lost și centre culturale moldovenesti, unde s'au tipărit cărți bisericești, din care unele au trecut și în Moldova. În 1812 Rușii ne răpesc și Basarabia, când foarte mulți basarabeni trec Prutul, ca să scape de robia muscălească. Numeroși călători străini prin Rusia mărturisesc existența blocului unitar etnic al Românilor de ambele laturi ale Niprului. Între Bug și Nistru sunt peste 400 de sale românești, așezările lor mai compacte fiind în stânga Nistrului, dela Movilău spre vărsarea fluviului. Din cercetarea vechilor hărți etnografice reiese că Transnistria o un ținut românesc de antică așezare, cu infiltrații ruso-ucrainene de dată târzie, dela finele sec. XVIII. Ultimile capitole arată luptele naționale ale Românilor din Basarabia și Transnistria, dorința ce au exprimat în 1917 de a se uni cu România liberă, organizarea unei „Republici Moldovenesti” în 1924, condusă în mare majoritate de Ruși, Evrei sau Ucraineni, rezistența Românilor de acolo la bolșevizare, însărit eliberarea Transnistriei în 1941, de către armatele noastre alături de Marele Reich, sub domnia Regelui Mihai.

Covorul oltenesc, după titlul copertei exterioare, sau mai exact: **Evoluarea scoarțelor oltenesti**, cum indică titlul interior, de *Al. Tzigara-Samurcaș*, publicat de „Liga Națională a Femeilor din Gorj”, București, 1912. Ed. „Scrișul Românesc”. — O notă introductivă arată că, de acum 40 de ani și ceva, autorul a semnalat la noi importanța artistică și economică a artei naționale și nevoia de a ne încuraja industria casnică țărănească. Pe urmele acestui indemn, susținut de Regele Carol I și Regina Elisabeta, au lucrat Societatea „Furnica”, „Societatea Domnița Maria”, ardeleana „Albina”, Soc. „Tesașoarea” și altele, apoi „Liga Națională a Femeilor Române”, a cărei secție gorjană, condusă de d-na Aretia C. Tătărescu, s'a ocupat în special de covorul oltenesc și problema întineririi lui „după o concepție nouă, formulată de d-na Tătărescu și aplicată la atelierul gorjan de sub a d-sale conducere”. — Urmează o expunere a d-lui Tzigara-Samurcaș cu privire la arta populară din Oltenia, regiune care, „deși făcând parte integrantă din Muntenia, are totuși o individualitate din punct de vedere artistic”. Studiul cuprinde următoarele părți. Climatul artistic al Olteniei; Covorul românesc în timp și spațiu; Specificul covorului românesc, deosebit și el după regiuni; Individualitatea scoarțelor oltenesti în colorație, izvod și compoziție, în care inventivitatea țăranei oltene e neîntrecută; Ultima evoluare a scoartei oltenesti, concepută și executată în pomenitele ateliere ale societății țârgujene. D-na Tătărescu a pornit de la justa constatare că, „lucrând pe comandă, pentru alții, țărâna industrializează munca ei, nu se gândește decât să producă cât mai repede, înșirând aceleași izvoade, pentru a câștiga bani cât mai mulți, cu cari să-și cumpere apoi din târg țesături pe care ea nu mai are timp să și le lucreze singură”. În chipul acesta munca individuală, cu caracter artistic și fantezie personală este ucisă. În potriva acestei stări de fapt, reacțiunea Ligei Femeilor Gorjene a lost oportună și eficientă. La început lucrătoarele au copiat vechi specimene de scoarte tipice și frumoase oltenesti, au deprins a boi lâna cu vopsele

vegetale după rețete bătrânești, după care, „stăpânind la perfecție tehnica tradițională, d-na Tătărescu a purces în 1936 la reformarea structurii scoarțelor de până aci”. Ca să adapteze mărimea și compoziția decorativă a scoarțelor la nișele interioare cu încăperi mai mici și nu prea înalte în tavan, cum se construiesc azi apartamentele particulare moderne, s'a renunțat la fabricarea celor de mari dimensiuni și destinate a fi atârinate de pereți, punându-se în lucru numai covoare cu rostul de a li întinse pe jos și de suprafețe mai modeste. Destinate a fi privite de acum numai de sus în jos, iar nu ca un tablou animat pe zid, în noua atmosferă a unor odăi cu mobilă puțină, se impuneau, după concepția îndrumătoare, „covoare mai unitare în masele de colorii, și cu ornamente mai puține, dar vizibile”. Pentru aceasta s'au eliminat chenarele — ceea ce mă îndoiesc a fi fost bine, întrucât elementul chenar, alături de elementul decorativ specific și de coloratură, este de natură a situa geograficește chilimul oltenesc —, care au fost înlocuite cu spații libere monocrome, la unele modele fiind presărate cu elemente florale, sau cu păsări stilizate, scoase din vechi izvoade și mărite în proporțiile potrivite, colorația tinzând a fi mai unitară, mai armonizată fondului ce formează câmpul covorului. Cele 12 planșe colorate ce însoțesc textul, și care sunt o încântare pentru ochi, ne dau o idee, dar de sigur insuficientă, de cum s'ar înfățișa aceste scoarțe puse în mediul lor, asortate jugrăvelii pereților și mobilierului respectiv. Numai astfel prezentate și esite victorioase dintr'o asemenea probă, covoarele oltenesti concepute de vrednica gorjancă d-na Aralia G. Tătărescu se vor impune publicului, prin adziunea tuturor oamenilor de gust la formula d-sale. — Trebuie să notăm cu deosebită satisfacțiune că tiparul admirabil ca literă, cerneală, gravuri, dispoziție tipografică și imprimare este opera atelierelor „Scrișul Românesc” din Craiova. Volumul poate rivaliza cu lucrul eșit din teascurile celor mai de seamă instituții de artă grafică străine. Coperți, în pânză cenușie și cu titlul imprimat în castaniu și albastru, e învelită într'o falsă copertă având pe ea încă un model de covor din cele create de d-na Tătărescu.

Infanteria războiului modern, de Căp. Mihail St. Cioroiu. Tip. Vlădescu, Câmpulung, 1943. — Lucrare de specialitate, ce nu intră în competența și preocupările noastre, ni se trimite omagial de un distins fost elev al Colegiului „Carol I”, ofițer tânăr, brevetat de Stat Major, un studios care, în orele sale libere, în loc de a bate trotarele străzii Unirii, se apleacă asupra cărților, meditează asupra problemelor ce se pun cu privire la războiul în curs, ba chiar găsește timp și pentru îndeletniciri literare. Ca unul care a luptat pe front în linia de foc, d-sa a pus pe hârtie, pentru folosința celor ce comandă infanteriști, rodul experienței și observațiilor sale personale, făcute între 1939 și 1942, cu privire la cele trei forme de acțiune de luptă: Observarea, Focul și Mișcarea, acest din urmă capitol tratând temele Lupta de noapte, Vârful de atac, Lupta vânătorilor de care și Acțiunea patrulelor de infanterie. La sfârșit capitolul despre Apărarea contra acțiunilor aeriene. Clișeele cu mici schițe reduse la esențial se adaugă textului, acolo unde autorul o socotește necesar. Textul lucrării e scurt, concis, clar, ferindu-se de a face pologhiile or literatură unde nu îi este locul.

Politica minoritară a guvernelor ungurești (1867-1914), de Zenobie Păclișanu, Membru corespondent al Academiei Române. București, 1943. — În 1867 Habsburgii au cedat la nevoie Unguriilor Marele Principat al Transilvaniei, independent încă din 1526 și în care Maghiarii formau abia 28% din populația țării. Austria și Ungaria rămăneau unite numai prin persoana Domnitorului, cu politică externă și armată comună și un singur ministru la externe, războiul și finanțe. Aceasta era dualismul austro-ungar ce a durat până în 1918. Nu era nici el pe placul lacomiilor vecini dela Tisa, dar ei „au abdicat față de monarh, pentru a avea mână liberă în interior față de populația nemaghiară”, pe care s'a pornit s'o maghiarizeze cu toroipănuș. *Legea pentru egala îndreptățire a naționalităților din 1868*, votată de Unguri ca să ungă ochii străinilor ce nu șiau ce minciună ascunde sub

titlul ei, a fost făcută tocmai pentru a nedreptăți naționalitățile majoritare din Transilvania și a urmări deslințarea lor. Acestea prezentaseră și ele un proiect de lege, care într-adevăr stabilea egalitatea de drepturi între minoritarii unguri și celelalte neamuri: Români, Sârbi, Slovaci, Ruteni și Germani, dar fîrește că Ungurii l-au respins. Pentru ei nu exista legal în Stat decât o singură națiune cu toate drepturile: cea maghiară. Autorul prezintă această lege, din care fiecare articol conștința o nedreptate și îndreptăția cel mai cinic abuz. Dar cum această lege care proclama existența unui stat național maghiar nu putea să deslințeze și o realitate: existența celorlalte naționalități—, guvernele ungurești toate s'au străduit să maghiarizeze cu orice preț întreaga suflare din Ardeal, așa cum se arată cu grămadă de exemple în cartea d-lui Z. P. Un capitol se ocupă de viața culturală a minorităților din Ungaria, așa cum le-a creiat-o legea înflămă pomenită, și anume despre învățământul minoritar, ridicul de redus lață de al Ungurilor, cari de fapt ei erau minoritarii, apoi de asociațiile culturale ale nemaghiarilor. Un alt capitol ne arată regimul presei minoritare în Ungaria, gemând sub călcăiul asupritorilor, iar cel următor rezultatele politice ungare de maghiarizare, dezastruoase pentru naționalitățile nemaghiare, și datorite în primul rând școalei maghiarizate și cutropirei orașelor de elemente ungurești.

Două studii de Istorie a Dreptului românesc, și anume: Despre prerogativele marilor boieri moldoveni înainte de Ștefan cel Mare, apoi: Ce înțeles au avut actele de donațiuni domnești de pămînt la începuturile voevodatelor, de *Dinu C. Arion*, conferențiar universitar, București, Tip. „Universul”, 1942. — 1). „Un caracter specific al diplomatiei voevodatului Moldovei, de la apariția primelor acte domnești și până în sec. XVII, îl constituie mențiunea, în cuprinsul lor, a *credinței* (slav. *veara*) boierilor moldoveni, alături de credința Domnului ce-și face cunoscut hotărîrea, și referitoare ei”. Formularea acestei credinți cuprinzând pe „boierii mari și mici” apare în acest chip ca o regulă generală în actele domnești interne ca și în cele externe, cu foarte rare excepții. Din cele interne primul ca dată e un act al lui Roman I, din 30 Martie 1392 în târgul Roman, prin care dăruiește trei sate pe Siret slugei sale Ionaș Viteazul pentru a lui credincioasă slujbă și, după ce arată hotarele satelor, zice: „Și la aceasta credința mea și credința fiilor mei, credința jupânului Iuga Giurgevici, credința jupânului Ștef cu și cu frații lui, credința bratului Neatedului, credința lui Stanislav, credința panului Drăgoi, credința lui Andreiaș și a panului Giurgiu, credința panului Draguș Viteazul, credința lui Stravici, credința panului Vlad, a panului Ghidea, a panului Grozea, credința panului Costea, credința lui Oriș, credința tuturor boierilor moldoveni”. Deosebirile de această formulă, care apar în cursul vremii, sunt arătate de autor, cum bunioară cu privire la calificarea de pan, la asocierea copiilor și fraților la actul de credință, cum și la abreviațiunea formulei. În actele externe se găsește de asemenea „credința” boierilor însoțind pe a Domnului ca un fel de perfectare a legământului țării. Așa prima dată în actul din 6 Mai, 1387 al lui Petru I de omagiu către Vladislav II al Poloniei. Credința panilor semnați în actele domnești moldovene „nu poate avea alt înțeles decât acel de garanție a cuvîntului domnesc din acte, dar de garanție nu numai a adevărului acestui cuvînt ce exprima voința Domnului, dar și al îndeplinirii lui. Spre realizarea voinței Domnului, credința lui este completată de aceea boierilor”. Se vede de aci rolul considerabil ce juca marea boierime, stăpînitoare a marii proprietăți, în Moldova, cu aspect de mari feudali pe pămînturi concesionate de Domnitor. Cauza efectivă deci a importanței sociale deosebite a panilor moldoveni este „situațiunea lor de proprietari de întinse domenii, ce face din ei personaje sociale puternice, mai puternice decît marii boieri munteni contemporani”. — 2). Cea de a doua lucrare e o contribuție la studiul fundării Voevodatului Munteniei, comunicare făcută de autor la Academia de Științe Morale și Politice în Febr. 1942. Se pune întrebarea: *Cum* s'au fundat statele românești?, după care urmează a se vedea: *Dece* s'au lundat aceste state? Studiul instituțiilor juridice ale epocii ne poate aduce date și completări, atunci când lipsesc or sunt insuficiente textele respective; în cazul nostru

se cercelază anume ce lămuriri pot aduce donațiunile domnești de pământ la începuturile voevodatelor, și prin urmare și ce lumini pot aduce ele cu privire la fundarea Principatelor. E o axiomă că Domnul a fundat Statul, că adică la un moment dat o căpetenie politică — un voievod la noi — și-a întins stăpânirea asupra unor pământuri — Țara Românească și Moldova la noi —, și-a statornicit autoritatea și a luat conducerea țării nou întemeiate. „Domnul a fost Statul și s'a confundat cu el“. Cronicile și tradiția vorbesc de „descălecarea“, țărilor noastre, în sens de „întemeiere“ a lor. Lucrul e admis pentru descălecatul Moldovei de peste munții Maramureșului; este discutabil însă pentru Muntenia, dacă aci a fost un descălecat „descensus“ de peste Carpați, intru cât majoritatea istoricilor nu admit că întemeierea statului muntean ar fi urmarea unei descălecări, ci o privesc „ca produsă de un proces evolutiv intern al societăților românești din cuprinsul țării“. Din cercetarea actelor referitoare la donații de pământ mănăstirilor sau laicilor în Muntenia, mai ales sub Mircea cel Bătrân, fie ca acte de constituire de proprietate, fie ca acte de confirmare, vedem că Domnul nu poate face dănie decât din domeniul său propriu, adică din pământul țării ce nu a fost încă donat cuiva de dânsul. Donațiunile către particulari au caracter ereditar, actul domnesc de dănie constituind titlu de proprietate. Domnul își păstrează dreptul de a relua pământul concedat de el, în caz de vicieșug, necredință, etc. La schimbarea de domnitor trebue reînnoit actul de proprietate de noul Domn. Țara „e moșia Domnului“, concepție feudală trecută la noi. În Moldova se regăsește mai pronunțată această concepție. Dar de unde oare provine ideea patrimonialității țării în beneficiul Domnului? Cum și-a însușit Domnul această concepție feudală? Societățile existente în Muntenia înainte de întemeiere nu au avut asemenea concepțiune, dar nici voievodul dela Argeș nu le-a impus-o el, pentru că nu o avea. Ea a venit din Apus, a fost luată de Unguri, apoi transmisă prin Transilvania și la noi, la Munteni și Moldoveni, cu mici deosebiri dintre acestea două, „provenind în mare parte din momentele deosebite ale întemeierilor respective“. Studiul de față însă, constatând „prin analize juridice, analogii existente între descălecarea și descensus, cum și între concepțiile prerogativelor feudale ale principelui din voevodatul muntean și ale regalului ungar, nu sunt suficiente pentru a impune o concluzie în privința întemeierii Țării Românești“. Pentru moment cel puțin, răspunsul autorului e negativ. E interesant însă a vedea din acest studiu că și Dreptul figurează pe bun temeiul printre științele ajutoare ale istoriei Românilor.

Culegere de facsimile pentru Școala Arhivistică, în col. „Arhivele Statului“ și sub conducerea Directorului lor general, d-l Prof. Aurelian Sacerdoțeanu, care a făcut să apară această nouă operă de mare folos cercetătorilor în domeniul Istoriei naționale. Până acum au ieșit de sub tipar, în fericite condițiuni tehnice, cinci serii din prima fascicolă a lucrării, și anume: *Seria Română*, de la nr. 1 la 18, întocmită de d. Aurelian Sacerdoțeanu; *Seria Latină*, de la nr. 1 la 25, de d-nele Maria Holban și Virginia Sacerdoțeanu; *Seria Greacă*, de la nr. 1 la 25, de d-nii Aurelian Sacerdoțeanu și Mih. G. Regleanu; *Seria Slavă*, cu 20 facsimile, de d-nii Sacerdoțeanu și Damian Bogdan; *Seria Turcă*, cu 28 facsimile, întocmită de dl. H. Dj. Siruni. Primele trei au apărut în cursul anului 1942, iar ultimele două în 1943, în Tip. „Cartea Românească“ București. — Prefața Directorului General al Arhivelor Statului lămurște că d-sa urmează drumul trasat de marele său înaintaș B. P. Hasdeu, care își propusese, dar fără a-și putea realiza integral planul, să publice textele documentelor românești anterioare secolului XVII, a căror autenticitate ar fi certă, în cea mai fidelă reproducere. Pentru aceasta d-sa pornește editarea unei culegeri de monumente arhivistice, care va servi cercetătorilor feluriți, mai ales elevilor Școalei de Arhivistică. Începutul îl face cu cele dintâi monumente de limbă românească păstrate la secția „Istorice vechi“ a Arhivelor Statului din Capitală; după care va veni rândul celor din alte arhive publice ca și particulare. Facsimilele documentelor reproduse pe cale fotografică

sunt însoțite de un indice, în care se dau data și regestul actului, apoi începutul și sfârșitul textului, menite a înlesni lectura, iar la urmă proveniența documentului. Cele 25 acte latinești din depozitul A. S. București. sunt toate din Ardeal, privind viața românească din acea parte de țară. Documentele grecești, cu excepția a două din ele, sunt emanate din țară și poartă pe ele, deși în limbă grecească, pecetea noastră, fiind „produsul nostru prin stil, limbă și scris”; cele slavonești sunt cunoscute ca text din colecțiile M. Costăchescu și P. P. Panaitescu, dintre care nr. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15 și 20 privesc Ottenia; cele turcești, cu alfabet arab, nu conțin nimic special pentru regiunea noastră. Cuprinsul acestor acte e felurit, dând informații asupra administrației bisericii răsăritene în țară.

Munții României, de Al. Bădăuță, tipărit, în aceleași perfecte condiții tehnice ca și „Covorul Românesc”, de institutul grafic „Scrisul Românesc” din orașul nostru. Planșe din colecția Iosif Fischer, dela Sibiu. Vignetele de I. Demetrescu-Dan. — Autorul — a cărui înfățișare exclude supoziția unui contact mai intim și direct cu natura, pe care ni-l închipuim rezervat doar celor svelți la trup și ageri de picior — este, în ciuda aparenței, un amic al excursiunilor pedestre. îndrăgostit după frumusețea munților țării noastre. Căci dacă „tonul face muzica”, dragostea este în primul rând sentimentul generator al lirismului; dragostea de farmecile înalților altitudinilor a deschiocat din învelișurile care îl ascundea pe poetul ce se învederează a fi d-l Bădăuță în multe din paginile acestei cărți. Cele 14 capitole ale prezentării ce d-sa face munților îndemnători la drumeție se încheie cu: Un cronicar al pamântului românesc, evocare a lui N. Iorga, care, mai mult decât oricare și din orice timp dintre scriitorii noștri, a călcat toate meleagurile României, jugrăvind-i cu înțelegere și sentiment frumusețile aspectului, cum a făcut-o pentru urzeala complicată a trecutului ei. — După cele 107 pagini ale textului urmează 208 planșe pe hârtie cretată gălbuie și tipărite într-un cenușiu bătând puțin în albastru, de un efect minunat, cu legenda în limele română, franceză, germană și engleză. Tiparul planșelor în special însemnează încă un triumf al tipografiei „Scrisul Românesc” din Craiova.

Beizadea Mitică, de M. Theodorian-Carada. Buc. 1943. — Sunt rari de tot bătrânii cari, având în urmă-le un frumos și valoros trecut pus în serviciul țării, în domeniul politic sau în cel cultural, își înving inerția obișnuită vârstei lor și se hotărăsc a-și pune pe hârtie amintirile. Și sunt atâtea lucruri, atâtea amănunte din trecutul nostru, uneori chiar foarte apropiat, care rămân pierdute pentru totdeauna, pentru că ultimii lor marturi le duc cu ei în mormânt. Merită o deosebită cinstită acei cari, ca autorul cărții de față, își dau seama că sunt datori cu ele posterității și se achită de asemenea datorie. Cu atât mai mult când e vorba de cineva care a trăit la răscrucea vânturilor politice române, a participat la luptele politice și a cunoscut de aproape oamenii cari au stat în slujba acțiunilor politice de ieri și de alaltăieri dela noi.

D-l M. Th.-C. este indelul de cunoscutul monografist al valoroasei lucrări „Vasile Lascăr”, Buc. 1943, al celor două volume de „Efemeride”, 1930 și 1937, cum și al multor notițe și însemnări relative la trecutul Craiovei, publicate în această revistă, fără a mai pomeni de romanele și nuvelele sale, în țesătura moră din ele învederându-se transparent locuri, oameni și lucruri de prin părțile noastre de țară. În cartea ce avem sub ochi, d-sa înviează chipul lui Dumitru Ghika, or „Beizadea Mitică”, sub care nume erea mai cunoscut fiul cel mare al lui Grigorie Vodă Ghika, din căsătoria acestuia cu Marghioala Hangerli. Povestirea vieții și activității lui Beizadea Mitică e întretesută cu istoria României de dinaintea și de după Unirea Principatelor, în care Ghikuleștii au jucat roluri de seamă în cursul secolului al XIX-lea. Prin aceasta cartea d-lui M. Th.-C. depășește o simplă monografie. Născut la 31 Mai 1816, beizadeaua avea 18 ani când îi moare tatăl și se urcă pe tron unchiul său Alexandru Ghika. Prin

stăruința celui alt unchiu Mihail Ghika, tatăl Dorei D'Istria, cărturar, e trimis la studii la Viena și München. De cu 1848 intră în politică, unde joacă rol de seamă. Sub Știrbei Vodă e convins a primi să fie Prefectul de Poliție al Capitalei, post pe care îl păstrează și sub Alexandru Vodă Ghika, în 1856 caimacam. El crede în sinceritatea Angliei, care intriga în Orient atunci ca totdeauna, dar cu prilejul alegerilor lui Vogoride își dă seama de perfidia Albionului. Ca „à propos": Se povestește cum, la 1919, ministrul nostru dela Londra, întrebând pe Lord Balvin, prim-ministrul englez, „dacă așa își ține cuvântul (fața de noi) Anglia, Balvin îi răspunde că nu permite nimănui să cerceteze cum se ține de vorbă Anglia", răspuns în care insolența se împletește cu cinismul britanic. De la Divanul ad hoc influența lui Beizadea Mitică încetează; în schimb se accentuează cea politică, pe care autorul o descrie în cadrul evenimentelor generale privind țara noastră. Multe amănunte puțin cunoscute din viața lui L. Catargiu, C. Rosetti și a Brătienilor. Rosetti „mason și ateu, nu se sfia a lucra la întinderea anticlericalismului..."; el nu și-a botezat copiii. La 1883 Ion Brătianu candidează la Craiova contra Prințului Al. Știrbei. Întrunirea la sala „lanci"-Bellevue. Prin 1893 e ales senator la Dolj în opoziție, ca liberal-național. Ministru de mai multe ori, D. Ghika ia parte la întemeierea Creditului Funciar Rural, Societății de asigurare Dacia-România; prezidează de la început Societatea de Construcție; cărmuiește ca efor Spitalelor Civile și fondează Soc. de Cruce Roșie din România. La 18 Februarie 1897 Beizadea Mitică dă și el vamă morții. „Liberal moderat, naționalist sincer și mai presus de toate om perfect ieal", D. Ghika, la început conservator de dreapta partidului, a lucrat la realizarea Unirii, a luptat apoi de la 1862 până la 10 Mai 1866 pentru aducerea unei dinastii străine ereditare, dinastie pe care a apărât-o cu credință până la moartea sa.

Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia, de *Alex. Iordan*, cu o prefață de Aur. Sacerdoțeanu. Buc. 1942. Nr. 1 din col. „Lucrările Școlaei de Arhivistică". — Prefața vestește că Școala de Arhivistică fiind asigurată în existența ei prin solitudinea d-lui ministru Petrovici, pornește o serie de publicații care, alături de „Hrisovul", să înregistreze activitatea sa. Astfel, pe lângă Bibliografiile felurite, „când va fi adunat tot materialul necesar, vom trece la manuale, pentru care vom da mai întâi informațiile preliminare". Va veni apoi rândul monografiilor și edițiilor critice de izvoare. Paralel cu acestea se vor publica studii speciale asupra problemelor care interesează istoria noastră. Principul scop de atins e „de a crea un sistem științific și practic și de a determina o metodă în fiecare domeniu". Merituosă lucrare a d-lui Iordan va îndemna vreun tânăr studios să ne dea cuvenită monografie a vieții și operei lui Vasile Al. Urechia. Cât de curând am dori lucrări similare pentru încă un mare istoric al nostru nepus în justa-i valoare și repede uitat: Grigore Tocilescu. — Bibliografia lui V. A. Urechia cuprinde următoarele capitole: Istorie; Istorie literară; Biografii; Critica literară; Filologie; Culturale; Academice; Școala; Arte; Prefețe; Literatură; Politice; Varia; Indice alfabetic și cronologic.

La Junimea e le correnti antijunimiste, de *Gino Lupi*. Roma, Istituto per l'Europa Orientale, 1943. — Pentru intelectualii italieni cari ar vrea să se informeze în mai adânc despre rolul Junimei în cultura română și mișcarea literară a vremii, cartea prietenului nostru din Milano este un minunat îndreptar. Între curentul latinist, cu exagerările lui, și „curentul patriotico-romantic, de imitațiune franceză", ambele neviabile, se simțea nevoia unui nou impuls reformativ care, „organizând critica după o metodă de ordine și de disciplină", să creieze o literatură cu rădăcinile înfipte în vleanța națională și care să fie expresiunea sufletului neamului în ceea ce acesta are mai perfect și mai armonios. Inițiatorul unul asemenea curent în Titu Maiorescu. Opera sa prezintă o latură negativă mai întâi: cea tinzând a înlătura ideologiile artistice ale timpului său, care dăduseră o îndrumare

greșită literaturii; dar și una pozitivă, constructivă: aceea de a îndruma creațiunile artistice dela noi după reguli etice și estetice. În acest sens el a fost un animator. Pentru a învedera, mai ales în partea-i constructivă, opera lui T. M., autorul cercetează condițiunile în care s'a întemeiat cercul Junimea și Convorbirile, la Iași întâi, apoi la București. Ideile Convorbirilor fură discutate, atacate violent de adversarii lor. Polemicile cu ei pornesc dela patru grupări literare ale vremii: tradiționalismul romantic, cu în frunte B. P. Hasdeu, la Revista Contemporană întâi, apoi la Revista Nouă; curentul latinist ardelean, prin publicațiile Familia și Orientul Latin; curentul socialist, cu Contemporanul dela Iași și criticul I. Gherea; în fine curentul simbolist, inițiat de Macedonski și Bonifaciu Florescu la Literatorul.

Sigilii domnești rare din sec. XVII, de Emil Virtosu. Memoriu la Acad. Rom. 3 Iulie 1942. — Prezintă următoarele sigilii: 1) Stema unită a lui Vasile Lupu, 1693, de pe sigiliul inelar al Domnului, aplicat pe un hrisev slavonesc din 1 Nov. 1639 (7148), cu titulatura „Voevod și Domn al Moldovei și Țării Românești”, titlu ce nu a purtat nici o lună încheiată. — 2) Sigiliul lui Io Mihail Radul Voevod, 1658-1659, recte Mihnea Vodă Radu, este mai mare decât de obicei și tare încărcat, cu legenda: „Ioannes Michael Radulius D. G. Princeps et Archidux Valachiae Transalpinæ” și cu acvila bicefală imperială bizantină; sigiliul e pus pe o poruncă domnească scrisă românește, din 25 Iulie 1658 (7166); titulatura documentului grăiește în slavonă: „Io Mihail Radul, bine dând Dumnezeu, ighemon al Ungrovlahiei și împrejurul părții leșești arhiduxă”, după traducerea unui dascăl slovenesc din sec. XVIII. — Sigiliul lui Grigorie Ghica Voievod, 1662, e aplicat pe o carte domnească din 1 Mai 1664 (7172), cu titulatura: „Io Gligorie Ghica, voievod i Bjilo mlstiiu gospodar zemle blascoe”. — În anexe se reproduce textul integral al documentelor citate de autor, cu traducerea lor, apoi 6 planșe cu sigilliile respective.

Antologia ideologiei junimiste. Culegere de studii neadunate până acum în volum, de E. Lovinescu. Ed. Casa Școalelor. Buc. 1943. — Autorul definitivei monografii în două volume a lui Titu Maiorescu și al Istoriei Civilizației Române Moderne era mai bine ca oricine altul dela noi orientat și pregătit pentru a alcătui antologia scriitorilor junimiști minori, pe care d-l prof. Petrovici, Ministrul Culturii Naționale, într'un gând bun, a cerut-o d-lui prof. Lovinescu. Căci într'adevăr, dacă curentul dela „Convorbiri Literare” a isbutit să se afirme și să dea o nouă fericită îndrumare literaturii noastre, așa încât să impună contemporanilor și să fixeze pentru urmași valori literare, dar și culturale, ca Eminescu, Creangă, Caragiale, Maiorescu, Xenopol și Conta, — trebuie să recunoaștem că, alături de acești corifei au militat și alții mai mărunți, cari, cu mult-puținul lor talent și cu pasiunea ce au pus în apărarea ideologiei grupării lor, au colaborat și ei la izbândă. Dar, pe măsură ce primii și-au statornicit locurile la soare în prețuirea tuturor, cei din urmă au intrat încet în umbră, potrivit procesului de continuă selecționare a valorilor în curgerea vremii; ceva asemănător cu ce se petrece cu vizibilitatea noastră: coborînd dela munte spre șes, dacă privim în urma noastră, vedem cum dispar, rînd pe rînd, nuanțele, amănuntele, lucrurile mărunte, apoi altele din ce în ce mai mari, până când nu mai distingî decât profilele malestuoase ale piscurilor. Nu ar fi deci lipsită de interes o antologie în care să intre și scriitorii ca Bodnărescu, Matilda Pont, Schelleiti, Pogor, Olănescu-Ascanio, A. Naum, St. Vârgolici, Cornea și alții din cei cari au colaborat la venerabilele „Convorbiri”. Deocamdată însă autorul și-a propus să prezinte numai „o antologie a ideologiei junimiste, adică a exponenților criticismului junimist”, și anume T. Maiorescu, V. Pogor, Th. Rosetti, A. D. Xenopol, G. Panu, Al. Lambrior, V. Burlă și P. Mîsir. Din fiecare din aceștia d-l Lovinescu retipărește o seamă de pagini cu articole ca și inedite, întrucît sunt extrase din numerele vechi ale Convorbirilor, pe care puțin le-ar cerceta astăzi. Sunt prin urmare bine venite. Să mulțumim făuritorului acestei antologii de a ni le fi pus la îndemână.

Din trecut, de *Constantin C. Giurescu*. Ed. Cugetarea, Buc. 1942. Cuprinde 25 de conferințe rostite la Radio, înălțând „chipuri, iapte și rândueli din trecutul nostru“, deci pagini de popularizare, dar care aduc uneori și lucruri noi, informațiuni inedite. În prima parte a cărții, cele 14 disertări tratează subiecte din trecutul îndepărtat al plămădirii neamului pe întinsul românesc călărind Carpații și Dunărea până la Mare, așezările noastre de Stat, al Asăneștilor, al Basarabilor și al Moldovei — dela întemeiere până la Unire, precum și câteva figuri din panteonul marilor domnitori, dintre care însemnăm în special, pentru puterea evocativă cu care sunt zugrăvite, acea a lui Matei Aga din Brâncoveni și a lui Constantin Brâncoveanu; de asemenea înălțându-se într-o lumină nouă a lui Alexandru Lăpușneanu; „un nedreptățit“. — Din partea doua însemnăm: *Vechile noastre județe*, dintre care unele „păstrează numele și probabil întinderea vechilor cnezate și voievodate“, cum sunt bunișoara în Oltenia județul Jaleșului, al Motrului și județul de Baită; *Târguri și orașe românești dispărute*, sau numai decăzute din însemnătatea lor și ajunse sate, cum în Gorjul nostru era târgu de lângă Tismana, pomenit la 1491; și Târgu-Gilortului dela sud-est de Târgu-Jiu; *Cine era boier în vechime? Cum se împărțea odinioară dreptatea la Români*; *Jurământul cu brazda 'n cap*, interesant capitol din „obiceiul pământului“, legat de hotărnicirea unei moșii (în Muntenia, în loc de brazda 'n cap, cei ce arătau hotarul „luau câte o traistă cu pământ“ când urmau să jure cu carte de blestem); *Incepături de industrie în țările românești* — în legătură cu ocupațiunile principale ale Românului: agricultura și păstoritul, — sunt din vechime morărițul, velnițele sau povernele de fabricat rachiul, slădnițele sau berăriile (berea se bea în Moldova încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun), tăbăcăria, cojocărițul, pivele sau dărstele de făcut postavurile și cergile, apoi exploatarea sărei, a aurului și chiar a arămii, a fierului, a chilibiarului, însăfârșit extragerea primitivă a păcurei; *Luxul în țările românești acum 500 de ani*, capitol deosebit de interesant, plin de informații; la urmă două articole care readuc în lumină figurile lui Costache Negri și A. D. Xenopol.

Biserici nouă după cutremur, de Prof. Arhitect *Petre Antonescu*. Comunicare la Acad. Rom., tip. în Mem. Sect. Ist. 1942. — Cutremurul din 10 Noemvrie 1940 a dovedit că, „pe tabela normelor de forțe și sarcini de care constructorii trebuiau să țină seamă în socotelile lor“ întră de acum și un coeficient de calcul prevăzând eventuale cutremure de pământ. Această mai ales pentru biserici, care ar trebui să aibă „o înălțare avântată și de armonioasă monumentalitate pe planul estetic, o tărie presupusă și voită eternă pe planul material și chiar spiritual“. Căutarea de a preîntâmpina efectele flagelelor care amenință cu dărâmarea clădirile sacre și profane a dus pe om a căuta noul orientări în arta de a construi, în deosebi în arhitectura religioasă. Pornind dela tipul basilicei romane, arhitecții veacurilor creștine, pe temeiul experienței, căutară alte procedee în zidirea bolților de cărămidă, modificând și pereții după noile nevoi, ajungând la forma cupolei bizantine, apoi la ogiva gotică, evoluând spre formule din ce în ce mai variate și mai îndrăznețe. „Modificarea materialului și a condițiilor de lucru a imprimat însă adesea arhitecturii nu numai prefacerea simplă a procedeeelor tehnice, dar chiar îndrumarea către concepții nouă în compoziția sau dispoziția planurilor, și drept urmare firească o preînnoire a formelor“, cerută de resursele locului și timpului în care s'a construit cutare biserică. Betonul armat, de iscodire modernă, a adus și el procedeele lui folosite la reparații și noul construcții, prin reducerea grosimei pereților și bolților, devenite mai rezistente. S'a ajuns astfel la construirea întâi a unei osatur complete și de sine stătătoare de beton armat, schelet rigid și bine legat din temelie până în vârful clădirii, pe care apoi să se pună haina zidăriei și să adauge modelarea decorativă a formelor, „în jocul de suprafețe și volume ce se urmărește“. Dar pe lângă forma de tip basilical — dela care provine biserica noastră cu o navă formată din exonartex și pronaos, din care dal în naosul cu două sănuri laterale, peste care se ridică bolta pantocratorului, cu altarul în fund —, noi avem și tipul din nordul și vestul

Transilvaniei al bisericilor de lemn, mai mici. Autorul a imaginat transpunerea formelor acestora din lemn în beton, transpunere justificată prin „unele analogii de întrebuințare, precum și văditele asemănări de structură dintre aceste două materiale, lemnul și betonul, oricât de ciudat ar părea acest lucru la prima vedere”. Considerând că sporirea populației marilor noastre orașe, cum și a credinței religioase, cere constructorului creșterea unor locașuri de rugăciune mai mari, autorul a căutat să realizeze planul unor biserici de ample dimensiuni, mai încăpătoare, și care, prin înălțimea lor să nu fie strivite de ineptele blocuri evreo-americanesti care desfigurează capitala României de azi. D-sa, pornind dela ideea așezării în mijloc a elementului caracteristic de construcție religioasă ortodoxă care este cupola, prezintă planul unei biserici românești monumentale, realizat în beton armat, și în care cupola pe nervuri e încadrată în centrul unui plan rotund constituind naosul unic de formă octogonală. Domul navei are formă parabolică în secție verticală, terminat sus printr-o calotă sferică corespunzând pantocratorului, peste care în afară s'ar ridica o turleă centrală cu crucea pe ea la înălțimea de 46 metri. În secție orizontală domul are la bază 20 m. diametru, „iar în juru-i se deslășoară un spațiu de circulație lat de 3 m., formând o galerie pe două etaje și având alăturate, în dreptul axelor dela 45 gr., câte o absidă semicirculară”. Interiorul ar putea cuprinde cel puțin 1500 persoane. Pe axele N. V. E. ar fi trei intrări în biserică. — Lucrarea d-lui arhitect Antonescu e însoțită de 12 planșe demonstrative.

Orașe și cetăți din Transilvania, de *Mihail Popescu*. București, Casa Școalelor, 1943. — Autorul și-a adunat materialul prezentat în volumul de față din harta topografică și albumul respectiv, operă a inginerilor topografi Fr. Schwadtner și Ioh. Eitner în anii cari au urmat Păcii dela Carlovitz (1699) și pe care au terminat-o abia în 1735. Sunt aceiași cari au ridicat și harta topografică a Olteniei în timpul ocupațiunii austriece (1718-1739), la care au adăugat și un album cu vederi în tuș, după orașele și mănăstirile mai importante din Oltenia. Vd. *Oltenia în timpul stăpânirii austriece*, de Mih. Popescu, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, fasc. 47, pag. 100-107 și articolul: *Descrierea și proiectele de fortificație a mănăstirilor mai însemnate și a locurilor strategice din Oltenia*, întocmite la 1731 de Inginerul Maior I. C. Weiss, din „Arhivele Olteniei”, an. VII, pag. 248-286, de Al. A. Vasilescu. Urmează, cu reproducerea în frunte a planșei respective din albumul pomenit, orașele: Alba-Iulia, Bistrița, Brașovul, Clujul, Făgărașul, Gherla, Hunedoara, Mediașul, Odorheiu, Rupea-Cohalm, Sebeșul, Sibiu, Sighișoara și Târgu-Mureș.

Slujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungro-Vlahiei, de *G. Popescu-Vâlcea*. Tip. M-rii Neamțu, 1943. Extras din „*Analecta*”, publicat de Institutul de Istoria Artei, Buc. 1943. — Autorul (care este un Oltean) înfățișează un manuscris cu miniaturi din Bibl. Acad. Rom., studiat acum pentru prima dată. Este scris prin grija și cheltuiala Mitropolitului cărturar Ștefan al Munteniei (1648-1668), luptător contra Grecilor din biserica noastră. Textul e cu cirilice, în trei limbi: slavonă, greacă și românească, și anume primele două pentru rugăciuni, iar româna pentru regulele tipice, note și unele pasagii din cuvântările Sfinților Părinți. E deci o mărturisire mai mult a nevoiei simțite atunci de a se introduce treptat limba națională în biserică, începutul făcându-se fie și doar prin forma tipicului. Nu știm însă nici data scrierii manuscrisului, nici cine s'a ostenit cu scrisul lui. Nu are decât două liturghii: a Sf. Ioan Hrisostomul și a Sf. Vasile cel Mare, fără aceea a Sf. Grigorie Dialogul. Din cuprinsul textului se vede că acest Slujebnic e un Liturghier Arhieresc, compus pentru folosința particulară a Mitropolitului Ștefan, împodobit „cu podoaba aleasă”. Prin decor și inițiale, în care predomină elementul floral și zoomorfic, acest manuscris e după modelul școalei miniaturistice a sfârșitului sec. XVI și începutul celui al XVIII din țările române, ajunsă la apogeul său pe vremea lui Matei Basarab. „Nota caracteristică a acestei școale e realismul, naturalul, de cele mai multe ori trecut

În fantezie, spre deosebire de vechea tradiție a manuscriselor bizantine în general, și a celor românești în special, unde predomină decorul abstract al motivului format din entrelac-uri". Desigur că venirea în țară a unor miniaturişti din Orient a adus cu sine înrăurirea aceasta de artă bizantină și armenescă. Nu lipsesc m-sului nostru nici influențele tipografiei, cu vignetele ei din fruntea capitolelor. Toate aceste amănunte sunt semnalate de autor, cu trimitere la pag. respectivă a textului. Miniaturile sunt lucrate numai cu penița unele, iar altele au scenele în color. Se dau la urmă 42 reproduceri de vignete, inițiale (nr. 31 transpune scena pelicanului care își hrănește puii cu sângele său) și miniaturi în negru, foarte bine executate, pe planșe deosebite.

Semnalăm de același autor alte două broșuri, scrise francezește: *Rapports entre la miniature et l'imprimerie roumaine*, răspunzând la întrebarea: Y a-t-il eu une influence de l'une sur l'autre?, Bucurest, 1940, apoi: *Le problème de l'entrelacs et l'ornementation des vieux manuscrits roumains* Buc, 1941, ambele tipărite la „Stampa Română“.

Boierii vieșuitori la sate, de Pr. C. Bobulescu. Chișinău, 1943. Extras din revistă „Luminătorul„. — În vechime vieața boierimii noastre avea trainice legături cu satul, în care boierul locuia, dacă nu cumva era ținut de rostul vreunei dregătorii în capitala țării. Pe moșiile lor boierii noștri aveau case mari și gospodării ce serveau de model țăranilor. Nelipsită din sat era biserica, clădită de neamul proprietarilor; pe lângă ea se adunau casele sătenilor ca puii pe lângă cloșcă. Chiar când un boier ajungea Domn al țării, el continua legătura cu moșia, vizita și supraveghea și de departe gospodăria dela țară. Marele proprietar care era Mihai Viteazul datează una din scrisorile sale: „Din curțile noastre dela Caracal“. La Mogoșoaia, la Potlogi, unde avea Brâncovenii palate, Domnitorul se ducea uneori vara, ori primea oaspeți străini; câteodată venea la Brâncoveni, la biserica unde îi era îngropată mama, ori se ducea la alta din moșiile sale, sau pe la vile de lângă Pilești. Prin părțile noastre autorul citează satul Polovragii al lui Danciu Părăianu logofătul, cu mănăstirea și cu tot cuprinsul ei cât un sat de mare, cu locuință ca de palat. Boierul Preda din Brâncoveni se spunea de contemporani că avea pe moșiile sale 12.000 de iepe și în fiecare din cele 200 de sate ale lui țină câte o herghelie de cai; mai avea și 30.000 de oi, 4.000 de boi, 1.000 de bivoli, 4.000 de porci, 300 de stupi de albine și vreo 100 vedre de miere; pe lângă astea poseda și 1.500 de robi țigani, aproape cât avea bogata mănăstire Cozia. Iar Mănăstirea Tismana avea o zăcătoare în care intrau 36.000 de ocale de vin. Domenico Sestini, în 1780, pomeneste în Oltenia de existența unor case „de piatră“, ceea ce vrea să zică de cărămidă, în jud. Romanați la Cepturoaia, în Vâlcea la Orlești și la „Roschi“, probabil Roșia, în Dolj la Predești. Toate acestea dovedesc traiul larg al boierilor noștri și legătura lor din alte vremuri cu satul. Cartea este cu mult mai bogat documentată pentru lucrurile privind Moldova, partea de țară care a făcut obiectul special al cercetătorului nostru.

Momente de artă și cultură italiană în România, de Alexandru Marcu, prof. univ. Timișoara, 1943. Tipărită de fundațiunea „Oliviero Varzi“, care are drept scop intensificarea raporturilor culturale dintre Italieni și Români, această monografie este a treia din colecția editată de secția timișoreană a Institutului de Cultură Italiană din România. Cartea se deschide cu câteva pagini de *Date biografice și bibliografice asupra autorului*, după care urmează studiile: *Reflexe de Istorie românească în Pictura Renașterii*, evocând, în fața unei pânze a lui Andrea del Castagno, ce a figurat în Expoziția portretului italian de acum câțiva ani dela Belgrad, și care înfățișa pe condottieri Filippo Scolari Florentinul, contemporan și aliat al lui Mircea, voievodul Munteniei, ca și al urmașilor acestuia la tron. Pippo Spano — adică Ispân, Conte — pe numele-i popular, fu Capitano generale și sfetnic de încredere al împăratului-rege Sigismund de Luxemburg, jucând rol de seamă între 1400 și 1426, ca om politic și oștean. Conte de Timișoara, a

fost ocârmuitor al Banatului, unde s'a dovedit bun gospodar. El a înlocuit o acțiune de împăcare între suveranul său și domnitorul român, „punând chiar la cale o întâlnire între cei doi suverani, prin părțile Vărciorovei, spre a se înțelege asupra stăpânirii Severinului și a coordona astfel atribuțiile lui Pippo Spano dela Timișoara cu inițiativele aliatului român”. A fost și mare ctitor de biserici și iubitor de artă, atrăgând la curtea lui maestrul florentin ca Masolino da Panicale și alții, cari au lăsat lucrări de ale lor prin Ungaria Solari a murit la Lipova în Dec. 1426. De notat că vorbea curat românește, ca unul care a trăit în țara românească a Banatului și a condus oștiri formate în bună parte din băstinașii Români. — *Umanistul Marullo Tarcanota în părțile noastre către 1470-1480*, pe vremea lui Vlad Tepeș și a lui Ștefan cel Mare. Sunt mărturisiri autobiografice, deduse din opera poetică a lui Marullo, pe urma vieții aventuroase a acestui umanist greco-italian. În părțile ce ne-ar privi, notițele lui sunt neprecise, din cauza terminologiei geografice umaniste moștenite dela Antici. — *Italia în căutarea latinității noastre*, prin încă unul din umanistii săi: Filippo Bonaccorsi, întemeietorul celebrei Accademia Romana, în drumul său dintre Bosfor și Cracovia a trecut prin Dobrogea, Moldova și Bucovina, ajungând profesor al Universității cracoviene, apoi ambasador și factor politic hotărîtor în Polonia. El este și un simbol al ideei de latinitate a Românilor „răsfrață din Occident, între Dunăre și Carpați, încă din Quattrocento”. Autorul urmărește, aci ca și în alte studii anterioare ale sale, faptul că toți umanistii italieni au scris despre latinitatea noastră orientală, idee care a trecut în operele cronicarilor latini din Ungaria și Polonia, iar de acolo la primii croniciari moldoveni. — *Arestarea lui Felice Orsini la Sibiu*, revoluționarul cu o viață plină de aventuri și sfârșind pe eșafod la 1838 la Paris. În memoriile sale: Les prisons autrichiennes en Italie spune cum a călătorit dela Viena prin Budapesta, Szegedin, Arad și Orăștie la Sibiu în 1855, unde a fost arestat și tratat „ca Românii”, adică în cele mai aspre și neomenoase condițiuni, de Unguri. Se urmărește și ecoul pe care l-a avut în România activitatea revoluționară a lui Orsini, ale cărui memorii au fost traduse în românește de Gr. Serrurier în 1861. — *Bărușlu, student în Italia în 1850*, la Facultatea de Drept din Pavia, unde a stat doi ani, luându-și diploma de doctor în Drept la vârstă de 48 ani. — *Itinerar leopardian în Literatura română*, arătând de când și prin cine și-a făcut cale în țara noastră opera lui Leopardi, foarte bogată în traduceri românești.

Tradiția istorică a descălecătului Țărilor Românești în lumina nouelor cercetări, de Gheorghe I. Brătianu. În Mem. Sect. Ist. ale Acad. Rom. 1942. — Înainte de a examina problema originii principatului muntean, autorul expune rezumativ părerile istoricilor noștri în această chestiune mult desbătută și controversată. Tradiția istorică a descălecătului Țării Românești, păstrată de vechile noastre cronici, n'a mai rămas susținută până la urmă decât de Xenopol. Hasdeu, care o combătuse, a întregit-o totuși prin puterea bogatei sale imaginații. Onciul a arătat confuzia ce se făcea între miticul Negru-Vodă descălecat din Ardeal și Radu Basarab voievodul dela finele sec. XIV. N. Iorga adoptă aceeași părere. Confuzia este constatăta și discutată, cu unele mici deosebiri, de istoricii Al. Lapedatu, I. C. Filitti, I. Lupaș, C. C. Giurescu și Gh. Brătianu. De comun acord, toți cred că „ceea ce pare aproape sigur e că în Țara Românească tradiția coboririi, a unei descălecări a Românilor din Transilvania, cari ar fi întemeiat statul sub domnia unui *Negru-Voievod* legendar, dispare tot mai mult în fața unei realități istorice, care ne arată din ce în ce mai împede un principat autohton, cu o dinastie cu nume cuman, *adunând* micile voievodate din Mica și Marea Valahie, aproape cum țării Moscovei vor *aduna* mai târziu pământurile rusești.. „cum zice d-l Brătianu. Ideea descălecătului, pornită însă din premise care s'au dovedit greșite”, ca a lui Tafrali, a fost reluată de curând de d-l Dinu Arion. D-l Ion Conea, „s'a avântat la rândul său pe urmele descălecătului din Sud”. Autorul recunoaște „că există totuși destule elemente pentru a îndreptăți o reconsiderare a întregii pro-

b'leme; ea trebuie însă așezată într'un cadru mai larg decât al unor împrejurări de cercetare locală și integrată în primul rând în evoluția generală a metodei istorice, cu privire la legendele și tradițiile medievale, ale căror relațiuni sunt mai totdeauna și prin definiție mult mai târzii decât împrejurările ce le amintesc". Majoritatea istoricilor veacului trecut nu luau în seamă afirmările tradiției istorice transmisă nouă de relațiuni în mod firesc mai noi decât faptele povestite; „ei o înlocuiau cu o reconstruire proprie a evenimentelor și împrejurărilor, întemeiată pe mărturiile mai vechi, ce le puteau culege din alte izvoare". Cercetătorii mai noi „încearcă a da mai multă crezare tradiției istorice privită ca atare, chiar atunci când relațiunea ei este, ca aceea a descălecatului Țării Românești, mult mai târzie decât evenimentele a căror amintire o păstrează". Azi d-l Brătianu socotește că trebuie făcută o revizuire a părerilor admise până acum privitor la tradiția descălecatului, inclusiv părerile emise odinioară de d-sa. Această tradiție istorică, pornită dela textul Cronicei anonime din sec. XVII, e ceva mai veche, relatată la finele sec. XVI de raguzanul Luccari, care vorbește și el de „Negro Voevoda di nazione Unghero", în care unghero are sensul de „Ungurean", adică Român ardelean. Din textul cronicei anonime reținem „întâlnirea a două elemente bine distincte în întemeierea Statului muntean: o formațiune de stat mai veche, în Oltenia, de origine *sudică*, dela miazăzi de Dunăre, și una mai nouă la stânga Oltului, de obârșie *nordică*, întemeiată de un voievod venit din Ardeal. Întâlnirea și fuziunea între aceste două curente a determinat întemeierea Țării Românești". Tradiția aceasta e în desăvârșită concordanță cu teoriile cele mai recente despre locul formării și răspândirea limbii române, cum o arată d-l Gamillscheg, pe temeiul dovezilor filologice, care duc la încheierea că: „Pe la 1100 teritoriul în care limba română a fost limba generală de comunicație cuprindea: 1. Munții Apuseni; 2. Țara Oltului și Munții Făgărașului; 3. Nucleul sud-estic și 4. Părțile septentrionale ale sămburelui român din valea Timocului, situate în sudul Olteniei". În capitolul următor autorul arată o seamă de noi temeuri de ordin istoric, menite a duce la următoarele constatări. În Oltenia apar primele mențiuni despre o formație de Stat românească la nordul Dunării, în afară de ducatele ardeleni amintite de notarul regelui Bela. Din diploma Ioanșilor, 1274, reiese că în acea vreme exista un singur stat românesc la stânga Oltului: al lui Seneslau; dar în Oltenia pare a fi atunci „centrul cel mai activ al vieții românești din această regiune, în strânsă legătură economică și politică cu Hațegul învecinat". Se poate de asemenea ca „stăpânirile românești, dovedite documentar în Oltenia la mijlocul sec. XIII, să fi avut legături cu lumea de dincolo de Dunăre, peste care se întinse în jurul anului 1200 cîrmuirea imperiului vlaho-bulgar al Asăneștilor, a cărui expansiune atinsese în Banatul Severinului granițele regilor arpadieni ai Ungariei". Nesocotirea drepturilor „Valahilor" de a participa la o „congregatio generalis" a comunităților privilegiate ale Ardealului, în vreme ce erau admiși Cumanii, fiindcă aceștia se creștinaseră catolici recent, pe când Românii erau vechi creștini ortodocși, explică de ce emigrează de acolo peste munți nu numai „Ungurenii" satelor carpatice, dar și unele elemente de conducere, Români din Transilvania, tocmai în anii cari sunt dati de tradiție ca ai „descălecatului", 1292. Porecla de „Negru", dată de tradiție descălecătorului, a fost bine explicată de Oncul ca atribuită celui ce venea de peste munți, din „Ungaria Neagră", țara de margine a regatului unguresc, de curând cucerită. Radu-Negru al tradiției e deci „Radul Basarab, Domnul Țării Românești, care din 1372 părăsește feudurile ungurești Amlaș și Făgăraș, desfăcându-se de suveranitatea regelui Ungariei; Radul Basarab întemeietorul Tismaniei. Coziei și Cotmenii"; Radu-Vodă, care a domnit între 1376 și 1381, „ale cărui chin și rămășițe ni le păstrează probabil pictura și mormântul din biserică domnească dela Curtea-de-Argeș", „singurul domn român care și-a întipărit chinul, îmbrăcat din cap în picioare în armura de fier a cavalerilor războinici ai Apusului, contimporani cu el și rivali în isprăvi războinice... luptătorul neatârării împotriva Ungariei, acel care a rînt, de sigur cu sacrificiul feodelor de dincolo de munți, legăturile de vasalitate pe care predecesorii săi le recunoscuseră la jumătatea sec. XIV".

Din Radu-Vodă al călugărilor și Negru-Vodă al tradiției populare croniciarii au plasmuit un singur personaj: pe Radul-Negru. Dar Radu-Vodă cel istoric, întemeietorul independenței Voievodatului la finele sec. XIV, nu exclude, adaugă d-l Bratianu, „posibilitatea existenței unui *Negru-Vodă*, descălecat de țara, în ultimii ani ai veacului precedent, confundat sau nu cu Basarab I^o. Este o ipoteză care se poate face, chestiunea rămânând încă deschisă în această privință.

Biserici nouă, de *Arhitect P. Antonescu*. Comunicare făcută la Academia Română în ședința din 1 Mai 1942. Tip. „Bucovina”, 1943. — Cuprinde studii și proiecte întocmite de autor „pentru a încerca rezolvarea problemelor care se pun azi la ridicarea bisericilor nouă, sub dublul aspect al adaptării planului tradițional la cerințele de azi ale cultului, precum și al adaptării acestui plan la noile procedee de construcție chemate a asigura clădirilor o bună rezistență și o mai mare stabilitate, cu mijloace mai simple și mai puțin costisitoare. Problemele acestea s’au pus mai cu deosebire pentru autor în urma cutremurului din 10 Noembrie 1940, care a dărâmat atâtea mari clădiri din cuprinsul țării, și mai ales biserici. Experiența făcută cu repararea unor turle, și chiar biserici întregi, cu ajutorul betonului armat, a dovedit marile avantaje ale folosirii unui asemenea material, care a rezistat la sugrăvirile violente ale zisului cutremur. Din studii diferitele tipuri de biserici tradiționale românești d-l Antonescu și-a dat seama că anumite amănunte din structura lor garantează mai mult ca altele soliditatea clădirii, păstrând însă trumusețea și originalitatea aspectului lor. D-să a transpus deci în beton organele esențiale de construcție ale bisericii, înlocuind astfel lemnul și piatra prin noul material modern: betonul armat, ceea ce îngăduie construirea unor lăcașuri de proporții mai mari decât acelea ce li-ar fi permis lemnul. După textul său, autorul dă 37 de planșe pe hârtie cretată, înfățișând proiecte și schițe de construcții cu bolțile sau întreg scheletul de beton armat și fel de fel de planuri de biserici cu variante ale lor, potrivite regiunilor de șes și celor de munte, de la forma cea mai simplă până la una cu 5 turle. Ultimele planșe reprezintă proiecte de catedrale cu și fără schelet de beton armat.

Sextus Julius possessor in Dacia, de *D. Tudor*. Buc. 1944. Extras din volumul omagial C. Giurescu. — Un text epigrafic din CIL, după o piatră aflată la Sevilla, pomeniște pe acest Sextus Julius, curator al orașului Romula. Al Romulei din Dacia, iar nu a orașului cu acelaș nume din Hispania, susține autorul, împotriva opiniei d-lui C. Daicoviciu. Își întemeiază părerea pe faptul că cele trei funcții exercitate de S. I. anterior au fost toate în Dacia, pe Aluta, în ultimii ani ai domniei lui Antonin Piu. D-l Tudor discută opinia preopinentului d-sale și aduce argumente în favoarea celor susținute. În legătură cu discutarea textului de completat al inscripției, autorul aduce și chestiunea localizării Daciei Malvensis și a capitalei ei: Malva sau Malvum, care sunt de așezat în Oitenia, intrucât urmele documentare, prin inscripții, ale cohortei ce purta numele respectiv, nu s’au aflat decât la Borneasa în Vâlcea și la Bumbești Gorjului, în Oitenia amândouă. Cât despre Romula, ea este aceeași cu Malva, prima denumire a orașului fiind cea română, iar a doua cea dacică, a indigenilor.

Hanurile bucureștene, de *George Potra*. Buc. 1943, tipărită cu cheltuiala Camerei de Comerț și Industrie din Capitală. — Bogat ilustrat, volumul adună datele ce s’au mai putut păstra — mențiuni, descrieri, desene și fotografii — cu privire la vechile hanuri ale Bucureștilor, destul de numeroase, unele din ele tipic caracteristice pentru acest gen de clădiri. Autorul le înșiră în ordine alfabetică — 64 la număr — notând ceea ce se știe despre fiecare din ele, cu firească mai îndelungă oprire a unora ca Hanul lui Manuc, al Colții, cu turnul său, al lui Constantin Vodă, al bisericii Sf. Gheorghe, al Crețulescului, Hanul Roșu, apoi cel dela biserica Sărlindar (numit și: la lui Zamfir), Hanul Șerban-Vodă, Hanul cu Tei și cel dela biserica Zițari. În Anexe autorul redă 24 documente dintre 1672 și 1858, privitoare la subiectul său.

Documente privitoare la Istoria Românilor - Hurmuzaki, vol. XXI, cuprinzând: *Correspondență diplomatică și rapoarte consulare austriace (1828-1836)*, publicate de Ion Nistor. Tip. „Cartea Românească”, Buc. 1942. — Sunt acte de ale agențiilor austriace din Iași și București dintre anii 1782 și 1848. Din ele s’au mai publicat în această colecție în vol. XIX, p. 1 și p. 2, apoi în continuare vol. XX, p. 1 și p. 2; dar vol. XX, din care se tipărise prima parte iar a doua era în lucru, rămase la Cernăuți când au invadat bolșevicii în 1940, au fost distruse de bestiiile roșii. Ele se vor reimprima. Rapoartele prezentului volum sunt 602, pe anii 1828-1836. Cuprind epoca războiului ruso-turc din 1828-1829, apoi pe a frământărilor interne în legătură cu noua constituție a țărilor noastre și alte amănunte istorice extrem de interesante. Noi spicuiam aci lucrurile privitoare la Oltenia. — Doc. nr. 28: Lagărul turcesc din Calafat crește și se întărește zilnic (Iunie, 1828); se fac și întărituri de pământ și au 30 de guri de foc, putând primi noul întărituri dela Vidin. Se anunță și că Rușii au adus cu ei (Iunie) ciună în București. — 34: Ciuna se întinde (Iulie) în jud. limitrofe Ilfovului. Un uragan (25 Iunie) pustiește Bucureștiul, fiind „mai tare decât acel din 1821”. — 47: După ce Turcii (Sept.) au lăsat toate proviziunile aflate de ei în jud. Mehedinți și Vâlcea, și după ce erau ca la 1. și jum. ceas de Târgu-Jiu, au făcut calea întoarsă spre capul lor de pod dela Calafat, trecând Jiul pe la Obdeanu, lângă Craiova, unde femeile spălau rufele; nu le-au făcut nimic, dar au spus că au să mai le facă ei în curând o vizită. — 50: Vreo 2000 turci, trec Dunărea pe la Zimnicea, năvălesc în Oltenia, așa că „e o minune” cum Craiova n’a fost pârjolită. Locuitorii fug prin munți. Mizerie și disperare, iar ajutor dela nimeni (Sept.). — 52: Un buletin rus raportează despre lupta Rușilor cu Turcii la Băilești (Sept.), unde cei din urmă suferiră o gravă înfrângere. — 159: Un ofis despre retragerea trupelor rusești dela Dunăre, în Oct. 1829, numește pe Locot. Dischinkievich ca grijitor al aprovizionării coloanei de Ruși ce vor trece prin Craiova, în drumul lor spre București-Moldova. — 169: La 26 Nov. mare cutremur în țară, în București și Sibiu mai ales. — 195: Regulamentul carantinelor, din Febr. 1830, stabilește în prevederea ciumei 5 mari lazareteuri, la Calafat, Zimnicea, Giurgiu, Călărași și Brăila, cum și 6 birouri de carantină la Dunăre, la Cerneți, Bechet, Izlaz, Turnu-Măgurele, Oltenița și Piua-Pietrii. — 232 și 240: Despre vânzarea proviziilor rusești strânse în Oltenia, și pe care trebuiau să le lase la retragerea lor din țară, Iulie și Aug. 1830. — 247: Marele vornic G. Filipescu e destituit, pentru că nu vrea să-și scoată pălăria în fața lui Kisselef. — 250: Cazuri de ciună în satul Cioroiu, (Nov.). — Ibidem: În comanda de cărți făcută la Sibiu pentru Curtea din București, figurează și „eine walach. tranzösische Gramatik von dem valach, profesor Pleschojano in Crajowa”. — 255: Știri din Craiova spun că în Drăgășani s’a contaminat lumea de febră tifoidă, luată dela soldații ruși, și că la Craiova se fac numeroase spargeri de către milițienii locali. — 267: Despre delimitarea graniței românești la Dunăre, de la Orșova până la Prut, ca urmare a tratatului dela Adrianopol (Febr. 1831). — 270: În lista deputaților Adunării Naționale din 22 Martie figurează din Oltenia, pe lângă marii boieri, cu episcopul de Râmnic loco-tiltor la Mitropolie și fost calmacamul Craiovei Alex. Ghica, și arhimandritul Partenie al Tismanei, egumenul Nectariei dela Cozia, pitarul Gigăru din partea jud. Olt, slugerul Brăiloiu pentru orașul Craiova, serdarul Otetelișanu pentru Vâlcea, paharnicul Coțofeanu pentru Dolj, cum și „ein Individuum von der Stadt Craiova”. — 287: Iancu Văcărescu e surghiunit pentru un an la m-reă Cozia, pentru atitudine opoziționistă în Adunarea obștească (17 Mai 1831). — 325: Se dă aci o interesantă tabelă statistică de recensământul populației Bucureștilor în Dec. 1831. — 342: O scrisoare din 7 Martie 1832 vorbește de groaza ce a intrat în locuitorii Râmnicului-Vâlci de la cutremur: se tem a se întoarce la casele lor; din munți se aud sgomote subterane; au fășnit din pământ izvoare cu apă minerală; într-o vale lângă Râmnic s’a format un lac, care ar putea crește și îneca orașul,

În noaptea de 25 spre 26 Febr. a căzut un meteor dinspre Vest spre Sud în orizontul Bucureștilor, de credeau că a luat foc orașul înspre Văcărești. — 348: La 21 Aprilie 1832 știre că 150 de familii din Oltenia, din satele dinspre Dunăre, au trecut la Turci, cari i au primit bine; Kisselei, speriat de acest exod, trimite aci pe spătarul Alecu Ghica să liniștească pe țărani, promițând îmbunătățirea soartei lor. Se spune că stăpânirea a plănuit repararea drumurilor: „die alte trajanische Strasse“, care vine de la Turnu-Roșu spre Râmnic; va fi legată cu drumul mare ce duce de la granița timișană spre București, cum și aceasta cu drumul Cernetului. — 371: Epidemie de disenterie la Statina și împrejurimi. — 409: Episcopul catolic al Nicopolei, cu jurisdicție asupra Olteniei, Monsignor Molajoni, cere să clădească o biserică în Craiova pentru catolici, și care să-i servească de reședință și lui la trecerea pe aci înspre Cioplea. Misionarii franciscani allători în Craiova, cari aveau o casă particulară ce le servea de biserică, sunt strămtorați în acca clădire, ce nu are acces decât prin față. Stăpânirea rusească le luase și casa, împiedicând oficierea cultului lor. Au lăcut demersuri să cumpere un loc mare pentru biserică și locuințe, iar vornicul Știrbei le-a făgăduit sprijin. — 440: Se constituie o gardă de pază la Dunăre. — 498: Olișeri ruși vor să facă o nouă ridicare de plan a graniței dinspre Transilvania. — 548: Principele sârb Miloș urmează să facă o scurtă carantină, spre a veni la proprietatea sa dela Poiana. Prințul Ghica, însoțit de vislierul său, va să vină la 13 Nov. (1835), ca să reguleze oarecare chestuni în litigiu, privitor la sare. — 565: Ceva despre un plan de a face navigabil Oltul și despre vama de luat. Navigațiunea și taxele ar începe de cu anul 1836. — În afară de cele mai sus consemnate, se găsesc foarte numeroase alte informații mărunte despre starea sanitară și materială mizeră a țărâniei oltene, a administrației, a ocupațiunei rusești și politicei interne.

Analecta, Buletin al „Institutului de Istoria Artei“ dela Universitatea Capitalei. Tip. St. Mănăstiri Neamțu, 1943. — Un cuvânt înainte, al celui care s'a ostenit cu publicarea volumului de față și care, din mijloacele sale proprii, destul de modeste față de ceea ce însemnează d-sa în rostul cultural al României, a acoperit mai bine de jumătate din cheltuelile tiparului. Ca un delicat și generos dar dela cel mare la cel mai mic, acest pilm număr al *Analectelor* se prezintă ca un omagiu închinat d-lui prof. Oprescu, d-sa fiind mai vechiu titular la catedra de Istoria Artelor din București decât d-l prof. I. D. Ștefănescu, cititorul buletinului. Vechimea are firește și ea drepturile ei. Volumul cuprinde 11 studii ale profesorilor, conferențiarilor și asistenților dela catedrele de arheologie și de istoria artelor, urmate de câteva lucrări datorite studenților respectivi, precum urmează: — *Bucovina și Basarabia în lumina arheologiei*, pagini de introducere la o viitoare „Dacia preistorică și daco-romană, până la întemeierea Principatelor“, de prof. I. Andrieșescu. — *Pictorii din familia Szathmary*, de prof. G. Oprescu, și anume: Carol Popp de Szathmary și fiul acestuia: Alexandru Satmary. Primul, desenator, aquarelist și gravor de mare talent, a colindat țara, creionând și zugrăvind chipuri, scene, clădiri și peisagii. A fost și prin provincia noastră în 1837, când va fi cunoscut pe Raffet și pe prințul Demidoff. Domnitorul George Bibescu cheamă lângă sine pe pictor în anul 1845, când îi pune la dispoziție mijloacele de a face o călătorie în Oltenia, de la R-Vâlceii la Craiova. Domnitorul Barbu Știrbei în 1850 îi face o comandă. Cuza-Vodă îl numește, în 1863, pictor al Curții, calitate ce păstrează și sub Carol I. În 1868 însoțește pe Domnitor într-o excursie prin țară, venind și la Tismana; în anul precedent fusese prin Romanat, unde pictase bălciul dela Răureni. Multe din aquarelele sale nu sunt date, așa că nu se poate bine preciza când a lucrat pe la noi. Din cele 40 de reproduceri dela finele volumului se dau două din părțile noastre: un țaran oltean și m-reă Hurezii Alexandru Satmary pictează în ulei mai ales. A fost și decorator: Gârleanu, ca director al Teatrului Național din Craiova, îl comandă decorurile pentru Fântâna Blanduziei, jucată aci în 1911. El a lăsat și câteva peisagii din Oltenia. Balcicușii l-a fost un îndrăgît poet.

La urmă 11 reproduceri. — *Voiles d'iconostasie, tentures du ciboire aers, aers ou voiles de procession*, de I. D. Ștefănescu. Biserica creștină a folosit prin tradiție, din primele ei timpuri, ștofele și broderiile cu subiecte religioase, suspendate pe ziduri, întinse pe pietrele de mormânt, sau atârnate spre a face separație între altar și restul sfântului locaș; căci tâmpla (iconostasul) e inovație: în Moldova se cunoaște de la finele secolului XVI; în loc de a fi de lemn, era din ștofe de în ori de mătăsoasă brodată, atârnate cu inele pe o bară metalică și putându-se mișca. Aci intră și țesăturile sau broderiile cu subiecte evanghelice ilustrând calendarul Tezaurul dela Putna posedă cele mai prețioase ștofe brodate dela noi, destinate a fi atârnate sau puse la icoane. Mai are și trei broderii liturgice din sec. XV, figurând împărțirea Apostolilor, cu inscripțiuni marginale ce se referă la taina Eucharisticii; ele sunt folosite și ca țefe de masă la sf. altar și ca aiere. Autorul arată confuzia ce se face între acestea din urmă și celelalte ștofe sacrale. Aci figurează simbolice pietre de pe mormântul lui Christos; el acoperă sfintele vase pe Sfânta Masă în cutare moment al serviciului divin. Nu poate lipsi dintr-o biserică. Pe lângă aierele propriu zise mai sunt aierele de procesiune, cu funcție liturgică și figurând pe Christos mort, cu îngerii plângându-l. — *Trei picturi italienești din sec. XIV în colecția regală*, de Alex. Busoioceanu. Acestea sunt: 1. Fragmentul de frescă cu chipul Sf. Ioan Botezătorul; 2. Fragment de pictură pe lemn, cu o Bunăvestire; 3. O pictură pe lemn reprezentând Incoronarea Sf. Fecioare. — *Contribuție la istoria picturii românești*: Petre Mateescu, un bursier al Statului în străinătate, de Teodora Mateescu. — *Stujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungro-Vlahiei*, de G. Popescu-Vâlcea, pe care l-am recenzat după extrasul respectiv la rubrica de cărți. — *Problema principiilor de bază în istoria artei*, de Mircea Nădejde. — *Desenul lui Leonardo ca expresie a experienței sale spirituale*. Incercare de critică configurativă, de Ion Frunzeti. — *Théophile Silvestre*, de Gabriela Niculescu. — *Eugène Fromentin*, de Aurora Trofin. — *Ernest Chesneau*, de Tatiana Slama.

Revista Arhivelor, an. V, partea I-a, închinată „Marelui Basarabean B. P. Hasdeu, fost Director General al Arhivelor Statului”, se publică prin îngrijirea d-lui Prof. Aurelian Sacerdoțeanu, actualul Director. București, 1942. Ea se deschide cu studiul Directorului, despre *Bogdan Petriceicu-Hasdeu*, în care se cercetează biografia învățatului român, apoi activitatea-i literară și cea istorico-filologică. — *Din relațiile Țării-Românești cu Ungaria și Transilvania*, de St. Meteș. Autorul arată o seamă de nobili unguri proprietari de moșii în țară la noi, în sec. XVI-XVIII. Astfel un căpitan Toma Kendy avea moșie în Gorj, pe lângă m-reă Tismana, la 1604. La 1633 Ștefan Fogarasi din Lugoj avea moșie la Jupânești-Gorj, pe care o vinde lui Miclăuș Bărbat, tot nobil, din Hajeg, iar acesta o trece lui Budai Ianaș din Răul Bărbat, nobil din familia înrudită în sec. XVIII cu banul Cornea Brăiloiu și cu Fota Vlădăianul. Familia maghiară nobilă Beldy ajunge în sec. XVIII în stăpânirea a numeroase sate din Muntenia și Oltenia, prin înscrisuri cu neamul lui Diicu Buicescu spătarul; astfel în jud. Olț satele Turica și Laiova, cu o vie lângă Slatina, iar din Vâlcea satul Urșani, din cele localizate pe județe. — *Repertoriu arheologic de stațiuni și descoperiri în România*. Material pentru un Dicționar de Geografie istorică, ca urmare la studiul început în volumul anterior al revistei, de D. Berciu. Această a doua parte tratează despre Neolitic, epoca pietrei lustruite. Capitolul de față înregistrează stațiunile cu o civilizație încă nedeterminată, cu descoperirile izolate și întâmplătoare, din care notăm pe cele din localitățile oltene: Andrești-Gorj, Aninoasa-Gorj, Apele-Vii-Romanați, Bălănești-Gorj, Borăscu-Gorj, Budănești-Mehedinți, Bumbești-Gorj, Căciulata-Dolj, Caraula-Dolj, Cârna-Dolj, Casa-Veche-Olt, Ciovrănășani-Meh., Ciurpercenii-Dolj, Coșovenii-de-Jos-Dolj, Coteana-Olt, Coțofenii-din-Dos-Dolj, Craiova-Dolj, Dăbuleni-Rom., Dâlma-Meh., Dănești-Gorj, Dobrotiței-Olt, Giulești-Vâlcea, Goești-Dolj, Gorgova-Jiu-Gorj, Halânga-Meh., Hinova-Meh., Hordani-Dolj, Humia-Marc-Dolj, Hurez-Vâlcea, Igiroasa-Meh., Izverna-Meh., Izvoarele-

Meh., Lișteava-Dolj, Mălăești (Zlătari)-Dolj, Menții-din-Dos-Meh., Moțașel., Dolj, Murgăși (Amaradia)-Dolj, Negoești-Dolj, Orevița-Meh., Orodol-Dolj, Ostrovul-Banului și Ostrovul-Corbului din Meh., Pătule-Meh., Persicea-Meh., Peșteana-Gorj, Plenița-Dolj, Podari-Dolj, Prisaca-Olt, Roșia-de-Amaradia-Gorj, Rudari-Gorj, Sălcia-Meh., Scăieții-de-Jiu-Dolj, Suharu-Dolj, Suramehi., Topolnița-Meh., Turburea-Gorj, Turcești-Vâlcea, Turnu-Severin-Meh., Urdarii-de-Sus-Dolj, Vlădăstra-Rom., Vâlcea (unde va), Valea-Boului-Dolj, Vartop-Gorj, Veli-Dolj, Viezuri-Gorj, Vladimir-Gorj și Voitești-Gorj. — *Câteva acte din Jupânești-Muscel* (37), publicate de Aur. Sacerdoțeanu. — *O condică de moșteni dâmbovițeni: Dragodăneștii, Căndeștii și Aninișanii* (24 acte), comunicale de M. G. Regleanu. — *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării-Românești*, publicate de H. Dj. Siruni. Intre ele o adresă din 13 Aprilie 1825, prin care Ibrahim Pașa din Vidin cere ca să i se lase din iarba din insula românească lasen pentru nevoile Turcilor de acolo, ca semn de prietenie. Autorul dă și un Glosar de cuvinte turcești și geografice. — La rubrica Miscellanea: *Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1911*, făcută către Consiliul de perfecționare. — *Licitafie de sigiliu d' mnești*, de Const. Moisiș; *Inele sigilare domnești de aur*, de același; — *O descoperire arheologică la Feregile-Vâlcea*, fragment dintr'o urnă funerară în formă de clopot, prezintă D. Berciu. — *Acte de stare civilă ale familiei Hasdeu* aduce Aur. Sacerdoțeanu. — *Formularul în diplomatica română*, de același. — Bibliografie la urmă, privind Opera lui Hasdeu, cum și Bibliografie veche și Bibliografie nouă.

Partea 2-a a volumului V e închinată musceleanului C. D. Aricescu, fost Director General al Arhivelor Statului în două rânduri, a cărui biografie și activitate o schițează actualul director al instituției. — *Țările române spre sfârșitul veacului al XVIII-lea*, cu câteva observațiuni în cadrul problemelor puse în 1774 de mărturiile Generalului Barco, unul din autorii răpirii Bucovinei, de Const. Sassu. — *Răscoalele din Moldova în anul 1831 împotriva Regulamentului Organic*, de Gh. Duzinchevici. — *Știri despre Dreptul românesc din Transilvania: Protocolul din Porcești*, cu 22 acte la anexe, de Bujor Surdu. — La Miscellanea notăm: *Insemnări pe marginea testamentelor originale din Arhivele Statului, Iași*, de Elena Gheorghiadu. — La urmă Bibliografie și un Indice de documente din cuprinsul volumului.

Arhiva Românească. Tom. VIII. Buc. 1942. Cuprinde articolele următoare: *O moșie Kogălnicească: Coloneștii din ținutul Lăpușnei*, de Aurel V. Sava. — *Din viața și activitatea lui M. Kogălniceanu în anii 1865-1867*, de Andrei Rădulescu. Sunt anii cari urmează după demisionarea lui din Preșidenția Consiliului de Miniștri, la 26 Ian. 1865. Pricina răcirii dintre Cuza și M. Kog. va fi fost și pentru că cel din urmă nu se învoia cu sistemul decretelor-legi, de care cam abuză Domnitorul, în paguba Parlamentului. Autorul cercetează activitatea politică a lui Kog. din anii de mai sus. — *Reabilitarea literaturii românești vechi*, de Dan Simonescu, recent numit profesor la Universitatea din Iași. Plecând de la faptul că d. Călinescu, în a sa Istorie a Literaturii Române contestă vechilor tipărituri religioase române dreptul de a figura într'o asemenea carte dacă nu dovedesc realizări adevărat artistice, d. Simonescu consideră acest lucru ca o greșală de metodă. Fenomenul cultural și cel literar sunt împletite strâns; interferența lor, în vechea noastră literatură, face anevoioasă discriminațiunea. „Este necesar să coborâm la nivelul tuturor manifestărilor culturale și literare, în ascunzișurile din care au ieșit la lumină aceste manifestări, pentru că astfel vom înțelege mai adânc menirea lor, vom simți mai bine întregul suflu de viață care a mișcat, la diferite momente date, un șir de generații înaintea noastră“. Niciuna deci din cele trei ramuri ale literaturii noastre vechi: cea populară scrisă, de caracter profan, cea religioasă, cum și cea istorică, nu pot fi lăsate afară dintr'o istorie a literaturii. — *Basarabeanul Polihron Sircu și contribuția lui la cultura românească veche*, de Damian P. Bogdan. Insemnăm că Sircu, în partea care s'a publicat din lucrarea sa „In cheștiunea istoriei corectării cărților în Bulgaria în sec. XV“ se ocupă și de izvoarele

cronicei lui Mihail Moxa. Tot aci ceva despre Teodora, fiica lui Basarab cel Mare și fiii ei, precum și despre Sbornicul dela Vidin al Anei, fiica lui Nicolae Basarab, probabil scris de un român. Din altă lucrare: „Schite din istoria raporturilor literare dintre Bulgari și Sârbi în sec. XIV-XVII”, unde aflăm însemnări despre domnitorul Munteniei Mircea Ciobanul într-o recenzie din Bul. Acad. rusești dă note privind invazia regelui ungar Ludovic în Muntenia sub Vladislav Basarab. — *V. Alecsandri și Vilhelm de Kotzebue*, de Elena Rădulescu-Pogoneanu. — *Un portret medalistic al Doamnei Elena Cuza, de Const. Moisil*. — *Știri noi despre Toader și Gavril Gănescul*, de C. Gane. — *O pagină pentru mânăstirea Runcului din jud. Neamț*, de C. Bobulescu. — *Nicolae Suțu și domnitorul Grig. Ghica*, de Victor Slăvescu. — *Ecoul printre Români din Paris a intrării oștii lui Bem în Moldova* (August 1849), de Gen. R. Rosetti. — *Correspondența mânăstirii Cozia în anul 1848*, de I. Ionașcu, dintr-un registru de intrări pe anii 1848, 1849 și 1850, în care se dă cuprinsul pe scurt al hârtiilor primite. Din ele reținem: În 1847-48 se fac mari reparații la Cozia. Exploatarea pădurilor de pe Lotru e dată unor Italiani. Schitul Cotmeana e ruinat; cere reparații la acoperiș. De pe una din moștile Coziei se dispune a se lua piatra „trebuincioasă la facerea spitalului din Craiova”. Un nou egumen la schitul Stănișoara, dependent de Cozia. Știri privind moștile Coziei și mezoacele ei Cotmeana, Seaca, Trivalea, Scăueni și Stănișoara. Moșia Cușmiru-Mehedinti e hotărnicită de hotarnicul Gr. Pleșoianu, vestitul dascăl dela Craiova; se desparte Cușmirul de proprietățile Pungina a bisericii Sf. Dumitru bănească și de moșia serdatului D. Pleniceanu. Marginal autorul notează că salul București, menționat existent la 1392 pe malul Luncăvătului, e salul numit apoi Marcea din Vâlcea. Vama Genune corespunde Căinenilor de azi, nu Turnului Roșu. — *Inceputurile funcționărești ale lui V. Alecsandri*, de A. Sacerdoțeanu. — *Lista unor documente întrebuințate de A. D. Xenopol în „Istoria lui Cuza-Vodă”*, de Const. I. Andreescu. — *Note despre introducerea oficială a alfabetului latin în Principatele Române (1856-1859)*, de Emil Virțosu. — *Bibliografia scrierilor lui Polihron Strcu*, de Damian P. Bogdan. — *La urmă rubrica „Discuțiuni și note”*, un indice de documentele publicate în acest număr al revistei, apoi un indice general de nume.

Revista istorică, fondată de N. Iorga. Director N. Bănescu. Vol XXVIII, nr. 1-12, pe anul 1942, cuprinde, în afară de articolul d-lui Bănescu, numai dări de seamă, documente și notițe rămase dela răposatul marele nostru istoric, din care urmează încă a se tipări altele în viitoarele numere ale revistei. Articolul d-lui prof. Bănescu: *Concepția istorică a lui N. Iorga*. D-sa constată că, dacă în unele chestiuni părerea istoricului s'a modificat în cursul anilor, nu trebuie să vedem în aceasta o contradicție, ci numai „trepte ale evoluției cugetării sale”. Istoria nu are legi fixe; ea se ocupă de oameni, cari sunt și ei schimbători și diverși. În mersul istoriei ideea e factor predominant al evoluției omenesci: „Ceea ce ține în picioare societățile și complicatele clădiri pe care ele se reazimă nu e numărul, nici forma, nici organizarea strânsă, ci justificarea lor...”, zice Iorga. Părerile sale din discursuri de intrare în Academie, din Mai 1911, sunt pagini de înaltă cugetare și frumusețe. Izvorul a ce făptuește un popor stă în energia primordială ori în energia câștigată în cursul vremii de acel popor. Misiunea istoricului este de a urmări toate prefăceile ce suferă în viața sa un neam, prefaceri „în care se cuprind oameni și fapte”, politice și culturale. Pentru istoria Românilor, se va porni nu dela Traian, ci dela vechile popoare din care descidem, cele iliro-trace. Acolo unde izvoarele istorice, documentele, lipsesc, istoricul se va servi de paralelele istorice, prin punerea alături a unor linii comune ce ne vor ajuta să ghicim elementele documentar absente din cutare moment al firului istoric. Acest sistem N. Iorga l-a întrebuințat în marile sale lucrări de sinteză privitoare la istoria Imp. otoman, la istoria vieții bizantine și la istoria poporului nostru. În ultimele-i zile ajunsese la o nouă concepție în a scrie istoria, la ceea ce el numea istoriologie, o descriere a esențialului stărilor și faptelor omenirii privite ca unitate de viață. Pe lângă bogăția cugetării lui, autorul cons-

tată la N. Iorga și „îrmuşea de organizare, de construcție“ în opera istoricului nostru, care a avut deopotrivă „în gradul cel mai înalt viziunea istorică și strălucirea formei“ în atâtea pagini de superioară inspirație. — Urmează scurte însemnări din ale lui N. Iorga pe urma lecturilor sale atât de numeroase și de variate: *Mihnea Vodă la Rodos*; *Medicul lui Const. Brâncoveanu*; *Bartolomea Ferrati*; *Atmosfera rusească din primele zile după nelzbânda dela Plevna*; *Românii din Monarhia austriacă pe la 1880*; *Încă un călător în țările noastre pe vremea Regulamentului Organic*; *Încă un călător la noi*; *Un lord locotenent al Irlandei pe la Români*; *Încă un călător în România*; *Încă un călător german în România*; *O nouă mențiune turcească despre România*; *Moldova și stratiotii*; *Vechi manuale de istorie universală*; *Încercări de cultură latină pe la 1780*; *Un vechiu poet necunoscut*; *Donă calendare dela Buda (1830 și 1832)*; *Poezii la ne-poeți*; *Un scriitor necunoscut*; *G. Florescu*; „*Spațiu vital*“ *român*; *Un roman despre funcționari*; *O carte engleză mai veche despre Români*; *A serie*; *Un vechiu obicei juridic la Români*. Un mare negustor țesător și clientii săi; după acestea o serie de Documente târgoviștene, apoi *Dări de seamă* despre cărți române și străine, o *Cronică* și *Notițe* cu însemnări scurte despre fapte, lucruri și cărți ce i-au trecut pe sub ochii pătrunzători și pe care le-a relevat.

Vol. XXIX, nr. 1-6, pe an 1943, apărând de acum ca publicație semestrială, cuprinde articolele: *Nicolae Iorga*, extras din revista polonă „*Przegląd Wapółczesny*“, din anul 1924, de prof. St. Wedkiewicz, foarte larg informat asupra stărilor dela noi și activității marelui nostru Iorga. — *O școală nenorocită și exemplarul său*, de N. Băncescu, unde e vorba de un tânăr slavist, după nume Dumitru Crâncă, de origine din Tulcea, azi renegat și care, la Praga, unde a fost bursier al Statului Român, „a întreprins o acțiune de ponegrire a științei românești“, pe care o continuă acum la Sofia, ca asistent al lui Mușatiev și devenit Crâncălov, cetățean bulgar. — *Accente personale și influențe locale în unele scrisori latinești ale Domnilor români*, de M. Holban, cercetare din care „se poate urmări linia fugară a unor profiluri domnești și se pot surprinde accente personale ce-și păstrează încă ceva din rostirea graiului viu și românesc în latineasca scrisă sub dictare, fără înfloriri retorice și uneori fără o prea mare corectitudine gramaticală, nu ca o limbă de cancelarie cristalizată în forme rigide, ci ca o vorbire vie ce păstrează încă pulsarea vieții“. — *Karadja*, — *nume peceneg în toponimia românească*, de Const. J. Karadja. Toponimicul acesta s'a păstrat din vechime, încă din 1087, la noi, documentar, aducând o dovadă mai mult că populația străromână a conviețuit cu Pecenegii și Cumanii, ca să fi putut păstra acest topic, în evul-mediu. În legătură cu acest lucru d-sea zice pe dreptate că „este o greșală a schimba denumirile topografice vechi pentru a face plăcere unui politician mai mult sau mai puțin ilustru, sau pentru a da uitării un trecut adesea tragic, dar aparținând totuși neamului nostru“. — *Un agent politic al țărilor noastre*: *Daniel Fonseca*, un evreu spaniol din prima jumătate a sec. XVIII, medic și agent politic, dar și preot catolic, care „mergea Sâmbătă la sinagogă, iar Duminică și sărbătorile creștine la biserică“. Era agent al ambasadorului Franței dela Constantinopol; a făcut servicii și lui Brâncoveanu, Venind la București, a fost profesor de limbile franceză și italiană copiilor Domnitorului Nicolae Mavrocordat. Fonseca e amestecat și în mișcările antisemite din Moldova, dela 1726, pricinuite de prinderea unor evrei cari ucisese un copil de român pentru scopurile lor rituale. Cu ceva bani și sprijinul lui Fonseca la Constantinopol evreii sunt eliberați, ba chiar că „trec acum la ofensivă“, reușind să mazărească pe Mihai Racoviță și să ia și despăgubiri. Incidentul, la anexe, ceva despre biblioteca lui Const. Mavrocordat. — *Alex. Hasdeu*, de Tr. Nișcov, în continuare din an. 1941, arătând activitatea de talmăcitor a scriitorului nostru. — *Un antimis rar, la mânăstrea Brădetul din Arges*, de C. Georgescu Muntearu. Acest obiect de cult e din 1604, după data de pe inscripția lui. E de pânză de in, exemplar unic de acest fel. — Urmează Necrologurile învățaților Focillon, Palamas și I. Minca, apoi ca de obicei Dări de seamă, Cronică și Notițe.

Nr. 7-12 cuprînd articolele: *Argyros Karatzas, protokuropalates și duce la Philippopoli*, de V. Laurent. — *Srîrșitul unei legende: „Stovo o polku Igoreve”*, de N. Bănescu. Autorul arată că azi e lucru dovedit că acest „Cîntul lui Igor”, pe care știința-slavă își întemeia pretenția de a fi în drept să stăpînească Rușii toate pămînturile până la Dumăre, este un fals, fabricat pe vremea Caterinei a II-a, iar nu un poem din sec. XII. — *Prezența domnilor români în „Miliția Christiană”*, ordin cavaleresc înființat la Roma în 1615, cu misiunea de a lupta pentru creștinătate, se constată de C. Gölner. Figurează în el Radu Șerban în fruntea cavalerilor, iar printre aceștia „Petrasco Vaivoda”, adică Nicolae Petrașcu. — *O scrisoare inedită a lui William, arhiepiscop de Canterbury, către Nicolae Mavrocordat*, de Jean Guillard. — *O nouă listă a episcopilor catolici din Moldova*, de I. Sabău. — *Toporul tracie dela Cîrî, jud. Târnava-Mare*, de D. Berciu. — *Fuga lui Alexandru Mavrocordat în Rusia și întreprinderea dela Kerson (1787)*, de V. Mihoideu. — La Rubrică „Documente” menți-măm pe cele 7 comunicate de I. C. Fiitî, dintre care: unul din 16 Ian. 1613 dela Radu Vodă, prin care se dă lui Damian căpitanul satul Salcea, fost de moștenire al lui Calotă din Clejani. Din el reiese că Dumitru postelnicul, primul soț al Doamnei Stanca, a avut moșie în Vălcănești. Un altul din 15 Iunie 1617 arată că Maria, soția lui Lupu Mehedințeanu paharnicul, a avut printre moșiile ei și Sărata. Altul din 26 Sept. 1620 dela Radu Vodă privește satul românătean Osica, cu moșnenii pe cari îi rumâniseră niște boieri cu trecere la stăpînire. — Un act din 1790, semnat „Ioan vel vistier”, cu pecetea vistieriei Banatului Craiovei, publică Em. Em. Săvoiu. — Deosebit de bogată partea finală a revistei, cu cronicile ei.

Anuarul Institutului de Istorie Națională, an. VIII, pentru 1939-1942, publicat de d-nii Alex. Lapedatu și Ioan Lupaș. Sibiu, 1942. Tipărirea acestui volum, începută la Cluj, continuată în refugiu la București, apoi terminată la Sibiu, s'a făcut în grele și vitrege condiții. Pentru volumele IX și X, pe care direcția anuarului ni le renunță ca fiind gata de tipar, urăm Institutului să le dea la primăvară din localul său dela Cluj, în a cărui stăpînire va fi fost pus cu ajutorul lui Dumnezeu, Cel care întărește brațul și sufletul oștenilor noștri de pe front. — Cuprinde următoarele trei studii: *Mitropolitul Sava Brancovici 1656-1683*, de Marina I. Lupaș. Autoarea pune la punct și întregeste, pe cât e cu putință astăzi, datele biografice privind viața și activitatea marelui ierarh, apărător al ortodoxismului din sec. XVII. În prima parte a studiului se aruncă o privire critică asupra izvoarelor și literaturii istorice privind personalitatea Mitropolitului; partea II-a înfățișează momentele principale din viața și activitatea lui; în partea III-a se dau 10 documente inedite și bibliografia respectivă. — *Faima lui Mihai Viteazul în Apus*, de Carol Gölner, cu informațiuni culese din broșuri contemporane, studiu deosebit interesant, arătând „cum s'a oglindit figura lui Mihai Viteazul în mintea contemporanilor săi din țările apusene, cum și ce factori au influențat opiniunea publică europeană în atitudinea sa față de Voievodul român”. Informațiunile scoase din aceste izvoare mărunte dar foarte prețioase sunt de mare valoare. Ele dovedesc ce viitor glorios se deschidea înaintea marelui nostru Domnitor și întregitor de țară după lupta dela Goroslau, viitor pe care asasinii lui Basta l-au curmat brusc și brutal, spulberând astfel toate speranțele puse în Mihai Viteazul ca apărător al culturii occidentale”. Urmează bibliografia celor 105 broșuri redactate în versuri și proză despre isprăvile Voievodului, în diferite limbi, rapoarte de ale ambasadurilor străine și de ale corespondenților din diferite birouri de informație ale unor cancelarii publice sau particulare. Într-o parte deosebită, autorul reproduce textul rețărilor privitoare la istoria lui Mihai Viteazul, pe care le-a folosit în cercetarea sa. Între acestea găsim o scrisoare a Voievodului către Arhiducele Maximilian, privitoare la biruințele din sudul Dunării și datată din Caracal în 16 Oct. 1598. — *Cetatea Sărgo dela Sibiel, jud. Sibiu*, de Aurel Decsi. E cetatea numită „Vârful Zidului”, cu ruinele încă impunătoare și azi ale unei străvechi cetăți. Cercetată anterior și de

alții, mai ales de căutători de comori, a fost studiată în 1938-1939 de d-l Decei, care îi face descrierea. După așezarea ei și după plan, cetatea nu poate fi română; „dar nici fortificațiile dacice nu se înfățișau așa, și cu atât mai puțin întăririle preistorice“. Cetatea este medievală, cea pomenită în documentele sec. XIV, „castrum Salgo“, și pentru întâia dată menționată în 1322. Era un „castrum regale“, „ridicat nu în funcție de scaunele săsești, ci ca o fortificație menită să apere teritoriul regal al comitatului“. Când și de cine a fost zidită întâi nu se poate ști deocamdată. Autorul socotește că a fost probabil construită în a doua jumătate a sec. XIII, după invazia Tătarilor, curând după aceasta, poate că sub Bela IV, cu rol defensiv și ofensiv. — La Miscellanea notăm: *Mitul „saciei coroane“ și problema transilvăneană*, de I. Lupăș, arătând că e lără niciun temei „afirmațiunea tendențioasă că cel dintâi rege al Ungariei, Ștefan zis cel Sfânt, ar fi primit dela papa Silvestru II, în anul 1000, o bulă solemnă prin care i se oferise o coroană de aur, împreună cu excepționale privilegii de jurisdicție bisericească și cu însuși titlul de Rege apostolic“. Prelinsa bulă e un fals grosolan, iar de pe vremea regelui Ștefan nimic nu dovedește că ar fi existat un început de penetrațiune a Ungurilor în Transilvania. — *Despre „iliș“ în Transilvania*, de D. Prodan. E vorba de un vechiu impozit moldovenesc, citat de cu sec. XV și consistând din o dijmă pe grâne, cum a lămurit d-l C. C. Giurescu, și anume a zecea parte din tot. În Muntenia el apare menționat odată cu primele noastre documente, sub numele de: găleată, găletărit și căblărit, adică desetina din grâne. Termenul e luat dela Tătari și însemnează „cota-parte“. El e mai vechiu la noi decât descălecatul Moldovei, căci înlica dijmă din grâne ce o dau băștinașii Români Tătarilor și, de sigur, înaintea acestora, Cumanilor și Pecenegilor, zice autorul. Noțiunea de iliș nu se mărginește însă numai la Principatele Române de dincoă de Carpați; ea există în Transilvania, cu un înțeles asemănător, dacă nu chiar identic cu cel din Moldova; iar dacă le admitem origine comună, aceasta trebuie să fie totuși termenul maghiar „eles“. Acest cuvânt are dincolo de munți un sens larg: de dare de orice fel; dar poate fi aplicat și la anumite impozite, însă dările ce desighează nu sunt niciodată dijmă. Concluzia d-lui Prodan e că termenul e unguresc și nu tătaresc. Ca atare el nu poate fi mai vechiu decât descălecatul, cum crede d-l Giurescu. În Ardeal „ilișul precdează dijmă, îi ține apoi locul, pentruca pe urmă să fie înlocuit definitiv, sau să se transforme în dijmă, așa cum și dările din vitele mărunte toate tind spre dijmă“. Și chiar dacă cuvântul tătaresc ar fi designat o astfel de dare — în care caz ar fi putut să fie anterioară infemeierii Moldovei —, aceea dare nu putea fi dijmă, cum nu a putut fi dijmă nici dacă ilișul a venit din Transilvania, unde *élés*-urile nu erau dijmă, ci „contribuții în natură aparte, reprezentând un venit feudal, lață de dijmă, care era un venit al bisericii“. — *Devastarea casei d-rului Ioan Rațiu de către Ungurii din Turda*, la 11 Iunie 1892, relatată de I. Russu, document arătând pe de o parte sălbătecia ungurească, iar pe de alta prosteasca toleranță excesivă a organelor române de stat, care au plătit și pensie criminalului instigator al vandalismului. — Dări de seamă competente și obiective numeroase. Cităm dintre ele: Les origines du peuple roumain; les données archeologiques, a d-lui George Brătianu; Die Judenfrage in Rumänien, de Hans Schuster; Documenta historiam Vagachorum in Hungaria illustrantia, usque ad annum 1400, de Luchinich, Eekete-Nagy, Makka și Gáldi, 1941, lucrare învederând sistemul unguresc încăpățânat de a răstălmăci până și evidența, cum și scopul nemărturisit al autorilor „de a da temelie documentară teoriei imigrărei noastre în Transilvania cât mai târziu cu putință, în sec. XIII-XIV, teorie devenită dogmă consacrată a istoriografiei maghiare, acceptată definitiv în ultimele ei lucrări de sinteză“. Examenul critic serios al părerilor celor patru, expuse cu o aparență documentară științifică, privitor la vechimea, proveniența și așezarea Românilor în Transilvania medievală, dovedește, prin cercetarea d-lui I. Moga, că avem de aface cu erezii sovuniste, iar nu cu o operă de știință istorică. — Necrologul lui N. Iorga ne mai reechemă în

mințe pe acel care cîno știe cînd ar mai putea fi egalat de un alt învățat, cugetător și deschizător de noi drumuri, de talia celui dispărut. — Un indice de nume proprii la sfîrșitul volumu ui.

Revista de istorie bisericească, apare de cu toamna din urmă la Craiova, din inițiativa și cu cheltuiala St. Mitropoliei a Oteniei și cu îngrijirea Pr. I. Popescu-Cilieni. Director T. G. Bulat (V. „O punere la punct pentru d-l Bulat“ la rubrica Oltenia culturală, pag. 365). — În al său „Înainte cuvînt“ I. P. S. Sa Nilon Criveanu, Mitropolitul Olteniei, spune că face să apară această publicație îndemnat de bunul gând de a întemeia o revistă de specialitate, în care de acum înainte cercetătorii în materie de istorie bisericească să-și poată vedea tipărite studiile lor, care până aci s'au publicat răspândite prin tot felul de foi.

Primul număr are următoarele articole: *Eusebiu, Episcop de Cesa-reca, istoric al bisericii primare*, de T. G. Bulat. — *Confesionalism și obiectivitate în istoria bisericească*, de Teodor M. Popescu. — *Odoarele noastre bisericești*, de Marcel Romanescu. Ceeace constituie titlul nostru de căpetenie în aportul ce am putut aduce civilizației europene, zire cu dreptate autorul acestui studiu, sunt odoarele bisericești, sub formă de icoane, țesături bisericești și obiecte de cult lucrate în argint. D-sa expune pe rînd evoluția fiecăruia din aceste trei genuri de artă bisericească, arătînd sub ce influență ori școala s'a produs cutare din odoarele studiate și datîndu-le. Plănge lămuritoare însoțesc minuțioasa cercetare a d-lui Romanescu. — *Pocrovul*, așezare călugărească din apropierea mănăstirii Neamțul și loc de schivnicie al lui Pahomie, ce va fi apoi episcop de Roman, de Pr. C. Bobulescu. — *Vechimea organizației național-bisericești la Românii Bănățeni*, de Pr. Dr. Gh. Cotoșman dela Caransebeș. După o introducere în care se arată dovezile vechimii așezărilor românești în întinsul Daciei romane și priorității noastre în Transilvania față de Ungurii veniți peste noi, — lucru ce „este în deplină concordanță cu rezultatele cercetării lingvistice“ ale filologului german Gamillscheg —, autorul se oprește la cercetarea amănunțită a începuturilor organizației bisericești bănățene, pornind dela Episcopia Mehadiiei. Luînd ca punct de plecare afirmarea episcopului Kenghelaș al Vârșetului și Caransebeșului din 1860, dintr'un raport oficial al său, unde susține că pe timpul stăpînirii turcești scaunul episcopesc s'ar fi mutat la Cerneș și că în sec. XVII a revenit la Caransebeș, apoi în al XVIII la Vârșet, — Pr. Cotoșman studiază toate informațiile culese în această chestiune dela scriitorii și istoricii români și străini, pentru a ajunge la concluziunea următoare: „Până la 1865, cînd a fost restaurată episcopia Caransebeșului, în partea răsăriteană a Banatului n'au existat trei episcopii separate — a Caransebeșului, a Mehadiiei și a Vârșetului —, ci numai una singură: a Caransebeșului, ai cărei titulari își aveau reședința, după împrejurări, cînd la Caransebeș, cînd la Mehadia, ori la Vârșet“. Mehadia-Ad Mediam „prezintă aproape toate condițiunile geografice și istorice spre a fi identificată“ cu locul episcopiei de Aquae sau din Ad Aquas din sec. IV-V. Episcopia Mehadiiei trebuie să fi încetat a exista nu dela 1658, cînd Turcii ocupă Banatul Severinului, ci încă din 1526, de cînd Ungurii au fost zdrobiți la Mohaci. Pretenția cutăror episcopi ai Râmnicului de a-și pune în titulatură și episcopia Mehadiiei avea ca temelie faptul că mitropoliti de odinioară ai Severinului exercitau jurisdicțiunea lor canonică și asupra episcopiei Mehadiiei. „Interpretarea aceasta mai are avantajul de a nu contrazice nici o altă tradiție, după care în secolele XV și XVI episcopul Mehadiiei și-a mutat scaunul la Caransebeș, cetatea Banilor Severinului, iar dela 1536 ai Caransebeșului și Lugojului“. — *O catagrafie a Episcopiei Râmnicului*, de Pr. prof. I. Popescu-Cilieni, cu titlu: „1824 Dechemvrie. Catagrafie de starea și lucrurile sîntei Episcopii a Râmnicului, cu ale schiturilor metoase, mișcătoare și nemiscătoare, precum înălăuntrul se arată“, și anume: La Episcopia ot Râmnic. — Starea bisericii Sfîntul Nicolae din Craiova, metoh sîntei Episcopii Râmnicului — Starea schitului Flămînda, metoh Sf. Episcopii Râmnicului, ce se află la sud Argeș. — Starea schitului Strâmba ot sud Gorj,

metoh Sf. Episcopii — Starea schitului Crazna ot sud Gorj, metoh Sf. Episcopii. — Starea schitului Popânzăești ot sud Romanai, metoh Sf. Episcopii. — Starea schitului Recica ot sud Romanai. — Starea schitului Iazerul ot sud Vâlcea, metohul Sf. Episcopii. — Starea schișorului Bradu, metoh al schitului Iazeru. — Starea schitului Izvorul Frumos, metohul Iazărului. — Biserica din Viezuri, supusă tot schitului Iazeru. — Starea schitului Dobrușa ot sud Vâlcea, metoh Sf. Episcopii. — Starea schitului Sărăcinești ot sud Vâlcea, metoh Sf. Episcopii. — *Bibliografia studiilor de istorie bisericească* ce au fost publicate în revista „Biserica Ortodoxă Română” dintre anii 1874 și 1914, extrasă de T. G. Bulat. E osteneală mărunță și ingrată, dar în schimb de mare folos pentru cercetătorii în domeniul istoric, elaborarea unor astfel de bibliografii, de care sunt lipsite câteva din marile noastre reviste și colecții de documente istorice. — Dări de seamă și Necrologuri încheie acest prim număr din Revista de Istorie Bisericească.

Nr. 2 cuprinde articolele: *Istorici bisericești din veacul IV, urmași ai lui Eusebiu de Cezareea*, de T. Bulat. — *Pocrovlul*, sihăstrie din muntele Chiriacul, de pe moșia mănăstirii Neamțul, unde cu biestem nu putea călca parte mulerească, ne este înfățișat de Pr. C. Bobulescu, după însemnările de pe cărți vechi alătore la acest schit întemeiat în sec. XVIII. A fost odinioară aci un centru de lumina spirituală din care, cei ce s'au invrednicit de a sluji Domnului și a medita în fața cărților, au putut duce și aiurea bunele îndemnuri și învățături. — *Dionisie Lupu egumen la Dealul și Tismana și arhieru titular de Sevastia*, de M. G. Regleanu. Născut în 1769 prin părțile Buzăului, Dionisie Lupu e orânduit egumen la Dealul în 1795, iar la 1807 trece la Tismana în aceeași calitate. Dovedindu-se bun și cinstit gospodar, Vodă Caragea, după recomandăția boierilor olteni, întărește pe Dionisie egumen pe vieața la Tismana, ca un „ipochimen cercat și cu bun ipolipsis”. În Mai, 1819 boerii îl aleg la București mitropolit în locul grecului Nectarie. O stradă din Capitală, unde acesta avea casă și paraclis, îi amintește numele. — *Eufrosin Poteca, egumen la Motru*, cu acte și scrisori, de Ion Vîrtosu. Ordinul de numire, semnat de Kisselef, al profesorului dela Sf. Sava ca egumen al mănăstirii Motrului e din Sept. 1832. Corespondența arată lupta lui Eufrosin Motreanu spre a face să reintre mănăstirea în posesia unor acte și odore cu care plecaseră fostul egumen Ioanichie. — *Peciurile de cununie*, cum se chemau în Moldova răvașele de cununie pe care le eliberau preoții celor ce vroiau să se căsătorească, de Ecom. D. Furtună. — *Documente privitoare la mănăstirea Surpatele-Vâlcea*, de Pr. I. Popescu-Ciileni, culesse din arhiva fostei Episcopii a Râmnicului. Mănăstirea a fost ridicată „de boierii Buzesți cei bătrâni”, deci de înaintașii celor din vremea lui Mihai Viteazul, cu un veac mai înainte, sub Neagoe Basarab, care la 1512 îi întărește moșie în Cănești-Vâlcea. La 1706 Doamna Maria a Brâncoveanului Voevod înalță în locul celei vechi și ruinate una de zid, „frumoasă și iscusită”. Mănăstirea avea proprietăți în satele Cănești, Șerbănești și Bărbătești din Vâlcea, iar în Romanai Vulpenii. Intre acte e și o catagrafie de avuturile bisericii. — Printre paginile revistei se dau câteva reproduceri în negru după o seamă de gravuri în color, cu care Dionisie Eclisiarhul a împodobit unele din condicile scrise de el. Semnalăm din ele felul cum e reprezentată mănăstirea Bistrița olteană — *Când s'a instituit Duminica Ortodoxiei?* de St. Lupșa. — *Foneticul bisericii din satul Grăblești-Argeș*, de Pr. C. Bobulescu. — La urmă, în continuare: *Bibliografia studiilor de Istorie Bisericească*, de la nr. 96 la 288, apoi Dări de seamă și alte notițe.

Studii literare. Buletin al Seminarului de Istoria Literaturii Române Moderne, de pe lângă Universitatea „Regele Ferdinand”, Cluj-Sibiu. Vol. I. 256 p., Sibiu, 1942. — Din Prefața d-lui Prof. D. Popovici, directorul revistei, reiese că acest anuar va fi „o revistă de istorie literară națională și de literatură comparată pe bază românească”. Cuprinde: *Studii franco-române*, de D. Popovici, pagină din istoria influenței franceze asupra literaturii și spiritului public dela noi, în anii de după 1848. Trecând peste contribuțiile mai mărunte și întâmplătoare, ca și peste a lui Antonin Roques, care se

desfășoară simultan pe plan francez și român, autorul se oprește asupra celor cari, prin o mai îndelungă ședere și activitate literară în mijlocul nostru, au lăsat urme în scrisul și viața românească. Astfel Vaillant, Fr. Robin, Marsillac — redactorul foaiei *La Voix de la Roumanie* —, Pechméja, bun traducător a câtorva poezii românești. În Anexe se dau 4 poezii originale și 2 traduceri ale acestuia din urmă. — *Aspecte din lupta junimistă în Transilvania*, de I. Breazu, din câte se oglindesc în scrierile romancierului nostru și în polemicile suscitade în urma discuțiilor despre poporanism, la care a luat parte principala O. Goga. — Urmează rubrica *Note și documente*, cu însemnări de O. Boitoș, I. Verbină, O. Scridon, I. Breazu și D. Popovici, iar la sfârșit *Recenzii*.

Vol. II, de pe anul 1943, cuprinde studiile: *Primele manifestări de teorie literară în cultura română*, de D. Popovici. Autorul descoperă asemenea manifestațiuni la Mitropolitul Dosofteiu întâia oară, la Miron Costin după el, apoi, mai adâncit, la D. Cantemir, după care la brașoveanul Eustatievici, la ieromonahul Macarie dela Iași, însășit la Enăchiță Văcărescu. — *Vasile Aron și Ovidiu*, de N. Lascu. În marginea acestora se adaugă câteva *Prelucrări de teme ovidiene*, anume din „Piram și Tisbe” și din „Echo și Narcis”. — *Temeiurile populare ale literaturii române din Transilvania*, de I. Breazu. — *Repertoriul teatrului francez la București în prima jumătate a sec. XIX*, de I. Horia Rădulescu. — La rubrica „Note și documente” însemnăm: *În jurul clasicismului*, de D. M. Pippidi; *Un precursor al Academiei Române* încă din 1836, descopere d-l D. Popovici în „Societatea literară din București”, o formă pregătitoare a actualei Acad. Rom. — *Gr. Pleșoianu și La Harpe* de același; — *Cele dintâi traduceri englezești din literatura românească*, arată P. Grimm, sunt datorate lui Grenville Murray: *Doine*, tipărite în 1854 la Londra, cu o introducere despre poporul român. — La sfârșit câteva *Recenzii*.

Analele institutului statistic al României, vol. I. Buc. 1942. Director Dr. Sabin Manuilă. — Noua publicație cuprinde 9 studii, documente și tabele statistice, precum urmează: *Rolul Statisticii în organizarea Statului modern*, de Dr. S. Manuilă. Acest rol e mare, într-o cât „o bună organizare statistică duce mai curând sau mai târziu la raționalizarea întregului aparat de Stat”. — *Copiii nelegitimi născuți în București*, după datele anchetei întreprinse asupra cazurilor din 1936, de Elisabeta Onciu și Maria Domilescu, cu serioasă documentare și o seamă de concluziuni luminoase. — *Statistica scarlatinei în România*, de Dr. S. Manuilă. — *Evoluția comunei suburbane Colentina-Fundeni*, de Petre Onică. — *Miscarea prețului principalelor produse agricole de origine vegetală*, în perioada 1922-1940, de Dr. Roman Moldovan. — *Rezultatele Statisticii judiciare în România, pe anii 1936-1939*, de Eugen Decusară. Pe temeiul constatărilor sale autorul propune remedieri la multe racile, și mai ales la spiritul de șicană al unora, care ar trebui aspru pedepsiți când împovărează instanțele cu reclamațiuni neîntemeiate, cum a fost cazul cu vestitul în rele șei al francmasonilor din Oltenia și fost Director al Colegiului „Carol I” din Craiova, dat în judecată de Ministerul Instr. Publice pentru fraude de milioane, cel care intentase profesorilor peste o sută de precese — din care unele încă pe roluri și astăzi, după 10 ani — și care e tot liber, necondamnat, pensionat și cu gradație „de merit”. — *Randamentul plantelor alimentare din România*, de Petru Onică. — *Înființarea Oficiului de Statistică administrativă al Țării Românești (1859)*, de Ion Donat. Este proiectul din 1859, care urma să fie supus Adunării Elective, după ce suferise o modificare, dar care a căpătat apoi putere de lege, sancționat la 12 Iulie 1859 de Al. Ioan Cuza. În Anexe se dau 13 acte și 6 planșe cu privire la acea înființare. — *Sta-*

*În secolul românesc în sec. XVI, de Tudor Al. Stofanovici. Cum funcționea creștina organul, așa și necesitățile sociale creștina instituții. Astfel desfacerea proprietății țărănești, sub Mihai Viteazul mai ales, a obligat pe slujitorii respectivi să-și creeze un serviciu statistic cu evidență la zi, pe măsură ce oamenii cari se românesc de bună voia lor, neputându-și plăti birurile, sporeau. Exemplele din Oltenia sunt foarte numeroase, arătând existența unor catastife sau condicii ale Vistieriei, menționate în documente, în care „creștătorii de în seamă” creștau la început, de sigur pe răboj, ce sume datorau contribuabili, după birul pe care îl punca Domnitorul. Prima mențiune documentară de existența unor tabele „catastife” ale vistieriei în Muntenia e din 1615, cu prilejul unui proces al sătenilor din Dedulești, ce se vânduseră rumâni lui Mihai Viteazul; spre căutarea adevărului, Radu Mihnea a recurs la „catastihul lui Mihai Vodă de satele de cumpărătoare”. Acest label nu mai există azi; s’au păstrat însă altele, pe care le arată autorul. — La rubrica „Anexe” se dă în traducere *Recensământul General al României din 1941*, dare de seamă apărută în „Allgemeines Statistisches Archiv” de prof. Dr. F. Burgdorfer din München, care fusese invitat al României să participe ca observator la elaborarea zisului recensământ, „în care o deosebită importanță s’a dat problemelor etnice, și cu precumpănire chestiunii evreiești”. La urmă se dau tabelele de *Modificările produse în populația României prin ocuparea teritoriilor de către U. R. S. S., Ungaria și Bulgaria*, după datele recensământului din 1930. Din ele rezultă că, din numărul total de 18,057,028 locuitori ai României erau la acea dată 12,931,324 români adeverați, apoi 1,425,507 unguri, 728,115 evrei, 745,421 germani, 409,150 ruși, 582,115 ucraineni și ruteni, 366,384 bulgari, 262,501 țigani, 176,913 turci și tătari, 105,750 găgăuți, deosebit de alte neamuri în număr mic. Din această populație vedem că, prin răpirea unor teritorii dela țară-mamă în 1940, s’au deslipit de noi, ca să fie lăsați pe mâna unor stăpâniri străine, 6.16.1316 locuitori, dintre cari jumătate sunt români curați. Din acești înstrăinați, au fost atribuiți Ungariei 2.388.774 locuitori, Bulgariei 362.864 și bolșevicilor 3.409.669; din aceștia din urmă erau 515.185 din Bucovina de Nord, 30.082 din regiunea Herța-Dorohoi și 2.864.402 din Basarabia, ceea ce reducea astfel populația României junghiate și trunchiate la 11.895.711 locuitori, din cari sunt români adeverați 9.951.396, apoi cam câte o jumătate milion de germani, tot atâția unguri și în număr mai mic evreii și ceilalți de origini etnice altele, însumând astfel străinii cifra de 3.200.127 suflete.*

Hrisovul, Buletin al Școalei de Arhivistică, An. II. Director Aurelian Sacerdoțeanu. Buc. 1942. — În răstimpul dintre publicarea primului număr al „Hrisov”-ului și acest al doilea, școala al cărui buletin înregistrează munca unor specialiști pe cari nu oricine e în stare să-i prețuiască a fost în pericol de a dispărea; mulțămită însă stăruinței câtorva profesori universitari și a înțelegerii unui ministru ca d. I. Petrovici, această instituție laborator de știință își vede acum asigurat viitorul. Volumul publică studiile următoare: *Insemnări despre ținutul Cernăuților*, de C. I. Andreescu. — *O ediție de doc. slavo-muntenine din arhivele Sibiului și Brașovului a lui Sircu, necunoscută la noi*, de D. Bogdan. Intre acestea, al XXI-lea e dela Șerban banul Craiovei. Se precizează că „a deținut bănia din August 1535 până la 1539”, completând astfel datele respective din „Banatul Olteniei și Craioveștii”, de I. C. Filitti. — *Fenomene premedievale în circulația monetară romană din regiunea dunăreană*, de Em. Condurachi. — *Liste de șefii barbari în Evul Mediu de Radu Greceanu*. — *Ce este formatul de carte*, de Al. Iordan. În teorie formatul unei cărți reprezintă numărul de îndoituri ce se face unei coale de hârtie tipărită, adică în folio când coala e îndoită odată în două, deci două foi și 4 pagini; în quarto îndoită în patru; în octavo în opt și așa mai departe. Dar cum coalele de hârtie se fabrică în dimensiuni felurite, noțiunea de format nu mai poate avea niciun sens precis, atâră numai dacă se adoptă pentru tipar anumite dimensiuni pentru coala de hârtie, asupra căror toată lumea să cadă de acord. Autorul arată cum a evoluat în cursul vremii formatul, dând exemple din tipăriturile românești

vechi De la jumătatea secolului trecut formatul s'a complicat, așa încât azi, dimensiunile coalei de hârtie fiind din cele mai variate, formatul rezultând din îndoirea coalei de hârtie nu mai corespunde dimensiunilor inițiale, fixate pentru fiecare în parte. Marile biblioteci folosesc și ele sisteme diferite în notarea cărților din cataloage. S'ar impune o uniformizare de sistem. Cel mai bun ar fi, zice autorul, sistemul dimensiunilor în centimetri. — *Bibliografie, Bibliologie, Biblioteconomie*, de D. H. Muster. — *Câteva note cu privire la cercetările genealogice românești*, de A. Sacerdoțeanu. — *Hașmetlu. Pe marginea titlaturii Domnilor români în cancelaria otomană*, de H. D.J. Siruni. E o complectare a celor scrise de autor cu privire la ceremonialele cu care erau primiți domnitorii la curtea Sultanilor și nou material privind legăturile dintre Turcia Sultanilor și țările românești. — *Sigiliile românești cu legenda și limba turcească*, de Emil Virtosu. — La sfârșit: *Note și comunicări, Note bibliografice, Partea administrativă și Informații*.

Cercetări și studii geografice, seria II, vol. I, pe 1937-1938 Buc 1941. Publicație a Universității Capitalei, e continuarea revistei care a apărut patru ani, între 1909 și 1915. Volumul cuprinde studiile: *Metoda și metoda*, de S. Mehedinți. — *Orașul ca fenomen antropogeografic*, cu aplicare la România, de Vintilă Mihăilescu. — *Privire retrospectivă și orientări asupra unor probleme geografice din raza universității bucureștene*, de același. — *Câteva observări asupra structurii și reliefului în Carpații Meridionali la lumina ultimelor cercetări geologice*, de D. D. Burileanu. — *Problema mișcărilor epirogenetice în regiunea de Vest a câmpiei Dunării de jos*, de P. Coteș, articol care interesează regiunea noastră dintre Jiu și Olt. — *Contribuțiuni la cunoașterea Carstului din Podișul Mehedinților*, de Ion Vintilescu. — *Despre vieța păstorească și agricolă în trecutul nostru*, de D. Ionescu-Sachelarie. — *Portul locuitorilor pe Valea Slănicului-Buzău*, de I. Petrescu-Burloiu. — *Valea Luncavășului* (jud. Vâlcea), cu caracterele ei de izvor până la vărsare de Georgeta Simionescu. — *Răspândirea Castanului bun în Munții Zarandului*, de Emil Popa.

Revista istorică română, Organ al Institutului de Istorie Națională din București, sub direcția d-lui Prof. Const. C. Giurescu. Vol. XI și XII, anii 1941-1942. Cuprinde articolele: „*Canalul lui Alexandru Vodă Ipsilanti*”, de C. C. Giurescu. Domnitorul fanariot care a guvernat Muntenia peste 7 ani cu înțelepciune și blândețe, a pus să se sape un canal de derivație a apelor Dâmboviței, menit a duce pe vreme de revărsări apele tocmai în albia Argeșului, ca să ocrotească astfel de înecuri capitala țării. Hărțile lui Rigas Velestinliu din 1797, acea austriacă tipărită la București în 1861. — *Correspondența lui Petre Mavrogheni cu D. A. Sturdza*, dintre 1860 și 1863, privitoare la evenimentele politice, cu turburările din toamna lui 1860, inclusiv cele din Craiova din 6 Nov. provocate de Legea Patentii, se înfățișează de Victor Slăvescu. — *Un vechiu motiv de folclor italian în românește*, de V. Grecu. — *Tudor Vladimirescu în lumina izvoarelor italiene*, de D. Bodin. Contribuție la lămurirea personalității eroului martir oltean dela 1821 și a mișcării lui aduce autorul din rapoartele provenind dela italieni contemporani cu Tudor, cu deosebire referitoare la politica lui externă. Aduce și alte note interesante de amănunt. Revoluția are caracter strict național, deci și contra fanariofilor T. VI. nu putea sta lângă Ipsilante, ale cărui scopuri și politici erau cu totul altele. El nu se aștepta ca Turcii să privească acțiunea sa ca pe cea a lui Ipsilanti. — *Un sfenic al lui Matei Basarab, ginere al lui Mihai Viteazul*, de George D. Florescu, va fi recenzat după extras la rubrica cărți. — *Argintăria la Bănănești și Româniul Balcanici în veacurile XVI-XVIII*, de Marcel Romanescu, va fi recenzat tot după extras. — *Constantin cel Mare și recucerirea Daciei Traiane*, de D. Tudor, prin care se determină când s'a făcut această recucerire și cât s'a întins ea. Pe temeiurile datelor arheologice se constată că împăratul Constantin cel Mare a recucerit Dacia Traiană dela Dunăre până la valul de pământ numit „Brazda lui Novac”, limita

nordică a întinderii stăpânirii sale, reparând și drumul roman dintre Sucidava și Romula. — *Harta Bucovinei din anul 1774*, de M. Popescu-Spineni, după harta din Biblioteca de Stat din Berlin. — *Umanistul Ștefan Bergler*, de Maria C. Marinescu, prezentând viața și activitatea unui mare elinist al sec. XVIII. — *Traducerea greacă a „Teatrului Politic”, atribuită greșit lui N. Mavrocordat, și versiunile ei românești*, de Adriana Camariano. — *Pribeșirea lui Cupidon la pustietăți*, lucrare înedită a lui C. Negruzzi, prezentată de V. Ghiaciu. — *Instytutul dela Sfinții Apostoli și începutul mișcării de reînnoșire a Românilor macedoneni*, de I. Velicu. — La rubrica *Miscellanea* notam: *Cu privire la hotarul de Vest al Moldovei*, de C. C. Giurescu. — *O scriere înedită a lui Zilot Românul: Dăslușire*, aduce Gh. T. Kirieanu. — *Știri din presa rusă cu privire la turburările din 1821*, de V. Papacostea. Sunt informații din svon public contemporan, privind acțiunea lui Tudor, acea a lui Ipsilanti, ocupația turcească în Muntenia și în Moldova, cum și retragerea căpitanului Iordache și moartea lui la mănăstirea Secu. — Tot despre Tudor dă D. Bodin câteva *Note și documente în legătură cu Tudor Vladimirescu*. — *Un epitaf al Mitrop Antim al Proilavului din din 1818*, de Radu I. Perianu. — *O jalbă din 1855 atribuită Vrâncenilor*, de G. Potra. — *Securea de cupru dela Darabani*, apoi: *Toporul de cupru dela Cimișlia*, prezentate de D. Berciu. — *Romanul „Efesiaca” al lui Xenofon din Efes*, în versiunea românească a lui Nic. Pauletti, de Maria C. Marinescu. — *Comentarii iconografice pe marginea unor publicații*, de Maria Goleescu, vădind o ap. ofundată cunoaștere a chestiunilor de iconografie. — *Adăgiri la lista banilor și caimacamlor Craiovei*, aduce Ion M. Neda, și anume: Radul vel Ban la 1526, Prăvăt Banul la 1543, Radul vel Ban la 1607, Spahiul vel Ban la 1650, apoi în Mai 1771 semnează Naicu, Const. Argetoianu, Fotache Vlădăianu și o semnătură grecească nedescifrată o carte a Divanului pentru numirea unui „judeci” al orașului Craiova; la 1780 Grigorie Razo biv vel Clucer, e caimacam al Craiovei; în Iunie 1800 semnează Barbu Știrbei și Cornea Brăiloiu un act, iar în Aprilie 1820 găsim caimacam pe Gheorghe Suțu vel Spătar. — În *legătură tot cu pictura pe sticlă*, de I. M. Neda. — *Antecedentele Memorandului*, cu două scrisori de ale lui Ioan Rațiu, de Vasile Netea. — *Știri privitoare la părinții lui Paul Iorgovici*, aduce I. Dimitrie-Suciu. — *Nouă dovezi privitoare la românitatea mănăstirilor Mesiclu și Dela Chilia*, luate fără drept în stăpânire de Sârbi, aduce același. Prima e aproape de Vârșeț, iar a doua lângă Vărădia. — *Nouă precizări în legătură cu colonizările din Banat în sec. XVIII*, de același. — *O scrisoare înedită a lui Mih. Kogălniceanu*, din Aug. 1884, publică M. Sânzianu. — *Două citorii ale lui Matei Basarab în Bulgaria*, una Sf. Vineri din Vidin și alta din Sviștov, cu chipurile Domnitorului și ale Elinei Doamna, ni se fac cunoscute prin C. C. Giurescu. — Urmează bogata rubrică a Recenziilor de cărți străine și românești, apoi Notițe bibliografice, o Cronică și un Indice de nume al volumului.

Vol. XIII, Fasc. I, din Martie 1943, cuprinde: *Harta stăpânirii lui Const. Cantacuzino*. O descriere a Munteniei la 1700, comunicare făcută la Inst. de Istorie Națională din București de Const. C. Giurescu. Harta descoperită la British Museum din Londra în 1927 de consulul Dimănescu, și după care Acad. Rom. posedă o bună copie din 1929, are dimensiunile 132/64, e tipărită în 1700 la Padova, iar legenda și numirile geografice sunt în grecește. Într'un medalion e chipul lui Const. Brâncoveanu. Această hartă constituie nu numai cea dintâi realizare cartografică a unui român privind țara noastră, dar e în același timp, și ținând seamă de epoca în care a fost alcătuită, un adevărat monument al genului. Ea a fost mult răspândită. D-I Giurescu o descrie amănunțit sub raportul fizic, economic, politic și arheologic, anume: munții și dealurile, apele, pădurile, locurile cu bogății minerale, regiunile cu potgorii, podurile peste râuri, hotarele țării, cu raiatele, despărțirea județelor, orașelor și târgurilor, satele și mănăstirile, apoi câteva locuri cu monumente istorice romane, cum și Călugărenii luptei lui Mihai Viteazul. Întinderea pădurilor era foarte mare pe atunci. În Oltenia găsim notat ca minerale arama la Baia de Aramă și fierul la Nord de Cernădia-

Gorj, Poduri: la Strehaia peste Motru; la Tântăreni și mănăstirea Crețești peste Jiu; peste Olteț la m-rea Crivina; peste Olt la Căineni. Sunt 17 județe, din care oltene: Mehedinți, Jiul de sus, Jiul de jos, Romanai și Vâlcea; Mehedinții era mult mai mare ca azi. Orașe și târguri sunt înscrise 23, din care Craiova, Cernești, Baia de Aramă, Târgu-Jiu, Rânnicul, Ocele Mari, Caracal și Brâncoveni, Calafatul fiind trecut greșit pe malul drept al Dunării. Satele sunt cu toate 526 înscrise pe hartă. Reproducem pe cele oltene. Din Romanai: Belejani, Brătășani, Celei, Cepturoaia, Cîlteni, Cocorești, Dobriceni, Dobrosloveni, Farcăș, Fălcoi, Izlaz, Junghiați, Pârșoveni, Piatra, Preasna, Scarisoara, Slajarei, Tătarani, Vișoara și Vlădoeni, adică 20 de sate cu 6 așezări boerești (cele cu cursive); în Dolj: Bălești, Belcin, Bistreșu, Bratovaiești, Cârna, Ceretul, Comașteni, Florești, Ghilești, Iăcșteni, Nedea, Negoști, Obedin, Poiana, Podbanița, Potroceni, Rotunda, Șegarcea, Talpașu, Turburești, Tigurești și Zavală, adică 22 sate cu 5 așezări boerești; în Mehedinți: Batof, Barboi, Băcș, Bistrița, Burila, Ciocănești, Ciovârdașani, Cireșul, Corcova, Coșofeni, Devesel, Drâncea, Filiași, Glogova, Gruia, Halmăjel, Izverna, Madovan, Negoști, Orevița, Presna, Ștubele, Topolnița, Tântăreni, Vardintă, adică 25 sate, cu patru așezări boerești; în Gorj: Aniniș, Aninoasa, Bălcești, Benghești, Birci, Borești, Bosimești, Căpreni, Câlcești, Ceplea, Cernedia, Cloșani, Drăgoeni, Izvârna, Lungrești, Novaci, Padeș, Roși, Runcu, Șomănești, Tămășești, Ursaci, Vădeni, adică 23 sate, cu 3 așezări boerești; în Vâlcea: Bărbătești, Bădești, Bojorani, Cacova, Calimănești, Corbești, Costești, Cucești și iar un Cucești, Dobriceni, Ghenești, Hurez, Matcești, Măldărești, Miloste, Oleșani, O. eteliei, Păușești, Perieni, Pietrari, Rămești, Runcu, Sirineasa, Slavești, Slăvițești, Stănești, Strezești, Titireciu, Valdei, Vlădești, Voitești și Zătreni, adică 32 sate, cu 2 așezări boerești. Mănăstiri, 73 cu toate, sunt notate în Oltenia: Crivelnic, Strehaia, Vodița în Mehedinți; Bucovăț, Crețești, Jitia, Sadova, în Dolj; Polovragi, Tismăna, în Gorj; Brâncoveni, Căluș, Crivina, Hotărani, în Romanai; Arnota, Bistrița, Cetățuia, Cornet, Cozia, Dintr'un lemn, Gavora, Hurez, Iezerul, Mamul, Metohul Bistriței, Sărăcinești, în Vâlcea. Adăogăm marginal și jud. Olt. cu satele: Belitori, Bratcov, Buicești, Carăvănnești, Căzănești, Cărligați, Ciorica, Comana, Comani, Curtișoara, Daleni, Fata, Găimei, Greci, Ipotești, Izvor, Păros, Plăviceni, Poiana, Șegarcea, Șerbănești și iar un alt Șerbănești Vișoara, adică 23 sate, cu 5 așezi boerești și cu o mănăstire: Clocociov. Ca elemente arheologice găsim trasat drumul pietruit roman dealungul Oltului, caștele ce-l păzeau, capetele podului lui Traian peste Dunăre, turnul medieval din parcul Severinului și o altă ruină la Apus de oraș, cu inscripția: Portalurile lui Sever. Turnul dela Turnul Roșu e și el. O planșă fotografică a hărții se alătură textului. — Carlo Alberto preamărit de contemporanii din Galați și Brăila, de D. Bodin. — Un plan inedit al Curții Vechii, din 1799, publică I. Ionașcu. — Privilegiul comercial latinesc al lui Mircea I cel Bătrân, din 25 August 1413, acordat Brașovenilor, este fals, de Alexandru A. Vasilescu. Aceasta o arată autorul studiind cu amănuntul copia privilegiului, al cărui original nu există. Falșul a fost făcut între anii 1427 și 1431, cu ajutorul unui român: Coico logofătul, șeful cancelariei domnești, pe timpul domniei lui Dan II, în folosul locuitorilor din Brașov. — La „Miscallanea”: Târgul Soci, de Const. C. Giurescu. Locul luptei dintre Ștefan cel Mare și Radul cel Frumos, dela 7 Martie 1471, ar fi în jud. Bacău, iar nu în Muntenia. — Câteva completări la vol. II din Bibliografia greacă o lui D. Ghinis, de N. Camariano. — Diploma din 14 Mai 1499 a regelui ungar Vladislav II, de Z. Păclișanu. — Un pension în Vaslui în anul 1859/60, de O. Mărculescu. — La urmă Recenzii și Notițe bibliografice.

Fasc. II din 1943 cuprinde articolele: Inscriptia unui capac de vas farmaceutic găsit la Mangalia, de T. Sauciuc-Săveanu. — In jurul ierarhiei Românilor Ardeleni în sec. XV, de Zenobie Păclișeanu. — Tudor Vladimirescu în București, de D. Bodin, tratând despre „caracterul revoluției dela 1821 înainte și după intrarea lui Tudor în București, despre relațiile dintre Tudor și boieri în aceeași perioadă de timp și despre domnia lui Tudor”. Combătând părerile emise în aceste chestiuni de istoricii Xenopol și Iorga,

Revoluția lui Tudor a avut un caracter pur național, pregătită în acest sens înainte de izbucnirea ei, împotriva Fanarioților, dar și social mai apoi, si-lind pe boieri să recunoască drepturile țăranilor și să promită a le îndeplini. Acest program nu a fost modificat nici după intrarea lui Tudor în București. Guvernul provizoriu a fost „numai o formulă, utilă dar trecătoare, la dispoziția lui“, căci tot el lua hotărârile de importanță și de ultima instanță în toate. El s'a socotit pe sine ca Domn al țării, cum o arată, între altele, faptul că purta „postav alb pe fundul căciulii înalte de hârsie albă, poadoabă la care aveau dreptul numai domnii și beizadelele“, precum grăiesc și multe măturii, între care cea mai categorică e a stegarului de panduri Ioan Petrescu din Cărbunești.—*Data morții Mitropolitului muntean Ignatie Sârbul*, din vremea lui Matei Basarab, este 1662. — *Războaia Turnu* se determină de Radu Perianu. — Urmează *Miscellanea*, apoi o rubrică nouă: *Addenda et corrigenda*, de I. D. Ștefănescu și Z. Păclișanu, *Recenzii*, *Notițe bibliografice* și la urmă o *Cronică*. Aci necrologul regretatului Ilie Minea, născut la 15 Iulie 1881 și decedat anul acesta.

Fasc. III are următorul cuprins: „*Artă balcanică*“ și *arta religioasă a țărilor românești*, de I. D. Ștefănescu. Se cunosc azi originile artei creștine, „legate de arta elenistică și de înrăurirea artelor orientale, cum și pătrunderea creștinismului, împrăștierea lui în lumea romană și Orientul bizantin. Asupra artei creștine orientale a înrăurit și Apusul, Serbia evoluând mai mult în legătură cu Orientul și Thesalonicul, iar Bulgaria sub semnul Bizanțului, așa că aceasta „a păstrat mai lungă vreme în iconografie teme bizantine pre-iconoclaste, ori imediat următoare acestei epoci“. Țara Românească a urmat tradiția constantinopolitană în multe monumente ale ei din veacurile XV, XVI, XVII fiind însă influențată și de arta athonită și sârbească. Cercetările din ultimii ani au dus la ideea că trebuie să vedem conceptul unei aceleiași arte în domeniul comun al Serbiei, Bulgariei și Țărilor Românești, „care s'ar fi constituit în Evul-Mediu pe temelii bizantine și orientale, evoluând apoi separat. În arhitectură noi am primit forme, planuri și procedee bizantine, direct din Constantinopol sau Muntele Athos, sau indirect prin Serbia; în sculptură am luat rozacele dela Sârbi, cu ornamente trecute pe la aceștia, cum și coloanele și stâlpii de stil dalmat, în sec. XVII mai ales, prin meșterii de origine sau tradiție italiană; în pictură, iconografia, legată de tipic, deci tradițională, e de izvor constantinopolitan ori sârbo-bizantin. Acestea pentru Muntenia numai. Autorul cercetează și influențele asupra artelor din Moldova și Transilvania. — *Vechile districte românești de peste munți*, de Z. Păclișanu. — *Contribuții la studiul creștinismului în Dacia*, de I. Barnea. — *Goethe și Grecii moderni*, de N. Camariano. — Urmează *Miscellanea*, *Recenzii*, *Notițe bibliografice* și o *Cronică*, în care se anunță că Institutul de Istorie Națională din București a hotărât „publicarea științifică a tuturor izvoarelor române și străine, inedite deocamdată, privitoare la Tudor Vladimirescu și revoluția lui“.

Fasc. IV are cuprinsul următor: *Diplomele lui Sigismund I, regele Ungariei și Ioan Huniade, voievod Transilvaniei, dela mânăstirea Tismana, sunt false*, precum o dovedește d-l Al. A. Vasilescu. E vorba de cele cu datele de 14 Iulie 1418, 29 Sept. 1420, 28 Oct. 1420 și 28 Oct. 1429 ale lui Sigismund, cum și cel din 20 Oct. 1444 al lui Huniade, traduse de Dionisie Eclisiarhul. — *Despre un manual de patriotism publicat la Iași în 1829*, tradus din grecește, scrie N. Camariano. — Urmează *Miscellanea*, *Recenzii*, *Notițe bibliografice*, *Cronică* și un *Indice*.

Bulletin de la Section Historique, organ al Academiei Române, al cărui primi 21 de ani au apărut sub direcția lui N. Iorga, se publică în continuare prin grija Secretarului secțiunii istorice respective, d. prof. N. Bănescu. Tomul XXIII, p. I, din 1942, cuprinde: *La romanité du Droit romain*, de A. Rădulescu, comunicare făcută la Ac. Rom., ducând la concluzia că vechiul nostru Drept e, în cea mai mare parte a sa, roman și greco-roman, cu oarecare pătrunderi slave în Obiceiul Pământului, și că de la 1864 am adoptat noul Drept al Occidentului, romanic și acesta, ca

luat după cel francez, italian și belgian, deci tot de spirit și concepție latină. — *Le Patriarche Athanase I-er et Andronic II Paléologue*; etat religieux, politique et social de l'empire, de N. Bănescu. — *L'emploi des gaz toxiques au XVIII-ème siècle*, de A. Potocki. Un pasaj din cronică lui Dionisie Eclisiarhul relatează că Rușii ar fi uzat de niște gaze otrăvitoare față de Turci, în războiul dintre 1787 și 1791, sub Caterina II. — *Henri de Valois en Pologne et les Roumains*, de Th. Holban, cu 14 documente anexe.

Partea II-a, cu următoarele articole: *L'évêque des Turcs et le proêdre de Turquie*, de V. Laurent. — *L'influence italienne sur le Droit roumain*, de A. Rădulescu. — *La vie politique des Roumains entre les Balcons et le Danube*, de N. Bănescu. O luminoasă expunere sintetică a chestiunii, arătând că neamurile care au apărut istoricește în Dacia sunt toate venite de aiurea, că au dispărut de aci și că noi suntem singurii cari, aci născuți, nu am părăsit niciodată locurile noastre de origină. — *Le sceau de Théodore Comnène, reine latine de Jérusalem*, de V. Laurent. — *Correspondance de Georges G. Cantacuzène, ancien premier secrétaire de l'Agence diplomatique de Roumanie à Rome*, de St. Cuciureanu, articol urmat de 104 scrisori interesante pentru epocă și politică internă. — La sfârșitul ambelor părți se dau o seamă de rezumate ale comunicațiunilor făcute la Ac. Rom.

Tom. XXIV p. 1, pe anul 1943, cu următoarea cuprins: *Une donation du prince Alexandre Maurocordato à la skyte athonite de Kavso-kalyoi*, de V. Laurent. — *Le Droit roumain en Bessarabie*, de Andrei Rădulescu. — *Constantin III Brâncovan (1709-1751) et l'Autriche d'après des documents inédits*, documente din colecția Princesei Marta Bibescu, de Jean Gouillard. — *Jean C. Brătianu à Paris*, de G. Marinescu, se ocupă de chestiunea arestării bătrânului Brătianu la Paris în 1853, acuzat de a fi participat la organizarea comploturilor contra lui Napoleon III. Din cercetarea actelor rezultă că acuzația nu era întemeiată, că a fost condamnat pe nedrept din cauză că s'a aflat la el o tipografie clandestină, căci aceasta a servit refugiatului dela 1848 spre a imprima mai ales buletine de propagandă destinate compatrioților săi aflați în străinătate și în Principate. — La urmă se dau în rezumat comunicările făcute la Academia Română din toamna anului 1942 până în primăvara lui 1943.

Sociologie Românească, organ al Institutului de științe sociale al României, de sub direcția d-lui D. Gusti, apare din nou, după o lungă întrerădere, cu nr. 7-12 al anului IV (1942), cuprinzând studiile: *Știința și pedagogia Națiunii*, comunicare făcută de d. Gusti la Acad. Rom. în ședința din 9 Mai 1941. — *Păstoritul în Alpii francezi și în Carpați*, de Tib. Morariu. — *Migrațiunile interioare în România*, de Ing. I. Measnicov, după statistică din 1930. — Rubrică: „Cercetări“ publică rezultatul cercetărilor Institutului făcute în 1939 asupra plășii Dâmbovnicul din sudul județului Argeș, cu intențiunea „de a oferi material de cunoaștere a trăsăturilor specifice ale satelor Câmpiei muntene“. E aci o adevărată comoară de informațiuni interesante despre viața satelor, cum bunioară ciudata ceremonie a investiției „pomojnicului“ din acest sud-est al Argeșului. — La „Aspecte monografice“: *Plutăriul și condițiile de muncă și viață ale plutarilor de pe Bistrița*; — *Basarabeni muncitori la periferia Bucureștilor*, apoi *O înmormântare în Cuhea lui Dragoș*, din jud. Maramureș. — Între cercetări urmează: *Patru sate*, contribuții la tipologia satului românesc, și anume unul de muncitori industriali, unul de munte din Buzău, unul de păstori înstăriți și altul de foști ciocași din Tighina, toate acestea după studile la fața locului a unor meritoși colaboratori tineri ai Institutului. — La „Documente“ notăm: *Problemele agriculturii românești*, îndreptar al lucrărilor Solomonului pentru doctorat al profesorului V. Madgearu, publicat de d-nii Golemparu și Veverka; — *Articulașul vecinătății din Ighișu-Nou*, regulament sătesc, dela sfârșitul sec. XVIII, reglementând viața publică a vecinătăților dintr'un sat ardelean de pe Târnave, se dă la lumină de St. Manciulea. — La urmă, însumând jumătate din totalul volumului, vin cronici, recenzii și însemnări, deosebit de bogate și de variate,

Langue et littérature, Bulletin de la section littéraire de l'Acad. Roum., redigé par Th. Capidan et D. Caracostea Vol. II, 1943. — „Biata cumătră e departe“, — expresie auzită de d. Sextil Pușcariu la o țărancă dela noi, care își arăta indignarea de faptul că, de când murise o vecină a ei, fină-sa rămasă singură își făcea de cap —, duce cu gândul la cuvintele din latina vulgară: „beata commater est de parte“. Autorul, cercetând fiecare din termenele „biata, cumătră, parte“ în accepțiunile lor diferite din limbile neolatine, cu filiațiunea lor, conchide: „In diesen Worten (Biata cumătră e departe!) spiegelt sich ein guter Teil des Einflusses wieder, den die Kirche ausgeübt hat und die mit dem religiösen Leben in Verbindung stehenden Einrichtungen der Rumänen“. — *Coïncidences et concordances entre le roumain et les autres langues romanes*, de G. Giuglea, în continuare din studiul început în *LL* I, 2 și cu urmare în *DR* X, 1941. Cercetările acestea, în care autorul a încercat „a pune în lumină istoria semantică a unor oarecare cuvinte latinești și a câtorva fapte lingvistice, întărește convingerea noastră că latinitatea Daciei a fost mai rezistentă decât se crede indeobște. Limba este istoria expresivă a unui popor. Tot ce el a gândit și a înfăptuit, luptele sale, mijloacele lui de existență, de la obiectul cel mai simplu și până la uneltele de muncă cele mai complexe și la creațiunile artistice de tot felul, toate acestea formează stilul unei națiuni. Lipsa de documente scrise, pe care îndepărtatul Ev-Mediu nu ni le-a transmis, e compensată prin limba noastră“. Iar în încheiere zice: „Într'adevăr, lingvistica română, fără a vorbi de celelalte norme, geografice și altele, trebuie să devină din ce în ce mai etnografică; ea trebuie să se silească să atingă acel cîmb dulceșimă scotocind pădurile cele mai depărtate, iar nu să se mulțumească doar de a frunzări materialul publicat, care nu descopere decât arar realitatea concretă“. — *Wert und Wesen der rumänischen Volksdichtung*, cuvântare ținută de d-l prof. D. Caracostea, la 29 Aprilie 1940, la Friedrich-Wilhelms Universität din Berlin. — *Coup d'oeil sur les occlusives gutturales de la langue thrace*, de Th. Capidan. — *Des copies du „Divan“ de Dêmêtre Cantemir en Transylvanie*, de St. Pașca, una dela începutul și alta dela finele secolului XVIII, dovedesc că producțiunile spirituale ale Moldovei circulau printre învățații români de dincolo de Carpați și că D. Cantemir era prețuit acolo. — *Remarques sur le style de la syntaxe poétique de M. Eminescu*, de N. I. Barbu. — *Contribution à une analyse sémantique et morphologique du vocalif en roumain*, de G. N. Dragomirescu. — Urmează „Melanges“, cu însemnările d-lor Th. Capidan, N. Marinescu și Tache Papahagi, apoi „Comptes-rendus“ despre câteva cărți străine și „Necrologie“ la urmă.

Dăcoromania, vol. X, partea II, cuprinde studiile: *Daco-slava*, de E. Petrovici. E vorba aci de „problema graiului slav vorbit în Dacia de către populația slavă care a dispărut românizându-se“ și a cărui urmă a păstrat-o toponimicele slave din Transilvania, — căci cercetarea autorului s'a mărginit la această provincie românească. Întru această cercetare, metoda folosită a fost a slavistului german Vasmer, care a studiat urmele populației slave ce a pătruns în Grecia în cursul evului mediu, în sec. VI-VII. Toponimicele notate în Grecia ne amintesc pe acele dela noi, căci și în teritoriile românești a fost o invazie slavă în sec. VI-VII, urmată de o slavizare pronunțată, ca în Grecia, după care epocă a venit una de reromânizare. „Numirile geografice slave din Transilvania nu prezintă trăsături fonetice așa de arhaice ca acele din Grecia“, și aceasta pentru că la noi Slavii au fost desnaționalizați mai târziu decât în Grecia, anume prin sec. X-XI. Din cercetarea toponimicelor românești de origină slavă din Transilvania, reiese că aceste toponimice sunt identice cu acele ale elementelor slave obișnuite din limba română. Și unii și alții le-au împrumutat deci de la același grup de Slavi: dela cel bulgar. Dar „caracterul bulgăresc al influenței slave asupra limbei române nu poate servi drept argument pentru imigrarea Românilor din Peninsula Balcanică“. Slavizarea Daciei Traiane și a teritoriului din sudul Dunării „a fost aproape completă“. Numai Romanicii locuind

șesurile și văile mai largi, ca și cele ferite din munți, s'au menținut ne-slavizați, trăind acolo mai ales ca păstori. Acești strămoși ai Bulgarilor, mai slabi în Grecia nordică, pierd acolo terenul de cu sec. VIII, iar în Dacia ceva mai târziu. Vechile nume de râuri ca Marislu, Aluta, au trecut, suferind ceva modificări fonetice slave, de la Slavi din nou la Români. „Ungurii au luat multe din toponimicele de origină slavă nu dela populația slavă, ci dela „acea slavo-română, sau mai corect româno-slavă fugită din nou din șesurile și din văile largi la munte“, când au năvălit Turanicii. „Documentele ungurești privitoare la Transilvania secolului XIII nu vorbesc deloc de Slavi în această provincie. La începutul sec. XIII îi amintesc pe Români împreună cu Pecenegii, dar nu în tovărășia Slavilor“, ceea ce înseamnă că pe atunci nu mai existau Slavi, ci doar Români și Pecenegi pe acolo, așa că Românii trebuie să fi „împrumutat toponimia slavă într'o epocă mai veche, adică înainte de sec. XIII“ și că între sec. X și XII se va fi făcut românizarea completă a Daco-Slavilor, căci după această epocă nu se știe de vreo colonizare masivă de Bulgaro-slavi veniți de peste Dunăre. În Banat aflăm un straf mai recent de Slavi din sec. XV, aparținând grupului sârbesc. În nordul județului Severin e de presupus că Slavii au fost românizați mai târziu. În genere fonetismul toponimicelor românești de origină slavă din Transilvania avea caractere fonetice bulgărești. Simbioza slavo-română în Transilvania a existat înaintea venirii în Europa a Ungurilor. Deci pe teritoriul transilvănean „trebuie presupusă o continuitate slavo-română din sec. VI până azi“. — Cuvântul „moașă“, sage-femme, de Romulus Todoran. — *Etimologii și notițe etimologice*, de S. Pușcariu. — *Velarele, labiale și dentale palatalizate*, de Ion Pătruț. — Alte studii filologice dau d-nii Al. Procopovici, St. Pașca, P. Grimm, E. Petrovici. Mai notăm: *Fizionomia lexicală a limbii române*, de D. Macrea. — *Disimilarea, diferențierea, despicierea și disocierea și înmugurirea sonantelor*, de S. Pușcariu, fragment din vol. II al operei sale „Limba Română“. — *Elemente vechi grecești în limba română*, de G. Giuglea. — *Recenzit de cărți și reviste la sfârșit*, cu *Bibliografia publicațiilor privitoare la limba română* (1941 și completări 1936-1940), de Ilie V. Constantinescu, apoi un *Indice de materii* și nume proprii al volumului. Tot aci și necrologul prietenului italian care ne-a fost *Giulio Bertoni*, distinsul filolog.

Revue Historique du Sud-Est Européen, fondată de N. Iorga și trecută sub îngrijirea și conducerea Institutului de Istorie Universală „N. Iorga“, An. XIX, p. 1, pe 1942. Director Gh. I. Brătianu, cu în comitet profesorii I. Nistor și N. Bănescu, secretar de redacție fiind M. Berza. — Din rubrica „Europe Balkanique et Danubienne“ notăm: *Das dako-getische Volk*, prelegere ținută la Institut de d-l W. Weber. — *Der Kreuzzug gegen die Türken*, — *ein europäisches Problem*, prelegere ținută la același institut, de d-ra Thea Constantinidis. — *Autour de deux rapports inédits sur Caragea et Callimachy*, continuare și sfârșit, de M. Holban. — La rubrica „Etudes Pontiques“: *Vicina*, Nouvelles recherches sur l'histoire et la toponimie médiévales du littoral roumain de la Mer Noire, de prof. Gh. I. Brătianu. Acest studiu e un răspuns la un articol al unui învățat din New-York, publicat în Byzantion și în legătură cu lucrarea „Vicina și Cetatea Albă“ a d-lui Brătianu. New-yorkezul cu nume din Vechiul Testament, d-l Iacob Bromberg, are ce are cu neamul nostru. D-sa, combătând părerile istoricului român cu privire la cele două localități pontice, spune bunioară între altele că Basarabia „este leagănul istoric al Slavonității“, că „voievoaful lui Dragoș era slav, și chiar rusesc, iar nicidecum românesc“. D-l prof. Brătianu examinează și discută în mod critic, obiectiv, părerile americanului, cu temeiurile lor și interpretarea-le subiectivă a d-lui Bromberg. — *Notes sur un voyage en Crimée*, de Gh. I. Brătianu. — *I Romeni di Transilvania nel Medio Evo*, de Ion Moga. E o cercetare având de scop să arate seriozitatea științifică a felului cum se prezintă și se interpretează materialul documentar din „Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400 p. Christum“, tip. în Budapesta, 1941, Profesorul Lukinici, în prefața sa numește această operă „prima publicație

sistematică și critică a documentelor privitoare la Românii din Ungaria, care va îngădui specialiștilor (Irește: după exigențele obiectivității ungurești!) să scrie Istoria Românilor din Ungaria până la 1400". Sunt 483 documente, din care 150 inedite și numeroase românești scoase din publicațiile noastre, reproduse unele integral, iar altele parțial, altele în registru nu totdeauna exact și cu omisiuni unde cere interesul argumentării, — înfășurat interpretate în felul științei maghiare.

Partea 2, la rubrica „Mediterranée et Orient latin" cuprinde articolele: *Le conseil du roi Charles. — Essai sur l'internationale chrétienne et les nationalités à la fin du Moyen Age*, de G. I. Brătianu. E vorba de Charles II d'Anjou, roi de Sicile. — *Sentiment national et esprit local chez les Lombards méridionaux au IXe-Xe siècles*, de M. Berza. — *Esclaves du Sud-Est et de l'Est européen en Espagne Orientale à la fin du Moyen Age*, de Gh. Verlinden. Printre acești robi vânduți în Orient și ajunși în Spania (Greci, Albanezi, Bosniaci, Bulgari, Ruși, Caucazieni și Crămleni de neamuri felurite) sunt și Români, figurând în textele respective ale țării ca: Blochs. — Din rubrica „Rome et Byzance" notăm: *Dion Cassius et la religion des empereurs*, de M. Pippidi. — *Le prix de l'or au début du V-e siècle*, à propos d'un passage de Symmaque, de Em. Condurachi. — *Vagenittia*, nume ce se da la finele Evului Mediu litoralului Epirului din fața Corfului, de M. Lascaris. — La rubrica „Europe balkanique et danubienne": *Mircea l'Ancien et les Tatares*, de P. P. Panaiteșcu. — *Histria au XVII-e siècle*, de Fr. Babinger. — *Die Pläne zur Teilung der rumänischen Fürstentümer in der zweiten Hälfte des achtzehnten und in der ersten Hälfte des neunzehnten Jahrhunderts*, de Const. I. Andreescu, deosebit important și instructiv. Nu lipsește decât planul de azi al scumpulor amici și voitori de bine ai noștri bolșevici, cu adesiunea tot atât de amicală a Englezilor cu alătea aderente la noi. — *Un effet de la propagande russe du début du XIX-e s. au monastère de Coșula*, de Maria Goleșcu. — *Les croisades en Orient au bas Moyen Age*, observațiuni critice privitoare la cartea egipteanului profesor la Londra Atya: *The Crusade in the later Middle Ages*, publică Fr. Pall. — La sfârșit Dări de seamă și Note bibliografice bogate.

Buletinul Institutului de Filologie Română „Al. Philippide". Director Iorgu Iordan. Vol. IX, pe an. 1942. Iași. — Primul studiu, al d-lui H. Mihăescu, răspunde la întrebarea: dacă limba este *Operă naturală sau convenție omenească?* Autorul, pornind de la constatarea că în Biblie, ca și în filosofia indusă, limba e considerată uneori ca operă a lui Dumnezeu și deci eternă și absolută, iar pe de altă parte ca o creație omenească, deci relativă, schimbătoare și trecătoare —, cercetează toate concepțiile ce oferă filosofia elină cu privire la subiectul nostru, lunga controversă între naturaliști și convenționaliști. — *Verbe românești nouă*, adică datând numai din a doua jumătate a secolului trecut. Noutatea lor e privită aci numai din punctul de vedere al formării cuvintelor; căci sunt unele a căror temă — substantiv ori adjectiv — existau în limbă, însă verbul și tema lui sunt de împrumut aproape totdeauna. Sunt și altele, ale căror primitive sunt vechi și au luat naștere în genere sub înrăurirea celor împrumutate și după modelul lor. Pe lângă aceste două categorii d-l Iordan va alege pentru cercetarea sa și o seamă de verbe cu temă și formație veche, și anume „pe acelea care au luat naștere în aceeași vreme cu neologismele propriu zise și cu cele născute sub influența acestora". Materialul de studiu a fost ales din autorii de după 1850, dar și din graiurile populare. — *Versuch einer allgemeinen Sprachtypologie*, de Eugen Seidel. — „Lui" cu funcțiunea feminină e o construcție ce nu are o mai mare vechime de 80 de ani și care s'a răspândit mai ales prin minoritari și evrei, tinzând a fi cât mai mult folosită chiar și de scriitori buni. Studiul acesta e al d-lui G. Istrate. — *Bemerkungen zur Struktur der rumänischen Sprache*, de Ingeborg Seidel-Sloty. — *Note de argot românesc*, de George-Mihail Dragoș. — *Note de lexicologie română*, de I. Iordan, în continuare din vol. precedente ale buletinului. — *Colonii meglenoromâne în sudul Transilvaniei, Oltenia și*

Muntenia; Graiul Românilor din imperiul românobulgar, de G. Ivănescu, D-l C. Lacea a arătat cel dintâi că așa zișii Trocari din Schell Braşovului, după graiul lor, mai ales cei din Târnareca, sunt de origine Meglenoromâni şi că au venit aci din Bulgaria la 1392. Era prima dovadă a existenţei unei colonii de Români suddunăreni în Nordul Dunării, pe lângă dovezile asemănării lingvistice, etnografice şi folclorice pe care le prezintă aceşti Trocari cu Meglenoromânii. Cum pe de altă parte allam meglenoromânisme şi în alte puncte ale teritoriului dacoromân mai apropiate de Balcani, ca în Oltenia şi Muntenia, se poate spune că în asemenea caz avem de a face cu siguranţă cu vreo colonie de Meglenoromâni venită tot de dincolo de Dunăre, chiar dacă nu se confirmă faptul documentar. Aşa se mai găsesc asemenea caracteristice ale graiului de tip Târnareca şi în alte părţi din sudul Transilvaniei, ca şi în Oltenia şi Muntenia, din care lucru deducem că acolo negreşit au venit colonii de Meglenoromâni originare din Balcani ori din Imperiul românobulgar. Asemenea localităţi sunt numeroase, ca hunoară la Săcele (Braşov), fapt observat întâi de N. Densuşianu şi confirmat apoi de Ovid Densuşianu şi alţii. Prin sec. XIII şi XIV va fi avut loc o emigrare numeroasă a Meglenoromânilor din Munţii Balcani în Oltenia, Muntenia şi sudul Transilvaniei, din cauza năvălirii Turcilor în primul rând. A eşti Meglenoromâni s'au amestecat cu băştinaşii din Oltenia şi Muntenia. „Graiul Românilor cari au imigrat din Imperiul românobulgar la nordul Dunării era de tipul celui meglenoromân din Târnareca, şi dintre toate graiurile de acest tip n'a mai rămas până azi în Peninsula Balcanică decât actualul graiu românesc din Târnareca“. Pe vremea Imperiului românobulgar celelalte graiuri meglenoromâne trebuie să fi fost vorbite prin Munţii Rodope, unde sub influenţa limbii bulgare au suferit câteva modificări fonetice ce lipsesc în graiul din Târnareca. În aceşti munţi trăind câtva timp Meglenoromânii, numai aici au putut lua, în Macedonia vestică, fenomenul prefacerii lui *ă* în *o*, care se găseşte şi în dialectele bulgare de Vest, zice autorul. Rămânând aci, mai aproape de Dacoromâni şi mai departe de Macedoromâni numai temporar, ei nu s'au putut confunda cu Macedoromânii, — cum s'a întâmplat cu cei din Mulovişte şi Gopaşi, şi la fel cu Fărşeroţii. Numele topice româneşti din jurul Sofiei sunt rămase dela vechea populaţie meglenoromână din Imp. românobulgar, şi anume „dela Meglenoromânii cu graiuri de tipul Târnareca şi al celor cari au migrat la Nordul Dunării“. „Actualii Meglenoromâni nu sunt decât ultimii reprezentanţi ai unei românimii care se deosebea şi de cea din Nordul Dunării şi de cea din Macedonia, precum şi de cea din Serbia medievală“. Un nume mai potrivit acestora, zice d-l Ivănescu, ar fi *Balcanoromânii*, sau *Români sudestici*, spre deosebire de *Românii sudici*, *Românii vestici* şi *Românii nordici*. Dacă Meglenoromânii sau Balcanoromânii nu se mai pomenesc istoriceşte de cu sec. XIII în Bulgaria, aceasta „se explică nu numai prin migrarea acestor Români la Nordul Dunării, dar şi prin migrarea lor spre Vest“, probabil prin sec. XIII şi XIV. Una din asemănările dialectului fărşerot cu meglenoromâna este numai cu graiul Târnareca, ceea ce arată că Fărşeroţii sunt la origine meglenoromâni din cei ce locuiau în Munţii Balcani, iar nu din neamul celor din Rodope. — Urmează *Recenzii* şi un *Indice* de materii, autori şi cuvinte.

Anuarul Arhivei de folclor, vol. VI, publicat de d-l Prof. Ion Muşlea. Ed. Acad. Rom., 1942. — Sc.lămureşte cititorului că întârzierea apariţiei a fost pricinuită de părăsirea temporală a Transilvaniei româneşti de Nord. Activitatea instituţiei n'a încetat în aceşti trei ani, în cari s'au făcut anchete şi lucrări de resort. Volumul de faţă apare „ca o închinare adusă Românilor trecuţi şi rămaşi încă sub juguri străine, nouă sau vechi, şi ca o afirmare şi pe această cale (de a publica a unor texte folclorice din ţinuturile lor) a drepturilor sfinte ale neamului nostru“, jumătate din articolele acestui volum cuprinzând materiale dela Români subjugăţi. — Allam aci următoarele studii: *Versuri contemporane despre răscăla lui Horea* de D. Prodan. — *Paserea suflet*, contribuţii pentru cunoaşterea cultului morţilor

la Românii din Transilvania, de Gh. Pavelescu. E vorba de obiceiul ca, la mormântul unui bărbat, în loc de cruce să se puna un stâlp împodosit cu creștături, în vârful căruia se fixează o pasare clopită din lemn, mare ca un porumbel, vopsită în colorii. Prin jud. Hunedoara și Sibiu mai ales, dar și pe Olt în sus, prin Făgăraș, găsim acest obicei. — *Note de folklor dela Românii din Valea Mlavei* (Serbia), culese în 1937 de Em. Petrovici — *O familie de poveștilori din Iurcenii* (Basarabia), privind chestiunea transmiterii basmelor dela o generație la alta, de Petre V. Ștefănuță. — *Preocupările folkloristice ale teologilor sibiieni între 1871 și 1907 și Bibliografia folklorică a revistei „Musa”*, de Ion Mărcuș. — *Cercetări folklorice în Ugocea românească* (jud. Satu-Mare), de Vasile Scurtu; recenzată la rubrica cărți. — *Un manuscris cu irozi al lui Picu Pătruș din Sibiu*, de Elisabeta Nanu. — *Folklor dela Românii din Serbia*, cules în 1941 de I. Pătruș, dela prizonierii de origine etnică română din armata iugoslavă, pe cari Germanii i-au predat alor noștri. Sunt oameni din Timoc și Morava, regiune românească ce se poate împărți, din punct de vedere al graiului, în două: la Vest una mai mare, aparținând graiului bănățean, și o alta la Est, în Craina, cu un graiu foarte apropiat de cel din partea apuseană a Olteniei. Acest din urmă graiu se vorbește în Ganova, Raduievaț, Coroglaș, Negotin și Mogran. — La sfârșit: *Bibliografia folklorului românesc pe anul 1938*.

Revista Institutului Social Banat-Crișana, an. X, din 1942, pe lunile Ian. Febr., număr jubilar, scos în pragul unui deceniu de activitate a I. S. B.-C., de Dr. Emil Botiș, consemnând istoricul și activitatea acestei publicații regionale bănățene. — Un articol al d-rei Florica Văleanu ne prezintă una din instituțiile care onorează Timișoara: *Biblioteca Publică* din capitala Banatului. Înființată în 1904 și așezată în localul ei de cu luna Decemvrie 1940, ea numără azi 67.000 de cărți, are o sală de lectură pentru 60 de persoane și o sală mică rezervată specialiștilor cărțurari. Cărțile se pot împrumuta și acasă, pe garanția unei cauțiuni, deosebit de taxa de înscriere anuală de 120 lei, studenții și elevii numai 60 lei. Se împrumută numai două volume odată, pentru cel mult o lună. Instituția are un director, doi bibliotecari, trei manipulatori de cărți, doi legători, doi garderobieri și un intendent. De reținut că Primăria Timișoarei e generoasă cu Biblioteca municipiului; pe ultimul exercițiu (1940-1941) ea a investit suma de lei 872.510 pentru procurate de cărți, înzestrări și salariile personalului. Însemnând acestea, ne gândim cu rușine la puțina ajutorare pe care a primit-o de totdeauna până acum Biblioteca „Aman” din orașul nostru dela cel în drept.

Numărul de pe Mart.-Apr. publică articolul d-lui Dr. Em. Botiș: *Considerațiuni asupra originii demnității de „Ban”* (în vechiul *Drept Public*. Istoriografia noastră a crezut că numele și instituția — Banul Severinului, Banul Craiovei — de Ban ar fi fost luate dela Unguri, în vreme ce aceștia refuză să-și revendice originea instituției. Dacă noi am luat demnitatea de Ban dela Maghiari, oare aceștia de unde au luat-o? Și care e originea acelei demnități în vechiul *Drept Public*? Documentar, unde și când au apărut primii Bani? Întâia dată ei apar în Croația, în cursul sec. VIII, unde există și azi. În istoria Dreptului Public european, Banul e cunoscut ca organ politic administrativ numai la unii din Slavi de Sud, la Unguri și la Români. Ori cum, această demnitate nu e de origine ungurească, lucru ce-l recunosc istoriografil și juriștii maghiari. Deci ea e de căutat la Slavi și la Români. La aceștia demnitatea de Ban nu a fost cunoscută la apariția ei decât în Oltenia și Banat, „Banii nefiind — așa cum sunt voevozii și chinezii — organe administrative, care s'ar găsi în toate țările românești”. La Slavi n'o aflăm decât la cei din Penins. Balcanică, deci nu Slaviu au adus-o cu ei în Europa, căci Rușii n'o au. Dintre ei numai Croații și Slavonii au dobândit-o, dar nu și Bulgarii. Așa dar „nici la Români, nici la Slavi de Sud demnitatea de Ban nu este o instituție organică națională, așa cum e Voievodul, a cărui denumire noi am împrumutat-o dela Slavi”. Căci, zice autorul, dacă instituția era de origine română, trebuia să fie aflată de la

început și simultan pe tot cuprinsul pământului locuit de Români cândva, „așa cum se găseau Chinezii români de la Marea Adriatică și până la Klew“; și tot așa, dacă era slav, s'ar afla la toate neamurile slave, or cel puțin la cele din Penins. Balcanică. Rămâne incontestabil că „funcțiunea de Voevod este mai veche la Români decât aceea a Banului, din care prima e valabilă pentru tot pământul românesc, pe când a doua se mărginește la Oltenia și Banat, de unde a pătruns mai târziu și în Moldova, ca titlu, prin imitație.

Din numărul de pe *Mai-August* notăm: *Extensiunea Universității din Cluj în Banat*, arătând prin d-l prof. Petre Sergescu în ce a consistat această activitate între anii 1919 și 1940. — *Valul romu dela Timișoara*, de prof. Al. Borza, a fost identificat prin cercetările stăruitoare ale autorului, în jurul orașului. El taie Timișoara prin Mehala și Iozelin. E distrus în bună parte. — *Biserici de lemn din Transilvania*, de prof. At. Popa. — *Românii, autohtonii Banatului*, de prof. Gh. Cotoșman. — *Procesul pentru mândsiri revendicate de Români dela Sârbii ce le răpiseră, cu sentința tablei regești din Budapesta*. — *Un îndreptar pentru culegerea cântecelor populare*, cu o bibliografie a folclorului românesc muzical, de N. Ursu.

Din nr. de pe *Sept.-Dec.* însemnăm: *Sanctuarul Dacilor*, de prof. Al. Borza, articol recenzat deosebit, la rubrica anterioară destinată cărților.

An. XI. nr. de *Ian-Apr.*, cu articolele: *Episcopia Mehadiiei*, de Gh. Cotoșman, deosebit de interesant pentru noi. Cercetarea pornește dela afirmația episcopului Em. Kengelaț al Vârșetului și Caransebeșului, din 1860, că pe timpul stăpânirii turcești a Banatului scaunul episcopal al Caransebeșului s'a mutat la Cerneți, de unde apoi în sec. XVII a revenit la Caransebeș, iar de aci, peste un veac, la Vârșeț. Acest lucru ar arăta ce strânse legături erau pe acele vremi între Caransebeș și Cerneți, și cum până la 1865, când a fost restaurată Episcopia Caransebeșului, n'au existat în partea răsăriteană a Banatului trei episcopii deosebite — a Caransebeșului, a Mehadiiei și a Vârșetului —, ci una singură: a Caransebeșului, ai cărui titulari își aveau reședința, după împrejurări, într'unul din zisele trei orașe. Băile dela Mehadia — azi rău botezate oficial Băile Herculane — erau cunoscute pe timpul Romanilor cu numele de Ad. Aquas, dedicate zeului Hercules, alături de colonia romană Ad. Mediam. Aci va fi fost episcopia de Aquae sau din Ad Aquas, pe stânga Dunării, având misiune religioasă și politică în același timp. Episcopia daco-romană dela Mehadia (Aquae sau Ad Aquas) va fi existat de cu sec. VI. Ignatie I Sârbul (1637-1653) al Râmnicului se intitulează „arhiepiscop Râmnicescii i vseea Mehediea“. Prin ocupația turcească a Banatului, care a pus capăt episcopiei Mehadia, trebuie înțeles nu cea din 1658, dar mai degrăba cea de după Mohaci (1526). — De notat articolul: *Pe marginea unor monografii germane din Banat*, de Dr. Cornel Groșorean.

Numărul de pe bimestrul *Mai-Iunie* aduce noua contribuție în materie de arheologie a d-lui prof. Al. Borza: *Celățile romane dintre Tibiscum și Sarmizegetusa*. Drumul de pătrundere al cuceritorilor Romani, sub Domițian și Traian, dinspre Caransebeș pe valea Bistrei în sus, peste Porțile de Fier ardeleni și apoi pe valea Hațegului la Sarmizegetusa, care a fost după aceea drumul de legătură între Dacia și Imperiu, a trebuit să lase urme de caste sau castele romane întărite, mai ales pentru paza defileului dintre Bucova și Zăicani, poartă de intrare în Dacia interioară. Pe distanța de vreo 60 km. dintre Tibiscum (satul Jupa de azi, spre Nord de Caransebeș) și Sarmizegetusa romană (Grădiștea din Țara Hațegului), literatura istorică și arheologică indică vreo câteva stații cu urme de construcții militare romane, nestudiate încă. Dintre acestea d-l Borza a cercetat pe următoarele: 1) Castrul din com. Zăvoi, pe valea Bistrei, la 21 km. dela Caransebeș, la apus de sat, al cărui plan îl dă autorul. Traversat de șoseaua națională, păstrează toate patru laturile, construit din pământ și bolovani de râu, a câte circa 336 m. latura. — 2) Castrul dela Voislova, la vreo 3 km. și 400 m. spre răsărit de cel dintâi, pe o terasă diluvială a Bistrei, cu laturile de câte 36 și 47 m., din bolovani legați cu mortar. Celelalte caste ar fi la Vama Marga, Zăicani și Bucova. — *În cuib de vulturi daco-valahi*, de Dr. C. Groșorean, dare de seamă a unor cercetări făcute cu echipa mo.

nografică a Banatului pe valea Almăjului, cu centrul Bozovici, și care nu sunt numai cu vești bune. — *Chestionar etico-juridic din Ohaba-Bistra*, cu o seamă de informații luate în acel sat, de Tr. Stăngu. — *Procesul pentru mânăstiri*, în continuare. — *Unitatea poporului românesc privită din punctul de vedere al toponimiei*, de Valeriu Șotropa, constituie un fel de întregire la lucrarea din 1937 a autorului, intitulată *Introducere și bibliografie la Istoria Dreptului român*, și în care se demonstra unitatea dezvoltării Dreptului românesc de-a-lungul vremii. Structura unitară a teritoriului și limbii noastre se constată și prin toponimia română, cum arată autorul, cu numele de localități ce ne prezintă, din care în numărul de față dă începutul, cu literele A și B. — *Intellectualii satului, exponenții Neamului*, de St. Cioroianu. — *Sate bănățene în declin*, de P. Petrica. Sunt vreo 30 de sate curat românești, cu vreo 7 din ele crașovenesti, de pe Valea Carașului, pe care luxul le strică, și cu el iudulia care aduce după ea alte multe păcate. — La slârșit „Insemnări și Recenzii”.

Nr. de Iulie-August, arată că din inițiativa Institutului timișorean s'a constituit o Secție Istorică a societății, sub președenția d-lui prof. Victor Motogna, care și-a luat asupra-și a redacta Istoria Banatului românesc de totdeauna, la înălțimea științei de azi, „încadrând trecutul acestei regiuni în viața multiseculară a Neamului Românesc”. Potrivit acestei însărcinări, o seamă de specialiști vor publica în această revistă rodul cercetărilor lor. Începutul îl face d-l Motoga prin: *Contribuții la Istoria Românilor bănățeni în Evul Mediu*, și anume despre Districtele românești, cercetare însoțită de 6 documente latinești, și prin: *Banatul românesc în epoca migrațiunii popoarelor barbare (271-1300)*, de acelaș. — *Contribuție la cunoașterea Banatului*, studiu de Ion Negru, în marginea Jurnalului de călătorie din 1773 al Împăratului Iosif II, pe care l-a publicat d-l C. Sassu, Directorul Arhivelor Statului din Brașov în Arh. Olț., an. VII, pag. 425. Textul jurnalului se dă în românește, cu o hartă a itinerariului respectiv.

Nr. de Sept.-Oct. publică studiul d-lui Valeriu Șotropa: *Unitatea poporului românesc privită din punctul de vedere al toponimiei*, în continuare cu literele C până la L incl. — *Premise pentru o nouă etică românească*, de prof. D. I. Belu, cu foarte interesante considerații, studiu în continuare.

Nr. de Nov.-Dec. 1943, cu un material deosebit de bogat și prețios. Insemnăm: *Românii din Banatul medieval*, de prof. Traian Popa. Cum vechile documente cunoscute, cu privire la trecutul Banatului, nu fac mențiune specială, când e vorba de nobili, pentru acei cari sunt români și cari nu, — numai o cercetare adâncită poate deosebi și identifica pe ai noștri de venetici. Asemenea osteneală și-a luat-o autorul, arătând luptele duse de o seamă de familii nobile românești cu stăpânirea ungurească venită peste ei, întru apărarea moșiilor lor strămoșești, pe care noii aduși de vânturile Asiei voiau să și le însușească. D-sa descrie astfel, pe bază de documente, pricinile avute de neamul cneazului Baciș mai ales cu vestitul uzurpator maghiar Heym, a cărui acțiune se exercita cu ajutorul autorităților ungare; Cneazul Bracan sau Brathan, Cnezii Dobrota și Lucaciu, asupriți de acelaș neam Heym; Voievodul Bogdan, cnezii Lucaciu și Socol; familia bogatului român Petru de Valea și a lui Neacșu — cel d'întăi apărând de cu sec. XIII, — toți în luptă neostoită pentru pământul lor românesc. — *Corelația dintre flora României și poporul român*, de prof. Al. Borza. — *Vieața Românilor în Evul Mediu*, pe baza limbii române, se studiază de Valeriu Șotropa. Studiul acesta aduce o bogată și originală contribuție de valoare documentară în luminarea trecutului istoric al neamului nostru de dincolo de Carpați, pentru epoca în care ne lipsesc dovezile scrise ale dreptului nostru de proprietate peste acest pământ românesc. „Lexicul latin vechiu al limbii române ne ajută să retrăim în minte viața Românilor din epoca invaziilor barbare și să ne transpunem cu gândul în acel timp. El ne face să vedem, să auzim, să gândim și, în general, să viețuim în gândirea noastră ceea ce vedea, auzea, simțea, gândea și cum viețuia un Român medieval”. „Limba românească este un izvor nesecat de informațiuni pentru luminarea vieții noastre trecute, izvor de o extraordinară bogăție, care mi-a

dat — zice autorul — rezultate neașteptat de importante și ca număr și ca însemnătate. Și e un izvor cu atât mai prețios, cu cât e mai sigur ca un document". D-sa folosește întru documentarea sa în primul rând cuvintele de origine latină din românește, și acelea de origine pre-latină (traca mai ales), iar pe cele de alte origini le folosește numai incidental. Ceea ce se poate reconstitui astfel este numai un minimum, o mică parte din tot, anterioară vremii venirii Slavilor. Vieța aceasta română medievală s'a deslășurat pe o vastă arie în toată Dacia și Moesia sup. și inf., restrângându-se mai târziu în unele părți și extinzându-se în altele. Această vieță românească medievală a fost deplin unitară în primele secole, după formarea ei de ambele părți ale Dunării până la venirea Slavilor înspre Sud, ceea ce ne-a rupt în două mase. Dar „formele de vieță și noțiunile de cultură ale poporului românesc de după întemeierea celor două principate nu sunt decât evoluția și adăog'rea acestei baze străvechi de forme de vieță și de cultură, adică dezvoltarea înceată a unui vechiu fond de civilizație și de cultură, ale cărei începuturi coincid cu existența poporului român ca popor aparte, și ale cărei rădăcini sunt și mai vechi, venind din vieța adânc străveche a strămoșilor Daci și Romani". — Planul lucrării d-lui Șotropa e următorul: 1. Vieța economică; 2. Vieța și organizația religioasă; 3. Vieța și organizația militară; 4. Organizația politică și socială; 5. Persoana, familia și relațiile familiare; 6. Proprietatea; 7. Legea, dreptatea și împărțirea dreptății; 8. Vieța sulletească. — Urmează apoi dezvoltarea primului capitol al studiului, anume: Vieța economică, cu diviziunile lui: Agricultură, cu diferitele ei ramuri și derivatele produselor ei, dovedind că Românii de pretutindeni s'au ocupat totdeauna cu munca pământului. Urmarea în nr. următor. — *Banatul românesc în cele dintâi veacuri ale stăpânirii ungurești*, în epoca arpadiană, 1030-1301, de Victor Motogna, cu următoarele capitole: Românii și Maghiarii la începutul veacului al XI-lea; Istoria Banatului românesc în veacul al XI-lea și XII-lea; Năvălirea Tătarilor și Banatul Românesc; Elementul românesc din Banat în lumina documentelor istorice din veacul al XIII-lea; Colonizarea Cumanilor în Banat. Trecând la sec. XIV-lea autorul tratează despre: Situația politică a Banatului românesc din veacul al XIV-lea; Elementul românesc din Banat în epoca angevină; Familia nobilă a Românilor din Valea; Alte cazuri de deposedere a Românilor din Banat; Urme de organizație românească în Banat în sec. XIV; Vieța religioasă a Românilor bănățeni în epoca angevină; Elemente străine din Banat în aceeași epocă; Slășitul sec. al XIV-lea și începutul războaielor cu Turcii. — *Elemente etnice străine așezate în Banat între anii 1000 și 1870*, de St. Manclulea. — La slășil însemnări și Recenzii.

Revista Geografică Română, an. V, fasc. III, din 1942. Cuprinde articolele: *Oscillations eustatiques et épirogéniques dans le bassin de la Mer Noire pendant la période quaternaire*, de C. Brătescu. — *Călătoria lui Beniamino da Tudela în Valachia*, de Sabin Opreanu. — *Rolul factorilor geografici în așezarea și în vieța economică a satelor din depresiunea Sibiului, de Laurian Soșeanu*. — *Un călător ardelean la Români din dreapta Dunării pe la 1869 este un Nifon Bălădescu*. El scrie a fi găsit în Dobrogea „o mulțime de sate și orașe pline de Români..., de moși și strămoși acolo pomeniți...". — *Valea Lohanului*, din susul râului Bârlad, de I. Guguiman. — *Hotarul dela Ceremuș*, cu intrândul său nenatural și adânc în teritoriul românesc, „pe lângă că este o piedică pentru buna circulație, produce și o scădere în dezvoltarea economică a regiunii... Acest ținut formează o cetate de apărare pentru poporul românesc contra slavismului și este o fereastră a țării, de unde se poate privi spre Europa centrală". — *Atlasul și hărțile murale ca material intuitiv în învățământul secundar*, de N. A. Rădulescu.

An. VI, fasc. I-II, din 1943, cuprinde studiile: *Însemnări despre antropogeografie*, de N. N. Orghidan. — *Repartiția geografică a orezului ca plantă de cultură în România*, studiu biogeografic și agrogeografic, de Raul Călinescu. Originar din Asia, orezul a trecut în Africa, America și Europa,

întâi în Italia (Câmpia Padului), Spania, Portugalia, Grecia și Franța (Valea Ronului), apoi, prin varietăți acclimatizate, în Bulgaria, Sârbia și Ungaria, iar în anii din urmă și în România. În 1942 s'au cultivat la noi 1,47 ha., cele mai multe în Ialomița. În Oltenia la Ianca, Drăgotești, Vlădila și Jieni (jud. Romanați) în total 16 ha.; în Dolj la Ișalnița, Băilești, Portărești, Urzicuța, Dobrești și Rojiștea 8,80 ha., total; în Valcea la Boicești 2,50 ha.; în Gorj, la Bengești 0,50 ha. La noi regiunea favorabilă acestei culturi e porțiunea de câmpie a județelor Mehedinți, Dolj și Romanați. Cum consumăm anual ca la 6000 vagoane de orez, socotind o producție de 3000 kg. la hectar, ne-ar trebui pentru consumația internă să cultivăm cam 20.000 ha. anual. — *Problema Defileului Jiului*, de D. D. Burileanu, în căutarea originii văiei transversale a râului oltean care străpunge defileul, problema încă neexplicabilă azi, în actualul stadiu al cunoștințelor ce avem despre regiunea respectivă. — *Harta austriacă Otzellovitz din 1790*, prezentată de Victor Andrei. Copie la Acad. Rom., pe scara 1: 28,800 klafteri, înfățișând Moldova. — Dări de seamă și Recenzii la urmă.

Studii italiene, vol. IX. pe an. 1942, cu sumarul următor: *Reflexe care ne privesc într'un Ariosto din 1603*, de Alexandru Marcu, întregire la studii publicat în 1940 de autor sub titlul „*Un Arioste inconnu annoté par Malherbe*”, conținând mențiuni istorice despre Români, cum și două hărți, documente cartografice indicând pământul nostru în primul deceniu al veacului XVII. — *Appunti per la storia di „Ruga”, „Strada” in italiano*, de Umberto Cianiolo. Precedat de o introducere dedicatorie a profesorului Al. Marcu adresată amicului său Papini, d-l C. H. Niculescu prezintă pe *Giovanni Papini în România*, cu o bibliografie cuprinzând studiile, recenziile, traducerile, conferințele ce au fost scrise la noi cu privire la marele scriitor italian. — *Contributions à l'étude de la fortune littéraire du Cavalier Marin en France*, de N. N. Condeescu. — *Vico critico d'arte*, de Giovanni Villa. — *Machiavel et la Saint-Barthélemy*, de Al. Ciorănescu. — *Traducerile din „Stabat Mater” în românește sunt cercetate de Iosif E. Naghiu*. — *O dramă românească reprezentată la Napoli în 1879*, este „*Plăieșul Logofăt Mare*”, scrisă în 1846 de Theodor Codrescu și tradusă de fiul acestuia: Corneliu Codrescu, jucată pe scenele italiene sub titlul de „*Amore e Giustizia*”. — *Tema Versiliei în lirica lui D'Annunzio*, de Tatiana Slama. — *Doi prieteni: Bruto Amante și Gr. Tocilescu*, sunt înfățișați în legăturile lor amicale de I. D. Pătrașcu. — „*Saul*” de Alfieri și „*Saül*” de Lamarline, de C. D. Șotrocan. — Urmează „*Miscellanea*”, apoi Recenzii, iar la urmă Insemnări bibliografice.

Cercetări istorice, revistă de istorie românească, înființată de regretatul profesor Ilie Minea, își continuă apariția, cu un al XVII-lea volum, ca organ al Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași. Purtător de grijă al tipăririi prezentului volum, început de I. Minea, e d-l A. Boldur, Directorul numitului institut. — *Primul articol e continuarea și sfârșitul studiului: La politica orientale di Napoleone III-o e Punione dei principati romeni*, de N. Corivan. — *Monete moldovenești bătute la Cetatea Albă*, de P. Nicorescu. — *Locul Cazanlei lui Varlaam în vechea noastră literatură omiletică din sec. XVI și XVII*, articol în urmăre, de Gr. Scorpan. — *Dragos Eustratie Logofătul*, urmăre și sfârșit, de L. Predescu. — *Din trecutul Cetății Neamțului*, în legătură cu campania de săpături făcută în vara anului 1939 de I. Minea, N. Grigoraș și ing. Gh. Cojoc. În potriva părerii lui Hasdeu, autorii afirmă că cetatea a fost zidită de domnitori români, îndată după întemeierea Moldovei, poate de Petru Vodă Mușatin, cu scopul de a opri expansiunea Ungurilor spre Răsărit. — *Ținuturile Moldovei până la 1711 și administrarea lor*, de V. Lungu, articol cu urmăre. — *Domnia lui Vlad Vodă Inecatul*, care a stat pe tronul Munteniei între Iunie 1530 și Octomvrie 1532, prieten de politică și ginere al lui Petru Rareș din Moldova. Primul document emanat dela Vlad acesta e din 15 Iunie 1530, cu un divan altul decât cel din 22 Mai al lui Moise Vodă, afară de un Udriște

paharnic, aflat în divanul celui din urmă ca stolnic, — dacă era aceeași persoană. Pe Craiovești, rude de ale lui Moise Vodă, i-a prigonit noul domnitor; el a numit însă pe Hamza, fostul vistier, ca mare ban de Jiu și ispravnic al Craiovei; îi dă și averile nemișcătoare ale lui Barbu Il banul, cel căzut în lupta dela Vișoara alături de cumnatul său Moise Vodă, precum și pe cele rămase dela Drăghici, fratele acestuia. Ultimul document știut dela Vlad Vodă Inecatul e din 18 Sept. 1532. Moartea i-a fost cauzată de un accident: s'a înecat cu calul în Dâmbovița la Popești și a fost îngropat de mama sa Doamna Anca la Mănăstirea din Deal. Studiul e al d-lui D. Ciurea. — *Tratatul dela Budapesta dintre Austro-Ungaria și Rusia din 1877*, de Emil Diaconescu, arătând odată mai mult cum se tocimesc puterile mari pe socoteala celor mici și cum se negociază interesele acestor din urmă de către cinstitele împărății vecine, sacrificându-le fără niciun scrupul, ca să-și facă treburile lor.

Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj (Timișoara). Vol. II, 1942. Buletinul apare după o întârziere de câțiva ani, mutat și el provizoriu la Timișoara, în așteptarea reinstalării lui la locul cuvenit. Cuprinde următoarele studii: *Le ricchezze naturali della Romania e loro protezione*, de prof. Al. Borza, conferință rostită la Roma și la Bologna, însoțită de proiecții luminoase. Textul este urmat de o hartă floristică a României. — *Ținutul Sorocii*, de Gh. Năstase. — *Terase artificiale pentru culturi în România*, de Sabin Oprean, se găsesc la noi în județul Arad. — *Elementul germanic în Transilvania*, de Tiberiu Morariu, privind așezarea și răspândirea lui, apoi maghiarizarea pe vremea stăpânirii ungurești și situația Germanilor sub stăpânirea românească. — *Transilvania în cărțile românești de geografie apărute până la 1848*, de St. Manciulea. — *Scurtă privire istorică asupra Românilor din Sătmăr și Sălaj*, de Al. Dobosi. — *Ohtum, contribuție la istoria Românilor din sec. IX-XI*, de Victor Motogna. — *Unitatea pământului și poporului românesc*, de Vintilă Mihăilescu. — *Die Bevölkerungsdichte der westlichen Teile des rumänischen Banates in den Jahren 1717, 1869 und 1930*, von Dr. Heinz Feichter. — *Evoluția și importanța economică a rețelei hidrografice din Sibiu*, de Alexandrina Hațieganu. — *Rolul economic al României în cadrul Europei noi*, de Victor Tufescu. — *Probleme românești dunărene*, de N. Al. Rădulescu. — *Păstoritul în câmpie, în cadrul vieții pastorale românești în genere*, de Mara N. Popp. — *Grădinăritul în Banat*, de Sora Herberta Kugler. — *Exploatarea pădurilor și plătăritul pe valea Bistriței moldovene*, de Angela Vlad-Popovici. — *Populația Banatului în timpul lui Iosif II*, de N. M. Popp. — *Valea Barabolului din Transnistria, cu câteva considerațiuni oro-hidrografice și problema limanului său*, de Ion Al. Maxim. — *Recherches morphologiques dans le défilé du Jiu*, D. D. Burileanu. — *Colocviile profesorilor de geografie din Timișoara*, de Tiberiu Morariu. — *Necrologul dela urma volumului ne vestește moartea fostului profesor de Geografie al Universității clujene: 'V. Meraflu.*

Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, pe 1942, publicat de Victor Brătulescu, Secretarul Comisiunii. Buc. 1943. Apare după o întrerupere de 27 ani, căci primu-i număr a ieșit pe anul 1914, iar al doilea pe 1915, ambele publicate de Alex. Lapedatu, secretarul de atunci al Comisiunii, volume ce nu se mai găsesc încă de multă vreme în comerț. E de laudat gândul bun al d-lui Brătulescu și răspunde nevoiei de a informa publicul asupra activității Comisiunii, activitate care depășește cu mult cuprinsul Buletinului C. M. I. — Anuarul publică procesele verbale ale ședințelor Comisiunii în cursul anului 1942. Din hotărârile luate cu privire la lucruri din Oltenia însemnăm: Se respinge cererea prefectului județului (răp. Gen. Florescu) de a-și zugrăvi portretul său și al soției într-una din bisericile orașului. — Același lucru proprietarilor conacului din Inătești-Vâlcea, în a căror curte e biserica. — D-J prof. I. Ionașcu a fost rugat să redacteze notele istorice despre bis. Seaca-Olt, din sec. XVI, al cărei relevu a fost

lucrat de d-l arh. I. Atanasescu. — Pentru consolidarea zidurilor de incintă ale m-rii Glavacioc-Olt s'a acordat o sumă. — La fel pentru lucrări de consolidare și întreținere la bis. și clopotnița m-rii Surpatele-Vâlcea; la chiliile m-rii Govora; la repararea coperișului bis. Buna Vestire din R-Vâlcea; lucrări de restaurare la Mănăstirea Dintr'un lemn-Vâlcea, la Tismana-Gorj, la Strehăia-Mehedinți și Surpatele-Vâlcea, cum și o subvenție (mică) pentru săpăturile arheologice ale d-lui prof. Bărcăcilă; lucrări de consolidare la m-reă Govora-Vâlcea, la m-reă Gura Motrului-Mehedinți și la bis. parohiei Obârșia-Mehedinți. — Mitropolia Olteniei dorește încuviințarea înființării unui muzeu bisericesc la Craiova. Se aprobă reparații la bis. Sf. Arhangheli (abia reconstruită), la bis. din Hotărani-Romanați, la cea din Gârdești-Vâlcea, la Sf. Ilie din Drăgășani, la bis. din Reșca-Romanați și la cele din Măldaru-Olt. — Dispozițiuni pentru exproprierea terenurilor castrului roman și pentru conservarea termelor din T.-Severin. — O dare de seamă privind lucrări de restaurare de biserici monumente istorice din Bucovina între 1936 și 1939; un raport asupra Muzeului regional din Alba-Iulia; unul despre restaurarea bisericii din Uești-Vlașca; raportul Institutului de Studii Clasice, asupra săpăturilor executate prin grija d-lui prof. C. Daicoviciu; raportul d-lui Bărcăcilă asupra cercetărilor dela Drainade-Sus, Prahova; studiul Pr. C. Bobulescu despre *Candela dela temella bisericli din Cotmeana-Argeș*, cum și al d-lui I. Ionașcu: *Mănăstirea Seaca-Mușeștil (Olt)*. Aceasta e din primele decenii ale sec. XVI, de cărămidă aparent rostuită, în plan treflat, cu o turlă pe naosul boltit și o alta deasupra pridvorului, servind de clopotniță. E ctitoria clucerului Manea Perișanul, din vremea lui Neagoe Basarab, bogat înstărită, care în sec. XVII este închinată Coziei. — Urmează: *Raport asupra săpăturilor arheologice dela Mangalia*, de d-l Sauciu-Săveanu; — *Raport asupra acoperișurilor protectoare la Therme și la Palestra lor dela Cetatea Severinului*, de Al. Bărcăcilă; — *Raport asupra cercetărilor arheologice dela Sucidava-Romanați*, de Prof. D. Tudor; — *Raport asupra săpăturilor dela Ploiești-Triaș (Prahova) și dela Sărată-Monteoru (Buzău)*, de Ion Nistor; — asupra celor dela Băești Aldeni (Buzău), de Gh. Ștefan; — asupra celor dela Izvoare (Neamț), de Radu Vulpe; — asupra celor dela Adam-Clissi, Dolojman și Cetatea Albă, de Prof. P. Nicorescu; — asupra celor făcute în cuprinsul Bucovinei de C. Ambrojevici; — asupra celor dela Capidava, de Gr. Florescu. — La urmă Dan Simonescu publică 14 documente privind *Schitul Mărculești-Flămânda din Câmpulung-Muscel*.

Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie, tom. LXI, pe an. 1942, e închinat d-lui prof. S. Mehedinți, conducătorul de atâția ani al acestei publicații și a mișcării geografice din România. Cuprinde studiile: *Oscilațiunile de nivel ale apelor și basinului Mării Negre în Quaternar*, de prof. C. Brătescu. — *Alte plante scăpate din cultură și considerațiuni biogeografice asupra acestor categorii de plante*, de Raul Călinescu. — *Românii din Bulgaria*, de Florea Florea, după cercetări noi și mărturii de ale străinilor neinteresați a măsliu cifrele respective, ar fi, până la 1903, în Bulgaria de Nord, în număr de 130.000, cei din Sud fiind 30.000. După ultimul recensământ oficial, din toată Bulgaria nu ar fi decât 16.405! În realitate ei sunt cel puțin 250.000, urcând poate, zice autorul studiului, „chiar peste 280.000. Totuși, frații noștri de acolo nu se bucură de niciun drept de minoritari”: școli nu au, iar bisericile le-au fost închise între anii 1931 și 1934; sunt pedepsiți cu amendă dacă vorbesc românește și nu au voie să folosească portul național; contravenienții sunt băgați în lagăre din Macedonia, de unde cine știe ce se alege de ei. Firește, în vremea asta, curg protestările de prietenie pentru România. — *Vegetația Muntelui Tibleș*, la Vest de Munții Rodnei, schiță geobotanică, de Iuliu Morariu. — *Ungureni*, de Mara N. Popp. Așezările lor se găsesc în lungul Subcarpaților, pe marile văi ale apelor, cum și mai la vale, în răsăritul câmpiei oltenice și în regiunea din câmpia română numită Vlășia, regiuni bogate și lângă o populație existentă „formând totdeauna dublul comunei pe lângă care s'au așezat”. Se înseamnă comunele de Ungureni din Oltenia (cu lipsuri. D-I I. Conea în „Geopoli-

tica" II, a ajuns la mult mai ample precizări), Muntenia și Moldova. — *Românii din Banat și raporturile lor cu populația alogenă*, de Vasile Tulescu, contribuțiuni de antropogeografie și etnografie, p. II-a, privind așezările omenești. — La Note și comunicări: *Industria sărei marine din Bugeac*, de Gh. I. Năstase. — *Puncte de vedere nou asupra glaciațiunilor quaternare*, de N. N. Orghidan, tânăr mult promițător, născut la Craiova, pe care l-a răpit o moarte prea timpurie. — *Frontul carpatic apusean*, de Vintilă Mihăilescu, front consistând din poporul românesc, element autohton și unitar mereu persistent, „același din țara Lăpușului până în apropierea Nișuhui”. — *Hotarul românesc dunărean*, de N. Al. Rădulescu. Pentru noi „Dunărea a avut un întreit rol: drum, hotar și element de polarizare politică. — *Prin Africa Franceză de Nord*, note de drum, de Victor Tufescu. — Urmează „Cronica geografică”, apoi Recenzii, Bibliografie, după cărți, reviste și ziare române și străine împărțite, după cuprinsul lor, în: Generalități, Geografie fizică, Biogeografie, Geografie istorică și Istoria Geografiei, Antropogeografie, Geopolitică, Etnografie, Geografie economică, Geografie pitorească, Monografii și Reviste. La sfârșit însemnări privitoare la viața Societății de Geografie.

Făt-Frumos, revistă pentru artă, literatură, știință și viață socială, sub direcția d-lui Leca Morariu, apare la Cernăuți de 18 ani neîntrerupt, în 6 numere pe an. Se publică aci mult material de istorie literară, cum și de limbă, versuri și numeroase informațiuni referitoare la viața câtorva din scriitorii noștri (ca Sadoveanu, N. Beldiceanu, Dragoslav, Alecsandri), în 1942. Printre colaboratorii obișnuți ai revistei întâlnim pe d-nii Tiberiu Crudu, L. Morariu, G. T. Kirileanu, A. G. Stino, Silvia Bălan, L. Bodnărescu, T. Bălan, S. Reli, Victor Morariu, Liviu Marian, Em. Bucuța, Sextil Pușcariu, V. Loichită, Gh. Duzinchevici, George Voevdica și alții. Primul număr al anului 1943 ne aduce — după ce în cel anterior publicase câteva pagini de sugestivă descriere a unui tip dispărut: „sacagiul” — vestea morții scriitorului Liviu Marian, profesorul din Chișinău refugiat la Craiova bolnav și sărac, unde a și închis ochii. D-nii Leca și Victor Morariu, Mihai Cărașu cum și L. Bodnărescu consemnează aci amintirile lor despre prietenul adus de vântul pribegiei în Oltenia, dar ale cărui rămășițe pământești au fost mutate în cimitirul Sucevei. — Știri dela Românii din Istria, note de drum din Tracia, folclor și la urmă cronici.

Anuarul Institutului de Studii Clasice al Universității din Cluj: „Regele Ferdinand”, vol. IV, pe anii 1941-1943, Sibiu 1944. Director: Prof. C. Daicoviciu. — Cuprinsul: *Toujours à propos du relief dionysiaque de Tomis*, de St. Bezdechi. — *Eine lateinische Inschrift des 4-en Jahrhunderts aus Siebenbürgen*, de Kurt Horedt, de pe o placă metalică din Muzeul Bruckenthal al Sibiuului, cu cuvintele EGO ZENOVIVS VOTUM POSUI. — *Dimitrie Cantemir despre exilul lui Ovidiu*, de N. Lascu. — *Scrisorile lui Seneca sunt adevărate scrisori?*, de G. Guțu. — *Dacia Felix*. Intre filologie și istorie, cercetare de N. Lascu. — *Granița etnică între Traci și Illiri*, de Ion I. Russu. Elementul tragic era cel mai numeros, ocupând regiunile dintre Marea Neagră, Dunăre, Marea Adriatică și Egee, adică Tracia, cu Dacia, Moesia inferioară și cea superioară cu Dardania, Peonia, Pelagonia și Macedonia orientală, pământ locuit de triburi tracice „unitară sub raport etnic, linguistic (în deosebi onomastica) și cultural, împrejurare ce explică îndeajuns omogenitatea linguistică și etnică a Românilor orientali”. Intre sec. IV și VI aceștia erau desnaționalizați, cei mai mulți romanizați, iar cei din regiunile de SE greizați. În cele două Moesii și în Dacia traiană s'a format limba română, „graiul unitar și omogen din care derivă cele patru dialecte de azi”. La V de râul Kolubara, afluent al Savei, începe spațiul etnic illiric, „unde Tracii nu lipsesc cu desăvârșire, dar sunt risipiți în puncte izolate, fiind imigrați” aci. Centrul illiric mai important era la Sirmium (Mitrovița). Intre Morava sârbească și Drina caracterul etnic al regiunii e aproape curat illiric. Urmașii acestor Illiri, Albanezii, au păstrat o limbă strămoșească,

Însă puternic altoită cu elemente slave și romane. O hartă determină geografic granița în chestiune. — *Originea veșmântului regesc gotic*, de Fr. Altheim. — *Funde der Völkerwanderungszeit aus Siebenbürgen*, de Kurt Horedt. — *Bemerkungen zur Frage der „slavischen“ Bodenfunde aus Dazlen*, de C. Daicoviciu. — *Onomasticon Daciae*, în care I. I. Russu cercetează numele de persoane în inscripțiile provinciei, și anume: romane, grecești, illirice, traco-dacice, dacice, orientale și celtice. — *Cumidava*, a cărei existență o atestă inscripția aflată în 1939 la Râșnov, și unde se pomenește de unitatea militară „Cohors VI nova Cumidavensium Alexandriana“, va fi fost undeva în Estul Daciei, foarte probabil chiar la Râșnov în câmpia Bârsei, precum arată Mih. Macrea. — *Depozitul de bronz dela Berzasca*, din jud. Caraș, de Marius Moga. — *O precizare în legătură cu depozitul de bronz dela Săplac-Sălaj*, de același. — *Contribuțiuni la studiul mânerelor cu bucle*, de același. — *Antimadversiones criticae*, cu privire la Aulularia lui Plaut, de T. A. Naum. — *Asupra unor lucrări în legătură cu Dacia Romană*, și anume: 1. Dacia Romană, de D. Tudor; 2. Aurul Daciei și imperiul roman, de Victor Stanciu; 3. Banatul în timpul Romanilor, de Al. Borza; 4. Elemente vechi grecești în limba română, de Gh. Giuglea; 5. Prima linie de despărțire la hotarul de Apus al Daciei și garnizoanele de pe el, de Szilágyi János.

Institutul „Cernăuți“, Buletin al Institutului de Literatură al Universității cernăuțene, destinat studiilor de literatură, istorie, filologie și etnografie-folclor, nr. 24, an. VI, 1943, cuprinde cercetarea d-lui Leca Morariu: *Eminescu. Note pentru o monografie*. Autorul caută să stabilească, prin discuția izvoarelor și documentare, data și locul nașterii lui Eminescu, asupra cărora istoriografia noastră nu e definitiv fixată. Astfel, asupra datelor de 20 Dec. 1849 și 15 Ian. 1850, d-l Morariu conchide, după cântărirea argumentelor aduse în favoarea fiecăreia dintre ele, că prima este cea exactă. În privința locului, înclină a crede că poetul s'a născut la Botoșani, mai probabil decât la Ipotești. Un capitol cercetează cele ce s'au scris despre copilăria lui Eminescu, scoțând din ele o seamă de date asupra cărora converg mai multe mărturisiri, spre a fi luate de bune și definitive. La fel despre anii școlăriei primare și gimnaziale a tânărului Mihai. Îl urmărește apoi în hoinăreala lui din Aprilie 1863 până în vremea debuturilor sale literare din 1866 în „Familia“ lui Iosif Vulcan. În acest din urmă timp Eminescu stă câțiva la Cernăuți, la fostul său profesor Pumnul, iar după moartea acestuia (24 Ian. 1866 st. n.) el dispare din nou din capitala Bucovinei. Notăm că lucrarea de față cuprinde numai capitolele V, VI, VII și VIII ale monografiei respective.

Revista Bucovinei, apare de cu începutul anului 1942 la Cernăuți, sub patronajul Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina, în vremea când Universitatea locală era închisă încă; Societatea scriitorilor bucovineni, cu forțele ei tinere, s'a strâns în jurul bunei inițiative, dând împreună cu cealaltă societate sus pomenită această modestă dar simpatică la înfățișare publicație, care, cum grăiește în „Cuvinte de drum“ d-l C. Loghin, „cu toate că poartă numele provinciei noastre istorice, n'are caracter regionalist și va îmbrățișa talentul literar oriunde ar apare“. Cele 12 numere ieșite regulat cu fiecare lună a anului cuprind în mare majoritate materie literară, în deosebi versuri semnate cu nume cunoscute ori măcar promițătoare — și e de relevat că nota extremistă a rălăcritei poezii de avangardă nu-și află găzduire și încurajare în „Revista Bucovinei“ —, ca A. V. Sânger, G. Voevidca, G. Drumur, Dragoș Vitencu, Teofil Lianu, N. Teaciu-Albu, Adelina Cârdei (cu minunata-i „Întoarcere“ din nr. 3), Dragoș Vicol, Em. Zegreanu, N. Tăutu, Tg. Chelaru; G. Antonescu; proză literară de Tr. Cantemir și G. Antonescu; cercetări în materie de istorie literară, despre Eminescu mai ales, de Augustin Pop, Aurel Vasiliu, Tr. Cantemir, C. Loghin, Teaciu-Albu, Leca Morariu și Petre Luța; însfârșit câteva documente și folclor bucovinean, precum și cuvenitele cronici.

Din ultimul număr al revistei aflăm de moartea lui *Liviu Marlan* întâmplată chiar în Craiova, și de care nu auzisem vorbindu-se, pentrucă răposatul nu era decât un scriitor, biet profesor refugiat din Cernăuți nu știm prin ce întâmplare tocmai în orașul nostru. Greu bolnav, imobilizat în pat de doi ani și neajutat de cine trebuia s'o iacă, bietul om s'a stins din viață la 25 Nov. 1942, iar trupul său a fost îngropat în cimitirul dela Suceava, lângă părintele-i Simion Florea Marian.

Din *an. II* notăm pe cele care comemorează pe *Liviu Marlan* și pe poetul bucovinean *Vasile Gherasim*, mort acum 10 ani și rechemat amintirii noastre de C. Loghin. — *Epaminonda Bucevski* (1848-1891), pictorul cel mai de seamă ce l-a dat Bucovina, prietenul lui Ciprian Porumbescu, înfățișat de Dragoș Vitencu. — Rând pe rând urmează cu fiecare număr câte una din figurile de seamă ale „veselei grădini”: *Iracle Porumbescu*, memorialistul, *T. Robeanu*, pe nume George Popovici, poetul, *Ciprian Porumbescu*, muzicantul, *Mihai Teliman*, gazetarul naționalist, *Alec Hurmuzachi*, însuflețitor al mișcării naționaliste din Bucovina de sub Austriaci, al cărui nume e legat și de celebra colecție documentară ce-i poartă numele, *Tudor Flondor* compozitorul, *Ion Roșca*, poetul mort atât de timpuriu, *Iancu Flondor*, care ne aduce aminte de actul istoric al Unirii Bucovinei cu Țara-Mamă, și *Leon Golan*, boier moldovean și muzicant, evocați de Leca Morariu, C. Loghin, Tr. Cantemir, Dragoș Vitencu și E. Ar. Zaharia. Coperta poartă pe ea chipul celui comemorat.

Convorbiri Literare. Director I. E. Torouțiu. În al ei al 75-lea an de apariție, revista întemeiată în 1867 de cercul „Junimea” dela Iași, într'o mândră și elegantă înfățișare, în 6 numere duble, cu un valoros material literar în primul rând. În materie de istorie literară și politică însemnăm: *O notă la Psaltirea în versuri din 1673*, de Augustin Pop. Intemeiat pe o seamă de nepotriviri ritmice între psalmii mai reprezentativi din Dosiftei și corespondenții lor la Kochanowski, autorul deduce că nu singur acest model polonez a servit mitropolitului moldovean, ci și altul pe care încă nu-l știm. Acestea sunt în nr. 1-2 al revistei. — Din nr. 3—4 însemnăm articolul d-lui Prof. S. Mehedinți: „*Convorbirile Literare*” după trei pătrare de veac, evocând, în legătură cu trecutul venerabilei reviste, figura luminoasă a dascălului de dincolo de munți, acuiat ca învățător la Cerneful Olteniei, chemat ca Director al Gimnaziului nou înființat în Craiova, fruntaș al Revoluției dela Islaz, și care își continuă apoi cariera și misiunea lui patriotică în București și străinătate: Ioan Maiorescu, — pentru ca autorul să ajungă la rolul lui Titu Maiorescu și al Convorbirilor și la rostul lor în mișcarea culturală și politică a generației de ieri și alaltăieri. — *Fr. Stork: O aniversare*, de I. Jalea. — *Muzeul Național „Carol I”*, de Al. Tzigara-Samurcaș. — Nr. 5—6 se deschide cu un articol de cinstire a decanului naționalismului integral românesc: *Un biruitoare: A. C. Cuza*. — Nr. 7—8 închină simțite pagini pentru *Un prieten al Românilor: Giulio Bertoni*, prin condeiul d-lui St. Cuculureanu, care ne înfățișează personalitatea și opera învățatului dela Roma, apoi prin rândurile inspirate de un cald entuziasm și pioase amintiri pentru profesorul care doarme la umbra triștilor cipreși, ale d-nei Didona Dinescu-Loreti. — Din nr. 9—10 notăm: *Armata lui Mircea cel Bătrân*, de P. P. Panaitescu, care aduce lumină nouă în această chestiune. Pe vremea lui Mircea, zice autorul, „Țara Românească” avea o organizație socială solidă, întemeiată pe proprietatea colectivă a pământului, iar venitul și puterea Domnului erau de asemenea bine întemeiate. Organizația oastei pornește de aceste realități: aveam pe atunci o oaste de țară, adică o oaste națională, și oastea era a Domnului”. Ofițeri domnești, din centrele militare ale țării, strângeau în jurul lor oastea, adică populația în stare să poarte armele, sub Mircea nefiind scutire de oștire nici pentru satele mănăstirești, cum nici pentru nicio categorie de târgoveți. Se numea aceasta: oastea cea mare, slujbă datorită numai Domniei, și care era altceva decât oastea feudală a Polonilor și Ungurilor, care erau întemeiate pe cavaleria nobilă. A existat însă și o numită: oastea cea mică, care va fi fost formată

dintr'un număr mai redus de oșteni aleși, gata oricând pentru vreme de primejdie mare și repede. În Moldova sub Ștefan cel Mare ea se chema: curte, compusă din săteni privilegiați din satele domnești. Pe lângă acești oșteni, probabil că vor fi fost și ceva mercenari, legegii români, nu străini, atașați slujbei Domnului și curții lui. Oștenii țărani luptau pe jos, chiar dacă veneau pe cai lor la chemare. Nu este exclus ca, între boierii noștri, să fi fost și cavaleri români, după obiceiurile occidentale, cum se vede din costumele și armura boierilor și domnitorilor noștri zugrăviți la Cozia și Curtea de Argeș. Ca arme ostașii aveau arcuri cu săgeți uneori otrăvite, „arcuri cu vârtje”, adică arbalete, lăncii de lemn, săbii și paveze. Apărarea granițelor se întemeia pe cetățile care păzeau intrările și locurile de trecere. — Din nr. 11—12 notăm articolele: *75 ani de la înființarea Academiei Române*, de C. Rădulescu-Motru. — *O poruncă domnească dela Const. Movilă*, din 8 Ian. 1608, dată părălabilor din Cotnar, ca să hotărânească și să stâlpească hotarele unei proprietăți a m-rii Neamțul în satul Buhaiinți. — *Ediții critice Eminescu: Luceafărul; Lais* de I. E. Torouțiu.

An. LXXVI (1943), cu bogat material de literatură și istorie literară în primul rând, face loc și studiilor istorice, dintre care însemnăm: *Congresul dela Berlin și repercusiunile lui în Istoria Românilor*, de I. Lupaș. Rememorarea împrejurărilor și a sentimentelor pe care ni le-au dovedit încă de atunci marii pontifi ai Congresului — alde Waddington, Gorciacov, Salisbury, Andrassy și contele Corti, cari ne iubeau ca sarea 'n ochi și erau gata să ne vândă pentru un cât de mic interes al lor — este oportună azi, când fierbe în clocote cazanul anglofil al satanei și afaceriștii prosperă mai bine ca oricând. — *Cele dintâi sarcini fiscale: Tributul și Birul*, de I. Lupașcu. — *Portul românesc, dovadă a unității naționale*, de Gh. Panaitescu. — *Vlad Tepeș*. O problemă psihologică, de P. P. Panaitescu. Autorul lămurește psihologia acestui domnitor mult hulit și de istoricii noștri mai vechi în romantismul lor, dar a cărui fire și porniri crude se explică prin împrejurările în care și-a trăit anii tineri și prin mediul social al vremii, Ion Corvin, ucigașul tatălui lui Vlad și al fratelui său mare, i-a fost totuși un educator în meșteșugul armelor ca și în politică. Vlad Tepeș este domnitorul care mută capitala țării în București, dându-și seama de importanța strategică și economică a acestui țârg până aci de mâna doua. El a ridicat și o biserică la Târgșor, pe drumul dintre Târgoviște și Brăila; tot el a întărit moșii mănăstirilor Cozia, Tismana și Cotmeana. Țara era liniștită și toate în bună orânduială, iar comerțul atrăgea la noi mulți străini. Cruzimile domnitorului sunt atestate de cronicari și vestea lor a circulat în Europa, amplificată de legendă și detractorii lui. Evident însă că Vlad a fost un luptător pentru cruce și pentru țară. Ar fi nedrept deci să-l socotim ca pe un nevropat sadic. Autorul arată că, în împrejurările timpului și locului — pe care d-sa le expune — Vlad Tepeș era creațiunea acestor circumstanțe, „figură din vechile vremi viforoase, în care predomină ca note majore: cruzime, evlavie, vitejie”. — *Dimitrie Cantemir*, de P. P. Panaitescu. — Ultimul număr e consacrat pomenirii a o seamă de poeți tineri, jertliți pe altarul Patriei și întru apărarea civilizației europene, talentați colaboratori ai revistei.

Timocul, revistă de luptă național-culturală, organul societății „Timoc” a Românilor din valea Timocului și dreapta Dunării, an. IX, caetul III, pe 1942. Scrie Em Bucuța despre *Popa Drăgșin, la aniversarea lui de 75 de ani dela moartea bănățeanului* care a luptat să strângă într'o mare frăție românească ortodoxă pe Românii trecuți sub stăpânire ungurească, sârbească și bulgărească, și despre care Kanitz consemna: „Zisul Popă Drăgșin se silea pe la 1869... să atragă pe Valahii așezați între Dunăre și Timoc în șivolul mișcării mari românești”. — *Vechimea Românilor timocenți*, încercare de toponomie, de N. A. Constantinescu. — *Contribuții la istoricul tipografiilor muntene*, și anume activitatea tipografiilor bulgărești la noi, de Alex. Iordan. — *Școli și biserici românești în Peninsula Balcanică în trecut și în prezent*, de Ion Cutoveanu. — *Românii din Serbia și topo-*

intimita slavă, de G. Constante. — Școala și biserica la Românii din Serbia, de C. Sandu-Timoc. — O rubrică intitulată: Pagina tradiției și folclorului timocean, apoi Cronică la urmă.

An. X, caetul 1, pe 1943, cuprinzând: *Adevărul asupra Românilor din Serbia*, după o scrisoare din 1906 și una din 1911, de G. Constante. — *Dela Românii din Serbia*, de G. Giuglea. — *Ceva din viața economică a Românilor timocenii*, de A. Andrei. — *Institutul pentru Românii de peste hotare*, după modelul celui similar dela Stuttgart, al Germanilor din străinătate, se recomandă meditației celor în drept și putere, spre a li realizat și la noi, la Făgăraș bunioară, zice Em. Bucuța. — *Populația Banatului în a doua jumătate a sec. XVIII*, de N. M. Popp.

Caetul 2 și 3, cu articolele: *Biserica la Românii timocenii*, de A. Andrei. — *Reflexii despre sociologia și metafizica Olteniei*, de P. Pandrea, oltean și dânsul, prin urmare dispus a ne prezenta sub cel mai măgulitor aspect, împotriva căruia nu tocmai noi vom avea ceva de zis. Spiritualitatea oltenească, spune autorul, pendulează între omul cu cobilița pe umăr și omul cu pasărea măiastră a lui Brâncuși ascunsă în colțul albastru al sufletului. D-sa vede specificitatea și originalitatea sociologică olteană în pe de o parte lipsa de distanță între categoriile sociale și pe de alta în fenomenul migratoriu al Oltenilor. — *Un mare luptător bândăfean: Eftimie Murgu*, de V. V. Haneș. — *Dr. Petru Beron și primul bucovar bulgar*, de Al. Iordan. Acest Doctor Veron era proprietarul terenului pe care e azi localul Poliției din Craiova, loc pe care îl cumpără în 1841 dela doctorul Ferraris, împreună cu moșia ce acesta avea în hotarul Prișeaca. Se dă cuprinsul actului de vânzare.

Caetul 4: *Românii din Bulgaria, după recensămîntile oficiale*, extrase pe localități, din recensămîntul anului 1920, de d-l Fi. Florescu. — *Din istoria Timocenilor*, de N. A. Constantinescu. — *Din propaganda de emancipare a Românilor în sec. XIX*, de V. V. Haneș. — *Macedoromânii*, de Prof. St. Romansky, sunt arătați ca reduși la neputință de a se mai manifesta azi ca naționalitate, în pericol de a fi grecizați, întrucât „guvernul român ajută prea puțin pentru scăparea românismului din Macedonia și în general din ținuturile din sud-vest a Peninsulei de soarta ce le-a fost hărăzită. — Însemnăm la urmă articolul *Glas dela oameni uitați*, de Emanoil Bucuța, cu marele său meșteșug de a-ți vorbi de un lucru ce ți-ar părea cunoscut, dar pe care dânsul știe să ți-l înfațișeze într'un chip cu totul nou, într'o formă simplă, luminoasă și sugerând totdeauna puncte de vedere ce dau de gîndit.

Păstorul Tutovei, revistă a Asociației preoților din jud. Tutova, apare într'un număr excepțional, ca *volum închinat poetului G. Tutoveanu*, cu prilejul împlinirii a 70 de ani ai scriitorului. Colaborează la el, cu vreo amintire sau vreo mărturisire, prieteni și admiratori numeroși, tineri și bătrâni, căci puțini sunt printre meșteșugarii condeielui azi cari să se bucure de atâtea simpatii ca poetul bărlădean sărbătorit încă în viață. E în această manifestare un privilegiu puțin comun, semn al prețuirii nu numai a talentului scriitorului, dar și al fericitului caracter cu care l-a înzestrat Dumnezeu, ca să nu aibă decât amici printre confrații de literatură, care, cum bine se știe, sunt o categorie de oameni nu prea comози. Semnează pagini dedicatorii, or însemnări de istorie și critică literară în legătură cu persoana și opera poetului d-nii: Ion Simlonescu, S. Mehedintzi, T. Arghezi, Corn. Moldovanu, I. A. Bassarabescu, Ion Minulescu, Paul Papadopol, A. Măndru, Radu Cosmin, Victor Eftimiu, I. Gr. Opreșan, Pr. T. Chiricuța, A. G. Stino, Al. Lascarov-Moldovanu, Rom. Dianu, D. Iov, N. Dunăreanu, Artur Goroșei, Gh. A. Cuza, I. Dongorozi, Const. Stellan și alții și alții, terminând cu d-l G. Constandache, prin grija căruia s'a strâns materia acestui număr festiv al „Păstorului Tutovei“.

C. D. FORT.

TABLA DE MATERII ANUL XXII (1943)

ARTICOLE:

	Pag.
C. D. Fortunescu: <i>Ctitoriile Brădeștilor</i>	1
George D. Florescu: <i>Incepătorii neamului boierilor din Crețești-Dolj</i> .	28
Marcel Romanescu: <i>Ceva despre Brădești</i>	50
George Potra: <i>Contribuția Olteniei la ajutorarea sinistraților de pe urma marelui foc dela 1847, din București</i>	74
D. Tudor: <i>Monetele romane în Oltenia</i>	81
N. Al. Boicescu: <i>O nepoată a lui Mihai Viteazul și coboritorii ei</i> .	84
D. Berciu: <i>Un câmp de urne în jud. Romanați</i>	86

OLTENIA ISTORICA:

Documente sub titlurile generale următoare:

<i>Documente privitoare la Crețești și Brădești, comunicate de George D. Florescu și Marcel Romanescu</i>	97
<i>Două documente despre „O nepoată a lui Mihai Viteazul”, com. de Al. Boicescu din Buicești</i>	125
<i>Documentele moșilor schitului Șerbănești-Morunglavu, com. de I. Ionașcu</i>	126
<i>Documentele neamului Sâmboteanu, transcrise de Pr. I. P.-Cilieni și I. Donat</i>	209
<i>Casele Bibeștilor din Craiova, com. de I. P.-Cilieni</i>	236
<i>Actul de căsătorie al Regelui Ferdinand cu Regina Maria</i>	237
<i>Trei diplome de boierie, com. de I. Brătulescu</i>	240
<i>Principii din vremea domniei lui Antonie Vodă din Popești, com. de I. M. Neda</i>	241
<i>Ceva despre Teatrul din Craiova, com. de Pr. I. P. Cilieni</i>	243

Specificația cronologică și cuprinsul fiecăruia din documente în parte nu o mai dăm, din motive de economie.

OLTENIA FOLCLORISTICĂ:

<i>Dafni, credințe și povestiri din Oltenia, culese de N. I. Dumitrașcu</i> .	245
<i>Doine oltenesti, din colecția Șt. St. Tușescu</i>	262
<i>Glosar din jud. Olt, de Mircea Tomescu</i>	264

OLTENIA LITERARĂ - ARTISTICĂ:

<i>Aspecte din fresca junimistă a lui E. Lovinescu</i> , de M. D. Ioanid	289
<i>Basm</i> , de Radu Gyr	296
<i>Veșnicul întors</i> , de M. D. Ioanid	297
<i>Haiduc de vis</i> , de Aurel Chirescu	297
<i>Cătușele mlei</i> , de Marta Pavelin	304
<i>Han pustiu</i> , de V. Popa-Măceșeanu	304
<i>Aspect de-o zi</i> , de Dem. Bassarabeanu	305
<i>Exod</i> , de Petre A. Butucea	305
<i>Note pe marginea cărților: Poeme de războiu</i> , de Radu Gyr; <i>Minunata vieță a pădidei</i> , de I. Simionescu; <i>Drept la țință</i> , de Al. Calotescu-Neicu; <i>Capra neagră</i> , de Em. Bucuța; <i>Le charme roumain</i> , de d-na Thea Crăsnaru-Mandrea; <i>Setea liniștei eterne</i> , de I. M. Rașcu; <i>E. Lovinescu</i> , ed. „Vremea”; <i>Furtuni pe Nistru</i> , de Sergiu Matei Nica; <i>Drumuri de lumină</i> , de Radu Cosmin; <i>Mi-e bărbatul pe front</i> , de Maria Nicolau; <i>Trepte</i> , de C. D. Papastate; <i>Cortegiul amintirilor</i> , de Al. T. Stamatiad; <i>Moartea în cetate</i> , de Anișoara Odeanu,—însemnări de C. D. Fortunescu	306

MIȘCAREA CULTURALĂ ÎN OLTENIA:

<i>Mișcarea culturală în Craiova</i> , de Fortunatu	329
---	-----

NOTE ȘI COMUNICĂRI:

<i>Testamentul Regelui Ferdinand (1925)</i>	339
<i>Testamentul Reginei Maria (1933)</i>	342
<i>Regele Ferdinand I și N. Iorga</i>	344
<i>Amintiri</i> , de Eust. Gr. Stoianescu	346
<i>Discursul lui G. Sion la înmormântarea lui Petre Poenaru (1875)</i>	351
<i>N. P. Romanescu, Vieța și opera lui</i>	355
<i>Ion Bombacilă</i> , de M. Theodorian-Carada	361
<i>Profesorul Ilie Mișea</i> , de C. D. F.	362
<i>Generalul Marcel Olteanu</i>	363
<i>Liviu Marian</i>	364
<i>Ioan I. Vlădăianu</i>	364
<i>O punere la punct pentru d-l Toma Bulat</i> , de C. D. Fort.	365
<i>Înjurul unei genealogii</i>	367
<i>Spre știința cititorilor</i>	369

RECENZII:

CĂRȚI:

<i>Syntaxe roumaine</i> , vol. I, par Kr. Sandfeld et Hedwig Olsen	373
<i>Familia Racoviță-Cehan</i> , de Gen. M. Racoviță-Cehan	374
<i>Destinul personalității</i> , de Ion Zamfirescu	375
<i>Expresivitatea limbii române</i> , de D. Caracostea	376
<i>L'art et la manière de faire des Hongrois</i> , de Zenobie Păcliseanu	376
<i>Luptele lui Mihai Viteazul cu Polonii în 1600</i> , de Col. C. Zagorit	377
<i>L'Europe nationaliste et la solidarité continentale</i> , par Aurel Cosma	377

<i>Valoarea Artei în Renaștere</i> , de Al. Marcu	378
<i>Autohtonia Daco-Romanilor în spațiul carpațo-dunărean</i> , de I. Nistor	378
<i>Formarea „Vitejiilor” la Români în Evul-Mediu</i> , de N. A. Constantinescu	380
<i>Romancierul Dimitrie Moruzi</i> , de G. Bezviconi	381
<i>Atlasul lingvistic român</i>	381
<i>Numistica medievală și modernă</i> , de C. Secășanu	382
<i>Chestiunea română în Italia pe timpul Memorandumului</i> , de D. Braharu	382
<i>Influența limbii române asupra limbii maghiare</i> , de Geza Bledy	383
<i>La Roumanie à la frontière orientale de l'Europe</i> , par S. Mehedinți	383
<i>Legăturile familiale ale lui A. C. Cuza cu Basarabia</i> , de G. Bezviconi	384
<i>La tradition historique et l'origine des Roumains</i> , par Alex. Ciorănescu	384
<i>Cercetări folclorice în Ugrecia românească</i> , de Vas. Scurtu	385
<i>Sanctuarul Dacilor „Kogaionon”</i> , de Alex. Borza	385
<i>Românii din Răsărit-Transnistria</i> , de Emil Diaconescu	386
<i>Covorul oltenesc</i> , de Tzigara-Samurcaș	387
<i>Infanteria războiului modern</i> , de Căp. M. St. Cioroiu	388
<i>Politica minoritară a guvernelor ungurești</i> , de Zenobie Păclișeanu	388
<i>Două studii de istorie a Drăptului românesc</i> , de Dinu C. Arion	389
<i>Culegere de facsimile pentru Școala Arhivistică</i> , de A. Sacerdoțeanu	390
<i>Munții României</i> , de Al. Bădăuță	391
<i>Beizadea Mitică</i> , de M. Theodorian-Carada	391
<i>Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechiă</i> , de Alex. Iordan	392
<i>La Junimea e. le courrenti antijunimiste</i> , de Gino Lupi	392
<i>Sigiliile domnești rare din sec. XVII</i> , de Emil Virtosu	393
<i>Antologia ideologiei junimiste</i> , E. Lovinescu	393
<i>Din trecut</i> , de Const. C. Giurescu	394
<i>Biserici nouă după cutremur</i> , de P. Antonescu	394
<i>Orașe și cetăți din Transilvania</i> , de Mih. Popescu	395
<i>Slujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungro-Vlahiei</i> , de G. Popescu-Vâlcea	395
<i>Boierii viețuitori la sate</i> , de C. Bobulescu	396
<i>Momente de artă și cultură italiană</i> , de Al. Marcu	396
<i>Tradiția istorică a descălecăturii Țărilor Românești în lumina novelor cercetări</i> , de Gh. I. Brătianu	397
<i>Biserici nouă</i> , de P. Antonescu	399
<i>Sextus Iulius possessor în Dacia</i> , de D. Tudor	399
<i>Hanurile bucureștene</i> , de G. Potra	399

PERIODICE:

<i>Analecta</i> , București	401
<i>Analele Institutului Statistic al României</i> , București	410
<i>Anuarul Arhivei de folklor</i> , Sibiu	420
<i>Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice</i> , București	426
<i>Anuarul Institutului de Istorie Națională</i> , București	406
<i>Anuarul Institutului de studii clasice al Universității clujene</i> , Sibiu	428
<i>Arhiva Românească</i> , București	403
<i>Buletinul Institutului de Filologie Română „Al. Philippide”</i> , Iași	419

<i>Buletinul Societății Regale Române de Geografie, București</i>	427
<i>Bulletin de la section historique, București</i>	415
<i>Cercetări Istorice, Iași</i>	425
<i>Cercetări și Studii geografice, București</i>	412
<i>Convorbiri Literare, București</i>	430
<i>Dacoromania, Sibiu</i>	417
<i>Făt-Frumos, Cernăuți</i>	428
<i>Hrisovul, București</i>	411
<i>Hurmuzaki: Doc. privitoare la Istoria Românilor vol. XXI, București</i>	400
<i>Institutul „Cernăuți”, Cernăuți</i>	429
<i>Langue et littérature, București</i>	417
<i>Lucrările Institutului de Geografie al Universității clujene, Timișoara</i>	426
<i>Păstorul Tutovei, Bârlad</i>	432
<i>Revista Arhivelor, București</i>	402
<i>Revista Bucovinei, Cernăuți</i>	429
<i>Revista de Istorie bisericească, Craiova.</i>	408
<i>Revista Geografică Română, București</i>	424
<i>Revista Institutului Social Banat-Crișana, Timișoara</i>	421
<i>Revista Istorică, București</i>	407
<i>Revista Istorică Română, București</i>	412
<i>Revue Historique du Sud-Est européen, București</i>	420
<i>Sociologie Românească, București</i>	416
<i>Studii italiene, București</i>	425
<i>Studii literare, Sibiu.</i>	409
<i>Timocul, București</i>	431

CĂRȚI NOU APĂRUTE

In Ed. „Cartea Românească”, București:

G. Coșbuc	<i>Cântece de vitejie. Versuri.</i>
Al. Vlahuță	<i>Din goana vieții, ed. II, 1943.</i>
„ „	<i>Din trecutul nostru, ed. III, 1943.</i>
„ „	<i>Din durerile lumii. Nuvele.</i>
I. Simionescu	<i>Scrisori către un profesor secundar.</i>
„ „	<i>Tinere, cunoaște-ți țara, ed. III.</i>
„ „	<i>Scrisori către un învățător.</i>
„ „	<i>Scrisori către un preot.</i>
I. Al. Brătescu-Voinești	<i>Rătăcire, nuvele, schițe, scrisori. Ed. def. 1943.</i>
„ „	<i>Din pragul apusului. Ed. def.</i>
M. Sadoveanu	<i>Țara de dincolo de negură, 1943.</i>
„ „	<i>Poveștile dela Bradul Strâmb.</i>
„ „	<i>Nunta Domniței Ruxandra.</i>
„ „	<i>Impărăția apelor.</i>
„ „	<i>Paștile blajinilor.</i>
„ „	<i>Soarele în baltă.</i>
„ „	<i>Noaptea de Sânziene.</i>
„ „	<i>Creanga de aur. Roman.</i>
„ „	<i>Dumbrava minunată.</i>
„ „	<i>Demonul tinereței.</i>
„ „	<i>Ochiu de urs.</i>
Tudor Arghezi	<i>Cartea cu jucării, ed. II.</i>
Ionel Teodoreanu	<i>În casa bunicii.</i>
„ „	<i>Arca lui Noe, ed. III.</i>
„ „	<i>Fata din Zlataust, ed. IV.</i>
„ „	<i>Frunză, vol. IV din „Tudor Ceaur Alcaz“.</i>
„ „	<i>Drumul magic, ed. IV.</i>
„ „	<i>Lorelei, roman, ed. VIII.</i>
Iacob Negruzzi	<i>Amintiri dela Junimea.</i>
Elena Farago	<i>Din traistu lui Moș Crăciun, ed. IV.</i>
Sterie Diamandi	<i>Fiul lui Dumnezeu-Fiul Omului, 3 vol.</i>
Octav Dessila	<i>Zvetlana, roman, ed. VIII.</i>
„ „	<i>Norolu, roman, ed. V.</i>
Eug. Boureanu	<i>Cel din urmă erou, roman.</i>
Homer	<i>Iliada, în traducerea G. Murnu, ed. II.</i>
I. L. Caragiale	<i>Nuvele și povestiri, ed. VIII.</i>
Ion Creangă	<i>Povești, ed. ilustrată de Stoița D.</i>
Otilia Cazimir	<i>Jucării, poezii pentru copii.</i>
Vasile Militaru	<i>Stropi de rouă, poezii, ed. V.</i>
„ „	<i>Viermi și stele, Fabule.</i>
Florian Cristescu	<i>Povestea neamului nostru.</i>
Neagu Rădulescu	<i>Teatru în bețe. Carte de chipuri în caricatură.</i>
Florin Iordăchescu	<i>Puf de pădăle, stihuri umoristice.</i>
Profira Sadoveanu	<i>Umilinți, versuri.</i>
Dr. C. Colomaș	<i>Cartea bunei cuvinți.</i>
Dr. V. Bianu și I. Glăvan	<i>Cartea sănătății.</i>

Mihai Ralea
Nicolescu și Ernescu

" "
Dr. C. H. Niculescu

Paul Richter

P. Ispirescu

Tudor Măineanu

Gh. Băileanu

Petre Dulfu

N. Papatanasiu

Gr. Crassu

T. Scarlat

H. D. Speranția

Damian Stănoiu

Z. Sandu

" "
Olga Schina

Între două lumi.

Manual de Bacalaureat, ed. VII.

Manual pentru Bacalaureatul Comercial, ed. II.

Imparo l'italiano, curs practic de limba italiană.

Correspondența comercială germană.

Basmele Românilor.

Întâmplări vesele pentru oameni triști.

Răzmirița bațramului domnesc.

Gruia lui Novac, ed. II.

Insula mărgăritarelor.

Soldașii de lemn, povestiri pentru copii.

Vatra magilor, poezii.

Anecdote populare, vol. I.

Capra, povestire pentru copii.

Umbre mărețe.

Basmele spiridușilor, în versuri.

Suflăt de copil, povești.

In Ed. „Scrișul Românesc” Craiova :

Amintiri, de N. Gane. In col. „Clasicii Români comentați”.

Poezii populare dela Români din Valea Timocului ”

Amintiri din pribegie după 1848, de Ion Ghica, 3 vol ”

Viața lui Const. Vodă Cantemir, de D. Cantemir. ”

Celofibra, de Robert Bauer.

Asia imensă și tragică, de M. Appellius.

Gazi Mustafa Kemal, de D. v. Mikusch.

Lupta pentru zahăr, de G. Tannenberg.

In alte edituri :

Întro noapte de Crăciun, de El. Farago. Versuri pentru copii. Ed. „Ramuri”.

Patru găze năsdărvane ” ” ” ” ” ”

Rochița Rândunicii. Povești pentru copii, de T. Haqué ”

Problema evreiască, de Pr. Lungulescu. „Ramuri”.

Psaltirea, tradusă de I. P. S. Patriarh Nicodim, tipar în două colori, cu vechi gravuri bisericești, 1943.

Izvoarele ortodoxiei, vol. VI: Catehezele Sf. Ciril al Ierusalimului. In Ed. Instit. Biblic. Buc. 1943.

Abonamentul pentru particulari	1000 Lei
Pentru autorități, instituții bancare, comerciale și industriale	5000 ”

Abonamentul se trimite prin Cec nr. 60.176, sau prin mandat poștal la Craiova, pe adresa Directorului revistei :

Strada Negru Vodă, nr. 11.

BCU IAS / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2011. 7. 19

10. 4. 11. 100

BCU / ASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8 MAY 1947

BCU / ASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY